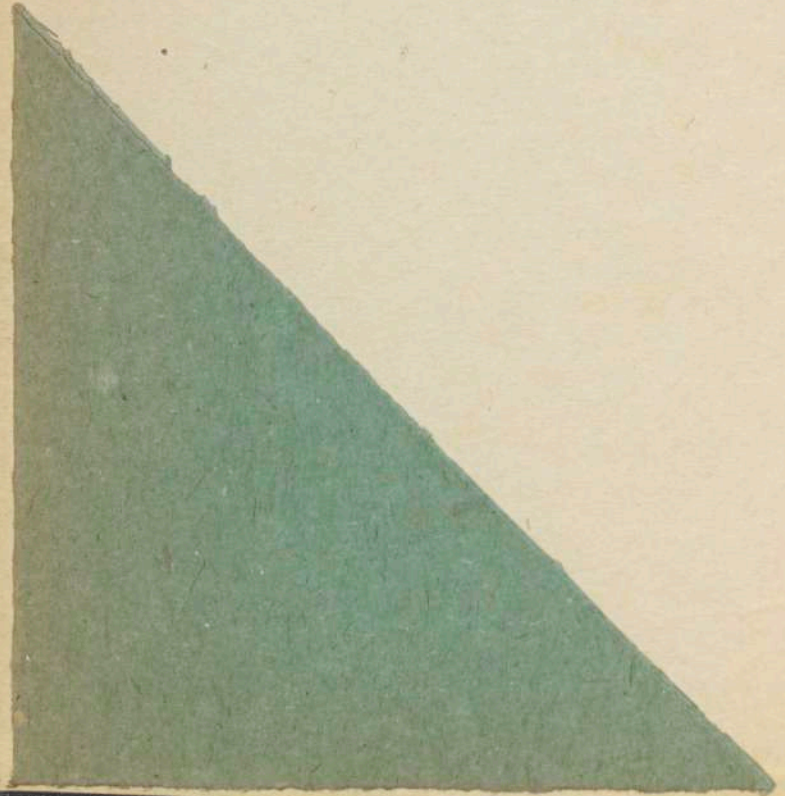

DR. LADIK GUSZTÁV

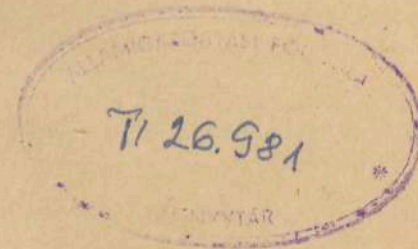
JÓLÉTI
INTÉZMÉNYEINK

Ossis maris Arulo

JÓLÉTI INTÉZMÉNYEINK

ÍRTA:
Dr. LADIK GUSZTÁV

2003 Mⁱ 1986 R

1995 -07- R

BUDAPEST, 1940.

ATTILA-NYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Előszó.

A jóléti gondoskodás korszakát éljük. Ez a gondoskodás az életviszonyok minden körére kiterjed és a társadalmi osztályok valamennyiét érinti.

Természetes tehát, hogy a jóléti gondozás körébe tartozó tételes rendelkezések rendkívül sokfélék, igen tekintélyes számúak, és a legkülönneműbb jogszabályokban szétszórva találhatók.

Ebben a nagy tömegű, sokféle és szétszórt anyagban kíván ez a szerény munka áttekintést nyújtani és kívánja az eligazodást lehetővé tenni.

Nem célja az apró részletek ismertetése, amelyek elhomályosítják az áttekintést és megnehezítik a lényegnek emlékezetben tartását. Viszont azonban szem előtt tartja a gyakorlati jogász szükségletét, és minden tételnél pontosan idézi azt a jogszabályt, ahonnan az merítve van, és ahol az — a részletes rendelkezésekkel együtt — feltalálható.

A sokféle anyag rendszerét a *tartalommutató* tárja elénk; az egyes rendelkezésekre a részletes *betűsoros tárgymutató* vezet reá; a hivatkozott rendeletek gyors felkutatását pedig a *számsoros mutató* teszi lehetővé.

Egyetlen óhajom, hogy ez a szerény munka is segítse elő egy parányi részben a jóléti gondozás nagy feladatainak sikeres megoldását.

Budapesten, 1940. évi december hó 10-én.

Dr. Ladik Gusztáv.

Felelős kiadó: Dr. Ladik Gusztáv

Attila-nyomda részvénytársaság,
Budapest, II., Szász Károly-utca 3-5. Telefon: 150-080.
Igazgató: Kulcsár Andor.

1. §. A közjóléti gondoskodás feladata, szervezete és anyagi eszközei.

(1. A közjóléti gondozás feladata 5. — 2. A segélyezés módja 5. — 3. Szervezet 6. — 4. Anyagi eszközök 8. — A) Inségjárulék 8. — B) Vármegyei Közjóléti Alap 8. — C) Orsz. Nép- és Családvédelmi alap 9.)

1. A közjóléti gondoskodás feladata. (1) Ennek a szerény igényű munkának a címe: *Jóléti intézményeink*, nem fejezi ki híven azt a fogalmat, amelyet megjelölni kíván. *Intézmény* alatt ugyanis a közönséges szóhasználat szerint valaminő szervezetet vagy alakulatot értünk; ez a munka pedig felöleli mindazt a rendelkezést is, amely a jóléti gondoskodás körébe tartozik.

(2) A közjóléti (szociális) gondoskodásnak az a célja, hogy a leggyengébb társadalmi rétegek számára is biztosítsa az emberhez méltó megélhetést, és hogy minél szélesebb rétegeket juttasson a legegyszerűbb életszükségleteknél, a létminimumnál kedvezőbb életviszonyok közé.

(3) A szociális gondoskodás feladatai tehát oly sokfélék, és az életviszonyok változása szerint annyira változók, hogy felsorolásuk lehetetlen volna. Egy belügyminiszteri rendelet — példaképpen — negyvennél több feladatot sorol fel,¹⁾ amelyek azonban azok körét távolról sem merítik ki.

(4) Minthogy a közjólét emelkedése elsőrendű állami érdek is, a szociális gondoskodás elsősorban állami feladat. Az állam azonban egymaga nem képes annak megvalósítására, hanem kénytelen a társadalom hathatós támogatását és közremunkálását is igénybevenni,²⁾ annyival inkább, mert az életviszonyok változása mindig újabb és újabb közjóléti kívánalmakat vet felszínre, amelyeknek figyelemmel kísérése és a felmerülő újabb követelmények kielégítése mindig új feladatokat ró az államra és a társadalomra egyaránt.

2. A segélyezés módja. (1) A szociális gondoskodás eleinte a szegénységélyezésben merült ki, szegény alatt értve minden szűkölködőt, aki megsegítésre szorul.

(2) A szűkölködőknek azonban három csoportja van. Szűkölködő elsősorban az a vagyontalan személy, akinek nincs eltartásra köteles és képes hozzátartozója, ő maga pedig testi vagy szellemi fogyatkozása, súlyos és tartós betegsége, vagy elagottsága miatt nem képes magáról és azokról gondoskodni,

¹⁾ 198.000/1937. B. M. (2). ²⁾ U. o. (5).

akiknek eltartása az ő kötelessége volna. Ezek a szoros értelemben vett *szegények*, akikről való gondoskodás a szociális igazgatásnak egyik különleges ága: a szegénygondozás.

(3) A szűkölködők második csoportjába tartoznak azok, akik munkahiány, vagy a kereseti lehetőségek mostohaága miatt egyáltalában nem tudnak, vagy annyit nem tudnak keresni, amennyi sajátmaguk és hozzátartozóik ellátására szükséges volna. Ezek — gyűjtőnéven — a *munkanélküliek*.

(4) Végül a szűkölködők harmadik csoportjába sorozhatók azok, akik életszükségeiket meg tudják keresni, de nem akarnak dolgozni; akik tehát önhibájukból szűkölködnek. Ezek a *munkakerülők*, akiknek az ellátásáról nemcsak nem kell gondoskodni, de sőt őket munkára kell szorítani, esetleg kényszeríteni.³⁾

(5) Eleinte a munkaképtelen szegényeknek, valamint a mostoha keresetű munkaképeseknek támogatása egyformán ellenszolgáltatás nélkül nyújtott, karitatív segélyezés alakjában történt, sőt történik jórésben napjainkban is. A segélyezésnek ez a módja azonban a munkaképesekkel szemben nemcsak nem üdvös, de egyenesen káros, és nemzeti szempontból veszedelmes is, mert szinte ránevel a munkakerülésre.

(6) A *szociális gondoskodás* csak később különült el a *szegénysegélyezéstől*, amikor törekvését arra irányította, hogy a munkaképes szűkölködőket olyan támogatásban részesítse, amely alkalmas arra, hogy belőlük önálló, keresőképes alanyok váljanak.

(7) A munkaképes szűkölködők megsegítése tehát csak akkor történik a szociális gondoskodás szellemében, ha arra alkalmas, hogy a megsegítettet önálló gazdasági alannyá alakítsa.

(8) A szociális megsegítésnek e szerint sohasem szabad ellenszolgáltatás nélkül történnie; a viszontszolgáltatás azonban lehet eltérő a szolgáltatástól és állhat pénzben, munkában vagy természetbeni szolgáltatásban.⁴⁾

(9) A megsegítés célzata megkívánja továbbá, hogy a támogatás ne haladja meg azt a mértéket, amelynek visszatérítésére a megsegített képes; mert különben a megtérítés a megsegített tönkretételét eredményezné; vagy pedig — a tönkretétel elkerülése végett — a visszatérítésről kellene lemondani, ami az egyoldalú, tehát nem kívánatos segélyezési módhoz vezetne.

3. Szervezet. (1) A szociális gondoskodást elinte túlnyomóan a társadalom végezte. Az állam intézményes tevékenysége a gyermek-, majd az anya- és csecsemővédelemmel indult meg; egyébként csak az általános közigazgatási hatóságok rendes te-

3) L. 1913:XXI. tc. 4) 1940:XXIII. tc. 2. §. (3).

vékenysége terjedt ki egyik vagy másik szociális természetű feladatra.

(2) Amikor a szociális gondoskodás jelentősége és az állami feladatok körébe tartozása mind szélesebb körben jutott elismerésre, a kormány is szükségesnek találta, hogy erre az igazgatási ágra *külön szervek* létesüljenek, hogy továbbá a társadalmi szervek is a közigazgatás egységes irányítása és felügyelete alá kerüljenek.

(3) Ennek a szüksége kevésbé mutatkozott a városi lakosságnál, ahol a közjóléti tevékenység — főleg az ipari munkásság körében — már korábban megindult.

(4) Annál sürgősebben követelte a hatósági beavatkozást a falusi lakosságnak, a földműves munkásoknak mostoha helyzete. Egy belügyminiszteri rendelet ennek, vagyis a *népvédelem* intézményes és országos megszervezésének szükségét hangoztatva, szükségesnek jelenti ki, hogy a központi kormányzat és a helyi önkormányzat feladatköre összekapcsolassék és az önkormányzatok közjóléti feladatköre intézményesen megszerveztessék.⁵⁾

(5) E végből — annak megállapítása mellett, hogy a vármegyék közjóléti feladatkörének megszervezése és ellátása az alispán feladata — elrendelte *vármegyei közjóléti bizottságnak*, továbbá ebből *járási albizottságoknak* a megalakítását; központi *vármegyei előadó* kijelölését és *közjóléti szabályrendelet* megalkotását.⁶⁾

(6) Azonban a népgondozásnak ez a módja sem bizonyult eredményesnek. A közjóléti feladatok sikeres megoldása ugyanis túlnyomó részben csak a gazdasági helyzet fokozatos feljavítása útján érhető el. Ez a feljavítás pedig csak a ráutaltak egyéni helyzetének és körülményeinek alapos mérlegelése alapján, tehát egyéni elbírálás útján történhetik, amire a közigazgatási hatóság nem alkalmas szerv.

(7) A gazdasági helyzet alapos mérlegelése és az orvoslás módjának megállapítása ugyanis olyan vizsgálódást, a helyes segítés pedig olyan körültekintést, gyakran gyors intézkedést követel, amilyenre az alakszerűségekhez kötött közigazgatás nem alkalmas.

(8) A lakosság továbbá a közigazgatás útján juttatott támogatást ellenszolgáltatás nélkül nyújtott segélyezésnek, vagyis olyannak szokta tekinteni, amelyet nem kell visszatérítenie.

(9) Ezeknek a hátrányoknak a kiküszöbölése tette tehát szükségessé egy olyan szervnek a létesítését, amely a közigazgatás irányítása mellett és felügyelete alatt ugyan, de szabadon mozoghasson, gyorsan intézkedhessék, támogatást pedig csak visszatérítés kötelezettsége mellett nyújtson, és azt — szükség esetében kényszerrel is — visszakövetelhesse.

5) 198.000/1937. B. M. (6), (8). 6) U. o. (10)—(14), (22), (27).

(10) E végből jött létre több helyen a *Vármegyei Jóléti Szövetkezet*, amely — a bürokratikus nehézségtől mentesen — gazdasági alapon végzi munkáját; elnöke azonban az alispán, az *irányítás* tehát a közigazgatás kezében marad. A közigazgatásnak további feladata, hogy ellenőrizze, teljesítik-e azokat a feltételeket, amelyeket a Szövetkezet a juttatások fejében megkövetel, és ha a juttatott ezeket a feltételeket megsérti, hogy őt azok megtartására közhatalommal kényszerítse. A szövetkezeti szervezetet, mint a szociális gazdasági megsegítés egyik alkalmas alakulatát, az Orsz. Nép- és Családvédelmi törvény is megemlíti.⁷⁾

(11) A vármegyei közjóléti tevékenység — természetesen — a főispán felügyelete alatt működik.⁸⁾

4. Anyagi eszközök. A) *Inségjárulék.* (1) Az állam a szociális gondoskodás anyagi eszközeit előbb a *nyomorenyhítő*, később az *ínségnyhítő* tevékenység céljára szolgáló jövedelemből merítette.

(2) A törvényhozás ugyanis felhatalmazta a népjóléti és munkaügyi minisztert, akinek ez a munkaköre a belügyminiszterre szállott át,⁹⁾ hogy a *köznyomor* enyhítése céljából törvényhatóságokban és községekben (városokban) *díjak* és *járadékok* kivetését rendelhesse el.¹⁰⁾ Ezen az alapon rendelte el a belügyminiszter, hogy egyes községekben *ínségjárulékot* vessenek ki, amelynek jövedelmét — természetesen — csak a kirovás községében lehetett felhasználni.

(3) Ennek a módszernek azonban súlyos hibái voltak. Az egyik, hogy éppen a leggazdagabb községek mentesültek az inségjárulék terhe alól, mert ott nem volt ilyenek kivetésére szükség. Viszont a legszegényebb községekben, ahol a támogatásra szoruló inségesek száma a legnagyobb volt, azért nem lehetett inségjárulékot kivetni, mert hozadéka ott csaknem a semmivel lett volna egyenlő.

(4) A *helyi inségjárulék* módszere tehát ellenkezett az igazságossággal és sértette az egyenlő teherviselés elvét. A mellett a legszegényebb községek támogatására az állam volt kénytelen segínyt nyújtani.

(5) Az állam a köznyomor enyhítésén kívül egyéb szociális célra is nyújtott segélyeket (zöldkeresztes tej- és cukorakció, gyermekétkeztetés stb.). Mindezek azonban részint *széttagoltságuk*, részint a miatt nem vezettek eredményre, mert *állandóságuk* nem volt biztosítva.

B) *Vármegyei Közjóléti Alap.* (1) A *széttagoltság* orvoslását célozta a belügyminiszternek az a rendelkezése, hogy a központi kormányzat és a helyi önkormányzatok feladatkörét össze

7) 1940:XXIII. tc. 2. §. c). 8) 198.000/1937. B. M. (17). 9) 1932:XII. tc., 3.600/1932. M. E. 1. ? (1) 2. c). 10) 1922:I. tc. 29. §.

kell kapcsolni és az utóbbit intézményesen meg kell szervezni.¹¹⁾

(2) A jövedelmi forrás *állandósága* céljából pedig kívánatosnak jelentette ki a belügyminiszter külön *Vármegyei Közjóléti Alap* létesítését, amelynek gyarapításához bizonyára a jobb módú lakosság is hozzájárul önkéntes adakozásával.¹²⁾

(3) A Vármegyei Közjóléti Alap bevétele különben 1938-ban a vármegyék 0.5%-os, ill. ahol a vármegyei pótdadó 25%-nál magasabb volt, 0.25%-os pótdádnak megfelelő összegű hozzájárulás volt. Ezt az összeget a vármegyéknek a kulturális és jótékony célú kiadásokra előirányzott összegből kellett kihatároznia; de ha ez nem volt lehetséges, 0.25%-os vármegyei pótdádnak megfelelő összeget külön elő lehetett irányozni. A községek részéről történő anyagi támogatás egyelőre elmaradt.¹³⁾

(4) A Vármegyei Közjóléti Alap *rendeltetése* az volt, hogy a közjólét előmozdításának anyagi erőforrásait táplálja és ezzel megakadályozza azt, hogy az élet színvonala a létminimum alá süllyedjen, ill. hogy ott, ahol ez bekövetkezett, ezt minden lehető módon megszüntesse és orvosolja. Minthogy pedig ez állami érdekű feladat is, a belügyminiszter a Vármegyei Közjóléti Alapot — a lehetőséghez képest — állami támogatásban is részesítette.¹⁴⁾

(5) Már ez a belügyminiszteri rendelet is hangsúlyozta, hogy az Alap tevékenysége nem merülhet ki egyszeri segélynyújtásban, vagyis pusztán karitatív segélyezésben, hanem gazdasági irányú közjóléti tevékenységet is kell kifejtene, hogy az Alapnak helyes felhasználásával egyéni munkalehetőségeket és munkaalkalmakat lehessen teremteni, és a családvédelem intézményes biztosításával a jövőben nemzedék testi és lelki fejlődését lehessen előmozdítani.¹⁵⁾

(6) A Vármegyei Közjóléti Alap országos jelentőségű munkáját — magasabb állami érdekből — a belügyminiszter irányította.¹⁶⁾

C) *Országos Nép- és Családvédelmi Alap.* (1) A közjóléti célra rendelt különféle áldozatok országos egységesítését és céltudatos felhasználását kívánja megvalósítani az 1940:XXIII. tc. Ez a törvény — a törvényhatóságok és községek (városok) részéről szedhető díjak és járulékok helyett — szociális és családvédelmi célokra az *Országos Nép- és Családvédelmi Alap* létesítését rendelte el.¹⁷⁾ Ennek a törvénynek hatálybalépésével tehát az inségjárulék és a Vármegyei Közjóléti Alap céljára szolgáló pótdadó megszűnik.¹⁸⁾

(2) Az Orsz. Nép- és Családvédelmi Alap *célja*, hogy a leginkább támogatásra szoruló néprétegeknek gazdasági, erkölcsi

11) 198.000/1937. B. M. (6); 12) U. o. (8). 13) 199.700/1937. B. M. 14) 198.000/1937. B. M. (16). 15) U. o. (23), (25). 16) U. o. (24). 17) 1940:XXIII. tc. 1. §., 18) U. o. 3. §. (7), 7. §.

és szellemi felemelése útján életviszonyaikat javítsa, a társadalmi kiegyenlítődést elősegítse, és a népesség szaporodását előmozdítsa.¹⁹⁾

(3) Az Orsz. Nép- és Családvédelmi Alap feladata különösen: a sokgyermekes családok intézményes támogatása; a gyermekvédelem ellátásáról gondoskodás; a megélhetésükben veszélyeztetett (főleg mezőgazdasággal foglalkozó) családok boldogulásának szerves megalapozása házhoz juttatás, kedvezőbb gazdasági viszonyok közé helyezés vagy egyéb gazdasági megsegítés útján (közjóléti szövetkezetek, termelési, értékesítési intézmények és vállalkozások elősegítése stb.); érdemes családok részére az anyagi eszközök biztosítása a végből, hogy azok gazdaságpolitikai tevékenység részeseivé válhassanak.²⁰⁾

(4) Az Orsz. Nép- és Családvédelmi Alap viszonzószolgáltatás nélkül, vagyis egyoldalú segély alakjában nem nyújt támogatást. A belőle juttatott segély visszatérítése azonban történhet nemcsak készpénzben, hanem munkában vagy természetben is.²¹⁾

(5) Az Orsz. Nép- és Családvédelmi Alap bevételei az állami illetékjövedelem 27%-a, amely azonban 1940-ben 28, 1941-ben 41, 1942-től kezdve pedig évi 46 millió P-nél kevesebb nem lehet. Bevétele továbbá a nép- és családvédelmi pótdó jövedelme; végül az adományok és hagyományok.²²⁾

(6) A nép- és családvédelmi pótdó alapja a jövedelem-, a társulati-, a tantiéme- és az általános kereseti adó. Kulcsait, valamint kivetésének és kezelésének szabályait a pénzügyminiszter a belügyminiszterrel egyetértve állapítja meg.²³⁾

(7) A nép- és családvédelemmel kapcsolatos minden juttatásra irányuló beadványok, valamint a juttatással kapcsolatos okiratok illetékmentesek, kivéve a váltókat, az utalványokat, a csekkeket és az ügyvédi meghatalmazásokat.²⁴⁾

(8) A nép- és családvédelmi pótdó hozadékát a belügyminiszter — meghatározott szociális célokra — részben vagy egészen átengedheti egyes törvényhatóságoknak és megyei városoknak.²⁵⁾

(9) Az Alap szervezetét és működését a minisztérium állapítja meg.²⁶⁾

(10) A minisztérium — a szociális munka sikere érdekében — a közszolgálat egyes ágazataiban az alkalmazás előfeltételeként elrendelheti annak igazolását, hogy a pályázó meghatározott ideig szociális munkát végzett legyen; és megállapíthatja, hogy milyen tevékenységet kell szociális munkának tekinteni.²⁷⁾

(11) A minisztérium továbbá a hazai egyetemek mellett és

19) 1940:XXIII. tc. 1. §., 2. §. (1). 20) U. o. 2. §. (2). 21) U. o. 2. §. 3. §. 22) U. o. 3. §. (1), (2). 23) U. o. 3. §. (3). 24) U. o. 6. §. 25) U. o. 3. §. (4). 26) U. o. 5. §. (1) a). 27) U. o. 5. §. (1) b), (2).

ezekkel kapcsolatban szociális tanfolyamokat szervezhet; továbbá ezek sikeres elvégzését a közszolgálat egyes ágazataiban az alkalmaztatás előfeltételeként szabhatja meg, sőt az ilyen tanfolyamokon részvételt a már közszolgálatban állók egyes csoportjaira is kötelezővé teheti.²⁸⁾

2. §. A közjóléti intézmények ismertetésének módszere.

(1) A közjóléti intézmények sokaságában és sokféleségében áttekintést csak akkor szerezhethetünk, ha sikerül azokat valamely rendszerbe foglalnunk. Ilyen rendszert sokféle alapon lehet felépíteni. A rendszer azonban nem lényeg, hanem csak eszköz arra, hogy segítségével alaposabb ismeretekre teherünk szert.

(2) A jóléti gondoskodásnak első és közvetlen célja kétségkívül a gazdasági boldogulás (a jólét) feltételeinek megteremtése, fokozása és biztosítása. A gazdasági jólét azonban nem minden; mert az el sem képzelhető fizikai jólét: egészség nélkül, sem a szellemi jólét: a műveltség elemi mértékének a hiányában. Egészség nélkül ugyanis nincs eredményes gazdasági tevékenység; a szellemi műveltség teljes hiányában pedig alig képzelhető el a gazdasági boldogulás.

(3) A közjólét ezek szerint csak a fizikai, a szellemi és a gazdasági jólét összhatásából állhat elő. Ez a három irányú tevékenység azonban gyakran egymásba fonódva és egymást kiegészítve jelentkezik. A jóléti intézményeket tehát ezen a hármas alapon nem lehetne csoportosítani és rendszerbe foglalni.

(4) A közjólét érdekében kifejtett állami és társadalmi tevékenység elsőrendű törekvése, hogy a közjólét előfeltételeit valósítsa meg. Már pedig a legelső feltétele az egészség. A munka I. részében tehát azok az általános rendelkezések foglalnak helyet, amelyek a közegészség megóvására, fenntartására és a megromlottak helyreállítására vonatkoznak.

(5) A közjóléti gondoskodásnak további célja, hogy a fizikailag, szellemileg vagy gazdaságilag gyengébbeket megvédje az erősebbek elnyomása, vagy éppen kizsákmányolása ellen. Ennélfogva a munka II. részében azokat a rendelkezéseket foglaljuk össze, amelyek a korhiány, a testi vagy szellemi fogyatkozás, vagy egyéb ok miatt védelemre szorulókat oltalmát célozzák.

(6) A III. részben az ipari és a mezőgazdasági munkavállalók (munkások) jóléti érdekeit szolgáló rendelkezéseket tárgyaljuk.

(7) A IV. részben a kötelező biztosítás különféle neveit ismertetjük.

(8) Végül az V. részben a birtokpolitikai intézmények körében kíséreljük meg rövid tájékoztatás nyújtását.

28) 1940:XXIII. tc. 5. §. (1) c).

I. RÉSZ.

A közegészség gondozása.

3. §. Az Országos Közegészségügyi Intézet és a Zöldkereszt-tevékenység.

(1) A közegészség javítására, gondozására és megóvására vonatkozó rendelkezéseket találunk már az első egészségügyi törvényben is (1876:XIV. t.-c.). Mindezeknek hatékony megvalósulása azonban csak az *Országos Közegészségügyi Intézet* felállítása után, ennek az Intézetnek szakszerű működése révén következett be.

(2) Az Orsz. Közegészségügyi Intézet felállítását a Rockefeller-alap áldozatkészsége tette lehetővé.¹⁾ Az Intézet működését 1927. július 1-én kezdte meg.²⁾ Feladata, hogy előmozdítsa a közegészségügyi tudomány *gyakorlati* alkalmazását; főleg hogy irányítsa a fertőző betegségek ellen a védekezést; támogassa a közegészségügyi hatóságokat és közreműködjék a közegészségügyi személyzetnek, különösen a tisztí orvosi karnak a kiképzésében.³⁾

(3) Az Orsz. Közegészségügyi Intézet feladatkörének egyik legfontosabbika a *faluegészségügyi tevékenység*, amelyet „Zöldkereszt” elnevezés alatt folytat. Az ebben a tevékenységben résztvevő személyek zöldkereszt-jelvényt viselnek. Ugyanilyen jelvényel, megjelöléssel, vagy elnevezéssel látja el az Intézet a falu-egészségügyi célokat szolgáló tárgyakat is. A zöldkereszt-jelvénynek jogosulatlan használata kihágás.⁴⁾

(4) A zöldkereszt szerkezete ma még fokozatos kiépítés alatt áll. Teljes megvalósulása után be fogja hálózni az egész országot, amelynek területe egészségügyi védelmi körzetekre lesz felosztva.

(5) Olyan körzetben, amely egyetlen községből áll, vagy amelynek központja egy nagyobb község, *egészségház*, — a kisebb községekben pedig *egészségvédelmi tanácsadó* létesül.

(6) Az *egészségház* váró- és tanácsadó helyiségből, zuhanyozóból, esetleg kádfürdőből, és a védőnő lakásából áll. Az *egészségvédelmi tanácsadóban* csak egy várószoba és egy tanácsadó szoba van.

(7) A közegészségügyi körzet egészségvédelmi szolgálatát az *orvos* látja el. Mellé és közvetlen főnöksége alá van beosztva

1) 1925:XXXI. tc. 1. §. 2) 79.104/1927. N. M. M. 3) 1925:XXXI. tc. 2. §., 1940:VI. tc. 23., 40. §. 4) 237.250/1937. B. M.

az *egészségügyi védőnő* (zöldkereszttes védőnő, zöldkereszttes testvér). Munkája felett a felügyeletet a *járásí védőnő*; a járásíé felett a *vármegyei vezető védőnő* gyakorolja. Valamennyinek szakfőnöke a *tisztí főorvos* és a *tisztiorvos*.

(8) Az egészségügyi védőnő munkakörébe tartozik az anya- és csecsemővédelem; az iskolaegészségügyi munka; a nemibetegségek és a gümőkór ellen való küzdelem; a szegény beteg otthoni ápolásának megszervezése és a szociális gondozás. Az anya- és csecsemővédelmet a 6.000 lélekszámot meghaladó községekben eddig az Országos Stefánia Szövetség végezte, amelynek újabb neve Orsz. Egészségvédelmi Szövetség.

(9) Az egészségügyi védőnők szociális gondoskodása a helyzet *megvizsgálásában*, a rászorultság *megállapításában* és a megsegítésre vonatkozó *javaslatlételben* áll.

(10) A zöldkereszt-tevékenységnek egyik jelentős része a ráutalt gyermekeknek és szoptatós anyáknak ingyen tejjel és cukorral ellátása. Az ezek kiszolgáltatására vonatkozó utalványok használatát rendelet szabályozza.⁵⁾

(11) Az egészségügyi védőnők *ápolónői* és *védőnői* tanfolyamot végeznek; kiképzésük tehát *általános egészségügyi*, és nem szorítkozik egyes különleges szakokra, mint az anya- és csecsemővédőnőké, vagy a tüdőbeteggondozóké, vagy az iskola-nővéreké.

(12) Az egészségügyi védőnőket az Orsz. Közegészségügyi Intézet igazgatója alkalmazza és osztja be az egészségvédelmi szolgálatra.

(13) Az egészségügyi védőnőket az állam fizeti; a tanácsadó helyiségekről és a védőnői lakásokról azonban a községeknek kell gondoskodniuk.

4. §. Levegő. Talaj. Ivóvíz.

(1. Levegő. Talaj 13. — 2. Ivóvíz 15.)

(1) A közegészségnek legelemibb követelményei a tiszta levegő, a meg nem fertőzött talaj, és a jó ivóvíz.

(2) Mindezekről már az első egészségügyi törvény (1876: XIV. tc.) eléggé kimerítően rendelkezett; a közegészségügyet érintő minden követelmény megvalósulása terén azonban az Orsz. Közegészségügyi Intézet működése adta meg a hatalmas lendületet.

1. Levegő. Talaj. (1) Az egészségügyi törvények a hatóság feladatává teszik, hogy — a lakóhely légkörének tisztántartása végett — gondoskodjék az egészségre ártalmas posványok és mocsarak lecsapolásáról és kiszárításáról; a szennyvizek levezetéséről; megfelelő csatornázás bevezetéséről; a lakás-zsúfoltság

5) 278.229/1938. B. M.

megakadályozásáról; az utcák, terek, lakóházak stb. tisztántartásáról; az állati hullák és maradványok eltakarításáról; szóval mindannak eltávolításáról, ami a légkört, a talajt és a vizet tisztátalanná teszi.¹⁾

(2) A levegőt legjobban megfertőzi a por. Az utak és az utcák portalanításáról és tisztán tartásáról az a rendelet foglal magában részletes intézkedéseket, amely a közúti közlekedés rendjét szabályozza. Ez elrendeli, hogy a városok és a nagyobb községek forgalmasabb utcáit és tereit, továbbá a gyógy- és az üdülőhelyek utait — a porképződés csökkentése végett — tavasztól őszig megfelelően öntözni vagy olajozni kell.²⁾

(3) Kötelezővé teszi az idézett rendelet a járdák tisztántartását (egy külön rendelet még azt is megszabja, hogy a tisztítás egy órával a kapunyitás előtt, ill. reggel 6 óráig történjék;³⁾ megtiltja az útra néző ablakokban és erkélyeken a porlást, portörölő kirázását, az utcán a köpködést.⁴⁾

(4) A fertőző betegségek veszedelmének csökkentése végett elrendelte a belügyminiszter, hogy a hatóság szigorúan ellenőrizze a köztisztaság követelményeinek a megtartását; hogy az árnyékszékeket időszakonként fertőtlenítsék; a csatornákat, árkokat stb. tisztán tartsák és kijavíttassák; az árnyékszékeket, a szemét- és trágyagödröket akként gondozzák, hogy azok sem a talajt, sem a levegőt ne szennyezzék; a vágóhidakat, a csont- és ronggyűjtő raktárakat tisztán tartsák; ahol nincs árnyékszék, ott ilyen készítsenek; falun a trágyát ne rakják le az utcán vagy nyilvános helyeken, sem a kúthoz olyan közel, hogy a trágyalé a kút vizét megfertőztesse.⁵⁾

(5) Minthogy továbbá a közutak mentén épített istállókból és disznóólakból kikerülő hulladék és kifolyó trágyalé az úttestet megfertőzi, elrendelte a belügyminiszter, hogy az építkezési szabályrendeletnek ezt a tiltó rendelkezését szigorúan hajtsák végre; ahol pedig a szabályrendeletben nincs ilyen rendelkezés, intézkedjenek, hogy az udvarokból és az istállókból hulladék és trágyalé az utakra ne vezettessék ki.⁶⁾

(6) A kender- és lenáztatók tűrhetetlen bűzt terjesztenek. Ezért elrendelte a földművelésügyi miniszter, hogy az I. fokú közigazgatási hatóság köteles az erre a célra szolgáló helyeket minden évben kijelölni; azonban nem jelölhetők ki a község belterületén olyan vizek, amelyeknek mennyisége csekély, és amelyek rendesen ivásra vagy állatok itatására használják. Engedély nélkül ilyen gödröket még a saját birtokán sem ásatthat senki.⁷⁾

(7) Közegészségügyi érdekből kötelezi a törvény a községeket és a városokat, hogy dögteret, — a thj. városokat pedig,

1) 1876:XIV. tc. 10. §., 1908:XXXVIII. tc. 1. §. c). 2) 250.000/1929. B. M. 51. §. 3) 120.247/1930. B. M. 4) 42.200/1927. B. M., 250.000/1929. B. M. 54. §. 5) 76.796/1918. B. M. 6) 90.260/1897. B. M. 7) 77.777/1925. F. M.

hogy ezenfelül gyepmesteri telepet is létesítsenek; azonban egyesek is állíthatnak ilyeneket, sőt erre kötelezhetők is.⁸⁾

(8) Közegészségügyi érdekből van szabályozva az olyan tárgyak szállítása is, amelyek fertőzést vagy levegőszennyezést okozhatnak. Így szabályozva van az emberi testből származó váladékok és anyagok postai szállítása;⁹⁾ az árnyékszék-ürülék vasúti szállítása;¹⁰⁾ az állati hullák és hullarészek postai, vasúti stb. szállítása;¹¹⁾ a sertéstrágya vasúti szállítása.¹²⁾

(9) Szabályozva van továbbá az állati hullák ártalmatlanná tétele (elásása stb.).¹³⁾

2. Ivóvíz. (1) A törvény rendeli, hogy a hatóság köteles jó ivóvízről és ennek tisztántartásáról gondoskodni.¹⁴⁾

(2) A belügyminiszter rendelete szerint minden község köteles gondoskodni arról, hogy lakossága fertőzéstől óvott, egészséges ivóvízzel legyen ellátva. A község tegyen meg minden lehetőt, hogy a kutak, források, vízvezetékek jókarban tartassanak és fertőző anyagoktól megóvassanak; hogy a község ivóvíz-szükséglete a régi kutak kitisztítása, mélyítése és jókarba hozatala, vagy új (esetleg Norton-) kutak létesítése útján találjon kielégítést.¹⁵⁾ Megismétli ezeket a rendelkezéseket a belügyminiszter és kiegészíti azzal, hogy a kutakat beszennyeződés ellen fedéllel, a vedreket pedig keresztvassal lássák el a végből, hogy a vízmerítők a vizet a saját edényük bemeletésével be ne piszkítsák és meg ne fertőzzék; hogy továbbá a kút környékét feltöltsék; az itatásra használtakat pedig kavicsal vagy kővel burkolják;¹⁶⁾ elrendelte azt is, hogy az itató vályúk a kúttól legalább 5 méter távolságra legyenek.¹⁷⁾

(3) A mezőgazdasági munkások egészségének megóvása végett elrendelte a miniszter, hogy azoknak az uradalmaknak és gazdaságoknak a tulajdonosai (bérloői), akik nyári mezei munkára 20, vagy még több munkást szerződtetnek, kötelesek ezt az I. fokú egészségügyi hatósághoz bejelenteni, amely a vízellátásra igénybevenni szándékolt kutakat a községi (kör-) orvos útján megvizsgáltatja, és ha az a víz ivásra alkalmatlan, elrendeli, hogy a kúton és környékén — lehetőleg nagyobb költség nélkül — a szükséges vízjavító eljárásokat elvégezzék.¹⁸⁾ A miniszteri rendelet melléklete megadja a részletes útbaigazítást arra is, hogy a kutakat miként védhetjük meg a felülről jövő szennyeződéstől.¹⁹⁾

(4) A víz megfertőzését tiltják az egészségügyi törvények.²⁰⁾

8) 1928:XIX. tc. 32. §., 100.000/1932. F. M. 116., 117. §. 9) 89.769/1902. B. M., 40.700/1930. N. M. M. 5., 6. §., 43.728/1928. K. M. 10) 69.979/1928. N. M. M. 11) 100.000/1932. F. M. 118. §., 80.209/1935. F. M. 12) 33.122/1889. K. K. M., 49.428/1889. K. M., 19.273/1894. K. M., 138.464/1928. K. M. 13) 1928:XIX. tc. 31. §. (1), (3), 100.000/1932. F. M. 108. §. (5), 112. §., 88.446/1936. F. M., 1879:XIV. tc. 124. §. 14) 1876:XIV. tc. 10. §., 1908:XXXVIII. tc. 1. §. c) 15) 1.415/1911. B. M. 16) 76.796/1918. B. M. 17) 212.000/1933. B. M. 18) 36.328/1930. N. M. M., 37.744/1930. N. M. M.; 19) 36.328/1930. N. M. M. mell. 20) 1876:XIV. tc. 10. §., 1908:XXXVIII. tc. 1. §. c).

valamint a vízjogi törvény;²¹⁾ a büntető törvények pedig büntetéssel sújtják azt.²²⁾

(5) A községi (városi) *ivóvíz ellenőrzése* a községi (kör-), ill. a városi orvos feladata;²³⁾ *közkutak* ellenőrzése és újak építésére javaslattétel azonban a tiszti főorvosok és a tiszti orvosok feladatkörébe tartozik.²⁴⁾

(6) A *községi kutak építését* ma az Orsz. Közegészségügyi Intézet a saját irányításával és ellenőrzésével végezteti; a kútépítés költségeihez azonban a községeknek is hozzá kell járulniok.

(7) A község egész területére vagy egyes körzeteire kiterjedő *vízvezeték* berendezésének előzetes tanulmányozása, műszaki vélemény és tájékoztató költségvetés adása az iparügyi miniszter feladatkörébe tartozik, aki a kiírási műveletet díjmentesen készítteti el.²⁵⁾

(8) Minden *vízvezeték*et, amely közcélra is szolgáltat vizet, egészségügyi szempontból évenként *vegyvizsgálat* alá kell venni. Az ellenőrzés kiterjed a víz beszerzésére, továbbítására, szétosztására, fogyasztására és ennek módozataira, a víz raktározására, végül a termelés és fogyasztás mennyiségének meghatározására.²⁶⁾

(9) *Ártézi kutak* és földalatti gyűjtőművek segélyével a vizet csak hatósági engedély alapján szabad felszínre hozni.²⁷⁾ Ha ennek következtében más vizeknek addig tényleg gyakorolt használata megcsökken vagy megszűnik, az érdekeltek kérelmére kötelezhető az engedélyes a mű átalakítására vagy megszüntetésére; azonban esetleg a károsult is kötelezhető arra, hogy megfelelő kártalanítás mellett tűrje a káros hatást; de az élet rendes szükségleteire szolgáló vizet — akarata ellenére — kártalanítás mellett sem lehet a tulajdonostól elvonni.²⁸⁾

(10) Közhasználatú vízvezeték vízfőinek, továbbá közhasználatra szolgáló kutaknak és forrásoknak védelmére a hatóság *védőterületet* állapíthat meg a végből, hogy a védőterületen tilos legyen minden olyan munkálat végzése és minden olyan használat gyakorlása, amely a víznek minőségét és mennyiségét veszélyezteti.²⁹⁾ A védőterület céljaira kisajátításnak van helye.³⁰⁾

(11) Az *ivóvízre* vonatkozóan a *vízjogi törvény* akként rendelkezik, hogy a forrásból, talajvízből, vagy csapadékból származó vizek és lefolyásuk felett mindaddig szabadon rendelkezik az, akinek birtokán a forrás- vagy talajvíz fakad, amíg a víz birtokának határát el nem hagyja; mások szerzett jogait azonban nem sértheti, és nem rendelkezhetik a mások kárára, ha ezek a vizet a birtok területén kívül hatósági engedély, vagy tényleg fennálló jogositvány alapján használják.³¹⁾

21) 1885:XXIII. tc. 24. §. 22) 1878:V. tc. 315. §., 1879:XL. tc. 105. §. 23) 900/1936. B. M. 24. §. d). 24) U. o. 22. §. f). 23. §. 25) 6.254/1936. Ip. M. 26) 48.015/1921. N. M. M., 40.863/1925. N. M. M. 27) 1913:XVIII. tc. 1. §. 28) U. o. 2. §. 29) U. o. 4. §. 30) U. o. 5. §. 31) 1885:XXIII. tc. 10., 11. §.

(12) A hatóság azonban *korlátozhatja* ezt a szabad rendelkezési jogot, ha a vízben tartós szükség mutatkozik, és elrendelheti, hogy a vizet *ivásra, itatásra és házi célokra* az érdekeltek — kártalanítás ellenében — igénybe vehessék.³²⁾

(13) Ivóvíz szolgáltatása céljából *kutat* a saját birtokán bárki építhet; de az új kútnak a már meglévő kutaktól, tavaktól, forrásoktól, vízesatornáktól és házaktól a belterületen és lakott külterületen legalább 3, egyebütt legalább 15 méter távolságra kell lennie. Ellenkező esetben az új kutat — az érdekeltek kérelmére — be kell tömetni.³³⁾

(14) A *kutakat* fel lehet használni *gazdasági és ipari célokra* is; de csak úgy, hogy ez által más vizeknek addig tényleg gyakorolt használata ne csökkenjen, vagy meg ne szűnjék.³⁴⁾

(15) Azok felett, amelyek nem állanak a birtokos szabad rendelkezése alatt, a *hatóság rendelkezik*.³⁵⁾

(16) A hatóság rendelkezése alatt álló vizeken is mindenkinek szabad házi szükségletére és ültetvények öntözésére vizet meríteni, itatni, mosatni, úsztatni, fürdeni és jeget vágni a hatóság által kijelölt helyeken, és a rendőri szabályok megtartásával. (Ezek az ú. n. *ártatlan használatok*.) Más célra, vagy gépekkel, vagy mesterséges készülékekkel való vízhasználathoz azonban hatósági engedély szükséges.³⁶⁾

5. §. Lakásegészségügy.

(1) Az ember társadalmi életének egyik legelemibb követelménye, hogy lakása legyen, és hogy az a közegészségügyi követelményeknek megfeleljen.

(2) Nemzetpolitikai szempontból a saját *lakásnál* még nagyobb jelentősége van a saját *otthonnak*. Egy miniszteri rendelet állapítja meg a saját otthon jelentőségét a következőképpen: „Az ország köznyugalmának, valamint az állami és a társadalmi rend biztosításának egyik elsőrendű követelménye, hogy a gazdaságilag leggyengébb elemek saját otthonhoz jussanak.¹⁾ Ez a röghözkötöttség ugyanis higgadtabb felfogást eredményez; a helyhez ragaszkodást, a hazaszeretetet fokozza, és a közrendnek egyik nyomós biztosítója.

(3) Az önálló lakáshoz, a házhelyhez és házhoz juttatás a birtokpolitika körébe tartozik. E helyütt csak a lakás *közegészségügyéről* lesz szó.

(4) Az egészséges lakás a közegészségügynek egyik leglényegesebb tényezője.

(5) Már az első egészségügyi törvény (1876:XIV. tc.) elrendelte, hogy a lakóházak *építésénél* a közegészségügyi követelményeket figyelembe vegyék, és az építésügyi szabályokat sza-

32) 1885:XXIII. tc. 12. §. 33) U. o. 14. §. (1). 34) U. o. 14. §. (2). 35) U. o. 18. §. 36) U. o. 25. §.
1) 52.170/1927. B. M.

bályrendelettel állapítsák meg. Hogy továbbá az új vagy átalakított helyiségek *használatba vétele* csak egészségrendőri szemle után kiadott lakhatási engedély alapján történhetik. Akként rendelkezett továbbá ez a törvény, hogy a hatóság a közegészség szempontjából veszélyessé vált lakóhelyeket azonnal *kiürésítheti*; a már fennállott, de egészségügyi tekintetben kifogás alá eső épületeket *átalakíthatja*, és ha ez nem volna lehetséges, használatukat *megtilthatja*; azokat pedig, amelyek még így is káros befolyással lennének az egészségre, *kisajátítás* útján eltávolíthatja.²⁾

(6) Az *építésügyi szabályrendeletek* megalkotása a törvényhatóságoknak és a megyei városoknak a hatáskörébe tartozik.³⁾

(7) A városrendezésről és építésügről rendelkező törvény (1937:VI. tc.) ezekben a kérdésekben úgy rendelkezik, hogy az *építéshez* és az *épület használatba vételéhez* az építésügyi hatóság engedélye szükséges (építési, ill. lakhatási engedély).⁴⁾

(8) Ha az épület nem felel meg azoknak a szabályoknak, amelyek építéskor hatályban voltak, vagy nem felel meg a kiadott építési engedélynek, a hatóság elrendelheti, hogy az a közérdeknek megfelelően *átalakíttassék*, és ha ez nem lehetséges, a közérdek súlyosabb veszélyeztetése esetében az épület *lebonttassék*.⁵⁾

(9) Ha valamely épület állapota veszélyezteti az egészséget, vagy a közbiztonságot, a hatóság elrendelheti az épület *tatarozását, átalakítását vagy lebontását*.⁶⁾ Ha a fél ennek a rendelkezésnek nem tesz eleget, a munkát — a fél költségén — a hatóság végezteti el.⁷⁾

(10) Felhatalmazza ez a törvény a bel- és az iparügyi minisztert arra is, hogy — az egészség érdekeinek megóvása céljából is — *rendelettel megállapíthassák az építés feltételeit*, a támasztható követelményeket és ezek érvényesítésének módzatait.⁸⁾

(11) E helyütt meg kell említeni, hogy a belügyminiszter egy régebbi rendeletben az *építési szabályrendeletbe* az alábbi rendelkezések felvételét jelentette ki szükségesnek: az épületeket, főleg a lakóházakat szilárd (kő, téglá, beton) alapra kell építeni; az épület belterületéről a trágyás, húmosos réteget — a káros kigőzölögések miatt — el kell távolítani; az épület padlóvonala legalább 30 centiméterrel legyen a talajszín felett; az ajtók és ablakok lehetőleg délre vagy délkeletre nézzenek, és a lakóhelyiségek ablakai a szabadba nyíljanak; a lakóhelyiségek magassága 2.6 méternél kezdődjék; a földszinti lábazati falakra szigetelő lemezt kell alkalmazni; a lábazati falak közt szerves

2) 1876:XIV. tc. 11. §. 3) U. o. 11. §. (2), 1886:XXII. tc. 22. §. a) 4) 1937:IV. tc. 19. §. (1), 5) U. o. 19. §. (6) 6) U. o. 19. §. (7) 7) U. o. 20. §. (4) 8) U. o. 22. §.

anyagoktól mentes föld- vagy kavics-feltöltést kell használni, különösen a szobapadozat alatt legyen a feltöltés tiszta föld, homok vagy salak; a lakószoba területe legalább 12 m² legyen, de legalább egy szoba legyen 15 m² területű; az ablaknyílás nem lehet kisebb a lakóhelyiség területének 10%-ánál; az ablakok külső és belső szárnyúak legyenek, és úgy helyeztessenek el, hogy a keresztben való szellőztetés lehető legyen; az ajtók legalább 0.9 m szélesek és 2.0 m magasak legyenek; a lakószoba feneke deszkából vagy más tisztán tartható anyagból készüljön; a lábazati falakon szellőző nyílások alkalmaztassanak.⁹⁾

(12) Az egészségügyi törvény felhatalmazza továbbá a hatóságot, hogy megakadályozza a lakások *túlzsúfoltságát*,¹⁰⁾ ez a feladat a tisztí főorvosokra és a tisztí orvosokra hárul.¹¹⁾ Zsúfoltnak pedig azt a lakóhelyiséget kell tekinteni, amelyben egy felnőtt lakosra nem jut 10 m³ légtér és 4 m² terület.¹²⁾

(13) Az egészségügyi törvény elrendeli azt is, hogy a *nagyobb vállalatoknál és középítkezéseknél* foglalkozó munkásokat ott, ahol elhelyezésükről maguk nem gondoskodhatnak, az illető vállalat vagy középítkezés terhére kell elhelyezni és megbetegedésük esetében gyógykezeltetni.¹³⁾

(14) Az *időszaki mezei munkások* elszállásolása felől a miniszter akként rendelkezik, hogy elhelyezésükre ne használjanak fel olyan istállókat, aklokat és pajtákát, amelyeket e végből egyszerűen csak kiürésítettek, hanem olyan helyiségeket, amelyeket a közegészségügyi és a köztisztasági követelményeknek megfelelően létesítettek vagy átalakítottak; hogy ezekben megfelelően elkészített és felszerelt fekvőhelyek legyenek; hogy továbbá ezek tisztántartásáról és árnyékszékek felállításáról is történjék gondoskodás.¹⁴⁾

(15) A *jolyóvizek mentén* és az *árterületeken* történő építkezésekről szóló rendelet inkább a gazdasági érdeket tartja szem előtt; de egészségügyi szempontból is fontos az a rendelkezése, hogy olyan területen, ahol a *föld árja* nagyon fel szokott jönni, lakóházak építése csak akkor engedélyezhető, ha az építtető egyebütt egyáltalában nem építhet.¹⁵⁾

6. §. Tápszerek, italok és edények egészségügye.

(1. Élelmiszerek és italok egészségügye. A) Általában 19. — B) Húsvizsgálat 20. — C) A lefoglalások szabályai 21. — D) A mezőgazdasági termények stb. hamisítása 23. — 2. Az edények egészségügye. A) Mérges anyagok használata 23. — B) Mérges festékek használata 25.)

1. Élelmiszerek és italok egészségügye. A) Általában.

(1) A törvény a közegészség védelmében intézkedik arról, hogy az emberi táplálkozásra szolgáló *anyagok*, legyenek azok állati,

9) 116.370/1924. B. M. 10) 1876:XIV. tc. 10. §. (3). 11) 900/1936. B. M. 22. §. d), 23. §. (1) 12) 63.107/1906. B. M. 13) 1876:XIV. tc. 15. §. (3). 14) 36.328/1930. N. M. M. 15) 53.438/1914. B. M.

növényi vagy ásványi eredetűek, továbbá az elkészítésükre és a tartásukra szolgáló *edények* az egészségre ártalmatlanok legyenek, és hogy azok előállítása, feldolgozása, tartása és forgalomba hozatala az egészség és a tisztaság követelményeinek megfelelően, hogy továbbá azok, amelyek az ember egészségére vagy életére veszélyesek, ne kerülhessenek forgalomba. Felhatalmazza e végből a törvény a belügyminisztert, hogy az egészség védelmére szolgáló részletes szabályokat rendelettel állapíthassa meg; hogy továbbá a hatóság az egészségre ártalmas tápszereket, italokat és edényeket, valamint az egészségre káros vagy veszélyes olyan anyagokat, szereket és készítményeket, amelyeknek tartására az illető nincs jogosítva, *elkobozhassa* és *megsemmisíthesse*; azokat pedig, amelyeknek előállítása, áruványa vagy tartása körül a jogosult a megállapított szabályokat nem tartja meg pontosan, *lefoglalhassa*.¹⁾

(2) *Lefoglalható* továbbá az olyan anyag, szer vagy készítmény is, amely gyógyászati célra van szánva, de arra nem alkalmas. A lefoglalást a belügyminiszter is elrendelheti. A készítő vagy a forgalomba hozó kérheti, hogy a lefoglalt dolgokat átalakítás céljából adják ki neki. Ha ezt nem kéri, vagy ha az átalakítást meghatározott idő alatt nem végzi el, az anyagot, szert vagy készítményt el kell kobozni. A részletes eljárási szabályokat — az iparügyi, valamint a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszterrel egyetértve — a belügyminiszter állapítja meg.²⁾

(3) A törvény szerint tilos az ártalmas *gyümölcsnek* és *gombának*, továbbá minden romlott, hamisított vagy ártalmas anyagokkal kevert *tápszernak* vagy *italnak* árusítása, valamint az előállításukra és eltartásukra szolgáló, az egészségre ártalmas edényeknek készítése és használata.³⁾

(4) Az egészségre ártalmas anyagokat csak ponyvával letakarva szabad *szállítani*. Ugyanígy kell szállítani — a beszenyveződés meggátlása végett — az eladásra szánt húst és ásványvizet is.⁴⁾

B) Húsvizsgálat. (1) Közegészségügyi szempontból nagy jelentősége van a kötelező húsvizsgálatnak. Elrendeli ugyanis a törvény, hogy akár *köz-*, akár *magánfogyasztásra* szánt szarvasmarhát, bivalyt, lovat, szamarat és öszvért, továbbá a *közfogyasztásra* szánt juhot, kecskét és sertést levágás előtt élő állapotban, valamint levágás után egészségi szempontból meg kell *vizsgálni*. Meg kell továbbá vizsgálni a *közfogyasztásra* szánt olyan egyéb fajú állatokat is, amelyekre a földművelésügyi miniszter a köztágóhíd vagy a köztágóhely használatát kiterjeszti. De *üzletszerű vágás* esetében kiterjesztheti a földművelésügyi miniszter a kötelező húsvizsgálatot más állatokra is.⁵⁾

1) 1876:XLV. tc. 6., 8. §. 2) 1940:VI. tc. 41. §.; 3) 1876:XIV. tc. 14. §. 4) 250.000/1929. B. M. 54. §., 100.000/1932. F. M. 97. §. 5) 1928:XIX. tc. 22. §., 100.000/1932. F. M. 83—87. §.;

(2) A belföldi fogyasztásra szánt állatok vizsgálata a községek (városok) feladata, és költségei is ezeket terhelik. A vizsgálatot állatorvosok, ezek hiányában orvosok, vagy erre a célra kiképzett húsvizsgálók végzik.⁶⁾

(3) Húsvizsgálat szempontjából *hús* alatt az emberi fogyasztás céljára szolgáló melegvérű állatoknak emberi élelemre alkalmas minden részét és az ezekből előállított készítményeket kell érteni. *Közfogyasztás* alatt a magánháztartás körén kívül, külön fizetés ellenében, vagy járandóság fejében kiszolgáltattott hús fogyasztását; *magánfogyasztás* alatt pedig a magánháztartások körében történő húsfogyasztást kell érteni.⁷⁾

(4) A fogyasztásra *alkalmasnak* talált húst le kell bélyegezni, ill. a *magánfogyasztásra* szánt húst igazolvánnyal kell ellátni.⁸⁾ A fogyasztásra *feltételesen alkalmas* húst a fogyasztásra alkalmassá kell tenni.⁹⁾ Az *alkalmatlannak* talált húst ártalmatlanná kell tenni.¹⁰⁾

(5) Az egyes étel- és italneműek (tej és tejtermékek, zsírok, olajok, liszt, ecet, fűszerek, szeszes italok, szikvíz, fagyalt stb.) előállítására, kezelésére, tartására és forgalomba hozatalára vonatkozó különös szabályok ismertetése kívül esik e munka keretén.

C) A lefoglalás stb. szabályai. (1) A közegészségre ártalmas tárgyak *ellenőrzését*, *elkobzását* és *megsemmisítését* a belügyminiszter a következőképpen szabályozta.

(2) A hatósági közegek állandóan felügyelnek arra, hogy a megromlott, vagy az egészségre vagy az életre veszélyessé válható, valamint az undort keltő élelmiszerek és italok ne kerüljenek közforgalomba.¹¹⁾

(3) A piacon kívül elárúsításra szánt tárgyakat a rendőri közeg bármikor *megvizsgálhatja*, a gyanús tárgyról a szakértő közeget értesíti, és ha az eltávolítás vagy megmáskítás gyanúja forog fenn, azokból *mintát* vesz, és azt lehetőleg a tulajdonos pecsétjével lepecsételi.¹²⁾

(4) Amikor az ártalmas élelmiszerek és italok még nem idéztek elő káros hatást, a *figyelmeztetés* és az *eltiltás* elegendő; azonban az elárúsítással iparszerűen foglalkozókkal és azokkal szemben, akik a hamisítást szándékosan végzik, vagy azt megismétlik, vagy ha a káros hatás már bekövetkezett, mindíg *lefoglalásnak* van helye.¹³⁾

(5) A lefoglalásnál a rendőri közeg rendszerint a szakértők (a városi és községi [kör-] orvosok) véleménye alapján jár el.¹⁴⁾

(6) Feltétlenül le kell foglalni a közvetlen fogyasztásra szánt éretlen vagy megromlott gyümölcsöt; a helytelen előállítás

6) 1908:XXXVIII. tc. 2. §. a), 1928:XIX. tc. 22. §. (4), (7), 100.000/1932. F. M. 82. §. 7) 100.000/1932. F. M. 87. §. (1)—(3) 8) U. o. 93. §. (6), 95. §. (1)—(3). 9) U. o. 95. §. (2), 96. §. 10) U. o. 95. §. (3), 11) 31.026/1876. B. M. Szab. r. 1. §.; 12) U. o. 3. §. 13) U. o. 2. §.; 14) U. o. 4., 5. §., 600/1936. B. M. 24. §. d).

vagy eltartás, avagy hamisítás következtében ártalmas tejet, túrót, sajtot, kenyér- és lisztneműt; az ártalmas gombákat; a méregtartalmú ételeket és italokat; a rothadó vagy olyan húst, amely az állat betegsége következtében ártalmas; a megromlott, vagy hamisítás következtében ártalmas zsírt, olajat, vajat; az ártalmas növénymagokkal kevert gabonaneműt és a megromlott gabonalisztet és burgonyát; az eladásra szánt olyan italokat, amelyek annyira romlottak, vagy úgy vannak készítve vagy hamisítva, hogy már mértékletes használat mellett is kártékonyak az egészségre; az elárúsításra szánt azokat az élelmiszereket és italneműeket, amelyeknek előállítás, árusítása vagy kiszolgáltatása körül a tisztasági szabályokat annyira elhanyagolják, hogy azok undort keltenek, vagy amelyeknek egyébként ártalmas voltát a szakértő közeg igazolja.¹⁵⁾

(7) A szakközeg közbenjötté nélkül lefoglalt tárgyakat, ha azokat a szakközeg kifogástalanoknak minősíti, vissza kell adni; a szakközeg közbenjöttével lefoglalt kisebb (40, 20, 10 P) értékű azokat a tárgyakat, amelyeket a szakközeg határozottan ártalmasnak minősíti, továbbá amelyek további tartás esetében romlás következtében az egészségre is károsan hatnának, a tulajdonos jelenlétében meg kell semmisíteni; ez ellen az eljárás ellen nincs jogorvoslat. A nagyobb értékűeket az I. fokú egészségügyi hatóságnak be kell jelenteni és oda be kell küldeni; ha nagyobb terjedelmű, abból mintát kell küldeni, a többit a község őrizetébe kell adni; de ha azokat a felhasználás vagy megmáskítás ellen kellően lehet biztosítani, a tulajdonosnál is lehet hagyni.¹⁶⁾

(8) Étel- és italneműeken kívül le kell foglalni és az I. fokú hatósághoz be kell küldeni minden olyan eszközt, tárgyat és készítményt, amely az emberi életre vagy az egészségre veszélyes lehet, és amelyet valaki jogosulatlanul tart birtokában és árusít, jelesül: az egészségre veszélyes anyagból készült olyan edényt, amelyet emberi étel vagy ital készítésére használnak; továbbá a jogosulatlanul készített vagy birtokolt méregszereket, vagy a jogosulatlanul készített és eladásra szánt gyógyszereket; az erősen ható mérgek használatával készített vagy festett szövetet és egyéb készítményt, ha azokban a mérgeanyag olyan mennyiségben foglaltatik, hogy az emberi életre vagy egészségre kártékonyvá válhatik; a ragályos beteg-használta és kellően nem fertőtlenített ruhát, ágyneműt és egyéb használati tárgyat.¹⁷⁾

(9) Az egészségügyi hatóság, ha szükséges, helyszíni szemlét vagy vegyvizsgálatot rendel el. Azokra a tárgyakra, amelyek csak emberi használatra alkalmasak és az emberi életre vagy egészségre általában veszélyesek, elrendeli az elkobzást és a megsemmisítést. Azokat a tárgyakat, amelyek nem emberi hasz-

15) 31.026/1876. B. M. Szab. r. 4., 5. §., 53.236/1892. P. Ü. M. a szesz italokra vonatkozóan. 16) 31.026/1876. B. M. Szab. r. 7—9. §. 17) U. o. 10., 12. §.

nálakra valók, és a tulajdonos nem tudhatta azok ártalmas voltát, a tulajdonosnak vissza lehet adni, ha kellő biztosítást ad arra, hogy azokat nem emberi használatra fogja fordítani. Ilyen biztosítás nélkül azokat el kell kobozni; de olyanoknak el lehet adni, akik ilyen biztosítást adnak. Az emberi életre vagy egészségre ártalmas vagy veszélyes edényeket — a tulajdonos költségén — ártalmatlanokká kell tételni, és csak akkor kell megsemmisíteni, ha az ártalmatlanná tétel nem lehetséges. A jogosulatlanul tartott mérgeket és gyógyszereket el kell kobozni és meg kell semmisíteni, vagy olyanoknak kell eladni, akik azok tartására jogosultak. A mérges anyagokkal készített vagy festett tárgyakat, ha lehet, a tulajdonos költségén ártalmatlanná kell tenni; ha pedig ez nem lehetséges, azokat el kell kobozni, és meg kell semmisíteni. A ragályos beteg-használta és kellően nem fertőtlenített ruha- és ágyneműket és egyéb használati tárgyakat el kell kobozni és meg kell semmisíteni.¹⁸⁾

(10) A bűnjelként vagy egyéb célra szükséges tárgyakat mindaddig hatósági őrizet alatt kell tartani, amíg az eljárás nincs befejezve.¹⁹⁾

(11) Az áruba bocsátott, valamint a kiszolgáltatott tápszerek és italok vizsgálata a város (község) feladata.²⁰⁾

(12) Az élelmi- és élvezeti cikkek hamisítását stb. a törvény közegészség elleni vétségnek, súlyosabb esetekben büntettnek minősíti.²¹⁾

D) A mezőgazdasági termények stb. hamisítása. Törvény tiltja a mezőgazdasági termények, termékek és cikkek hamisítását és a hamisítottak forgalomba hozatalát is.²²⁾ Ez a rendelkezés azonban a mezőgazdasági termelés, a kereskedelem és a fogyasztó közönség együttes gazdasági védelmét célozza;²³⁾ tehát nem a közegészségügy érdekeit szolgálja, amit igazol az is, hogy — a törvény szavai szerint — az egészségre ártalmas élelmi és élvezeti cikkek és italok készítésére és forgalomba hozatalára vonatkozó rendelkezések érintetlenül maradtak.²⁴⁾

2. Az edények egészségügye. A) Mérges anyagok használata. (1) Evő-, ivó- és főzőedények készítéséhez tilos ólmot, vagy olyan fémöntvényt használni, amely 10%-nál több ólmot tartalmaz. Bor- és sörszívó vagy felfnyomó készülékhez csak olyan fémöntvényt szabad használni, amely nem tartalmaz 1%-nál több ólmot. Kivétel az olyan vízvezetéki cső, amely állandóan tele van vízzel.²⁵⁾

(2) Szódaízet csak olyan szifonos palackokba szabad tölteni és olyanokban szabad árusítani, amelyeknek szifon-kupakjuk üvegből, porcellánból, vagy legfeljebb 3% idegen fémeket tartalmazó tiszta ónból, továbbá alumíniumból, nikkelből, vagy a szabályoknak megfelelő kaucsukból készült, vagy olyan ón-

18) 31.026/1876. B. M. 12. §. 19) U. o. 14. §. 20) 1908:XXXVIII. tc. 2. §. a). 21) 1878:V. tc. 314., 315. §. 22) 1895:XLVI. tc. 1. §. 23) 38.286/1895. F. M. 1. §. 24) 1895:XLVI. tc. 11. §. 25) 34.652/1889. B. M. 1. §.

vagy aluminium-betéttel (béléssel) van ellátva, amely a most említett feltételeknek megfelel.²⁶⁾

(3) Evő-, ivó- és főzőedények *ónozásához* tilos olyan fémöntvényt használni, amelyben több van 1% ólomnál; *forrasztásukhoz* pedig olyan fémöntvényt, amelyben több van 10% ólomnál.²⁷⁾

(4) Ugyanezek a szabályok irányadók az ételek, italok és élvezeti cikkek készítésére, eltartására, elárúsítására és csomagolására szolgáló *edényekre, fémlemezre* és mindarra a tárgyra, ami az emberi szervezettel közvetlen érintkezésbe kerül.²⁸⁾ Élelmiszerek *csomagolásához* tilos cinkkel bevont (horganyozott) lemezeket, készítésükhöz pedig cinkkel bevont edényeket használni.²⁹⁾

(5) Tilos ételek és élvezeti cikkek készítéséhez olyan *malomkövet* használni, amelynek örlőfelületét ólommal, vagy ólomtartalmú anyagokkal javították ki.³⁰⁾

(6) Tilos evő-, ivó- vagy főzőedényekként, avagy ételek, italok és élvezeti cikkek készítésére, eltartására, csomagolására vagy elárúsítására *olyan mázzal* bevont edényt használni, amely 4% ecetsavat tartalmazó ecettel főzve, fél óra múlva az ecetet ólomtartalmúvá teszi.³¹⁾

(7) Olyan tárgyakat, amelyek az emberi szervezettel közvetlen érintkezésbe kerülnek, vagy amelyek ételek, italok vagy élvezeti cikkek eltartására vagy elárúsítására használt edények elzárására szolgálnak, nem szabad ólom- vagy horgany- (cink-) tartalmú kaucsukból készíteni.³²⁾

(8) Tilos a fentebbi rendelkezésekbe ütköző tárgyaknak elárúsítása, vagy elárúsítás végett készletben tartása.³³⁾

(9) A felsorolt rendelkezések megszegése kihágás.³⁴⁾

(10) Nyilvános helyeken, korcsmákban, kórházi konyhákban, kifőzőkben stb. tilos *réz-szítákat* használni.³⁵⁾

(11) *Folyadékértékek* készítésére ónozás nélkül használható nikkal, zománcozott vas, üveg, aluminium; *száraz anyagok mérésére szolgáló űrmértékek* készítésére pedig keményfa és aluminium; azonfelül *mindkétféltre* minden olyan anyag, amelynek használatát a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter — a belügyminiszter meghallgatása után — engedélyezi.³⁶⁾

(12) Tilos szövetek, fonalak, kötött vagy paszományáruk súlyosítására vagy csinozására (appretálására) *ólomvegyületeket* használni.³⁷⁾

(13) Tilos ruházati tárgyak készítésére olyan szövetet használni, amelynek 100 cm²-jében 15 mgr-nál több *antimon* van.³⁸⁾

26) 116.000/1912. B. M. 4. §. 27) 34.652/1889. B. M. 2. §. 28) U. o. 3., 4. §. 29) 16.612/1923. N. M. M. 1. §. 30) 34.652/1889. B. M. 5. §. 31) U. o. 6. §. 32) U. o. 7. §. 33) U. o. 8. §., 221.184/1940. B. M. 34) 1879:XL. tc. 107. §., 34.652/1889. B. M. 9. §., 40.835/1889. B. M. 35) 55.284/1892. B. M. 36) 16.602/1934. K. M. 1. §. 7.500/1935. M. E. 3. §. 37) 35.556/1905. B. M. 8. §. (4). 38) U. o. 8. §. (5).

B) Mérges festékek használata. (1) Eladásra szánt élelmi és élvezeti cikkek tilos az egészségre ártalmas festékekkel festeni, és ilyen állapotban eladni vagy áruba bocsátani. Ezek az ártalmas festőanyagok a rendeletben névszerint fel vannak sorolva.³⁹⁾

(2) Az élelmi és élvezeti cikkek festésére szolgáló ártalmatlan festékeket iparszerűen eladni vagy áruba bocsátani csak olyan zárt edényben vagy burkolatban szabad, amelyen a cég neve, esetleg a keverék összetétele mellett könnyen észrevehető módon fel van tüntetve, hogy élelmiszerek festésére való, és hogy nem ártalmas.⁴⁰⁾

(3) Tilos az eladásra szánt élelmi és élvezeti cikkek még ártalmatlan festékekkel is úgy megfesteni, hogy ez a vevőt a cikk minőségére nézve *megettéveszthesse*, vagy a cikk romlottságát, vagy az egészségre ártalmas voltát, vagy csekélyebb értékét leplezhesse. Tilos továbbá az ekként megfestett cikkek eladni vagy forgalomba hozni.⁴¹⁾

(4) Tilos az élelmi és élvezeti cikkek eltartására vagy csomagolására ártalmas anyagokkal festett edényeket, burkolatokat vagy fedőket használni.⁴²⁾

(5) Szépitő (kozmetikai) szerekhez is tilos ártalmas festőanyagokat használni.⁴³⁾

(6) Tilos az eladásra szánt játékaruk, képes ívek, képeskönyvek, gyermekeknek való festékek és mesterséges karácsonyfák készítéséhez, ill. festéséhez ártalmas festőanyagokat használni.⁴⁴⁾

(7) Tilos ruha-, függöny- vagy bútorszövetek, kárpitok (tapéták), szőnyegek, mesterséges virágok, levelek, gyümölcsök, álarcok, írószerek, lámpaernyők, gyertyák készítéséhez és hűvési tojások festéséhez *arzéntartalmú* festékeket használni. Nem esik e tilalom alá az arzéntartalmú pácoknak vagy rögzítő szereknek szövetek és kelmék festésére vagy nyomására használása, ha az arzén a kész tárgy 100 cm²-jében a 2 mgr-ot nem haladja meg. Olyan ruházati tárgyakra azonban, amelyek a testtel közvetlenül érintkeznek, nem szabad arzéntartalmú pácokkal és rögzítő szerekkel kezelt szöveteket, fonalakat, kötött árukat használni.⁴⁵⁾

(8) Tilos lakó- és üzleti helyiségek padozatának, mennyezetének, falainak, ajtóinak, ablakainak, zsaluinak és redőnyeinek, valamint a berendezési tárgyaknak (bútor, állvány stb.) mázolására *arzéntartalmú* enyves vagy vízfestéket használni.⁴⁶⁾

(9) Tilos a fentebbi rendelkezések ellenére készített tárgyakat iparszerűen eladni és árusítani.⁴⁷⁾

39) 35.556/1905. B. M. 1., 2. §. 40) U. o. 3. §. 41) U. o. 4. §. 42) U. o. 5. §. 43) U. o. 6. §. 44) U. o. 7. §. 45) U. o. 8. §. (1)–(3). 46) U. o. 9. §. 47) U. o. 10. §.

7. §. Mérgek készítése, tartása és árusítása.

(1. Általában 26. — 2. Mérges anyagokkal kereskedés engedélyezése 27. — 3. Mérgek használata ragadozó vagy kártékony állatok irtására 27. — 4. Kártékony házi vagy mezőgazdasági állatok mérgezése 28. — 5. Mérgek behozatala külföldről 29.)

1. Általában. (1) A mérgek és mérges anyagok veszélyessé válhatnak az ember egészségére, sőt életére is; éppen ezért azok beszerzése, tartása és árusítása csak szigorú szabályok szerint történhetik.

(2) Alapvető szabály, hogy mindazok, akik mérges szerek készítésével, árusításával vagy szállításával foglalkoznak, vagy foglalkozásuk körében mérges szereket használnak, kötelesek azokat, valamint a tartásukra, mérésükre stb. szolgáló edényeket és eszközöket teljesen külön és elzárva tartani; a tartályt és a helyiséget lehetőleg betörés ellen biztosságot nyújtó zárral ellátni; a helyiségnek és a szekrénynek a kulcsát a tulajdonos vagy üzletvezetője köteles megőrizni és a mérget is csak ugyanaz adhatja ki. A mérgek szállításának pedig akként kell történnie, hogy azok az elidegenítés ellen biztosítva legyenek. Azok, akik mérgeknek csak tartására jogosultak, azokból semmit sem idegeníthetnek el; akiknek pedig árusításra is van joguk, kötelesek az erre vonatkozó szabályokat megtartani.¹⁾

(3) A *gyógyszerészek* — természetesen — jogosultak mérgek és méregtartalmú anyagok tartására; ilyeneket azonban csak orvosi vényre (vagy hatósági engedély alapján) szolgáltathatnak ki.²⁾

(4) *Kereskedők (és drogisták)* méregtartalmú anyagokat csak az erre vonatkozó külön szabályok szerint szolgáltathatják ki.³⁾

(5) A gyógyszerfélék és a mérgek tartásának és árusításának szabályait a belügyminiszter következőképpen állapította meg:

I. a kizárólag gyógycélokra használt azokat a szereket, amelyek a rendelethez mellékelt I. sz. táblázatban vannak felsorolva, a közönség részére csak gyógyszerészek tarthatják és árusíthatják; de a vegyi gyárosok és a gyógyszeráru-kereskedők azokat vegyi gyáraknak és gyógyszeráru-üzleteknek akárminő mennyiségben eladhatják.⁴⁾

II. a rendelethez mellékelt II. sz. táblázatban foglalt gyógyszerféléket, amelyek ipari és házi célokra is szükségesek, a gyógyszerészekon kívül *drogisták is* tarthatják, de az utóbbiak azokat a megjelölt súlymennyiségen alul, vagy a megjelöltnél kisebb részekre osztva nem szolgáltatathatják ki a közönségnek.⁵⁾

1) 2.789/1869. B. M. 2) 1876. XIV. tc. 17. §. (1) 3) U. o. 17. §. (2) 4) 111.005/1895. B. M. 2. §. 5) U. o. 3. §.

III. a rendelethez csatolt III. sz. táblázatban foglalt ipari, gazdasági és más célokra, de gyógyszerként is használt szereket a *kereskedők is* árusíthatják.⁶⁾

IV. a rendelethez tartozó IV. sz. táblázatban azok az erősebb hatású gyógyszeranyagok vannak felsorolva, amelyeket a megállapított súlymennyiségben, de a megjelöltnél kisebb részekre nem osztva, és a fennálló óvórendszabályok mellett, a *kereskedők is* árusíthatják.⁷⁾

V. végül az V. sz. táblázatban felsorolt szigorúan vett mérgeket *drogisták*, vagy olyan *bejegyzett cégű kereskedők*, akik erre a belügyminisztertől engedélyt kaptak, tarthatják, és csak hatósági engedélyre szolgáltatathatják ki.⁸⁾ A kereskedők ezeket a mérgeket egyéb áruktól elkülönített helyen kötelesek tartani, és csak hatósági engedély alapján és a vevő átvételi elismervénye ellenében szolgáltatathatják ki akként, hogy kereskedelmi könyvükbe kötelesek bejegyezni az eladás napját, a vevő nevét és foglalkozását, az eladott mérgek minőségét és mennyiségét, végül a hatósági engedély számát.⁹⁾

(6) Óvó és gyógyító célra szolgáló *titkos szereket* árusítani, továbbá titkos szereket gyógyszerként árusítani és eladni tilos.¹⁰⁾

2. Mérgekkel kereskedés engedélyezése. (1) Mérgekkel való kereskedés nyitására a belügyminiszter ad *engedélyt*. Az engedély hatályát veszti, ha az üzletet az engedély keltétől számított 1 év alatt nem nyitották meg, vagy ha azt egyfolytában 1 éven át nem tartották üzemben.¹¹⁾

(2) *Engedélyt* csak az kaphat, aki ipart űzhet, megbízhatóságát erkölcsi bizonyítvánnyal igazolja, és vagy okleveles gyógyszerész, vagy gyógyszeráru-üzletben legalább 3 éven át gyakorlatot folytatott és a kellő ismereteket megszerezte.¹²⁾

(3) Ha az üzletet *többen együtt* akarják folytatni, elég, ha a szakképzettség csak az üzlet vezetésével megbízott tagban van meg; az iparüzési képesség és a megbízhatóság azonban minden tagra kötelező. A társaságba új tag belépését, vagy abból kiválasztását be kell jelenteni a törvényhatóság első tisztviselőjénél. Az *üzletvezető* kiválasztása esetében új üzletvezetőről kell gondoskodni; ez áll arra az esetre is, amikor az üzletet a kiskorúak, az özvegy, vagy jogi személyek részére gyakorolják.¹³⁾

3. Mérgek használata ragadozó vagy kártékony állatok irtására. (1) Ragadozó vagy kártékony állatok pusztítása mérgekkel csak hatósági engedély alapján történhetik. Az engedélyt — a szomszédos birtokos és községek meghallgatása ill. értesítése után¹⁴⁾ — a főszolgabíró, ill. a m. kir. rendőrkapitányság ve-

6) 111.005/1895. B. M. 2. §. 7) U. o. 5. §. 8) U. o. 6. §. 9) U. o. 7. §. 10) U. o. 9. §. 11) U. o. 6. §., 111.973/1900. B. M. Szab. r. 1., 4. §., 21.000/1936. K. K. M. 34. §. (2) a), b). 12) 111.005/1895. B. M. 2., 4. §. 13) U. o. 3. §. 14) l. 16.086/1906. B. M.

tője adja ki, és az engedélyesnek utalványt ad meghatározott mérgek kiszolgáltatására, egyszersmind megszabja a mérgek kezelésének, eltartásának és ellenőrzésének módozatait is.¹⁵⁾

(2) Az engedélyezésre irányuló kérelmek bélyegmentesek¹⁶⁾ és azokat soronkívül kell elintézni.¹⁷⁾

(3) Az engedély kiadását — az engedélyes megnevezésével — a szomszédos községekben, a használatbavétel előtt, *közhírré* kell tenni azzal a figyelmeztetéssel, hogy tilos a mérgezett tárgyakhoz hivatlanul hozzányúlni, vagy azokat eltulajdonítani.¹⁸⁾

(4) A mérgezést csak megbízható erdészeti vagy vadászati személyekre lehet bízni, akiknek nevét már a kérvényben be kell jelenteni.¹⁹⁾

(5) A mérgezett tárgyakat (állati hullák stb.) csak művelés alatt nem álló és legeltetésre nem használt olyan helyeken szabad elhelyezni, ahol házi sertések sem járnak, és amelyek a közlekedési utaktól legalább 100 méter távolságra esnek. A mérgek kitételéről az illető községek előljáróságát legalább 5 nappal előzőleg írásban kell értesíteni, amely köteles a kitétel az értesítéstől számított 3 nap alatt közhírré tenni.²⁰⁾

(6) A mérgezett tárgyakra kitévőjük köteles szigorúan *felügyelni*, és ha azt valaki elvette, a kitévő, de bárki más is köteles azt a községi előljáróságnak, ill. a rendőrhatalóságnak bejelenteni.²¹⁾

(7) A kitévő köteles a mérget a mérgezési időszak lejártával *eltávolítani*, a vérrel átitatott földet felásni és kiegészíteni, és megtörténtükről a községi előljáróságot értesíteni.²²⁾

4. Kártékony házi vagy mezőgazdasági állatok mérgezése.

(1) A kártékony háziállatok (*patkányok, eger*), valamint a mezőgazdaságilag kártékony állatok (*mezei egerek, pockok, hörcsögök stb.*) kiirtására szükséges mérget csak az I. fokú rendőrhatalóság engedélye alapján lehet kiszolgáltatni. Az engedélyben ki kell tüntetni az engedélyes megbízhatóságát, a mérgek minőségét, és lehetőleg mennyiségét is. Azok azonban, akik élelmi- és tápszerek készítésével és elárulásával foglalkoznak (molnárok, lisztkereskedők, mészárosok stb.), ilyen célra mérgekbeszerzési engedélyt nem kaphatnak.²³⁾

(2) Esetről-esetre, és engedély alapján szerezhetik meg a mérget azok is, akik patkányoknak és egereknek mérgekkel irtását *üzletszerűen* végzik. Ezek kötelesek kérvényükben azt is bejelenteni, hogy a mérgezést hogyan, mikor és hol akarják fogatatosítani.²⁴⁾

(3) A kiadott mérgezési engedélyekről köteles az I. fokú rendőrhatalóság az alispánhoz, ill. a főkapitányhoz évenként egy-

15) 23.542/1895. B. M. 1., 2. §., 77.686/1922. B. M. 16) 35.467/1900. B. M. 17) 77.686/1922. B. M., 25.444/1897. B. M. 18) 23.542/1895. B. M. 4. §. 19) U. o. 3. §. 20) U. o. 5., 8. §. 21) U. o. 7. §. 22) U. o. 9. §. 23) 104.455/1898. B. M. 24) U. o.

szer — május 31-ig — összefoglaló *jelentést* tenni, amelyből a II. fokú rendőrhatalóságok kimutatást készítenek, és ezt június 30-ig a földművelésügyi miniszterhez felterjesztik. A kimutatás adatai: 1. sorszám, 2. az engedélyező hatóság, 3. az engedélyes, 4. az engedély időtartama, 5. a mérgezni szándékolt állatfaj, 6. a mérgek neve és engedélyezett mennyisége.²⁵⁾

5. Mérgek behozatala külföldről. (1) Ha a rendelet mellékletében felsorolt mérgekárakat olyan személy akarja *külföldről* behozatni, akinek nincs mérgeztartási vagy elárúsítási engedélye, a küldeményt csak az I. fokú hatóságtól a behozó nevére kiállított engedélyokmány alapján lehet vámkezelés alá venni. Az engedélyokmányra fel kell jegyezni a behozandó mérgekárak mennyiségét és a kiszolgáltatás napját is. Viszont a vámokmányra fel kell jegyezni az engedélyokmány keltét, számát és a kiállító hatóságot. Az engedély vagy esetről-esetre meghatározott mennyiség behozatalára szól, vagy — 3 évet meg nem haladó időre — a mérgek folytatólagos behozatalára olyan személy részére, akinek iparához vagy foglalkozásához mérgek rendszerint szüksége van.²⁶⁾

8. §. A fertőző betegségek és a járványok.

(1. Általában 29. — 2. Bejelentés 30. — 3. Hatósági intézkedések 30. — 4. Védőoltás 31. — 5. Védhímlőoltás különösen 31. — 6. Fertőtlenítés 32. — 7. Nemzetközi egyezmények 32. — 8. Gümőkór és nemibetegségek 32.)

1. Általában. (1) A közegészséget nagy mértékben veszélyeztetik a fertőző (ragályos) és a járványos betegségek; az ellenük való védekezés tehát elsőrendű fontosságú.

(2) A *fertőző (ragályos)* betegségeket növényi és állati lények okozzák, amelyek érintkezés, esetleg rovarcsípés útján a bőrön keresztül, — vagy evés-ivás útján az emésztőcsatornán át, vagy a levegőből a légzőszerveken át jutnak a szervezetbe.

(3) Arra kell tehát elsősorban törekedni, hogy a kórokozó lényeket lehetőleg elpusztítsuk, vagy legalább szaporodásukat meggátoljuk.

(4) Az egyén védekezése a fertőző betegség ellen két irányú, egyfelől *óvakodnia* kell attól, hogy a kórokozó lények szervezetébe bejuthassanak; másfelől növelnie kell szervezetének *ellenálló képességét*, hogy a bejutottak elpusztuljanak.

(5) Ha pedig valaki fertőző betegségbe esett, arra kell törekednünk, hogy a betegség *továbbterjedését* megakadályozzuk. Ezt a célt szolgálja a *bejelentés* a végből, hogy a hatóság a szükséges óvintézkedéseket megtehesse; — továbbá a *beteg elkülönítése*, esetleg *kórházba szállítása*; végül a betegség lezajlása után a *fertőtlenítés*.

25) 121.325/1930. B. M. 26) 2.180/1886. B. M.

2. Bejelentés. (1) A közegészségügyi alaptörvény (1876: XIV. tc.) elrendeli, hogy mihelyt valahol többen egyidejűleg ugyanabba a betegségbe esnek, vagy ha ragályos kórok esetei mutatkoznak, köteles azt a községi előljáróság az I. fokú közegészségügyi hatóságnak *bejelenteni*, és erről a törvényhatóságot is értesíteni; de köteles a bejelentésre az orvos, a lelkész, a tanító és általában mindenki, akinek a betegületről tudomása van.¹⁾ A bejelentést részletesen szabályozó miniszteri rendelet kifejezetten kötelezi a bejelentésre a szülésznőket és a halottkémekeket is.²⁾

(2) A bejelentést részletesen szabályozó miniszteri rendelet 25 olyan fertőző betegséget nevez meg, amelyeknek a bejelentése kötelező; e mellett utal arra, hogy a sebfertőzésből származó gyermekági láz³⁾, a merevgörcs, a pellagra,⁴⁾ a bányaaaszály⁵⁾ és a trichinózis bejelentését külön rendeletek szabályozzák.⁶⁾ A szemcsés köthártyalob (trachoma) bejelentéséről és nyilvántartásáról is külön rendelet intézkedik.⁷⁾ A gümőkór és a nemi betegségek bejelentését külön törvény rendeli el.⁸⁾

(3) A bejelentést az orvos *két példányban* állítja ki, és az első példányt községekben a községi előljáróshoz, ill. ha a beteget a községi (kör-) orvos kezeli: az I. fokú közegészségügyi hatósághoz; városokban a polgármesterhez, ill. ha a beteget a városi orvos kezeli: a II. fokú közegészségügyi hatósághoz; — a *második* példányt pedig az Orsz. Közegészségügyi Intézethez terjeszti fel.⁹⁾

(4) A fertőző betegségekről a községekben a községi (kör-) orvos, megyei városokban a tisztiorvos, thjogú városokban a liszti főorvos *törzskönyvet* vezet.¹⁰⁾ A *központi nyilvántartást* az Orsz. Közegészségügyi Intézet végzi.¹¹⁾

(5) A II. fokú közegészségügyi hatóság köteles a fellépett fertőző betegségekről azokat a szomszédos törvényhatóságokat is *értesíteni*, amelyek a sikeres védekezés szempontjából érdekeltek.¹²⁾

(6) A közül a 25 fertőző betegség közül, amelyeknek bejelentése kötelező, 15-nek az *elmúlását* (gyógyulás, elszállítás, elhalálozás) is be kell jelenteni (*kijelentés*).¹³⁾

3. Hatósági intézkedések. (1) A törvényhatóság intézkedik a járvány *elfojtása és terjesztésének megállítására* iránt. Gondoskodik továbbá járványkórházi helyiségekről, orvosi segélynyújtásról, gyógyszerkészletről, ápoló személyzetről és ennek kitanításáról, a betegek elkülönítéséről, a szűkölködők ellátásáról, a fertőtlenítésről, a köztisztaság és a vásári rend pontos fenntartásáról, a járvány terjedését előmozdító tényezők lehető megszüntetéséről, végül a statisztikai adatok és a járvány keletkezésére, jellegére, lefolyására, tartamára stb. vonatkozó jelentések előterjesztéséről.¹⁴⁾

(2) A családfő, iparos, gyáros és bányatulajdonos, ha családjában, ill. alkalmazottai körében, továbbá a nevelőintézet tulajdonosa, ha növendékei közt ragályos vagy járványos betegség ütött ki, köteles a betegek *orvosi kezeléséről* azonnal gondoskodni. Ragályos járványoknál szükség esetében a *kényszergyógyítás* is elrendelhető.¹⁵⁾

(3) Szárazföldi *vesztegzárt* járványok miatt csak a kormány felhatalmazása alapján lehet elrendelni.¹⁶⁾

(4) A hatóság szükség esetében *járványorvosokat* alkalmazhat. Ha ezek a járvány áldozataivá lesznek, özvegyeik és árváik ellátásban részesülnek.¹⁷⁾

(5) Ha a ragályos betegség nagyobb terjedelemben lép fel, a hatóság intézkedik a *gyógykezelés* iránt.¹⁸⁾ A *járványkórházak* felállításáról külön rendelet intézkedik.¹⁹⁾

4. Védőoltás. (1) A ragályos betegségek megelőzésének és terjedésük megállításának egyik leghathatósabb eszköze a szervezetnek *mentessé (immúnissá)* tétele, ami védőoltások útján történik.

(2) A közegészségügyi alaptörvény még csak a *védihimlőoltást* tette kötelezővé.²⁰⁾ Egy újabb törvény azonban felhatalmazta a belügyminisztert, hogy a védőoltást *kolera, pestis, diftéria és hastífusz* megelőzése céljából is elrendelhesse az ország egész területére, vagy annak egy részére; az egész lakosságra, vagy a lakosságnak egy részére.²¹⁾ Ezen az alapon a belügyminiszter kötelezővé tette a gyermekeknek *diftéria* ellen való védőoltását a 2-ik, és újraoltását a 7-ik életévükben; ennek elmulasztását pedig kihágássá minősítette.²²⁾

(3) Elrendelhető továbbá az állatok védőoltása *veszettség* ellen is.²³⁾ Végül elrendelheti a belügyminiszter a *vérsavóvizsgálatnak*, valamint egyes foglalkozási ágakban minden nemi betegség szempontjából való vizsgálatnak a végzését is.²⁴⁾

5. Védhimlőoltás különösen. (1) A védhimlőoltást minden községben évenként kell teljesíteni. Minden gyermek gondozója köteles a gyermeket életének első évében *beoltatni*, és ha az oltás eredménytelen maradt, azt a második, sőt harmadik évében is megismételni, kivéve ha a gyermek valóságos himlőn esett át.²⁵⁾ Köteles továbbá a gyermeknek népiskolába felvétele alkalmával a sikeres beoltás megtörténtét, vagy azt igazolni, hogy a gyermek a legutóbbi 5 év alatt valóságos himlőt állott ki.²⁶⁾

1) 1876:XIV. tc. 80. §. 2) 36.500/1930. N. M. M. 2. §. 3) 45.000/1930. N. M. M. 4) 24.932/1919. B. M. 5) 65.000/1899. B. M. 7. §. 6) 36.500/1930. N. M. M. 1. §. 7) 110.000/1903. B. M. 8) 1940:VI. tc. 2. §. (2), 26. §. 9) 36.500/1930. N. M. M. 3., 4. §., 1940:VI. tc. 2. §. (4). 10) 36.500/1930. N. M. M. 3. §. 11) U. o. 10. §. 12) 6.405/1914. B. M., 36.500/1930. N. M. M. 9. §. (7). 13) 36.500/1930. N. M. M. 5. §.

14) 1876:XIV. tc. 81. §. 15) U. o. 82. §. 16) U. o. 83. §. 17) U. o. 86—88. §., 1896:XXVI. tc. 83. §. (2). 18) 1876:XIV. tc. 89. §. 19) 90.993/1906. B. M. 20) 1876:XIV. tc. 93. §. 21) 1936:IX. tc. 18. §. 22) 246.600/1937. B. M. 2., 16., 35. §. 23) 1928:XIX. tc. 39. §. (8). 24) 1940:VI. tc. 34. §. 25) 1887:XXII. tc. 2. §. 26) U. o. 3. §.

(2) Újra be kell oltatni a gyermekeket himlő ellen éltük 12-ik évének betöltése előtt, a tanoncokat pedig felvételük alkalmával.²⁷⁾

(3) Árvaházakban, aggok házában, szegényházakban, elme-gyógyintézetekben és szabadságvesztési intézetekben, ahol t. i. az emberek hosszabb időn át *nagyobb tömegekben* tartózkodnak, jogosult az igazgató azokat védhimlővel beoltatni, akik még nem állottak ki valóságos himlőt. Himlőjárvány esetében jogosult az igazgató újraoltást is elrendelni, mégpedig ha ő nem orvos, az intézet orvosának a szakvéleménye alapján.²⁸⁾

(4) A védhimlőoltásra és újraoltásra kötelezett gyermeket 6—8 nappal az oltás után újra be kell mutatni az oltást végzett orvosnak, és ha az oltás sikertelen volt, azt nyomban meg kell ismétetni.²⁹⁾

(5) Himlőjárvány esetében a törvényhatóság — a belügy-miniszter jóváhagyásával — elrendelheti az általános vagy részleges újraoltást.³⁰⁾

(6) A *kóborcigányokat* haladéktalanul be kell oltani himlő ellen, még akkor is, ha már be voltak oltva.³¹⁾

(7) A megtörtént védhimlőoltást a *cselédkönyvbe* is be kell vezetni.³²⁾

(8) A védhimlőoltási kötelezettség megszegését kihágásként kell büntetni.³³⁾

(9) A kötelezően elrendelt védhimlőoltásért és újraoltásért az oltó orvos az államkincstárból díj illeti meg,³⁴⁾ amelynek összegét belügyminiszteri rendelet állapította meg.³⁵⁾

6. Fertőtlenítés. A fertőző betegségek továbbterjedésének megállítására szempontjából fontos a *fertőtlenítés*. Ezért elrendelte a belügyminiszter, hogy minden város és minden vagyonosabb község legalább 1—1 *gőzfertőtlenítő gépet* szerezzen be; a kevésbé tehető községek részére pedig járásonként legalább egy hordozható gőzfertőtlenítő gépet kell beszerezni.³⁶⁾ Erre a rendelkezésre későbbi rendeletek is utalnak.³⁷⁾

7. Nemzetközi egyezmények. A fertőző betegségek ellen való védekezés jelentőségét bizonyítja, hogy *pestis, kolera, sárgaláz, kiütéses tifusz és himlő* ellen való védekezés tárgyában jött létre a párizsi nemzetközi egyezmény,³⁸⁾ és ezt még jobban kiterjesztette Jugoszláviával szemben a belgrádi nemzetközi egyezmény.³⁹⁾

8. Gümőkór és nemibetegségek. A fertőző betegségek közt súlyos voltuknál és nagy elterjedtségüknel fogva különös jelentőségük van a *gümőkór*nak és a *nemibetegségeknek*, amelyekről külön törvény (1940:VI. tc.) intézkedik. Ezeket alább szintén külön ismertetjük.

27) 1887:XXII. tc. 4. §. 28) U. o. 6. §. 29) U. o. 9. §. 30) 10. §. (1): 31) 15.000/1916. B. M. 7. §. 32) 1887:XXII. tc. 10. §. (3). 33) U. o. 11., 12. §. 34) U. o. 14. §. 35) 224.110/1932. B. M. 36) 29.013/1894. B. M. 37) 90.993/1906. B. M. 100.546/1927. N. M. M. 38) 1930:XXXIII. tc. 39) 1931:I. tc.

9. §. Védekezés a gümőkór ellen.

(1. Védekezés. A) Gyógyíttatási köteleesség 33. — B) Bejelentési köteleesség 33. — C) Titoktartási köteleesség 33. — D) Óvó rendszabályok 34. — E) Korlátozó rendelkezések a beteggel szemben 35. — F) Kényszerelkülönítés 36. — G) Fertőtlenítés 36. — H) Alkalmazás fertőzött család körében 36. — I) Dajkaságba fogadás 37. — K) Egyes miniszterek rendelkezései 37. — 2. A megelőzés és a gyógyítás intézményei. A) Az intézmények fajtái 37. — B) Tüdőbeteg gondozó intézetek 37. — C) Egészségvédelmi szolgálat 38. — D) Gyógyító eljárás 38. — E) Tüdőbeteg otthonok 38. — F) Orvosok 38. — G) Védőnők és segédszemélyzet 39. — H) Fegyelmi szabályok 39. — I) Hozzájárulás a költségekhez 39. — K) Légmellkezelés 40. — L) Szervezés stb. 40.)

1. Védekezés. A törvény a gümőkór (és a nemibetegségek) ellen való védekezés előmozdítását közfeladatnak nyilvánítja, amelyet az állam — a törvényhatóságok, a betegségi biztosító intézetek, a nyugdíjintézmények (biztosító szervek), és az ilyen célú egyesületek és intézmények közreműködésével — lát el. A belügyminiszter a közreműködés összhangjának előmozdítására *véleményező bizottságot* alakít, és ennek szervezetét és működését rendelettel állapítja meg.¹⁾

A) Gyógyíttatási köteleesség. Aki tud róla, vagy a tünetekből arra következtethet, hogy gümőkóros megbetegedésben szenved, köteles *magát* orvossal gyógykezeltetni. A munkaadó, a hivatali főnök, ill. a közvelen felügyelettel megbízott személy, ha alárendeltjének gümőkóros megbetegedése tudomására jut, köteles azt figyelmeztetni, hogy magát orvossal gyógykezeltesse. Ha pedig a munkavállaló kötelező betegségi biztosítási intézetnek a tagja, köteles a munkaadó munkavállalójának gümőkóros megbetegedését a biztosító intézetnek bejelenteni.²⁾

B) Bejelentési köteleesség. (1) Minden orvos és gyógyintézet igazgató köteles a tudomására jutott fertőzőképes, vagy arra gyanús gümőkóros megbetegedést *bejelenteni*, és a beteget közvetlenül, ha pedig 18 évesnél fiatalabb: gondozóját értesíteni a beteg fertőzőképes állapotáról. Az értesített személy a fertőzőképes megállapításának felülvizsgálatát a törvényhatóság első tisztviselőjénél kérheti.³⁾

(2) Köteles továbbá bejelenteni a bejelentett személynek *felgyógyulását* a kezelő orvos; *elhalálózását* a halottkém; *lakásváltoztatását* a beteg, ill. gondozója; a *katonai szolgálatból elbocsátását* a katonai parancsnokság.⁴⁾

(3) A bejelentésekről *nyilvántartást* kell vezetni. A bejelentésnek, a nyilvántartási kötelezettségnek és a felülvizsgálati eljárásnak szabályait a belügyminiszter állapítja meg.⁵⁾

C) Titoktartási köteleesség. (1) A közhivatalnok, az orvos, és mindaz, aki állása, hivatása vagy foglalkozása körében gümő-

1) 1940:VI. tc. 1. §., 888/1940. B. M. 1. §. 2) 1940:VI. tc. 2. §. 1., 53. §. 1., 888/1940. B. M. 2. §. 3) 1940:VI. tc. 2. §. 2., 52. §. 1., 888/1940. B. M. 3. (1)—(4). 4) 1940:VI. tc. 2. §. (3), 52. §. 1., 888/1940. B. M. 3. §. (5)—(7). 5) 1940:VI. tc. 2. §. (4), (5), 52. §. 1.

kóros megbetegedésről tudomást szerez, a betegség tekintetében titoktartásra köteles.⁶⁾

(2) Ha azonban a beteg betegségét nem gyógykezelte, vagy a fertőzés megállítására vonatkozó rendelkezést nem tartja meg, nem vét a titoktartási kötelesség ellen az, aki a betegségről a hatóságot, a munkaadót, vagy azt a más személyt értesíti, aki a beteg részéről fertőzés közvetlen veszélyének ki van téve.⁷⁾ Nem kötelezi továbbá a titoktartás az orvost azokkal szemben, akik a beteggel közös háztartásban élnek, valamint a biztosító intézet vagy szerv orvosát az intézettel vagy szervvel szemben.⁸⁾ A titoktartási kötelesség nem érinti a honvéd orvosoknak a katonai szabályok alapján fennálló közlési kötelességét sem.⁹⁾

D) Óvó rendszabályok. (1) Minden gyermeket gümőkóros megbetegedés szempontjából vizsgálatnak kell alávetni a kisdédóvodába, gyermek- vagy napközi otthonba *felvételekor*, továbbá 6., 10. és 15-ik életévében.¹⁰⁾

(2) Az egészségvédelmi szolgálat, a gyermekvédelem, a bábaszolgálat, a kisdédóvodák, népiskolák, közép- és középfokú iskolák, valamint az általános és a szakirányú tanonciskolák *nevelő és oktató személyzete és egyéb alkalmazottai* körében csak olyan személyeket szabad alkalmazni, akik fertőzőképes vagy arra gyanús gümőkóros megbetegedésben nem szenvednek. Az ilyen alkalmazottakat, valamint a magánbábákat ebből a szempontból ellenőrizni kell.¹¹⁾

(3) Közfogyasztásra szolgáló élelmiszerek és italok, továbbá fogyasztásra szánt élvezeti cikkek, gyógyszerek (szérumok) és tápszerek előállításában, kezelésében és forgalombahozatalában, végül a fodrász-, kozmetikai- és manikűrpari körében csak olyan személyeket szabad *alkalmazni*, akik fertőzőképes vagy arra gyanús gümőkóros megbetegedésben nem szenvednek. Az ilyen alkalmazásban lévőköt ebből a szempontból időnkint ellenőrizni kell, és ha részükre munkakönyvet vagy munkaigazolványt állítanak ki, őket annak kiállításakor is meg kell vizsgálni, és ennek, valamint az időközi vizsgálatnak az eredményét abba be kell jegyezni.¹²⁾

(4) A háztartásban, vagy a család körében rendszeresen *alkalmazottakat*, valamint a biztosításra kötelezett *bejárókat* fertőzőképes gümőkóros megbetegedés szempontjából időközönként ellenőrizni kell; a *dajkaszolgálatra* vállalkozókat pedig e végből minden munkaviszony megkezdése előtt meg kell vizsgálni. A *cselédkönyv* kiállítása előtt is meg kell az illetőt vizsgálni, és ennek, valamint az időközi vizsgálatnak az eredményét is be kell jegyezni a cselédkönyvbe.¹³⁾

(5) Kis- és nagyközségekben a főszolgabíró, megyei város-

6) 1940:VI. tc. 3. §. (1), 51. §. 7) U. o. 3. §. (2). 8) U. o. 3. §. (3). 9) U. o. 3. §. (4). 10) U. o. 4. §. (1), 888/1940. B. M. 4. §. 11) 1940:VI. tc. 4. §. (2), 888/1940. B. M. 5. §. 12) 1940:VI. tc. 4. §. (3), 888/1940. B. M. 6. §. 13) 1940:VI. tc. 4. §. (4), 888/1940. B. M. 7. §.

ban a polgármester által megbízott tisztviselő, Budapesten a kerületi előljáró egyeseknek, vagy meghatározott csoportoknak *egészségügyi vizsgálatát* rendelheti el, ha fertőzőképes gümőkóros megbetegedés gyanúja áll fenn. A vizsgálat elrendelésének részletes szabályait a belügyminiszter állapítja meg.¹⁴⁾

(6) A gümőkóros *ellenőrző vizsgálatot* tüdőbeteggondozó intézet, hatósági orvos, vagy tuberkulózis-szakorvosi képesítésű magánorvos, ahol pedig iskolaorvos van alkalmazva, az iskolaorvos teljesíti. A betegnek talált egyén felülvizsgálatot kérhet.¹⁵⁾

(7) Az ellenőrzési kötelesség teljesítésének és a felülvizsgálati eljárásnak részletes szabályait a belügyminiszter az érdekeltektől megkérdezve, a leventekötelezettek vonatkozóan a honvédelmi miniszterrel egyetértve állapítja meg.¹⁶⁾

E) Korlátozó rendelkezések a beteggel szemben. (1) Azzal szemben, akiről megállapítják, hogy olyan gümőkóros megbetegedésben szenved, amely környezetét fertőzős veszélyének teszi ki, a következő rendelkezéseket kell alkalmazni.

(2) A fertőző gümőkóros *gyermeket* az óvoda, a gyermek- vagy napközi otthon, ill. az iskola látogatásától, a *levantét* a leventeképzésben való részvételtől mindaddig el kell tiltani, amíg a vizsgálatra hivatott orvos, vagy a felülvizsgálat eredménye azt nem igazolja, hogy a beteg meggyógyult, ill. betegsége fertőzőképességét elvesztette.¹⁷⁾

(3) A kisdédóvodáknál, a nép-, a közép-, a középfokú- és a tanonciskoláknál a *nevelő és oktató személyzet* körében rendszeres álláson szolgálatot teljesítő fertőző gümőkóros alkalmazottat betegsége idejére, de legfeljebb 1 év tartamára — nem terhes illetményeinek meghagyása mellett — *szabadságot* kell. Ha 1 év alatt meggyógyul, őt állásába vissza kell helyezni. Ha az 1 év után is fertőzőképes, és más szolgálati beosztásban nem alkalmazható, őt *nyugdíjazni* kell; és ha a nyugdíjra igényt adó legrövidebb szolgálati időt még nem töltötte be, őt nem terhes illetményei 40%-ának meghagyásával újabb 1 évre kell *szabadságot* adni. Ha ez alatt meggyógyul, korábbi állásába vissza kell őt helyezni; ellenkező esetben szabályszerű *elbánás* alá kell őt vonni. Az ideiglenesen nyugdíjazott, vagy újra szabadságot alkalmazottnak az állását 1 éven át nem szabad betölteni, és arra ez alatt — ha feltétlenül szükséges — csak helyettesítést vagy kiegészítőt szabad alkalmazni.¹⁸⁾

(4) Teljesen azonos eljárást kell követni a rendszeres állásra kinevezett fertőző gümőkóros *védőnővel* szemben is, mégis azzal az eltéréssel, hogy ha az újabb 1 évi szabadság után is fertőzőképesek, és más szolgálati beosztásban nem alkalmaz-

14) 1940:VI. tc. 4. §. (5), 888/1940. B. M. 8. §. 15) 1940:VI. tc. 4. §. (6), 888/1940. B. M. 9. §. 16) 1940:VI. tc. 4. §. (7). 17) U. o. 5. §. (1). 18) U. o. 5. §. (1), 3., 888/1940. B. M. 10. §.

hatók, őket minden további jogigény nélkül *el kell bocsátani.*¹⁹⁾

(5) A nevelő és tanítóintézeteknél nem rendszeres állásokon alkalmazott fertőző gümőkóros *nevelő- és oktató-személyzet,* továbbá az *egyéb személyzet,* valamint (a védőnők kivételével) az egészségvédelmi szolgálat és a gyermekvédelem körében *nem rendszeres állásokon alkalmazottak,* végül a *községi (városi) bábák* tekintetében a belügyminiszter — a pénzügyminiszterrel egyetértve — intézkedik.²⁰⁾

(6) A fertőző gümőkóros *magánbábák* kötelesek gyakorlatukat haladéktalanul beszüntetni.²¹⁾

(7) A közfogyasztásra szolgáló élelmiszerek és italok, továbbá a fogyasztásra szánt élvezeti cikkek, gyógyszerek (szérumok) és tápszerek ipari előállításánál, kezelésénél vagy forgalombahozatalánál, végül a fodrász-, kozmetikai- és manikűrpar körében *alkalmazott fertőző gümőkóros személyeket* el kell bocsátani.²²⁾

(8) Fertőző gümőkórban szenvedett *dajkák* ebben a minőségben egyáltalában nem teljesíthetnek szolgálatot; azt pedig a belügyminiszter állapítja meg, hogy a fertőző gümőkóros személy ugyanilyen betegségben szenvedő csecsemőt kivételesen mikor vállalhat szoptatásra.²³⁾

F) Kényszerelkülönítés. A fertőzőképes gümőkóros beteget házilag, vagy intézeti elhelyezéssel kényszer útján is el lehet *különíteni,* ha alaposan attól kell tartani, hogy a fertőzés a vele közös háztartásban élőkre áttérjed, vagy ha a beteg nem tartja meg a fertőzés meggátlására szolgáló rendelkezéseket. A határozat fellebbezéstől tekintet nélkül végrehajtható. Részletes szabályait a belügyminiszter állapítja meg.²⁴⁾

G) Fertőtlenítés. A fertőzőképes gümőkóros beteg által rendszeresen használt helyiségeket a beteg lakásváltoztatása, gyógyintézetbe szállítása, vagy elhalálása esetében gondosan ki kell takarítani és *fertőtleníteni.* Az elhaltak használati tárgyait (ruha, fehérnemű stb.) is fertőtleníteni kell. A fertőtlenítés részletes szabályait a belügyminiszter állapítja meg.²⁵⁾

H) Alkalmazás fertőzött család körében. Olyan háztartásban vagy családban, amelynek körében fertőző gümőkórban szenvedő, vagy arra gyanús beteg él, személyes szolgálatot teljesítő *alkalmazottat, bejárót* vagy *albérlőt* csak olyan feltétel alatt szabad alkalmazni, ha ezt azzal előzőleg közölték, és ennek megtörténtét az érdekelt sajátkezűleg írt és aláírt, avagy aláírásával (kézjegyével) és két tanú előttemezésével ellátott okiratban igazolta. Ipari munkaadó ezenfelül csak olyan alkalmazottjának adhat lakást vagy ételmezést, aki 18-ik életévét meg-

19) 1940:VI. tc. 5. §. (1) 3. 20) U. o. 5. §. (1) 4., 888/1940. B. M. 10. §. 21) 1940:VI. tc. 5. §. (1) 5. 22) U. o. 5. §. (1) 6. 23) U. o. 5. §. (2), (3), 888/1940. B. M. 11. §. 24) 1940:VI. tc. 6. §., 52. §. 5., 888/1940. B. M. 12. §. 25) 1940:VI. tc. 7. §., 53. §. 2., 888/1940. B. M. 13. §.

haladta. Olyan *dajkát,* aki saját gyermekét is szoptatja, még ilyen eljárás mellett sem szabad felfogadni.²⁶⁾

I) Dajkaságba fogadás. (1) Gyermeket *dajkaságba csak az fogadhat* magához, ill. dajkaságba, vagy nevelésre csak olyanhoz lehet kihelyezni, aki tüdőbetegintézeti, ill. városi vagy községi (kör-) orvosi bizonyítvánnyal igazolja, hogy sem maga, sem a vele közös háztartásban élők fertőző gümőkóros megbetegedésben nem szenvednek.²⁷⁾

(2) Fertőző gümőkórban szenvedő gyermeket nem szabad *dajkaságba vagy családhoz kihelyezni, ill. felvenni.* A belügyminiszter állapítja meg azokat a kivételes eseteket, amikor fertőző gümőkóros csecsemő vagy gyermek ugyanilyen betegségben szenvedő személyhez dajkaságba vagy nevelésre kihelyezhető, ill. felvehető.²⁸⁾

K) Egyes miniszterek rendelkezései. Az egyes miniszterek a gümőkór terjedésének meggátlása céljából szükséges intézkedéseket a belügyminiszterrel egyetértve állapítják meg.²⁹⁾

2. A megelőzés és gyógyítás intézményei. A) Az intézmények fajtái. (1) A tüdőgümőkór ellen való védekezés intézményei: a) a tüdőbeteggondozó intézetek; b) az egészségvédelmi szolgálat; c) a tüdőbetegszanatóriumok; d) közkórházak; e) a tudományegyetemi klinikák; f) a betegségi biztosító intézetek által gümőkóros betegek részére fenntartott kórházak; és g) a tüdőbetegotthonok.³⁰⁾

B) Tüdőbeteggondozó intézetek. (1) Tüdőbeteggondozó intézeteket állíthatnak fel: az állam, a törvényhatóságok, a községek, a biztosító intézetek és az ilyen célú egyesületek és intézmények. Azt, hogy a biztosító intézetek hol állíthatnak fel önálló tüdőbeteggondozó intézetet, az érdekelt biztosító intézet meghallgatásával, a belügyminiszter állapítja meg.³¹⁾

(2) A *betegvizsgálat* a tüdőbeteggondozó intézetben ingyenes.³²⁾

(3) Minden thjogú városban, és minden járásban — lehetőleg a székhelyen — legalább egy tüdőbeteggondozó intézetet kell létesíteni, ill. fenntartani. A belügyminiszter jelöli ki azokat a megyei városokat, amelyekben tüdőbeteggondozó intézeteket létesíteni, ill. fenntartani kell.³³⁾

(4) A tüdőbeteggondozó intézetek felállításának feltételeit, számukat, székhelyeiket és működésük területét, valamint szervezési és működési szabályait a belügyminiszter állapítja meg.³⁴⁾

26) 1940:VI. tc. 8. §., 52. §. 6. 27) U. o. 9. §. (1), 52. §. 7., 888/1940. B. M. 14. §. 28) 1940:VI. tc. 9. §. (2), (3), 52. §. 8., 888/1940. B. M. 15. §. 29) 1940:VI. tc. 10. §. 30) U. o. 11. §. 31) U. o. 12. §. (1), 888/1940. B. M. 16—18. §. 32) 1940:VI. tc. 12. §. (3), 888/1940. B. M. 34. §. 33) 1940:VI. tc. 13. §. (1), 34) U. o. 13. §. (2), 888/1940. B. M. 19—34. §.

C) Egészségvédelmi szolgálat. A belügyminiszter állapítja meg az egészségügyi szolgálatnak a gümőkór ellen való védekezés körül a tennivalóit, valamint a tüdőbeteggondozó intézethez való viszonyát.³⁵⁾

D) Gyógyító eljárás. A tüdőbetegszanatóriumokban elsősorban olyan gümőkóros betegeket kell elhelyezni, akiknek gyógykezelésére főképpen erősítő eljárásokat és éghajlati tényezőket használnak; *közkórházak* tüdőbetegosztályain, *klinikákon* és a biztosító intézetek által gümőkóros betegek részére fenntartott *magánkórházakban* elsősorban azokat kell elhelyezni, akiken sebészeti beavatkozást kell elvégezni, vagy akik a gümőkóron kívül kórházi ápolást igénylő más betegségben is szenvednek. Az egyéb gyógyító eljárásra szoruló tüdőbetegek gyógykezelésére a *tüdőbetegotthonok* szolgálnak.³⁶⁾

E) Tüdőbetegotthonok. (1) Tüdőbetegotthonokat állíthatnak fel: az állam, a törvényhatóságok, a községek, a biztosító intézetek és az ilyen célú egyesületek és intézmények.³⁷⁾

(2) Az állami, törvényhatósági és községi tüdőbeteggondozó intézetek *közkórházi* jellegűek. A belügyminiszter állapítja meg, hogy a közkórházi jogszabályok közül reájok melyek irányadók.³⁸⁾

(3) A tüdőbetegotthon felállítását a belügyminiszter engedélyezi, és ugyanő állapítja meg az engedélyezési eljárás szabályait.³⁹⁾

F) Orvosok. (1) Az *állami* tüdőbeteggondozó intézetekben és tüdőbetegotthonokban az orvosi szolgálatot tiszteletdíjas *szakorvosok* látják el, akiknek képzését, szolgálatát, magángyakorlatát és mellékfoglalkozását a belügyminiszter; járandóságait ugyanő a pénzügyminiszterrel egyetértve szabályozza.⁴⁰⁾

(2) A *törvényhatósági* és *községi* tüdőbeteggondozó intézetekben és tüdőbetegotthonokban alkalmazott *orvosok* illetmény-szabályzatát a belügyminiszter állapítja meg.⁴¹⁾

(3) A *biztosító intézetek* tüdőbeteggondozó intézeteiben és tüdőbetegotthonaiban szolgálatot teljesítő *orvosok* szolgálati viszonyaira a társadalombiztosítási jogszabályok irányadók.⁴²⁾

(4) Az *egyesületek* és *intézmények* által fenntartott tüdőbeteggondozó intézetekben és tüdőbetegotthonokban alkalmazott *orvosok* szolgálati viszonyaira az egyesület alapszabályai, ill. az intézetnek és a magánjognak a szabályai irányadók.⁴³⁾

(5) A tüdőbeteggondozó intézetek és tüdőbetegotthonok *orvosainak képzését* a belügyminiszter állapítja meg.⁴⁴⁾

35) 1940:VI. tc. 14. §., 888/1940. B. M. 35. §. 36) 1940:VI. tc. 15. §. 37) U. o. 16. §. (1), 888/1940. B. M. 36. §. 38) 1940:VI. tc. 16. §. (2), 888/1940. B. M. 37—41. §. 39) 1940:VI. tc. 16. §. (3). 40) U. o. 17. §., 888/1940. B. M. 48—58. §. 41) 1940:VI. tc. 18. §. (1), 888/1940. B. M. 43—47., 59., 60. §. 42) 1940:VI. tc. 18. §. (2). 43) U. o. 18. §. (3). 44) U. o. 17. §. (3), 18. §. (4), 888/1940. B. M. 42. §.

G) Védőnők és segéd személyzet. (1) A tüdőbeteggondozó intézetekben az egészségügyi segéd szolgálatot *egészségügyi védőnők* teljesítik.⁴⁵⁾

(2) Az egészségügyi védőnők *képzését*, a tüdőbeteggondozó intézetek és tüdőbetegotthonok nem orvosi és segéd személyzete *alkalmazásának feltételeit*, továbbá *jogaikat* és *kötelezettségeiket* — a fegyelmi eljárás kivételével; — azután a törvényhatóságok és községek *járandóságait* a belügyminiszter, az államiakét a pénzügyminiszterrel egyetértve állapítja meg. A biztosító intézetek, egyesületek és intézmények nem orvosi és segéd személyzetének járandóságai tekintetében a társadalombiztosítási jogszabályok, az egyesületi alapszabályok, ill. az intézet és a magánjog szabályai irányadók.⁴⁶⁾

H) Fegyelmi szabályok. A tüdőbeteggondozó intézetekben és tüdőbetegotthonokban rendszeresített állásokon alkalmazott *orvosok* és *egyéb alkalmazottak* fegyelmi ügyeiben a törvényhatósági és községi közkórházi személyzet fegyelmi szabályai, ill. a társadalombiztosítási jogszabályok, az egyesületi alapszabályok és az intézeti szabályzatok irányadók.⁴⁷⁾

I) Hozzájárulás a költségekhez. (1) Az *állami* tüdőbeteggondozó intézet *elhelyezéséről* az érdekelt városok és községek — lakosságuk számához és anyagi erejükhöz mérten — kötelesek gondoskodni.⁴⁸⁾

(2) Az *állami, törvényhatósági* és *községi* tüdőbeteggondozó intézetek *létesítési* és *fenntartási költségeihez* azok a biztosító intézetek, amelyek önálló gondozóintézet felállítására nem kaptak engedélyt, valamint a biztosító szervek olyan arányban kötelesek hozzájárulni, amilyen arányban áll az illető terület biztosított népességének száma az egész népesség számához.⁴⁹⁾

(3) A városok és községek által fenntartott tüdőbeteggondozó intézet *fenntartási költségeihez* a működési területükre tartozó községek is kötelesek hozzájárulni.⁵⁰⁾

(4) A belügyminiszter állapítja meg a *hozzájárulás* részletes szabályait; továbbá — az érdekelt miniszterekkel egyetértve — évenként megállapítja azt az összeget, amelyet a biztosító intézetek, ill. egyes biztosítási ágai, valamint a biztosító szervek az illető évben viselni kötelesek. A MABI-t hozzájárulásra kell kötelezni azok után az összegek után is, amelyeket az elismert vállalati nyugdíjpénztárak a MABI egészségvédő és gyógyító eljárás alapja javára fizettek be.⁵¹⁾

(5) Az *egyesületek* és *intézmények* által fenntartott tüdőbetegotthonok *fenntartási költségeihez* a belügyminiszter *átalányt* engedélyezhet.⁵²⁾

45) 1940:VI. tc. 19. §. (1). 46) U. o. 19. §. (2), 888/1940. B. M. 61. §. 47) 1940:VI. tc. 20. §., 888/1940. B. M. 62—73. §. 48) 1940:VI. tc. 21. §. (1), 888/1940. B. M. 74. §. 49) 1940:VI. tc. 21. §. (2), 888/1940. B. M. 74. §. (3), (4). 50) 1940:VI. tc. 21. §. (3). 51) U. o. 21. §. (5). 52) U. o. 21. §. (6).

K) Légmellkezelés. Azoknak a szegény betegeknek, akik nem a lakóhelyükön részesülnek légmellkezelésben, a kezelést végző intézet megtérítheti az utazási költségeit; ha pedig a kezelés helyét csak közúti járművel lehet elérni, a község terhére természetben kell részükre fuvar rendelkezésre bocsátani. A vasúti költség megtérítésének és a fuvar kiszolgáltatásának szabályait a belügyminiszter állapítja meg.⁵³⁾

L) Szervezés stb. A gümőkór ellen a küzdelem megszervezését, egységes irányítását, valamint a védekezés szolgálatába állított intézmények központi felügyeletét és ellenőrzését az Orsz. Közegészségügyi Intézet látja el.⁵⁴⁾

10. §. Védekezés a nemibetegségek ellen.

(1. Általános rendelkezések 40. — 2. Vizsgálatra jelentkezés és gyógyíttatás kötelessége 40. — 3. Az orvos kötelességei 40. — 4. Vizsgálatra idézés, ill. kényszerítés 41. — 5. Kényszerkezelés 41. — 6. Titoktartás 42. — 7. Gyógykezelésre felkínálkozás stb. 42. — 8. Dajka 42. — Dajkaságba fogadás 42. — 10. Dajkaságba adás 42. — 11. Vérsavóvizsgálat 42. — 12. A megelőzés és gyógyítás intézményei 43. — 13. Nemibeteg gondozó intézetek 43. — 14. Hozzájárulás a költségekhez 43. — 15. Egészségvédelmi szolgálatok 44. — 16. Szervezés stb. 44. — 17. A megfertőzés büntetőjogi minősítése 45.)

1. Általános rendelkezések. (1) A törvény a nemibetegségek ellen való védekezés előmozdítását közfeladatnak nyilvánítja.¹⁾ Azok a nemibetegségek, amelyekre a törvény rendelkezései kiterjednek, a vérhaj, a kankó, a lágylékély és a lymphogranuloma inguinale fertőzőképes vagy erre gyanús esetei.²⁾

(2) Nemibeteg a törvény szempontjából az, aki valamely nemibetegségnek fertőzőképes, vagy fertőzőképességre gyanús állapotában van.³⁾

2. Vizsgálatra jelentkezés és gyógyíttatás kötelessége. Aki tudja, hogy nemibetegségben szenved, vagy magán annak tüneteit észleli, köteles orvosnál, vagy nemigondozó intézetben vizsgálatra jelentkezni, és ha nemibetegséget állapítanak meg, köteles magát gyógykezeltetni, és a kezelőorvos utasításait pontosan megtartani.⁴⁾

3. Az orvos kötelességei. (1) Az orvos, ill. az intézet köteles a beteget betegségének fertőző természetéről, gyógyulásának előrelátható időtartamáról a vele szemben alkalmazható kényszereszközökről és büntetőrendelkezésekről felvilágosítani, továbbá a 18 évesnél fiatalabbak gondozóját értesíteni.⁵⁾

(2) Ha a nemibeteg a gyógykezelést huzamosabb időre megszakítja a nélkül, hogy egyebütt történő gyógykezelését iga-

53) 1940:VI. tc. 22. §., 888/1940. B. M. 75. §. 54) 1940:VI. tc. 23. §.

1) 1940:VI. tc. 1. §. (1). 2) U. o. 24. §. (1). 3) U. o. 24. §. (2). 4) U. o. 25. §. (1), (2), 52. §. 9—11., 888/1940. B. M. 76. §. 5) 1940:VI. tc. 25. §. (3), 888/1940. B. M. 77. §.

zólná, köteles a kezelőorvos, ill. az intézet a hatóságnak jelentést tenni erről, valamint arról is, ha a kezelt nemibeteg házassági szándékáról szerez tudomást.⁶⁾

(3) Ha a sorozáson vagy a leventeköteles orvosi vizsgálatánál állapítják meg, hogy a megvizsgált fertőzőképes, vagy arra gyanús nemibetegségben szenved, az eljáró orvos köteles erről a hatóságot értesíteni, kivéve, ha a megvizsgált igazolja, hogy nemibetegség miatt gyógykezelés alatt áll. A nemibetegnek katonai szolgálatból elbocsátását a katonai parancsnokság közli a hatósággal.⁷⁾

4. Vizsgálatra idézés, ill. kényszerítés. (1) A hatóság a bejelentés alapján, vagy ha alapos gyanú merül fel arra, hogy valaki nemibetegségben szenved, de a gyógykezelést elmulasztja vagy elhanyagolja, bejelentés nélkül is — az illetékes tisztii főorvos javaslatára — ajánlott zárt levélben felhívja a beteget, ill. a betegre gyanús személyt, hogy vizsgálat végett a kijelölt szervnél haladéktalanul jelenjék meg. A kijelölt szerv a vizsgálatot megtartja és a betegség megállapítása esetében a beteget a kötelező gyógykezelésre vonatkozó rendelkezésekre figyelmezteti, a hatóságot pedig a vizsgálat megtartásáról értesíti.⁸⁾ Ha a vizsgálatra felhívott személy az ismételt felhívásnak igazolatlanul nem tesz eleget, a hatóság őt elővezeteti.⁹⁾

(2) Ha a vizsgálatra felhívott személy olyan nő, aki a családfővel közös háztartásban él, vagy akinek élethivatásszerű állandó foglalkozása van, és ha magának, vagy házastársának, vagy családfőjének állandó lakása van, a felhívás kézhezvételétől számított 24 óra alatt kérheti, hogy a vizsgálatot a lakásán tartásák meg. Ha azonban magát a vizsgálatnak bármily okból nem veti alá, vagy a vizsgálatot harmadik személy akadályozza, vagy az a nő lakásán nem végezhető el, a kijelölt szervnél megjelenésre hívható fel, esetleg arra kényszeríthető.¹⁰⁾

(3) A lakáson történt vizsgálatért, ha a betegséget, vagy a gyanús állapotot megállapították, díjazás jár, amelynek mértékét a belügyminiszter állapítja meg.¹¹⁾

(4) A belügyminiszter rendelettel állapítja meg azokat a kivételes eseteket is, amelyekben a nők vizsgálat céljából a kijelölt szervnél való megjelenésre kötelezhetőek.¹²⁾

5. Kényszerkezelés. Ha a nemibeteg nem hajlandó magát rendszeresen kezeltetni, a hatóság elrendelheti a kényszerkezelést, amelyet fertőzés-gyanús esetben járóbeteg-kezelés formájában, — fertőzőképes betegeknél pedig, főleg, ha életmódjuk vagy foglalkozásuk által másokat veszélyeztethetnek, lehetőleg kórházi zártkezelésben kell végrehajtani. A hatóság szükség esetében kényszer útján szerez érvényt rendelkezésének.¹³⁾

6) 1940:VI. tc. 26. §. (1). 7) U. o. 26. §. (3). 8) U. o. 27. §. (1), (2), 52. §. 12. 9) U. o. 27. §. (3). 10) U. o. 27. §. (4). 11) U. o. 27. §. (5), 888/1940. B. M. 78., 79. §., 12) 1940:VI. tc. 27. §. (6). 13) U. o. 28. §.

6. Titoktartás. A közhivatalnok, az orvos és mindaz, aki állása, hivatása vagy foglalkozása körében szerez tudomást a nemibetegségről, *titoktartásra* köteles; kivéve az orvosokat azokkal szemben, akiket a nemibeteg közvetlenül veszélyeztethet, továbbá a biztosító intézet vagy szerv orvosát az intézettel, ill. a szervvel szemben. Nem érinti továbbá ez a tilalom a honvédorvosnak a katonai szabályok alapján fennálló közlési kötelességét.¹⁴⁾

7. Gyógykezelésre felkínálkozás stb. (1) Tilos az orvosnak nemibetegek gyógykezelésére sajtó útján vagy más módon *felkínálkozni*; nemibeteget *levelezés* útján kezelni, végül a betegnek közvetlen vizsgálat nélkül *önkezelést* ajánlani.¹⁵⁾

(2) Nemibetegségek gyógyítására gyógyszert vagy gyógyászati eljárást csak kifejezetten orvosi vagy gyógyszerészeti szaklapban, vagy kizárólag orvosnak küldött szokásos kereskedelmi nyomtatványban, vagy tudományos közlés alakjában szabad hirdetni.¹⁶⁾

8. Dajka. (1) Dajkát felfogadni, vagy szolgálatban megtartani csak akkor szabad, ha nemibeteg gondozó intézeti, ill. városi vagy községi orvosi bizonyítvánnyal *igazolja*, hogy nem szenved nemibetegségben. A dajkavizsgálat részletes szabályait a belügyminiszter állapítja meg.¹⁷⁾

(2) Olyan dajkát, aki saját gyermekét is szoptatja, nem szabad felfogadni olyan háztartásba vagy családba, amelynek körében nemibeteg, vagy arra gyanús személy él.¹⁸⁾

9. Dajkaságba fogadás. Gyermeket *dajkaságba* vagy *nevelésre* csak az fogadhat magához, és csak olyanhoz lehet kiadni, aki nemibeteg gondozó intézeti, ill. városi vagy községi (kör-) orvosi bizonyítvánnyal igazolja, hogy sem maga, sem a vele közös háztartásban élők nem szenvednek nemibetegségben.¹⁹⁾

10. Dajkaságba adás. Nemibetegségben szenvedő gyermeket nem szabad *dajkaságba* vagy *nevelésre* családba adni, ill. felfogadni. A belügyminiszter állapítja meg azokat a kivételes eseteket, amikor nemibeteg gyermeket ugyanilyen betegségben szenvedő személyhez dajkaságba vagy nevelésre ki lehet helyezni, ill. fel lehet venni.²⁰⁾

11. Vérsavóvizsgálat. (1) A *nemibeteg-vérsavóvizsgálatot* a belügyminiszter által kijelölt intézetek (laboratóriumok) végzik. Az érdekelt kérheti a vérsavóvizsgálat felülvizsgálását, amelyet az Orsz. Közegészségügyi Intézet díjmentesen teljesíti. A felülvizsgálat szabályait a belügyminiszter állapítja meg.²¹⁾

(2) A nemibetegség terjedésének megakadályozása céljából elrendelheti a belügyminiszter a *vérsavóvizsgálatot* az ország egész területére, vagy annak egy részére; az egész lakosságra,

14) 1940:VI. tc. 29., 51. §. 15) U. o. 30. §. (1), 52. §. 13. 16) U. o. 30. §. (2), 52. §. 14. 17) U. o. 31. §. (1), (3), 888/1940. B. M. 80. §. 18) 1940:VI. tc. 31. §. (2), 52. §. 15. 19) U. o. 32. §. (1), 52. §. 4., 888/1940. B. M. 81. §. 20) 1940:VI. tc. 32. §. (2), (3), 52. §. 7., 8., 888/1940. B. M. 82. §. 21) 1940:VI. tc. 33. §., 888/1940. B. M. 83. §.

vagy egy részére; elrendelheti továbbá egyes foglalkozási ágakban minden nemibetegség szempontjából vizsgálat végzését.²²⁾

12. A megelőzés és gyógyítás intézményei. A nemibetegségek ellen a hatósági védekezés *szervei*: a) a nemibeteg gondozó intézetek; b) az egészségvédelmi szolgálatok, vagy a belügyminiszter által megbízott orvosok; c) a városok és községek nemibeteg-szakorvosai; d) a betegek elhelyezésére a közoktatók és a tudományegyetemi klinikák.²³⁾

13. Nemibeteg gondozó intézetek. (1) Nemibeteg gondozó intézeteket állíthatnak fel: a) az állam; b) a törvényhatóságok és a községek; c) a biztosító intézetek; d) az ilyen célú egyesületek és intézmények.²⁴⁾

(2) A nemibeteg gondozó intézetekben a *vizsgálat* ingyenes.²⁵⁾

(3) *Létesíteni kell* beteg gondozó intézetet minden vármegye székhelyén, aztán minden olyan városban és községben, amelyben a lakosok száma a 30.000-et meghaladja. A belügyminiszter szükség esetében másutt is intézkedhetik nemibeteg gondozó intézet felállítására.²⁶⁾

(4) A nemibeteg gondozó intézet felállításának feltételeit, számukat, belső és külső működési területüket, szervezeti és működési szabályait a belügyminiszter állapítja meg, valamint azt is, hogy a biztosító intézetek hol tarthatnak fenn külön nemibeteg gondozó intézetet.²⁷⁾

(5) Az állam, a törvényhatóságok és a községek *közösen* is fenntarthatnak nemibeteg gondozó intézetet.²⁸⁾

14. Hozzájárulás a költségekhez. (1) A betegségi biztosító intézetek, ha nem tartanak fenn külön nemibeteg gondozó intézetet, továbbá a biztosító szervek kötelesek az állami, a törvényhatósági vagy a községi nemibeteg gondozó intézet felállítási és fenntartási költségeihez *hozzájárulni* abban az arányban, amelyben az intézet területének biztosított népessége (a családtagokkal együtt) a terület egész népességéhez viszonylik.²⁹⁾

(2) A belügyminiszter — az érdekelt miniszterekkel egyetértve — évenként megállapítja azt az *összeget*, amellyel a biztosító intézetek és szervek a nemibeteg gondozó intézet költségeihez az illető évben hozzájárulni kötelesek. A MABI azok után az összegek után is köteles hozzájárulni, amelyeket az elismert vállalati nyugdíjpénztárak a MABI egészségvédő és gyógyító eljárási alapja javára fizettek be.³⁰⁾

22) 1940:VI. tc. 34. §., 888/1940. B. M. 83. §. 23) 1940:VI. tc. 35. §. 24) U. o. 36. §. (1). 25) U. o. 36. §. (2). 26) U. o. 36. §. (3), (5). 27) U. o. 36. §. (4), 888/1940. B. M. 84—87. §. 28) 1940:VI. tc. 37. §. (1). 29) U. o. 37. §. (2), 888/1940. B. M. 90., 97—110. §. 30) 1940:VI. tc. 37. §. (3), 888/1940. B. M. 90. §.

(3) Közösen fenntartott intézet *fenntartójának* azt kell tekinteni, aki a fenntartási költségek nagyobb részét viseli.³¹⁾

15. Egészségvédelmi szolgálatok. Orvosok. (1) A nemibeteg-gondozó intézetek külső területén a nemibetegek gondozását és gyógykezelését az *egészségvédelmi szolgálatok*, vagy a belügy-miniszter által megbízott *orvosok* látják el.³²⁾

(2) A belügyminiszter elrendelheti, hogy a 15—30.000 lakosságú városban vagy községben *nemibeteg-szakorvost* alkalmazzanak.³³⁾

(3) A nemibeteg-gondozó intézetek belső működési területén alkalmazott *orvosok, védőnők* és egyéb *segédszemélyzet* képzésére, szolgálatára, magányakorlatára, mellékfoglalkozására és járandóságára ugyanazokat a rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni, amelyeket a törvény a fertőző gümőkór elleni védekezés körében alkalmazott orvosokra stb. megállapít.³⁴⁾

16. Szervezés stb. A nemibetegségek elleni védekezés megszervezését, egységes irányítását, az intézmények központi felügyeletét és ellenőrzését az Orsz. Közegészségügyi Intézet látja el.³⁵⁾

17. A megfertőzés büntetőjogi minősítése. Aki mást szándékosan vagy gondatlanságból nemibetegséggel *megfertőz*, testi sértést követ el. Ha a cselekmény a házastárs sérelmére történt, az eljárás csak a sértett fél magánindítványára indítható meg.³⁶⁾

11. §. Balesetknél kötelező segélynyújtás.

(1) Rögtöni *balesetek*, valamint *tetszhalál* gyanúja esetében mindenki köteles segélyt nyújtani.¹⁾

(2) Azokat, akik foglalkozásuknál fogva gyakrabban jutnak olyan helyzetbe, hogy balesetknél segélyt nyújtsanak, megfelelően ki kell oktatni.²⁾

(3) A hatóság köteles intézkedni, hogy népesebb városokban kellően felszerelt *mentőintézetek* állíttassanak fel, és hogy a rögtöni segélynyújtásra a lakosságot kioktassák, hogy továbbá a fontosabb egészségügyi szabályokat a népiskolákban tanítsák.³⁾

(4) A már régóta működő „*Budapesti Önkéntes Mentőegyesület*” mellett 1927-ben kezdte meg működését a „*Várme-gyék és Városok Országos Mestőegyesülete*”, amely az ország egész területén mentőállomásokat szervez és tart fenn.⁴⁾

31) 1940:VI. tc. 37. §. (4). 32) U. o. 38. §. (1). 33) U. o. 38. §. (2). 34) U. o. 39. §., 888/1940. B. M. 91—96. §. 35) 1940:VI. tc. 40. §. 36) U. o. 50. §.

1) 1876:XIV. tc. 39. §. 2) U. o. 40. §. 3) U. o. 41., 42. §. 4) 91.551/1926. B. M., 113.577/1936. N. M. M.

12. §. Gyógyíttatás kötelezettsége.

(1. Kötelező gondoskodás a beteg gyógyíttatásáról 45. — 2. A beteg kötele-sége saját gyógyíttatására 46.)

A gyógyíttatás kötelezettsége két irányú; egyfelől azt állapítja meg, hogy ki és mikor köteles a beteg gyógyíttatásáról gondoskodni, esetleg a gyógyíttatás költségeit viselni, — másfelől azt jelöli meg, hogy mikor köteles a beteg saját magát gyógyíttatni.

1. Kötelező gondoskodás a beteg gyógyíttatásáról. (1) A gyógyíttatás kötelezettségét a törvény korábban csak a 7 éven aluli gyermekek gondozójára állapította meg;¹⁾ az újabb törvény szerint az, akit a kiskorú ápolása és gondozása törvény szerint terhel, vagy aki azt magára vállalta, köteles a *18 évesnél fiatalabb kiskorút* megbetegedés esetében haladéktalanul orvosi segítyben részesíttetni és gyógykezeltetni; ennek elmulasztása kihágás.²⁾ A 7 évnél fiatalabb személy gyógykezeléséért az orvosi magánygyakorlat körében felszámítható díjnak csak fele követhető.³⁾

(2) A társadalombiztosítás révén az ipari és egyéb alkalmazottak, idesorolva a háztartás körében személyes szolgálatot teljesítőket is, *betegségi biztosítási kötelezettség* alá esnek, és ezen a révén jutnak betegség esetében gyógykezeléshez.⁴⁾

(3) A *gazdasági (külső) cselédnek*, valamint az éves, ill. az állandóan alkalmazott szegődményes cseléd vele együtt élő *feleségének*, és a háztartásában élő *12 éven aluli gyermekének* orvosi gyógykezelési és gyógyszer-költségeit legfeljebb 45 napig; de ha a betegséget a gazda hibája okozta: a betegség egész tartamára a gazda sajátjából fizeti, és a szükséges fuvart is ő adja, feltéve hogy a betegség a szolgálatbalépés 15-ik napja után következett be, és hogy a betegség nem a beteg nyilvánvaló hibájából származott és azt nem csak színleli.⁵⁾ A gazdasági (külső) cselédnek és az éves, ill. állandóan alkalmazott szegődményes cseléd vele élő feleségének *szülése* esetében, a szolgálatbalépés 15-ik napja után a baba részére szükséges *fuvart* a gazda köteles rendelkezésre bocsátani.⁶⁾

(4) Az a gazda, aki 200 P-nél kevesebb egyenes adóval van megróva, a *feleség* és a *gyermek* gyógykezelési és gyógyszerköltségeinek felét, — aki pedig 200 P-nél több adót fizet, az említett költségeknek egytizedét levonhatja a cseléd béréből. A beteg cseléd *helyettesítési költségét* azonban csak akkor szabad a

1) 1876:XIV. tc. 20., 21. §. 2) 1940:VI. tc. 42. §. (1), 53. §. 3. 3) U. o. 42. §. (2). 4) 1927:XXI. tc. 1., 3—6. §. 5) 1907:XLV. tc. 28. §. (2), 6.000/1931. M. E. 3. §. 6) 1940:VI. tc. 56. §.

cseléd béréből levonni, ha a betegséget nyilvánvalóan a cseléd hibája okozta.⁷⁾

(5) A gazda az éves gazdasági cselédnek vagy feleségének temetési költségeihez 20 P-vel, 12 éven aluli gyermekének temetési költségeihez pedig 10 P-vel köteles hozzájárulni és a szükséges fuvarról is gondoskodni.⁸⁾

(6) Ezek a rendelkezések csak a házi betegápolásra és orvosi gyógykezelésre vonatkoznak; míg a szolgálati idő alatt megbetegedett gazdasági cseléd kórházi ápolási költségeit a gazda 30 napon át viseli; ha pedig a megbetegedést szándékosan vagy gondatlanul a gazda okozta, ő viseli a cseléd teljes felgyógyulásáig.⁹⁾

(7) A munkaközben megbetegedett gazdasági munkást, ha idegen községbeli, köteles munkaadója legalább 8 napig gyógykezelni, és ha betegsége tovább tart, köteles a községi előjáróságot — intézkedés végett — értesíteni.¹⁰⁾

(8) Hasonlóan rendelkezik a törvény az erdőmunkások,¹¹⁾ és a vízi, út- és vasútépítési munkások gyógykezeléséről.¹²⁾

(9) Jugoszláviával és Bulgáriával nemzetközi egyezményeink vannak, amelyek szerint mindenik állam a saját állampolgárával egyenlő elbánásban részesíti a másik félnek olyan állampolgárát, aki az ő területén testi vagy szellemi betegség miatt segélyre szorul, mindaddig, amíg hazaszállítása megtörténhetik.¹³⁾ A segélyezés, a gondozás, az eltemetés vagy a szállítás költségeit nem lehet a másik államtól követelni, de követelhető az a segélyezettől és a megtérítésre kötelezett személyektől. A követelés érvényesítése körül a másik állam támogatásra köteles. Nem lehet azonban követelni a kórház utolsó osztályán történt ápolás költségeit, kivéve, ha az ápoltnak, vagy megtérítésre köteles hozzátartozójának lakóhelye vagy vagyona van annak az államnak a területén, ahol az ápolás történt.¹⁴⁾

2. A beteg kötelessége saját gyógykezelésére. A gümőkóros és a fertőzőképes nemibeteg személy köteles magát gyógykezelni.¹⁵⁾

7) 1907:XLV. tc. 28. §. (2)–(4). 8) U. o. 28. §. (6). 9) U. o. 28. §. (8), 6.000/1931. M. E. 3. §. 10) 1898:II. tc. 33. §. 11) 1900:XXVIII. tc. 18. §. 12) 1899:XLI. tc. 20. §. 13) 1930:XLIV. tc. 1. c., 1931:IX. tc. 1. c. 14) 1930:XLIV. tc. 2., 3. c., 1931:IX. tc. 2., 4. c. 15) 1940:VI. tc. 2. §. (1), 25. §. (2), 52. §. (11).

II. RÉSZ.

A védelemre szoruló gondozása.

13. §. A védelemre szoruló gondozásának anyaga.

(1) A jóléti gondoskodás körébe — a közegészségügy általános gondozása után — elsősorban azoknak a védelme tartozik, akik akaratelhatározó képességük hiánya vagy fogyatékosága miatt, avagy akaratelhatározó szabadságuk hiánya okából szorulnak védelemre. Ilyenek a kiskorúak, továbbá azok, akik testi vagy szellemi fogyatkozásuk, avagy akadályoztatásuk (szabad-ságvesztés-büntetés töltése, távollét) miatt nem képesek ügyeik önálló intézésére. Ide kell sorolni végül azokat, akik a szükséges anyagi eszközök megszerzésére magas koruk vagy egyéb fogyatkozásuk miatt képtelenek (szegények). Ezek közé azonban nem tartoznak azok, akik munkahiány miatt nem juthatnak keresethez (munkanélküliek), és még kevésbé azok, akik saját hibájukból nem keresik meg az ellátásukra szükségeseket (dologkerülők).

(2) Ugyanebbe a részbe, még pedig annak élére kerülnek a családvédelemre vonatkozó rendelkezések. Mert — amint a miniszteri rendelet is mondja — „népében rejlik az állam ereje”. Már pedig az állam alapsejtje, a népesség bölcsője a család; ennek lelke és őrangyala az anya, drága kincse pedig a gyermek. A tárgy azonosságánál fogva ugyanebben a részben ismertetjük azokat a különleges rendelkezéseket is, amelyek a gyermekek, a fiatalok és a nők testi és erkölcsi védelmére vonatkoznak.

(3) Ennek a résznek az anyaga tehát: I. Fej. az anya-, gyermek-, fiatalok- és nővédelem; II. Fej. a gyámhatósági védelem, és III. Fej. a szegényügy.

I. Fejezet. Anya-, gyermek-, fiatalkorú- és nővédelem.

14. §. Anya- és csecsemővédelem.

(1. Közvetlen anya- és csecsemővédelem 48. — 2. Bábgyakorlat 49.)

1. Közvetlen anya- és csecsemővédelem. (1) A népszaporodás az állam erejének a gyarapítása; a népszaporodás előmozdításának pedig egyik leghatékonyabb eszköze a küzdelem a gyermekhalandóság ellen. Ez a küzdelem — a miniszteri rendelet megállapítása szerint — akkor lesz eredményes, ha ellen-súlyozni tudjuk a bajnak két főokát: a tudatlanságot és a szegénységet.¹⁾

(2) A legfőbb feladat tehát, hogy minden ráutalt szülőnél a saját otthonában juthasson hozzá a szükséges szellemi és anyagi támogatáshoz. Ezt a célt szakképzett anya- és csecsemővédők szolgálják.

(3) A belügyminiszter az anya- és csecsemővédelem minden kérdését, tehát a védői intézmény országos megalkotását is, állami feladatnak nyilvánította, amelynek sikeres megoldásához azonban a társadalom áldozatkészsége és közreműködése nélkülözhetetlenül szükséges. Ennek a két tényezőnek az együttműködését akként valósította meg, hogy a védői intézmény országos megszervezésével társadalmi szervet bízott meg: az Orsz. Stefánia Szövetséget, amely ezt a tevékenységet mintegy átruházott állami hatáskörben végezte.²⁾ 1941. jan. 1-től kezdve az anya- és csecsemővédelmet — Budapest kivételével — az általános egészségügyi (zöldkeresztes) szolgálat látja el.³⁾

(4) A védői feladatkört a szakképzett élethivatásos köz-ségi vagy körvédők és a mellékfoglalkozású védők látták el; ezek irányítását és helyszíni ellenőrzését a törvényhatósági biztosok végezték, akik mellé élethivatásos törvényhatósági védők voltak beosztva; a központi ellenőrzést és az egységes irányítást pedig az országos biztosok teljesítették a melléjük beosztott központi védők és a központi iroda közreműködésével. Ezek valamennyien az Orsz. Stefánia Szövetség megbízottai és alkalmazottai voltak.⁴⁾

(5) A védői intézmény költségeiből az állam viselte: 1. a védők szakképzésének költségeit; 2. a higiénikus segítézés

1) 135.840/1917. B. M. (1). 2) U. o. (4)—(11). 151.317/1925. N. M. M. 3) 730/1940. B. M. 4) 135.840/1917. B. M. (14)—(18).

egy részét; 3. az Orsz. Stefánia Szövetség központi irodája költségeit; 4. az országos és a törvényhatósági biztosok tiszteletdíját és utiköltségeit; 5. a központi és a törvényhatósági védők fizetését és utiköltségeit; 6. a helyi védők javadalmazásának azt a részét, amelyet a társadalom és az önkormányzat nem tudott fedezni.⁵⁾

(6) A helyi védők javadalmazását viselték: 1. a 10.000-nél nagyobb népességű községek és városok egészen; 2. a 3—10.000 lakosú községek és a társadalom legalább felerészben; 3. a 3.000-en aluli községek — a társadalommal együtt — kisebb részben.⁶⁾

(7) A társadalomnak — az anyagi hozzájáruláson kívül — ingyen munkával is közre kellett működnie. Meg kellett tehát alakítani minden törvényhatóságban — az Orsz. Stefánia Szövetség keretében — a törvényhatósági anya- és csecsemővédő egyesületet, és esetleg a községekben a fiókegyesületeket. Ezeknek a feladatuk volt, hogy biztosítsák a társadalom és az önkormányzat anyagi hozzájárulását; megalkossák és fenntartsák a szükséges kiegészítő intézményeket; végül foglalkozzanak a higiénikus segítékek megállapításával és kiosztásával.⁷⁾

(8) Ott, ahol az Orsz. Közegészségügyi Intézet által megszervezett egészségügyi intézmény már működik, az anya- és csecsemővédelem is az egészségügyi védők (a zöldkeresztes védők vagy testvérek) feladatkörébe tartozik. 1941. jan. 1-től kezdve az anya- és csecsemővédelmet — Budapest kivételével — az egész országban az általános egészségügyi (zöldkeresztes) szolgálat látja el.⁸⁾ Az Orsz. Stefánia Szövetség nevét Orsz. Egységügyi Szövetség-re változtatta, működési körét pedig — az anya- és csecsemővédelem támogatása mellett — az egészségvédelem többi területére is kiterjesztette, és ez által az általános (zöldkeresztes) egészségügyi szolgálatnak vált szerves társadalmi kiegészítő részévé. Oda kell tehát hatni, hogy az önkormányzati testületek a Szövetséget és fiókszövetségeit továbbra is változatlanul részesítsék az eddigi támogatásban.⁹⁾

(9) A csecsemővédelem körébe kell sorozni azokat a rendelkezéseket is, amelyek a női termékenység meggátlását célzó készülékek és vegyi anyagok forgalomba hozását büntetés terhe alatt tiltják.¹⁰⁾

2. Bábgyakorlat. (1) A szülő anyák és a csecsemők életének és egészségének megóvása szempontjából elsőrendű fontosságú, hogy a bábák egészségesek és kellően kiképzettek legyenek, működésük pedig kifogástalan legyen.

(2) Bábgyakorlatot csak az folytathat, akinek szülésznői oklevele, vagy tiszti főorvosi okmánya van. (Az utóbbi az ú. n. cédulás baba.)¹¹⁾ Magánbába azonban a képzettség megszerzése

5) 135.840/1917. B. M. (19). 6) U. o. (2). 7) U. o. (21)—(23). 8) 730/1940. B. M. 9) 225.800/1940. B. M. 10) 50.981/1901. B. M., 116.719/1916. B. M. 11) 1876:XIV. tc. 50. §. (1).

után is csak akkor folytathat gyakorlatot, és működési helyét is csak akkor változtathatja meg, ha arra — a működési, ill. az új működési hely kijelölése mellett — a törvényhatóság első tisztviselőjétől engedélyt kapott.¹²⁾

(3) A működési engedélyt *időlegesen vissza kell vonni*, ha a bába: a tiszti főorvos megállapítása szerint a gyakorlathoz megkívánt szakismerettel nem rendelkezik kellő mértékben; vagy a gyakorlat folytatására testileg vagy szellemileg ideiglenesen képtelenné vált, vagy 2 éven át nem folytatott gyakorlatot; továbbá ha a bábát magzatelhajtás miatt vád alá helyezték, vagy ellene főtárgyalást rendeltek el; végül a t. főorvosi képesítő okmánnyal ellátott (ú. n. cédulás) bába működési engedélyt vissza kell vonni, ha ott okleveles bába telepszik le. A cédulás bába azonban szerezhethet oklevelet.¹³⁾

(4) *Véglegesen vissza kell vonni* a működési engedélyt, ha a bábát hivatásával összefüggő bűncselekményért jogerősen szabadságvesztés-büntetésre ítélték; vagy ha a bába — a t. főorvos megállapítása szerint — megbízhatóság szempontjából esik kifogás alá; vagy a gyakorlat folytatására testileg vagy szellemileg véglegesen képtelenné vált.¹⁴⁾

(5) *Fertőző gümőkórban szenvedő községi (városi) bábák* tekintetében a belügyminiszter a pénzügyminiszterrel egyetértve rendelkezik; a *magánbábák* pedig kötelesek gyakorlatukat haladéktalanul beszüntetni.¹⁵⁾

(6) A működési engedély ideiglenes megvonása esetében a bába akkor kérhet *újra működési engedélyt*, ha a tanfolyam sikeres elvégzését igazolja, ill. testi vagy szellemi képességének visszanyerését a t. főorvos megállapítja, ill. ha a bűnügyben jogerősen felmentették, vagy az ellene indított eljárást megszüntették.¹⁶⁾

(7) A *működés megadása vagy visszavonása* kérdésében I. fokon — a t. főorvos meghallgatása után — a törvényhatóság első tisztviselője határoz.¹⁷⁾

(8) A törvényhatóság első tisztviselője köteles a működési engedély megadását vagy visszavonását a belügyminiszternek bejelenteni, és az engedély megadását a bába oklevelére rávezetni.¹⁸⁾

(9) A bába, akinek működési engedélyt *véglegesen visszavonták*, a bábagyakorlat folytatására más helyen sem kaphat engedélyt.¹⁹⁾

12) 1940:VI. tc. 43. §. (1), (5), 52. §. 16., 1.001/1940. B. M. 1—7. §.
13) 1940:VI. tc. 43. §. (2), (11), 1.001/1940. B. M. 8. §. 14) 1940:VI. tc. 43. §. (3), 15) U. o. 5. §. (1), 4., 5. 16) U. o. 43. §. (4), 1.001/1940. B. M. 10. §.
17) 1940:VI. tc. 43. §. (5), 1.001/1940. B. M. 6., 9. §. 18) 1940:VI. tc. 43. §. (6).
19) U. o. 43. §. (7).

(10) A bába köteles a t. főorvos előtt bábanaplójával két-évenként igazolni, hogy tényleg működik.²⁰⁾

(11) A törvény hatálybaléptekor gyakorlatot folytató bába köteles 3 hónap alatt működési engedélyt kérni; a kérelem jogerős elintézéséig azonban folytathatja működését. Az a bába, aki 3 hónap alatt nem kér működési engedélyt, vagy akinek kérelmével jogerősen megtagadták, többé nem folytathat bábagyakorlatot.²¹⁾

(12) A város, ill. a 10.000-nél népesebb község nem köteles *hatósági bábát* alkalmazni akkor, ha a szülésznői tennivalók ellátásáról magánbábák esetenkénti díjazása útján megfelelően gondoskodik.²²⁾

(13) A belügyminiszter — a törvényhatóság első tisztviselőjének meghallgatásával — több olyan községet, amelyek legfeljebb 4 kilométeres körzeten belül fekszenek, és amelyeknek lakossága együttvéve 2.000-nél nem több, okleveles bába tartására kötelezett *bábakörbe* oszthat.²³⁾

(14) A bábakörbe osztott községek képviselőtestületei együttes gyűlésen választják az okleveles bábát.²⁴⁾

(15) A nem szegény szülőknek nyújtott *bábasegély díjazásának mértékét*, valamint a *hatósági bábák illetményeit* a belügyminiszter állapítja meg.²⁵⁾

(16) A belügyminiszter a hatósági és a magánbábákat *ismétlő*, ill. *továbbképző tanfolyam* hallgatására és vizsga letételére kötelezheti.²⁶⁾

(17) A bába köteles *Bábanaplót* vezetni, és abba minden esetet, amelynél közreműködött, bevezetni.²⁷⁾

(18) A belügyminiszter a gyakorlatot folytató bábákat 1—3 heti *ismétlő*, ill. *továbbképző tanfolyamra* rendelheti be.²⁸⁾

(19) A tiszti főorvos valamennyi gyakorlatot folytató bábáról községenként *nyilvántartást* vezet, abba a személyi változásokat bejegyzni és évnegyedenként a belügyminiszterhez bejelenteni.²⁹⁾

15. §. Családi pótlék.

(1. Igényjogosultság 52. — 2. Engedélyezés 52. — 3. Osztálybasorozás 53. — 4. Esedékesség. Megszűnés 53. — 5. Adómentesség. Átruházhatatlanság stb. 54. — 6. Korpótlék 54.)

A családvédelem célját szolgálja a családi pótlék is. Erre eredetileg csak a *tényleges szolgálatban álló* községi alkalmazottak voltak igényjogosultak;¹⁾ később részesítette abban a törvényhozás a nyugdíjasokat is.²⁾

20) 1940:VI. tc. 43. §. (8). 21) U. o. 43. §. (10). 22) U. o. 44. §. (1). 1.001/1940. B. M. 11. §. 23) 1940:VI. tc. 44. §. (2), 1.001/1940. B. M. 12. §. 24) 1940:VI. tc. 44. §. (3). 25) U. o. 44. §. (4), (6), (7), 1.001/1940. B. M. 13., 14. §. 26) 1940:VI. tc. 44. §. (5). 27) 1.001/1940. B. M. 15—17. §., 1.021/1940. B. M. 1. §. 28) 1.001/1940. B. M. 18. §. 29) U. o. 19. §.

1) 1912:XXXV. tc. 1. §. 2) 1921:XXIII. tc. 9. §. (2).

1. Igényjogosultság. (1) Családi pótlék jár a törvényben felsorolt állami, vármegyei, községi, államvasuti stb. közszolgálati alkalmazottaknak,³⁾ akiknek körét utóbb a törvényhozás kiterjesztette,⁴⁾ és a városi alkalmazottak igényjogosultságát is megállapította.⁵⁾

(2) Családi pótlékre igénye van annak a közszolgálati alkalmazottnak, akinek vele közös háztartásban, vagyis vele együttélő felesége van,⁶⁾ valamint akinek legalább egy olyan törvényes vagy törvényesített, édes vagy mostoha gyermeke van, aki ellátatlan, és aki a meghatározott életkort még nem érte el. A *különváltan élő feleség* után azonban családi pótlék még akkor sem jár, ha a férj feleségének eltartásáról gondoskodik, vagy ha őt tartásdíj fizetésére kötelezték is.⁷⁾

(3) Az *ellátatlanságot* a minisztérium állapítja meg.⁸⁾

(4) A *feleség* után nem jár családi pótlék, ha a feleségnek a családi pótlék összegét elérő keresete, nyugdíja vagy más járandósága van.⁹⁾

(5) A *nőalkalmazott* csak akkor tarthat igényt gyermeke után családi pótlékre, ha a gyermek atyja meghalt, vagy holtan nyilvánított, vagy teljesen kereséktelen, és nincs állandó ellátása vagy jövedelme, vagy ha a nő férjétől különváltan él, a gyermek pedig az ő gondviselése alatt áll, és eltartásáról is ő gondoskodik. Ha a *különváltan élő* apa maga is igényjogosult közszolgálati alkalmazott, a családi pótlék az apát illeti meg; de a szintén közszolgálati alkalmazott anyja kívánhatja, hogy a gondozása alatt álló gyermekekre eső aránylagos családi pótléket az ő kezéhez folyósítsák.¹⁰⁾

(6) *díjnokok, kezelőnők, művezető-jelöltek, altisztek és hivataloszolgák* csak értesítés, ill. 1 évi jó szolgálat után tarthatnak igényt családi pótlékre.¹¹⁾

2. Engedélyezés. (1) Családi pótléket *engedélyezhet* a miniszter (a lf. állami számvevőszék elnöke) a korhatárt betöltött gyermek után is, ha ez kiváló eredménnyel folytat *tanulmányokat*, ezek befejezéséig, de legfeljebb a 24. életév betöltéséig.¹²⁾ Azt, hogy a gyermek tanulmányait kiváló eredménnyel folytatja, évenként kétszer: januárban és júliusban iskolai bizonyítvánnyal kell igazolni. A családi pótléknak (és a nevelési járuléknak) esedékes részleteit a bizonyítvány bemutatása után, márciusban és augusztusban kell kifizetni.¹³⁾

(2) Méltánylást érdemlő körülmények közt, ha azt a vagyoni viszonyok is indokolják, a pénzügyminiszter előzetes hozzájárulásával — engedélyezhető a családi pótlék olyan alkalmazott részére is, akinek nincs családi pótlékre igényjogosult

3) 1921:XXXV. tc. 2. §. 4) 1917:IX. tc. 14. §. I. 5) 1912:LVIII. tc. 18. §. 1917:IX. tc. 14. §. XIV. 6) 6.700/1918. M. E. XVI. 7) 1912:XXXV. tc. 3. §. (1), (2), 1938:XXXVIII. tc. 2. §. (2). 8) 1912:XXXV. tc. 3. §. I. 4.596/1916. M. E., 3.441/1917. M. E. 9) 1938:XXXVIII. tc. 2. §. (2). 10) 1912:XXXV. tc. 4. §. 11) U. o. 5. §. (2), (3). 12) U. o. 8. §. 13) 4.200/1928. M. E. 6.

gyermeke, de aki vele közös háztartásban élő saját jövedelemmel nem rendelkező, *legalább két más családtagot* tart el keresményéből, vagy *gyermekein felül egy ilyen családtagot* is eltart.¹⁴⁾ Ilyen más családtag lehet: a törvényes életkort már elért törvényes vagy törvényesített, édes vagy mostoha *gyermek*, a törvényes édes *atyja* vagy *anyja*, a szülőtlen *unoka*, és a *nevelt* vagy *örökbefogadott gyermek*,¹⁵⁾ az utóbbi arra való tekintet nélkül, hogy az örökbefogadóval vérrokonságban áll-e, vagy sem.¹⁶⁾

3. Osztálybasorozás. (1) A családi pótlékre igényjogosult alkalmazottakat a törvény eredetileg két,¹⁷⁾ utóbb *négy osztályba* sorozta.¹⁸⁾ Ennek egyrészt a családi pótlék összege, másrészt a gyermekek igényjogosultsági korhatára szempontjából van jelentősége.

(2) A családi pótlék *összegét* — az alkalmazottak egyes csoportjai szerint — 1932-ben állapította meg a minisztérium,¹⁹⁾ ezt a megállapítást utóbb felemelte a törvény a harmadik és a további gyermekekre vonatkozóan,²⁰⁾ legutóbb pedig a harmadik és a további gyermekekre megállapított mértéket terjesztette ki az egy, két és három gyermekre; a negyedik és még további gyermekekre pedig még magasabb összegben állapította meg azt.²¹⁾ Ugyanez a törvény állapította meg a *feleségnek* járó családi pótlék összegét is,²²⁾ valamint — a feleségével azonos mértékben — az olyan *más családtagok* után járó családi pótlék összegét, akik abban csak engedély alapján részesülnek.²³⁾

(3) Az *életkor*, amelynek betöltéséig a gyermek után családi pótlék jár, az I. csoportbeliek gyermekeire a 24-ik, a II—IV. csoportbeliekére a 16-ik életév;²⁴⁾ az elsőosztályú műszaki altisztekére nézve azonban a 20-ik életév.²⁵⁾ Életkor szempontjából az örökbefogadott gyermek a törvényessel egy tekintet alá esik.²⁶⁾

4. Esedékesség. Megszűnés. (1) A családi pótlék újszülött gyermek után a születés hónapjának 1-étől, 30 napnál késedelmesebb bejelentés esetében azonban csak a bejelentést követő hó 1-étől jár; az engedélyezett, ill. újra engedélyezett családi pótlék pedig a határozat keltét követő hó 1-jétől.²⁷⁾

(2) A családi pótléket havonként előre kell kifizetni.²⁸⁾

(3) A családi pótléket annak a hónapnak a végével kell beszüntetni, amelyben a jogcím megszűnt.²⁹⁾ Az állásától függesztett alkalmazottnak azonban nem szűnik meg a családi pótlékre való igénye.³⁰⁾

14) 1912:XXXV. tc. 9. §. 15) 7.000/1925. M. E. 70. §. (1). 16) 11.000/1926. M. E. 9. 17) 1912:XXXV. tc. 2. §. 18) 1917:IX. tc. 14. §. II. 19) 3.000/1932. M. E. 15. §. (1), (2). 20) 1937:IX. tc. 1. §. 21) 1938:XXXVIII. tc. (1)—(3). 22) U. o. 2. §. (1). 23) U. o. 3. §. (1). 24) 1917:IX. tc. IV. 25) 7.000/1927. M. E. 66. 26) 3000/1927. M. E. 4. 27) 7.000/1925. M. E. 72. 28) U. o. 65. (1). 29) U. o. 73. 30) 1912:XXXV. tc. 14. §.

5. Adómentesség. Átruházhatatlanság stb. (1) A családi pótlék mindennemű adó alól mentes.³¹⁾

(2) A családi pótlékre való igényt nem lehet másra átruházni, sem elzálogosítani, és az sem magán-, sem köztartozás fejében nem foglalható le; a gyermek után járó családi pótlék azonban a gyermek tartása fejében végrehajtás alá vonható.³²⁾

6. Korpótlék. A kisebb tisztviselők anyagi helyzetének javítását szolgálja, tehát a családvédelem körébe lehet sorolnunk a törvényhozásnak azt az intézkedését is, hogy az állami rendszerű VIII—XI. és az államvasúti rendszerű VI—IX. fizetési osztályba tartozó tisztviselők mindaddig, amíg a magasabb fizetési osztályba nem jutnak, nyugdíjba is beszámítható *korpótlékban* részesülnek, ha fizetési osztályuk legmagasabb fizetési fokozatában 3 évet már eltöltöttek, és sem a legközelebbi fizetési osztály legalacsonyabb fizetési fokozatába nem kerültek, sem hasonló természetű pótléket más jogszabály alapján nem kapnak.³³⁾

16. §. Gyermeknevelési pótlék.

(1. Igényjogosultság 54. — 2. Az igény kezdete 55. — 3. Szünetelés 55. — 4. Az igény megszűnése 55. — 5. Elévülés 55. — 6. Gyermeknevelési járulék 56. — 7. Kifizetés. Felesleg. Hiány 56. — 8. Tartalékalap 56. — 9. Családpénztárak 56. — A) Szakmai családpénztárak 57. — B) Vállalati családpénztárak 57. — C) Orsz. Ipari- és Bányászati Családpénztár 57. — 10. A munkaadók ellenőrzése 58. — 11. Vegyes rendelkezések 58. — 12. Hatáskör 59. — 13. Büntető rendelkezések 59.)

A törvény rendelkezése következtében gyermeknevelési pótlékban részesülnek az iparban (kereskedelemben), továbbá a bányászatban és a kohászatban foglalkoztatott munkások a következő alapon és mértékben.

1. Igényjogosultság. (1) Gyermeknevelési pótlékre igényjogosult az iparban (kereskedelemben), továbbá a bányászatban és a kohászatban foglalkoztatott napszámos, munkás, szolga (al-tiszt) — az iparossegéd (kereskedősegéd) kivételével, — és más hasonló alkalmazott a saját magának, valamint házastársának törvényes, törvényesített, örökbefogadott és házasságon kívül született gyermeke után, ha a tartás kötelezettsége őt terheli, és a tartásról gondoskodik is. Gyermeknevelési pótlék illeti a nagyszülőt is olyan unoka után, akinek tartására köteles, és akinek tartásáról gondoskodik is.¹⁾

(2) Ugyanazon gyermek után ugyanarra az időre csak egy

31) 1912:XXXV. tc. 17. §. (1), (5). 32) U. o. 17. §. (2)—(4), 1917:IX. tc. 14. §. ut. előtti bek. 33) 1938:XXXVII. tc. 1. §. (2), 2. §. (3), (4).
1) 1938:XXXVI. tc. 1. §. (1), (2), 50.000/1938. Ip. M. 1. §. (2).

jogosult igényelhet gyermeknevelési pótléket, mégpedig a házastársak együttélése esetében elsősorban a férj.²⁾

(3) A gyermeknevelési pótlék minden igényjogosult gyermek után havi 5—5 P.³⁾

2. Az igény kezdete. (1) Gyermeknevelési pótlék első ízben attól a naptól kezdve jár, amikor a törvény az illető munkaadóra hatályba lép; utóbb az alkalmazás napját követő hó első napjától.⁴⁾

(2) Az alkalmazás tartama alatt a gyermeknevelési pótlék a gyermek születését, törvényesítését, ill. örökbefogadását, — a házasság megkötése előtt született gyermek után a házasság megkötését, unokára vonatkozóan a nagyszülő tartási kötelezettségének beálltát követő hónap 1-jétől jár.⁵⁾

(3) A házasságon kívül született gyermek után az apa igényjogosultsága akkor áll be, amikor a gyermeket magáénak elismerte, az elismerést az anyakönyvbe bejegyezték, és az apa a gyermek eltartásáról gondoskodik. A pótlék az anyakönyvi bejegyzést követő hónap 1-jétől jár.⁶⁾

3. Szünetelés. (1) A gyermeknevelési pótlékre való igény szünetel arra a hónapra, amelyben az igényjogosult nem állott olyan vállalatnál munkaviszonyban, amely a törvény hatálya alá esik.⁷⁾ Amely hónapban az igényjogosult 15-nél kevesebb, ill. hetenkint 3-nál kevesebb munkanapon kapott munkabért, úgy kell tekinteni, mintha abban a hónapban nem állott volna munkaviszonyban.⁸⁾

4. Az igény megszűnése. (1) A gyermeknevelési pótlékre vonatkozó igény megszűnik annak a hónapnak a végével, amelyben a gyermek meghalt, vagy 14-ik életévét betöltötte, vagy az igényjogosultnak tartási kötelezettsége a gyermekkel szemben megszűnt. Ha az igényjogosult nem gondoskodik a gyermek eltartásáról, a gyermeknevelési pótlék azt illeti, aki a gyermeket eltartja.⁹⁾

(2) Ha az igényjogosult hal meg, az igény is megszűnik; a gyermeknevelési pótléket azonban még további 6 hónapon át fizetni kell. Ha pedig az igényjogosult baleset vagy betegség következtében munkaképtelenné lesz, vagy ha munkaviszonya önhibáján kívül szűnik meg, új alkalmazást pedig hibáján kívül nem kap; végül ha katonai szolgálatot teljesít, az igény szintén megszűnik ugyan, a gyermeknevelési pótléket azonban még további 3 hónapon át, de legfeljebb annyi időre ki kell fizetni, amennyi időn át az igényjogosult a megszakítást megelőzően munkaviszonyban állott.¹⁰⁾

5. Elévülés. A félévnél régebbi gyermeknevelési pótlékre nem lehet többé igényt érvényesíteni.¹¹⁾

2) 1938:XXXVI. tc. 1. §. (3). 3) U. o. 6. §. 4) U. o. 2. §. (1). 5) U. o. 2. §. (2). 6) U. o. 2. §. (3). 7) U. o. 3. §. (1). 8) U. o. 3. §. (3). 9) U. o. 4. §. 10) U. o. 3. §. (2). 11) U. o. 5. §.

6. Gyermeknevelési járulék. (1) A gyermeknevelési pótlék a gyermeknevelési járulékban találja fedezetét. Gyermeknevelési járulékot az érdekelt vállalatok kötelesek igényjogosult alkalmazottaik után évnegyedenként előre befizetni a családpénztárba.¹²⁾

(2) A járulék összege a járulékegységnek annyiszorosa, ahány igényjogosult alkalmazottja a vállalatnak az előző évben átlagosan volt. A járulékegységet pedig pengőértékben megkapjuk, ha azt az összeget, amely a gyermeknevelési pótlékok fedezésére és a tartalékalap létesítésére a számadási évben előreláthatóan szükséges, elosztjuk az igényjogosult alkalmazottak átlagos létszámával. A munkáslétszám megállapításánál a férfiakat teljes számban, a nőket pedig létszámuk kétharmad részében kell figyelembe venni.¹³⁾

(3) A járulékegység mérvét egy-egy számadási évre — az Orsz. Ipari és Bányászati Családpénztár javaslata alapján — az iparügyi miniszter a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszterrel egyetértve állapítja meg. Azokat a szabályokat, amelyek szerint az évközben alakult vállalatok megalakulásuk évében a járulékot fizetni kötelesek, az iparügyi miniszter a kereskedelem és közlekedésügyi miniszterrel egyetértve állapítja meg.¹⁴⁾

(4) A késedelmesen befizetett járulék után késedelmi kamat jár.¹⁵⁾

(5) A járulékot és késedelmi kamatát nem lehet a munkabérből levonni.¹⁶⁾

7. Kifizetés. Felesleg. Hiány. (1) A családpénztár a gyermeknevelési pótlékot a m. kir. postatakarékpénztár útján, havonként fizeti ki az igényjogosultaknak.¹⁷⁾

(2) Ha a befolyt járulékokból a gyermeknevelési pótlékok kifizetése után felesleg marad, ezt a szakmai családpénztár az Orsz. Ipari és Bányászati Családpénztárba fizeti be. Viszont ha hiány mutatkozik, ezt az Orsz. Ipari és Bányászati Családpénztár folyósítja.¹⁸⁾

8. Tartalékalap. A befolyt járulékoknak a gyermeknevelési pótlékok kifizetése után fennmaradó feleslegét az Orsz. Ipari és Bányászati Családpénztár tartalékalapként kezeli és gyümölcsözteti. Tartalékalap céljára a gyermeknevelési járulékoknak legfeljebb 10%-át lehet fordítani, és a tartalékalap összege nem lehet nagyobb a járulék-bevétel egy évi összegénél.¹⁹⁾

9. Családpénztárak. Családpénztár van háromféle: a) szakmai, b) vállalati családpénztárak és c) Országos Ipari és Bányászati Családpénztár.

12) 1938:XXXVI. tc. 7. §. (1), 50.000/1938. Ip. M. 3. §. 13) 1938:XXXVI. tc. 7. §. (1), 50.000/1938. Ip. M. 2. §. (1). 14) 1938:XXXVI. tc. 7. §. (4), 50.000/1938. Ip. M. 2. §. (2), 73.100/1938. Ip. M. 15) 1938:XXXVI. tc. 7. §. (6). 16) U. o. 7. §. (7). 17) U. o. 8. §. (1). 18) U. o. 8. §. 19) U. o. 9. §.

A) Szakmai családpénztárak. (1) A gyermeknevelési pótlékkal kapcsolatos feladatokat, ú. m.: az igényjogosultság megállapításával, a gyermeknevelési járulékok be- és kifizetésével járó tennivalókat a szakmai, esetleg a vállalati családpénztárak látják el, azonban a hozzáutalt munkavállalók tekintetében ezt a feladatot is az Orsz. Ipari és Bányászati Családpénztár végzi.²⁰⁾

(2) Azt, hogy az ipar (kereskedelem), ill. a bányászat és a kohászat mely ágára, és az ország területének mely részére kell szakmai családpénztárt felállítani, saját ügykörében az iparügyi, ill. a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter — az érdekeltség meghallgatása után állapítja meg.²¹⁾

B) Vállalati családpénztárak. (1) Az iparügyi, ill. a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter engedélyt adhat arra, hogy a gyermeknevelési pótlék ügyeinek ellátására — az illető miniszter által megállapított feltételek mellett — egyes vállalatok is létesíthessenek vállalati családpénztárt. Az engedély bármikor visszavonható.²²⁾

(2) A vállalati családpénztár a gyermeknevelési pótlékok fedezése után fennmaradó feleslegét az illető foglalkozási ágra illetékes szakmai családpénztárba fizeti be; az esetleges hiányt pedig részére ugyancsak az illetékes szakmai családpénztár folyósítja.²³⁾

C) Orsz. Ipari és Bányászati Családpénztár. (1) Budapest székhellyel létesült. Rendeltetése, hogy a szakmai családpénztárak pénzügyi egyensúlyának fenntartását, valamint a szakmai és a vállalati családpénztárak működését ellenőrizze. E mellett — a hozzáutalt munkavállalók tekintetében — a szakmai családpénztárak tennivalóit is ellátja.²⁴⁾

(2) Az Orsz. Ipari és Bányászati Családpénztár ügyvitelét állami alkalmazottak látják el; az ügyvitel élén az igazgató áll.²⁵⁾

(3) Az Orsz. Ipari és Bányászati Családpénztár az iparügyi miniszter felügyelete alatt áll, aki a felügyeletet a felügyelő bizottság útján gyakorolja.²⁶⁾

(4) A felügyelő bizottság elnökét és két alelnökét — az iparügyi miniszternek a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszterrel egyetértve tett előterjesztésére — a minisztérium; 18 tagját pedig — egyharmad-egyharmad részben az érdekelt munkaadók és munkavállalók, egyharmad részben pedig kívülálló szakemberek sorából az iparügyi miniszter a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszterrel egyetértve, 3 évre nevezi ki, akik azonban a 3 év eltelté előtt is felmenthetők.²⁷⁾

(5) A felügyelő bizottság elnökének, alelnökeinek és tagjainak állása tiszteletbeli; a munkavállalók sorából kinevezett

20) 1938:XXXVI. tc. 10., 14. §. 21) U. o. 11. §., I. 73.000/1938. Ip. M., 60.500/1938. K. K. M., 2.330/1940. Ip. M. 22) 1938:XXXVI. tc. 14. §. (1). 23) U. o. 14. §. (2). 24) U. o. 16. §. 25) U. o. 19. §. 26) U. o. 21. §., 17. §. (1). 27) U. o. 18. §. (1), (2).

tagok azonban felmerült költségeik és időmulasztással járó károsodásuk megtérítését kívánhatják.²⁸⁾

(6) A felügyelő bizottság ellenőrzi az ügyvitelt; véleményt nyilvánít az iparügyi, valamint a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter felhívására; továbbá javaslatokat tehet a gyermeknevelési pótlékre vonatkozó kérdésekben az iparügyi miniszterhez.²⁹⁾

(7) Az Orsz. Ipari és Bányászati Családpénztár ügyvitelével és ellenőrzésével kapcsolatos költségek fedezéséről az iparügyi miniszter költségvetésében kell gondoskodni.³⁰⁾

10. A munkaadók ellenőrzése. (1) A családpénztárak ellenőrzi a nevelési járulék fizetésére kötelezettek köteleességük teljesítése tekintetében, és e végből a vállalatokat bármikor megvizsgálhatják; ezek pedig kötelesek a bejelentési köteleességre vonatkozó adatokat rendelkezésre bocsátani, a vonatkozó nyilvántartásoknak és feljegyzéseknek a helyszínén megtekintését megengedni, és a szükséges felvilágosításokat megadni.³¹⁾

(2) A gyermeknevelési pótléket igénylők, valamint az igényjogosultak is kötelesek — az illetékes családpénztár felhívására — a szükséges felvilágosításokat megadni, és a vonatkozó iratokat bemutatni.³²⁾

(3) A betegségi, a baleseti, továbbá az öregségi stb. biztosítási intézetek, valamint az elismert vállalati nyugdíjpénztárak kötelesek az Orsz. Ipari és Bányászati Családpénztárt ellenőrző tevékenységében támogatni.³³⁾

11. Vegyes rendelkezések. (1) A gyermeknevelési pótlék nem engedményezhető, nem zálogosítható el, és csak a gyermek eltartása és nevelése céljára foglalható le.³⁴⁾

(2) Ha a munkaadó külön megállapodás, szokás stb. alapján a törvény szerint megállapítottnál *nagyobb összegű* gyermeknevelési pótléket (gyermeknevelési segélyt, családi pótléket stb.) köteles fizetni, ez a kötelezettsége továbbra is fennmarad; de a családpénztár részéről kifizetett gyermeknevelési pótléket levonhatja a munkavállalónak járó összegből.³⁵⁾

(3) A munkavállaló nem mondhat le a törvényben biztosított jogáról, és semmis az olyan megállapodás, amely a munkavállalóra kedvezőtlenebb a törvényben megállapítottnál.³⁶⁾

(4) A gyermeknevelési járulékot, ennek késedelmi kamatát, valamint a szakmai családpénztárak igazgatási költségeihez való hozzájárulást *közdők módjára* kell behajtani.³⁷⁾

(5) A családpénztárak mindennemű *adó alól* mentesek; éppenígy a gyermeknevelési pótlékek is. Azonban a munkavállalók sorából kinevezett igazgatósági és felügyelőbizottsági tagoknak időmulasztás címén járó összegek *adókötelesek*.³⁸⁾

(6) A családpénztárak az okirati, törvénykezési és közigaz-

28) 1938:XXXVI. tc. 18. §. (3). 29) U. o. 17. §. (2). 30) U. o. 20. §. 31) U. o. 22. §. (1). 32) U. o. 22. §. (2). 33) U. o. 22. §. (3). 34) U. o. 23. §. 35) U. o. 25. §. 36) U. o. 26. §. 37) U. o. 24. §. 38) U. o. 27. §. (1), (2).

gatási illetékek alól *személyes illetékmentességben* részesülnek. *Illetékmentesek* továbbá az igényjogosultaknak a gyermeknevelési pótlék ügyben benyújtott beadványai és jogorvoslati, valamint az igényjogosultság igazolásához szükséges okiratok is, amíg ezeket más célra nem használják; végül a pótlék felvételéről kiállított nyugta.³⁹⁾

12. Hatáskör. A gyermeknevelési pótlék ügyében felmerült vitás ügyekben, ideértve a vállalati családpénztárak egymásközt felmerült vitás ügyeit is, I. fokon az illetékes szakmai családpénztárnak, II. és végső fokon az Orsz. Ipari és Bányászati Családpénztárnak igazgatója jár el. A munkavállalóknak, valamint a szakmai családpénztáraknak egymásközt felmerülő vitás ügyeiben I. fokon az Orsz. Ipari és Bányászati Családpénztár igazgatója, II. és végső fokon a felügyelő bizottság elnöke határoz.⁴⁰⁾

13. Büntető rendelkezések. A *bejelentés* vagy *igazolás* elmulasztása, késedelmes, szabálytalan vagy hamis teljesítése; a *járulékfizetés* késedelmes teljesítése vagy elmulasztása; a *vizsgálat* megakadályozása; az *adatszolgáltatás* megtagadása; a *nyilvántartások stb.* megtekintésének megakadályozása, valamint az üzemi vagy üzleti titok jogtalan közlése vagy felhasználása kihágás. A pénzbüntetésekből befolyó összeget gyermeknevelési célokra kell fordítani.⁴¹⁾

17. §. A többgyermekes családok kedvezményei.

(1. Adókedvezmények 59. — 2. Lakáspénz 60. — 3. Nyugdíjcsökkentés 60. — 4. Családi pótlék emelkedése 60. — 5. Katonai kedvezmény 60. — 6. Földbirtokpolitikai kedvezmények 60. — 7. Társadalmi kedvezmények 61.)

A családvédelem körébe sorozhatók azok a kedvezmények is, amelyekben részint a törvényhozás, részint a társadalom részesíti a többgyermekes családokat, és ezzel a családalapításra és a családok népesedésére buzdítanak. Ilyenek a következők.

1. Adókedvezmények. (1) A jövedelemadó fokozatosan emelkedő tételekben van megállapítva. Minden egyes tétel rendes és felemelt mértékben van megszabva. Felemelt mértékben szabják ki a *jövedelemadót* a magában álló, vagy az olyan adózóra, akinek háztartásához — kívülre — legfeljebb egy családtag tartozik. A „rendes“, vagyis alacsonyabb tétel arra az adózóra vonatkozik, akinek háztartásához — kívülre — két családtag tartozik, vagy több tartozik ugyan, de adóalapjuk a 6.000 P-t meghaladja, végül a gyámság alatt álló önálló adózóra. Ha pedig az adóalap nem haladja meg a 6.000 P-t és az adózó háztartásához 3—5 családtag tartozik, a jövedelemadót egy fokozattal alacsonyabb; ha 6—7 családtag tartozik oda: két fokozattal ala-

39) 1938:XXXVI. tc. 27. §. (3), (4). 40) U. o. 28. §. 41) U. o. 15., 29—32. §., 50.000/1938. Ip. M. 17. §.

csenyebb; és ha 8 vagy még több családtag tartozik hozzá: három fokozattal alacsonyabb mértékben szabják ki; ha pedig az adóalap a 700, a 800 vagy a 900 P-t nem haladja meg, a jövedelemadót az említett számú családtagok léteben a legalacsonyabb tételnél is alacsonyabb mértékben róják ki.¹⁾ Ezenfelül ha a jövedelemadó-alap nem haladja meg a 12.000 P-t, az adóalapról az 1. és 2-ik gyermek után 200—200 P-t, a 3. és 4. gyermek után pedig 500—500 P-t le kell vonni.²⁾

(2) Aki nincs jövedelemadóval megróva, annak föld-, ház- és általános kereseti adójából és az ezek után járó állami, törvényhatósági és községi adókból az 1. és 2-ik gyermek után 5—5%-ot, a 3. és 4-ik gyermek után 7—7%-ot, minden további gyermek után pedig 10—10%-ot kell törölni.³⁾ Viszont akinek csak 2 családtagja van: jövedelemadóját 5%-kal, ha csak 1 van: 10%-kal, ha 1 sincs: 15%-kal, és ha 30 évet meghaladott aglegény: 25%-kal kell emelni.⁴⁾ Ebből a szempontból *gyermeknek* kell tekinteni az adózó háztartásában élő és ott eltartott, önálló keresettel nem rendelkező törvényes, törvényesített, mostoha vagy örökbefogadott gyermekeket, ill. unokákat.⁵⁾

(3) A pénzügyminiszter adókedvezményben részesítheti azokat a házbirtokosokat, akiknek bérházában lakó családok gyermekeinek száma az összes lélekszámnak legalább a felét teszi ki.⁶⁾

2. Lakáspénz. A tényleges szolgálatban álló községi alkalmazottak lakáspénze alacsonyabb összegben van megállapítva azokra nézve, akiknek nincs legalább 3 olyan családtagjuk, akik után családi pótlékot élveznek; viszont magasabb mértékben jár azoknak, akik legalább 3 családtag után részesülnek családi pótlékban.⁷⁾

3. Nyugdíjesökkentés. Ha a nyugdíjasnak mellékeresete is van, és a nyugdíjnak és a mellékeresetnek együttes összege egy bizonyos értékhatárt meghalad, a nyugdíj összegét a törvénynek megfelelően mérsékelni kell. Az említett értékhatár azonban minden családi pótlékban, ill. nevelési járulékban részesülő gyermek után 5%-kal emelkedik.⁸⁾

4. A családi pótlék emelkedése. A családi pótléknak a 4-ik és további gyermek után emelkedését már fentebb (15. §. 3. (2) alatt) ismertettük.

5. Katonai kedvezmény. Az apa, vagy az özvegy édes anyja kérelmére *póttartalékba* kell beosztani, ill. áthelyezni azt a törvényes származású fiút, akinek legalább 3 testvére vagy féltestvére rendes tényleges katonai szolgálatot teljesít vagy teljesített.⁹⁾

6. Földbirtokpolitikai kedvezmények. A földbirtokpolitika terén is előnyben részesülnek a többgyermekes családok,

1) 500/1927. P. M. 22. §. (3), (4). 2) 1940:XXII. tc. 42. §. 1. 3) U. o. 42. §. 2. 4) U. o. 36. §. (3)—(5). 5) 2.600/1933. M. E. 1. §. 6) 1940:XXII. tc. 10. §. 7) 5.600/1924. M. E. I. 5. 8) 1934:I. tc. 3. §. (9). 9) 1939:II. tc. 45. §.

így: az *ingatlanok átengedésénél* a mentes ingatlanrész a gyermekek számához képest növekszik;¹⁰⁾ az *ingatlan juttatásnál* előbbisége van a többgyermekes igénylőnek, a juttatott pedig kamatmérséklésben, ill. alacsonyabb összegű haszonbér-megállapításban részesül.¹¹⁾

7. Társadalmi kedvezmények. A társadalom is igyekszik támogatni a népesebb családokat; így jutalmazza a sokgyermekes anyákat, és jóléti intézmények otthonhoz (házhoz) iparkodnak juttatni a sokgyermekes családokat.

18. §. A gyermekek, a fiatalok és a nők jólétének gondozása.

(1. Dajkaságba adás és fogadás 61. — 2. Kisdédová 62. — 3. Népoktatás 62. — A) Iskolázatási kötelesség 62. — B) A népoktatás ingyenessége 66. — C) Tanyai népiskolák 66. — D) Az iskolák egészségügye 67. — E) Pályaválasztás 68. — 4. Testnevelés 68. — 5. A gyermekek és a fiatalok erkölcsi védelme 69. — 6. A gyermekek, a fiatalok és a nők ipari védelme 69. — 7. A gyermekek és fiatalok foglalkoztatása. Tanoncok 71. — 8. A gyermekek, fiatalok és nők munkaideje és éjjeli munkája 74. — 9. A gyermekek, fiatalok és nők munkabére 75. — 10. Az anya védelme az iparban 76. — 11. Nőkkel és gyermekekkel fűzött kereskedés elnyomása 77.)

Azokon az általános rendelkezéseken felül, amelyek a gyermekek és fiatalok egészségének védelmét célozzák (1. fentebb 9. §. 1. I), 10. §. 8—10. és 12. §. 1. (1)), vannak olyan különleges rendelkezések is, amelyek a gyermekeknek, vagy a fiataloknak, vagy a nőknek, vagy együttesen többnek, vagy valamennyinek testi, szellemi, erkölcsi vagy gazdasági jólété gondozására irányulnak. Ezeket a következőkben ismertetjük.

1. Dajkaságba adás és fogadás. (1) Szoptatásra és dajkálásra gyermeket csak az *vállalhat*, aki erre a hatóságtól engedélyt kapott. Az engedélyt a dajka egészségi állapotának és a gyermek elhelyezésére szolgáló helyiségnek orvosi vizsgálata alapján lehet megadni.¹⁾

(2) Szoptatásra egy nő nem vállalhat többet egy csecsemőnél; az pedig, akinél — bár önhibáján kívül — egymásután két rábizott gyermek meghalt, szoptatásra nem kaphat engedélyt.²⁾

(3) A dajkálásba adott gyermekeket a község előjárósága *jegyzékbe* foglalja, és az előjáróság, valamint a községi orvos a dajkák bánásmódját, valamint a kisdédok táplálását és helyzetét állandóan *ellenőrzi*.³⁾

(4) A magán- és a nyilvános szülőházakat, továbbá a le-

10) 1940:IV. tc. 3. §. (4). 11) 1933:VII. tc. 27. §. (13), 1936:XXVII. tc. 46. §. (1), 47. §.

1) 1876:XIV. tc. 24. §. 1. 1940:VI. tc. 9. §. (1), 31., 32. §., 52. §. 4., 7., 8., 15. 2) 1876:XIV. tc. 25. §. (1), 50.000/1899. B. M. 5. §. 2., 3. 3) 1876:XIV. tc. 25. §. (2), (3).

lenceket és a dajkaságba adatni szokott kisdedeket szigorú hatósági és orvosrendőri *felügyelet* alá kell helyezni.⁴⁾

(5) Büntetés terhe alatt tilos gyermekeknek orvosi rendelés nélkül *altató- és kábítószereket* adni.⁵⁾

2. Kisdedovás. (1) A kisdedovás feladata egyfelől az, hogy a 3—6 éves gyermekeket ápolás és gondozás által megóvja azoktól a veszélyektől, amelyek őket szüleik távollétében érhetnék; másfelől az, hogy őket rendre és tisztaságra szoktatás, továbbá ügyességüknek, értelmüknek és kedélyüknek korukhoz mért fejlesztése által testi és szellemi fejlődésükben elősegítse.⁶⁾ A kisdedovoda tehát nem iskola; ott tanításnak nincs helye.

(2) A kisdedovás *kisdedovodákban*, vagy *menedékházakban* történik. Az utóbbiak egész évi (állandó), vagy ideiglenes (nyári). A kisdedovodákat képesített *kisdedovónők*, a menedékházakat pedig erkölcsileg és értelmileg alkalmas *dajkák* vezetik.⁷⁾

(3) Minden thjogú város, továbbá a vármegye székhelyénél szolgáló minden megyei város vagy község, végül minden olyan község, amelyben az állami egyenes adók évi összege 35.000 P-t meghalad, és legalább 40 olyan gyermek van, aki nem helyezhető el az esetleg már meglévő óvodákban, *kisdedovodát*; minden olyan község, amelyben az állami egyenes adók évi összege 24—35.000 P és legalább 40 állandó gondozásban nem részesülő gyermek van, *állandó menedékházat*; minden olyan község pedig, amelyben az állami egyenes adók évi összege 24.000 P-nél kevesebb, de legalább 15 olyan gyermek van, aki nem részesül gondozásban, *ideiglenes (nyári) menedékházat* köteles állítani és fenntartani.⁸⁾

(4) A kisdedovás *igazgatása és felügyelete* korábban a vallás- és közoktatásügyi minisztert illette; újabban az (közegészségügyi szempontból) a belügyminiszter hatáskörébe ment át, — a *nevelési felügyelet* azonban továbbra is a vallás- és közoktatásügyi miniszter feladata maradt, aki ezt a jogát a kir. tanfelügyelő útján gyakorolja.⁹⁾

3. Népoktatás. A) Iskoláztatási köteleesség. (1) Az általános szellemi jólét alapfeltételeinek elsajátítását célozza a népoktatás, amelyet már a népoktatási alaptörvény *kötelezővé tett*.¹⁰⁾

(2) A legújabb törvény a népiskola feladatát akként állapítja meg, hogy a gyermeket vallásos és erkölcsös állampolgárrá nevelje, ill. a nemzeti művelődés szellemének megfelelő általános és gyakorlati irányú alpműveltséghez juttassa, és ez által az életben való helytállásra és további tanulmányokra is képessé tegye.¹¹⁾

4) 1876:XIV. tc. 16. §. 5) U. o. 26. §. 6) 1891:XV. tc. 1. §. 7) U. o. 2. §. 8) U. o. 16. §. 1928:II. tc. 1. §. (17), (18). 9) 1936:XXIII. tc. 1. §., 1.030/1936. B. M. 1. §., 3.500/1936. V. K. M. 2. 10) 1868:XXXVIII. tc. 1. §. 11) 1940:XX. tc. 1. §. (1).

(3) A gyermek gondviselője (atyja, gyámja, gazdája) köteles gondoskodni arról, hogy a gyermek akár lakóhelyén, akár más községben, és bármilyen jellegű népiskolában népiskolai oktatásban és nevelésben részesüljön, és hogy vallási kötelességeinek is eleget tegyen, beleértve a vasár- és ünnepnapra istentiszteleten való részvételt is.¹²⁾

(4) Ha a gondviselő az iskolaköteles korban lévő gyermeket a rendes beíratások alkalmával *nem iratta be*, a községi előljáróság (polgármester) megfelelő határidő kifizetésével írásban felhívja őt kötelességének teljesítésére és mulasztásának igazolására. Ha a gondviselő a kifizetett határidő alatt sem iratja be a gyermeket, azt — a községi előljáróság (polgármester) megkeresésére — az illetékes népiskola helyi hatósága (iskolagondnokság, iskolaszék) hivatalból teljesíti.¹³⁾

(5) A népiskola első osztályába csak azt a gyermeket lehet felvenni, aki 6-ik életévét az iskolai év kezdetét (szept. 1.) megelőző június 30-ig már betöltötte; a népiskola helyi hatósága azonban indokolt esetben engedélyt adhat olyan gyermek felvételére is, aki 6-ik életévét az illető év szeptember 15-ig tölti be.¹⁴⁾

(6) Az *iskolázási kötelezettség* a gyermek 6-ik életévének betöltésével kezdődik, és 9 iskolai éven át szakadatlanul tart. A gyermek 8 tanéven át mindennapi *népiskolai*, avagy 6 tanéven át mindennapi *népiskolai*, és 2 tanéven át mindennapi *mezőgazdasági* népiskolai oktatásban és nevelésben, a 9-ik évben pedig *gyakorlati gazdasági* oktatásban részesül.¹⁵⁾

(7) A népiskolának *nyolc osztálya* van, amely két tagozatra oszlik. Az *alsó tagozat* az 1—4. osztályt, a *felső tagozat* az 5—8. osztályt foglalja magában. A felső tagozatnak más a tanítási terve a *falusi*, és más a *városi* népiskolában.¹⁶⁾

(8) Ha a tanuló a tantervben meghatározott ismereteket és készségeket a 8 tanév alatt nem sajátította el, népiskolalátogatási kötelezettségét a kir. tanfelügyelő — az iskola helyi hatóságának a tanító jelentése alapján tett javaslatára — 1 évvel meghosszabbítja.¹⁷⁾

(9) A vallás- és közoktatásügyi miniszter jelöli meg azokat a nyilvános iskolákat, amelyeknek rendszeres és megszakítás nélkül való látogatása a tanulót a népiskola felső tagozatának, vagy a tagozat egyes osztályának, ill. a népiskola 5. és 6. osztályának, a mezőgazdasági vagy továbbképző népiskolának látogatásától, valamint a gyakorlati gazdasági tanításban való részvételtől mentesíti.¹⁸⁾

(10) Az *iskolai év* szept. 1-jével kezdődik, és a következő év aug. 31-ig tart. Ez alatt a gyermek az iskola fegyelmi ható-

12) 1940:XX. tc. 1. §. 13) U. o. 13. §. 14) U. o. 3. §. 15) U. o. 4. §. (1), (2). 16) U. o. 2. §. 17) U. o. 4. §. (3). 18) U. o. 5. §.

sága alá tartozik. A fegyelmi jog gyakorlását a vallás- és közoktatásügyi miniszter szabályozza.¹⁹⁾

(11) A *szorgalmi idő* a népiskola alsó tagozatában szeptember elejétől a következő év június hó végéig tart, és ezt nem lehet megrövidíteni.²⁰⁾

(12) A mezőgazdasági népiskola 1. és 2. évfolyamában a *szorgalmi idő* legalább 6 hónapig, rendszerint okt. 15-től, ápr. 15-ig tart; ezt azonban a vallás- és közoktatásügyi miniszter — a helyi társadalmi és gazdasági viszonyok figyelembevételével és az iskolafenntartónak, ill. egyházi hatóságának meghallgatásával vagy előterjesztésére — legfeljebb 3 hónappal meghosszabbíthatja.²¹⁾

(13) A *szorgalmi idő* a 9-ik évben összesen legfeljebb 40 gyakorlati tanítási napra terjedhet, amelyet a vallás- és közoktatásügyi miniszter oszt be.²²⁾

(14) A népiskola helyi hatósága gondoskodik arról, hogy a *szorgalmi idő* két első hónapjában minden tanító hetenkint, utóbb pedig kéthetenként *kimutatást* készítsen az *igazolatlanul mulasztó gyermekekről*, annak feltüntetésével, hogy a gyermek hány tanulmányi napot és istentiszteletet mulasztott. A népiskola helyi hatósága a kimutatás alapján írásban felhívja a gyermek gondviselőjét, hogy gondoskodjék a gyermeknek iskolába és istentiszteletre járatásáról. Ha a gyermek a felhívás után ugyanabban az iskolai évben ismét igazolatlanul mulaszt, a községi előjáróság (polgármester) — az iskola helyi hatóságának megkeresésére — pénzbírságot szab a gyermek gondviselőjére, amelynek összegét a mulasztott napok vagy istentiszteletek számának, a mulasztás ismétlődésének, valamint a gondviselő vagyoni és kereseti viszonyainak figyelembe vételével kell megállapítani, de az 20 P-t nem haladhat meg.²³⁾

(15) A gyermek gondviselője *kihágást* követ el, és pénzbüntetéssel büntetendő, ha az iskolaköteles gyermeket a községi előjáróság (polgármester) által kitűzött határidőben nem iratja be; továbbá ha a gondviselése alá tartozó gyermeket a népiskolai helyi hatóság figyelmeztetése, és a községi előjáróság (polgármester) bírságolása után ugyanabban a tanévben negyedízből is felveszik az iskolai, vagy az istentiszteleti mulasztók kimutatásába; végül ha a népiskolai helyi hatóságnak vagy a községi előjáróságnak az iskolázási köteleesség teljesítésének biztosítására irányuló intézkedését megghiúsítja. Az eljárás a községi hatóságnak, a m. kir. rendőrség működési területén a rendőrségnek a hatáskörébe tartozik; szakképviselő a kir. tanfelügyelő; szakminiszter a vallás- és közoktatásügyi miniszter;

19) 1940:XX. tc. 6. §. 20) U. o. 7. §. (1). 21) U. o. 7. §. (2), (3). 22) U. o. 7. §. (4). 23) U. o. 14. §.

a bírságot, ill. pénzbüntetést pedig a népiskolába járó szegény gyermekek segélyezésére kell fordítani.²⁴⁾

(16) A kir. tanfelügyelő *felmentheti* azt a gyermeket a nyilvános népiskolába járás alól, akinek testi vagy szellemi fejlettsége korához képest fogyatékos, vagy akinek egészségét vagy biztonságát a népiskolába járás veszélyezteti. Az ilyen gyermek oktatását és nevelését a vallás- és közoktatásügyi miniszter szabályozza. A felmentett gyermek köteles azonban évenként valamely nyilvános népiskolában vizsgát tenni, és a reá alkalmazott mérték nem lehet alacsonyabb a nyilvános népiskolába járókra meghatározottnál. Ha pedig oktatása és nevelése nem kielégítő, a népiskola helyi hatósága kötelezheti a gyermek gondozóját, hogy azt nyilvános népiskolába irassa be és járassa.²⁵⁾

(17) A kir. tanfelügyelő — a szükséghez képest hosszabb vagy rövidebb időre — *kizárja* a gyermeket a nyilvános iskolából, ha olyan testi fogyatkozása van, amely a tanulmányokban a megfelelő előhaladást, vagy más gyermekekkel az együtttanulást lehetetlenné teszi; vagy ha ragályos betegségben szenved; vagy ha elmebeteg vagy gyengeelméjű; végül ha a többi gyermek erkölcsiségét veszélyezteti. A kizárt gyermeknek iskoláztatási kötelezettsége azonban fennmarad. Oktatását és nevelését a vallás- és közoktatásügyi miniszter szabályozza.²⁶⁾

(18) A *népiskola tantervét* és a *gyakorlati gazdasági tanítás anyagát* a vallás- és közoktatásügyi miniszter, — az egyházi hatóság alá tartozó népiskola tantervét pedig — a vallás- és közoktatásügyi miniszter jóváhagyásával — az iskolafenntartónak egyházi hatósága állapítja meg; ez a tanterv azonban a kitűzött *célok* tekintetében azonos az országos tantervvel, — a tanítási *anyag* tekintetében pedig azzal terjedelemben megegyezik.²⁷⁾

(19) A népiskola *felső tagozatának tantervét* úgy kell megállapítani, hogy a nemzetnevelési, nemzetvédelmi és közismereti tárgyakon felül *városi* népiskolákban általános irányú gazdasági, ipari és kereskedelmi ismereteket; *falusi* népiskolákban mezőgazdasági irányú gyakorlati gazdasági ismereteket; — a *leányiskolákban* pedig nevelési, háztartási és kertészeti ismereteket tanítsanak.²⁸⁾

(20) *Állami* népiskolák tekintetében a községi előjáróságnak (polgármesternek), *nem állami* iskolák tekintetében pedig az iskolafenntartónak, ill. az iskolafenntartó egyházi hatóságának a kérelmére, a helyi gazdasági viszonyokhoz képest, megengedheti a vallás- és közoktatásügyi miniszter, hogy *városi* népiskola felső tagozatában a falusi népiskolák tanterve szerint,

24) 1940:XX. tc. 15., 16. §. 25) U. o. 8. §. 26) U. o. 9. §. 27) U. o. 10. §. (1), (2). 28) U. o. 10. §. (3).

ill. falusi népiskola felső tagozatában a városi népiskolák tanterve szerint tanítsanak.²⁹⁾

(21) Az a tanuló, aki a népiskola felső tagozatát az átlagot meghaladó eredménnyel végezte el, felvételi vizsga sikeres kiállása esetében tanulmányait *gazdasági középiskolában* (1938: XIII. tc. III. rész) folytathatja. A felvételi vizsga anyagát, helyét, időpontját és díját a vallás- és közoktatásügyi miniszter állapítja meg; a díjat azonban a vizsga sikeres kiállása esetében vissza kell téríteni.³⁰⁾

(22) Azt, hogy az iskolafenntartók a népiskolákat milyen sorrendben és időben kötelesek a törvény rendelkezéseinek megfelelően átalakítani, a vallás- és közoktatásügyi miniszter, — a községi (városi) népiskolák tekintetében a belügyminiszterrel egyetértve — állapítja meg.³¹⁾

(23) Azokban a községekben, amelyekben még nincs valamennyi tanköteles befogadására alkalmas nyolcosztályos népiskola, avagy mindennapi tanításra berendezett mezőgazdasági népiskola, a gondviselő az átmeneti idő alatt akkor is eleget tesz iskoláztatási kötelezettségének, ha arról gondoskodik, hogy a gyermek a népiskola 6-ik osztályának elvégzése után 3 tanéven át továbbképző népiskolai oktatásban részesüljön.³²⁾

B) A népoktatás ingyenessége. (1) Az oktatás az állami, a községi és a hitfelekezeti népiskolában egyaránt *teljesen ingyenes*, és a nyugdíjalap javára korábban fizetett járulékok alól is mentes.³³⁾ Azelőtt az ifjúsági és a tanítói szakkönyvtár gyarapítására 50 fillér *beiratási díj* volt szedhető;³⁴⁾ ma e helyett — az igazolt szegények kivételével — 1 P beiratási díjat kell fizetni; ebből 50 f-t az illető elemi népiskola szegény tanulóinak tankönyvekkel ellátását szolgáló kölcsönkönyvtár létesítésére és gyarapítására, 50 f-t pedig olyan nevelőintézetek (internátusok) létesítésére, fenntartására és támogatására kell fordítani, amelyeknek célja kizárólag népiskolai tanítók gyermekeinek ellátása és nevelése.³⁵⁾

C) Tanyai népiskolák. (1) Ott, ahol legalább 1,5, és legfeljebb 4 km körzetben — 3 éves átlagban — legalább 20 család, vagy 30 mindennapi tanköteles lakik, és ahol valamennyi tanköteles befogadására alkalmas más iskola nincs, *tanyai népiskola* létesítését és fenntartását lehet elrendelni.³⁶⁾

(2) A tanyai iskola létesítését a közig. bizottság népoktatásügyi albizottsága *rendeli el*. Határozata ellen fellebbezni lehet a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez.³⁷⁾

(3) Olyan külterületek érdekében, amelyeknek tankötelesei a tanyai iskola körül célszerűen nem csoportosíthatók, *tanyai internátust*, esetleg *napközi otthont* kell létesíteni.³⁸⁾

29) 1940:XX. tc. 10. §. (4). 30) U. o. 11. §. 31) U. o. 12. §. 32) U. o. 17. §. 33) 1908:XLVI. tc. 1. §. (1). 34) U. o. 1. §. (2). 35) 1940:XX. tc. 1., 2. §. 36) 1926:VII. tc. 1. §. (2). 37) U. o. 5. §. (3), (4), 7.890/1930. M. E. 3. §. 38) 1926:VII. tc. 1. §. (6).

(4) A tanyai iskola *létesítésére és fenntartására* elsősorban az érdekeltség köteles. Ha ez arra nem, vagy csak részben képes, a kötelezettség a községre hárul; de a költségekhez az állam is hozzájárul.³⁹⁾

(5) Az *érdekeltséghez* tartozik minden olyan természetes és jogi személy, akinek és amelynek az iskola körzetében ingatlana vagy jövedelme van.⁴⁰⁾

(6) A tanyai iskolák *fenntartási költségeit* az érdekeltségre kirótt, legfeljebb 3%-os külön adóból kell fedezni.⁴¹⁾

D) Az iskolák egészségügye. (1) Az iskolák egészségügyének gondozása, legfőképpen pedig a gümőkór terjedésének meggátálása érdekében elrendelte a vallás- és közoktatásügyi miniszter, hogy a tantermek lehetőleg napfényesek és pormentesek legyenek; azokat évenként legalább kétszer ki kell meszelni; friss levegőjükéről gyakori szellőztetéssel kell gondoskodni. A gyermekek töltsenek minél több időt a szabadban; énekeljenek és szavaljanak a szabadban, vagy a tiszta levegőjű, pormentes tantermekben. A gyermekeket továbbá rá kell szoktatni a zsebkendő használatára, és arra, hogy ne köpjének a földre.⁴²⁾

(2) Az elemi népiskolai tanulók egészségi állapotának és testi fejlődésének állandó megfigyelése végett vannak alkalmazva az iskolaorvosok, akiknek működési szabályzatát miniszteri rendelet állapította meg.⁴³⁾

(3) A vallás- és közoktatásügyi miniszter az *egészségügyi védőnőket (zöldkeresztes testvéreket)* is feljogosította, hogy bemennek az iskolákba és figyelemmel kísérjék a gyermekek egészségi állapotát; ellenőrizzék tisztaságukat, gondoskodjanak fürdetésükről; előkészítsék a fogorvos munkáját, és egészségügyi tanácsokkal lássák el az iskolás gyermekeket.⁴⁴⁾

(4) A népiskolák *egészségügyi felügyelete* a törvényhatóságnak a feladata; a felügyeletet — a közig. bizottság vezetése és ellenőrzése mellett — a tisztiorvosok és más tisztviselők gyakorolják.⁴⁵⁾

(5) *Ragályos beteg tanulókat* el kell tiltani az iskolalátogatástól, amíg teljes felgyógyulásukat orvosi bizonyítvánnyal nem igazolták.⁴⁶⁾

(6) Az iskola előljárósága köteles az iskolában előfordult ragályos kóresetről a hatóságot azonnal értesíteni.⁴⁷⁾

(7) Ha valahol *ragályos* vagy *járványos kór* esetei mutatkoznak, amely a tanulók egészségét nagy mértékben veszélyezteti, ezt a hatóság a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez haladéktalanul bejelenti, és a közönségnek is tudomására adja.⁴⁸⁾

39) 1926:VII. tc. 1. §. (2), (3), (5). 40) U. o. 4. §. (1). 41) U. o. 7. §. (1). 42) 56.000/1905. V. K. M. 43) 14.532/1906. V. K. M. 44) 52.231/1933. V. K. M. 45) 1876:XIV. tc. 27. §. 46) U. o. 28. §. 47) U. o. 29., 80. §. 48) U. o. 30. §.

Ilyen hivatalos értesülés után mindazokat a tanulókat távol kell tartani az iskolától, akik a ragályos vagy járványos betegekkel érintkeztek.⁴⁹⁾ Az iskolai előjárásról személyes meggyőződést is szerezhet, és a ragálygyanús tanulókat csak kielégítő orvosi bizonylat alapján bocsátja az iskolába.⁵⁰⁾

(8) Ha a ragályozás az iskolában történt, vagy ha a tanulók közt nagy számban fordulnak elő kóros esetek, a közig. hatóság a betegülések teljes megszűntéig *bezárathatja* az iskolát, de erről a bel- és a vallás- és közoktatásügyi minisztert kötelese értesíteni.⁵¹⁾ Ezt a jogszabályt járvány alkalmával ki kell terjeszteni az összes *felsőbb iskolákra* is; a *tudomány- és műegyetemnek* ilyen okból való bezárása azonban — a törvényhatóság előterjesztésére és a vallás- és közoktatásügyi miniszter meghallgatása után — a belügyminiszternek a joga.⁵²⁾

(9) A járvány- és ragály-egészségügyre vonatkozó rendszabályok megszegése kihágás.⁵³⁾

E) Pályaválasztás. Az iparügyi miniszter a gyermekek és fiatalok helyes *pályaválasztásának megkönnyítésére tanácsadó szervezetet* létesíthet, és a szervezet véleményének kérését kötelezővé teheti. Megfelelő szervezetet létesíthet továbbá a gyermekek és fiatalok *lelki és testi gondozásának* a céljára is, és erre a célra a munkaadókat, sőt a szülőket is járulékok fizetésére kötelezheti.⁵⁴⁾

4. Testnevelés. (1) A testnevelésnek — a törvény szerint — az a *célja*, hogy megjavítsa a közegészség állapotát, és gyarapítsa a nemzet munkaerejét az egyének testi épségének és egészségének megóvása, testi és lelki erejének, ellenálló képességének, ügyességének és munkabírásának kifejlesztése által.⁵⁵⁾

(2) E végből az állam gondoskodik mindennemű iskolában mindkét nemben ifjúság rendszeres testneveléséről, a főiskolákban pedig ezt minden hallgató részére lehetővé teszi; továbbá az iskolát elhagyó ifjúság testnevelését akként szervezi, hogy abban 21-ik életévének betöltéséig minden férfi kötelezőleg résztvegyen; végül támogatja a testneveléssel komolyan foglalkozó és arra érdemes társadalmi alakulatokat.⁵⁶⁾

(3) Azelőtt az iskolát elhagyott férfiak 21-ik életévük betöltéséig voltak *leventék*. Az új honvédelmi törvény a leventekötelezettséget a 12-iktől a 23-ik életévig, ill. a tényleges katonai szolgálat megkezdéséig terjesztette ki, és annak célját abban jelölte meg, hogy az ifjúságot a hagyományos magyar katonai erényekben nevelés útján a haza védelmének magaslatos feladataira testben és lélekben előkészítse. Éppen ezért a leventekötelesek nevelését és képzését a honvédelmi miniszter irányítja.⁵⁷⁾

49) 1876:XIV. tc. 31. §., 1. 1940:XX. tc. 9. §. (1) b. 50) 1876:XIV. tc. 32. §. 51) U. o. 33. §. 52) U. o. 34. §. 53) U. o. 35. §. 54) 1922:XII. tc. 77. §. 55) 1921:LIII. tc. 1. §. 56) U. o. 2. §. 57) 1939:II. tc. 6., 7. §.

5. A gyermekek és a fiatalok erkölcsi védelme. (1) Büntetőjogi szempontból *gyermek* az, aki 12-ik életévét még nem töltötte be; *fiatalok* pedig a 12—18 éves személy.⁵⁸⁾ Ipari védelem szempontjából gyermek a 14 éven aluli, fiatalok pedig a 14—18 éves személy.⁵⁹⁾ A törvényes házasságból származás, vagy a házasságon kívül születés gyermekvédelem szempontjából nem tesz különbséget.⁶⁰⁾

(2) Fiataloknak *szesz ital* nyilvános helyen még akkor sem szabad kiszolgáltatni, ha a fiatalok felnőtt személy kíséretében van. Ezt a tilalmat a belügyminiszter — a földművelésügyi és a vallás- és közoktatásügyi miniszterrel egyetértve — a 24. évi életkorig kiterjesztheti. A tilalom megszegése kihágás.⁶¹⁾

(3) Az *italmérési engedélyt* el kell vonni attól az engedélyestől, akit 5 éven belül legalább háromszor büntettek meg azért, mert mást szándékosan lerészegített, avagy részeg embernek vagy fiataloknak szesz ital kiszolgáltattott.⁶²⁾

(4) A belügyminiszter — az igazságügyi, a vallás- és közoktatásügyi és a pénzügyminiszterrel egyetértve — állapítja meg, hogy milyen korú egyének látogathatják a közönség szórakozására szolgáló *nyilvános helyiségeket és helyeket*, akár szolgáltatnak ki ott szesz ital, akár nem.⁶³⁾

6. Gyermekek, fiatalok és nők ipari védelme. (1) Az ipari védelem alapjait az ipartörvényekben⁶⁴⁾ találjuk; de van ilyen tárgyú külön törvényünk is, ú. m.: az iparüzemekben alkalmazottak éjjeli munkájának eltöltéséről szóló, ill. a helyébe lépett, és az iparban, valamint némely más vállalatban foglalkoztatott gyermekek, fiatalok és nők védelméről szóló törvény.⁶⁵⁾

(2) A nemzetközi egyezményeknek is egész sora rendelkezik ebben a tárgykörben, így: a *tengeri szolgálatra* bocsátható gyermekek koráról;⁶⁶⁾ a *szén- és fűtőmunkára* bocsátható fiatalok legkisebb koráról;⁶⁷⁾ a *hajókon* alkalmazott gyermekek és fiatalok kötelező vizsgálatáról;⁶⁸⁾ a fiatalok *éjjeli ipari* munkájáról;⁶⁹⁾ a nőknek *szülés* előtt és után foglalkoztatásáról;⁷⁰⁾ a *nők éjjeli* munkájáról.⁷¹⁾

(3) A nemzetközi egyezmények meghatározása szerint *iparüzemek*: a bányák; a termelő, átalakító, tisztító, javító, díszítő, tökéletesítő iparok; az építkező iparok; a személy- és áruszállítási vállalatok.⁷²⁾ Hazai törvényeink hatálya az ipartörvények alá tartozó üzemeken és vállalatokon kívül az összes építési vállalatokra, a bányá-, a kohó- és velük kapcsolatos iparvállalatokra, a személy- és áruszállítási, a raktárkezelési és a

58) 1908:XXXVI. tc. 15. §. 59) 1922:XII. tc. 73. §., 1928:V. tc. 3. §. 60) 1928:XXXVII. tc. 2. c. 61) 1927:XXXIII. tc. 1., 2. §. 62) U. o. 4. §. 63) U. o. 5. §. 64) 1840:XVII., 1872:VIII., 1884:XVII., 1922:XII. és 1936:VII. tc. 65) 1911:XIX. tc., 1928:V. tc. 66) 1928:XVI. tc. 67) 1928:VII. tc. 68) 1928:XVIII. tc. 69) 1928:XVI. tc. 70) 1928:XXVII. tc. 71) 1928:XXVIII. tc. 72) 1928:XXVI. tc. 1. c.

velük kapcsolatos gyártási és javítási műhelyekre terjed ki;⁷³⁾ kifejezetten *ki vannak azonban véve* a mezőgazdasági, erdei stb. termelés; a vasúti, a posta-, a táviró- és a távbeszélő-intézeti igazgatás és forgalom körébe tartozó üzemek.⁷⁴⁾

(4) Az ipari munkavédelem szempontjából *éjjeli munkaidő* az esti 10 órától reggeli 5 óráig terjedő időszak.⁷⁵⁾

(5) Az éjjeli munkaidővel szemben áll az *éjjeli pihenőidő*. A gyermekeknek, a fiataloknak és a nőknek egymásra következő legalább 11 órai éjjeli pihenőidőt kell engedni, amelybe az esti 10 órától reggeli 5 óráig, — a sütőiparban esti 9 órától reggeli 4 óráig — terjedő időnek bele kell esnie.⁷⁶⁾ A *hatóság* azonban az évszakoktól befolyásolt üzemekben, sőt rendkívüli körülmények közt minden más üzemben is megengedheti, hogy a 18 éven felüli nőmunkások éjjeli pihenőideje 1—1 évben legfeljebb 60 napon át 10 órára szállíttassék le.⁷⁷⁾

(6) Gyermekek, fiatalokat és nőket ipari üzemekben csak akkor szabad rendszeresen foglalkoztatni, ha *testi alkalmasságukat* hatósági, biztosító intézeti vagy vasúti orvos igazolja. Az orvosi vizsgálatról a munkaadó köteles gondoskodni, és költsége is őt terheli. *Földalatti bányamunkára* azonban 16. életévét be nem töltött fiatalokat orvosi vizsgálat után is csak a bányakapitányság engedélyével és csak meghatározott munkakörre lehet alkalmazni;⁷⁸⁾ nőket pedig *bányákban* földalatti munkára egyáltalában nem szabad alkalmazni, kivéve a testi munkát nem végző, vezető állásban lévő, egészségügyi és társadalmi szolgálatban foglalkoztatott és azokat a nőket, akik tanulmányi célból, vagy valamely foglalkozás gyakorlása végett kötelesek a bányaföldalatti részébe lemenni.⁷⁹⁾

(7) A munkaadó az alkalmazott gyermeket nem korlátozhatja *iskolai tanítási köteleességében*.⁸⁰⁾

(8) Gyermekkel, fiatalokkal és nővel tilos olyan munkát végeztetni, amely *testi erejét* meghaladja, vagy *egészségét, testi épségét, erkölcsét*, a gyermeknek és a fiataloknak *fejlődését* veszélyezteti. A munkaadó köteles üzemét ennek megfelelően berendezni; a berendezés követelményeit az illetékes miniszterrendelettel állapítja meg.⁸¹⁾

(9) Ha a gyermek, a fiatal vagy a nő *foglalkozását* egészségének, testi épségének vagy erkölcsének veszélyeztetése nélkül *nem folytathatja*, a munkaadó köteles őt — orvosi bizonyítvánnyal támogatott kívánságára, vagy a felügyelő hatóság

73) 1928:V. tc. 1. §. 74) U. o. 2. §. 75) 1872:VIII. tc. 45. §., 1884:XVII. tc. 65. §., 1908:LIII. tc. 2. c., 1928:V. tc. 12. §. (2), 1928:XXVI. tc. 3. §., 1937:I. tc. 1—3. c. 76) 1908:LIII. tc. 2. c., 1928:V. tc. 12. §., (1911:XIX. tc. 1. §.), 150.443/1930. K. K. M. 8—10. §., 1923:XV. tc. 3. §. (1), (2), 1929:V. tc. 1. §., 1928:XXVI. tc. 3. c. 77) 1908:LIII. tc. 4. c., 1928:V. tc. 13. §., 150.443/1930. K. M. 10—20. §. 78) 1928:V. tc. 6. §. 79) 1939:I. tc. 2., 3. c. 80) 1872:VIII. tc. 40. §., 1884:XVII. tc. 60. §., 1922:XII. tc. 94. §., 1928:V. tc. 5. §. 81) 1928:V. tc. 7. §., 78.000/1923. K. M. 147. §.

utasítására — azonnal más munkával foglalkoztatni, — ha pedig ez nem lehetséges: a szolgálatból elbocsátani.⁸²⁾

(10) Az illetékes miniszter feladata, hogy a gyermek, a fiatal és a nő egészségének, testi épségének és erkölcsének megóvása végett, *foglalkoztatásuk feltételeként* kötelezőleg rendelkezék az üzem berendezése, a munka végzése, vagy bizonyos anyagok használatának mellőzése kérdésében; továbbá, hogy bizonyos üzemekben vagy helyiségekben gyermekeknek, fiataloknak vagy nőknek *bizonyos munkákkal vagy műveletekkel foglalkoztatását* korok és testi alkalmasságuk szempontjából megállapított feltételekhez kösse, ill. az egészségükre, testi épségükre, fejlődésükre vagy erkölcsükre gyakorolt hátrányos befolyás vagy veszély miatt megtiltsa; végül, hogy megállapítsa annak a *tehernek* a legnagyobb mértékét, amelyet gyermekkel, fiatalokkal vagy nővel mozgásba hozni, megállíttatni, emeltetni, leeresztetni, hordani, húzatni vagy tolatni szabad. Így a sütőipari szállítmány súlya 16 éven alulira vonatkozóan 15 kgr-nál, 16—18 évesekre 20 kgr-nál több nem lehet. Ezt a súlyt nagyobb távolság vagy rossz út esetében csökkenteni kell.⁸³⁾

(11) A gyermek-, a fiatal- és a nőalkalmazott *ételmének* táplálónak és elégnak kell lennie. A *lakásnak* és a *hálóhelyiségnek* egészségesnek, az erkölcs és az illendőség követelményeivel egyezőnek, tisztának és rendesnek kell lennie. Közös hálóteremben csak egyneműek helyezhetők el. Nem vonatkoznak ezek a rendelkezések a családfővel közös háztartásban élő *családtagokra*. Ipari munkavédelem szempontjából *családtag (rokon)* a szülőnek, az örökbefogadónak vagy a férjnek saját üzemében, vállalatában vagy foglalkozásában dolgozó lemenő ágú rokona, örökbefogadott gyermeke, I. fokú unokatestvérnél nem távolabbi oldalrokona, felesége, gyámoltja, vagy hatóságilag gondozására bízott nevelt gyermeke, ha vele közös háztartásban él.⁸⁴⁾

(12) A munkaadó gyermek-, fiatal- és nőalkalmazottairól pontos *jegyzéket* köteles vezetni.⁸⁵⁾

7. A gyermekek és fiatalok foglalkoztatása. Tanoncok.

(1) Korábban *iparos-tanonc* 12 éven aluli gyermeket is fel lehetett venni, de csak kivételesen, az iparhatóság engedélyével és azzal a kötelezettséggel, hogy 12 éves korának betöltéséig a népiskolába kellett őt járattatni.⁸⁶⁾ Olyan *gyári* munkára is szabad volt 12 éven aluli gyermeket alkalmazni, amely egészségére nem volt ártalmas, és testi fejlődését nem akadályozta.⁸⁷⁾ Ipartörvényeink szerint 10 éven aluli gyermekeket egyáltalában nem, 10—12 éveseket pedig csak az iparhatóság engedélyével volt szabad gyárakban alkalmazni.⁸⁸⁾

82) 1928:V. tc. 9. §. 83) U. o. 10. §., 59.667/1924. K. M. 14. §. 84) 1928:V. tc. 11., 29. §. 85) U. o. 30. §., 150.443/1930. K. M. 41., 42. §. 86) 1872:VIII. tc. 40. §., 1884:XVII. tc. 60. §. 87) 1840:XVII. tc. 6. §. 88) 1872:VIII. tc. 70. §. 1884:XVII. tc. 115. §.

(2) Mai törvényünk szerint 14 éven aluli gyermekeket tilos ipari üzemekben foglalkoztatni; de amíg a mindennapi oktatást a 14-ik életévig ki nem terjesztik, vagyis amíg és ahol a nyolcosztályos középiskoláról szóló 1940:XX. tc. hatályba nem lép, foglalkoztathatók 12. életévüket betöltött gyermekek is, — bányá- és kohóüzemekben azonban csak bányahatósági engedéllyel.⁸⁹⁾ A sütőiparban, vagyis az olyan iparüzemekben, ahol kenyeret, pék- vagy cukrászsüteményt állítanak elő, az előállítási munkálatoknál 14 évesnél fiatalabb gyermeket nem szabad foglalkoztatni.⁹⁰⁾

(3) Tanoncul csak azt lehet alkalmazni, aki az elemi népiskolának legalább 6. osztályát elvégezte.⁹¹⁾

(4) A munkaadó tanoncot megfeddheti, megdorgálhatja; de köteles figyelemmel lenni a tanonc nemére, korára és arra, hogy önérzetét és tisztességét ne sértse. Amennyiben pedig a házi fegyelem fenntartása érdekében multhatatlanul szükséges, a 16. életévét még be nem töltött fiútanoncot enyhe testi fenytéssel is illetheti, de nem sujthatja az ellátásával kapcsolatos semminő hátránnyal.⁹²⁾

(5) A munkaadó köteles a tanonc bántalmazásától vagy sértegetésétől tartózkodni, és őt a többi alkalmazottnak, vagy a házbelieknek (a családhoz tartozóknak) bántalmazásától és sértegetésétől is megóvni.⁹³⁾

(6) A munkaadó köteles a tanonc egészségére és testi épységére ügyelni, és gondosan elhárítani mindazt, ami testi fejlődését hátráltathatná; ennél fogva a munkaadó a tanoncot csak olyan munkára alkalmazhatja, amely korának, testi erejének és szellemi képességének megfelel.⁹⁴⁾

(7) A hatóság a szökevény-tanoncot az iparos kívánságára visszavezeti.⁹⁵⁾

(8) A tanoncnak — a kikötött bér, és a természetben járó szolgáltatások érintése nélkül, legfeljebb két részletben — évenként 14 napi szabadságot kell adni.⁹⁶⁾

(9) 12 éven aluli kiskorút tilos gazdasági cselédnek szerződteni. Az ilyen szerződés semmis.⁹⁷⁾

(10) 14 éven aluli gyermekek gazdasági munkákra csak az iskolalátogatásra megszabott időn túl alkalmazhatók; de ez tanulmányaik végzését nem befolyásolhatja hátrányosan; továbbá hivatásra előkészítésük céljából a tanítási időszakok szabályozhatók; de az iskolalátogatási időtartam 8 hónapnál kevesebb nem lehet. Nem vonatkozik a korlátozás a gyermekeknek szak-

89) 1922:XII. tc. 74. §., 78.000/1923. K. M. 144. §., 1. 1928:V. tc. 4. §. 90) 1923:XV. tc. 1. §. 91) 1922:XII. tc. 84. §. (1), 1936:VII. tc. 20. §., 1. 1940:XX. tc. 92) 1872:VIII. tc. 46. §., 1884:XVII. tc. 66. §. 93) 1922:XII. tc. 95. §. (2), 94) U. o. 93. §. 4. 95) U. o. 93. §. 2. 96) 1872:VIII. tc. 55. §., 1884:XVII. tc. 76. §. 97) 1936:VII. tc. 22. §., 30.000/1936. Ip. M. 49. §., 1937:XXI. tc. 11. §. (2), 3.000/1938. Ip. M. 28. §. 98) 1907:XLV. tc. 3. §.

iskolákban végzett munkáira, ha ezeket a hatóság jóváhagyta és ellenőrzi.⁹⁹⁾ Ezek a rendelkezések a nyolcosztályos népiskolák megszervezésével némileg módosulni fognak (l. 1940:XX. tc. 4., 7. §.).

(11) 16 éven aluli fiatalok csak olyan munkára alkalmazható, amely egészségének nem árt, és testi fejlődését nem gátolja.¹⁰⁰⁾ Egészségtelen vagy veszélyes iparágakban gyermekek alkalmazását el kell tiltani;¹⁰¹⁾ fiatalokat pedig vagy egyáltalában nem, vagy csak az iparügyi minisztertől meghatározott feltételek mellett lehet alkalmazni.¹⁰²⁾ Állati szörnemek fertőtlenítéséhez és a fertőtlenített szőrökkel végzendő munkákhoz gyermekeket egyáltalában nem szabad alkalmazni,¹⁰³⁾ valamint zsákkölcsönző ipartelepeken sem szabad gyermekeket foglalkoztatni.¹⁰⁴⁾ 16 éven aluliak kenyeret és péksüteményt házról-házra nem árusíthatnak, de a megrendelőkhöz szállíthatnak;¹⁰⁵⁾ és nem szabad őket bányamunkára sem alkalmazni.¹⁰⁶⁾

(12) Képesítéshez kötött iparban szakmunkára addig, amíg segédlevelet nem kapott, 16 éven alulit csak szerződés alapján lehet foglalkoztatni; egyéb munkára (csomagolás, széthordás, tisztogatás stb.) azonban szerződés nélkül is alkalmazható.¹⁰⁷⁾

(13) A sütőiparban 18 éven aluliakat előállítási munkára csak akkor lehet alkalmazni, ha hatósági vagy munkásbiztosító pénztári orvos bizonyítványával igazolja, hogy egészséges, és hogy erre a munkára testileg alkalmas.¹⁰⁸⁾

(14) Robbanószerek kezelését 18 éven aluliakra nem szabad bízni.¹⁰⁹⁾

(15) Tengeri hajókon szénmunkára és fűtő-minőségben 18 éven aluli személyt nem szabad alkalmazni, kivéve ha a fiatalok iskolahajón végez olyan munkát, amelyet a hatóság megengedett, és amelyre felügyel; továbbá ha a fiatalok olyan hajón végez munkát, amelyen nem gőz a főhajtóerő; végül, ha a legalább 16 éves fiatalok India vagy Japán partjain alkalmazták, és testi alkalmasságát orvosi vizsgálat állapította meg.¹¹⁰⁾

(16) Olyan kikötőben, ahol legalább 18 éves szénmunkást vagy fűtőt nem lehet találni, alkalmazható legalább 16 éves fiatalok is; de ilyenkor egy fűtő vagy szénmunkás helyére két fiatalokot kell szerződteni.¹¹¹⁾

(17) Tengeri hajókon 18 éven aluliakat — a családtagok kivételével — csak akkor lehet alkalmazni, ha a hatóság által elismert orvos bizonyítványával igazolják alkalmasságukat.

99) 1927:II. tc. 2. §. 1—3. 100) 1872:VIII. tc. 70. §., 1884:XVII. tc. 116. §. 101) 1928:XV. tc. 21. §. 102) 1884:XVII. tc. 116. §. (1), (2). 103) 64.922/1903. K. M., 18.848/1905. K. M. 104) 9.282/1911. K. M. 105) 1923:XV. tc. 12. §. 106) 139.428/1930. K. M. 6. §. 107) 78.000/1923. K. M. 147. §. 108) 1923:XV. tc. 2. §. 109) 139.428/1930. K. M. 20. §. 110) 1928:XVII. tc. 3. c. 111) U. o. 4. c.

Sürgős esetekben a hatóság megengedheti a hajóraszállást vizsgálat nélkül is; de ilyenkor a vizsgálatot a legelső kikötésnél a kikötőben meg kell tartani.¹¹²⁾

(18) A tengeri hajókon állandóan alkalmazott gyermekek és fiatalok *orvosi vizsgálatát* évenként legalább egyszer meg kell ismételni.¹¹³⁾ *Tengeri hajó* — a hadihajók kivételével — minden csónak, hajó vagy más jármű, amelyet tengeri hajózásnál használnak.¹¹⁴⁾

8. A gyermekek, fiatalok és nők munkaideje és éjjeli munkája. (1) A régi ipar- (gyári) törvény szerint a 16 éven aluli ipari alkalmazottakat napi 9 óránál tovább nem volt szabad foglalkoztatni; de még ezt is meg kellett szakítani 1 órai pihenőidővel.¹¹⁵⁾

(2) Ma az *iparostanoncok* munkaideje napi 12 óra lehet, beleszámítva az iskolában töltött időt is; de délelőtt és délután fél-fél, délben pedig 1 egész órai szünetet kell tartani; a *gyári* munkások napi munkaideje pedig 14 éves korukig napi 8, 14—16 éves korukig napi 10 óra lehet.¹¹⁶⁾

(3) Bizonyos üzemek vagy munkák *veszélyeinek*, vagy az *egészségre gyakorolt káros következményeinek* elhárítása végett az illetékes miniszter megállapíthatja az ilyen üzemekben foglalkoztatott *fiatalok* és *nők* munkaidejének leghosszabb tartamát. Az ilyen üzemekben *gyermek* alkalmazását el kell tiltani.¹¹⁷⁾

(4) Korábban *ipari üzemekben éjjeli munkára* 16 éven aluliakat nem volt szabad alkalmazni; de az iparhatóság megengedhette, hogy olyan iparágaknál, amelyeknek üzeme éjjeli munka nélkül fennakadna, 14—16 éves tanoncok a munkaóráknak legfeljebb felét éjjeli munkában tölthessék.¹¹⁸⁾

(5) Ma *ipari üzemekben* gyermekeket, fiatalokat és nőket *éjjeli munkára* — a családtagok kivételével — nem szabad foglalkoztatni.¹¹⁹⁾ Az éjjeli munka tilalma azonban nem vonatkozik olyan nőkre, akik felelősségteljes állásban rendszerint nem testi munkát végeznek.¹²⁰⁾ Továbbá 16 éven felüli *férfi-munkásokat* éjjel is lehet foglalkoztatni olyan munkáknál, amelyek *nem tűrnek megszakítást*; az ilyeneket a miniszter rendelettel állapítja meg.¹²¹⁾ A megszakítást nem tűrő munkákat a nemzetközi egyezmény is felsorolja.¹²²⁾

(6) *Kő- és barnaszén-bányákban* a 16—18 éves *férfiak* az *ipariügyi miniszter* (l. 1933:XX. tc. 1. §., 1935:VII. tc. 2. §., 7.500/1935. M. E. 2. §. (1) 3., (2)) *engedélyével* éjjel is foglalkoz-

112) 1928:XVII. tc. 2., 4. c., 32.043/1933. K. M. 6. §. 113) 1928:XVIII. tc. 3. c. 114) U. o. 1. c., 1928:XVIII. tc. 2. §. 1. c. 115) 1840:XVII. tc. 6. §. 116) (1872:VIII. tc. 44., 70. §., 1884:XVII. tc. 64., 115. §.), 1928:V. tc. 5. §. 117) 1928:V. tc. 21. §. 118) 1872:VIII. tc. 45. §., 1884:XVII. tc. 65. §. 119) (1908:LIII. tc., 1911:XIX. 1. §.), 1928:V. tc. 12. §., 150.443/1930. K. M. 8—10. §., 1928:XXVI. tc. 2. c., 1937:I. tc. 3. c. 120) 1937:I. tc. 8. c. 121) 1928:V. tc. 16. §., 150.443/1930. K. M. 31. §. 122) 1928:XXVI. tc. 2. c.

tathatók, de nekik két műszak közt, hetenkint legfeljebb háromszor, legalább 13 órai, de rendszerint 15 órai pihenőidőt, továbbá éjjeli munkában eltöltött minden hét után — felváltva — nappali munkával járó munkahetet kell biztosítani.¹²³⁾

(7) Az illetékes *miniszter* különös súlyos körülmények közt *felüggesztheti* az éjjeli munka tilalmát a 16—18 éves *férfiakra* vonatkozóan.¹²⁴⁾

(8) Az illetékes *miniszter megengedheti*, hogy olyan üzemekben, amelyek *gyors romlásnak alávetett nyersanyagokat* vagy *félgymártmányokat* dolgoznak fel, — *előzetes bejelentés* után, és a megállapított feltételek mellett — 18 éven felüli nők éjjel is foglalkoztathatók legyenek, ha ez a nyersanyagokban vagy félgymártmányokban előállható károsodás elkerülése végett szükséges. Ezekben az üzemekben a nők munkaideje heti 60, éjjeli munkaideje pedig napi 10 óránál több nem lehet.¹²⁵⁾

(9) A munkaadó *bejelentés* alapján is foglalkoztathatja éjjel a 16—18 éves *férfiakat* és a 18 éven felüli nőket, ha az múlhatatlanul szükséges *fenyegető baleset* vagy *elemi kár* elhárítása, vagy *bekövetkezett üzembizonyosság* vagy *elemi kár* jóvátétele, vagy *járvány* leküzdése végett, vagy az *üzemnek olyan megszakítása* esetében, amely nem volt előrelátható, és amely időszakonként nem ismétlődő *erőhatalom* következtében állott elő. A bejelentést az éjjeli foglalkozás megkezdésétől számított 24 óra alatt kell megtenni.¹²⁶⁾

(10) *Szállodákban, vendéglőkben, kávéházakban* és más olyan üzemekben, ahol élelmicikkeket az üzletben való fogyasztásra állítanak elő és szolgáltatnak ki, az ipariügyi miniszter — a belügyminiszterrel egyetértve — megengedheti, hogy 18 éven felüli *nők* esti 10 óra és reggeli 5 óra közt is foglalkoztathatók legyenek.¹²⁷⁾

(11) A kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter megengedheti, hogy üzemi *lettározási* munkáknál esti 10 és reggeli 5 óra közt 18 éven felüli nők is foglalkoztathassanak, de 1—1 évben legfeljebb 3 éjjelen át és napi munkaidejük nem lehet több 10 óránál.¹²⁸⁾

9. A gyermekek, fiatalok és nők munkabére. (1) A munkaadó köteles *munkabér-levonás* esetében a gyermekeknek, fiataloknak és nőknek — a családtagok kivételével — *írásbeli elszámolást* adni.¹²⁹⁾

(2) Az illetékes miniszter elrendelheti, hogy bizonyos vállalatokban, üzemekben és foglalkozásokban a készpénzben meg-

123) 1928:V. tc. 17. §., 1928:XXVI. tc. 3. c. 124) 1928:V. tc. 18. §., 150.443/1930. K. M. 32. §., 1928:XXVI. tc. 7. §. 125) (1911:XIX. tc. 4. §.), 1928:V. tc. 14. §., 150.443/1930. K. M. 21—25. §., 1937:I. tc. 4. c. b); 126) (1911:XIX. tc. 5., 7. §.), 1908:LIII. tc. 3. c., 1928:V. tc. 15. §., 150.443/1930. K. M. 26—30. §., 1928:XXVI. tc. 4. c., 1937:I. tc. 4. c. a). 127) 1928:V. tc. 19. §. (1), 155.102/1930. K. M. 128) (1911:XIX. tc. 2., 4. §.), 1928:V. tc. 19. §. (2), 150.443/1930. K. M. 35. §. 129) 1928:V. tc. 25., 29. §.

állapított munkadíj a gyermeknek, fiataloknak és nőknek — a családtagok kivételével — csak *bérlap* (bérlap) használata mellett legyen kifizethető.¹³⁰⁾

(3) A miniszter bizonyos vállalatok, üzemek és foglalkozások tekintetében elrendelheti, hogy abban a helyiségben, amelyben gyermekeknek, fiataloknak vagy nőknek — a családtagokat kivéve — a munkahelyen kívül végzendő munkát adnak ki vagy vesznek át, a fizetendő díjak jegyzékét, az elszámolás módját, a munkaeszközök és anyag szolgáltatására vonatkozó feltételeket, továbbá a munkásnak a munkaviszonyból származó jogaira és kötelességeire vonatkozó egyéb adatokat hozzáférhető helyen kifüggesztett hirdetésekbe foglalják.¹³¹⁾

(4) Olyan vállalatokban, üzemekben és foglalkozásokban, amelyekben ez — az illendőség és az erkölcs megóvása végett — szükséges, a gyermek, a fiatalok és a nő munkája díjazásának módját és mérvét, vagy megállapításának módját az illetékes miniszterrel rendelettel megállapíthatja és elrendelheti, hogy bizonyos költségek ne legyenek rájuk róhatók, és hogy az ilyen alkalmazottaknak a munkaadó bizonyos szolgáltatásokat *bérlap* fejében, vagy *egyáltalában* ne nyújthasson, kivéve, ha a munkásoknak rokona.¹³²⁾

10. Az anya védelme az iparban. (1) Hatósági orvos igazolására a terhes nőt *szülés előtt* 6 héttel, vagy koraszülés veszélye esetében a munka alól fel kell menteni, és *szülés után* 6 hétig, *sőt* a terhesség vagy a szülés következtében beállott és orvos által igazolt betegség esetében további 4 héten át nem lehet foglalkoztatni. A munkaviszony az alatt is fennáll, amíg a nő a munkaadó részére nem végez munkát; de erre az időre *bérlap* csak akkor követhet, ha ez a munkaszerződésben kifejezetten ki volt kötve. Ebben az időközben a felmondási jogot sem lehet gyakorolni, kivéve, ha a nő a rögtönös elbocsátásra szolgáltatott okot.¹³³⁾

(2) A nemzetközi megállapodás értelmében joga van a szülő nőnek munkaszünetelése idejére *segélyre*, amely elég legyen arra, hogy ő és gyermeke jó egészségi állapotban tartassék. Ezt a segélyt közpénzekből kell nyújtani, vagy biztosítás útján kell előteremteni. (Igy van ez nálunk is: 1927:XXI. tc. 30. §. II.) Ha az orvos vagy a szülésznő téved a szülés időpontja tekintetében, a nőnek joga van a segélyre az orvosi bizonyítványban feltüntetett időponttól a szülésig; joga van továbbá a nőnek ingyenes orvosi és szülésznői kezelésre.¹³⁴⁾

(3) *Szoptató nőnek* a napi munkaszakasz alatt, legalább két részletben, 1 órai *szünetet* kell adni, hogy csecsemőjét elláthassa.¹³⁵⁾

130) 1928:V. tc. 26., 29. §. 131) U. o. 27., 29. §. 132) U. o. 28., 29. §. 133) 1884:XVII tc. 116. §., 1928:V. tc. 8. §., 150.443/1930. K. M. 6. §., 1928:XXVII tc. 3., 4. c. 134) 1928:XXVII tc. 3. c. 135) 1928:V. tc. 20. §., 150.443/1930. K. M. 7. §., 1928:XXVII tc. 3. c.

11. Nőkkel és gyermekekkel üzött kereskedés elnyomása.

(1) Egyik nemzetközi egyezményt a *leánykereskedés*,¹³⁶⁾ a másikat a *nőkkel és a gyermekekkel üzött kereskedés*¹³⁷⁾ elnyomása végett kötötték. Rokontárgyú ezekkel a *fajtan*, ill. *szeméremértő közlemények* forgalmának elnyomása végett létrejött nemzetközi egyezmény.¹³⁸⁾

(2) Nemzetközi szerződés kötelezi a szerződő feleket, hogy mindent elkövessenek a *gyermekkel és a nőkkel kereskedésnek*, valamint az erre vonatkozó előkészületi cselekményeknek megbüntetésére és az ilyen cselekményekkel vádoltaknak és elítélteknek kiadatása iránt.¹³⁹⁾

(3) A szerződő felek megállapodtak abban, hogy felállítanak vagy kijelölnek olyan *központi hatóságot*, amely az asszonyoknak vagy lányoknak külföldi kéjelgésre megkerítésére vonatkozó minden értesítést központosít.¹⁴⁰⁾

(4) A szerződő felek kötelesek felügyelni arra, hogy a kéjelgésre szánt asszonyok és lányok *kísérői* — különösen pályaudvarokon, kikötőkben vagy utazás közben — a kinyomoztassanak.¹⁴¹⁾

(5) A kormányok azoktól a *külföldi nőktől*, akik magukat kéjelgésre adják, nyilatkozatot vesznek arra vonatkozóan, hogy ki bírta rá őket hazájuk elhagyására, és ezt közlik hazájuk hatóságaival. Őket — hazaszállításuk végett — ideiglenesen jótékony intézetek vagy egyesek gondjaira bízják, és — ha lehet — visszaszállítják hazájukba.¹⁴²⁾

(6) A szerződő felek felügyeletet gyakorolnak olyan *irodák* vagy *ügynökségek* felett, amelyek nőknek külföldön elhelyezésével foglalkoznak.¹⁴³⁾

(7) A szerződő felek törvényhozás útján intézkednek a *foglalkozást közvetítő ügynökségek és irodák* engedélyezése és ellenőrzése tekintetében az olyan nők és gyermekek védelmének biztosítása végett, akik más országban keresnek munkát.¹⁴⁴⁾

(8) A szerződő felek törvényhozás útján intézkednek a *ki- és bevándorlás* körül; a *hajókon utazó nők és gyermekek védelmére* vonatkozóan az elindulásakor, a hajón tartózkodásuk alatt, és megérkezésükkor; végül tájékoztatást és figyelmeztetést függesztenek ki a pályaudvarokon.¹⁴⁵⁾

(9) A nemzetközi egyezmények szerint büntetni kell azt, aki *nagykorú nőt* a végből, hogy mások szenvedélyeit kielégítse, csel, erőszak, fenyegetés, hatalommal visszaélés, vagy a kényszer bármely más eszközének segítségével kéjelgés céljára *megkerít*, vagy magával visz, vagy házi köréből eltávolít.¹⁴⁶⁾

(10) Büntetni kell azt is, aki *akár kiskorú, akár nagykorú*

136) 1912:LXII tc. 137) 1925:XIX tc. 138) 1912:L tc., 1929:VII tc. 139) 1925:XIX tc. 2—4. c. 140) 1912:XLIX tc. 1. c. 141) U. o. 2. c. 142) U. o. 3. c. 143) U. o. 6. c. 144) 1925:XIX tc. 6. c. 145) U. o. 7. c. 146) 1912:LXII tc. 2. c.

nőt, habár *beleegyezésével*, mások szenvedélyének kielégítésére, kéjelgés céljából megkerít, magával visz, vagy házi köréből eltávolít. A kísérlet és az előkészítő cselekmény is büntetendő.¹⁴⁷⁾

(11) *Nagykorú* az a nő, aki 24-ik életévét betöltötte.¹⁴⁸⁾

19. §. Elhagyott gyermekek védelme.

(1. Állami gyermekmenhelyek 78. — 2. Elhagyottság 79. — 3. Felvétel a gyermekmenhelybe 80. — 4. Hatáskör. Illetékesség. Eljárás. Jogorvoslatok 81. — 5. A gyermekek gondozása 82. — 6. Kiadatás és elbocsátás a menhelyből 83. — 7. Gondozási költségek 84. — 8. A gyermekvédelem szervei 86.)

1. Állami gyermekmenhelyek. (1) Az elhagyott gyermekekről való gondoskodás első nyomait a nyilvános betegápolás költségeinek viseléséről szóló törvényben találjuk. Az erre vonatkozó első törvény (1875:III. tc.) még nem emlékezik meg a gyermekekről, hanem csak általánosságban rendelkezik akként, hogy a vagyontalan betegeknek (tehát felnőtteknek és gyermekeknek egyaránt) gyógyításáról és a gyógyíthatatlanok ápolásáról az illetőségi község köteles gondoskodni.¹⁾

(2) Az ugyanarról szóló második törvény (1898:XXI. tc.) már az *egészséges elhagyott gyermekekről* is gondoskodott akként, hogy a talált és a hatóságilag elhagyottaknak nyilvánított gyermekek gondozási, ápolási és nevelési költségeit 7 éves koruk betöltéséig az akkor létesített *Országos Betegápolási Alap*, vagyis az államkincstár, — a 7—15 évesekét pedig illetőségi községük volt köteles viselni.²⁾

(3) A valódi gyermekvédelmet azonban az *állami gyermekmenhelyekről* szóló 1901:VIII. tc. teremtette meg, és *gyermekvédelem* alatt rendszerint ma is csak azt a tevékenységet értjük, amelyet az állam az állami gyermekmenhelyek útján fejt ki.

(4) Az 1901:VIII. tc. ugyanis elrendelte, hogy Budapesten és az ország különböző vidékein — rendszerint olyan helyeken, ahol bábaintézet van — *állami gyermekmenhelyek (lelencintézetek)* állíttassanak fel, amelyeknek falain belül azonban csak a *beteg, a gyenge fejlettségű, a különösebb ápolást és orvosi gondozást igénylő* gyermekeket tartásák, a többiekét pedig rendszerint az intézeteken kívül helyezték el.³⁾

(5) A gyermekvédelem ügye eredetileg a belügyminiszter ügykörébe tartozott. A népjóléti minisztérium felállításával⁴⁾ ez a feladatkör a népjóléti és munkaügyi miniszter hatáskörébe ment át. Ennek a minisztériumnak a megszüntével azonban ismét a belügyminiszterre hárult vissza,⁵⁾ ahol tehát a jogsza-

¹⁴⁷⁾ 1912:XLII. tc. 1., 2. c., 1935:XX. tc. 1. c. ¹⁴⁸⁾ 1912:XLII. tc. Zárójkv. B), 1925:XIX. tc. 5. c.

¹⁾ 1875:III. tc. 7. §. ²⁾ 1898:XXI. tc. 3. §. d), 8. §. b). ³⁾ 1901:VIII. tc. 1., 2. §. ⁴⁾ 1918:IV. néptörvény 1. §., 1920:I. tc. 6. §. ⁵⁾ 1932:XII. tc., 3.600/1932. M. E. 1. §. (1) 2. c).

bályok a népjóléti és munkaügyi miniszternek gyermekvédelmi jogkörét említik, helyette a belügyminisztert kell érteni.

2. Elhagyottság. (1) A vagyontalan gyermekek közül azoknak van igényük az állami gyermekmenhelybe való felvételre, akiket a hatóság elhagyottaknak nyilvánít.⁶⁾ Az elhagyottak nyilvánítás vagy *anyag*i, vagy *erkölcsi* okból történik.⁷⁾

(2) *Anyagi okból* azt a 15 éven aluli vagyontalan gyermeket kell elhagyottaknak nyilvánítani, akinek nincs eltartásra és nevelésre köteles és képes hozzátartozója, és akinek eltartásáról és neveléséről rokonok, jótévedők, jótékony intézetek vagy egyesületek sem gondoskodnak.⁸⁾

(3) A gyermekek eltartására és nevelésére a *szülők* és a *nagyszülők*,⁹⁾ a házasságon kívül született gyermek eltartására és nevelésére a természetes *anya*, az *anya* és az *anyai nagyszülők*¹⁰⁾ kötelesek. (Ezzel szemben *kórházi ápolási költségek* viselésére a *szülők*, a *gyermekek* és a *házastárs* köteles, a *nagyszülők* ellenben nem.¹¹⁾

(4) *Erkölcsi elhagyottság* szempontjából — anyagi helyzetére tekintet nélkül — elhagyottaknak kell nyilvánítani azt a 15-ik életévét meg nem haladott gyermeket, *a*) akit nevelésének elhanyagolása, vagy környezetének káros behatása erkölcsi romlás veszélyének tesz ki; vagy *b*) aki akár a most említett okokból, akár hajlamai következtében züllésnek indult, kivéve ha a bíróság javítónevelését rendelte el.¹²⁾

(5) Az *erkölcsi okból* történő elhagyottak nyilvánítás lehetőségét már az 1/1903. B. M. sz. rendelet 25. §-a megállapította, — gyakorlatilag azonban ez az intézkedés csak 4 évvel később, a megfelelő állami intézménynek (szigorúbb nevelésre berendezett internátus) megvalósításával volt életbelépettethető.¹³⁾

(6) Az *erkölcsi okból* elhagyottak nyilvánított gyermek gondozási költségeit követelni kell a gyermek jövedelméből, vagy az eltartásra kötelesektől.¹⁴⁾

(7) Az állami gyermekmenhelybe *felvehető* azonban olyan gyermek is, akit a fentebbi alapokon nem lehet elhagyottaknak nyilvánítani, ha az a gyermek *testi* vagy *erkölcsi* fejlődése érdekében szükséges, és ha a gyermek hozzátartozói a gondozási költséget vállalják és megfelelően biztosítják is.¹⁵⁾

(8) A 15 éven aluli *külföldi elhagyott gyermekek* védelme

⁶⁾ 2.000/1925. N. M. M. eln. 1. §. ⁷⁾ 1/1903. B. M. 25. §., 2.000/1925. N. M. M. eln. 2., 15., 16. §. ⁸⁾ 1877:XX. tc. 112. §., 1901:XXI. tc. 1. §., 1/1903. B. M. 1. §., 2.000/1925. N. M. M. eln. 2. §. ⁹⁾ 1877:XX. tc. 11. §. (1), 1894:XXXI. tc. 95. §. ¹⁰⁾ 1877:XX. tc. 11. §. (2), (3), 204.950/1931. N. M. M. (6). ¹¹⁾ 6.000/1931. M. E. 2. §. ¹²⁾ 2.000/1925. N. M. M. eln. 3. §. ¹³⁾ 60.000/1907. B. M. (3), (4), (9), (13). ¹⁴⁾ 1/1903. B. M. 25. §. ¹⁵⁾ 2.000/1925. N. M. M. eln. 12. §.

a hazaiakra irányadó szabályok szerint történik; az állami gyermekmenhely igazgató főorvosa azonban azonnal jelentést tesz a belügyminiszterhez, mielőtt egy külföldi gyermeket felvesz a menhelybe.¹⁶⁾

3. Felvétel a gyermekmenhelybe. (1) A felvétel a gyermekmenhelybe történhetik *véglegesen* vagy *ideiglenesen*.

(2) Ideiglenesen *feltétlenül fel kell venni* az állami gyermekmenhelybe 1. azt a 15 éven aluli gyermeket, akinek felvétele végett, a gyermek létérdekét fenyegető veszély okából, valamelyik főszolgabíró, polgármester, vagy budapesti ker. előljáró, továbbá a m. kir. rendőrség, vagy a kir. bíróság keresi meg a menhelyet; — 2. *fel kell venni* továbbá azt a gyermeket is, akinek felvételét törvényes képviselője, ilyenek hiányában valamely hozzátartozója, vagy az előbb nem említett valamely más közigazgatási hatóság, vagy a fiatalok felügyelő hatósága, vagy valamely gyermekvédő vagy patronage-egyesület kéri, feltéve, hogy a gyermekmenhely megállapíthatónak látja az elhagyottnak nyilvánítás feltételeit; 3. a gyermekmenhely megkeresés és kérelem nélkül is *felveheti* azt a gyermeket, akinek felvételét a gyermek anyagi vagy erkölcsi megmentésének sürgős szüksége indokolja. Az ideiglenes felvételtől azonban azonnal értesíteni kell az árvaszéket az eljárás megindítása végett.¹⁷⁾

(3) A *község* köteles az elhagyottnak mutatózó gyermeket azonnal gondozásba venni és mindaddig gondozásában tartani, amíg azt a menhely kötelékébe fel nem vették. A község azt a költséget, amelyet felvételig a gyermekre fordított, követheti a menhelytől, — és ha a gyermeket nem vették fel a menhelybe: a gyermek tartására kötelezettekől.¹⁸⁾

(4) A *község* köteles a területén tartózkodó 15 éven aluli elhagyottnak látszó gyermekekről értesíteni az árvaszéket és az állami gyermekmenhelyet; ha pedig a gyermek anyagi vagy erkölcsi veszélyeztettsége miatt szükséges, ideiglenes felvétele végett megkeresni a gyermekmenhelyet.¹⁹⁾

(5) *Valamennyi közig. hatóság és közeg* is köteles bejelenteni az árvaszéknek, vagy a főszolgabírónak, ill. a polgármesternek, Budapesten a ker. előljárónak, ha tudomására jut, hogy valamely 15 éven aluli gyermeknek életfenntartása és nevelése anyagi eszközök híján nincs biztosítva, ill. hogy elhagyottá nyilvánításának feltételei megvannak. Ez a kötelezettség kiterjed azokra a 15 éven aluli magyar honos gyermekekre vonatkozóan is, akik külföldön tartózkodnak.²⁰⁾

16) 1/1903. B. M. 77. §. 17) 2.000/1925. N. M. M. eln. 7. §. 18) 1/1903. B. M. 9. §. 19) 2.000/1925. N. M. M. eln. 8. §. 20) 1/1903. B. M. M. 10. §., 2.000/1925. N. M. M. eln. 11. §.

(6) A *községi előljáróság* köteles odahatni, hogy minden gyermekről, akinek elhagyottá nyilvánítása indokoltnak látszik, kellő időben tudomást szerezzen. Az iskolák, valamint a m. kir. rendőrség és a csendőrség is kötelesek a tudomásukra jutott ilyen eseteket az előljáróságnak és az állami gyermekmenhelynek bejelenteni. Ha a község (város) ezt a köteleességét hanyagul, vagy egyáltalában nem teljesíti, a belügyminiszter a gyermekmenhely javaslatára elrendelheti, hogy a község (város) területén tartózkodó és hatóságilag elhagyottnak nyilvánítandó gyermekeket — állami közegek közreműködésével — *hivatalból* összeírják, és a vonatkozó adatokat az árvaszékkel közölik. Az összeírás költségeit a belügyminiszter a község terhére állapítja meg.²¹⁾

4. Hatáskör. Illetékesség. Eljárás. Jogorvoslatok. (1) Az elhagyottnak nyilvánítás az *árvaszékek hatáskörébe* tartozik; a budapesti árvaszék azonban ezzel a ker. előljárókat is megbízhatja.²²⁾ Ezidőszerint csak az *anyagi* okból elhagyottnak nyilvánítás van a ker. előljárókra bízva.

(2) Az elhagyottnak nyilvánításra az az árvaszék, ill. budapesti ker. előljáró *illetékes*, amelynek területén a gyermek az eljárás kezdetének időpontjában tartózkodott. Ha a magyar honos gyermek külföldön tartózkodik, vagy ha őt külföldről hozták haza, az az árvaszék illetékes, amelynek területén az a gyermekmenhely van, amelybe a gyermeket felvették, vagy amelybe őt fel kell venni. Az illetékességi vitát a belügyminiszter dönti el.²³⁾

(3) Az árvaszék az elhagyottsági ügyeket mindig *soronkívül* köteles tárgyalni.²⁴⁾

(4) Az elhagyottnak nyilvánítási ügyek *tárgyalásához* a következő *okiratokat* kell beszerezni: *a)* a kiskorúnak, valamint szüleinek és nagyszüleinek, a házasságon kívül született gyermek anyjának és anyai nagyszüleinek (valamint természetes atyjának, v. ö. 133.518/1931. N. M. M.) vagyoni és kereseti viszonyait feltüntető hatósági bizonyítványokat; *b)* a szülők, ill. az anya születési anyakönyvi kivonatát.²⁵⁾

(5) Az árvaszék (ker. előljáró) *köteles* azt a 15 éven aluli gyermeket, aki valóban elhagyottnak mutatkozik, elhagyottnak nyilvánítani; köteles azonban a fölött is örködni, hogy olyant ne nyilvánítson elhagyottnak, akinek arra nincs igénye.²⁶⁾

(6) Ott, ahol fiatalok felügyelő hatósága működik, a szükséges helyszíni vizsgálatot (*környezettanulmányt*) szakképzett pártfogó végzi.

21) 2.000/1925. N. M. M. eln. 9., 10. §. 22) U. o. 4. §. 23) U. o. 6. §. 24) 135.482/1930. B. M. 25) 132.560/1931. N. M. M. 26) 2.000/1925. N. M. M. eln. 5. §.

(7) Az elhagyottság kérdésében hozott határozatot kézbesíteni kell az *érdekelteknek*. Érdekeltek pedig: 1. a gyermek törvényes képviselője; 2. aki az elhagyottnak nyilváníást kérte; 3. az illető gyermekmenhely igazgatója; 4. az a község (város), amelynek területén a gyermek az eljárás kezdetén *lakott vagy tartózkodott* (minthogy a szegények eltartásáról többé nem az illetőségi, hanem a lakóhely községe köteles gondoskodni, l. 6.000/1931. M. E. 16. §.); 5. az árvaszéki ügyész. Mindezek 15 nap alatt *közvetlenül a belügyminiszterhez* fellebbezhetnek. A gyermekmenhely igazgatója, valamint az árvaszéki ügyész *köteles* fellebbezni, ha a határozat az 1877:XX. tc.-be, vagy más jogszabályba ütközik. További jogorvoslat nincs. Az árvaszék határozatát — a fellebbezésre tekintet nélkül — végrehajthatónak nyilváníthatja.²⁷⁾

(8) Az árvaszék az elhagyottnak nyilváníás jogerőre emelkedéséről értesíti a *lakó- és a tartózkodóhely* (l. 6.000/1931. M. E. 16. §.) előjáróságát (polgármesterét) a végből, hogy a szülőknek és a nagyszülőknek, házasságon kívül született gyermek anyjának, anyai nagyszüleinek és természetes apjának vagyoni viszonyait kísérje figyelemmel, és az e téren beállott javulást közölje a menhely igazgató főorvosával.²⁸⁾

5. A gyermekek gondozása. (1) A gyermek addig marad az *intézetben*, amíg azt a viszonyok megkívánják. A menhelyen vissza nem tartott, sem internátusokban, szanatóriumokban stb. el nem helyezett gyermekeket az állami *gyermektelepeken* egyes *nevelőszülőknek* adják ki gondozásra. A 7 éven aluli elválasztott gyermekek közül ugyanis a menhely intézetében csak a beteg, a gyenge fejlettségű, a különösebb ápolást és gondozást igénylő gyermekek tarthatók; a többiek az igazgató főorvos nevelőszülökhöz adja gondozásra, egy családhoz rendszerint háromnál nem többet. A 7—15 éveseket, amennyiben nincsenek sem a menhelyben, sem internátusban vagy szanatóriumban, — megbízható gondviselőknél, elsősorban gazdáknál és iparosoknál helyezik el.²⁹⁾ A nevelőszülőket az igazgató-főorvos választja ki.³⁰⁾

(2) Az igazgató-főorvos jelöli ki a *gyermektelepek* alapítására alkalmas községeket (városokat) is a gyermekmenhely működési körében fekvő olyan helyen, amelynek égalja és területi viszonyai gyermek-egészségügy szempontjából kifogástalannak; ahol orvos lakik; amely könnyen megközelíthető; és ahol legalább 30 olyan család lakik, amelynél gyermekek elhelyezhetők.³¹⁾

27) 2.000/1925. N. M. M. eln. 5. §. 28) 1/1903. B. M. 7. §. 29) U. o. 27., 30., 31. §. 30) U. o. 34. §. 31) U. o. 27. §.

(3) A gyermekek elhelyezhetők még: 1. szakoktatásra és szigorúbb nevelésre berendezett *internátusokban*; 2. a gyógyítható, de különleges gyógykezelést igénylő gyermekek *szanatóriumokban*; 3. a gyógyíthatatlan betegek, az állandó testi vagy szellemi fogyatkozásban szenvedők erre a célra szolgáló *állami intézetekben*.³²⁾

4. A beteg gyermeket a teleporvos házilag *gyógyítja*, vagy azt a gyermekmenhely intézetébe (*szanatóriumba*) kell szállítani.³³⁾ A gyógyintézet a *gyógyult* gyermeket a menhelynek adja vissza.³⁴⁾

(5) A gyermekeket hazafias, erkölcsös, vallásos és munkás polgárokká kell nevelni.³⁵⁾

(6) Az igazgató-főorvos — az országos felügyelő útján — felterjesztést tesz a belügyminiszterhez, hogy a *kiváló tehetségű* gyermekek a megfelelő tanintézetekbe ingyenes ellátási helyekre felvétessenek.³⁶⁾

(7) A 2 éven aluli gyermekeket hetenkint, ill. havonként, a 2 éven felülieket legalább félévenként kell *ellenőrizni*. A felügyelet kiterjed a gyermek testi és lelki épségére; a nevelőszülőknek lakás- és megélhetési, valamint sajátmaguknak és háznépüknek személyi viszonyaira.³⁷⁾

(8) Az állami gyermekmenhely igazgató-főorvosa *visszaveheti* a gyermeket a nevelőszülöktől, ha ezt a gyermek érdeke megköveteli; de köteles erről azt a községet értesíteni, ahol a gyermek el volt helyezve, és azt is, ahol azt újabban elhelyezi.³⁸⁾

6. Kiadatás és elbocsátás a menhelyből. (1) Az elhagyott gyermekek 15-ik életévük betöltéséig az állami gyermekmenhely kötelékébe tartoznak. Azonban a menhelyből előbb is *kell adni* a gyermeket, ha ő maga olyan vagyonhoz jut, amelyből eltartható, vagy ha az eltartásra kötelesek jutnak olyan vagyonhoz, vagy válnak olyan mértékben keresőképessé, hogy a gyermeket eltarthatják.³⁹⁾

(2) *Kiadható* a gyermek a menhely kötelékéből, ha szülője vagy törvényes képviselője kiadatását kéri, vagy ha valamely rokon, jótévő, vagy a gyermekvédelem érdekeit rendszeresen és az állami gyermekvédelemmel összhangban szolgáló hazai jótékony intézet vagy egyesület a gyermek további gondozását elvállalja.⁴⁰⁾ Természetesen a kiadatásnak mindezek az esetei csak az *anyag* elhagyottság eseteire vonatkoznak.

(3) A gyermek kiadása kérdésében az illetékes *árvaszék*

32) 1/1903. B. M. 33. §. 33) U. o. 37. §. 34) 119.404/1905. B. M. 35) 1/1903. B. M. 38. §. 36) U. o. 44. §. 37) U. o. 40., 74., 75. §. 38) U. o. 47., 48. §. 39) U. o. 12., 49. §. 40) U. o. 50. §.

határoz.⁴¹⁾ Az árvaszék határozata ellen közvetlenül a belügyminiszterhez lehet fellebbezni.⁴²⁾

(4) A menhely igazgató-főorvosa minden év március 1-én értesíti a törvényes képviselőt és az árvaszéket azokról a gyermekekről, akik a következő évben 15-ik életévüket betöltik, tehát a menhely kötelékéből elbocsáttatnak.⁴³⁾

(5) Az igazgató-főorvos köteles közbenjárni, hogy a 15-ik életévét elért gyermeknek megélhetése biztosíttassék valamely családnál, gazdaságban, ipari vagy jótékony intézetnél vagy egyesületnél. Ebben a tekintetben meghallgathatja a gyermeket, valamint törvényes képviselőjét is.⁴⁴⁾

7. Gondozási költségek. (1) Az állami gyermekmenhelybe felvett gyermek *gondozási költsége* magában foglalja a gyermek eltartásával, ruházásával, nevelésével és kiképzésével járó költségeket.⁴⁵⁾ A gyermektartás kérdésével kapcsolatban megállapította a belügyminiszter, hogy a tartás (ellátás) fogalma a *gyógyítási köteleességet* is magában foglalja.⁴⁶⁾

(2) A gyermekmenhelyi gondozási költség *mértékét* a belügyminiszter rendelettel állapítja meg.⁴⁷⁾

(3) Az állami gyermekmenhelyek fenntartási és az ott elhelyezett gyermekek gondozási költségeinek fedezése sok változáson ment át.

(4) Az 1901:VIII. tc. a menhelyek fenntartási és *valamennyi* gyermek gondozási költségeinek fedezetéül az Országos Betegápolási Pótadó jövedelmét jelölte ki.⁴⁸⁾

(5) A 2 hónappal később szentesített 1901:XX. tc. azonban már úgy rendelkezett, hogy az állami gyermekmenhelyekbe felvett gyermekek, ha 7-ik életévük betöltésekor törvényhatósági vagy magán-árvaházban, vagy valamely jótékony intézetben vagy egyesületben nem helyezhetők el, 15 éves korukig az állami gyermekmenhely kötelékében maradnak ugyan, és ebbe az elhagyottaknak nyilvánított gyermekek 7 éves koruk betöltése után is felvehetők, — de a 7—15 évesek gondozási költségeit az *illetőségi község* volt köteles viselni. Ezekhez azonban hozzájárult az állam is, és erre a célra évi segélyösszeg volt beállítva az állami költségvetésbe; továbbá erre a célra kellett fordítani a gyámpénztári tartalékalapoknak más célra le nem kötött részét; végül erre a célra ki lehetett vetni 1%-os vármegyei pótdót is.⁴⁹⁾

(6) Az ú. n. szanalási törvény (1924:IV. tc. a) mell. A. I. 6.) alapján kiadott első rendelet⁵⁰⁾ — az állami kiadások apasz-

41) 1/1903. B. M. 52. §. 42) 2.000/1925. N. M. M. eln. 5. §. 43) 1/1903. B. M. 53. §. 44) U. o. 54. 73. §. 45) 2.000/1925. N. M. M. eln. 14. §. 46) 203.500/1931. B. M. III. 5. 47) 2.000/1925. N. M. M. eln. 18. §. 48) 1901: VIII. tc. 5. §. 49) U. o. 3—6. §. 50) 4.100/1924. M. E.

tása céljából — az összes gyermekgondozási költségeket a törvényhatóságokra kívánta áthárítani. Az általános felzúdulás következtében azonban újabb minisztériumi rendelet⁵¹⁾ az Országos Betegápolási Pótadó helyett „Nyilvános Betegápolási és Gyermekgondozási Pótadó” kivetését rendelte el, amelyből az állami gyermekmenhelyek kötelékébe tartozó *valamennyi* gyermeknek a gondozási költségeit viselni kell. Ez a rendelkezés hatályos ma is azzal a kiegészítéssel, hogy az állami gyermekmenhelyek egyéb olyan kiadásait, amelyek ezt a pótadót nem terhelik, az államkincstár viseli.⁵²⁾

(7) Azzal kapcsolatban, hogy 1926. óta a 7—15 éves elhagyott gyermekek gondozási költségeit is az államkincstár fedezi, a következő változások álltak be:

1. a gyermekek *községi illetőségének* megállapítása most már csak akkor szükséges, ha állampolgárságuk kétes, vagyis ha valószínű, hogy a Magyarországon született gyermeknek az elszakított területen van a községi illetősége, tehát nem magyar állampolgár; vagy ha az elcsatolt területen született gyermek — községi illetősége alapján — magyar honos lehet;⁵³⁾

2. az 5.180/1926. M. E. sz. rendelet következtében hatályukat veszítették az „Elhagyott Gyermekek Segélyalapja”-ra vonatkozó rendelkezések, és ez az Alap meg is szűnt;⁵⁴⁾

3. a gyámpénztári tartalékalapok jövedelmének azt a részét, amelyet az Elhagyott Gyermekek Segélyalapja javára kellett fordítani, az Alap megszűnése után olyan gyermekek segélyezésére kell fordítani, akiknek tartásáról és neveléséről az eltartásra köteles hozzátartozók nem tudnak kellőképpen gondoskodni.⁵⁵⁾

(8) Az állami gyermekmenhely *követelheti* a gyermek gondozási költségeit azoktól, akik a gyermek eltartására kötelezve vannak (szülők, nagyszülők, ill. a természetes atya, az anya, és az anyai nagyszülők). A *behajtás* közadók módjára történik; még pedig akkor is, ha a kötelezett a fizetési meghagyás ellen ellenmondással élt.⁵⁶⁾

(9) Közadók módjára kell behajtani a gondozási költségeket attól a hozzátartozótól is, aki azt *önként vállalta*.⁵⁷⁾

(10) A *természetes atyától* a gondozási költségeket közadók módjára csak akkor lehet követelni, ha az magát a fizetésre közokirattal kötelezte, vagy ha kötelezettségét bírói ítélet állapította meg.⁵⁸⁾

(11) Ha a gyermeknek nincs eltartásra köteles hozzátartozója, vagy attól nem lehet a költségeket behajtani, de a *gyer-*

51) 5.180/1926. M. E. 52) 6.000/1931. M. E. II. §. 53) 30.762/1928. N. M. M. 54) 1.711/1929. N. M. M. eln. 55) 204.900/1931. B. M. 56) 2.000/1925. N. M. M. eln. 15. §. és HB. 20/4. sz. 1932. évi hat. 57) 2.000/1925. N. M. M. eln. 17. §. 58) U. o. 15. §.

meknek van vagyona, vagy járadékjellegű ellátása, a gyermekmenhelyi gondozási költségeket ebből kell közadók módjára behajtani.⁵⁹⁾

(12) A belügyminiszter különös méltánylást érdemlő körülmények fennforgása esetében kivételesen *jelentést adhat* a gondozási költségek fizetésének kötelezettsége alól.⁶⁰⁾ Az elengedésre irányuló kérelemhez csatolni kell: a) a gyermeknek; b) a gyermek szüleinek (a természetes atyának is!) és nagyszüleinek (a törvénytelen gyermek anyai nagyszüleinek) vagyoni és kereseti viszonyait, esetleg segélyüket, nyugdíjukat vagy járadékokat összeg szerint feltüntető hatósági bizonyítványokat; c) az elhaltaknak halotti, d) az élő szülőknek és nagyszülőknek születési és házassági anyakönyvi kivonatait is.⁶¹⁾

(13) Az „Országos Betegápolási Pótadó” helyébe 1926-ban a „Nyilvános Betegápolási és Gyermekgondozási Pótadó” lépett.⁶²⁾ Ennek a Pótadónak az alapja a föld-, a ház-, az 5%-os általános kereseti-, a társulati- és a tantieme-adó. Az alkalmazottak kereseti adója alapján nincs helye e pótadó kivetésének.⁶³⁾

(14) A Nyilvános Betegápolási és Gyermekgondozási Pótadó kulcsát évről-évre a pénzügyminiszter állapítja meg, és hozzádékát az állami költségvetésben kell előirányozni.⁶⁴⁾

8. A gyermekvédelem szervei. (1) A gyermekvédelem legfontosabb szerve az *állami gyermekmenhely*. Ezidőszert kilenc gyermekmenhely van, és ennek megfelelően *kilenc gyermekmenhelyi kerület*, ú. m.: 1. a budapesti, 2. a debreceni, 3. a gyulai, 4. a kecskeméti, 5. a miskolci, 6. a pécsi, 7. a szegedi, 8. a szombathelyi, 9. a veszprémi.⁶⁵⁾

(2) A gyermekmenhely a szükséghez képest állítja fel intézményeit. Kiegészítő intézményei: a) a szakoktatásra, és a szigorúbb nevelésre berendezett *internátusok*, és b) a *gyermekgyógyintézetek (szanatóriumok)*.⁶⁶⁾

(3) A gyermekmenhelyek *személyzete* tisztviselőkből, irodai személyzetből és egyéb alkalmazottakból áll. Tisztviselők: az igazgató-főorvos, Budapesten külön igazgató; a másodorvos; a felügyelő orvos; a teleporvos; a gondnok és az ellenőr. Az irodai személyzet mellett vannak egyéb alkalmazottak: ápolók, dajkák és szolgák.⁶⁷⁾

(4) A gyermektelepeken (l. fentebb 5. (2) alatt) az igazgató-főorvos *gyermekvédő telepbizottságok* megalakítását kíséri meg.⁶⁸⁾ Ahol pedig a bizottsági tagok akadályozva vannak az állandó felügyelet gyakorlásában, az igazgató — mérsékelt tiszteletdíj mellett — *felügyelőnőt* alkalmazhat.⁶⁹⁾

59) 2.000/1925. N. M. M. eln. 16. §. 60) U. o. 15. §. ut. bek. és 16. §. (2). 61) 133.518/1931. N. M. M. 62) 6.000/1931. M. E. 11. §. 63) U. o. 12. §. 64) U. o. 13. §. 65) 123.000/1930. N. M. M. 66) 1/1903. B. M. 12. §. 67) U. o. 13—19. §. 68) U. o. 65., 66. §. 69) U. o. 67. §.

(5) A belügyminiszter az állami gyermekmenhelyek székhelyein *gyermekvédő bizottságokat* alakíthat.⁷⁰⁾

(6) A gyermekvédelemmel foglalkozó intézetek és egyesületek összhangzó működését és szerves összmunkáját a *Gyermekvédő Országos Központ* hivatott biztosítani,⁷¹⁾ amelynek elnökét és helyettes elnökét a belügyminiszter élethossziglan nevezi ki.⁷²⁾

(7) Valamennyi állami gyermekmenhely felett a felügyeletet az *Állami Menhelyek Országos Felügyelője* látja el.⁷³⁾

(8) Létesülhet *Gyermekvédelmi Központ* is, amelynek feladata, hogy a vármegye gyermekvédelmi munkájába a kórházakat és az állami gyermekmenhelyeket is bekapcsolja.

20. §. A fiatalkorúak javítónevelése.

(1) A fiatalkorú javítónevelésének *akkor van helye*, ha eddigi környezetében a romlás veszélyének van kitéve, vagy züllésnek indult, vagy értelmi vagy erkölcsi fejlődése érdekében a javítónevelés más okból mutatkozik szükségesnek.¹⁾

(2) A javítónevelést — a fiatalkorúra kiszabott büntetés-ként — mindig a *fiatalkorúak bírósága rendeli el*. Ha a javítónevelést a közig. hatóság, mint rendőri büntető bíróság, látja szükségesnek, az ügyet a fiatalkorúak illetékes bíróságához teszi át; és ha a fiatalkorú érdekében halaszthatatlanul szükséges, a fiatalkorút ideiglenes felvétel végett a legközelebb eső állami gyermekmenhelybe szállítja.²⁾

(3) A *fogházbüntetésre ítélt* fiatalkorúval szemben akár a fogházbüntetést megállapító ítéletben, akár utóbb a felügyelő hatóság javaslatára, elrendelheti a bíróság, hogy a fiatalkorú a *fogházbüntetés kiállása után* utólag javítónevelésben is részesíttessék, ha ettől gyökeres erkölcsi átalakulása remélhető.³⁾

(4) A bíróság a javítónevelést *határozatlan időre* mondja ki, de az nem terjedhet túl a fiatalkorú élete 21-ik évének betöltésén.⁴⁾

(5) *Fiatalkorúak külön bíróságát* alakítani kell minden törvényszéknél, amelynek büntető hatásköre van. Az igazságügyminiszter alakíthat ilyent minden járásbíróságnál is, ahol ezt szükségesnek ítéli.⁵⁾

(6) A javítónevelés céljára *állami*, és az igazságügyminiszter által arra alkalmasnak talált *más intézetek* szolgálnak.⁶⁾

70) 1/1903. B. M. 68., 69. §. 71) U. o. 70., 71. §. 72) 67.870/1907. B. M. 73) 1/1903. B. M. 78. §.
1) 1908:XXXVI. tc. 16. §. (2), 24. §. (1). 2) U. o. 24. §. (1), 33. §. (4), 1913:VII. tc. 63. §. (3). 3) 1908:XXXVI. tc. 28. §. 4) U. o. 24. §. (2). 5) 1913:VII. tc. 1. §. 6) 1908:XXXVI. tc. 24. §. (3).

(7) A javítónevelés módzatait és részletes szabályait az igazságügyminiszter a belügyminiszterrel egyetértve állapítja meg.⁷⁾

(8) A javítónevelés végrehajtása iránt az előterjesztést a fiatalkorúak bírása teszi meg. Ha a bíróság a javítónevelést elrendelte, a fiatalkorúak bírása ideiglenesen megteszi a szükséges védő- és óvóintézkedéseket. Ha a fiatalkorú gondozására alkalmas egyén, egyesület vagy intézet nincs közelben, a bíróság a fiatalkorút a bírósági fogház helyiségében helyezheti őrizet alá; ez azonban rendszerint nem tarthat tovább 15 napnál. A fiatalkorúak bírását különben az előzetes eljárásban ugyanazok a jogok illetik, mint a vizsgálóbíróét.⁸⁾

(9) Ha a javítónevelés végrehajtása vagy a végrehajtás folytatása nem mutatkozik kívánatosnak, a fiatalkorúak bírása, ill. az a bíróság, amelynek területén a fiatalkorú fogházbüntetését tölti, a javítónevelés mellőzését rendelheti el.⁹⁾

7) 1908:XXXVI. tc. 24. §. (4), 27.200/1909. I. M. 8) 1913:VII. tc. 19., 21., 52. §. 9) 1913:VII. tc. 53. §.

II. Fejezet. Gyámhatósági védelem.

21. §. A gyámhatósági védelem általában.

(1) Verbóczy szerint a gyámság mindig *védelmet* jelent.¹⁾ A védelem fogalmából pedig az következik, hogy mindaz, amit a reá vonatkozó jogszabályok megállapítanak, *a védelemre szorulóknak* érdekében történik, vagyis, hogy az ilyen rendelkezések alkalmazásánál mindig a védetteknek az érdekei irányadók. Törvényeink ezt az elvet több helyütt kifejezésre is juttatják. Ezt célozza pl. gyámtörvényünknek az a rendelkezése, hogy a gyámhatóság alatt álló, 14-ik életévét betöltött kiskorút személyi és vagyoni fontosabb ügyeinek intézésénél mindig meg kell hallgatni.²⁾ Határozottan kifejezi ezt a MT.-nek az a rendelkezése, hogy: „A kiskorút csak saját akaratával és csak akkor szabad nagykorúnak nyilvánítani, ha az ő érdeke kívánja.”³⁾ A házassági törvény pedig úgy hangzik, hogy a kiskorú házasságkötése kérdésében: „A gyámhatóság a kiskorú meghallgatása nélkül nem határoz, és kizárólag ennek az érdekét tartja szem előtt.”⁴⁾

(2) Védelemre a jog terén az szorul, aki nem képes ügyeinek önálló intézésére. Mert *jogképes* ugyan minden ember, sőt — élve születésének feltétele alatt — még a méhmagzat is,⁵⁾ — élve születésének feltétele alatt — még a méhmagzat is, — ami annyit jelent, hogy mindenkinek lehet joga és kötelezettsége; ahhoz azonban, hogy valaki a jogot tényleg meg is szerezze, vagy a kötelezettséget jogérvényesen elvállalja, valaminő jogügylet (szerződéskötés vagy jogi nyilatkozat tétele) szükséges; jogügylet hatályosságához azonban megkívánatik, hogy minden fél *cselekvőképese* legyen, vagyis olyan, aki a saját szándékában szerezhesen jogokat, vagy vállalhasson kötelezettségeket, más szóval: aki maga köthessen szerződést és tehessen egyéb nyilatkozatot.⁶⁾

(3) Vannak teljesen *cselekvőképtelenek*, aztán olyanok, akiknek cselekvőképessége *korlátolt*, végül olyanok, akiknek cselekvőképessége *korlátlan*, vagyis akik *önjogúak*.

(4) *Cselekvőképtelen* — belátó képességének hiánya miatt — a 12 éven aluli gyermek; aztán az elmebeteg; továbbá az,

1) HK. III. 12. c. 2. §. 2) 1877:XX. tc. 138. §., I. MT. 393. §. 3) MT. 17. §. (2). 4) 1894:XXXI. tc. 10. §. 5) MT. I., 8. §. 6) MT. 12. §.

aki múltó elmezavar vagy öntudatlanság miatt nem képes értelmes akaratelhatározásra, — amíg ez az állapot tart; végül az, aki elmebaj miatt gondnokság alá van helyezve.⁷⁾ Az elmebetegekkel egy tekintet alá esik az a siketnéma, aki magát jelekkel sem tudja megértetni.⁸⁾

(5) *Korlátolt cselekvőképességű* az, aki nem teljesen cselekvőképtelen, de nem is önjogú.⁹⁾ Ilyenek a 12. évet betöltött, de még nem 24 éves kiskorúak, továbbá a gyenge elméjük, a magukat jelekkel megértetni tudó siketnémák, valamint — akaraterejük gyengesége miatt — vagyoni kérdésekben a tékozlók.

(6) *Korlátlanul cselekvőképes*, vagyis *önjogú* az a nagykorú személy, aki nincs gondnokság alá helyezve, kivéve ha cselekvőképtelen (eszméletlen vagy részeg) állapotban van.¹⁰⁾

(7) Jogi védelemre tehát elsősorban azok szorulnak, akik cselekvőképtelenek, vagy akiknek cselekvőképessége korlátolt. Vannak azonban olyanok is, akik korlátlanul cselekvőképesek, de körülményeiknél fogva gátolva vannak akaratelhatározásuk szabad gyakorlásában. Ilyenek a tartósan távollévők és azok, akik szabadságvesztésbüntetésüket töltik. Ezeknek *vagyoni ügyeikben* való védelméről a törvény szintén gondoskodik, de csak arra az esetre, ha megbízottról ők maguk nem gondoskodtak; vagy ha megbízottjuk akadályozva van a vagyonkezelésben; vagy ha megbízottjukkal érdekellentétbe kerülnek; vagy ha a megbízás megszűnt.¹¹⁾

(8) A teljes cselekvőképességhez szükséges, hogy legyen a teljes *belátó és elhatározó képesség*, valamint az *elhatározási szabadság* is. Az elhatározási szabadság azonban hiányzik akkor, ha valakit ellenállhatatlan kényszerrel szorítanak valaminő cselekvésre, vagy nem tevésre, avagy valaminő jognyilatkozat tételére; valamint akkor is, amikor valakit szándékosan tévedésbe ejtenek, és az a tévedés következtében valódi akaratától eltérően cselekszik vagy nyilatkozik. Mindezeknek a cselekvései vagy nyilatkozatai akaratelhatározásuk szabadságának hiánya miatt lehetnek hatálytalanok vagy megtámadhatók.

(9) A nem önjogúak jogi védelme abban áll, hogy a *cselekvőképtelen* személy nevében csak törvényes képviselője köthet érvényes jogügyletet, a *korlátolt cselekvőképességű* személy jogügylete pedig csak törvényes képviselőjének hozzájárulásával válik hatályossá; sőt olyan esetekben, amikor ezt a törvény megkívánja, a jogügylet hatályosságához ezenfelül még a gyámhatóság jóváhagyása is szükséges.¹²⁾

(10) Némely esetben még ezen is túlterjed a törvény vé-

7) MT. 12. §. 8) 1877:XX. tc. 28. §. a). 9) MT. 11. §. 10) MT. 10. §. 11) 1877:XX. tc. 28. §. (2), 33. §. (4). 12) MT. 22. §.

delme, amennyiben olyan jogügylet, amellyel a kiskorú vagy a gondnokolt visszteher nélkül kötelezletnek, vagy jogokról visszteher nélkül mondana le, vagy kezességet avagy idegen kötelezettséget vállalna, a kiskorúra vagy gondnokoltra még gyámhatósági jóváhagyás esetében sem kötelező.¹³⁾

(11) Gyámtörvényünk védelme alá tartoznak a fentiek szerint: 1. a kiskorúak, 2. az elmebetegek, 3. a gyengeelméjük, 4. a siketnémák, 5. a tékozlók, 6. a tartósan távollévők, 7. azok, akik szabadságvesztés-büntetésüket töltik. Minthogy pedig a gyámhatósági intézkedések túlnyomó része a kiskorúakra vonatkozik, áttekintést nyújtunk azok fölött a korlátozások fölött, amelyek a nem teljes korral kapcsolatosak.

22. §. Az életkor és a hozzáfűződő jogkövetkezmények.

(1) Az életkor, különösen a 24-ik életév betöltéséig terjedő kiskorúság, nagy jelentőségű a jogügyletek és egyéb jogi cselekmények hatályossága szempontjából.

(2) Verbőczy idejében *törvénytelen korúak* (serdületlenek) voltak a 12 éven aluli gyermekek; *törvényes korúak* (serdültek) pedig a 12-ik évüket betöltött nők 16-ik, és a férfiak 24-ik életévük eléréséig.¹⁾

(3) Mai jogunk szerint *nem törvényes korúak* (serdületlenek, gyermekek) a 12-ik (ipari vonatkozásban a 14-ik) életéven aluliak;²⁾ *törvényes korúak* (serdültek) pedig a 12—24 évesek; — az utóbbiak közül ismét *fiatalkorúak* a 12—18 (ipari vonatkozásban 14—18) évesek;³⁾ *fejletlen korúak* — a házasságkötés szempontjából — a nők 16-ik, a férfiak 18-ik életévük eléréséig;⁴⁾ *kiskorú* végül minden magyar állampolgár 24-ik életévének betöltéséig, kivéve a korábban férjhez ment nőket,⁵⁾ továbbá azokat, akiket nagykorúsítottak,⁶⁾ vagy akik önálló iparüzés vagy önálló háztartásalapítás következtében váltak nagykorúakká.⁷⁾ *Nagykorú* pedig minden 24. életévét betöltött magyar állampolgár, kivéve akinek kiskorúságát meghosszabbították.⁸⁾

(4) A nem teljes életkorhoz fűződő jogi korlátozások jelentkeznek az anyagi és az alaki jog terén egyaránt. Ezek közt talán legkönnyebb az áttekintés, ha a joghatásokat az életkor növekedő sorrendjében vizsgáljuk.

(5) A kiskorúsághoz kapcsolódó legfontosabb jogkövetkezmények a következők:

13) 1877:XX. tc. 20. §. (3), 113. §. (3).

1) HK. I. 111. c., 2., 3., 5. §. 2) 1908:XXXVI. tc. 15. §. (1), 1922:XII. tc. 73. §. 3) 1908:XXXVI. tc. 16. §. (1), 1922:XII. tc. 73. §. 4) 1894:XXXI. tc. 7. §. 5) 1874:XXIII. tc. 2. §., 1877:XX. tc. 1. §. (2). 6) 1877:XX. tc. 4. §. 7) U. o. 5., 6. §. 8) U. o. 1. §. (1), 8. §., MT. 16. §.

a) a 7 éven aluli gyermek a másik szülő vallására áttért szülőjének vallását követi, még a szülők közt létrejött előzetes megegyezés ellenére is;⁹⁾ a házasságon kívül született 7 éven aluli gyermek vallásváltató anyjának bevett vagy elismert vallását követi; a királyi leirattal törvényesített, vagy az atya által elismert fiú az atya bevett vagy törvényesen elismert vallását követi, ha az atya erre vonatkozó kívánságát a törvényesítést vagy elismerést követő 6 hónap alatt kijelenti;¹⁰⁾

b) ha az egyik házastárs vallásváltatása következtében a házasság egyvallásúak házasságává lesz, a 7—18 éves gyermekek — a gyámhatóság beleegyezésével — áttérhetnek a szülők közös vallására;¹¹⁾

c) a gyermek 12 éves koráig cselekvőképtelen; azonban a mindennapi forgalomban előforduló olyan csekélyebb jelentőségű jogügyleteket köthet, amelyeket ilyen kiskorúak általában szoktak kötni (gyümölcsöt, cukrot stb. vásárolhat);¹²⁾

d) 12 éven aluli gyermek ellen bűnvád nem emelhető, és bűnvádi eljárás nem indítható;¹³⁾

e) a 12—18 éves korban elkövetett bűncselekmény miatt nem vonható büntetőjogi felelősségre az, akinek a bűncselekmény elkövetéséhez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettsége nem volt;¹⁴⁾ — az ilyen korban elkövetett bűncselekmények megtörlésére pedig a törvény jelentékenyen enyhébb büntetéseket alapít meg;¹⁵⁾

f) a 12 éven felüli kiskorú köthet szerződést, és egyéb jognyilatkozatot is tehet, de — hacsak a törvény mást nem rendel — csakis törvényes képviselőjének beleegyezésével, vagyis előzetes hozzájárulásával; — olyan szerződést azonban, amellyel kizárólag jogi előnyt szerez, törvényes képviselőjének beleegyezése nélkül is köthet; de a kiskorúnak juttatott ajándékot a törvényes képviselő — a gyámhatóság jóváhagyásával — az ajándékozónak visszaadhatja;¹⁶⁾ — ingatlan vagy ingó vagyonnak tőkebefektetésül szerzéséhez pedig a törvényes képviselő beleegyezésén felül a gyámhatóság jóváhagyása is szükséges;¹⁷⁾

g) a 12. életévét betöltött kiskorú végrendelkezhetik; de 18-ik életévének betöltéséig csak közvégrendeletet tehet;¹⁸⁾

h) a 12—18 éves személy képesítéshez kötött iparban csak akkor kaphat munkakönyvet, ha segédlevéllel igazolja, hogy tanoncidejét befejezte, vagy hogy olyan tanműhelyet, tanfolyamot, ipari szakiskolát stb. végzett, amelynek bizonyítványa munka-

9) 1894:XXXII. tc. 3. §. (2), 4. §. (2). 10) U. o. 5. §. (2), (3). 11) U. o. 3. §. (2), 4. §. (3). 12) 1894:XXXI. tc. 127. §. a), MT. 12. §. a), 13. §. 13) 1878:V. tc. 83. §., 1879:XL. tc. 12. §., 1908:XXXVI. tc. 15. §. 14) 1878:V. tc. 82. §., 1908:XXXVI. tc. 16. §. 15) 1908:XXXVI. tc. 16—31. §. 16) MT. 22., 23. §. 17) 1877:XX. tc. 20. §. c), 113. §. 7. 18) HK. III. 30. c. 4., 5. §., 1876:XVI. tc. 21. §.

könyv váltására jogosít; — 18 éven felüli személy bármely munkakörben kaphat munkakönyvet;¹⁹⁾

i) 14 életévét még be nem töltött tanúnak megesketését mellőzni kell, sőt az idősebbét is akkor, ha értelmi fejletlenségénél fogva az eskü jelentőségéről nincs kellő fogalma;²⁰⁾

k) a 14 éven felüli gyermek arról, amit szolgálatával és munkájával szerez, szabadon rendelkezhetik, ha fenntartásáról maga gondoskodik;²¹⁾

l) perbeli cselekvőképessége van mindenkinek, aki a per tárgyáról peren kívül jogérvényesen rendelkezhetik;²²⁾

m) perbeli cselekvőképessége van különösen a 14. életévét meghaladt kiskorúnak azokban a perekben, amelyeket munkaadója vagy a biztosító intézet ellen indít, kivéve ha elmebeteg, gyengeelméjű vagy siketnéma;²³⁾

n) 14 éven felüli kiskorúnak véleményét meg kell kérdezni személyi és fontosabb vagyoni ügyeiben;²⁴⁾

o) 16 éven aluli kiskorú helyett a magánindítványt csak törvényes képviselője terjesztheti elő, és az képviselheti a magánvádat is; — a 16—24 éves megteheti maga is, de helyette képviselője is;²⁵⁾

p) a 16 éven felüli kiskorú előterjesztést tehet a gyámhatóságához, ha az életpálya választásánál atyjával vagy gyámjával nem ért egyet;²⁶⁾

r) fejletlen korú (16 éven aluli nő és 18 éven aluli férfi) nem köthet házasságot; de az igazságügyminiszter felmentést adhat;²⁷⁾

s) a 16—24 éves nő és a 18—24 éves férfi házasságához a beleegyezésre jogosult szülő beleegyezése szükséges. 20 éven aluli kiskorú házasságához, ha nem a szülő a törvényes képviselő, szükséges a szülő beleegyezése is; ha pedig nincs szülő, és a törvényes képviselő nem a nagyatya, a törvényes képviselő beleegyezésén kívül szükséges a gyámhatóság jóváhagyása is. Ha a szülő vagy a törvényes képviselő megtagadja beleegyezését, azt a gyámhatóság beleegyezése pótolja;²⁸⁾

t) a 18 éven felüli kiskorú kérheti visszahonosítását, ha magyar állampolgárságát a trianoni békeparancs következtében — elbocsátás vagy hatósági határozat nélkül — vesztette el, feltéve, hogy nem cselekvőképtelen, és visszahonosítását különös méltánylást érdemlő körülmények indokolják;²⁹⁾

u) 18-ik évét betöltött kiskorú áttérhet más vallásra; a férjhez ment nő azonban 18-ik életévének betöltése előtt is;³⁰⁾

19) 1922:XII. tc. 111. §. 20) 1911:I. tc. 312. §. 1., 1896:XXXIII. tc. 221. §. 3., 4. 21) 1877:XX. tc. 3. §., MT. 24. §. 22) 1911:I. tc. 71. §. 23) 1932:IV. tc. 13. §. (1). 24) 1877:XX. tc. 138. §. 25) 1878:V. tc. 113. §., 1896:XXXIII. tc. 47. §. (1). 26) 1877:XX. tc. 26., 97. §. 27) 1894:XXXI. tc. 7. §. 28) U. o. 8. §. 29) 1922:XVII. tc. 24. §. (4). 30) 1868:LIII. tc. 2. §.

v) 18 évnél fiatalabbak nem lehetnek végrendeleti tanúk;³¹⁾
 w) 18 életévüket betöltött kiskorúak nagykorúsíthatók;³²⁾
 x) a 18. életévét betöltött kiskorú, ha atyjának vagy gyámjának gyámhatóságilag jóváhagyott beleegyezésével önálló ipart űz, ez által nagykorúvá válik;³³⁾

y) a 20-ik életévét betöltött kiskorú nagykorúvá válik, ha atyja — a gyámhatóság jóváhagyásával — a kiskorú vagyont szabad rendelkezésére átadja, vagy beleegyezik abba, hogy a kiskorú önálló háztartást alapítson;³⁴⁾

z) az a kiskorú, akinek törvényes képviselője vagy a gyámhatóság megengedte, hogy szolgálatba vagy munkába álljon, az erre a célra szükséges szerződést maga is megkötheti;³⁵⁾ tanonszerződést azonban csak törvényes képviselője vagy ennek meghatalmazottja köthet.³⁶⁾

23. §. Nagykorúság. Kiskorúság.

(1. Nagykorú. Kiskorú 94. — 2. Nagykorúsítás 95. — 3. Kiskorúság meghosszabbítása 95.

1. Nagykorú, kiskorú. (1) Nagykorú az, aki életének 24-ik évét betöltötte, ha kiskorúságát nem hosszabbították meg.¹⁾

(2) Gyámtörvényünk a „teljeskorú“ kifejezést használja; a „nagykorú“ szó azonban kifejezőbb ellentéte a „kiskorú“-nak; de polgári perrendtartásunk, valamint a Magánjogi Törvénykönyv Tervezete is a „nagykorú“ kifejezést fogadta el;²⁾ ezt használjuk mi is.

(2) Kiskorú az, aki még nem 24 éves, kivéve aki férjhezmenetel, nagykorúsítás stb. következtében korábban vált nagykorúvá.³⁾

(3) Az a nő, aki 24. életévének betöltése előtt férjhez ment, nagykorúvá lesz, és megőrzi nagykorúságát akkor is, ha 24 éves korának elérése előtt özvegységre jut, vagy ha házasságát felbontották, vagy érvénytelennek nyilvánították;⁴⁾ szenvedő váltóképesse azonban 24-ik életévének betöltése előtt a férjes nő is csak akkor lesz, ha önállóan ipart űz.⁵⁾

(4) Nagykorúvá lesz az (a férfi vagy nő), akit 18-ik életévének betöltése után a gyámhatóság nagykorúsított.⁶⁾

(5) Az, aki 18-ik életévének betöltése után — atyjának vagy gyámjának gyámhatóságilag jóváhagyott beleegyezésével — önálló ipart űz, ez által nagykorúvá válik;⁷⁾ az önálló ipar-

31) 1876:XXVI. tc. 2. §. 32) 1877:XX. tc. 4. §. 33) U. o. 5. §. 34) U. o. 6. §. 35) 1876:XXIII. tc. 7., 8. §., 1877:XX. tc. 94., 95. §., MT. 27. §. 36) 1922: XII. tc. 6. §. (2).

1) 1877:XX. tc. 1., 8. §., MT. 16. §. 2) 1911:I. tc. 718., 721. stb. §., MT. 11., 15., 16. stb. §. 3) 1874:XXIII. tc. 2. §., 1877:XX. tc. 1. §. (2), 4—6. §. 4) 1874:XXIII. tc. 1., 2. §., 1877:XX. tc. 1. §. 5) 1876:XXVII. tc. 1. §. 6) 1877:XX. tc. 4. §. 7) U. o. 5. §.

üzéssel szerzett nagykorúság azonban házasságkötés szempontjából nem jön figyelembe.⁸⁾

(6) Nagykorúvá válik a 20-ik életévét betöltött az a kiskorú is, akinek vagyont az atyai hatalmat gyakorló atya — a gyámhatóság jóváhagyásával — szabad rendelkezésére adja, vagy beleegyezik abba, hogy önálló háztartást alapítson.⁹⁾

2. Nagykorúsítás. (1) Nagykorúsításnak akkor van helye, ha a kiskorú saját ügyeinek vitelére elegendő képességgel és érettséggel rendelkezik.¹⁰⁾

(2) A nagykorúsítás elhatározása előtt — gyámtörvényünk szerint — a gyámhatóság (a gyermek meghallgatása mellett¹¹⁾) köteles meghallgatni a szülőket és a nagyszülőket is, ilyenek nem létében pedig a legközelebbi oldalrokonokat és a gyámot. Ha a nagykorúsítás mindezek egybehangzó véleménye alapján történt, nincs szükség további jóváhagyásra; ellenkező esetben az ügyet a felsőbb (a másodfokú) gyámhatósághoz hivatalból fel kell terjeszteni.¹²⁾

3. Kiskorúság meghosszabbítása. (1) Nem lesz nagykorú 24-ik életévének betöltése után sem az, akinek kiskorúságát meghosszabbították. A kiskorúság meghosszabbítása történhetik vagy azért, mert a kiskorú testi vagy lelki fogyatkozása miatt nem képes önmagát fenntartani, ill. ügyeiről kellően gondoskodni; vagy azért, mert magát tetemes adósságokba bonyolította; vagy azért, mert olyan kicsapongó életet folytat, hogy e miatt őt továbbra is atyai hatalom vagy gyámság alatt kell tartani.¹³⁾

(2) A kiskorúság meghosszabbítását rendszerint a kiskorú életkora 23-ik évének betöltése előtt kell kérni. Később, de a 24-ik életév bekövetkezése előtt csak akkor lehet azt kérni, ha az az ok, amely a kiskorúság meghosszabbítását szükségessé teszi, a 23-ik életév betöltése után következett be;¹⁴⁾ különben csak gondnokság alá helyezésnek lehet helye.

(3) A kiskorúság meghosszabbítását kérhetik: a szülők, a gyám; szülők nem létében a nagyszülők; ilyenek nem létében az oldalrokonok az unokatestvérekig bezárólag; továbbá a kiskorú gyermekének törvényes képviselője; végül az árvaszéki ügyész. A távollét vagy más ok miatt tartósan gátolt szülőt nem létezőnek kell tekinteni.¹⁵⁾

(4) A kiskorúság meghosszabbítását a bíróság, még pedig kizárólag az a törvényszék rendeli el, amelynek területén a kiskorú gyámhatóságának székhelye van.¹⁶⁾

(5) A kiskorúság meghosszabbítására vonatkozó bírói ítéletnek jogerőre emelkedéséig a gyámhatóság is felfüggesztheti a kiskorúnak nagykorúvá válását, ha ezt indokoltnak találja.¹⁷⁾

8) 1894:XXXI. tc. 130. §. 9) 1877:XX. tc. 6. §. 10) U. o. 4. §. (3). 11) U. o. 138. §. 12) U. o. 4., 216. §. 13) U. o. 8. §. 14) U. o. 9. §. 15) 1911:I. tc. 703. §. 16) 1877:XX. tc. 9. §., 1911:I. tc. 702. §. 17) U. o. 9. §.

24. §. A kiskorúak tartása, neveltetése és elhelyezése. Érintkezés velük.

(1. A törvényes házasságból származó gyermek tartása 96. — A) A házasság fennállása alatt 96. — B) A házasság felbontása után 96. — C) A kiskorú vagyona jövedelmének hováfordítása 96. — D) Elhelyezés 97. — E) Hatáskör 97. — F) Részletetés az eltűnt felmenők vagyonából 98. — 2. Törvénytelen gyermekek eltartása 99. — 3. Érintkezés a gyermekekkel és unokákkal 99.)

1. A törvényes házasságból származó gyermekek eltartása.
A törvényes gyermek tartási költségeinek viselésére a házasság jogérvényes felbontásáig az 1877:XX. tc. 12. §-ának (1) bekezdése, — a házasság felbontása után az 1894:XXXI. tc. 95. §-ának (4) bekezdése irányadó.¹⁾ Az idevonatkozó rendelkezések a következők.

A) A házasság fennállása alatt. (1) A *vagyontalan* törvényes kiskorút a házasság fennállása alatt elsősorban az atya; — ha ez arra egymagában nem képes: vele együtt az anya; — ha atya nincs, vagy arra teljesen képtelen: az anya, végül a nagyszülők kötelesek eltartani és neveltetni.²⁾ A tartás fogalmába tartozik a gyógyíttatás is.³⁾

(2) A törvényes gyermekkel egy tekintet alá esik az utólagos házassággal vagy államfői (királyi, kormányzói) kegyelemmel *törvényesített*, és az *örökbefogadott* gyermek; — az államfői kegyelemmel törvényesített és az örökbefogadott gyermek azonban csak a törvényesítő atyához, illetőleg az örökbefogadó atyához vagy anyához való viszonylatban; — ezek rokonságával tehát nincs.

(3) Az újabb bírói gyakorlat szerint — családfelelő kötelességéből folyóan — a mostoha apa is köteles az olyan vagyontalan és keresésképtelen kiskorú *mostohagyermekét* eltartani és neveltetni, aki beleegyezésével került a háztartásába, és eltartására más nem vállalt kötelezettséget, sem a gyermeknek nincs eltartására köteles és erre szorítható rokona.⁴⁾

(4) Az özvegy nő is köteles nyugdíjából és nevelési járulékából *férjének korábbi házasságából származó* gyermekeit is eltartani és neveltetni.⁵⁾

B) A házasság felbontása után. A házasság felbontása esetében a közös gyermekek tartási és nevelési költségeit mindkét szülő jövedelme arányában köteles fedezni, ha erre a gyermek vagyonának jövedelme elégtelen.⁶⁾

C) A kiskorú vagyona jövedelmének hováfordítása.
(1) A vagyonos törvényes kiskorú eltartási és nevelési költségeit

1) 109.018/1909. B. M. 2) 1877:XX. tc. 11. §. (1), MT. 282. §. 3) 203.500/1931. B. M. III. 5. 4) 8.275/1916. K. B., 2.976/1927. K. B. 5) 1912: LXV. tc. 56. §. 6) 1894:XXXI. tc. 95. §., I. MT. 229. §.

a kiskorú *vagyonának jövedelméből* kell fedezni. Ha a jövedelem erre nem elégséges, a *törzsvagyon* igénybevételéhez az atya, ill. a gyám köteles a gyámhatóság jóváhagyását kikérni.⁷⁾

(2) Ha a kiskorú vagyonának *haszonélvezete* a szülőket vagy nagyszülőket illeti, a jövedelem egyharmadát a kiskorú tartására és nevelésére kell fordítani, hacsak az ellenkező nincs világosan kimondva. A gyermek tartására és nevelésére fordítandó összeget a gyámhatóság állapítja meg; a megállapítással meg nem elégedő szülők vagy nagyszülők 3 hónap alatt a bírósághoz fordulhatnak.⁸⁾

(3) Az atyai hatalom alatt álló *kiskorú vagyonának jövedelmét* mindenekelőtt a folyó terhek fedezésére és a kiskorú tartási és nevelési költségeire kell fordítani. A felesleg az atyát illeti. De ha a kiskorú vagyonát adósság terheli, a gyámhatóság elrendelheti, hogy a jövedelem-felesleg az adósság törlesztésére fordíttassék; — az atya azonban nem köteles a jövedelem-felesleg egyharmadánál többet fordítani az adósság törlesztésére.⁹⁾

D) Elhelyezés. (1) Ha a különvált szülők másként nem egyeztek meg, a gyermekek 7 éves korukig anyjuknál maradnak, — ezen életkoron túl a *nem vétkes* szülőnek, ha pedig mind a két szülőt vétkesnek nyilvánították, a fiúk atyjuknak, a leányok anyjuknak gondviselésére bíztatnak; de a bíró a házassági perben a vétkeség és egyéb személyes körülmények figyelembevételével, a gyermekek nyilvánvaló érdekében, a szülők egyességétől és a fentebbi szabályoktól eltérően is intézkedhetik, sőt a gyermekeket harmadik személy gondviselésére is bízhatja.¹⁰⁾

(2) Ha a kiskorút *nem adják át* annak, aki őt törvény, bírói határozat vagy gyámhatósági intézkedés értelmében magánál tartani jogosult; vagy ha a kiskorú azt jogtalanul otthagyja; vagy ha attól jogtalanul elviszik, az átadás vagy visszajuttatás iránt a gyámhatóság intézkedik.¹¹⁾

E) Hatáskör. (1) A házastársak különélése esetében a törvényes kiskorú *elhelyezése és tartása* kérdésében a gyámhatóság határoz. De ha házassági per van folyamatban, — szükség esetében és ideiglenesen — a házassági per bírósága is határozhat, ha a gyámhatóság nem határozott.¹²⁾

(2) A gyermek elhelyezése és tartása kérdésében a felbontó, vagy az ágytól és asztaltól elválasztó ítéletben a házassági per bírósága — szükség esetében — akkor is határozhat, ha a gyámhatóság már határozott.¹³⁾ Ha azonban a bíró a per

7) 1877:XX. tc. 26. §. (1), 91. §. (2). 8) U. o. 12. §. (1), (2). 9) U. o. 16. §. (3). 10) 1894:XXXI. tc. 95. §., I. MT. 283., 284., 289. §. 11) 1877:XX. tc. 14. §., I. MT. 280. §. 12) 1930:XXXIV. tc. 137. §. 13) U. o. 137. §., 1894:XXXI. tc. 95., 105. §.

ben kiderített ténykörülmenyeket nem találja elegendőknek arra, hogy a gyermekek elhelyezése és tartása felől határozzon, az erre vonatkozó rendelkezést mellőzi, és az ügyiratokat a per befejeztével — intézkedés végett — a gyámhatósághoz átteszi.¹⁴⁾

(3) Ha a bírói felbontó ítéletnek a gyermekek elhelyezésére és tartására vonatkozó határozata a megváltozott körülmények következtében nem felel meg többé a gyermekek érdekének, a gyámhatóság a bírói ítélettől eltérően intézkedhetik.¹⁵⁾

(4) A bíróság határoz a közösen örökbefogadott gyermek tartásdíja kérdésében, amelyet a gyermek valamelyik örökbefogadó szülőtől igényel,¹⁶⁾ valamint abban a perben, amelyet az örökbefogadó atyához férjhez ment anya — elválás után — a gyermek tartásdíjáért az örökbefogadóval szemben érvényesít.¹⁷⁾

(5) A bíróság hatáskörébe tartozik továbbá a nagyszülővel szemben érvényesített tartásdíj ügye is.¹⁸⁾

F) Részeltetés az eltűnt felmenők vagyonából. (1) Ha a kiskorú tartására köteles felmenőjének tartózkodási helye ismeretlen, vagy ha az a hazajövetelben gátolva van, kiskorú leszármazóinak tartásáról és neveltetéséről pedig nem gondoskodott, az erre rászorult kiskorúak az árvaszéktől tartási és neveltetési költségeket igényelhetnek.¹⁹⁾ Az ilyen kérelmet a törvényes képviselő terjeszti elő, és a fölött a gyámhatóság, felső fokon a belügyminiszter határoz.

(2) Ezeket a költségeket rendszerint a távollévő vagyonának jövedelméből kell fedezni, — a törzsvagyont pedig csak elkerülhetetlen szükség esetében lehet igénybevenni. Az erre vonatkozó gyámhatósági véghatározatot a közig. bizottsághoz, és ennek határozatát a belügyminiszterhez hivatalból kell felülvizsgálás végett felterjeszteni. A belügyminiszteri rendelettel elégedetlen fél a bírósághoz fordulhat.²⁰⁾

(3) Ha valaki legalább 5 év óta távol van, tartózkodási helye ismeretlen, és távollét okából gondnokság alá van helyezve, rászorult leszármazói jövőjük megállapítására, névszerint: kiházásításra, hivatali vagy házassági óvadékra, önálló ipar kezdésére, vagy más hasonló célra szükséges anyagi segély nyújtását követelhetik az illetékes árvaszéktől. Ez a segély azonban semmiesetre sem lehet nagyobb annál a törvényes osztályrésznél, amely őket a távollévő vagyonából megilletné. Az árvaszék határozatát — felülvizsgálás végett — hivatalból kell felterjeszteni a közig. bizottsághoz és ennek határozatát a belügyminisz-

14) 1894:XXXI. tc. 96. §. 15) U. o. 97. §., I. MT. 291. §. 16) 10—40/1927. Hb. 17) 170.360/1926. B. M. 18) Hatásköri bír. I. sz. t. ü. hat., 193.342/1933. B. M. 19) 1885:VI. tc. 11. §. (1). 20) U. o. 11. §. (2)—(4).

terhez. A belügyminiszter határozatával meg nem elégedő fél a bírósághoz fordulhat.²¹⁾

2. A házasságon kívül született gyermekek eltartása. (1) A házasságon kívül született gyermek eltartására elsősorban a természetes atya köteles, halála után örökösei is; a tartásra azonban csak bírói ítélettel kötelezhetők.²²⁾

(2) A tartási köteleesség a természetes apa után az anyát terheli, aki a tartásra és a nevelésre addig is köteles, amíg a bíróság az apa tartási kötelezettsége felől határoz.²³⁾

(3) Korábbi joggyakorlatunk szerint a házasságon kívül született gyermek tartására — az apán kívül — csak az anya volt köteles, és anyján kívül az ilyen gyermek mással nem is állott rokonságban. Az újabb joggyakorlat szerint azonban már anyai nagyszüleivel is rokonságban van, és ezek eltartására is kötelesek.²⁴⁾ A MT. 174. §-ának (3) bekezdése még tovább megy, amikor kimondja, hogy a házasságon kívül született gyermek a törvény szerint rokona anyjának és anyja rokonainak, — továbbá 245. §-ának (1) bekezdése, amely szerint a házasságon kívül született gyermek jogállása anyjával és anyja rokonaival szemben ugyanaz, mint a törvényes gyermeké.

3. Érintkezés a gyermekekkel és unokákkal. (1) A szülők rendszerint érintkezhetnek a nem náluk elhelyezett gyermekükkel. Az érintkezés módját, ha erre nézve a szülők nem egyeztek meg, mindig a gyámhatóság állapítja meg, és az érintkezést ki is zárhatja, ha azt a gyermek nyilvánvaló érdeke szükségessé teszi.²⁵⁾

(2) A nagyszülőknek is joguk van érintkezni unokájukkal, ha a szülők közt a házassági életközösség nem áll fenn, vagy ha az atyai hatalom, illetőleg az anya t. és t. gyámsága (a MT. szerint: a szülői hatalom) megszűnt vagy szünetel.²⁶⁾

(3) Örökbefogadott gyermek szülője is kívánhatja, hogy gyermekének fejlődését és nevelését figyelemmel kísérje és ellenőrizze, és hogy vele közvetlenül érintkezzen. A szülői hatalomnak az örökbefogadással bekövetkezett megszűnése ugyanis egymagában nem szakította meg a szülő és a gyermek közt fennálló vérségi és érzelmi kapcsolatot, amelyekből a szülőnek az a természetes joga következik, hogy gyermekével időnkint érintkezhessek. Ettől a jogától a szülőt csak súlyos ok miatt lehet megfosztani.²⁷⁾

21) 1885:VI. tc. 12. §., I. MT. 416., 426. §. 22) 1877:XX. tc. 11. §. (2), I. MT. 245., 248., 250., 257. §. 23) 1877:XX. tc. 11. §. (3). 24) 204.950/1931. N. M. M. (6). 25) 1894:XXXI. tc. 95., 103. §., I. MT. 288., 358. §. 26) MT. 288. §. 27) 211.228/1935. B. M.

25. §. Atyai hatalom. Gyámság. Gondnokság.

(1. Az atyai hatalom 100. — 2. A gyámság 100. — A) Elvállalása 100. — B) Kizáró okok 100. — C) Felmentési okok 101. — D) Gyámságra hivatottak 102. — 3. A gondnokság 102. — A) A gondnokság alá helyezés okai 102. — B) A gondnokság alá helyezés kérése 103. — C) A gondnokság alá helyezés elrendelése 104. — D) A gondnok kirendelése 104. — E) Gondnokságra hivatottak 104. — 4. A gyámi és a gondnoki tiszttel elfoglalása 104. — 5. Az atyai hatalom, a gyámi és a gondnoki tiszttel megszűnése és megszüntetése 105. — 6. A gondnokság megszüntetésének kérése 106. — 7. Hatáskör a gondnokság megszüntetésére 106.)

(1) A kiskorú vagy atyai hatalom, vagy gyámság alatt áll.¹⁾ A házasságon kívül született kiskorú mindig gyámság alatt áll.²⁾

(2) Azt a kiskorút, aki nem áll atyai hatalom alatt, gyámság alá kell helyezni.³⁾

(3) Törvényeink szerint nagykorú csak gondnokság alatt állhat; de az atyai hatalom vagy a gyámság alatt álló kiskorú is kerülhet bizonyos vonatkozásban gondnokság alá.

1. Az atyai hatalom. (1) A MT. nem atyai, hanem szülői hatalmat ismer, amelynek gyakorlása elsősorban az atyát illeti.⁴⁾

(2) Az atyai hatalmat törvényes vagy törvényesített gyermeke felett az atya gyakorolja. Az atyai hatalom átszáll az örökbefogadó atyára is, ha csak az örökbefogadás alkalmával ellenkező megállapodás nem jött létre.⁵⁾ Az örökbefogadó anyára a természetes és törvényes (t. és t.) gyámság száll át.⁶⁾

(3) Az atyai hatalmat gyakorló atya gyermekeinek törvényes képviselője; részükre gyámot nevezhet, és a gyámságból bárkit kizárhat, kizárhatja az anyát is.⁷⁾

2. A gyámság. A) Elvállalása. (1) A gyámság és a gondnokság elvállalása polgári kötelesség, amelyet a törvényben megállapított eseteken és okokon kívül nem lehet visszautasítani.⁸⁾ Azt, aki a gyámságot, vagy a gondnokságot törvényes ok nélkül nem fogadja el, a gyámhatóság 400 P-ig terjedhető pénzbírsággal sújthatja.⁹⁾

B) Kizáró okok. (1) Gyámmá vagy gondnokká rendszert csak az rendelhető ki, aki a magyar állam területén lakik; kivételnek csak a belügyminiszter jóváhagyása mellett van helye.¹⁰⁾

(2) Gyámságot és gondnokságot nem viselhetnek: a) a nők — az anya, az örökbefogadó anya, és a házastárs kivéte-

1) 1877:XX. tc. 2. §., 1. MT. 265. §. 2) 1877:XX. tc. 39. §. (3), (4). 3) U. o. 27. §., 1. MT. 326. §. 4) MT. 265., 268. §. 5) 1877:XX. tc. 15. §., 1. MT. 267. §. 6) 1877:XX. tc. 36. §. 7) U. o. 15. §. (3), 1. MT. 226. §. 8) 1877:XX. tc. 48. §., 1. MT. 335. §. 9) 1877:XX. tc. 53. §. 10) U. o. 60. §.

lével; b) a gyámság vagy gondnokság alatt állók; c) azok, akiket a gyámságtól vagy gondnokságtól megbízhatatlanság miatt elmozdítottak; d) a szerzetesek; e) a botránysos életűek; f) a esőd alatt állók; g) azok, akiket politikai jogaik gyakorlatától felfüggesztettek.¹¹⁾

(3) Bírák és kir. ügyészek csak törvényes vagy végrendeleti gyámságot viselhetnek, tehát gyámul vagy gondnokul nem rendelhetők ki.¹²⁾

(4) Senki sem viselheti azt a gyámságot vagy gondnokságot, amelyből őt az atyai hatalmat gyakorló atya kizárta; továbbá senki sem lehet gyámjává vagy gondnokává annak, akivel ő maga, vagy házastársa, szülője, gyermeke vagy testvére perben áll, valamint az, akinek, vagy előbb felsorolt rokonai valamelyikének a gyámolttal vagy gondnokolttal szemben — az utóbbiak személyes állását vagy vagyonát érintő — vitás viszonya van.¹³⁾

(5) Testvér, ha vagyon van, csak akkor lehet testvéreinek gyámja vagy gondnoka, ha közöttük az örökség nem vált vitássá, vagy ha a vitás kérdést elintézték.¹⁴⁾

C) Felmentési okok. (1) Nem kötelesek gyámságot és gondnokságot viselni, tehát kérésükre fel kell menteni azokat, akik: a) 60. életévüket betöltötték; b) akik már egy terhesebb, vagy két kisebb gyámságot vagy gondnokságot viselnek; c) akik 5 gyermeknek viselik gondját; d) a miniszterek; e) az országgyűlési képviselők; f) a katonák, a köztisztviselők, a világi papok és tanítók, ha előljáróik bizonyítványával igazolják, hogy a gyámi vagy gondnoki tiszttel kötelességeik teljesítésével nem egyeztethető össze; g) akik a gyámolt vagy gondnokolt lakhelyétől és birtokától olyan távol laknak, hogy a gyámságot vagy gondnokságot csak nagy költséggel és nehézséggel viselhetnék. Nem köteles végül elvállalni a gondnokságot az anya gyermekei, és a feleség férje felett.¹⁵⁾

(2) Kérésükre felmentheti a gyámhatóság azokat is, akik jelentékeny testi bajban vagy idegbetegségben (kedélykórban) szenvednek.¹⁶⁾

(3) A gyám vagy gondnok kérheti felmentését, ha a gyámra vagy gondnokságra hivatott közelebbi rokont ajánl. A közelebbi rokonság címén azonban csak a testvér követelheti a gyámság vagy gondnokság átengedését, ha reá nézve nincsenek kizáró okok.¹⁷⁾

11) 1877:XX. tc. 43. §., 1880:XXXVII. tc. 25. §., 1. MT. 333., 334. §. 12) 1869:IV. tc. 13. §., 1871:XXXIII. tc. 16. §. 13) 1877:XX. tc. 44. §., 1. MT. 334. §. 14) 1877:XX. tc. 47. §. 15) 1877:XX. tc. 49. §., 1. MT. 336. §. 16) 1877:XX. tc. 50. §., 1. MT. 336. §. (9). 17) 1877:XX. tc. 51. §.

D) Gyámságra hivatottak. (1) A gyámság elsősorban a nevezett gyámot, vagyis azt illeti, akit az atyai hatalmat gyakorló atya szabályszerű végrendeletben, vagy közjegyzői okiratban gyámul nevezett.¹⁸⁾

(2) Nevezett gyám nem léteben a gyámság az anyára, mint természetes és törvényes gyámra száll.¹⁹⁾ A MT. szerint az anyát a szülői hatalom, és nem a t. és t. gyámság fogja megilletni.²⁰⁾ Az örökbe fogadó anyát is megilleti a t. és t. gyámság, ha az örökbeadó atya az atyai hatalmat, ill. az örökbeadó anya a t. és t. gyámságot nem tartotta fenn.²¹⁾

(3) Az anya köteles a gyámságot elfogadni, de nem köteles kiskorú gyermekeinek vagyonát kezelni.²²⁾ Ebben az esetben a kiskorú vagyonának kezelésére gondnokot kell kirendelni.²³⁾ Az anya azonban akkor is követelheti, hogy gyermekeit magánál tartsa, és hogy őt ezeknek, személyi és vagyoni ügyeiben meghallgassák, ha nevezett gyám van, vagy ha őt a gyámságtól elmozdították, hacsak olyan okok nincsenek, amelyek őt a gyámságból kizárják.²⁴⁾

(4) Az anya után a törvényes gyámság az atyai, utána az anyai nagytyát, azután a fiúnembeli oldalrokonokat illeti az unokatestvérekig bezárólag. Az oldalrokonok közt a rokonsági fok közelsége dönt; egyenlő fokú rokonok közt a gyámhatóság választ.²⁵⁾

(5) Gyámságra hivatott rokonok nem léteben a gyámhatóság rendel — a rokonok meghallgatásával — megbízható gyámot (rendelt gyám), mégpedig minden kiskorú részére külön, de a testvérek részére rendszerint ugyanazt a gyámot.²⁶⁾

(6) Házasságon kívül született gyermek mindig gyámság alatt áll (nem atyai hatalom alatt), és gyámja mindig az anya (tehát az anyai rokonok nem!); ha pedig az anya kiskorú, a gyermek részére a gyámhatóság rendel gyámot.²⁷⁾

3. A gondnokság. A) A gondnokság alá helyezés okai.

(1) Gondnokság alá azokat a nagykorúakat helyezik, akik: a) elmebeteg, vagy magukat jelekkel megértetni nem tudó siketnémák; b) gyengeelméjűek, vagy magukat jelekkel megértetni tudó siketnémák; c) tékozlók; d) legalább 1 év óta távollévők, ha tartózkodási helyük ismeretlen, vagy hazajövetelükben és vagyonuk kezelésében gátolva vannak; e) a börtön-, helyesen: szabadságvesztés-büntetésre ítélték. A két utóbbi csoportba tartozókat csak akkor kell gondnokság alá helyezni, ha megbizot-

18) 1877:XX. tc. 34. §., I. MT. 329. §. 19) 1877:XX. tc. 35. §. 20) MT. 265. §. 21) 1877:XX. tc. 36. §. 22) U. o. 38. §., I. MT. 335. §. (1). 23) 1877:XX. tc. 29. §. b). 24) 1877:XX. tc. 37. §. 25) U. o. 39. §., I. MT. 330., 332. §. 26) 1877:XX. tc. 42. §., I. MT. 332. §. 27) 1877:XX. tc. 39. §. (3), (4).

tat nem rendeltek, vagy a megbízott akadályozva van a vagyonkezelésben, vagy érdeke megbízójának érdekével összeütközésbe kerül, vagy ha a megbízás megszűnt.²⁸⁾

(2) Vagyonuk kezelésére vonatkozóan gondnokság alá helyezhetők az atyai hatalom vagy gyámság alatt álló kiskorúak is: a) ha az atyai hatalmat gyakorló atya végrendeletben vagy közjegyzői okiratban a vagyonkezelésre gondnokot nevezett, vagy az anyát a vagyonkezelésből kizárta; b) ha a t. és t. gyám-anya a kiskorú vagyonát nem akarja kezelni; c) ha az, aki a kiskorúnak végrendeletben vagy közjegyzői okiratban örökség, hagyomány vagy ajándékozás címén vagyont juttatott, a végrendeletben vagy közjegyzői okiratban ennek a vagyonnak a kezelésére külön gondnokot nevezett, vagy a vagyonkezelésből az atyát vagy a gyámot kizárta.²⁹⁾

(3) Gondnokság alá helyezésnek még a következő esetekben van helye: a) ha a kiskorúnak vagy gondnokoltak érdeke törvényes képviselőjének érdekével, vagy az ugyanazon gyám vagy gondnok alatt állók érdekei egymással összeütköznek; b) ha a méhmagzat érdeke atyjának, ill. anyjának érdekével összeütközik; vagy ha a gondnokság elrendelését az anya kéri; c) a születendő végrendeleti utóörökösök vagy hagyományosok érdekeinek képviselőjére, ha ez a hagyatéki eljárás során, vagy azonkívül szükségesnek látszik; d) a kiskorúság-meghosszabbítási eljárásban a kiskorú érdekeinek védelmére.³⁰⁾

B) A gondnokság alá helyezés kérése. (1) Az elmebetegnek és a magát jelekkel megértetni nem tudó siketnémának gondnokság alá helyezését kérhetik: az egyenes ágú rokonok; az oldalági rokonok az unokatestvérekig bezárólag; a házastárs, ill. képviselőjük, végül az árvaszéki ügyész.³¹⁾ A gyengeelméjűnek, a magát jelekkel megértetni tudó siketnémának és a tékozlónak gondnokság alá helyezését kérheti maga a gondnokság alá helyezendő, vagy egyenes ágú rokona, vagy házastársa, ill. törvényes képviselőjük, és az 1885:VI. tc. 4. §-a esetében, vagyis ha az illető teljes elszegényedésétől, és ennél fogva attól kell tartani, hogy eltartása a község terhére fog esni, az árvaszéki ügyész.³²⁾

(2) A távollévőknek a gyámhatóság a rokonoknak, vagy utolsó lakó- vagy tartózkodóhelyük, vagy ama község előljáróságának a jelentkezésére helyezik gondnokság alá, ahol ingatlan vagy ingó vagyonuk van; a szabadságvesztés-büntetésre ítélteteket pedig az illetékes büntetőbíró megkeresése alapján.³³⁾

(3) A távollévőknek és a szabadságvesztés-büntetésre ítélt-

28) 1877:XX. tc. 28. §., I. MT. 410., 419., 422. §. 29) 1877:XX. tc. 29. §. 30) U. o. 30. §., 1894:XVI. tc. 128. §., I. MT. 417., 418. §. 31) 1911:I. tc. 719. §. 32) U. o. 721. §. 33) 1877:XX. tc. 32. §.

teknek gondnokság alá helyezése nem korlátozza cselekvőképességüket.³⁴⁾

C) A gondnokság alá helyezés elrendelése. (1) Az *elmebeteg*, a *gyengeelméjűek* és a *tékozlók* gondnokság alá helyezését a bíróság mondja ki, és erre kizárólag az a törvényszék illetékes, amelynek területén a gondnokság alá helyezendőnek általános illetékessége van.³⁵⁾

(2) Az *elmebeteg* (de csakis *ezek!*) részére az árvaszék is jogosult szükség esetében *ideiglenes gondnokot* rendelni addig, amíg a bíróság gondnokság alá helyezésüket ki nem mondta.³⁶⁾ Ennek az ideiglenes gondnoknak a jogköre csak a gondnokolt személyi ügyeire, és a vagyoni felügyeletre terjed ki; tehát sem elidegenítési, sem képviseleti joga nincs.³⁷⁾

(3) A bíróság az ítélet meghozatala előtt *zárlatot* is rendelhet el, ha a késedelem veszéllyel jár, és az érdekeltk valamelyike kéri; sőt hivatalból is, ha az eljárás hivatalból indult meg.³⁸⁾

(4) A zárlatot — a veszélyre tekintet nélkül — kérelemre, ill. hivatalból *el kell rendelni*, ha a gondnokság alá helyezést elrendelő elsőbírósági ítéletet megfellebbezték.³⁹⁾

(5) A *távollévők* és a *szabadságvesztés-büntetésre ítélt* gondnokság alá helyezését a gyámhatóság rendeli el, és ugyanaz állapítja meg a *méhmagzat*, és a *születendő utóörökösök* és *utó-hagyományosok* képviseltetésére gondnok kirendelésének a szükségét is.⁴⁰⁾

D) A gondnok kirendelése. A gondnok kirendelése mindig, tehát akkor is a gyámhatóság hatáskörébe tartozik, ha a gondnokság alá helyezését a bíróság rendelte el.⁴¹⁾ Ugyanez áll a zárgondnok kinevezésére és a zárlat foganatosítására is.⁴²⁾

E) Gondnokságra hivatottak. (1) A gondnokság elsősorban a házassági közösségben élő házastársat, másodsorban az atyát, azután az anyát, utána az atyai nagyatyát, majd az anyai nagyatyát, végül a finembeli oldalrokonokat illeti unokatestvérekig bezárólag. *Feltétlenül* ezeket a rokonokat illeti a gondnokság, ha az anya kiskorú gyermeke vagyonát kezelni nem akarja. Ha pedig az atya az anyát, vagy az, aki a kiskorúnak vagyont juttatott, az atyát vagy a gyámot kizárta a vagyonkezelésből, a gondnokság csak akkor illeti a rokonokat, ha a rendelkező nem nevezett külön gondnokot.⁴³⁾

(2) Gondnokságra hivatott rokonok nem létében alkalmas és megbízható gondnokot a gyámhatóság rendel.⁴⁴⁾

4. A gyámi és a gondnoki tiszt elfoglalása. A gyámságot és a gondnokságot csak a gyámhatósági intézkedés alapján lehet

34) 1877:XX. tc. 33. §. (4). 35) U. o. 31. §., 1911:I. tc. 718. §., 1885:VI. tc. 1. §., I. MT. 410. §. 36) 1877:XX. tc. 258. §., 1885:VI. tc. 1. §. 37) 1877:XX. tc. 259. §. (2). 38) 1885:VI. tc. 5. §. 39) U. o. 6. §. 40) 1877:XX. tc. 31. §., 1894:XVI. tc. 128. §. (4). 41) 1877:XX. tc. 31. §. (3), I. MT. 410. §. 42) 1885:VI. tc. 7. §. 43) 1877:XX. tc. 40. §., I. MT. 412. §. 44) U. o. 42. §.

átvenni.⁴⁵⁾ Csak a *nevezett* gyám vagy gondnok, továbbá az *anya*, mint t. és t. gyám teheti meg a kiskorú érdekében a halaszthatatlan tennivalókat a gyámhatósági intézkedés előtt is.⁴⁶⁾ Addig, amíg a gyám vagy gondnok működését megkezdheti, a halaszthatatlan gyámi vagy gondnoki tennivalókat a községi közgyám hivatalból teljesíti;⁴⁷⁾ de a gyámhatóság jogosult arra, hogy fontosabb esetekben a községi közgyám mellőzésével ideiglenes gyámot vagy gondnokot rendeljen.⁴⁸⁾ A közgyám tennivalóinak egy részét városokban az árvaszék, Budapesten a kerületi előljárók teljesítik.⁴⁹⁾

5. Az atyai hatalom, a gyámi és gondnoki tiszt megszűnése és megszüntetése. (1) A *gyámi* tiszt *megszűnik*: a) a gyám halálával; b) a kiskorú halálával; c) ha a kiskorú nagykorúvá válik, vagy atyai hatalom alá kerül; d) ha a gyámot — kérelmére vagy hivatalból — felmentik tiszte alól; e) ha a gyámot elmozdítják.⁵⁰⁾

(2) A *gondnoki* tiszt *megszűnik*: a) a gondnok, vagy b) a gondnokolt halálával; c) a gondnokság megszűnte, vagy d) a felmentő ok alapján történő felmentéssel; e) elmozdítás következtében.⁵¹⁾

(3) A *kiskorú* részére kirendelt gondnok tiszte megszűnik, ha a kiskorú nagykorúvá lesz, vagy atyai hatalom alá kerül.⁵²⁾

(4) Az *érdekösszeütközés* miatt elrendelt gondnokság megszűnik, ha oka elenyészett. A *méhmagzat* részére elrendelt gondnokság megszűnik, ha a méhmagzat megszületett, vagy bizonyossá válik, hogy nem születhetik.⁵³⁾

(6) Ha több gondnok közül valamelyik meghal, ez a többinek a tisztét nem szünteti meg.⁵⁴⁾

(7) *Megszüntethető* az atyai hatalom, ha az atya gyermeke tartását és nevelését teljesen elhanyagolja, vagy ha erkölcsiségét, testi jólétét, vagy vagyonának állagát rossz kezelés által veszélyezteti. A megszűnést a gyámhatóság mondja ki, de az atya a jogerős határozat ellen 3 hónap alatt a bírósághoz fordulhat.⁵⁵⁾ Erre az eljárásra kizárólag az a törvényszék illetékes, amelynek területén az eljárás árvaszék székhelye van.⁵⁶⁾

(8) Az az atya, akinek atyai hatalmát megszüntették, addig, amíg gyermeke másnak a gyámsága alatt áll, de az atyai hatalom megszűnésétől számított legalább 2 évig, ki van zárva a választójogból.⁵⁷⁾

(9) *Felfüggeszthető* az atyai hatalom: a) ha az atya gondnokság alá kerül; b) ha öt egy évnél hosszabb ideig tartó szabad-

45) 1887:XX. tc. 66. §., I. MT. 346. §. 46) 1877:XX. tc. 67. §., I. MT. 349. §. 47) 1877:XX. tc. 68. §. 48) U. o. 69. §. 49) U. o. 172. §. 50) U. o. 54. §., I. MT. 402., 403. §. 51) 1877:XX. tc. 55. §., I. MT. 429. §. 52) 1877:XX. tc. 56. §. (4), I. MT. 429. §. (1). 53) 1877:XX. tc. 56. §. (5), (6), I. MT. 429. §. (5), (6), 430. §. 54) 1877:XX. tc. 58. §. 55) U. o. 22. §., I. MT. 270. §. 56) 1911:I. tc. 730. §. 57) 1938:XIX. tc. 27. §. (5).

ságvesztésbüntetésre ítélték, hacsak a törvény mást nem rendel. A gondnokság megszűntével, ill. a szabadságvesztés-büntetés kiállása után az atya visszakapja az atyai hatalom gyakorlását.⁵⁸⁾

6. A gondnokság megszüntetésének kérése. A gondnokság alá helyezés megszüntetését a nagykorú gondnokolt maga, vagy gondnoka, — elmebeteg, vagy magát jelekkel megértetni tudó siketnéma gondnokoltakra vonatkozólag az árvaszéki ügyész is kérheti.⁵⁹⁾ Ha a gondnokság alá helyezést csak a gondnokolt kérte, annak megszüntetését is csak ő kérheti.⁶⁰⁾

7. Hatáskör a gondnokság megszüntetésére. (1) Amikor a gondnokságot a bíróság rendelte el, azt a bíróság, ellenkező esetben a gyámhatóság szünteti meg.⁶¹⁾

(2) Ha a gondnokság megszüntetése a bíróság hatáskörébe tartozik, arra kizárólag az a törvényszék illetékes, amely a gondnokság alá helyezést elrendelte.⁶²⁾

26. §. A kiskorúak és a gondnokoltak vagyonának kezelése.

(1. A szülők vagyonkezelése; A) A vagyonkezelés módja 106. — B) Biztosíték 107. — C) A vagyon jövedelmének hova fordítása 108. — 2. A gyám és a gondnok vagyonkezelése 108.)

1. A szülők vagyonkezelése. A) Vagyonkezelés módja. (1) Az atya — atyai hatalmánál fogva — kiskorú gyermekeinek vagyonát rendszerint számadás nélkül kezeli; jogosult továbbá részükre gyámot rendelni, vagy valakit (az anyát is) a gyámságból kizárni.¹⁾

(2) Ha az atya hitelezői a gyermek vagyonának jövedelmére *végrehajtást* vezetnek, a gyámhatóság a vagyon kezelésére gondnokot rendelhet; ha pedig ezzel a jogával nem kíván élni, az atya köteles számadást adni.²⁾

(3) Ha az atya *csőd* alá kerül, a gyámhatóság az atyát a csőd tartamára számadásra kötelezheti a kiskorú vagyonára nézve, vagy — ha a csődnyitás körülményei indokolják, — a vagyonkezelést elvonhatja az atyától a csőd tartamára.³⁾

(4) Ha az atya *tékozlás* miatt gondnokság alatt állott, vagy őt hamis vagy vétkes bukás, vagy más olyan bűncselekmény miatt elítélték, amiért alaposan feltehető, hogy ő a vagyon hű és pontos kezelésére alkalmatlan, a gondnokság alól felmentése, ill. a büntetés kiállása után kiskorú gyermekének vagyonát csak számadás mellett, és így is csak abban az esetben kezelheti, ha ezt a gyámhatóság a kiskorú érdekében szükségesnek tartja.⁴⁾

58) 1877:XX. tc. 23. §., 1. MT. 274. §. 59) 1911:I. tc. 727. §. 60) U. o. 728. §. 61) 1877:XX. tc. 56. §. (1). 62) 1911:I. tc. 725. §.

1) 1877:XX. tc. 15. §. (3), 1. MT. 293. §. 2) U. o. 25. §. (2), (3). 3) U. o. 23. §. (3). 4) U. o. 24. §. (1).

(5) Ha az atya gyermeke vagyonának kezeléséről *számolni* köteles, számadására a gyámi és a gondnoki számadásra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni.⁵⁾

(6) Ha a vagyonkezelést nem bízzák az atyára, e végből külön gondnokot kell rendelni.⁶⁾ Ebben az esetben, továbbá az atyai hatalom megszüntetése esetében addig, amíg a bíróság ebben a kérdésben jogerősen határoz, valamint akkor, ha az atya gondnokság alá kerül, végül ha az atyától a kiskorú vagyonának kezelését a csőd tartama alatt elvonták, a gyámhatóság az atya részére *tartási átalányt* állapíthat meg az atyai hatalom felfüggesztése, ill. a kezelés elvonása alatt is a kiskorú tiszta jövedelmének abból a feleslegéből, amely a folyó terhek és a kiskorú tartási és nevelési költségeinek fedezése után fennmaradt; a tartási átalány azonban nem haladhatja meg a jövedelem-felesleg egyharmad részét.⁷⁾

(7) Az anya, mint t. és t. gyám, rendszerint szintén számadás nélkül kezeli kiskorú gyermekének vagyonát, de csak újabb férjhezmenetelig.⁸⁾

B) Biztosíték. (1) Az atya köteles kiskorú gyermekének *kézpénzét*, ha ő kezeli, biztosítani; *kötvényeit és értékpapírjait* pedig vagy biztosítani, vagy a gyámhatóságnak átadni. A gazdaság, háztartás vagy üzlet folytatásához szükséges *ingóságoknak és készpénznek* biztosítását, továbbá a *drágaságoknak és ékszereknek* biztosítását vagy átadását a gyámhatóság csak akkor követelheti, ha ezt a kiskorú érdekeinek veszélyeztetése miatt szükségesnek tartja. Az atya köteles azonban az ingóságok kimutatását évenként előterjeszteni a gyámhatósághoz.⁹⁾ Ez áll a vagyonkezelő anyára, mint t. és t. gyámra is.¹⁰⁾

(2) Be kell küldeni a gyámhatósághoz — a hagyatéki leltárral együtt — a halaszthatatlan kiadások fedezésére nem szükséges *kézpénzt*, továbbá a *kötvényeket, értékpapírokat, ékszereket és drágaságokat*. De mellőzni kell az atya vagy az anya örizetében lévő ékszerek és drágaságok beküldését, amikor csak olyan kiskorú örökösök vannak, akik atyai hatalom, ill. anyjuk gyámsága alatt állanak.¹¹⁾

(3) Kivonhatók továbbá a gyámpénztári kezelésből és a törvényes képviselő kezeihez kiadhatók a kisértékű pénzek és pénztértékek, amelyeknek értékhatárát az árvaszék állapítja meg.¹²⁾

(4) *Biztosítékul* házakat becsértékük feléig, egyéb ingatlanokat becsértékük kétharmad részéig kell elfogadni, és a házaknak tűzkár ellen biztosítását is igazolni kell. Bekebelezett

5) 1877:XX. tc. 26. §. (3). 6) U. o. 24. §. (2). 7) U. o. 24. §. (3), 1. MT. 306. §. 8) 1877:XX. tc. 35. §. (1), 1. MT. 324. §. (1). 9) 1877:XX. tc. 17. §., 1. MT. 297., 299., 300. §. 10) 1877:XX. tc. 35. §. (2), (3). 11) 1894: XVI. tc. 49. §., 1. MT. 297. §. 12) 205.000/1931. B. M. II.

követeléseket teljes értékükben kell elfogadni, ha a jelzalog becsértéke a biztosítandó értéket kétszeresen fedezi. Az óvadékképes értékpapírokat névértékük feléig, de sohasem a tőzsdei árfolyam kétharmadán felül, — az ékszereket és drágaságokat értékük feléig kell elfogadni.¹³⁾ Ez áll a vagyonkezelő anyára, mint t. és t. gyámra is.¹⁴⁾

C) A vagyon jövedelmének hova fordítása. (1) Az atyai hatalom alatt álló kiskorú vagyonának *jövedelmét* mindenekelőtt a folyó terhek fizetésére és a kiskorú tartási és nevelési költségeire kell fordítani.¹⁵⁾

(2) A *jövedelem-felesleg* az atyát illeti. Ha azonban a kiskorú vagyonát adósság terheli, a gyámhatóság elrendelheti, hogy a jövedelem-felesleg az adósság törlesztésére fordítsák; azonban az atya az évi jövedelem-felesleg kétharmad részénél többet nem köteles törlesztésre fordítani. Ha az évenként törlesztendő összeg tekintetében az atya és a gyámhatóság közt nem jön létre egyetértés, az atya köteles a vagyonkezelésről évenként számot adni, és a jövedelem-felesleg kétharmad részét az adósság törlesztésére fordítani.¹⁶⁾ Ezek a rendelkezések irányadók a vagyonkezelő anyára, mint t. és t. gyámra is.¹⁷⁾

(3) Ha a kiskorúak vagyonának *haszonélvezete* a szülőt vagy a nagyszülőt illeti, a jövedelem egyharmada a kiskorúak tartási és nevelési költségeinek fedezetére is szolgál, hacsak az ellenkező világosan nincs kimondva. A gyámhatóság határozza meg, hogy a jövedelemből mennyit kell a kiskorúak tartására és nevelésére fordítani. A határozat ellen 3 hónap alatt a bírósághoz lehet fordulni.¹⁸⁾

(4) Ha a kiskorú vagyonát az atya kezeli, a vagyon jövedelmét az *atya hitelezői* csak annyiban vehetik igénybe, amennyiben az a vagyon fenntartására, a folyó terhek fedezésére, a kiskorúak tartására és nevelésére, továbbá az atya eltartására utalt családtagok ellátására, végül a kiskorú vagyonát terhelő adósság törlesztésére nem szükséges.¹⁹⁾ Ez áll az anyára, mint t. és t. gyámra is.²⁰⁾

2. A gyám és a gondnok vagyonkezelése. (1) A gyám és a gondnok a vagyont kezelés végett *leltár* mellett veszi át,²¹⁾ és a leltár elkészítése után — a szülők és nagyszülők, esetleg a rokonok meghallgatása mellett — javaslatot készít a gyámolt és gondnokolt személyi, vagyoni és vagyonkezelési ügyeire vonatkozóan, és azt a gyámhatóság jóváhagyása alá terjeszti.²²⁾

(2) Az *ékszereket, drágaságokat, értékpapírokat, adósleve-*

13) 1877:XX. tc. 18. §. 14) U. o. 25. §. (2), (3). 15) U. o. 16. §. (1), l. MT. 305. §. 16) 1877:XX. tc. 16. §. (2)—(4), l. MT. 306. §. 17) 1877:XX. tc. 35. §. (2). 18) U. o. 12. §. 19) U. o. 25. §. (1). 20) U. o. 35. §. (2). 21) U. o. 98. §., l. MT. 295., 363. §. 22) 1877:XX. tc. 99. §., l. MT. 364. §.

leket és a jogviszonyokra vonatkozó *fontos okiratokat* be kell szolgáltatni a gyámhatósághoz;²³⁾ a gyámhatóság engedélyével azonban az ékszerek és drágaságok, vagy egy részük a gyámolt vagy gondnokolt használatában maradhatnak;²⁴⁾ kiadhatók továbbá a törvényes képviselő kezeihez a kísértékű pénzek és pénzértékek is.²⁵⁾

(3) A gyám és a gondnok a vagyon átvétele alkalmával a *kézpénzből* csak annyit tarthat magánál, amennyi a nevelésre, a gazdaság vagy üzlet folytatására, és esetleg az adósság törlesztésére szükséges. A felesleget, valamint később a jövedelem-felesleget a gyámhatóságnak kell átadni.²⁶⁾

(4) A gyám és a gondnok köteles olyan *követelésekről*, amelyekről nincs okirat, lehetőleg okiratot szerezni, a nem biztosított követeléseket pedig biztosítani, — ellenkező esetben azokat felmondani.²⁷⁾

(5) A gyám és a gondnok köteles a *nélkülözhető ingókat* — a szülőkkel és nagyszülőkkel, esetleg a rokonokkal egyetértésben — saját felelőssége mellett értékesíteni. Egyetértés hiányában a gyámhatóság határoz.²⁸⁾

(6) A vagyonkezelésből folyó *eladásokat* a gyám és a gondnok saját felelősségére teljesíti; ez a joga erdővágásnál csak a rendes évi vágást meg nem haladó famennyiségre terjed.²⁹⁾

(7) A gyám és a gondnok köteles ügyelni arra, hogy a *törzsvagyon* a kezelés következtében értékében és későbbi jövedelmezőségében ne csonkíttassék.³⁰⁾

(8) A *földbirtokot* rendszerint haszonbérbe kell adni, ami nyilvános árverés, írásbeli ajánlat, vagy mindkettő útján történik, és feltételeit tüzetesen meg kell állapítani. A haszonbérbeadás tekintetében a gyám és a gondnok a szülőkkel vagy nagyszülőkkel, esetleg a rokonokkal egyetértésben intézkedik; a szabadkézből történő haszonbérbeadáshoz azonban a gyámhatóság előzetes jóváhagyása szükséges. A haszonbérlet nem terjedhet túl azon az éven, amelyben a kiskorú nagykorúságát életkora szerint eléri.³¹⁾

(9) A gyám és a gondnok *házilag* csak akkor kezelhetik a vagyont, ha a szükséges gazdasági és egyéb kezelési eszközök megvannak, és a kiskorú nagykorúságához közel lévén, a vagyont erre a rövid időre nem lehetne előnyösen haszonbérbe adni; vagy ha haszonbérlet a vidéken szokásos áráért kétszeres árverezéskor sem jelentkezett, vagy a birtokot természeténél és a fennforgó viszonyoknál fogva nem lehetne értékesítenés nélkül haszonbérbe adni. A két utóbbi esetben a gyámhatóság jóváhagyása szükséges.³²⁾

23) 1877:XX. tc. 100. §., l. MT. 366. §. 24) 1877:XX. tc. 101. §. 25) 205.000/1931. B. M. 26) 1877:XX. tc. 102. §., l. MT. 365. §. 27) 1877:XX. tc. 104., 272. §., l. MT. 302., 368. §. 28) 1877:XX. tc. 105. §. 29) U. o. 106. §. 30) U. o. 107. §. 31) U. o. 108. §. 32) U. o. 109., 270. §.

(10) A gyám és a gondnok köteles az épületeket tűzkár ellen biztosítani. Kivételt csak a gyámhatóság engedélyezhet.³³⁾

(11) A gyám és a gondnok igénybeveheti a gyámoltakat és gondnokoltakat azokat a helyiségeit és eszközeit, amelyek tisztjének gyakorlásához szükségesek, ennek a gyakorlásnak az alkalmára.³⁴⁾

27. §. A törvényes képviselő jogai, kötelességei, felelőssége és jutalma.

(1. Felügyelet 110. — 2. Képviselés 110. — 3. Nevelés és kiképzés 110. — 4. Az atya, a gyám és a gondnok kötelessége és felelőssége 112. — 5. A gyám és gondnok költségei és jutalma 112.)

1. Felügyelet. (1) Kiskorúak személye felett a felügyeletet a szülők, ezek nem létében a gyám gyakorolja. Mindaddig, amíg a kiskorúak eltartásukról maguk nem gondoskodnak, vagy atyjukkal, ill. gyámjukkal közösségben élnek, őket a tartozó engedelmességre házi fegyellemmel lehet szorítani. A házi fegyelmet csak a kiskorú egészségére ártalmatlan módon lehet gyakorolni.¹⁾

(2) Az atya és a gyám köteles a kiskorú testi épségének fenntartása felett szigorúan őrködni, és őt betegség esetében gyógyíttatni.²⁾

2. Képviselés. (1) Az atya, a gyám és a gondnok képviseli a kiskorút és a gondnokoltat peres és azon nemperes ügyekben, amelyekben a képviselés nincs kizárva. A távollévők és a szabadságvesztésre ítélt gondnoki képviselése csak a vagyonkezeléssel kapcsolatos ügyekre szorítkozik, az eseti gondnok jogköre pedig csak arra az ügyre, amelyre kirendelték.³⁾ A képviselés felhatalmazott útján is gyakorolható.⁴⁾

3. Nevelés és kiképzés. (1) Az atya és a gyám köteles arról gondoskodni, hogy a kiskorúak vallásos, erkölcsös és hasznos polgáraivá váljanak a hazának, és hogy e végből képességükhöz és vagyoni viszonyaikhoz képest részesüljenek kiképzésben, és jussanak munka- és keresetképességhez.⁵⁾

(2) Minden gyermeket valamely bevett vagy elismert *valóságban* kell nevelni.⁶⁾ A bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezetek egyikéhez sem tartozó szülő jogosult megállapítani, hogy a nemebeli gyermek a bevett vagy elismert vallások melyikében neveltessék. Ha nem határoz, az összes gyermekek a másik szülő vallását követik. Ha egyik szülő sem tartozik vala-

33) 1877:XX. tc. 110. §. 34) U. o. 111. §.

1) 1877:XX. tc. 10. §., 1. MT. 277., 278. §. 2) 1877:XX. tc. 26., 92. §., 1. MT. 278., 355. §. 3) 1877:XX. tc. 26., 87. §., 1. MT. 314—316., 376—378. §. 4) 1877:XX. tc. 26., 89. §. 5) U. o. 26., 90. §., 1. MT. 277., 279., 355. §. 6) 1895:XLIII. tc. 26. §.

mely bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezethez, a helyett a szülő helyett, aki a nemebeli gyermek vallása felől nem határozott, a rokonok meghallgatásával és legkésőbb a gyermek tanköteles korának eléréig a gyámhatóság határoz.⁷⁾

(3) A kiskorúak *iskoláztatásáról* az atya és a gyám az erre vonatkozó szabályoknak megfelelően gondoskodik. A *tartás, nevelés, kiképzés és keresetképesség* irányára, módjára és költségeire nézve pedig az atya önállóan, a gyám ellenben az anyával és a nagyszülőkkel, ezek nem létében, vagy ha ellenük a gyámságból kizáró okok vannak, a rokonokkal egyetértésben intézkedik. Ha nem jönne létre megegyezés, vagy ha a 16-ik életévét meghaladó kiskorú a megállapodással nem ért egyet, vagy ha a nevelési és képzési költségek a kiskorú jövedelmét aránytalanul terhelnék, vagy kimerítenék, vagy ha erre a célra a törzsvagyont szándékoznának igénybe venni, köteles a gyám, — és a törzsvagyon igénybevétele kérdésében az atya is a gyámhatóság jóváhagyását kikérni.⁸⁾

(4) Ha a 16-ik életévét meghaladó kiskorú az *életpálya választásánál* atyjával vagy gyámjával nem ért egyet, előterjesztést tehet a gyámhatósághoz, amely az atya, ill. a gyám, és ha szükségesnek mutatkozik, a legközelebbi rokonok meghallgatása után, a kiskorú társadalmi, vagyoni és egyéb viszonyainak figyelembevételével határoz.⁹⁾

(5) A vagyontalan kiskorút lehetőleg olyan *üzlet* tanulására kell adni, amelynél eltartásban is részesül.¹⁰⁾

(6) Azt a kérdést, hogy a kiskorú választhatja-e a *szolgálatot* kereseti módként, a gyámhatóság dönti el, ha azt szülei, nagyszülei, gyámja vagy rokonai ellenzik.¹¹⁾

(7) Ha a gyám megengedi, hogy gyámoltja *szolgálatba lépjen*, köteles arról gondoskodni, hogy a kiskorú csak olyan helyen vállaljon szolgálatot, ahol nincs kitéve erkölcsi veszélynek, és hogy részesüljön azokban az előnyökben, amelyeket a törvény a munkavállalók részére biztosít.¹²⁾

(8) A gyám a szolgálatba lépett kiskorút — ennek akaratára nélkül — nem vonhatja el szolgálatadó gazdájától, sem ez nem hagyhatja el szolgálatát a gyám beleegyezése nélkül, kivéve azokat az eseteket, amikor a munkavállaló szolgálatát felmondás nélkül elhagyhatja.¹³⁾

(9) A vagyonkezelő gyám, valamint az a gondnok, aki a gondnokolt személyének a képviselőjére is hivatva van, köteles a kiskorú tanítási, nevelési, és egyéb viszonyairól, ill. a gyámolt

7) 1895:XLIII. tc. 27. §. (2)—(5). 8) 1877:XX. tc. 26., 91. §., 1. MT. 279. §. (3), 355. §. 9) 1877:XX. tc. 26., 91. §., 1. MT. 279. §. (3). 10) 1877:XX. tc. 93. §., 1. MT. 359. §. 11) 1877:XX. tc. 95. §. 12) U. o. 94. §. (1). 13) U. o. 94. §. (2).

és gondnokolt egészségi állapotáról — az évi számadás alkalmával — a gyámhatóságnak körülményes jelentést tenni. Ha a gyám a kiskorú vagyonát nem kezeli, jelentésének időpontját a gyámhatóság állapítja meg. Ha pedig a gyám vagy a gondnok a jövedelem fejében vállalta el a kiskorú vagy a gondnokolt tartását és nevelését, számadást adni nem köteles, jelentését pedig a közgyámnál teszi meg.¹⁴⁾

4. Az atya, gyám és gondnok kötelessége és felelőssége. (1) Az atya, a gyám és a gondnok ebből a tiszteből folyó feladatkörében a szorgalmas családapa gondosságával köteles eljárni, és felelős mindazért a kárért, amelyet szándékosan vagy gondatlanságból, akár cselekvéssel, akár mulasztással okozott. Mindenik rendszerint csak a saját hibájáért felelős; de ha kellő óvatosság nélkül alkalmazott nem alkalmas személyeket, az ebből eredő kárért is felelős.¹⁵⁾

(2) A *gyám* és a *gondnok* felelős a gyámság és gondnokság késedelmes átvételéből származott károkért is.¹⁶⁾

(3) Ha *több nevezett gyám* van, a gyámhatóság köteles közülök egyet a tulajdonképpeni gyámi tennivalókkal megbízni, és a vagyonkezelést is arra bízni, hacsak az nem mutatkozik célszerűnek vagy szükségesnek, hogy a vagyonkezeléssel a többiek közül bízzanak meg egyet vagy többet. A többi gyámot ellenőrzési jog illeti meg, és csak másodsorban terheli őket a felelősség.¹⁷⁾

(4) Ha *több nevezett gondnok* van, vagy ha *több gyámot* vagy *gondnokot együttes kezelésre* rendeltek ki, valamennyien egyetemlegesen felelősek; de ha mindeniket külön-külön vagyonkezelésével bízták meg, mindenikük csak a reá bízott vagyonkezeléséért felelős.¹⁸⁾

5. A gyám és a gondnok költségei és jutalma. (1) Azt a *költséget*, amelyet a gyám vagy a gondnok a gyámolt vagy a gondnokolt érdekében tett, ennek vagyonából meg kell téríteni.¹⁹⁾

(2) Ha a gyám vagy a gondnok olyan *szolgáltatokat* tett, amelyek saját hivatásához tartoznak, ezek díjazását a törvényes illetékek, vagy a szokásban lévő díjak vagy árak legkisebb mértéke szerint követelheti.²⁰⁾

(3) A gyámot és a gondnokot a gyámolt vagy gondnokolt jövedelméből rendszerint *jutalom* illeti meg, amelyet a gyámhatóság állapít meg.²¹⁾ Nem illeti meg jutalom a gyámot és a gondnokot akkor, ha a tartási és nevelési költségek felemésztik a jövedelmet. A gyámhatóság azonban — a gyámi vagy a gond-

14) 1877:XX. tc. 96., 116. §. 15) U. o. 26., 73. §., I. MT. 296., 364. §. 16) 1877:XX. tc. 74. §. 17) U. o. 75. §. (1), (2), I. MT. 338—340. §. 18) 1877:XX. tc. 75. §. (3), I. MT. 338—340. §. 19) 1877:XX. tc. 77. §., I. MT. 371. §. (1). 20) 1877:XX. tc. 78. §., I. MT. 371. §. (2). 21) 1877:XX. tc. 79. §., I. MT. 354. §. (1).

noki tisztt befejezésekor — *végjutalmat* állapíthat meg a gyámnak vagy a gondnoknak, ha tiszte nagyobb fáradsággal járt.²²⁾

(4) Jutalom címén nem igényelhető több a tiszta jövedelem 10, ill. a házbérijövedelem 2%-ánál, és ha a bérijövedelem tisztán, vagy túlnyomó részben házbérből vagy haszonbérből áll, 5%-ánál.²³⁾ Ha az ekként járó jutalom a gyám vagy a gondnok tennivalóihoz képest csekély összeg volna, azt a gyámhatóság a teljesített munkához és a vagyoni viszonyokhoz képest felemelheti, de az nem lehet több 10.000 P-nél.²⁴⁾ A gyámpénztárban kezelt érték jövedelméből a gyám vagy a gondnok semmit sem igényelhet.²⁵⁾

(5) Az a gyám, aki vagyont nem kezel, vagy gyámoltjának egész vagyonát a gyámpénztárban kezelik, a tartás, neveltetés és képviseltetés körül kifejtett fáradozásaiért *jutalmat* követelhet. Ezt a gyámhatóság állapítja meg; de ha a jutalom évi 2.000 P-t meghalad, a határozatot a felsőbb gyámhatóság jóváhagyása alá kell terjeszteni.²⁶⁾

28. §. Gyámhatósági jóváhagyás.

(1) Az atyai hatalmat gyakorló atya, valamint a gyám és a gondnok köteles némely esetben a gyámhatóság jóváhagyását kikérni, mert a nélkül a kiskorú, ill. a gondnokolt nevében kötött jogügylet a kiskorúval, ill. a gondnokolttal szemben érvénytelen; a gyámhatóság jóváhagyása nélkül tett intézkedésből származott károkért pedig az atya, ill. a gyám vagy a gondnok felelős.¹⁾

(2) Az atyai hatalmat gyakorló *atya* a következő esetekben köteles a gyámhatóság jóváhagyását kikérni: *a)* ha gyermekét örökbe akarja adni; *b)* ha a kiskorú részére ipari, gyári, vagy kereskedői üzletet nyitni, vagy átháramlott ilyen üzletet átvenni vagy megszüntetni, közkereseti vagy betéti társasági szerződést kötni vagy megszüntetni kíván; *c)* ha a kiskorú részére ingatlant, vagy tőkebefektetésül ingó vagyont venni, vagy egyébként szerezni, tőkepénzét felvenni, engedményezni, vagy zálogjogtörlesztést megengedni kíván; *d)* ha a kiskorú vagyonát adásvétel vagy csere útján, vagy másként elidegeníteni, vagy megterhelni, továbbá ha tőkebefektetésül szolgáló ingóságokat elidegeníteni, vagy a kiskorú törzsvagyonának állagát egyébként megváltoztatni szándékozik; végül *e)* cégvezetői meghatalmazás esetében.²⁾

(3) A *gyám* (a t. és t. gyámánya is), valamint a *gondnok* is köteles mindezekben az esetekben kikérni a gyámhatóság jó-

22) 1877:XX. tc. 80. §. 23) U. o. 81. §. 24) U. o. 82. §., 1928:II. tc. 1. §., I. MT. 354. §. (2)—(5). 25) 1877:XX. tc. 85. §. 26) U. o. 86. §., 1928:II. tc. 1. §.

1) 1877:XX. tc. 26. §. (1), 114. §., I. MT. 384—389. §. 2) 1877:XX. tc. 20. §. (1).

vághagyását.³⁾ Ezek azonban még a következő esetekben is kötelesek a gyámhatósági jóváhagyást kikérni: a) a kiskorú nevelésére, ha a szülők vagy nagyszülők, esetleg a rokonok közt nem jönne létre megegyezés; továbbá a nevelés költségeire, ha ezek a kiskorú jövedelmét aránytalanul terhelnék vagy kimerítenék, vagy ha erre a célra a törzsvagyont akarnák igénybevenni; az utoljára említett esetben az atya is köteles a gyámhatóság jóváhagyását kikérni;⁴⁾ b) ha a kiskorú a részére választott életpályába nem nyugszik bele;⁵⁾ c) ha a kiskorúnak külföldön letelepedéséről van szó;⁶⁾ d) a kiskorú házassága kérdésében, ha a szülő a törvényes képviselő, nincs szükség gyámhatósági jóváhagyásra, valamint akkor sem, ha a nagyszülő a kiskorúnak törvényes képviselője; ha azonban nem a szülő vagy a nagyszülő a törvényes képviselő, szükséges a szülő beleegyezése, és ha szülő nincs, és a törvényes képviselő nem a nagyszülő, szükséges a gyámhatóság jóváhagyása is; a gyámhatósági jóváhagyás pótolja végül a szülő vagy nagyszülő beleegyezésének a hiányát is; — a gyámhatósági jóváhagyás szükséges továbbá a kiskorú házassági szerződése kérdésében minden esetben;⁷⁾ e) új építkezés vagy új gazdasági vagy üzleti felszerelés létesítése kérdésében;⁸⁾ f) a földbirtok haszonbérbeadása, ill. házi kezelése kérdésében;⁹⁾ g) egyességkötés ügyében, ha az egyességben vállalt kötelezettséget a gyámolt vagy gondnokolt rendszerinti évi jövedelme nem fedezné;¹⁰⁾ h) ha a gyám vagy a gondnok nem akarná a gyámolt vagy a gondnokolt épületeit tűzkár ellen biztosítani.¹¹⁾

(4) Ha a gyám vagy a gondnok intézkedésébe a rokonok beleegyeznek, a következő ügyekben nincs szükség a gyámhatóság jóváhagyására, ú. m.: 1. a gyámolt vagy gondnokolt tartása, nevelése, képzése és szolgálatba adatása; 2. a nélkülözhető ingóságok eladása; 3. a vagyonkezelés módjának megállapítása (földbirtok haszonbérbe adása vagy házi kezelése) kérdésében.¹²⁾

(5) Ha olyan külföldi kiskorú, akinek Magyarországon rendes lakóhelye van, a házasságkötéshez hazájának törvényei szerint szükséges szülői beleegyezést önhibáján kívül nem tudja megszerezni, részére a lakóhelye szerint illetékes gyámhatóság gondnokot rendel, és ennek meghallgatása után megadhatja a házasságkötéshez a beleegyezést.¹³⁾

(6) A gyámhatóság általános felhatalmazása szükséges továbbá ahhoz, hogy az atya, a gyám vagy a gondnok a kiskorú vagy a gondnokolt helyett *váltói* kötelezettséget vállalhasson.¹⁴⁾

3) 1877:XX. tc. 113. §. (1) 3., 6., 7., 9. és 13. p., 35. §. (2). 4) U. o. 26. §. (1), 113. §. (1) 1. 5) U. o. 26. §. (2), 91. §. (2), 113. §. (1) 2. 6) U. o. 113. §. (1) 4. 7) U. o. 113. §. (1), 1894:XXXI. tc. 8. §. 8) 1877:XX. tc. 113. §. (1) 8. 9) U. o. 113. §. (1) 10. 10) U. o. 113. §. (1) 11. 11) U. o. 113. §. (1) 12. 12) U. o. 147. §. 13) 1894:XXXI. tc. 112. §. 14) 1877:XX. tc. 20. §. (2).

(7) Az a jogügylet, amely által a kiskorú *visszteher nélkül* köteleztetnék, vagy jogokról visszteher nélkül lemondana; továbbá a *kezességvállalás* és általában mindaz a jogügylet, amely által a kiskorú *idegen kötelezettséget* vállalna át, a kiskorúra és gondnokoltra még gyámhatósági jóváhagyás esetében sem kötelező — a szokásos alkalmi ajándékozások egyedüli kivételével.¹⁵⁾

29. §. A gyámi és a gondnoki számadás.

(1) Az atyai hatalmat gyakorló *atya* gyermekeinek vagyonát rendszerint számadás nélkül kezeli.¹⁾ Számadásra *kötelezhető* azonban a csődbe jutott atya a *csőd* tartamára.²⁾ Csakis számadás *kötelezettsége* mellett engedheti meg a gyámhatóság kiskorú gyermeke vagyonának kezelését annak az atyának, aki tékozlás miatt gondnokság alá volt helyezve, vagy aki hamis vagy vétkes bukás, vagy más olyan bűncselekmény miatt volt elítélve, amely miatt alaposan feltehető, hogy a vagyon hű és pontos kezelésére alkalmatlan. Számadás kötelezettsége mellett is csak akkor engedi meg a gyámhatóság az ilyen atyának a vagyonkezelést, ha azt a kiskorú érdekében szükségesnek tartja.³⁾

(2) Az *anya*, mint t. és t. gyám, újabb férjhezmenetelig szintén rendszerint számadás nélkül kezeli gyermekeinek a vagyonát.⁴⁾

(3) Amikor az atya (vagy az anya) gyermeke vagyonának kezeléséről számolni köteles, reá a gyámi és a gondnoki számadásra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni.⁵⁾

(4) A *gyám* és a *gondnok*, ha vagyont kezel, köteles naptári évenként egy, nagyobb számadásoknál két hónap alatt számadást adni még akkor is, ha az örökagyó vagy hagyományozó őt a számadás alól felmentette volna.⁶⁾ Nem követelhető azonban számadás az olyan vagyon kezeléséről, amelynek jövedelme fejében a gyám vagy a gondnok a gyámolt vagy gondnokolt tartását és nevelését elvállalta.⁷⁾

(5) Számadást minden naptári évről kell készíteni; a felmentett vagy elmozdított gyám vagy gondnok azonban a határozat kézbesítésétől számított egy, ill. két hónap alatt köteles számadását a gyámhatósághoz benyújtani.⁸⁾

(6) A gyám és a gondnok a vagyont kezelés végett *leltár* mellett veszi át,⁹⁾ és minden évi számadásához új leltárt csatol

15) 1877:XX. tc. 20. §. (3), 113. §. (3). 1) 1877:XX. tc. 15. §. (3). 2) U. o. 23. §. (3). 3) U. o. 24. §. (1), 1. MT. 310., 312., 313. §. 4) 1877:XX. tc. 35. §. (1), 1. MT. 324. §. 5) 1877:XX. tc. 26. §. (3). 6) U. o. 115., 118., 121. §., 1. MT. 372. §. 7) 1877:XX. tc. 116. §. 8) U. o. 118., 131. §. 9) U. o. 98. §., 1. MT. 363. §.

két példányban, amely a jövő évi számadásnak szolgál az alapjául.¹⁰⁾

(7) A szülőknek, nagyszülőknek és esetleg a rokonoknak joguk van a gyámi és gondnoki számadást, valamint a számadási okmányokat megtekinteni és azokra észrevételeket tenni; — viszont aggályos esetben a gyámhatóság is jogosult a rokonokat megidézni és a számadásra vonatkozóan kihallgatni.¹¹⁾

(8) Ha a gyám vagy a gondnok számadását a törvényes határidő alatt nem adja be, a gyámhatóság őt megidézi, és tárgyalás útján készíti el a számadást. Ha ez nem sikerül, vagy ha a gyám, ill. a gondnok nem jelenik meg az idézésre, a gyámhatóság őt tisztétől felfüggeszti vagy elmozdítja, és az ideiglenesen kinevezendő gyámot vagy gondnokot, esetleg a t. ügyészt a felhívási per (1911:I. tc. 130. §., I. 1912:LIV. tc. 22. §.) megindítására utasítja, ha pedig bűncselekmény gyanúja merülne fel, a büntetőbírósághoz fordul.¹²⁾

(9) A bíróság a gyámot vagy a gondnokot a felhívási per alapján — kellő határidő kitűzésével — a számadás előterjesztésére kötelezi. Ha a gyám vagy gondnok a számadást előterjeszti, azt a gyámhatóságnak kell átadni; a bíróság pedig a pert megszünteti. Ha ellenben a gyám vagy gondnok a számadást a kitűzött határidőben nem terjeszti elő, a felhívó legjobb tudomása szerint felszámítja követelését, és a bíróság ennek érdekében határoz.¹³⁾

(10) A felhívási kereset vagy a büntetőbíróság értesítése alapján a gyám vagy a gondnok ellen, a veszélyeztetett összeg erejéig; a veszély további bizonyítása nélkül biztosításnak van helye.¹⁴⁾

(11) A számadás késedelmes benyújtása miatt a gyámot vagy gondnokot 200 P-ig terjedhető pénzbírsággal kell sújtani.¹⁵⁾

(12) A gyámhatóság a gyámi vagy gondnoki számadást megvizsgálja, és a számadót a számadás helyessége esetében felmenti, vagy — a körülményekhez képest — őt valamely összeg lefizetésére, vagy valaminek teljesítésére vagy abbanhagyására kötelezi. A gyámhatóság határozata ellen fokozatos fellebbevitelnek van helye. Ha pedig a számadó a jogerőre emelkedett határozatot is sérelmesnek találja, 3 hónap alatt a bírósághoz fordulhat.¹⁶⁾

(13) A gyámság vagy gondnokság megszüntével a gyámhatóság felhívja az önjogúvá vált személyt, ill. nagykorú jogutódait, vagy kiskorú jogutódainak törvényes képviselőit, hogy nyilatkozzanak, felmentik-e a gyámot vagy gondnokot?¹⁷⁾ Ha 6 hónap alatt nem nyilatkoznak, a gyámhatóság a számadó ré-

10) 1877:XX. tc. 119. §., I. MT. 373. §. 11) 1877:XX. tc. 122., 123. §., I. MT. 393., 394. §. 12) 1877:XX. tc. 124. §. 13) U. o. 125. §., 1912:LIV. tc. 22. §. 14) U. o. 126. §. 15) U. o. 128. §. 16) U. o. 129., 130. §. 17) U. o. 132. §.

szére bizonyítványt állít ki, amely a felmentéssel azonos hatályú.¹⁸⁾

(14) Ha az önjogúvá vált személy, ill. jogutódja, vagy ennek törvényes képviselője kifogást tesz a számadás ellen, köteles észrevételeit 6 hónap alatt előterjeszteni a gyámhatóságnál, amely megkísérli a békés megegyezést. Ha ez nem sikerül, a gyámhatóság a feleket bírói útra utasítja.¹⁹⁾

(15) Az önjogúvá vált személy, ill. jogutódja kártérítési igényét a volt gyám vagy gondnok ellen a bírói útra utasító gyámhatósági határozat kézbesítésétől számított 1 év alatt, — a gyámhatóság tagjai ellen pedig a gyám vagy gondnok ellen hozott bírói ítélet jogerőre emelkedésétől számított 1 év alatt érvényesítheti. E határidő elmulasztása esetében a kártérítési igény elévül, kivéve ha bűncselekmény forog fenn; ebben az esetben a bűncselekmény elévülésére vonatkozó szabályok irányadók.²⁰⁾

30. §. A rokonok.

(1) A törvény azok érdekeinek védelmében, akik a gyámhatóság hatósága alá tartoznak, jelentékeny szerepet juttat — a szülőkön és a nagyszülőkön kívül — a fi- és nőágbeli oldal-rokonoknak is negyedézig, akik követelhetik, hogy gyámolt vagy gondnokolt rokonaik ügyeinek intézésénél meghallgattassanak és közreműködhesseken.¹⁾

(2) Az oldalrokonok rendszerint csak akkor követelhetik, hogy a gyámolt vagy gondnokolt ügyeinek intézésénél meghallgattassanak és közreműködhesseken, ha szülők és nagyszülők nincsenek, vagy őket nem létezőknek kell tekinteni, ami akkor áll be, ha a szülők és nagyszülők testi vagy elmebeli fogyatkozás, vagy távollét miatt tartósan gátolva vannak, vagy ha az atyát az atyai hatalomtól, vagy a gyámot a gyámságtól — de nem vagyonkezelés okából — megfosztották.²⁾

(3) Nem követelheti meghallgattatását az a rokon, aki: 1. az országon kívül tartózkodik; 2. aki maga gyámság vagy gondnokság alatt áll, vagyis aki nem önjogú; 3. akit valamely gyámságtól vagy gondnokságtól megbízhatatlanság miatt elmozdítottak; 4. aki botrányos életű; 5. aki hamis vagy vétkes bukás, vagy olyan bűncselekmény miatt el volt ítélve, amelynek alapján alaposan feltehető, hogy a kiskorú vagy a gondnokolt ügyeibe való befolyás gyakorlására alkalmatlan, habár bünte-

18) 1877:XX. tc. 136. §. 19) U. o. 135. §. 20) U. o. 137. §.

1) 1877:XX. tc. 142. §. 2) U. o. 142. §., 1894:XXXI. tc. 9. §. (3), I. MT. 394. §.

tését ki is állotta; 6. aki a kiskorúval vagy a gondnokolttal perben áll, vagy közte és a kiskorú vagy a gondnokolt közt az utóbbiak személyi állását vagy vagyonát érintő vitás viszony forog fenn, amíg ez az akadály fennáll.³⁾

(4) Kivételesen még az atyai hatalmat gyakorló atyával szemben is meg kell hallgatni a rokonokat: 1. ha a gyermek elhelyezésének és tartásának kérdése a szülők közt válik vitássá;⁴⁾ 2. ha az atyai hatalom megszüntetéséről van szó;⁵⁾ 3. ha a kiskorú a pályaválasztás kérdésében atyjával nem ért egyet;⁶⁾ 4. a nagykörűsítés kérdésében — a szülők mellett — a nagyszülőket is mindig meg kell hallgatni;⁷⁾ 5. a gyermek vallásának gyámhatósági megállapítása kérdésében olyankor, amikor a szülők egyike sem tartozik valamely bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezethez, és a gyermek vallása felől a nemebeli szülő nem határozott.⁸⁾

(5) Vannak esetek, amikor a nagyszülőket szülők létében is, tehát mindig meg kell hallgatni, ilyenek: 1. a nagykörűsítésnek az esete;⁹⁾ 2. a gyám az anyával és a nagyszülőkkel együtt köteles intézkedni a kiskorú iskoláztatása, tartása, nevelése, kiképzése és a keresetképességét illető kérdésekben, továbbá szolgálatba lépése ügyében.¹⁰⁾

(6) Minden más esetben az oldalrokonok csak szülők és nagyszülők nem létében követelhetik meghallgatásukat. Ezek az esetek — a felsoroltakon felül — a következők: 1. a kiskorú vagy gondnokolt nélkülözhető ingó vagyonának értékesítése;¹¹⁾ 2. a gyámi és a gondnoki számadás kérdése;¹²⁾ 3. a kiskorú vagy a gondnokolt értékpapírjainak és magánkötvényeinek értékesítése, felmondása vagy megtartása.¹³⁾

(7) Kétely esetében, vagy ha a rokonok nem nyilatkoztak, jogosult a gyámhatóság a rokonokat maga elé idézni, vagy meghallgatásuk iránt más módon intézkedni.¹⁴⁾

(8) A gyám vagy a gondnok személyét illető ügyekben köteles a gyámhatóság a rokonokat meghallgatni.¹⁵⁾

(9) A gyámhatóság a szülők, a nagyszülők, ill. a rokonok nyilatkozatait és észrevételeit csak akkor hagyhatja figyelmen kívül, ha azok alapos okból nem tekinthetők a kiskorúak és a gondnokoltak érdekeire előnyösöknek.¹⁶⁾

(9) A gyám is köteles a rokonokat meghallgatni: 1. a kis-

3) 1877:XX. tc. 142. §., 1. MT. 290. §. (2), 394. §. 4) 1877:XX. tc. 33. §., 1912:LIV. tc. 2. §. helyett: 1930:XXXIV. tc. 137. §., 1. MT. 290. §. (2). 5) 1877:XX. tc. 22. §. (2). 6) U. o. 26. §. (2), 1. MT. 279. §. (3). 7) 1877:XX. tc. 4. §., 1. MT. 17. §. (2). 8) 1895:XLIII. tc. 27. §. (4). 9) 1877:XX. tc. 4. §., 1. MT. 17. §. (2). 10) 1877:XX. tc. 91., 95. §., 1. MT. 279., 355. §. 11) 1877:XX. tc. 105. §. 12) U. o. 122., 275. §. 13) U. o. 272. §. 14) U. o. 149. §., 1. MT. 290. §. 15) 1877:XX. tc. 149. §. (3), 1. MT. 393., 394. §. 16) 1877:XX. tc. 276. §.

korú személyi, vagyoni és vagyonkezelési ügyeiben;¹⁷⁾ 2. minden olyan ügyben, amelyben gyámhatósági jóváhagyás szükséges.¹⁸⁾

(10) Ha a rokonok hozzájárulnak a gyám vagy a gondnok előterjesztéséhez, a gyámhatóság jóváhagyása nélkülözhetővé válik: 1. a gyámolt vagy gondnokolt tartása, nevelése és szolgálatba adása; 2. a fejlett korú (18. évét betöltött férfi és 16. évét betöltött leány) házasságkötése; 3. a kiskorú vagy gondnokolt nélkülözhető ingóságainak eladása; 4. a vagyonkezelés módja kérdésében;¹⁹⁾ Ha a rokonok 15 nap alatt nem nyilatkoznak, a gyám vagy a gondnok a most felsorolt kérdésekben a saját felelősségére intézkedhetik.²⁰⁾

(11) A rokonok írásban is nyilatkozhatnak. Ha a rokonok többsége a gyám vagy gondnok javaslata mellett nyilatkozott, az egyetértést létrejötnék kell tekinteni. Ha az egyetértés nem jön létre, és a gyám vagy gondnok ragaszkodik javaslatához, a gyámhatósághoz kell előterjesztést tennie.²¹⁾

(12) A rokonoknak — meghallgatásukon kívül — egyéb beavatkozási lehetőségük is van a kiskorúak és gondnokoltak ügyeibe, így: 1. kérhetik a kiskorúság meghosszabbítását: a szülők, ilyenek nem létében a nagyszülők, és ha ilyenek sincsenek, az oldalrokonok az unokatestvérekig bezárólag;²²⁾ 2. az elmebetegnek, vagy a magát jelekkel megértetni nem tudó siketnémának gondnokság alá helyezését bármelyik egyenes- és oldalági rokona kérheti az unokatestvérekig bezárólag;²³⁾ 3. a gyengeelméjűnek, vagy magát jelekkel megértetni tudó siketnémának gondnokság alá helyezését csakis az egyenesági rokonok kérhetik;²⁴⁾ 4. az eltűnt egyénnek holtnak nyilvánítását kérheti bárki, tehát nem rokon is, de csak az, aki az eltűnt halálának megállapításában jogilag érdekelve van.²⁵⁾

(13) Ha a rokonok száma nagy, maguk közül — lehetőleg egyenlő számban az atyai és az anyai rokonok közül — legfeljebb 4 tagot választanak, és kijelölik azt, akivel a gyám vagy a gondnok érintkezik.²⁶⁾

(14) Rokonok hiányában ezeket a gyámhatóság — a közgyám ajánlatára — olyan férfival helyettesíti, aki a gyámolt vagy gondnokolt családjával jó viszonyban áll. Ha ilyen sincs, a rokonok jogait a közgyám gyakorolja.²⁷⁾

17) 1877:XX. tc. 91., 99. §. 18) U. o. 149. §. 19) U. o. 147. §. 20) U. o. 148. §. 21) U. o. 148. §. 22) 1911:I. tc. 703. §. 23) U. o. 719. §. 24) U. o. 721. §. 25) U. o. 732. §. 26) 1877:XX. tc. 143. §. 27) U. o. 144. §.

31. §. A gyámhatóságok.

(1. Rendes gyámhatóságok 120. — 2. Rendkívüli gyámhatóság (családtanács) 120.)

1. Rendes gyámhatóságok. (1) *Elsőfokú gyámhatóság* az árvaszék. Árvaszék van minden törvényhatóságban és minden megyei városban.¹⁾ A belügyminiszter azonban egyes községeket is felruházhat gyámhatósági jogkörrel.²⁾ Ma nincs egy községi árvaszék sem.

(2) *Másodfokú gyámhatóság* a közigazgatási bizottság gyámügyi fellebbviteli küldöttsége.³⁾ Az *állami gyermekmenhelyekkel* kapcsolatos azokban az ügyekben azonban, amelyek az árvaszék hatáskörébe tartoznak, II. fokon nem a gyámügyi fellebbviteli küldöttség, hanem — a népjóléti és munkaügyi miniszter jogutódként — a belügyminiszter jár el.⁴⁾

(3) *Harmadfokú gyámhatóság* a belügyminiszter.⁵⁾

(4) Az *árvaszék illetékessége* azoknak a kiskorúaknak és gondnokoltaknak az ügyeire terjed ki, akiknek községi illetőségük az árvaszék területén van.⁶⁾

(5) *Átruházható* a gyámhatósági illetékesség az állandó tartózkodó hely árvaszékére is — a gyámolt vagy gondnokolt, ill. a gyám, vagy a gondnok, vagy a rokonok kérelmére.⁷⁾

(6) Az az árvaszék, amelynek területén a gyámolt vagy gondnokolt vagyonának legnagyobb része fekszik, *igényelheti* a gyámhatósági illetékességet.⁸⁾

(7) A gyámhatóság illetékességének *megállapítása és átruházása*, ha az árvaszékek ugyanazon törvényhatóság területén fekszenek, a közig. bizottságot, — ha különböző törvényhatóságok területén vannak, a belügyminisztert illeti. Az illetékesség *igénylése* kérdésében azonban mindig a belügyminiszter határoz.⁹⁾

(8) A nem illetékes árvaszék is köteles a halasztást nem tűrő intézkedéseket mindaddig megtenni, amíg az illetékes árvaszéket megállapítják. Az ilyen árvaszék illetékessége mindaddig tart, amíg az illetékes árvaszék a gyámhatósági tennivalókat át nem vette.¹⁰⁾

2. Rendkívüli gyámhatóság. (Családtanács.) (1) Az atyai hatalmat gyakorló atya végrendeletében, vagy a végrendeletre megszabott alakszerűséggel kiskorú gyermekei részére *családtanácsot* állíthat és tagjait kijelölheti, ha tiszta hagyatékának értéke 500.000 P-t meghalad.¹¹⁾

(2) Atyai rendelkezés hiányában az *anya*, a *nagyszülők* vagy a *rokonok* is kérhetik családtanács felállítását, és javas-

1) 1877:XX. tc. 176. §. 2) U. o. 174. §. 3) U. o. 212. §. 4) 2.000/1925. N. M. M. 5. §. 1932:XII. tc. 1., 2. §., 3.600/1932. M. E. 1. §. (1) 2. a). 5) 1877:XX. tc. 212. §. 6) U. o. 198. §. 7) U. o. 199. §. 8) U. o. 200. §. 9) U. o. 203. §. 10) U. o. 201., 202. §. 11) U. o. 151. §., 1928:II. tc. 1. §.

latba hozhatják tagjait is, ha a kiskorúra terjedelmes, és kezelésének felügyeletére nézve gyors és szakszerű eljárást kívánó vagyon háramlott, vagy a gondnokolt ilyen vagyon birtokában van. Az anya ilyen kérelmét végrendeletében is kifejezheti. A családtanács felállítását a belügyminiszter engedélyezi meg.¹²⁾

(3) A családtanács *elnöke* a kiskorúra vagy gondnokoltra illetékes árvaszéknek az elnöke vagy elnökhelyettese; *négy tagjának* mindenike rendszerint csak olyan rokon lehet, aki gyám-ságra vagy gondnokságra alkalmas; egy tag lehet azonban nem rokon is. A családtanácsba beválaszthatók nőrokonok is. A rokonok egyikének lehetőleg atyai, másikának anyai ági rokonnak kell lennie.¹³⁾

(4) A családtanács tagjaiban beállott *hiányt* — a gyámhatóságnak és a családtanácsnak meghallgatásával — a belügyminiszter pótolja.¹⁴⁾

(5) A családtanács tagjai *felelősek* a gyámolt vagy gondnokolt vagyonának fenntartásáért.¹⁵⁾

(6) A családtanács a gyámhatóság *hatáskörét* gyakorolja; de a gyám- és gondnokrendelés, a nagykorúsítás, továbbá a leltározás, a bírságot és a fegyelmi jog a rendes gyámhatóságot illeti. A családtanács határozatainak végrehajtása iránt is az illetékes gyámhatóságot kell megkeresni.¹⁶⁾

(7) Olyan ügyekben, amelyek rendes esetben a gyám vagy gondnok és a szülők, nagyszülők vagy rokonok egyetértő intézkedésétől függenek (1877:XX. tc. 147. §.), ha családtanács van: a gyám vagy gondnok és a családtanács elnöke intézkednek.¹⁷⁾

(8) A családtanács *szótöbbséggel határoz*; érvényes határozathozatalra az elnökön kívül legalább két tag jelenléte szükséges.¹⁸⁾

(9) A gyám vagy gondnok a családtanácsnak olyan határozata ellen, amelyet saját magára sérelmesnek tart, *a belügyminiszterhez fellebbezhet*. A gyám vagy gondnok, valamint a családtanács tagja fellebbezhet továbbá a belügyminiszterhez a családtanács olyan határozata ellen, amelyben a törzsvagyon megváltoztatásáról van szó, ha ezt a gyámoltra vagy gondnokoltra hátrányosnak vagy kockázatosnak tartja.¹⁹⁾

(10) Ha a családtanács felállítása az atyától származik, megalakításának törvényszerűségét az illetékes gyámhatóság bírálja el, és a családtanácsot ez ismeri el. Határozatának jogerőre emelkedése után a családtanács felállítását a hivatalos lapban (a Budapesti Közlönyben) közzéteszi. Ha a családtanács felállítását nem az atya rendelte el, ez az eljárás a belügyminiszterre tartozik.²⁰⁾

12) 1877:XX. tc. 152. §. 13) U. o. 153., 154., 156., 157., §. 14) U. o. 158. §. 15) U. o. 160. §. 16) U. o. 161. §. 17) U. o. 155. §. 18) U. o. 162. §. 19) U. o. 163., 164. §. 20) U. o. 165. §.

(11) A családtanács felügyelete alatt álló kiskorúak és gondnokoltak drágaságait, kötvényeit és értékpapírjait — megőrzés végett — bármely gyámpénztárba el lehet helyezni.²¹⁾

(12) A családtanács is köteles évi jelentés adni. Ha pedig a belügyminiszter arról győződne meg, hogy a gyámolt vagy gondnokolt szellemi vagy anyagi érdekei a családtanács működése vagy mulasztása következtében veszélyeztetnének, a családtanácsot feloszthatja.²²⁾

32. §. A gyámhatóság eljárásának általános szabályai.

(1. Általában 122. — 2. Vagyongazdálkodási szabályok 122.)

1. Általában. A gyámhatóságnak legfőbb feladata a gyámoltak és gondnokoltak szellemi és anyagi érdekeinek megóvása és előmozdítása.¹⁾ Köteles különösen arra felügyelni, hogy a kiskorúak szorgalmas tanulásra és kitartó munkásságra szoktattassanak, és úgy képeztessenek ki, hogy vagyontalanság esetében keresőképeseek legyenek.²⁾

2. Vagyongazdálkodási szabályok. (1) A vagyon állagának csonkítását csak a kiskorú vagy a gondnokolt érdekében lehet engedni. Állagváltozást nem kell gátolni, ha az a kiskorúra vagy gondnokoltra előnnyel jár. Nagykorú gondnokolt vagyona állagának és kezelésének megváltoztatását azonban — sürgős szükség esetén kívül — mellőzni kell; főleg, ha arra van kilátás, hogy a gondnokság még a gondnokolt életében megszűnik.³⁾

(2) Kiskorú részére vagyonszerzést, ha a vételárát nem lehet készpénzzel kifizetni, csak akkor lehet engedélyezni, ha az adósságnak és kamatainak fizetésére kétségtelen fedezetet mutatnak ki.⁴⁾

(3) Ingatlant leltári becsérték alatt csak szükségből vagy kényszerűségből és csak akkor lehet elidegeníteni, ha az megtartása esetében az elértéktelenedés veszélyének volna kitéve, vagy a bekövetkező bírói árverésen még csekélyebb árat lehetne várni. Tulajdonjogi bekebelezést csak a vételár teljes kifizetése után lehet engedélyezni; de az megengedhető, hogy a vevő a vételár egyharmadával — kamatfizetés mellett — egy bizonyos ideig adós maradjon, ha tartozását az ingatlanra első helyen bekebelezendő jelzálogjoggal biztosítják. A határidő ne terjedjen túl a gyámolt vagy gondnokolt életkor szerint bekövetkező nagykorúságán.⁵⁾

21) 1877:XX. tc. 167. §. 22) U. o. 168. §.

1) 1877:XX. tc. 263. §. 2) U. o. 264. §. 3) U. o. 265. §. 4) U. o. 266. §. 5) U. o. 267. §.

(4) A gyámhatóság a telekkönyvileg terhelt ingatlannak bíróságon kívüli önkéntes árverését csak akkor engedheti meg, és az árverés eredményét csak akkor hagyhatja jóvá, ha a vételárból a terhek törleszthetők.⁶⁾

(5) A gyámolt vagy gondnokolt vagyongazdálkodását nem általános szabályok vagy szokások szerint, hanem a tényleges körülményeknek és a célszerűségnek, továbbá a gyám vagy gondnok tulajdonságainak, valamint a kiskorú nagykorúsága esetére beálló viszonyainak a szem előtt tartásával kell intézni.⁷⁾

(6) Földbirtoknál olyan gazdálkodási rendszert, amely csak a távolabb jövőben válnék jövedelmezővé, csak szakértők helyeslő véleménye alapján lehet megengedni.⁸⁾

(7) Az épületek és a felszerelések jókarban tartása tekintetében a gyámot és gondnokot különösképpen ellenőrizni kell.⁹⁾

(8) Olyan felszereléseket és beruházásokat, amelyek az okszerű gazdálkodás és a jövedelmezőség célját szolgálják, lehetőleg elő kell mozdítani.¹⁰⁾

(9) Gyári, kereskedelmi és iparüzletet fenn lehet tartani, ha a gyámolt vagy gondnokolt maga is ugyanazt a kereseti pályát folytatja; vagy ha az neki vagy családjának főjövdelmi forrása; vagy ha az egész üzlet szállt a gyámoltra vagy gondnokoltra, és a befektetett tőke megfelelő jövedelmezőségére lehet számítani, az üzlet ellenőrzése pedig lehetséges; végül ha az üzlet fenntartását szakértők véleményezik. Ha ilyen körülmények nem forognak fenn, az üzletet lehetőleg előnyösen értékesíteni kell.¹¹⁾

(10) Vagyongözösség esetében a gyámolt vagy gondnokolt részét kellően biztosítani kell.¹²⁾

(11) Az ilyen üzletekre vonatkozó számadásokat az árvaszék szakértőkkel is megvizsgáltatja, és azokhoz mérleget is kell csatolni.¹³⁾

(12) A felől, hogy a gyámolt vagy gondnokolt értékpapírjai és magánkötvényei értékesíttessenek, felmondassanak vagy megtartassanak-e, az árvaszék — a gyám vagy gondnok, és a szülők, nagyszülők, esetleg a rokonok meghallgatásával — esetről-esetre határoz. Magánkötvényeket csak akkor lehet megtartani, ha azok törvényszerűen biztosítva vannak.¹⁴⁾

6) 1877:XX. tc. 268. §. 7) U. o. 270. §. (1). 8) U. o. 270. §. (2). 9) U. o. 270. §. (3). 10) U. o. 270. §. (4). 11) U. o. 271. §. (1), (2). 12) U. o. 271. §. (3). 13) U. o. 271. §. (4). 14) U. o. 272. §.

33. §. Gyámpénztári pénzkezelés.

(1. A vagyonkezelés általában 124. — 2. Pénzkezelési rendszer 124. — 3. A pénzek kezelése és gyümölcsöztetése 124. — 4. Felelősség 125. — 5. Tartalékalap 125.)

1. A vagyonkezelés általában. (1) A kiskorúak és a gondnokoltak értékeit (értékpapírok, adóslevelek, ékszerek stb.) a gyámpénztárban,¹⁾ készpénzét pedig postatakarékpénztári csekk-számlán kell kezelni.²⁾

(2) A kiskorúak és a gondnokoltak pénzét és értékeit azonban csak addig lehet gyámpénztárilag kezelni, amíg a nevezettek a gyámhatóság hatósága alatt állanak.³⁾ Mihelyt a kiskorú életkor szerint nagykorúvá válik, értékeit a nagykorúság bekövetkezésekor azonnal, — ha pedig a gyámság vagy a gondnokság más okból szűnt meg, ettől számított 3 hónap alatt kell kiadni.⁴⁾ A kisebb értékű olyan értékpapírokat és készpénzt azonban, amelyeknek értéke még a kiutalással és a postai kézbesítéssel felmerülő költségeket sem fedezné, csak az érdekeltek kifejezett kérelmére kell kiutalványozni.⁵⁾

2. Pénzkezelési rendszer. (1) A gyámpénztárban az értékeket egyénenkint, vagy összesítetten kezelhetik. Azt, hogy a kezelés melyik rendszer szerint történjék, a törvényhatósági bizottság, ill. a községi képviselőtestület szabályrendelettel állapítja meg.⁶⁾

(2) Egyéni kezelésnél minden egyes kiskorú vagy gondnokolt vagyonát külön, az illető egyéni tulajdonaként kezelik; — míg az összesített kezelésnél valamennyi kiskorúnak és gondnokoltnak készpénze a gyámpénztár tulajdonává válik, és azoknak a gyámpénztárral szemben csak követelési joguk támad.⁷⁾

(3) Az ékszerek, drágaságok stb. sohasem kerülnek összesített kezelésbe, azokat tehát a gyámpénztár mindig a kiskorú vagy a gondnokolt egyéni tulajdonaként kezeli. De nem jutnak összesített kezelésbe azok a kötvények és értékpapírok sem, amelyek a kiskorú vagy a gondnokolt tulajdonában meghagyattak.⁸⁾

3. A pénzek kezelése és gyümölcsöztetése. (1) Egyéni pénzkezelésnél az egyes kiskorúak vagy gondnokoltak pénzét vagy jóhitelű pénzintézeteknél lehet elhelyezni; vagy magyar állampapírokba, az Országos Földhitelintézet (l. 1936:IV. tc.), vagy más hazai intézetek zálogleveleibe lehet fektetni; vagy földbirtokra, vagy házakra — a becsérték egyharmad részéig — kölcsön lehet adni.⁹⁾

1) 1877:XX. tc. 285. §. 2) 157.423/1924. B. M. 3) 1877:XX. tc. 286. §. 4) U. o. 292. §. 5) 205.000/1931. B. M. III. 6) 1877:XX. tc. 287. §., 123.000/1902. B. M. és 3.600/1902. P. M. 57. §.; 55.200/1903. B. M. 67. §.; 55.300/1903. B. M. 53. §. 7) 123.000/1902. B. M. és 3.600/1902. P. M. 59. §. 8) 1877:XX. tc. 272., 294. §. 9) U. o. 295. §. h.: 1885:VI. tc. 13. §., 123.000/1902. B. M. és 3.600/1902. P. M. 58. §.

(2) Az összesített pénzkezelésnél a gyámpénztár készpénz-vagyonának gyümölcsöztetése kölcsönadás, vagy jóhitelű pénzintézetnél elhelyezés útján történik.¹⁰⁾

(3) Kölcsön csak törlesztéses lehet, és a törlesztési határidő nem terjedhet túl 32 esztendőn.¹¹⁾

(4) Földbirtokra és házakra csak a becsérték egyharmadáig adható kölcsön; az esetleges terheket pedig háromszoros összeggel kell a becsértékből levonni.¹²⁾

(5) A gyámpénztárak pénzkészletét a postatakarékpénztár kezeli;¹³⁾ gyümölcsöztetés végett azonban el lehet helyezni a gyámpénztár pénzkészletének azt a részét, amely a folyó kiadásokra nem okvetlenül szükséges, jóhitelű pénzintézeteknél is, amelyeket a törvényhatósági bizottság, ill. a községi képviselőtestület évenként, őszi közgyűlésén, névszerinti szavazással kijelöl.¹⁴⁾

(6) A pénzintézeteknél elhelyezésből származható károsodásért elsősorban azok felelősek, akiknek szavazatával a közgyűlési határozatot hozták.¹⁵⁾

4. Felelősség. A gyámpénztárból kölcsönadott pénzekért elsősorban felelősek azok az árvaszéki tisztviselők, akik a kölcsönt megszavazták, ha a törvényes feltételeket nem tartották meg, valamint az ügyész, ha a szabályellenes megszavazás ellen nem fellebbezett; — másodsorban felelős a tartalékalap, és harmadsorban a törvényhatóság, ill. a megyei város. Azokban a községekben, ahol belügyminiszteri engedéllyel az árvák pénzét kezelik (1877:XX. tc. 285. §.; ma nincs ilyen község), elsősorban a közgyám, másodsorban a községi előljárók, és harmadsorban a község felelősek.¹⁶⁾

5. Tartalékalap. (1) A gyámpénztár a kiskorú és a gondnokolt kamatjövedelméből 10%-ot lévonhat; az értékek őrzéséért pedig a törvényhatósági bizottság, ill. a megyei városi képviselőtestület által megállapítandó mérsékelt díjat szedhet. Ezekből az összegekből tartalékalapot kell alakítani.¹⁷⁾ Ennek a tartalékalapnak a jövedelméhez tartozik még saját vagyonának a kamatjövedelme, továbbá a kezelési feleslegek is.¹⁸⁾

(2) A gyámpénztári tartalékalap felett a törvényhatósági bizottság, ill. a megyei városi képviselőtestület (ha község kezelné a gyámpénztári pénzeket: a községi képviselőtestület) a belügyminiszter jóváhagyásával rendelkezik.¹⁹⁾

10) 1877:XX. tc. 288., 291. §., 123.000/1902. B. M. és 3.600/1902. P. M. 58. §. 11) 1877:XX. tc. 288. §. 12) U. o. 289. §., 123.000/1902. B. M. és 3.600/1902. P. M. 63. §. 13) 157.423/1924. B. M. 14) 1877:XX. tc. 291. §., 123.000/1902. B. M. és 3.600/1902. P. M. 72., 77. §. 15) 1877:XX. tc. 291. §. 16) U. o. 299. §., 123.000/1902. B. M. és 3.600/1902. P. M. 78. §. 17) 1877:XX. tc. 293. §. 18) 123.000/1902. B. M. és 3.600/1902. P. M. 84—86. §. 19) 1877:XX. tc. 298. §.

34. §. Külföldi vonatkozású gyám-gondnoksági rendelkezések.

(1. Gyámtörvényünk rendelkezései 126. — 2. Nemzetközi egyezmények 126. — 3. Érintkezés külföldi gyámhatóságokkal 128. — A) Futár útján 128. — B) Posta útján 129. — C) Fordítás melléklése 129. — D) Pénz- és értékkülde-mények továbbítása 129.)

A külföldi vonatkozású gyám-gondnoksági rendelkezések részint gyámtörvényünkben, részint nemzetközi egyezményekben vannak megállapítva.

1. Gyámtörvényünk rendelkezései. (1) Annak a magyar honos kiskorúnak, aki külföldön áll gyámság vagy gondnokság alatt, Magyarországon lévő vagyonára az itteni gyámhatóság mindig külön gondnokot rendel.¹⁾

(2) A magyar gyámhatóság által magyar honosra elrendelt gyámság vagy gondnokság kiterjed a gyámoltnak vagy gondnokoltnak külföldön lévő vagyonára is, hacsak nemzetközi szerződés vagy más ok azt nem akadályozza.²⁾

(3) Olyan külföldinek, aki külföldön gyámság vagy gondnokság alatt áll, Magyarországon lévő vagyonára az itteni gyámhatóság csak akkor rendel külön gondnokot, ha nemzetközi szerződés másként nem rendelkezik.³⁾

(4) Ha külföldi Magyarországon kiskorú gyermeket hagyott hátra, ennek a magyar gyámhatóság rendel ideiglenes gyámot addig, amíg saját gyámhatósága másként nem intézkedik.⁴⁾

(5) A külföldön gyámság vagy gondnokság alatt álló magyar honos vagy külföldi részére a magyar gyámhatóság által rendelt gyám vagy gondnok a magyar gyámhatóság alatt áll, és feladatkörét a magyar törvények szerint látja el.⁵⁾

2. Nemzetközi egyezmények. (1) Az állandóan külföldön tartózkodók gyámságát és gondnokságát nemzetközi egyezmények szabályozzák, mégpedig az 1911:XXIII. tc.-be iktatott hágai nemzetközi egyezmény a kiskorúak gyámságának szabályozásáról, — az 1912:LII. tc.-be iktatott ugyancsak hágai nemzetközi egyezmény pedig a teljeskorúak gyámságáról és hasonló védelmi intézkedésekről rendelkezik.

(2) Mindkét egyezmény rendelkezései a szerződő államoknak azokra a polgáraitra vonatkoznak, akiknek a külföldi államban van rendes tartózkodási helyük; — azonban az ideiglenes gondoskodás, valamint a hazai állam értesítése — rendes tartózkodási helyükre tekintet nélkül — mindazokra is kiterjed, akik a szerződő államok valamelyikének polgárai.⁶⁾

(3) Szabály, hogy a gyámságot rendszerint a hazai törvény szabályozza.⁷⁾

(4) Ha a külföldön tartózkodó kiskorú részére a hazai

1) 1877:XX. tc. 61. §. 2) U. o. 62. §. 3) U. o. 63. §. 4) U. o. 64. §. 5) U. o. 65. §. 6) 1911:XXIII. tc. 9. c., 1912:LII. tc. 14. c. 7) 1911:XXIII. tc. 1. c., 1912:LII. 1. c.

törvény saját hazájában nem szervez gyámságot, erről — a hazai törvény szerint — a diplomáciai vagy a konzuli képviselő gondoskodik, ha ezt a tartózkodási hely állama nem ellenzi.⁸⁾

(5) Ha a kiskorú gyámsága a hazai törvény szerint nincs szervezve, vagy nem szervezhető, azt a külföldi rendes tartózkodó helynek a törvénye értelmében kell elrendelni és gyakorolni; de az így elrendelt gyámság nem áll útjában annak, hogy a hazai törvény szerint új gyámságot szervezzenek.⁹⁾

(6) A kiskorú gyámságának kezdete és vége hazája törvényéhez igazodik.¹⁰⁾

(7) A gyámsági ügyvitel kiterjed a kiskorú személyére és bárhol fekvő javaira — azoknak az ingatlanoknak a kivételével, amelyek fekvésük helyének törvénye szerint különleges birtokrendszer alá esnek.¹¹⁾

(8) A gyámság szervezéséig a külföldi hatóságok megtehetik mindazokat az intézkedéseket, amelyek a külföldi kiskorú személyének vagy érdekeinek védelmére szükségesek.¹²⁾

(9) A teljeskorút — az alábbi kivételekkel — csak hazájának hatóságai, és csak ugyanannak törvényei szerint helyezhetik gyámság (törvényeink szerint: gondnokság) alá.¹³⁾

(10) Mihelyt a szerződő államok valamelyikében egy másik szerződő állam polgára olyan viszonyok közé jut, amelyek hazai törvénye szerint a teljeskorú gyámságát (gondnokságát) vonják maguk után, a helyi hatóságok minden ideiglenes intézkedést megtehetnek személyének és vagyonának védelmére, és erről értesítik hazájának kormányát. Az ideiglenes intézkedések hatálya megszűnik, mihelyt a hazai hatóságok közlik, hogy ideiglenes intézkedéseket tettek, vagy hogy az érdekeltek helyzetét ítélettel rendezték.¹⁴⁾

(11) Ha a külföldi, akire vonatkozóan a teljeskorú gyámságának esete beállt, állandóan a szerződő állam területén tartózkodik, ennek hatóságai értesítik annak az államnak a hatóságait, amelynek a külföldi polgára; közlik a netalán hozzájuk érkezett kérelmet, és az esetleg tett ideiglenes intézkedéseket. Az értesítések diplomáciai úton történnek, hacsak a közvetlen érintkezés nincs megállapítva.¹⁵⁾

(12) A rendes tartózkodó hely országában minden végleges intézkedést el kell halasztani addig, amíg a hazai hatóságok a hozzájuk intézett értesítésre nem válaszolnak. Ha azonban kijelentik, hogy nem kívánnak intézkedni, vagy ha 6 hónap alatt nem válaszolnak, a rendes tartózkodó hely hatóságai határoznak a teljeskorú gyámsága felől, figyelembe véve azokat az akadályokat, amelyek — a válasz szerint — a teljeskorú gyámságát hazájában gátolnák.¹⁶⁾

8) 1911:XXIII. tc. 2. c. 9) U. o. 4. c. 10) U. o. 5. c. 11) U. o. 6. c. 12) U. o. 8. c. 13) 1912:LII. tc. 2. c. 14) U. o. 3. c. 15) U. o. 4., 5. c. 16) U. o. 6. c.

(13) Ha a gyámság elrendelésére a külföldi hatóság illetékes, a kérelem előterjesztésére azok és olyan okból jogosultak, akiket, ill. amelyeket mind a hazai, mind a tartózkodó hely törvényei egyaránt megjelölnek.¹⁷⁾

(14) Ha a teljeskorú gyámságát a tartózkodó hely hatóságai rendelték el, az ügyvitelt a helyi törvények szerint kell szervezni, és a gyámság hatályára ugyanez a törvény irányadó. Ha azonban a hazai törvény szerint a felügyeletet meghatározott személyre kell bízni, ezt lehetőleg figyelembe kell venni.¹⁸⁾

(15) Az illetékes hatóság által elrendelt gyámság — a teljeskorú cselekvőképessége és a felette gyakorolt gyámság szempontjából — végrehajtási engedély nélkül is hatályos lesz valamennyi szerződő államban. A belföldi törvény azonban kötelezővé teheti, hogy azok a rendelkezések, amelyek a nyilvánosság érdekében a belföldi teljeskorúra meg vannak állapítva, megtéssenek a külföldi teljeskorúval szemben is, vagy hogy ezek másokkal helyettesíttessenek.¹⁹⁾

(16) Valamely teljeskorúra külföldön elrendelt gyámság nem akadályozza, hogy a hazai törvénynek megfelelő új gyámságot szervezzenek. Ezt közölni kell az illető külföldi állammal, és ennek a törvényei határozzák meg az ott szervezett gyámság megszűnésének az idejét. Ettől kezdve a külföldön elrendelt gyámság hatályára a hazai törvény lesz irányadó.²⁰⁾

(17) A tartózkodó hely hatóságai által elrendelt gyámságot megszüntetheti a hazai hatóság a saját törvénye értelmében; de megszüntetheti azt az elrendelő hatóság is, mégpedig akár a hazai, akár a helyi törvényben meghatározott bármely okból. A kérelmet mindazok előterjeszhetik, akiket arra akár az egyik, akár a másik törvény felhatalmazza.²¹⁾

(18) A gyámság alá helyezett teljeskorú ingóságai és ingatlanai közt fekvésük szerint nem kell különbséget tenni, kivéve azokat az ingatlanokat, amelyek fekvésük helyének törvénye szerint különleges birtokrendszer alá esnek.²²⁾

(19) Mindezek a rendelkezések egyaránt vonatkoznak a teljeskorúak gyámságára, gondnokságára, családtanács rendelésére és minden más olyan hivatalos intézkedésre, amely a cselekvőképesség korlátozását vonja maga után.²³⁾

3. Érintkezés külföldi gyámhatóságokkal. A) Futár útján.

(1) A külföldi gyámhatóságokkal való érintkezés rendszerint a külügyminisztérium futárszolgálatának igénybevételével történik akként, hogy a továbbítandó iratokat az árvaszék átirat kíséretében közvetlenül küldi meg a külügyminisztérium futárodájának. Mellékelni kell az átirathoz annyi kézbesítési vevényt (átvételi elsmervényt) is, ahány fél részére a kézbesítést kérik.²⁴⁾

17) 1912:LII. tc. 7. c. 18) U. o. 8. c. 19) U. o. 9. c. 20) U. o. 10. c. 21) U. o. 11. c. 22) U. o. 12. c. 23) U. o. 13. c. 24) 140.000/1930. B. M. I. 2., 205.456/1931. B. M. I., 2.

(2) Az árvaszék azonban a következő esetekben nem közvetlenül, hanem a *belügyminisztérium útján* juttatja el megkeresését a külügyminisztérium futárodájához, ú. m.:

a) ha az iratokhoz fordítást kell mellékelni; — a fordítást ugyanis a belügyminisztérium fordító (elnöki) osztálya végzi;²⁵⁾

b) ha olyan személynek gyámul vagy gondnokul kirendeléséről van szó, aki külföldön lakik (l. 1877:XX. tc. 60. §.);²⁶⁾

c) ha a gyámhatóság gyakorlásának külföldi gyámhatóságra átruházása, vagy

d) külföldi gyámolt vagy gondnokolt felett a gyámhatóságnak magyar árvaszék részéről átvállalása a határozatnak a tárgya;²⁷⁾

e) azokat a határozatokat, amelyek a magyar gyámpénztárból készpénz vagy érték kiutalásáról rendelkeznek;²⁸⁾

f) a Jugoszláviába továbbítandó iratokat.²⁹⁾

B) Posta útján. Közvetlenül az illetékes m. kir. külképviseleti hatósághoz posta útján lehet megküldeni a továbbítandó iratokat akkor, amikor határidőhöz kötött olyan intézkedésről van szó, amely határidőnek meg nem tartása az érdekelt félre fontos következményekkel jár, vagy amikor más okból sürgős az intézkedés.³⁰⁾

C) Fordítás melléklése. (1) A külföldi gyámhatósághoz intézett megkeresést mindig a megkeresett állam nyelvén — és csak külön megállapodás esetében más nyelven — készült fordítással kell ellátni; — a többi iratokat csak akkor, ha a gyámhatóság kényszerkézbesítést kér.³¹⁾

(2) Idegen nyelvű átiratot (megkeresést) nem szabad a külföldi gyámhatósághoz intézni, hanem mindig csak az eredeti magyar nyelvű kiadványnak a fordítását.³²⁾

D) Pénz- és értékküldemények továbbítása. (1) Pénz- és értékküldeményeknek külföldre kiutalását az árvaszék teljesíti. Ha kiskorú vagy gondnokolt személy értékének a kiutalásáról van szó, kiutalás előtt vizsgálja meg az árvaszék, vajjon a külföldre kiutalás fontos érdekét szolgálja-e a kiskorúnak vagy gondnokoltnak? Ha pedig olyan személy vagyonának külföldre kiutalása forog szóban, aki a gyámság vagy a gondnokság alól felszabadult, az árvaszék szólítsa fel az igényjogosultat, hogy záros határidő (30 nap) alatt jelöljön meg olyan belföldi megbizottat, akinek kezéhez az értékeket ki lehet adni, és a kiutalást külföldre csak akkor teljesítse, ha az igényjogosult a kitűzött határidő alatt nem nevezett meg meghatalmazottat, vagy ha kifejezetten kéri, hogy az értékek külföldön saját kezéhez adassanak ki. Az árvaszék a fizetésre vonatkozó kiutaló hatá-

25) 140.000/1930. B. M. I. 3. d), 205.456/1931. B. M. 4. 26) 140.000/1930. B. M. I. ut. előtti bek. 27) U. o. I. ut. előtti bek. 28) U. o. I. 3. b). 29) U. o. I. 3. a). 30) U. o. I. ut. bek. 31) U. o. II. 1., 2. (3). 32) U. o. II. 2. (6).

rozatot kézbesítse az érdekelteknek, azonkívül két példányban terjessze fel a belügyminiszterhez; a kiutalt készpénzt utalja be a postatakarékpénztári csekkszámmlára, az értékeket pedig helyezze ugyanott letétbe.³³⁾

(2) A külföldre szóló kifizetések céljára szükséges *külföldi fizetési eszközök beszerzése* iránt a szükséges tárgyalást a belügyminiszter folytatja le a pénzügyminiszterrel és a magyar nemzeti bankkal.³⁴⁾

E) Végrehajtás. (1) A gyámhatóság jogerőre emelkedett határozatait a *belöldön* saját területén közegei által, más gyámhatóság területén — megkeresés útján — ez által hajtja végre.³⁵⁾

(2) A gyámhatóság — határozatának a *külföldön* leendő végrehajtása végett — a belügyminiszterhez fordul, hacsak valamely állammal más megegyezés nem jött létre. Ugyancsak a belügyminiszter útján jutnak a külföldi gyámhatósági határozatok a hazai gyámhatóságokhoz.³⁶⁾

(3) Hazai gyámhatóság *külföldi gyámhatóságnak a határozatait* csak a hatáskörébe tartozó ügyekben, és csak viszonosság feltétele alatt hajtja végre.³⁷⁾

33) 204.961/1931. B. M., 210.573/1935. B. M. 34) 210.573/1935. B. M. 3.
35) 1877:XX. tc. 191. §. 36) U. o. 193. §. 37) U. o. 194. §.

III. Fejezet. A szegényügy.

35. §. A szegénygondozás módjai.

(1. A szegénygondozás célja és feladata 131. — 2. A szegénygondozás módjai: A) A segélyezés fajtái 132. — B) Az elhelyezés módjai 132. — C) A szegénygondozás fajtái 132. — D) Az egri (magyar) szegénygondozási norma 133.)

1. A szegénygondozás célja és feladata. (1) A szegénygondozásra igényjogosult *szegény* az a vagyontalan személy, akinek nincs ellátásra köteles és képes hozzátartozója, ő maga pedig testi vagy szellemi fogyatkozás, súlyos és tartós betegség vagy elaggottság miatt képtelen magának és azoknak elsőrendű életszükségleteiről gondoskodni, akiknek eltartása az ő kötelessége volna. Ezzel szemben *ínséges* az a szűkölködő, aki rendkívüli gazdasági körülmények következtében időlegesen keresőképtelen, vagy akinek olyan kevés keresete van, hogy elsőrendű életszükségleteit az államnak vagy más közületnek anyagi támogatása nélkül nem tudja megszerezni.¹⁾ *Szegény* tehát a munkaképtelen szűkölködő; *ínséges* pedig az a munkaképes szűkölködő, aki önhibáján kívül nem tudja elsőrendű életszükségleteit megkeresni. Az a szűkölködő, aki önhibájából nem keresi meg életszükségleteit, nem szegény, sem nem inséges, hanem *munkakerülő*, aki nem érdemes a megsegítésre.

(2) A szegénygondozás kizárólag a *szegények* megsegítésével foglalkozik. Az tehát a jóléti (szociális) gondoskodásnak egyik ága, amely az általános jóléti gondozástól eltér cél, valamint megvalósítási mód tekintetében is.

(3) A szegénygondozás ugyanis kizárólag a *munkaképtelen* szegények ellátására szorítkozik, — míg az általános jóléti gondozás a *munkaképes* inségesek helyzetén kíván javítani.

(4) A szegénygondozásnak továbbá az a feladata, hogy a munkaképtelen szegényeket *ellenszolgáltatás nélkül* juttassa a feltétlenül szükséges életszükségletekhez (ellátáshoz), hiszen a munkaképtelen szegénytől számbajövő ellenszolgáltatást kívánni, sőt várni sem lehet; — ellenben az általános közjóléti gondoskodásnak az a célja, hogy a munkaképes inségeseket csakis *ellenszolgáltatás fejében*, vagyis visszatérítés kötelezettsége mellett részesítse *olyan támogatásban*, amely lehetővé teszi, hogy a segélyezett inséges önálló, keresőképes gazdasági alannyá váljék.

1) 123.800/1929. P. Ü. M. 3. §. Ut. (1) a), b).

2. A szegénygondozás módjai. A) A segélyezés fajai. (1) A szegénysegélyezés (gondozás) történhetik *pénzben, természetben, vagy vegyesen.*

(2) A *pénzbeli segély* a legegyszerűbb, de a legkevésbé megfelelő mód; mert a segélyezett gyakran nem fordítja a kapott segélyösszeget elsőrendű szükségleteinek a fedezésére; de ezek abból rendszerint nem is telnek ki teljesen, és így a segélyezett még koldulni is kénytelen. Pénzbeli segély mellett tehát nem szabadulunk meg a koldulástól; a könnyű pénzhez jutás ingere pedig növeli a segélykérők számát.

(3) A *természetbeni segélyezés* a szükségletek (liszt, zsír, só stb.) természetbeni szolgáltatásában, vagy pedig teljes ellátásban áll. A természetbeni szolgáltatás hasonló hátrányokkal jár, mint a pénzsegélyezés; a teljes ellátás pedig rendszerint zárt intézetekben (szegényház, szeretetház) történik, ahol a szegény szabadságától van megfosztva, és apró szükségletének fedezéséről egyik mód szerint sem történik gondoskodás.

(4) A *vegyes rendszer* szerint a szegény ételmezését és ruházatát természetben kapja, lakbérét és az apró szükségleteinek fedezésére szolgáló segélyt pedig készpénzben.

B) Az elhelyezés módjai. (1) A szegénygondozás — a szegény elhelyezése szerint — *zárt vagy nyílt gondozás.*

(2) A *zárt gondozás zárt intézetekben* történik, amely a szegényt megfosztja szabadságától, és lelkében a fogság keserű érzését táplálja.

(3) A *nyílt gondozás* ellenben a szegénynek családja körében meghagyásával (családi gondozás), vagy idegen családnál elhelyezésével (házi gondozás) történik.

(4) A *nyílt gondozás* nem fosztja meg a szegényt személyes szabadságától, és nem ragadja ki őt megszokott környezetéből; a mellett — tapasztalat szerint — kevésbé költséges és így mindenféleképpen előnyösebb. Ennélfogva zárt intézetben csak azokat a szegényeket kell elhelyezni, akik állandó gondozásra vagy ápolásra szorulnak.

C) A szegénygondozás fajai. (1) A helyes szegénygondozás megköveteli, hogy az a szegény életkörülményeinek, egyéni helyzetének, és az ínséget előidéző okoknak figyelembe vételével, valamint személyes szabadságának lehető kímélésével, tehát *egyénileg* történjék.

(2) Elberfeld község volt az első, amely minden egyes szegény egyéni körülményeinek megállapítását, mérlegelését, és lehető figyelembe vételét tűzte ki célul. Mindezt *önkéntes* munkások segítségével igyekezett megvalósítani, — a hatóság részére egyedül a felügyeletet hagyva fenn. Ezt a rendszert hívják *elberfeldinek.*

(3) Az elberfeldi rendszer azonban csak szűk körben, kis községekben és városokban bizonyult eredményesnek. Nagyobb

községekben és városokban ellenben a szegények nagyobb száma, és a társadalmi viszonyok bonyolultabb volta miatt az önkéntes munkások közreműködése nem lehet kielégítő, hanem szükséges, hogy szakképzett és díjazott, vagyis *hivatásos* munkások is alkalmaztassanak. Ezt először Strasszburg városa honosította meg, és róla nevezték el ezt a rendszert *strasszburginak.*

(4) Mindkettőtől eltérő és hasonlíthatatlanul tökéletesebb szegénygondozási rendszer az ú. n. *egri norma*, amelynek P. Oslay Oszvald ferencrendi atya volt a megteremtője. A magyar szegénygondozás is az egri norma szerint történik,²⁾ éppen ezért azt az alábbiakban részletesen ismertetjük.

D) Az egri (magyar) szegénygondozási norma. (1) Az egri norma lényege abban áll, hogy a szegényt *nem segélyezni*, hanem egyéni viszonyainak megfelelő *teljes ellátásban* kívánja részesíteni. A mellett a szegény *lelki gondozását* is célul tűzi ki az által, hogy a szegénygondozás alapjául a szeretetet teszi.

(2) Az egri norma a szegény gondozását a hatóság, a társadalom és a vallásfelekezetek összhangzó együttműködésével, a szegény egyéni viszonyainak szem előtt tartása mellett kívánja megvalósítani.

(3) Az egri norma szerint történő szegénygondozás tényezői: 1. a *szegénygondozó hivatal*; 2. a *szegényügyi bizottság*; 3. a *szegénygondozó nővérek*; és 4. az *adománygyűjtő hölgyek.*

(4) A *szegényügyi hivatal* hatósági szerv, amely a szegények nyilvántartásán kívül kapcsolatot teremt a szegény és a hatóság közt, és elvégzi mindazt a hatósági feladatot, ami a szegény egyéni viszonyainak helyes megismerése és a szegény célirányos megsegítése végett szükséges (a szegények és az adományok nyilvántartása, ezekről számadás készítése, ellenőrzés, jelentések stb.).

(5) A *szegényügyi bizottság* az a szerv, amely állandó kapcsolatot teremt és tart fenn a hatóság és a társadalom minden rétege közt. Elnöke rendszerint a polgármester. Tagjai: valamennyi jótékony egyesületnek és valamennyi vallásfelekezetnek a kiküldöttei; a rendőrség vezetője; a városi tisztiorvosok; a képviselőtestület (thatósági bizottság) egy vagy több kiküldöttje; továbbá olyan férfiak és nők, akik a szegényügy iránt különös érdeklődést tanúsítanak.

(6) A *szegényügyi bizottság* gondoskodik a szükséges anyagi eszközök előteremtéséről és összegyűjtéséről; a szegénykataszter összeállításáról és megbírálásáról, valamint a segélynek a szegények szükségleteire felhasználásáról.

(7) A szegénygondozás tényleges megvalósítói a *szegénygondozó nővérek*, akiknek önfeláldozó munkája lelke a szegénygondozásnak.

2) 172.000/1926. B. M. 9. §.

(8) A szegénygondozó nővérek végzik ugyanis részben a szegények környezettanulmányát; legfontosabb és legnehezebb feladatuk azonban a beteg és az elhagyott szegények gondozása és ápolása, lakásuk rendbehozása, férgektől megtisztítása, kimeszelése, fehérneműik kimosása és megfoltozása, a betegek ápolása, sebeik bekötözése stb., stb. Nehéz, gyakran undorító, de mindig áldásos munka, amely az elhagyott szegények kétségbeeséssel és gyűlölettel eltelt lelkében csodás változást idéz elő.

(9) A szegénygondozás megvalósításához azonban pénz szükséges; ezt pedig túlnyomó részben a társadalom áldozatkészségéből kell előteremteni. Ezt a szintén áldozatos munkát az *adománygyűjtő hölgyek* végzik.

(10) A várost — segélygyűjtés céljából — kerületekre osztják és ezekben megjelölik az egyes adománygyűjtő hölgyek működési körét (rendszerint 1—2 utcát), ahol ezek önkéntes, de rendszeres havi adakozásra igyekeznek rávenni a társadalom tagjait, vagyis arra, hogy akkora összeget, amennyit a koldúsoknak szoktak adni, önkéntes és állandó havi adományként ajánljanak fel. Az ilyen alapon megvalósított szegénygondozással ugyanis megszűnik a koldulás, és a társadalom megszabadul ennek kellemetlenségeitől és terhétől.

(11) Az adománygyűjtő hölgyek további feladata, hogy a megajánlott összegeket havonként beszédjék és a népjóléti irodába befizessék.

(12) Az adománygyűjtő hölgyek ezenfelül a könnyebb szegénygondozási feladatok (szegénylátogatás, segélyek kézbesítése stb.) teljesítésében is segítségére vannak a szegénygondozó nővéreknek.

(13) Minthogy pedig a szegénygondozó hivatal városi szerv, amelynek költségeit a város viseli, a szegénygondozás céljára begyűlt összeg az utolsó fillérig a szegények ellátására szolgál.

(14) A szegénygondozás az egri norma szerint *vegyes rendszerben* történik. A szegény lakást, élelmet és ruházatot természetben, azonfelül apró szükségleteire zsebpénzt kap. A lakást a város bérlé. Egy-egy helyiségben két, esetleg háromolyan szegényt helyeznek el, akik lehetőleg egyenlő természetűek. Arra is ügyelnek, hogy a többé-kevésbé tehetetlen mellé olyan tegyenek, aki amannak segítségére lehet.

(15) A *segély mértékét* a szegényügyi bizottságból alakított szűkebb bizottság határozza meg. Irányelv, hogy a segély akkora legyen, amely a segélyezett életterejének fenntartásához szükséges.

36. §. A szegénygondozás hazánkban.

(1. Szegénygondozásunk korábban 135. — 2. A szegénysegélyezés terhének viselése napjainkban 136. — A) Az egészséges szegények gondozása 136. — B) A szegény betegek gondozása 138. — C) A községeket terhelő közegészségügyi költségek 139. — 3. A szegénygondozás módja napjainkban 139. — A) Koldulás 140. — B) Szegénygondozás a magyar (egri) norma szerint 141.)

1. Szegénygondozásunk korábban. (1) A szegénygondozásra vonatkozó korábbi jogszabályaink nem tettek különbséget abból a szempontból, hogy a szűkölködők munkaképesek vagy munkaképtelenek, egészségesek vagy betegek-e.

(2) Alkotmányunk visszaállítása után — a koldulás megszüntetése céljából — kiadott belügyminiszteri rendeletben találunk ugyan némi megkülönböztetést, amikor arra utasította a hatóságokat, hogy a *munkaképes szűkölködőket* juttassák munkához, a *munkaképtelen szegényeket* pedig maguk tartsák el.¹⁾ Az első községi törvény azonban minden megkülönböztetés nélkül kötelezte az illetőségi községet, hogy mindazoknak a szegényeinek az ellátásáról gondoskodják, akik nem képesek magukat közsegély nélkül fenntartani, ha a jótékony intézetek segélye és egyesek könyöradománya eltartásukra nem elegendő. A község — *anyagi erőinek kimerültével* — a törvényhatóságnak, és ha ez nem bírná, az államnak a segítségét veheti igénybe.²⁾

(3) Ugyanigy rendelkezik az újabb községi törvény is — azzal a csekély eltéréssel, hogy a község a törvényhatóságnak és az államnak a segítségét nem anyagi erejének kimerültével, hanem már akkor igénybe veheti, ha az ellátás *rendkívül súlyos megterhelésével járna*. Az újabb törvény szerint továbbá a szegények ellátása céljából — a törvényhatóság jóváhagyása mellett — több község *egyesülhet*; a törvényhatóság pedig *elrendelheti*, hogy a területén lévő valamennyi község *egységes szegényalapot* létesítsen.³⁾

(4) A betegápolási költségek fedezéséről szóló első törvény, valamint a közegészségügyi alaptörvény arra kötelezte az *illetőségi* községet, hogy a nem közveszélyes gyógyíthatatlan elmebeteg, ártalmatlan bárgyú, hülye és bujakóros szegények eltartásáról gondoskodják.⁴⁾

(5) A betegápolási költségek viseléséről rendelkező későbbi törvény rendszeresítette az országos betegápolási pótadót, és ebből létesítette az *Orsz. Betegápolási Alapot*, azzal a rendelkezéssel, hogy abból fedeztessenek a magyar állampolgárok után járó, de bármily okból be nem hajtható betegápolási költségek,

1) 4.682/1867. B. M. 2) 1871:XVIII. tc. 131. §. 3) 1886:XXII. tc. 145., 164. §. 4) 1875:III. tc. 8., 9. §., 1876:XIV. tc. 71. §.

továbbá az igazolt szegények részére a hatósági, vagy a megbízott orvosok által rendelt gyógyszerek és gyógyászati segéd-eszközök költségei, valamint a bujakóros és trachomás betegek ápolási és szállítási költségei. Azonban azokról a szegény betegekről, akik kórházi vagy gyógyintézeti ápolásban nem részesülnek, vagy erre nem minősítettek, — továbbá a kórházból vagy gyógyintézetből elbocsátott gyógyíthatatlanoknak minősített, de nem közveszélyes elmebetegekről, valamint az ártalmatlan szegény hülyékről, siketnémákról, vakokról és nyomorékokról az *illetőségi* községnek kellett gondoskodnia.⁵⁾ Későbbi miniszteri rendeletek is ismételten megállapítják, hogy az intézeti ápolásban nem részesülő gyógyíthatatlan szegény betegek, hülyék, vakok, siketnémák és nyomorékok gondozásáról az *illetőségi* község, vagy — ennek terhére — a tartózkodási hely községe köteles gondoskodni.⁶⁾

2. A szegénysegélyezés terhének viselése napjainkban. A szegénygondozás terheinek viselése tekintetében nagy változást tett a 6.000/1931. M. E. sz. rendelet, amelynek a rendelkezései alá azonban nem esnek azok, akik valamely társadalombiztosító intézmény körébe tartoznak.⁷⁾

A) *Az egészséges szegények gondozása.* (1) A közsegélyre szoruló szegények eltartása, amely korábban az *illetőségi* községet terhelte, ma a *lakóhely* községének a köteleessége. A segélyt azonban az a község köteles nyújtani, amelynek területén a szegény a segélyezés szükségének beálltakor tartózkodott (*tartózkodási hely*); de ez követelheti a lakóhelytől a segély megtérítését, ha ennek összege a 20 P-t meghaladja.⁸⁾

(2) *Lakóhely* az a község, ahol a szegény a segélyt megelőző 5 év alatt egyhuzamban 3 évig lakott. Ha egyhuzamban sehol sem lakott 3 évig, ahol az elmúlt 5 év alatt a leghosszabb időt töltötte. A 3 hónapnál nem hosszabb időnkinti távollét nem szakítja meg a helybenlakást; viszont a közkórházban, szegényházban, gyógyíthatatlanok menhelyén, a vakok, siketnémák és nyomorékok intézeteiben eltöltött idő, valamint a letartóztatás időtartama nem számít be sem a helybenlakási, sem az 5 évi tartózkodási időbe, és a lakóhely megállapításánál, ha szükséges, az ezt megelőző időt is számításba kell venni, hogy a számításnak az alapja teljes 5 évi beszámítható időtartam legyen.⁹⁾

(3) A *feleség* lakóhelye az, amely a vele együttélő férjé; az *özvegy* vagy *különváltan élő feleség* lakóhelye irányadó saját magára, valamint a háztartásában élő kiskorú gyermekeire. A *törvényes kiskorú gyermek* lakóhelye az, amely az atyáé; a *házaságon kívül született gyermeké* az, amely az anyáé; az *örök-*

5) 1896:XXI. tc. 8. §. 6) 5.180/1926. M. E. 13. §., 103.300/1926. N. M. M. 7) 6.000/1931. M. E. 4. §. 8) U. o. 17. §. 9) U. o. 18. §.

befogadott kiskorú gyermeké az, amely az örökbecfogadóé; a *születlen árváé* az, amely az utóbb elhalt szülőé volt.¹⁰⁾

(4) Ha a lakóhelyet nem lehet megállapítani, vagy ha a segélyre szoruló 5 év alatt külföldön tartózkodott, a belügyminiszter jelöli ki azt a községet, amely a segélyezésre köteles.¹¹⁾

(5) A *külföldi* állampolgárok segélyezésére ugyanezeket a szabályokat kell alkalmazni, hacsak nemzetközi szerződés vagy a viszonyosság szerint nem más szabály az irányadó.¹²⁾

(6) A tartózkodási hely, ha igényt tart a segély megtérítésére, azonnal értesíti a lakóhelyet. Ha ezt az értesítést elmulasztja, a lakóhelytől csak akkora összeg megtérítését követelheti, amennyibe a szegény segélyezése ennek került volna.¹³⁾

(7) A lakóhely kívánhatja, hogy — költségén — a szegényt területére szállítsák. A hazaszállítás azonban elmaradhat, ha csak átmeneti segélyezésre van szükség, vagy ha a lakóhely vállalja az állandó segélyezés költségeit.¹⁴⁾

(8) A község indokolt esetben követelheti a segélyezettől vagy hozzátartozóitól (házastársától, szüleitől vagy gyermekeitől), hogy a segély összegét egészen vagy részben *megtérítsék*. A községnek jogerősen megállapított ilyen követelését község módjára kell behajtani.¹⁵⁾

(9) Abban a kérdésben, hogy valaki *közsegélyre szorul-e*, és hogy *segélyezése milyen módon és mértékben történjék*, I. fokon a képviselőtestület, ill. a thj. város polgármestere, Budapesten a ker. előljáró; II. fokon az alispán, thj. városokra vonatkozóan a belügyminiszter, Budapesten a polgármester határoz.¹⁶⁾

(10) Abban a kérdésben, hogy a segélyezés költségeit a *község*, avagy a *segélyezett hozzátartozói* kötelesek-e viselni, I. fokon a főszolgabíró, ill. a polgármester, Budapesten a ker. előljáró; II. fokon az alispán, Budapesten a polgármester dönt. Az alispán, valamint a thj. város és Budapest polgármesterének (I., ill. II. fokú) határozata ellen panasszal lehet élni a közigazgatási bírósághoz.¹⁷⁾

(11) Abban a kérdésben, hogy *több község közül* melyik a fizetésre köteles, I. fokon: ugyanazon járás községei közt a főszolgabíró; ugyanazon vármegye különböző járásába tartozó községek, vagy egy község és egy megyei város, vagy több megyei város közt az alispán; egyéb esetekben annak a törvényhatóságnak az első tisztviselője határoz, amely ellen, ill. amelynek területén fekvő község (m. város) ellen a követelés irányul; II. fokon községi és m. városi ügyekben az alispán határoz. A thj. város polgármesterének I. fokú, valamint az alispánnak II. fokú határozata ellen panasszal lehet fordulni a közig. bírósághoz.¹⁸⁾

10) 6.000/1931. M. E. 19. §. 11) U. o. 20. §. (1). 12) U. o. 20. §. (2). 13) U. o. 21. §. 14) U. o. 22. §. 15) U. o. 2., 23. §. 16) U. o. 24. §. 1. (2). 17) U. o. 24. §. 2. (2). 18) U. o. 24. §.

(12) A szegényügyi költségek arányosabb megoszlása, vagy közös szegényügyi feladatok megoldása (szegényház stb. létesítése) céljából ugyanazon vármegyének több községe *egyesülhet* — a thatóság hozzájárulásával. A vmegye is *elrendelheti*, hogy ilyen célból több, vagy valamennyi községe egyesüljön. A thatóság határozata ellen fellebbezni lehet a belügyminiszterhez, aki a pénzügyminiszterrel egyetértve határoz.¹⁹⁾

B) A szegény betegek gondozása. (1) A közkórházi ápolási költségeket, ha a gyógykezelt nem tartozik valamelyik társalombiztosító intézmény keretébe, vagy nem esik más kivétel alá, maga az *ápoló*; és ha ő maga vagyontalan, fizetésre köteles hozzátartozói (házastársa, szülei, gyermekei) viselik.²⁰⁾

(2) A *szegény* közkórházi ápolását, ha fizetésre köteles és képes hozzátartozója nincs, a közkórház annak az átalánynak vagy ápolási költség-hozzájárulásnak a terhére teljesíti, amelyet a belügyminiszter annak a Nyilvános Betegápolási és Gyermekgondozási Pótadó jövedelméből juttat. Ennek a juttatásnak a terhére azonban csak a következő ápolási költségek esnek: a) a szülő nőké és szülötteiké a gyermekágyi fekvés befejezéséig; b) a ragadós és fertőző betegség miatt — hatósági intézkedésre — közkórházban elhelyezetteké; c) a nemibetegség vagy szemcsés köthártyalob (trachoma) miatt közkórházban ápoltaké; d) az elmebetegség miatt közkórházban ápoltaké, de ezek csak arra az időre, amíg az OTI-től, mint biztosítottak gyógykezelést igényelhetnének. Viszont azok a *hadirokkantak*, akik a háborús katonai szolgálat következtében beállott, vagy azzal összefüggő betegség vagy sérülés miatt ápoltnak, még akkor is az említett átalány, ill. ápolási költség-hozzájárulás terhére ápoltnak, ha nem szegények, de az ápolási költségek megfizetése létfenntartásukat súlyosan érintené. Az OTI kötelékébe tartozó rokkantak ápolási költségeit az OTI viseli.²¹⁾

(3) Itt kell megemlíteni, hogy nyilvános betegápolási költségek fedezése céljából az egyezer pengőnél alacsonyabb becsértékű ingatlant nem lehet igénybevenni.²²⁾

(4) A szegény betegek ápolási költségeit korábban az országos betegápolási pótadóból létesített *Orsz. Betegápolási Alapból* fedezték.²³⁾ 1932. jan. 1-től kezdve az orsz. betegápolási pótadó helyébe a *Nyilvános Betegápolási és Gyermekgondozási Pótadó* lépett. Ennek a jövedelméből fedezik ma: 1. a közkórházaknak juttatott átalányt és ápolási költség-hozzájárulást; 2. a külföldön ápoló magyar állampolgárok kórházi ápolási költségeit.²⁴⁾

(5) Ugyanebből a pótadó-jövedelemből kellett fedezni az állami gyermekmenhelyek kötelékébe felvett gyermekek gondo-

19) 6.000/1931. M. E. 25. §. 20) U. o. 2. §. 21) U. o. 5. §. 22) 256.300/1937. B. M. 23) 1898:XXI. tc. 8. §. 24) 6.000/1931. M. E. 10., 11. §.

zási költségeit is, amennyiben azok a fizetésre kötelezettekől meg nem térültek. Az állami gyermekmenhelyek egyéb, vagyis nem gyermekgondozási költségeit az államkincstár viseli.²⁵⁾ Az újabb törvény szerint a gyermekvédelem ellátásáról az *Orsz. Nép- és Családvédelmi Alap* terhére történik gondoskodás.²⁶⁾

(6) A *külföldi állampolgárok* közkórházi ápolási költségeire — ha nincs nemzetközi szerződés, sem viszonyosság — ugyanazokat a szabályokat kell alkalmazni, mint amelyek a magyar állampolgárokra irányadók.²⁷⁾

(7) A nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótadónak *alapja* a föld-, a ház-, az 5%-os általános kereseti-, a társulati- és a tantiéme-adó. Az alkalmazottak kereseti adója után tehát ezt a pótadót nem lehet kivetni. A pótadó kiadási *kulcsát* a pénzügyminiszter évről-évre állapítja meg. A pótadó könyvelésére, esedékességére, beszedésére, behajtására, biztosítására és elévülésére a közadók kezelésére vonatkozó szabályok irányadók.²⁸⁾

C) A községeket terhelő közegészségügyi költségek. Azok a közegészségügyi költségek, amelyek a község (város) terhére esnek, a következők: a) a ragályos és hevenyfertőző betegségek ellen való védekezésnek a község területén felmerülő költségei, ideértve a kórházba szállítás, a fertőtlenítés és az elkülönítés költségeit is; továbbá az ilyen betegségek terjedésének megállítását célzó állandó intézmények (fertőtlenítő intézetek) létesítési és fenntartási költségei; a védekezéshez szükséges természetbeni szolgáltatásokat is a községek kötelesek kiállítani; b) a lakóhely községe (városa) köteles továbbá viselni a szegény betegek részére hatósági, vagy a belügyminisztertől felhatalmazott magánorvos által szabályszerűen rendelt gyógyszerek és gyógyászati segédeszközök költségeit. Ezekre fordítja azt a hozzájárulást, amelyet a belügyminiszter a nyilv. betegápolási és gyermekgondozási pótadó jövedelméből a községnek engedélyez.²⁹⁾

3. A szegénygondozás módja napjainkban. (1) A közsegélyezés módjáról és mérvéről a belügyminiszteri rendelet akként rendelkezett, hogy a közsegélyezésre szorulóknak *segélyezésének, gondozásának és eltartásának módjáról és mérvéről* a községek szabályrendeletben gondoskodjanak; hogy *szegénynyilvántartást (katasztert)* vezessenek, és abban a szegény községi illetőségét, személyi viszonyait, és a hozzátartozóira vonatkozó adatokat feljegyezzék.³⁰⁾

(2) A *segélyezés mikéntje* a község anyagi eszközeitől és a helyi viszonyoktól függ; figyelembe kell azonban venni a segélyezett testi és erkölcsi állapotát, valamint egyéb körülményeit is.³¹⁾

25) 6.090/1931. M. E. 11. §. 26) 1940:XXIII. tc. 2. §. (2), b). 27) 6.000/1931. M. E. 10. §. 28) U. o. 12—14. §. 29) U. o. 15. §. 30) 51.000/1899. B. M. 31) U. o.

(3) Megállapította a miniszter azt is, hogy a közsegélyre szoruló szegényekről való gondoskodás az (illetőségi, ma: lakóhely-) községnek feltétlen kötelessége lévén,³²⁾ az erre szükséges összegeket (a szűkebb körű gondozás költségei) köteles a község (város) költségvetésébe felvenni, és ennek a szükségletnek megállapítása végett köteles a területén tartózkodó közsegélyre szorulókról pontos nyilvántartást vezetni. Ha azonban a község (város) anyagi ereje azt megengedi, köteles figyelmét a *tágabb-körű népjóléti gondozásra* (anya- és csecsemővédelem, gyermekvédelem, népélelmezés, foglalkoztatók felállítása, lakásügy, népégszégügy stb.) is kiterjeszteni.³³⁾

(4) A községi költségvetésbe felvett összegeken kívül a szegényellátási költségek fedezésére szolgálnak még a kihágási büntetéspénzek felerészben;³⁴⁾ a közszolgálati alkalmazottak rendbíróságolásából és fegyelmi büntetéséből, valamint a szék-sértésből befolyó bevételek stb.³⁵⁾

(5) A szegénygondozás módját a könyöradománygyűjtésről (koldulásról) szóló miniszteri rendelet szabályozza.³⁶⁾

(6) Ez a rendelet különbséget tesz a *munkaképtelen* szűkölködő (*szegény*) és a *munkaképes* szűkölködő (*ínséges*) közt. Mindkét nemű szűkölködőről a *lakóhely* községe köteles gondoskodni, az utóbbiakról lehetőleg munkaalkalom teremtésével.³⁷⁾

(7) A szegénygondozás minden városban, kivételesen egyes nagyobb községekben is az *egri (magyar) norma* szerint történik. Ezekben a helyeken, valamint a gyógy- és az üdülőhelyeken a koldulás tilos. Ilyen helyekre koldulási engedély sem adható ki. Egyebütt, vagyis ott, ahol az egri norma nincs hatályban, *koldulni* csak hatósági engedély alapján lehet. A koldulási tilalom nem vonatkozik azonban a Kormányzóné Ö Főméltósága ínségenyhítő mozgalmára, sem a templomban szokásos gyűjtésekre.³⁸⁾

A) Koldulás. (1) A koldulás csak hatósági engedély alapján történhetik. Koldulási engedélyt azonban nem lehet adni városokra, gyógy- és üdülőhelyekre, valamint olyan községekre, ahol a szegénygondozás az egri norma szerint történik.³⁹⁾

(2) Koldulási engedélyt csak nagykorú, erkölcsi és közrendészeti szempontból kifogás alá nem eső olyan magyar állampolgár kaphat, aki elemi csapás, vagy önhibáján kívül beállott más nagyobb mérvű károsodás következtében szorul segílyezésre.⁴⁰⁾

(3) Az engedély személyre szól, és másra nem ruházható

32) 1886:XXII. tc. 145., 164. §., 1898:XXI. tc. 8. §., 1. 6.000/1931. M. E. 17. §. 33) 72.100/1926. N. M. M. 34) 1901:XX. tc. 23. §. 35) 1929:XXX. tc. 75. §. (3), 90. §. (2), 30. §. (3). 36) 172.000/1936. B. M. 37) U. o. 8. §. 38) U. o. 1., 2., 9. §., 11. §. (2). 39) U. o. 1., 2. §. 40) U. o. 2. §. (2).

át. Ha pedig az engedélyes betegség, vagy testi fogyatkozás miatt maga nem koldulhat, az engedélybe be kell venni azt a hozzátartozóját is, aki a koldulást végzi; ez azonban csak 18. életévét betöltött, erkölcsi és közrendészeti szempontból kifogás alá nem eső magyar állampolgár lehet.⁴¹⁾

(4) A koldulási engedélyt a főszolgabíró adja ki a járása területére és legfeljebb 3 hónapi hatállyal.⁴²⁾

(5) A koldulási engedélyt vissza kell vonni, ha az engedélyes vagyoni helyzetében olyan változás állott be, amely a koldulás folytatását szükségtelessé teszi; továbbá, ha az engedélyes ellen erkölcsi vagy közrendészeti szempontból utólag merül fel kifogás; végül ha utólag derül ki, hogy az engedélyes az engedélyt megtévesztéssel szerezte meg.⁴³⁾

B) Szegénygondozás a magyar (egri) norma szerint. (1) A szegénygondozás városokban kivétel nélkül, valamint — a főszolgabíró engedélyével — egyes nagyobb községekben is a magyar (egri) norma szerint történik. Az ilyen helyeken — a polgármester, ill. a községi bíró vezetése alatt — *állandó (szegényügyi) bizottságot* kell alakítani, amelybe a vallásfelekezetek és az arra alkalmas jótékony célú egyesületek és intézmények képviselőit meg kell hívni. Budapesten — a kerületi előljárók elnökletével — még külön *kerületi szegényügyi bizottságokat* is kell alakítani.⁴⁴⁾

(2) Az állandó (szegényügyi) bizottság *feladata*, hogy összeírja a közsegélyre szorulókat, elkészítse a környezettanulmányt, megszervezze az egri norma szerint az adománygyűjtést, ill. hogy mindezekben közreműködjen; végül, hogy javaslatot tegyen a munkaképtelenek ellátásának módjára (intézeti vagy családi elhelyezés stb.), és a támogatás mérvére.⁴⁵⁾

(3) A társadalom részéről befolyt *adományok felhasználásának módját* (pénzbeli vagy természetbeni segély stb.), és *mérvét* — az állandó szegényügyi bizottság javaslatának figyelembe vételével — a polgármester, ill. a községi előljáróság állapítja meg.⁴⁶⁾

(4) Külön *nyilvántartást* kell vezetni a támogatásra szoruló munkaképtelenekről (*szegények*), és külön a munkaképesekről (*ínségesek*). Ezekben a nyilvántartásokban — a segílyezett személyi adatain kívül — fel kell tüntetni a támogatás (segélyezés) módját (az összeg, vagy az érték megjelölésével), és a segílyezett családi körülményeiben vagy keresetképességében, ill. keresetében, végül a vagyoni helyzetében esetleg beállott változásokat is. Budapesten a polgármester összesített, a kerületi előljárók pedig külön nyilvántartást kötelesek vezetni.⁴⁷⁾

41) 172.000/1936. B. M. 6. §. 42) U. o. 3. §. 43) U. o. 4. §. 44) U. o. 10. §. (1), (2). 45) U. o. 10. §. (3). 46) U. o. 10. §. (4). 47) U. o. 12. §.

(5) A munkaképtelen szegények támogatására befolyó adományok terhére semmiféle *kezelési költséget* nem szabad felszámítani, hanem azokat csonkítatlanul kell a munkaképtelen szegények támogatására felhasználni. Ha azonban *felesleg* mutatkoznék, azt — szintén minden kezelési költség felszámítása nélkül — a munkaképes ínségeseknek munka útján való támogatására lehet felhasználni.⁴⁸⁾

(6) A lakosság figyelmét évenként többször is fel kell hívni, hogy a könyöradomány-gyűjtőket (koldúsokat) következetesen utasítsa el, mert az egri norma csak akkor lehet eredményes, ha a közönség a munkaképtelen szegények támogatására szánt adományait a hatóság által szervezett bizottsághoz juttatja.⁴⁹⁾

48) 172.000/1936. B. M. 14. §. 49) U. o. 17. §.

III. RÉSZ.

A munkavállalók jólétének gondozása.

37. §. A munkavállalók jólétének gondozása általában.

(1) A munkavállalók (munkások) jólétének gondozása munkaviszonyaikhoz igazodik; ezek a munkaviszonyok pedig lényegesen eltérők a két főfoglalkozási ág: az *ipari* és a *mezőgazdasági* munkakör természetéhez képest.

(2) Azonban mind a két munkakörben a fizikai (közegészségügyi), a szellemi és erkölcsi, végül a gazdasági érdekek kívánnak gondozást.

(3) A szellemi és erkölcsi védelem túlnyomó részben a gyermekekre, a fiatalokéakra és a nőkre vonatkozik. Ezeket a rendelkezéseket már a II. részben ismertettük. E helyütt tehát csak azokkal foglalkozunk, amelyek a munkavállalók *közegészségügyi (fizikai)* és *gazdasági* jólétének gondozására vonatkoznak.

I. Fejezet. Az ipari munkavállalók jólétének gondozása.

38. §. Az ipari munkavállalók fizikai jólétének gondozása.

(1. Munkaidő és pihenőidő 144. — 2. Éjjeli munkaidő 149. — 3. Üzleti záróra 150. — 4. Vasárnapi és Szt. Istvánnapi ipari munkaszünet 152. — 5. Fizetési szabadságidő 153. — 6. Egészségvédő és óvó rendszabályok 156. — A) Védő- és óvórendszabályok 157. — B) Iparfelügyelet 158. — 7. Egészségtelen és veszélyes üzemek 159. — A) Védelem a foszformérgezés ellen 159. — B) Állati szőrneműeket feldolgozó ipartelemek 160. — C) Bányaféreg 160. — D) Foglalkozási betegségek 160. — E) Kő-, agyag- stb. bányákban foglalkoztatott munkások védelme 161. — F) A vaspálya (és egyéb közveszélyes üzem) kártérítési felelőssége 161.)

Az ipari munkavállalók fizikai (közegészségügyi) jólétének gondozására vonatkozó rendelkezések körébe a következők tartoznak: 1. a munkaidő és a pihenő idő megállapítása; 2. az éjjeli munkaidő, 3. az üzleti záróra, 4. a vasárnapi és a Szt. István-napi munkaszünet, 5. a fizetési szabadságidő szabályozására vonatkozó rendszabályok. Megjegyzendő, hogy a betegség, baleset stb. esetére szóló kötelező biztosítást a IV. Részben külön tárgyaljuk.

1. Munkaidő és pihenő idő. (1) Az ipari munkavállalók *munkaidejére* vonatkozóan ipartörvényeink csak azt az általános rendelkezést foglalják magukban, hogy a munkaidő reggeli 5 órától esti 9 óráig terjedhet.¹⁾ Ez azonban nem tekinthető a munkaidő tartama megállapításának, hanem inkább csak azt fejezi ki, hogy esti 9 órától reggeli 5 óráig pihenő időnek kell lennie.

(2) A munkaidőt — általános hatállyal — a munkaviszony egyes kérdéseinek szabályozásáról szóló törvény rendezi,²⁾ amely a *munkaidő* szabályozásán kívül a *legkisebb munkabérekre* és a *fizetési szabadságidőre* vonatkozó rendelkezéseket is magában foglalja.

(3) A most idézett törvénynek a *hatálya kiterjed* minden szolgálati viszonyra, amelyet természetes vagy jogi személy üzlete, üzeme vagy vállalata körében ellenérték fejében igénybevesz, legyen a munka testi vagy szellemi, mégha a vállalkozás oktató vagy jótékonyági jellegű is.³⁾ Kiterjed ennek a törvénynek hatálya a m. kir. állami vas-, acél- és gépgyár alkalmazottaira is, — kivéve ha helyzetük valamely külön jogszabály alapján a törvényben biztosítottnál kedvezőbb.⁴⁾

(4) *Nem esnek azonban a törvény hatálya alá:* 1. a mező-

1) 1872:VIII. tc. 71. §., 1884:XVII. tc. 117. §. 2) 1937:XXI. tc. 3) U. o. 1. §. 4) 17.182/1938. Ip. M. 1. §.

gazdasági vagy erdei termelés, az állattenyésztés, a halászat, a kert- és szőlőművelés, a selyemtermelés, a méhészet és a velük összefüggő olyan mellékiparágakban foglalkoztatottak, amely iparágak leginkább a saját nyerstermények feldolgozásával foglalkoznak; 2. a közszolgálat, 3. a közforgalmú közlekedési vállalatok alkalmazottai; továbbá a vezető állást betöltő,⁵⁾ valamint azok az alkalmazottak, akiknek évi illetménye (törzsfizetés, lakáspénz és rendszeres pótlék) meghaladja a 6.000 P-t, végül a Magyar Nemzeti Bank és az Orsz. Központi Hitelszövetkezet kötelékébe tartozó közszégi hitelszövetkezetek alkalmazottai.⁶⁾

(5) A *tisztviselőkre* vonatkozó rendelkezések alól *ki vannak továbbá véve* a nyílt árusítási üzletekben (boltokban) és az ezekkel kapcsolatos irodai és raktárhelyiségekben alkalmazott, továbbá azok a tisztviselők, akiket munkaadójuk a telep helyén kívül eső községben (városban) utazó tisztviselőként (üzletszerző, revizor stb.) foglalkoztat, valamint a tőzsdei forgalom lebonyolítását (kliring) teljesítő intézet tisztviselői.⁷⁾

(6) A törvény szerint *semmis* az olyan megállapodás, amellyel a munkavállaló a törvényen, vagy az ennek alapján kiadott rendeleteken alapuló jogáról lemond, vagy amely a munkavállalóra ezeknél a rendelkezéseknél hátrányosabb.⁸⁾ Ezenfelül a törvény rendelkezéseinek megszegése vagy kijátszása *kihágás*, amely miatt — a kihágást elkövető felelős vezetőn kívül — büntetni kell a munkaadót is, ha őt a felügyelet vagy ellenőrzés gyakorlása körül szándékos vagy gondatlan mulasztás terheli.⁹⁾

(7) Az idézett törvénynek a munkaidőre vonatkozó rendelkezései a *tisztviselők körébe nem tartozó* alkalmazottak (munkások, altisztek, kereskedősegédek, valamint a nyílt árusítási üzletekben és az ezekkel kapcsolatos irodai és raktárhelyiségekben alkalmazott tisztviselők) munkaideje tekintetében még nincs hatályba léptetve.¹⁰⁾ A *többi tisztviselőre* vonatkozóan 1938. március 1-je óta hatályos.¹¹⁾

(8) A *napi munkaidő* — a munkaközi szünetek beszámítása nélkül — napi 8, és heti 48, a tisztviselőké heti 44 óránál hosszabb nem lehet. A közérdekből, gazdasági szempontból, vagy az iparág vagy foglalkozás természete miatt szükséges *kivételeket* az illetékes miniszter állapítja meg.¹²⁾ Munkaközben azonban *pihenésre* és *étkezésre* megfelelő időt, valamint — a miniszter rendeletére — *munkaközi szünetet* is kell adni, amely szünet nem lehet rövidebb negyed óránál, és amelyet — ellenkező megállapodás hiányában — a munkaidőbe nem lehet beszámítani.¹³⁾

5) 1937:XXI. tc. 2. §. 6) 3.000/1938. Ip. M. 2. §. I. 7) U. o. 2. §. II. (1). 8) U. o. 14. §., 3.000/1938. Ip. M. 44. §. 9) 1937:XXI. tc. 16., 17. §. 10) 3.000/1938. Ip. M. 2. §. III. (1). 11) U. o. 1. §., 2. §. II. (1), III. (1). 12) 1937:XXI. tc. 3. §. 13) U. o. 4. §.

(9) A megállapított munkaidőt — kivételesen — meg lehet hosszabbítani a munkaadó *utólagos bejelentése* mellett, vagy az iparhatóság *előzetes engedélyével*.

(10) Az iparhatósághoz történő *bejelentés* alapján meghosszabbítható a munkaidő az elkerülhetetlen szükséges mértékben a következő okokból: 1. erőhatalom vagy elemi csapás elhárítása, vagy következményeik megszüntetése, 2. nyersanyagoknak, egészség- vagy félgyártmányoknak romlástól megóvása, 3. üzemi gépeknek és berendezésnek sürgősen szükséges javítása, 4. félévi vagy évvégi leltár, mérleg és zárószámadás elkészítése, 5. hatósági rendelkezésre szükségessé vált, előre nem látott sürgős munka elvégzése végett. Leltár, mérleg vagy zárószámadás elkészítése végett a napi meghosszabbított munkaidő 10 óránál több nem lehet. A bejelentést — esetleg ajánlott levélben — a munkaidő-meghosszabbítás kezdetétől számított 24 óra alatt kell megtenni.¹⁴⁾

(11) Egy évben legfeljebb 60 munkaórával meghosszabbíthatja a munkaadó a munkaidőt *bejelentés* alapján *munkatorlódás* okából is. A túlmunka azonban 1 héten 10 órát nem haladhat meg.¹⁵⁾

(12) Az elsőfokú *iparhatóság* — a kereskedelmi és iparkamarának, ill. a bányakapitányságnak, esetleg más érdekelt-ségnek meghallgatásával — *megengedheti*, hogy rendkívüli munkatorlódás esetében, ha a munkaadó *bejelentése* alapján engedélyezett meghosszabbítás nem bizonyult elegendőnek, és a munkát kiegészítő munkaeörökkel nem lehet elvégezteni, a *tisztviselők* egy naptári évben legfeljebb 60 napon át, naponként legfeljebb 10 órán át foglalkoztattassanak. A túlmunka hetenkint 10 órát nem haladhat meg. A *közüzemek* kérelme esetében a kereskedelmi és iparkamara, ill. az érdekelt-ség meghallgatását mellőzni kell; a Pénzügyi Központ (PK) és az Orsz. Közp. Hitelszövetkezet (OKH), valamint a m. kir. állami vas-, acél- és gépgyár pedig ilyen esetben is csak *bejelentésre* köteles.¹⁶⁾

(13) Bizonyos üzemek és munkák *veszélyének* vagy az *egészségre gyakorolt káros következményeinek* elhárítása végett az illetékes miniszter megállapíthatja az ilyen üzemekben foglalkoztatott *fiatalkorúak* és *nők* munkaidejének leghosszabb tartamát.¹⁷⁾

(14) A *tisztviselők* valóságos munkaideje 24 óra alatt 8 óránál, és heti 44 óránál hosszabb nem lehet. Munkájukat szombaton pénzügyintézetekben legkésőbb fél 2, egyebütt 1 órakor be kell fejezni. Ezen az időponton túl *ügyeletes szolgálatot* lehet tartani; azonban az ügyeletes tisztviselő munkaideje sem lehet a fentebb megállapítottnál hosszabb. Ügyeletes szolgálatra a leg-

14) 3.000/1938. Ip. M. 7. §. 15) U. o. 8. §. (1), (2). 16) U. o. 8. §. (3), (4), 17.182/1938. Ip. M. 2. §. 17) 1928:V. tc. 21. §.

alább 5 tisztviselőt foglalkoztató üzemekben legfeljebb a tisztviselők egyötödét, és mindeniket havonként legfeljebb egyszer szabad foglalkoztatni. Ez a rendelkezés nem vonatkozik a víz-, gáz- és villamos művekre.¹⁸⁾

(15) Olyan ipari, bánya- és kohóüzemi stb. *tisztviselőnek* munkaideje, akinek közreműködése nélkül a termelő munkát nem lehet végezni, az illető vállalat munkásaiéval egyenlő, sőt szükség esetében napi fél órával hosszabb is lehet.¹⁹⁾ Ez áll a m. kir. állami vas-, acél- és gépgyár alkalmazottaira is, hacsak más jogszabály részükre kedvezőbb helyzetet nem biztosít.²⁰⁾

(16) Ha a *tisztviselő megállapított munkaideje* a hétnek egy vagy több napján 8 óránál rövidebb, a napi munkaidőt — szombat kivételével — a hét más köznapján legfeljebb 9 órára fel lehet emelni; a heti munkaidő azonban 44 óránál több akkor sem lehet. Ha a tisztviselő — a nélkül, hogy megállapított napi munkaideje 8 óránál rövidebb lenne — egy vagy több köznapon 8 óránál rövidebb időn át *végzett munkát*, a munkaadó az elmaradt munkaórák pótlását követelheti — szombat kivételével — ugyanannak, vagy a következő hétnek egy vagy több köznapján. A munkaidő ekkor sem terjedhet túl a napi 9 órán.²¹⁾ Azt az időt, amelyet a tisztviselő az irodában munkára készenlétben tölt, a munkaidőbe be kell számítani.²²⁾

(17) A tisztviselői minőségben alkalmazott *családtag* a többi tisztviselővel egyenlő elbírálás alá esik. A tisztviselői jellegben az sem változtat, ha a túlnyomóan tisztviselői munkát végző alkalmazott kisebb részben, vagy kivételesen más munkát is végez.²³⁾

(18) A *munkaidő* lehetőleg *osztatlan* legyen; de *tisztviselőnek* — szükség esetében — munkaközben *pihenésre és étkezésre* megfelelő időt kell engedni. Ha a munkaidő 8 óránál hosszabb, de nem haladja meg a 9 órát, a pihenő idő legalább fél óra; — 9 óránál hosszabb munkaidő esetében legalább 1 óra. A munkaközi szünet tartama negyed óránál rövidebb nem lehet, és ellenkező megállapodás hiányában nem számít be a munkaidőbe. A tisztviselő a munkaszünet tartama alatt elhagyhatja a munkahelyet (telepet).²⁴⁾

(19) A munkaadó köteles a *kivételesen foglalkoztatott* alkalmazottaknak — 24 óránként — egyhuzamban legalább 10 órai megszakítás nélküli *pihenő időt* biztosítani.²⁵⁾

(20) A *szoptató nőnek* a munkaidő alatt — legalább két részletben — 1 órai szünetet kell adni, hogy csecsemőjét elláthassa.²⁶⁾

(21) Azok a rendelkezések, amelyek *egyes ipari alkalma-*

18) 3.000/1938. Ip. M. 4. §. 19) U. o. 3. §. 20) 17.182/1938. Ip. M. 1. §. 21) 3.000/1938. Ip. M. 5. §. 22) U. o. 6. §. 23) U. o. 12. §. 24) 1937:XXI. tc. 4. §. (2), 3.000/1938. Ip. M. 10. §. 25) 1913:XXXVI. tc. 3. §. (2). 26) 1928:V. tc. 20. §., 150.443/1930. K. K. M. 7. §., 1928:XXXVIII. tc. 3. c.

(6) Az elsőfokú iparhatóság megengedheti, hogy *szalámigyárakban* a szükséges munkát — legfeljebb 2 napon át — éjjel is végezhessek, ha az előkészített húsmennyiség megromlás veszélyének van kitéve.⁴⁹⁾

(7) Az iparügyi miniszter olyan iparüzemekben, amelyekben valamely *általános gazdasági érdek*, vagy *más közérdek* az éjjeli munkát nem teszi multhatatlanul szükségessé, eltilthatja a munkának esti 8 órától reggeli 6 óráig terjedő időben (éjjeli idő) végzését. Ez a tilalom nem terjedhet ki olyan munkálatokra, amelyek kivételes, vagy időnkint visszatérő *közszükséglet* kielégítésére irányulnak, vagy *erőhatalom* következményeinek megszüntetésére, vagy valamely *fenyegető veszély* elhárítására szolgálnak, vagy nyersanyagoknak, egész vagy félgyártmányoknak *romlástól megóvása* végett szükségesek.⁵⁰⁾

3. Üzleti záróra. (1) Az üzleti záróra vonatkozó rendelkezések az üzleti alkalmazottak munkaidejét szabályozzák, ill. korlátozzák, tehát pihenő idejük biztosítását célozzák és ezzel az ipari alkalmazottak fizikai jólétét gondozzák.

(2) A nappali és az éjjeli munkaidőnek a szabályozása közel rokonságban áll az üzleti záróra megállapításával: mégis különmeműek a reájuk vonatkozó rendelkezések, és egyik sem érinti a másik hatályát, így pl. ha valamely üzlet éjfél után 1 óráig tartható nyitva, abban csak olyan alkalmazottat lehet foglalkoztatni, akinek működése sem a munkaidejére, sem az éjjeli munkáltatására vonatkozó jogszabályokba nem ütközik. Az üzleti záróratörvény nem érinti a vasárnapi munkaszüneti törvény rendelkezéseit sem.⁵¹⁾

(3) Az üzleti záróráról az 1913:XXXVI. tcikk rendelkezik, amelyet az 1921:XXXVII. tcikk egészített ki.

(4) Az üzleti zárórat az első törvény akként szabályozta, hogy Budapesten, Újpesten, Rákospalotán, Pestszenterzsébeten, Kispesten és Pestszentlőrincen, valamint azokban a községekben, amelyeket a kereskedelem- (és közlekedés-) ügyi miniszter megjelöl, a nyílt árusítási üzleteket, a hozzájuk tartozó irodai és raktárhelyiségekkel együtt, esti 8 órától reggeli 6 óráig, — a túlnyomóan *élelmiszereket* vagy *állami egyedárusági cikkeket* árusító üzleteket pedig esti fél 9 órától reggel 5 óráig kell zárva tartani, és ez alatt az idő alatt tilos az üzleti alkalmazottakat is foglalkoztatni. *Szombaton* az üzleteket legkésőbb esti fél 10 óráig lehet nyitvatartani. Azokat az üzleteket, amelyekben *cukorkát, csokoládét, gyümölcsöt* vagy *olyan italokat* árusítanak, amelyek szeszt nem tartalmaznak, a hét minden napján éjfél után 1 óráig lehet nyitvatartani.⁵²⁾

49) 88.488/1924. K. M. 3. §. 50) 1923:XVI. tc. 1. §. 51) 1913:XXXVI. tc. 9. §. (1). 52) U. o. 1. §. (1)–(3).

(5) A törvény felhatalmazása alapján azonban a kereskedelem- (és közlekedés-) ügyi miniszter elrendelheti, hogy az említett községekben, vagy azok egy részében, valamennyi, vagy csak bizonyos üzletágakban, az egész éven át, vagy az évnél csak egy bizonyos szakában, vagy bizonyos napjain a nyílt árusítási üzleteket és az azokhoz tartozó irodai és raktárhelyiségeket esti 7 órától reggeli 8 óráig, — a túlnyomóan élelmi vagy egyedárusági cikkeket árusító üzleteket pedig esti 8 órától reggeli 6 óráig kell zárva tartani.⁵³⁾

(6) Az újabb törvény szerint abban az esetben, ha a munkaadónak és az alkalmazottnak illetékes mérvado szakügyesületei *közösen abban állapotnak meg*, hogy az illető községben vagy egyes részeiben, valamennyi vagy csak bizonyos üzletágban, az egész éven át vagy az évnél csak bizonyos szakában, vagy bizonyos napján a nyílt árusítási üzleteket és a hozzájuk tartozó irodai és raktárhelyiségeket már esti 8 óra előtt kívánják bezárni, a kereskedelem- (és közlekedés-) ügyi miniszter — a kereskedelmi és iparkamara meghallgatása után — az üzleti zárórat a megállapodásnak megfelelően *rendelettel szabályozhatja*, de azt esti 6 óránál, élelmi és egyedárusági üzletek tekintetében esti 7 óránál korábbi időpontra nem teheti.⁵⁴⁾

(7) A törvényhatóságok és a megyei városok *szabályrendelettel* szabályozhatják az üzleti záróratokat.⁵⁵⁾ Ahol nincs szabályrendelet, ott a kereskedelem- (és közlekedés-) ügyi miniszter rendelettel állapítja meg azokat.⁵⁶⁾

(8) Az üzleti záróratok alatt az alkalmazottakat *nem szabad foglalkoztatni*. Kivételesen azonban foglalkoztathatók az alkalmazottak az üzleti záróratok alatt is — de évenként legfeljebb 14 napon át — a következő esetekben: 1. leltározásnál; 2. az üzlet berendezésénél vagy átköltözködéskor; 3. az áruknak romlástól megvédése végett, vagy más kényszerítő okból halaszthatatlan munkálatoknál; 4. vásárt megelőző vagy azt követő 1—1 napon; 5. rendkívüli munkatorlódás esetében. A munkaadó azonban köteles a kivételesen foglalkoztatott alkalmazottnak 24 óránként egyhuzamban legalább 10 órai megszakítás nélküli pihenő időt biztosítani.⁵⁷⁾

(9) Budapest (tanácsa helyett) polgármestere,⁵⁸⁾ ill. az I. fokú iparhatóság — az érdekelt üzlettulajdonosok kérelmére — *megengedheti*, hogy valamennyi üzlet, vagy csak egyes üzletágak, meghatározott — évenként azonban összesen legfeljebb 30 napon át — legkésőbb esti 9 óráig legyenek nyitvatartathatók.⁵⁹⁾

(10) A kizárólagos *dohányárudák* üzleti záróratát a pénzügyminiszter állapítja meg.⁶⁰⁾

53) 1913:XXXVI. tc. 2. §. 54) 1921:XXXVII. tc. 1. §. 55) 1913:XXXVI. tc. 8. §. 56) 1921:XXXVII. tc. 2. §. 57) 1913:XXXVI. tc. 3. §. (1), (2). 58) 1. 1929:XXX. tc. 44. §. (1). 59) 1913:XXXVI. tc. 5. §. 60) U. o. 9. §. (2).

(11) *Élelmiszer- és állami egyedárusági* üzletekben olyan időben, amikor csakis ezek tarthatók nyitva, kizárólag élelmiszereket, ill. állami egyedárusági cikkeket szabad árusítani.⁶¹⁾

(12) A nyílt árusítási üzletek zárvatartásának ideje alatt az *utcai árusításnak* is szünetelnie kell, ha csak a II. fokú iparhatóság egyes cikkek tekintetében kivételt nem tesz.⁶²⁾

(13) Azok az üzletek, amelyek a közönségnek helyben elfogyasztásra szolgáltatnak élelmiszer cikkeket, az üzleti zárórak alatt *utcán át* csak *italokat és olyan ételeket* árusíthatnak, amelyek üzemük körében maguk állítanak elő.⁶³⁾

4. Vasárnapi és Szt. István-napi ipari munkaszünet. (1) A törvényesen bevett keresztény vallásfelekezetek viszonyosságáról szóló törvény akként rendelkezik, hogy egyik vallásfelekezetbeli sem köteles a más vallásúak egyházi szertartásait és ünnepeit megtartani, vagy ezeken a napokon bárminő munkától tartózkodni; azonban *vasárnap* minden nyilvános és nem elkerülhetetlenül szükséges munkától tartózkodni kell. Továbbá bármely vallásfelekezetnek az ünnepén a templom közelében és egyházi menetek alkalmával azokon a tereken és utcákon, amelyek az ilyen menet keresztülvonul, mindazt mellőzni kell, ami az egyházi szertartást zavarhatná.⁶⁴⁾ A vasárnapra vonatkozó rendelkezést, amelynek megszegését a KBTK kihágásként rendeli büntetni, a vasárnapi munkaszünetről szóló törvény hatályában fenntartotta.⁶⁵⁾

(2) A vasárnapi munkaszünetről szóló törvény vasárnap és Szt. István király napján, mint nemzeti ünnepen, az *ipari munkának* szünetelését rendelte el; kivételt csak az üzleti helyiségek és berendezések tisztántartásához és helyreállításához szükséges munkákra tett. Felhatalmazta továbbá a kereskedelemügyi, ill. a helyébe lépett iparügyi minisztert,⁶⁶⁾ hogy — a belügyi és a földművelésügyi miniszterrel egyetértve — rendelettel határozza meg: a) azokat az iparüzemeket, amelyeknél az *üzem félbeszakítása* lehetetlen, vagy a *folytonos üzembentartást* a fogyasztó közönség, vagy a közforgalom igényei, avagy hadászati vagy egyéb közérdek (jelesül ipari indokok) feltétlenül megkövetelik, amelyeknél tehát az ipari munka a szünnapokon is végezhető; b) azokat a módokat, amelyek mellett azok a kisiparosok, akik — segédek és tanoncok igénybevétele nélkül — lakásukon dolgoznak, a munkaszünet alól felmenthetők.⁶⁷⁾ Megjegyzendő, hogy *március 15-ike* is nemzeti ünnep;⁶⁸⁾ ezen azonban nincs ipari munkaszünet.⁶⁹⁾

(3) Az iparúzó olyan üzemben, amelyben a munka vasárnap is végezhető, köteles a munkásoknak olyan felváltásáról

61) 1913:XXXVI. tc. 1. §. (4). 62) U. o. 1. §. (5). 63) U. o. 1. §. (6). 64) 1868:LIII. tc. 19. §. 65) 1891:XIII. tc. 7. §., 1879:XL. tc. 52. §. 66) 1935:VII. tc. 2. §., 7.500/1935. M. E. 2. §. 11. 67) 1891:XIII. tc. 1., 3. §. 68) 1927:XXXI. tc. 69) 72.812/1928. K. M.

gondoskodni, hogy ezek minden hónapban legalább 1 teljes, vagy minden 2 hétben fél vasárnapon munkaszünetben részesüljenek.⁷⁰⁾

(4) Azt a kérdést, hogy *bánya- és kohóüzemekben*, az *állami pénzverdében*, valamint az *állami egyedáruságok* és a velük összekötött vállalatok körében vasárnap mikor és milyen munka legyen végezhető, a bánya- és kohóüzemekre vonatkozóan (a pénzügyi, majd a kereskedelemügyi miniszter helyébe lépett⁷¹⁾ iparügyi miniszter, a többiekre vonatkozóan a pénzügyminiszter szabályozza.⁷²⁾

(5) A vasárnapi és a Szt. István-napi *munkaszünet* rendszerint legkésőbb reggeli 6 órakor kezdődik, és megkezdésétől 24 óráig, de legalább a következő nap reggeli 6 órájáig tart.⁷³⁾

(6) Az ipari munkaszüneti rendelkezések megszegése kihágás.⁷⁴⁾

5. Fizetési szabadságidő. (1) A szabadságidő a munkaerő és a munkakedv fokozását, és így az egészségügyi jólét érdekeit szolgálja.

(2) A munkaviszony egyes kérdéseinek szabályozásáról szóló törvény szerint mindazoknak az *alkalmazottaknak*, akik e törvény hatálya alá esnek (l. fentebb 1. (3)—(5)), *1 évi* folytonos szolgálat után legalább 6 munkanapot magában foglaló fizetési szabadságot kell adni, amelybe a törvényes munkaszüneti napot, valamint a betegség vagy megbetegedés miatt történt munkamegszakítást nem lehet beszámítani. Az illetékes miniszter a munkavállalók egyes csoportjai részére 6 munkanapnál hosszabb szabadságot állapíthat meg; de az 24 napnál hosszabb nem lehet.⁷⁵⁾

(3) A *munkásnak, szolgának, altisztnek és iparossegédnek* 5 évi folytonos szolgálat után legalább 8 napi szabadságidőt kell adni, amely évenként 1—1 nappal növekszik, tehát a 17-ik szolgálati év betöltése után legalább 12 nap. Az alkalmazott, aki legalább 20 alkalmazottnak a munkáját *irányítja*, továbbá a *művezető* és a *kereskedősegéd* 5 évi folytonos szolgálat után legalább 12 napi szabadságot követelhet, amely 2 évenként 1—1 nappal növekszik, tehát a 17-ik szolgálati év betöltése után legalább 18 nap.⁷⁶⁾

(4) A *tisztviselőnek* 3 évi szolgálat után legalább 12 napi szabadságot kell adni, amely a 15-ik szolgálati év betöltéséig évenként 1—1 nappal növekszik, tehát a 15-ik szolgálati év betöltése után legalább 24 nap.⁷⁷⁾

(5) Ha a munkaadó az alkalmazottat *magasabb működési csoportba* osztja be, ez a hosszabb szabadságidőt csak akkor

70) 1891:XIII. tc. 4. §. 71) 1933:XII. tc. 1. §., 1935:VII. tc. 2. §., 7.500/1935. M. E. 2. §. (1) 3., (2). 72) 1891:XIII. tc. 5. §. 73) U. o. 2. §. 74) U. o. 6. §. 75) 1937:XXI. tc. 11. §., 12. §. (1), (3), 3.000/1938. Ip. M. 27., 29. §., 44. §. (2). 76) 3.000/1938. Ip. M. 27. §. (3), (4). 77) U. o. 27. §. (5).

követelheti, ha az újabb beosztásban már 1 éven át teljesített szolgálatot.⁷⁸⁾

(6) Az illetékes miniszter állapítja meg azokat a feltételeket, amelyek mellett a szolgálati időt *folytonosnak* kell tekinteni; továbbá azt, hogy a szabadságidőt *miként kell számítani*; hogy a szabadságidő legrövidebb tartama *miként emelkedik*; hogy a szabadságidő *osztatlan* vagy *megosztott* lehessen-e; hogy annak *kezdetét* milyen elvek szem előtt tartásával kelljen megállapítani, és mikor kelljen ezt az alkalmazottal *közölni*; hogy miként kelljen a szabadságidőre eső *illetményt* kiszámítani; hogy minő szabadságidő járjon a *munkaviszony évközi megszűnése* esetében.⁷⁹⁾

(7) Ha valamely alkalmazottat jogszabály, szerződés, vagy szokás alapján *hosszabb* szabadságidő illet, ez a joga érintetlen marad.⁸⁰⁾

(8) A szabadságidőre vonatkozó rendelkezések *nem terjednek ki* a nyílt árusítási üzletekben (boltokban) és a velük kapcsolatos irodai és raktárhelyiségekben alkalmazott tisztviselőkre, továbbá azokra az alkalmazottakra, akiket a munkaadó a telep helyén kívül eső községben vagy városban, mint utazó tisztviselőt (üzletszerző, revizor stb.) foglalkoztat, sem a tőzsdei forgalom (kliring) lebonyolítását végző tisztviselőkre, végül — a tanoncok és a képzéshez nem kötött iparban (kereskedelemben) tanszerződés nélkül foglalkoztatott gyermekek és 16 éven aluli fiatalok kivételével — az olyan kisiparos vagy kiskereskedő alkalmazottaira sem, aki — a tanoncokat és a 16 éven aluli munkásokat nem számítva — állandóan legfeljebb 2 alkalmazottat foglalkoztat.⁸¹⁾

(9) A *tanoncnak* — a kikötött bér és a természetbeni szolgáltatások érintése nélkül, legfeljebb 2 részletben, — továbbá a képzéshez nem kötött iparban (kereskedelemben) tanszerződés nélkül foglalkoztatott *gyermeknek* és 16 éven aluli *fiatalkorúnak* évenként legalább 14 napi szabadságot kell adni.⁸²⁾

(10) A fizetéses szabadságra való igény szempontjából a *szolgálat folytonosságát* nem érinti a szolgálatnak évenként legfeljebb 3 hónapot meg nem haladó olyan megszakítása, amely betegség, baleset, katonai szolgálat, vagy az alkalmazott személyén kívül eső körülmény következtében állott elő; sem a 14 napot meg nem haladó olyan megszakítás, amelyre az alkalmazott egyéni vagy családi életében felmerült egyéb körülmény következtében önhibáján kívül kényszerült.⁸³⁾

(11) *Folytonosnak* kell tekinteni az első esztendőn túl folytatott szolgálatot akkor is, ha a munkaadó a munkaviszonyt 1

78) 3.000/1938. Ip. M. 27. §. (6). 79) 1937:XXI. tc. 12. §. (2). 80) U. o. 11. §., 3.000/1938. Ip. M. 27. §. (7), 44. §. (2). 81) 3.000/1938. Ip. M. 2. §. II., 27. §. (1). 82) 1936:VII. tc. 22. §., 1937:XXI. tc. 11. §. (2), 3.000/1938. Ip. M. 28. §. 83) 3.000/1938. Ip. M. 30. §. (1).

évet meg nem haladó időre megszakította, vagy ha a munkaviszony katonai szolgálat következtében szakadt meg.⁸⁴⁾

(12) Az üzlet, üzem vagy vállalat *tulajdonában* vagy *vezetésében beállott változás* a szolgálat folytonosságát még akkor sem érinti, ha a munkavállalót új szerződéssel alkalmazták továbbra.⁸⁵⁾

(13) A fizetéses szabadságidő *tartamának növekedése* szempontjából az alkalmazott 16. életévének betöltése előtt eltöltött szolgálati időt, valamint a tanoncidőt nem kell számításba venni.⁸⁶⁾

(14) A munkaadó köteles alkalmazottjának *illetményeit* (törzsfizetés, lakáspénz, rendszeres pótlék) a szabadságidő egész tartamára megfizetni, és ha előre nem fizette ki, köteles azt esedékességkor az alkalmazottnak postán elküldeni. De ha az alkalmazott szabadsága alatt *ellenszolgáltatásért* munkát vállalt, (ami tilos), erre az időre elveszti az illetményeire való igényét; ha pedig saját munkaadójánál vállalt munkát, a szabadságot meg nem adottnak kell tekinteni.⁸⁷⁾

(15) A szabadságidőre járó *illetmény alapjául* azt a rendes illetményt kell venni, amely az alkalmazottnak a szabadság megkezdéséig járt. Ha pedig az illetmény változó, vagy az alkalmazott munkateljesítmény vagy szakmány szerint kapja díjazását, az előző évben elért rendes illetmények átlagát kell alapul venni.⁸⁸⁾

(16) *Időbérrel* (órabérrel) díjazott munka esetében heti 48 órát, tisztviselőnél 44 órát kell a kiszámítás alapjául venni, ha csak a munkaszerződés kevesebb munkaidőt nem állapít meg. A *természetben nyújtott szolgáltatásokat* is számításba kell venni, ha a munkaadó azokat természetben nem bocsátja az alkalmazott rendelkezésére.⁸⁹⁾

(17) A szabadságot — kifejezett megegyezés hiányában — rendszerint *osztatlanul* kell megadni; de 2 munkanapnál kisebb részletekre megegyezéssel sem lehet azt felosztani. Megegyezés nélkül a munkaadó akkor *oszthatja meg* a szabadságot, ha a megosztást üzletének, üzemének vagy vállalatának helyzete elháríthatatlanul szükségessé teszi. Ilyen esetben a 6—12 napi szabadságidőt legfeljebb 2 részre, a hosszabbat pedig legfeljebb 3 részre lehet felosztani; de csak úgy, hogy 3 részre osztás esetében 2 részlet legalább 6—6 munkanapot foglaljon magában.⁹⁰⁾

(18) Ha az üzlet, üzem vagy vállalat helyzete lehetővé teszi, a szabadságot ápr. 1-től okt. 31-ig terjedő időszakban kell megadni. A munkaadó az alkalmazottat legalább 15 nappal a szabadságidő *kezdete előtt* köteles a szabadságról értesíteni.⁹¹⁾

84) 3.000/1938. Ip. M. 30. §. (2). 85) U. o. 30. §. (3). 86) U. o. 30. §. (4). 87) 1937:XXI. tc. 13. §., 3.000/1938. Ip. M. 32. §. (1), (2), 34. §. 88) 3.000/1938. Ip. M. 32. §. (3), (5). 89) U. o. 32. §. (4), (6). 90) U. o. 33. §. (1), (2). 91) U. o. 33. §. (3).

(19) Ha a munkaadó a szolgálati viszonyt olyan okból *bontja fel*, amely a rögtöni hatályú felmondásra nem jogosít, és ha az alkalmazott ebben az időben kívánhatná a szabadság megadását, a munkaadó köteles a szabadságot legkésőbb a felmondási idő tartama alatt megadni, és a szabadságidő egész idejére járó illetményeket még akkor is kifizetni, ha a szabadságidő a felmondási időnél hosszabb tartamú.⁹²⁾

(20) A szabadságidőre járó illetményeket bírói úton lehet *érvényesíteni*.⁹³⁾ Azonban a m. kir. állami vas-, acél- és gépgyár alkalmazottainak ilyen követeléseik kérdésében az igazgatóság, végső fokon az iparügyi miniszter dönt.⁹⁴⁾

(21) A munkaadó köteles alkalmazottainak szabadságáról *nyilvántartást* vezetni, és ezt — kívánatra — a hatósági közegnek bemutatni.⁹⁵⁾

(22) Az iparügyi miniszter — a szabadságra vonatkozó rendelkezések megtartásának ellenőrzése végett — minden törvényhatóságban *ellenőrző bizottságot* állíthat fel, és *miniszteri biztost* (*biztosokat*) nevezhet ki. Az ellenőrző bizottság elnökét és helyettesét a törvényhatósági tisztviselők közül, 3 tagját a törvényhatóság területén lakó munkaadók, és 3-at az ugyanott lakó munkavállalók közül az iparügyi miniszter nevez ki, és ugyanő állapítja meg az ellenőrző miniszteri biztos hatáskörét is.⁹⁶⁾

6. Egészségvédő és óvó rendszabályok. (1) Ipartörvényeink az ipari és gyári munkások egészségére vonatkozóan egyéb rendelkezést nem foglalnak magukban, mint hogy a munkaadó, ha segédeinek és munkásainak *lakást* is ad, erre egészséges és lakható helyet köteles kijelölni.⁹⁷⁾

(2) Egyebekben az első ipartörvény az ipari és a gyári alkalmazottak egészségének megvédéséről és megóvásáról csak azzal az általános rendelkezéssel gondoskodott, hogy az iparhatóság köteles a gyárakat *kiküldöttei* által időnkint megseleltetni, és meggyőződést szerezni arról, hogy a törvény rendelkezéseit megtartják-e?⁹⁸⁾

(3) Az újabb ipartörvény ezt azzal a rendelkezéssel toldta meg, hogy a kereskedelemügyi miniszter *külön közegeket* is megbízhat a gyárak megvizsgálásával Budapesten és olyan vidékeken, ahol a gyárak száma nagyobb;⁹⁹⁾ továbbá meghonosította az *iparhatósági megbízottak* intézményét, akiknek feladatukká tette, hogy az I. fokú iparhatóságokat támogassák.¹⁰⁰⁾

(4) A közegészségügyi törvény az I. fokú közegészségügyi hatóságnak (a főszolgabírónak) tette köteleességévé, hogy fel-

92) 3.000/1938. Ip. M. 35. §. 93) U. o. 33. §. (4). 94) 17.182/1938. Ip. M. 3. §. 95) 3.000/1938. Ip. M. 36. §. (1). 96) U. o. 37—43. §. 97) 1872: VIII. tc. 65., 66. §., 1884:XVII. tc. 98., 111. §. 98) 1872:VIII. tc. 75. §. 99) 1884:XVII. tc. 121. §. 100) U. o. 167., 168. §.

ügyeletet gyakoroljon a gyárak és iparüzletek felett abban a tekintetben, hogy az orvosrendőri szabályok foganatosíttassanak;¹⁰¹⁾ a járási orvosokat pedig arra kötelezte, hogy az egészséget és az életet veszélyeztető iparüzletek és gyárak berendezésére vonatkozóan óvórendszabályokat hozzanak javaslatba.¹⁰²⁾

(5) Az ipari és gyári alkalmazottak baleset elleni védelméről és az iparfelügyeletről szóló törvény egyfelől a védő és óvó rendszabályokról, másfelől pedig arról gondoskodott, hogy ezek megtartását hivatásos szakemberek: az *iparfelügyelők* ellenőrizzék.

A) Védő és óvó rendszabályok. (1) A törvény köteleességévé teszi a munkaadónak, hogy ipartelepén mindazt *létesítse és fenntartsa*, ami — a telep és az üzem minőségére és követelményeire tekintettel — az alkalmazottak testi épségének és egészségének lehető biztosítása érdekében szükséges. Fel is sorolja a legfontosabb tennivalókat, így: védőkészülékeket kell alkalmazni a tárgyak leesése és lehullása által okozható veszélyek elhárítására; a mélyedéseket stb. be kell keríteni vagy fedni; a hajtó és fogaskerekeket stb. védőkészülékkel vagy korláttal kell ellátni; a körfűrészeken és más gépeken védőkészülékeket kell alkalmazni; a gépek olajozását és a hajtószíjak kezelését különös gonddal kell végezni; a felvonó gépek hordképességét meg kell állapítani; ezt szembetűnő helyen meg kell jelölni, és örködni kell a kellő használat felett; a gáz- és kőolajlámpákat gondosan kell elhelyezni; tágas, könnyen nyíló és hozzáférhető ki- és bejárásokat kell létesíteni; a tűzoltószereket gyors használatra készen kell tartani; a gyári helyiség kellő világításáról és szellőzéséről, a fejlődő gáz, por, hulladék és szenny eltávolításáról, és elegendő légtérről kell gondoskodni; a mérges anyagokkal telt helyiségeket respirátorokkal, a porral telítetteket pedig exhaustorokkal kell felszerelni; végül az első segélyhez szükséges kötöző- és gyógyszereket készletben kell tartani.¹⁰³⁾

(2) A kereskedelemügyi, ill. ma a helyébe lépett iparügyi miniszter¹⁰⁴⁾ a különböző iparágak üzemének megfelelő, hasonló óvóintézkedéseket rendelhet el.¹⁰⁵⁾

(3) Az ipari telepen alkalmazottak kötelesek ezekhez a rendszabályokhoz alkalmazkodni.¹⁰⁶⁾

(4) Ha az iparhatóság arról értesül, hogy a védő és óvó intézmények tekintetében *hiányok* vannak, köteles a *munkaadót* a hiányoknak záros határidő alatt leendő pótlására felhívni, és erről az iparfelügyelőt értesíteni. *Munkaadó* e törvény szempontjából az ipartelep tulajdonosa, vagy bérlője, ill. az ezek nevében eljáró helyettes.¹⁰⁷⁾

101) 1876:XIV. tc. 154. §. b). 102) U. o. 156. §. b). 103) 1893:XXVIII. tc. 1. §. (1). 104) 7.500/1935. M. E. 2. §. 1., 11. 105) 1893:XXVIII. tc. 1. §. (2). 106) U. o. 2. §. 107) U. o. 3. §., 1. §. (3).

(5) Az iparhatóság, ha a késelem nem jár veszéllyel, kikérheti az *iparfelügyelő véleményét*; — viszont — ha a késelem nem jár veszéllyel — a munkaadó is kérheti, hogy az elrendelt intézkedések célszerűsége felől az iparfelügyelő véleményét helyszíni tárgyaláson, vagy írásban megszerezzék.¹⁰⁸⁾

(6) Az iparhatóság határozata ellen előterjesztett *fellebbezésnek* nincs halasztó hatálya; de ha a munkaadó az iparfelügyelő meghallgatását kérte, és a halasztás nem jár veszéllyel, az intézkedés foganatosítását az iparfelügyelő véleményének beérkezéséig fel kell függeszteni.¹⁰⁹⁾

(7) A munkaadó köteles az ipartelepen előfordult minden balesetet 48 óra alatt bejelenteni az iparfelügyelőhöz.¹¹⁰⁾

B) Iparfelügyelet. (1) Az iparügyi miniszter az iparügyekre vonatkozó rendelkezések végrehajtása felett a felügyeletet és az iparfejlesztési tennivalókat az *iparfelügyelők* útján gyakorolja, akik képesítéshez kötött és az iparügyi miniszternek alárendelt állami tisztviselők.¹¹¹⁾

(2) Az *iparfelügyelők feladatkörébe* tartozik a gyárvizsgálat; továbbá közreműködnek az iparfejlesztés körül, és eljárnak mindazokban az ügyekben, amelyekkel őket valamely jogszabály megbízza.¹¹²⁾

(3) Az iparfelügyelők feladatkörét a törvény részletesen körülírja.¹¹³⁾

(4) Az iparfelügyelők kötelesek azokat a *gyárakat és ipartelepeket*, amelyekben elemi erővel hajtott gépeket használnak, vagy amelyekben — bár erőgép nélkül — rendszerint legalább 20 alkalmazottat foglalkoztatnak, évenként legalább egyszer *megvizsgálni*.¹¹⁴⁾

(5) Az *iparfelügyelői vizsgálat* kiterjed a mezőgazdasági és erdei, tej-, vaj- és selyemtermeléssel kapcsolatos olyan ipari telepekre is, amelyeket elemi erő tart üzemben, vagy amelyek gőzkazánnal dolgoznak.¹¹⁵⁾

(6) Az alkalmazottak számára, és arra való tekintet nélkül, hogy erőgép tartja-e őket működésben, *kiterjed még az iparfelügyelői vizsgálat*: 1. lőport és egyéb robbanó anyagot készítő ipartelepekre; 2. a gáz- és villanyvilágítási vállalatokra; 3. az agyagáru-égető kemencékre; 4. az ásványolaj-finomító, 5. a csontégető, 6. a csontfehérítő, 7. a csontfőző, 8. a csontzúzó, 9. az enyvfőző telepekre; 10. a faggyúolvasztókra; 11. a fémöntődékre; 12. a gyúszergyárakra; 13. a len- és kenderáztatókra; 14. a pörkölt kemencékre; 15. a ronggyűjtő és osztályozó telepekre; 16. a tüzijátékárugyárakra; 17. a vegyészeti gyárakra; 18. a vér-

108) 1893:XXVIII. tc. 4., 5. §. 109) U. o. 6. §. 110) U. o. 7. §. 111) U. o. 8—11. §., 7.500/1935. M. E. 2. §. 1., 11. 112) 1893:XXVIII. tc. 13. §. 113) U. o. 14., 20—34. §. 114) U. o. 14., 15. §. 115) U. o. 16. §.

és lügfőzőkre. Ezeknek a telepeknek a körét — a technika fejlődéséhez képest — az iparügyi miniszter, a belügyminiszterrel egyetértve, módosíthatja, de ezt utólag be kell jelentenie a törvényhozásnak.¹¹⁶⁾

(7) A törvényhozás *kiterjesztette* az iparfelügyelők feladatkörét a gyujtószergyárakra,¹¹⁷⁾ és a sütőiparra;¹¹⁸⁾ miniszteri rendeletek pedig kiterjesztették az építőiparra,¹¹⁹⁾ a nyomdákra és betüöntődékre,¹²⁰⁾ a zsákkölcsönző telepekre,¹²¹⁾ a telepengedélyezés alá eső valamennyi ipartelepre,¹²²⁾ az állati szőrneműeket feldolgozó ipartelepekre,¹²³⁾ a vegytisztító ipartelepekre,¹²⁴⁾ a kő-, agyag-, homok-, kavics- és palabányákra és fejtőkre.¹²⁵⁾ Az iparügyi miniszter ugyanis jogosult arra, hogy az iparfelügyelői vizsgálatot szükség esetében az ipartörvény alá eső bármely ipartelepre kiterjessze.¹²⁶⁾

(8) Ha a *pénzügyminiszter* az általa kezelt ipartelepekre nem kívánja az iparfelügyelők tevékenységét igénybevenni, köteles a szakszerű gyárfelügyeletről saját közegei útján gondoskodni. A felügyelet eredményét azonban köteles az iparügyi miniszterrel közölni.¹²⁷⁾

(9) Az iparfelügyelőt meg kell hívni minden *telepengedélyezési tárgyaláshoz*. Az iparfelügyelő, ha szükségét látja, megjelenhetik, ha pedig az érdekelt fél kívánja, köteles megjelenni *egyéb* helyszíni tárgyalásra is. Ilyen tárgyalásoknál köteles figyelmét kiterjeszteni arra, hogy mindazok az intézkedések megállapíttassanak, amelyek az alkalmazottak életének, testi épségének és egészségének fenntartását célozzák. Az iparfelügyelő, ha a megjelenésben akadályozva van, véleményét írásban is közölheti. Az iparhatósági határozatok ellen az iparfelügyelőt *fellebbezési jog* illeti meg.¹²⁸⁾

(10) Az alkalmazottak életének, testi épségének és egészségének megóvását célzó intézkedések megszégése *kihágás*.¹²⁹⁾

7. Egészségtelen és veszélyes iparüzemek. Ipartörvényünk szerint az *egészségtelen és a veszélyes iparágakat* a kereskedelmiügyi, ill. a helyébe lépett iparügyi miniszter jelöli meg,¹³⁰⁾ ezeknek lajstromozása azonban mindeddig nem történt meg, és csak szórványosan, egyes foglalkozási ágakra történt intézkedés.

A) Védelem a foszformérgezés ellen. (1) Tilos gyujtóáru készítéséhez *fehér vagy sárga foszfort* használni; az ilyen anyaggal készített gyujtóárut külföldről behozni; ilyent raktáron tartani,

116) 1893:XXVIII. tc. 17. §. 117) 1911:V. tc. 3. §., 90.226/1916. K. M. 118) 1923:XV. tc. 14. §. 119) 71.553/1897. K. M. 120) 57.326/1903. K. M. 121) 9.282/1911. K. M. 122) 79.884/1923. K. M. 5. §., 93.673/1923. K. M. 123) 18.848/1905. K. M. 124) 64.029/1924. K. M. 125) 139.428/1930. K. M., 189.663/1931. K. M. 126) 1893:XXVIII. tc. 19. §. 127) U. o. 18. §. 128) U. o. 36. §. 129) U. o. 37—41. §. 130) 1884:XVII. tc. 116. §. (1), (2).

árusítani vagy forgalomba hozni; továbbá az ilyen anyaggal dolgozó üzem felállítására vagy kibővítésére telepengedélyt adni. Ez a tilalom nem terjed ki a bányákban használt biztonsági lámpák gyújtószinórajaira.¹³¹⁾

(2) Az iparügyi miniszter megtilthatja a fehér és sárga foszforon kívül más veszélyes összetételű gyújtóanyagok vagy máznak gyújtóáru iparszerű előállítására való felhasználását, és ilyen anyaggal készült gyújtóáruknak a behozatalát is.¹³²⁾

(3) Arra, hogy fehér vagy sárga foszfort és egyéb eltiltott veszélyes anyagot gyújtókészítésnél ne használjanak, az *iparfelügyelők*, arra pedig, hogy az ilyen anyagokkal készített gyújtóáru raktáron ne fartsanak, ne árusítsanak és forgalomba ne hozzanak, az *iparhatóságok* ügyelnek fel.¹³³⁾

B) Állati szőrneműeket feldolgozó ipartelepek. A kereskedelmiügyi miniszter elrendelte, hogy az *állati szőrneműeket* fertőtleníteni kell, és hogy sem a fertőtlenítéshez, sem a fertőtlenített szőrökkel végzendő munkákhoz gyermeket, fiatalkorút és olyan felnőttet, akinek valamely fedetlen testrészén bőrsérülés van, nem szabad alkalmazni. Az ilyen munkával foglalkozó munkásokra vonatkozó részletes egészségügyi szabályokat miniszteri rendeletek állapítják meg.¹³⁴⁾

C) Bányaféreg. A belügyminiszter részletesen megállapította azokat a szabályokat, amelyek a bányaféreg (*anchoylostomiasis*) terjedésének meggátolását célozzák.¹³⁵⁾

D) Foglalkozási betegségek. (1) *Foglalkozási betegség* az, amely valamely foglalkozásnak gyakori következménye.

(2) A foglalkozási betegségek kártalanítására vonatkozó nemzetközi egyezmény teszi kötelezővé, hogy a Nemzetközi Munkaügyi Szervezetnek minden tagja, amelyik ezt az egyezményt megerősíti, a foglalkozási betegségben szenvedőknek vagy igényjogosult hozzátartozóiknak *kártalanítást* biztosítson, amely nem lehet kisebb, mint aminőt az ország törvényhozása az üzemi balesetből származó károkat megállapít.¹³⁶⁾

(3) Minden szerződő tag kötelezi magát arra, hogy *ólom*, *higany*, és az egyezmény táblázatában megjelölt *vegyületek*, valamint a *lépfene* által okozott betegségeket és mérgezéseket foglalkozási betegségeknek minősíti, ha a betegség vagy mérgezés azokat a munkásokat éri, akik a táblázatban felsorolt iparok és foglalkozások körében vannak alkalmazva, és a megbetegedés a vállalatban végzett munkának a következménye.¹³⁷⁾

131) 1911:V. tc. 1. §. 132) U. o. 2. §. 133) U. o. 3. §. 134) 64.922/1903. K. M., 18.848/1905. K. M. 135) 65.000/1899. B. M., 27.415/1900. B. M. 136) 1928:XXX. tc. 1. c. 137) U. o. 2. c.

E) Kő-, agyag- stb. bányákban foglalkoztatott munkások védelme. A kő-, agyag-, homok-, kavics- és palabányákban foglalkoztatott munkások testi épségének és egészségének védelméről miniszteri rendelet gondoskodik, amely a védő és óvó rendszabályokat részletesen megállapítja.¹³⁸⁾

F) A vaspálya (és egyéb közveszélyes üzem) kártérítési felelőssége. (1) Azok a rendelkezések, amelyeket a törvény a *vaspályák* által okozott sérülés vagy halál esetére megállapítanak, nem egészségvédő természetűek; ezek közé sorozhatók mégis, mert az általuk okozott testi sértés vagy haláleset miatt a rendesnél súlyosabb beszámítás alapján állapítanak meg kártérítési felelősséget. A bírói gyakorlat a vaspályákra megállapított ezt a súlyosabb felelősséget az egyéb *közveszélyes üzemekre* is kiterjesztette.

(2) Ha valaki valamely vaspálya üzeménél életét veszti, vagy testi sértést szenved, az ez által okozott kárért az *üzem* felelős, kivéve ha a balesetet elháríthatatlan esemény (vis major), vagy egy harmadik személynek elháríthatatlan cselekménye, vagy a meghaltnak, ill. a sérültnek saját hibája okozta.¹³⁹⁾

(3) A kártérítés kiterjed — a *gyógyítási költségeken* felül — ama *vagyon* hátrányok kárpótlására is, amelyek a sérülés következtében az ideiglenes vagy állandó keresetképtelenségből, vagy a keresőképesség csökkenéséből a sérültre hárultak. Halál esetében ezeken kívül a *temetési költségekre*, és ha az elhalt valakinek az eltartására vagy neveltetésére is köteles volt, a *tartási és nevelési költségekre* is.¹⁴⁰⁾

(4) Hatálytalan az olyan előzetes *megállapodás*, amely a felelősség megszüntetésére vagy korlátozására vonatkozik.¹⁴¹⁾

(5) A vaspálya-vállalat kérheti a *járadék megszüntetését* vagy *alábbszállítást*, ha a körülmények változtak; viszont a sérült is kérheti ugyanilyen okokból a *járadék felemelését*, vagy ha megszüntették: *újra megítélését*.¹⁴²⁾

(6) Több kárvalott *egy keresettel* érvényesítheti követelését, ha sérülésük ugyanabból az eseményből származott.¹⁴³⁾

(7) Az igény a baleset bekövetkezésétől, halál esetében az elhalálozás időpontjától számított 3 év alatt évül el.¹⁴⁴⁾

138) 139.428/1930. K. M. 139) 1874:XVIII. tc. 1. §. 140) U. o. 2. §. 141) U. o. 3. §. 142) U. o. 5. §. 143) U. o. 8. §. 144) U. o. 9. §.

39. §. Az ipari munkavállalók gazdasági érdekeinek gondozása.

(1. A legkisebb munkabérek megállapítása 162. — 2. A munkabérek csorbítatlan kiszolgáltatása 164. — 3. Az ipari és kereskedelmi alkalmazottak szolgálati viszonyai 165. — A) Felmondás 165. — B) Végkielégítés 167. — 4. Összebeszélések (sztrájk) 168. — 5. Munkaközvetítés 168.)

(1) Az ipari munkavállalók gazdasági érdekeinek gondozását azok a rendelkezések szolgálják, amelyek gazdasági kizsákmányolásuk megakadályozását célozzák. Ilyen rendelkezések azok, amelyek az ipari munkavállalók munkájának megfelelő díjazását, vagyis legkisebb munkabérüket biztosítják; továbbá azok, amelyek azt célozzák, hogy a kiérdemelt munkabért a munkavállalók teljes mértékben meg is kapják. Hasonló célzatúak azok a rendelkezések, amelyek az alkalmazottaknak felmondási idejét, és a munkaviszony megszüntetésével kapcsolatos illetmény-igényeiket szabályozzák. Az összebeszélések (sztrájk) kérdésére vonatkozó rendelkezések közül azok óvják a munkavállalók érdekeit, amelyek a munkabérek leszorítására irányuló jogosulatlan törekvések megakadályozását célozzák. Végül a munkahiány hátrányainak elhárítását szolgálja a munkaközvetítés.

(2) Tárgyalni fogjuk tehát: 1. a legkisebb munkabérek; 2. a munkabérek csorbítatlan kiszolgáltatását; 3. a munkaviszony megszűnésével kapcsolatos illetmény-igényeket; 4. az összebeszéléseket; és végül: 5. a munkaközvetítést.

1. A legkisebb munkabérek megállapítása. (1) Arra vonatkozóan, hogy az ipari munkások munkájuknak méltó bérét megkapják, az első lépést a legkisebb munkabérek megállapítására vonatkozó nemzetközi egyezmény tette meg.¹⁾

(2) Ugyanis az ezt a nemzetközi egyezményt megerősítő tagok mindenike arra kötelezte magát, hogy olyan eljárást létesít vagy tart fenn, amely lehetővé teszi, hogy a legkisebb munkabérek megállapítsák az olyan iparokban, vagy az olyan iparok egyes részeiben, különösen az otthoni munkával foglalkoztatott munkások javára, amelyekben a munkabérek megállapítására nincsenek hatékony eljárások, a munkabérek pedig rendkívül alacsonyak. Az egyezmény szerint az „ipar” szó az iparokat és a kereskedést egyaránt jelenti.²⁾

(3) Az egyezmény szerint minden szerződő tag jogosult — a munkaadók és a munkások szervezeteinek meghallgatásával — meghatározni, hogy a legkisebb munkabérek megállapítására vonatkozó eljárást mely iparokra, vagy az iparoknak melyik részeire kell alkalmazni.³⁾

(4) Minden tag jogosult továbbá megszabni a legkisebb

1) 1932:XIX. tc. 2) U. o. 1. c. 3) U. o. 2. c.

munkabérek megállapítására vonatkozó eljárásokat és érvényesítésük módzatait; — azonban az alkalmazás előtt meg kell hallgatni azokat a munkaadókat és munkásokat, akik erre foglalkozásuknál és munkakörükénél fogva különösen alkalmasak. Ezekben az eljárásokban a munkaadóknak és a munkásoknak a törvényben megszabott módon és mértékben, de mindenesetre egyenlő számban, és az egyenjogúság alapján kell résztvenniök. A megállapított legkisebb munkabérek aztán a munkaadóra és a munkásra egyaránt kötelezők; azokat tehát közös megegyezéssel sem szállíthatják le.⁴⁾

(5) Felügyelet és büntető rendelkezések útján kell azt is biztosítani, hogy a legkisebb munkabérekéről a munkaadók és a munkások egyaránt tudomást szerezzenek, és hogy a tényleg kifizetett munkabérek ne legyenek alacsonyabbak a megállapítottaknál. Biztosítani kell végül a munkásoknak azt a jogot, hogy ha a megállapított legkisebb munkabérnél kevesebbet kaptak, a különbözetet a megállapított határidőn belül bírói vagy más törvényes úton követelhessék.⁵⁾

(6) Ezzel a nemzetközi egyezményrel összhangban rendeli el aztán törvényünk, hogy ha az iparban (kereskedelemben), a bányászatban vagy kohászatban a munkabérek indokolatlanul alacsonyak, a legkisebb munkabérek hivatalos megállapításának van helye.⁶⁾ A legkisebb munkabérekre vonatkozó rendelkezéseket alkalmazni kell olyan ipari munkák díjazására is, amely munkák elvégzésére az iparos (házi iparos) iparossal (kereskedővel) vagy más forgalombahozóval szemben vállalkozói szerződéssel kötelezte magát.⁷⁾

(7) A legkisebb munkabérek megállapítása történhetik az ipar (kereskedelem), a bányászat, vagy a kohászat egyes ágainak egészére, vagy csak egyes részeire, esetleg csak az otthon végzett munkára; az ország egész területére, vagy annak meghatározott részére, esetleg csak egyes városokra, ill. községekre kiterjedő hatállyal. Mindezt az érdekeltek meghallgatása után az illetékes miniszter állapítja meg, és ugyanő létesíti a megfelelő szervezetet (munkabérmegállapító bizottságokat), és szabályozza eljárásukat.⁸⁾

(8) A munkabérmegállapító bizottságokban a munkaadóknak és a munkavállalóknak egyenlő számban és az egyenjogúság alapján kell résztvenniök.⁹⁾ Szervezetüket és eljárásukat miniszteri rendelet részletesen szabályozza.¹⁰⁾

(9) A legkisebb munkabérek — a munkabérmegállapító bizottságok határozatainak megerősítése alakjában — az illetékes miniszter állapítja meg. A megállapítást a Budapesti Köz-

4) 1932:XIX. tc. 3. c. 5) U. o. 4. c. 6) 1937:XXI. tc. 6. §. (1), 3.000/1938. Ip. M. 13. §. (1). 7) 1937:XXI. tc. 10. §., 3.000/1938. Ip. M. 13. §. (2). 8) 1937:XXI. tc. 6. §. (2), 7. §. (1), 3.000/1938. Ip. M. 14. §. 9) 1937:XXI. tc. 7. §. (2). 10) 3.000/1938. Ip. M. 15—21. §.

lönyben közzé kell tenni, és az a megállapítást követő 8-ik napon lép hatályba.¹¹⁾

(10) A megállapított legkisebb munkabérek a meghatározott időre, ill. *mindaddig érvényesek*, amíg a megállapító határozatot a miniszter hatályon kívül nem helyezi.¹²⁾

(11) A megállapított legkisebb munkabérek az összes érdekelt munkaadókra *kötelezők* akként, hogy a megállapítottnál alacsonyabb munkabért nem fizethetnek, és azt a munkavállalóval való megegyezéssel sem szállíthatják le. A munkavállaló a valóban fizetett és a megállapított legkisebb munkabér közötti *különbözetet*, valamint a késedelmes fizetésből származott kárának megtérítését követelheti attól a naptól számított *1 év alatt*, amikor megkárosításáról tudomást szerzett; igénye azonban az alacsonyabb munkabér átvételétől számított *3 év alatt elévül*.¹³⁾

(12) A legkisebb munkabérekről való *lemondás*, valamint a *hátrányosabb megállapodás* semmis. Viszont azonban más jogszabálynak, a szokásnak, szerződésnek vagy megállapodásnak az *alkalmazottra kedvezőbb* rendelkezései hatályosak.¹⁴⁾

(13) A megállapított legkisebb munkabéreket feltüntető *hirdetményt* köteles a munkaadó könnyen látható helyen és olvashatóan *kifüggeszteni* a munkahelyiségekben és ott, ahol az otthon végzendő munkát kiadja, ill. átveszi, és az érte járó bért kifizeti; köteles továbbá *nyilvántartást* vezetni alkalmazottainak szolgálati beosztásáról, munkaidejükről és a kifizetett munkabérekről.¹⁵⁾

(14) Ha a munkaadó valamit *levon* a megállapított legkisebb munkabérekéből, köteles a munkavállalónak *írásbeli elszámolást* adni, és ebben a levonást, valamint ennek jogcímét feltüntetni. A munkaadó a társadalombiztosítási járulékok és a köztartozások címén tett levonásokról nem köteles elszámolást adni, ha e levonások összegét a kifüggesztett hirdetményben közzéteszi; de köteles ezekről *jegyzéket* vezetni, és ezt a munkavállalóval a kifizetésekor *aláíratni*.¹⁶⁾

(15) A munkaadó mindennemű *munkabér-levonás* esetében köteles a gyermeknek, fiatalkorúnak és a nőnek *írásbeli elszámolást* adni; azonfelül az illetékes miniszter elrendelheti, hogy bizonyos vállalatokban, üzemekben és foglalkozásokban a készpénzben megállapított munkadíj a gyermekeknek, a fiatalkorúaknak és a nőknek csak *betétkönyv (bérlap)* használata mellett legyen fizethető, kivéve ha ezek rokonai.¹⁷⁾

2. A munkabérek esorbíthatlan kiszolgáltatása. (1) A legkisebb munkabérek megállapítása csak akkor éri el célját, ha arról is történik gondoskodás, hogy a munkavállaló kiérdemelt mun-

11) 3.000/1938. Ip. M. 21., 22. §. 12) 1937:XXI. tc. 8. §., 3.000/1938. Ip. M. 22. §. 13) 1937:XXI. tc. 9. §., 3.000/1938. Ip. M. 22., 25. §. 14) 1937:XXI. tc. 14. §., 3.000/1938. Ip. M. 44. §. 15) 3.000/1938. Ip. M. 23. §. 16) U. o. 24. §. 17) 1928:V. tc. 25., 26., 29. §.

kabérét teljes értékben valóban meg is kapja. Ezért rendeli a törvény, hogy a munkaadó munkásának bérét *készpénzben*, mégpedig más megállapodás hiányában *hetenkint* kifizesse. *Árúkat és szeszes italokat* munkásának nem hitelezhet (trucktilalom); — azonban *lakással, tűzifával, földhaszonélvezettel*, és rendes *élelmezéssel* elláthatja azokat, ha ebbe beleegyeznek. Az ezekért járó összegeket a munkaadó a bérfizetés alkalmával a munkabérből levonhatja. A munkaadó elláthatja munkását — ennek beleegyezésével — a gyárában készülő cikkek előállításához szükséges *szerszámokkal és anyagokkal* is, ha ezeket — a szerződés értelmében — a munkás sajátjából köteles beszerezni.¹⁸⁾

(2) A munkaadó olyan *árúkat vételárát*, amelyeket a törvény tilalma ellenére hitelben szolgáltatott ki, törvény útján *nem érvényesítheti*, sem fizetesként nem számíthatja be.¹⁹⁾

(3) *Érvénytelenek* azok a szerződések, amelyek az említett tilalmakkal ellentétesek, valamint érvénytelen a munkaadó és a munkás közt létrejött olyan megállapodás is, amely szerint ez szükségletét meghatározott eladási telepekről legyen köteles beszerezni, vagy bérének egy részét más célra, mint a munkások sorsának javítására legyen köteles fordítani.²⁰⁾

3. Az ipari és kereskedelmi alkalmazottak szolgálati viszonyai. (1) A kereskedősegédeknek, valamint az ipari és kereskedelmi vállalatok tisztviselőinek szolgálati viszonyait, jelesen szolgálatuk felmondását, végkielégítésüket, végül a háborús katonai szolgálatból vagy hadifogságból visszatért alkalmazottaknak korábbi szolgálatukba visszafogadását miniszteri rendelet szabályozza.²¹⁾ (A szolgálatba visszafogadás csak akkor volt kötelező, ha az alkalmazott szabadságának visszaszerzése után 4 hét alatt jelentkezett.²²⁾ A visszafogadásra vonatkozó rendelkezések tehát már hatályukat veszítették.)

(2) Az említett rendeletnek hatálya alá esnek azok, akik kereskedőnek (1875:XXXVII. tc. 3., 4. §.), vagy iparosnak (1884:XVII. tc.) vállalatában *tisztviselőként* vagy *kereskedősegédként* vannak alkalmazva.²³⁾ A törvényhozás utóbb felhatalmazta a minisztériumot arra, hogy e rendelet hatályát olyan alkalmazottakra is kiterjeszthesse, akik szakképzettségükkel vagy egyéb körülményeknél fogva a közönséges munkát lényegesen meghaladó munkakört töltenek be.²⁴⁾ Ez a kiterjesztés meg is történt.²⁵⁾

A) Felmondás. (1) A nevezett alkalmazottak *határozatlan időre kötött* szolgálati szerződését csak *írásban*, és csak a *hónap utolsó napjára* lehet felmondani.²⁶⁾

18) 1872:VIII. tc. 72. §., 1884:XVII. tc. 118. §. 19) 1872:VIII. tc. 73. §., 1884:XVII. tc. 119. §. 20) 1872:VIII. tc. 74. §., 1884:XVII. tc. 120. §. 21) 1.910/1920. M. E. 22) U. o. 19. §. 23) U. o. 1. §. 24) 1937:XXI. tc. 15. §. 25) 3.760/1940. M. E. 26) 1.910/1920. M. E. 2. §. (1), (3), 3.760/1940. M. E. 1. §. (2), (3).

(2) A felmondási időt az ipartörvény — a szolgálati idő tartamára tekintet nélkül — akként állapítja meg, hogy az az ipari alkalmazottal szemben 15 nap, a kereskedősegéddel szemben 6 hét; a fontosabb tennivalókkal megbízott iparos- vagy kereskedősegéddel (könyvvezető, pénztárnok, üzletvezető, utazó, raktárnok stb.) szemben 3 hónap.²⁷⁾

(3) Újabban hosszabb felmondási idő illeti meg azokat az ipari tisztviselőket és kereskedősegédeket, akiknek szolgálati ideje 2 év vagy még több; megilleti pedig 3 hónap, a fontosabb tennivalókkal megbízottakat 6 hónap.²⁸⁾

(4) Legújában hosszabb felmondási idő illeti meg azokat is, akik az ipartörvények rendelkezései alá eső üzletben, üzemben vagy vállalatban *üzletvezetőként*, vagy rendszerint legalább 10 alkalmazott munkáját irányító *művezetőként*, *malomvezetőként* (*főmolnár*), *építési művezetőként* (*főpallér*), vagy rendszerint legalább 5 alkalmazott munkáját irányító *gépezésként* (*vezető főgépezés*) vannak alkalmazva. Ezek felmondási ideje 6 hét, és 2 évi vagy még hosszabb szolgálat után 3 hónap; ha pedig az alkalmazottat az üzem nagyobb terjedelménél, vagy munkakörének jelentőségénél fogva fontosabb tennivalókkal megbízott iparossegédnek kell tekinteni, felmondási ideje 3 hónap, 2 évi vagy még hosszabb szolgálati idő esetében 6 hónap.²⁹⁾

(5) A felmondási időbe *nem számít be a gyakornok- vagy tanonc-minőségben* eltöltött idő; — viszont *beszámít* a háborús katonai szolgálat ideje; továbbá a hadsereg mellé beosztott polgári személyeknek és az önkéntes egészségügyi szolgálatban résztvevőknek a háború tartama alatt teljesített szolgálata, valamint az ellenség őrizetében, hadifogoly, tús vagy internált minőségben eltöltött idő.³⁰⁾

(6) A szolgálati időnek 1 évnél nem hosszabb *megszakítása* nem érinti a *szolgálat folytonosságát*; de a megszakítás tartamát nem kell a szolgálati időbe beszámítani.³¹⁾

(7) A bizonytalan kifejezéssel (idényre, kisegítésre stb.) megjelölt szolgálati időt *határozatlan időre* kötöttnek kell tekinteni; ha pedig az alkalmazott a szolgálati viszonyt — a munkaadó tudtával és ellenmondása nélkül — a szerződésben megjelölt időn túl is *folytatja*, azt határozatlan időre meghosszabbítottak kell tekinteni.³²⁾

(8) A *próbaidő* alatt mindkét fél rögtön hatállyal felmondhatja a szerződést. A próbaidő meghosszabbítás esetében sem lehet hosszabb 1 hónapnál, fontosabb tennivalókkal megbízott alkalmazottakkal szemben 2 hónapnál. Ha a felek egyenlőtlen próbaidőt kötöttek ki, mindkettőre a rövidebb próbaidő irányadó.³³⁾

27) 1884:XVII. tc. 92. §. 28) 1.910/1920. M. E. 2. §. (2). 29) 3.760/1940. M. E. 1. §. (1), (4). 30) 1.910/1920. M. E. 3. §. (1), (2). 31) U. o. 3. §. (3). 32) U. o. 4. §. 33) U. o. 5. §.

(9) A felmondási idő szempontjából az a *munkakör* irányadó, amelyet az alkalmazott a szerződés értelmében a felmondás idejében betölt, és *munkabérnek* számít mindaz a járandóság (fizetés, lakbér, pótlék, segély, jutalék, nyereség-részesedés, természetbeni szolgáltatások stb.), amely az alkalmazottat a felmondás idejében a szerződés értelmében megilleti; nem számítható be azonban a *jutalom*, a *remuneráció*, s a nyílt árusítási üzletekben az eladások után járó *jutalék*.³⁴⁾

(10) Ha az alkalmazottat *lakás* is illeti, ennek kiüresítésére méltányos időt kell engedni.³⁵⁾

B) *Végkielégítés*. (1) Azt az ipari alkalmazottat, aki munkaadójánál legalább 5 évig megszakítás nélkül állott szolgálatban, *végkielégítés* illeti meg.³⁶⁾

(2) A *végkielégítés összege* minden betöltött 3 évi szolgálat után a szolgálati viszony megszűntekor járó munkabérnek 1 havi összege; de legfeljebb 1 évi munkabér, vagyis legfeljebb (12×3) 36 szolgálati év számít. A végkielégítési összeg megállapításakor a megkezdett 3 évi időszaknak szolgálatban töltött részét is — arányosan — számításba kell venni.³⁷⁾

(3) Ha a munkaadó a szolgálati viszony megszűnéséből kifolyóan *kötelezettségén túlmenő szolgáltatást* teljesített, a többletet a végkielégítésbe beszámíthatja.³⁸⁾

(4) Ha az alkalmazottnak szolgálati viszonya alapján — akár a munkaadóval, akár mással szemben — *nyugdíjgénye* is van, a munkaadó a végkielégítést csak akkor köteles kifizetni, ha az alkalmazott erre irányuló kívánságát a felmondási idő lejártáig bejelenti; — a végkielégítés összegét azonban a nyugdíjból levonhatja, ill. követelheti, hogy a nyugdíj fizetésére kötelezett az alkalmazottat megillető nyugdíjat a végkielégítési összeg törlesztéséig neki fizesse ki.³⁹⁾

(5) *Nem illeti meg végkielégítés* azt az alkalmazottat, aki a szolgálati viszonyt önként, de nem a munkaadó hibája miatt szünteti meg, vagy akit a munkaadó olyan okból bocsát el szolgálatából, amely miatt felmondás nélküli elbocsátásnak van helye.⁴⁰⁾

(6) Az alkalmazott *elhalálása* esetében végkielégítés megilleti házastársát vagy kiskorú gyermekeit, ha eltartásra jogosultak, és rá is vannak szorulva; ilyenek nem létében pedig az eltartásra jogosult, vagy arra rászoruló szüleit vagy nagyszüleit is. Ha házastárs is, és igényjogosult gyermek is van, a végkielégítés fele a házastársat, másik fele a gyermeket, ill. gyermekeket illeti.⁴¹⁾

34) 1.910/1920. M. E. 6., 7. §. 35) U. o. 8. §. 36) U. o. 9. §. (1), 3.760/1940. M. E. 2. §. (1). 37) 1.910/1920. M. E. 9. §. (3), (4), 3.760/1940. M. E. 2. §. (2). 38) 1.910/1920. M. E. 10. §. 39) U. o. 13. §., 3.760/1940. M. E. 2. §. (2). 40) 1.910/1920. M. E. 11. §., 3.760/1940. M. E. 2. §. (2). 41) 1.910/1920. M. E. 12. §., 3.760/1940. M. E. 2. §. (2).

(7) A fentebbi rendelkezésektől az alkalmazottak hátrányára *eltérő szerződéses megállapodások* vagy gyári munkarendi rendelkezések érvénytelenek.⁴²⁾

(8) *Csőd* esetében az alkalmazottak felmondási és kielégítési követelése a tömeg tartozásaival, *kényszeregyességi eljárás* esetében az egyességi eljárás költségeivel egy tekintet alá esnek.⁴³⁾

4. Összebeszélések (sztrájk). (1) Az összebeszélések két irányúak, ugyanis vagy a *munkaadók* (iparosok) akarják üzletük félbeszakítása, vagy a munkások, ill. segédek elbocsátása útján kényszeríteni őket bérük leszállításának, vagy terheesebb munkafeltételeknek az elfogadására; vagy a *munkások*, ill. *segédek* törekednek arra, hogy közös munkabeszüntetések (sztrájk) által kényszerítsék munkaadójukat magasabb bér megadására, vagy általában jobb munkafeltételek elfogadására.

(2) A törvény szerint *érvénytelenek* az ilyen összebeszélések, valamint mindazok az egyezmények is, amelyek arra irányulnak, hogy az összebeszélések mellett megmaradottakat támogatassák, vagy az összebeszélőkkel szakítókat károsítsák.⁴⁴⁾

(3) Az iparhatóság, mihelyt ilyen összebeszélés a tudomására jut, ennek megszüntetése végett *békéltető bizottság* alakítását rendeli el, és az ipartestület békéltető bizottságát eljárásra utasítja.⁴⁵⁾

(4) A békéltető bizottság az illető iparág önálló iparosai és segédei által külön-külön választott 6 iparosból és 6 segédből áll. Elnöke az I. fokú iparhatóság, ill. annak elnöke.⁴⁶⁾ *Iparos-tagjai* az ipartestületi előjáróság tagjai; *segéd-tagjai* pedig az ipartestülethez tartozó iparosok összes segédei választják — az iparhatósági biztos által összehívott és elnöklele alatt tartott választóülésein. Választható a 24-ik életévét betöltött magyar állampolgár.⁴⁷⁾

(5) Ha a *békéltetés nem sikerül*, a bizottság határoz, és határozatát az iparhatóság hajtja végre. A meg nem elégedő fél 8 nap alatt — birtokon kívül — a rendes bírósághoz fordulhat.⁴⁸⁾

(6) Összebeszélések esetében a békéltető bizottság megalakításával, ill. a felmerült egyenetlenségek békés kiegyenlítésével az *iparfelügyelőt* is meg lehet bízni.⁴⁹⁾

5. Munkaközvetítés. (1) A munkavállalók boldogulásának egyik nagy veszedelem a munkahiány, vagyis a kereseti lehetőség hiánya.

(2) A munkahiány megelőzése és következményeinek leküzdése érdekében jött létre a washingtoni nemzetközi egyez-

42) 1.910/1920. M. E. 23. §., 3.760/1940. M. E. 3. §. 43) 1.910/1920. M. E. 22. §. 44) 1872:VIII. tc. 93. §., 1884:XVII. tc. 162. §. 45) 1884:XVII. tc. 141., 163. §., 1932:VIII. tc. 27. §. (1). 46) 1884:XVII. tc. 163. §. 47) 1932:VIII. tc. 27. §. (2). 48) 1884:XVII. tc. 141. §. (4)—(6). 49) 1893:XXVIII. tc. 35. §.

mény, amelynek rendelkezése szerint az egyezmény minden tagja köteles legalább 3 hónaponként értesíteni a Nemzetközi Munkaügyi Hivatalt a munkahiányról, és köteles közölni a rendelkezésre álló statisztikai vagy más tájékoztatásokat, valamint azokat a rendelkezéseket, amelyeket a munkahiány leküzdése érdekében kiadtak vagy tervbe vettek.⁵⁰⁾

(3) Minden tag köteles továbbá felállítani a *munkaközvetítő hivatalok* hálózatát, amelyek díjtalanul dolgoznak, és központi hatóság ellenőrzése alatt állanak. A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal köteles odahatni, hogy az egyes államok munkaközvetítő hivatalai tervszerűen összhangzó működést fejtsenek ki.⁵¹⁾

(4) A nemzetközi munkaügyi szervezet tagjainak akként kell rendelkezniük, hogy az idegen állam területén dolgozó munkások biztosítási szolgáltatások tekintetében egyenlő elbánásban részesüljenek.⁵²⁾

(5) Törvényhozásunk az ipari munkaközvetítést már korábban szabályozta hasonló szellemben. Ugyanis mindazok a községek és városok, amelyeket az iparügyi miniszter — a belügyminiszterrel egyetértve — kijelöl, kötelesek az ipari munka minden nemében, valamint a bányászat és a kereskedelem körében a munkakereslet és kínálat kiegyenlítésére a munkaközvetítést hatóságilag díjmentesen ellátni, mégpedig a városok esetleg még a saját hatósági területükön túlterjedő hatáskörrel is, amely esetben állami támogatásban is részesíthetők.⁵³⁾

(6) Budapesten és a körzetéhez tartozó vármegyék és városok területén a munkaközvetítést a *hatósági munkaközvetítők* látják el;⁵⁴⁾ felettük a főfelügyeletet — az Állami Munkaközvetítő Hivatal útján — az iparügyi miniszter gyakorolja.⁵⁵⁾

50) 1928:XV. tc. 1. c. 51) U. o. 2. c. 52) U. o. 3. c. 53) 1914:L. tc. 11. §., 1916:XVI. tc. 1—4. §. 54) 92.815/1916.K. M. 2., 4., 12. §. 55) 92.815/1916. K. M. 7. §., 7.500/1935. M. E. 2. §. (1) 11.

II. Fejezet. A gazdasági munkavállalók jólétének gondozása.

40. §. A gazdasági munkavállalók osztályozása.

(1) A gazdasági munkavállalók munkakörük és alkalmaztatásuk módja szempontjából: 1. gazdasági cselédek, — 2. rendes gazdasági munkákra vállalkozók, 3. különleges gazdasági munkákra vállalkozók, 4. napszamosok, 5. gazdasági munkás-vállalkozók.

(2) *Gazdasági (külső) cseléd* az, aki szerződéssel kötelezi magát arra, hogy valamely gazdaságban személyes és folytonos szolgálatokat bérért legalább 1 hónapon át teljesít. Gazdasági cselédnek kell tekinteni azt is, aki háztartási és gazdasági munka teljesítésére egyaránt szegődik, ha csak a szerződésből az ellenkező nem tűnik ki. Nem tekinthető azonban gazdasági cselédnek az, aki naponkinti díjazás mellett (napszamos), vagy bizonyos részért (szakmányos, részes stb.) szerződik.¹⁾

(3) *Gazdasági munkavállaló* az, aki nem cseléd minőségben, de nem is naponkinti díjazás fejében vállalkozik valamely gazdasági munka elvégzésére.

(4) Külön szabályozzák törvényeink a *különleges* gazdasági munkákra (vízi munkálatokra, út- és vasútépítésre, erdei munkákra és dohánytermelésre) szerződők jogviszonyait.²⁾

(5) *Gazdasági napszamos* az, aki bárminő gazdasági munkára napibérért, rendszerint 1 napi alkalmaztatás mellett vállalkozik.³⁾

(6) Külön szabályozza végül a törvény a *munkás-vállalkozók*, vagyis azok jogviszonyait, akik gazdasági munkavállalókat szerződtetnek arra a célra, hogy azokkal idegen munkaadók részére végeztessenek gazdasági munkát.⁴⁾

(7) Ismertetni fogjuk tehát: 1. a gazdasági cselédek, 2. a gazdasági munkavállalók, 3. a gazdasági napszamosok jogviszonyait szabályozó rendelkezések, 4. a különleges gazdasági munkát vállalók; majd 5. a gazdasági munkavállalókat közösen érdeklő rendelkezéseket, végül 6. a gazdasági munkás-vállalkozók és segédmunkások jogviszonyait szabályozó rendelkezéseket.

(8) A gazdasági (külső) és a házi (belső) cselédek jogviszonyait eredetileg az 1876:XIII. tc. szabályozta. Ez a törvény

1) 1907:XLV. tc. 1. §. 2) 1899:XLI. tc., 1900:XXVII. tc., 1900:XXIX. tc. 3) 1898:II. tc. 49. §. (1), 1899:XLI. tc. 2. §., 1900:XXVIII. tc. 28. §. 4) 1899. XLII. tc.

ma már csak a házi cselédekre hatályos. Rendelkezései jórészt egyeznek a külső cselédekre vonatkozókkal. Ezért azok ismeretlenségét mellőzzük, de idézzük az 1876:XIII. tc. ama §-ait, amelyek a házi cselédek hasonló jogviszonyaira vonatkoznak.

41. §. A gazdasági cselédek jogviszonyai.

(1. Cselédkönyv 171. — 2. Szolgálati szerződés 171. — 3. A szerződés tartalma és meghosszabbítása 172. — 4. A szerződés megszűnése 172. — 5. Munkabér 173. — 6. A gazda és a cseléd köteleességei és jogai 175. — 7. Fegyelmezés 178.)

1. Cselédkönyv. (1) Minden gazdasági cselédnek *cselédkönyvének* kell lennie, amelynek kiállítása díjmentes.¹⁾

(2) A 12 éven aluli *gyermeket* tilos gazdasági cselédnek szerződtetni, és ilyenek nem szabad cselédkönyvet kiállítani.²⁾

(3) 12 éven felüli *kiskorúnak* csak törvényes képviselője beleegyezésével lehet cselédkönyvet kiadni. Ha a törvényes képviselő megtagadja beleegyezését, ezt a gyámhatóság pótolhatja. Ha a kiskorú szolgálati cselédkönyv felmutatásával szegődik be, ez azt a vélelmet állapítja meg, hogy az elszegődés a törvényes képviselő beleegyezésével történt.³⁾

(4) A gazda köteles az elszegődéskor a cselédkönyvet, vagy ha ez még a korábbi gazdánál van, ennek elbocsátó bizonyítványát magához venni.⁴⁾

2. Szolgálati szerződés. (1) A szolgálati szerződés feltételeit — a törvény korlátai közt — a felek szabad egyezkedéssel állapítják meg. A *törvénnyel* és a *szabályrendelettel* ellenkező megállapodások érvénytelenek.⁵⁾ A törvény ugyanis felhatalmazta a törvényhatóságokat, hogy a gazda és a gazdasági cseléd közötti jogviszonyokat azokat a részeit, amelyeket a törvény nem érint, szabályrendelettel szabályozhassák.⁶⁾

(2) A szolgálati szerződést meg lehet kötni *szóval* vagy *írásban*. Ha a szerződést szóval kötötték meg, köteles a gazda — a cseléd kívánságára — minden cselédnek *bérlevelet* kiadni, amely a megállapodásokat foglalja magában. A törvényhatóság szabályrendelettel kötelezővé teheti ilyen bérlevél kiadását, valamint azt, hogy a gazda — nyilvántartás végett — bejelentse a községi elöljáróságnál minden gazdasági cselédnek szolgálatba be-, vagy abból kilépését.⁷⁾ A gazdasági cseléddel kötött szerződés *feltételeinek módosítása* csak az eredeti szerződés megkötésére irányadó szabályok szerint történhetik.⁸⁾

1) 1907:XLV. tc. 2. §. (1), (2), 1. 1876:XIII. tc. 69., 73. §., 20.032/1901. B. M., 83.300/1917. B. M. 2) 1907:XLV. tc. 3. §. (1), (2). 3) U. o. 3. §. (2), (3), 1. 1876:XIII. tc. 6—9. §., 86.154/1897. B. M. 4) 1907:XLV. tc. 6. §., 1. 1876:XIII. tc. 74. §. 5) 1907:XLV. tc. 4. §., 1. 1876:XIII. tc. 12. §. 6) 1907:XLV. tc. 66. §. 7) U. o. 4. §. (1), (2), 1. 1876:XIII. tc. 11. §. 8) 1907:XLV. tc. 38. §.

3. A szerződés tartama és meghosszabbítása. (1) A szolgálati szerződés — más megállapodás hiányában — 1 évre szól. Tilos és semmis az olyan szerződés, amelynek alapján a szolgálati időt évek, hónapok, hetek vagy napok határozott számában nem lehet kifejezni.⁹⁾

(2) A gazdasági cseléd *szolgálati ideje* minden év március 1-jével végződik, mégpedig, ha a gazdasági cseléd a naptári év első negyedében szerződött, a következő év március 31-ikével. Ha a szerződés a szolgálati időt 1 éven túl terjedő időben állapította meg, a szolgálati idő a megállapított idő elteltét követő március 31-ikével végződik.¹⁰⁾

(3) Ha február 1-ig egyik fél sem jelenti ki, hogy a szerződést nem akarja megújítani, azt április 1-től további 1 évre meghosszabbítottak kell tekinteni.¹¹⁾

(4) A *juhász* (juhászbojtár) szolgálati ideje szeptember 30-án, a *szőlő- és kertgazdaságban* (dohánykertészetben) alkalmazott gazdasági cseléd éves szerződése december 31-én végződik, és azt további 1 évre meghosszabbítottak kell tekinteni, ha sem a munkaadó, sem a juhász augusztus 1-éig, ill. a dohánykertész november 1-ig nem jelentette ki, hogy a szerződést nem akarja megújítani.¹²⁾

4. A szerződés megszűnése. (1) A *foglaló visszaadása* a szerződés hatályát nem szünteti meg. A gazdasági cselédszerződést a törvényben felsorolt eseteken kívül nem lehet egyoldalúan felbontani.¹³⁾

(2) A szolgálati szerződés a meghatározott szolgálati idő elteltével megszűnik;¹⁴⁾ ill. hallgatólag 1 évre meghosszabbul.¹⁵⁾

(3) A gazdasági cseléd szolgálati szerződése azonnal megszűnik, ha a cseléd *katonai szolgálatra* bevonul. Ekkor egyik fél sem igényelhet kárpótlást.¹⁶⁾

(4) A gazdasági cseléd *halálával* a szolgálati szerződés azonnal megszűnik; de a gazda köteles a cseléd családját az elhalálozástól számított 1 hónapig a lakásban meghagyni, vagy — közös megegyezéssel — a megfelelő lakáspénzzel kielégíteni; köteles továbbá a cselédnek 1 hónapra járt bért és egyéb járandóságot kiadni.¹⁷⁾

(5) A *gazda halálával* nem szűnik meg a szolgálati szerződés, hanem az a gazdasági év végéig a jogutódot kötelezi.¹⁸⁾

(6) A gazdasági ingatlanok *zárgondnoki kezelése* esetében a gazda helyébe a zárgondnok, végrehajtási *elárverelése* esetében az árverési vevő lép.¹⁹⁾

9) 1907:XLV. tc. 7. §., 1. 1876:XIII. tc. 13. §. 10) 1935:II. tc. 1. §. 11) U. o. 2. §. 12) U. o. 3. §. 13) 1907:XLV. tc. 11., 39. §., 1. 1876:XIV. tc. 16. §. 14) 1907:XLV. tc. 40. §. 15) 1935:II. tc. 2., 3. §. 16) 1907:XLV. tc. 49. §. (3), 1. 1876:XIII. tc. 10. §. 17) 1907:XLV. tc. 41. §. (1). 18) U. o. 41. §. (2). 19) U. o. 41. §. (2). 19) U. o. 37. §. (1), 41. §. (3).

(7) A törvény felsorolja azokat az okokat, amelyek miatt a szolgálati szerződést 1 hónapi felmondással, vagy felmondás nélkül megszüntetheti a gazda vagy a cseléd;²⁰⁾ megállapítja továbbá a szerződés felbontásának következményeit.²¹⁾ Ha a szerződés teljesítését az egyik fél jogtalanul megszünteti, a másik fél nem köteles arra, hogy a szerződés teljesítését utóbb elfogadja.²²⁾

(8) Bármily okból szűnt is meg a szolgálati szerződés, köteles a gazdasági cseléd szolgálatból kilépése előtt a rábízott tárgyakról pontosan *beszámolni*, és kijáró bérét csak ennek megtörténte után követelheti.²³⁾

(9) A gazda köteles a szolgálati viszony megszűntekor a gazdasági cseléd *cselédkönyvének rovatait* lelkiismeretesen és a valóságnak megfelelően kitölteni és a könyvet a cselédnek átadni. A valótlan bejegyzést a hatóság — a cseléd panaszára megindított eljárás eredményéhez képest — kiigazítja.²⁴⁾

(10) Tilos a *cselédkönyvbe* a cseléd minősítésére vonatkozó adatokat bejegyezni; a gazda azonban adhat a cseléd kívánságára külön minősítő bizonyítványt.²⁵⁾

(11) Ha az éves cseléd szolgálati idejéből már csak 2 hónap van hátra, valamint a jogos felmondás eseteiben is, köteles a gazda — a cseléd kívánságára — *elbocsátó bizonyítványt* adni. Ebben fel kell tüntetni, hogy a cselédnek van cselédkönyve, és hogy szolgálati szerződése mikor szűnik meg. Ha a gazda nem ad elbocsátó bizonyítványt, ezt a hatóság megfelelő határozata pótolja.²⁶⁾

(12) Az elbocsátó bizonyítvány kiadása után köteles a gazda a cselédnek a szolgálatból kilépéséig a munkaszüneti napokra, az éves cselédnek ezen felül két — általa megjelölt — munkanapra *szabadságot* adni.²⁷⁾

(13) Ha a cseléd jogosan szüntette meg felmondás nélkül a szolgálatot, és ha nem szegődött el más gazdához, az a gazda, ahonnan a cseléd eltávozik, köteles az elköltözéshez szükséges *igaerőt* a legközelebbi községig, vagy — a cseléd kívánságára — a legközelebbi községgel egyenlő távolságig adni.²⁸⁾

5. Munkabér. (1) A gazda köteles a cseléd bérét és minden járandóságát pontosan kiadni, és általában minden kötelességét lelkiismeretesen teljesíteni. A naponként adandó járandóságokat (pl. takarmány, tej stb.) naponként, a készpénzfizetést évnegyedenként utólag, egyéb járandóságokat pedig évnegyedenként előre kell kiszolgáltatni.²⁹⁾

20) 1907:XLV. tc. 42—47. §., 1. 1876:III. tc. 51., 52. §. 21) 1907:XLV. tc. 48., 49. §., 1. 1876:III. tc. 53—56. §. 22) 1907:XLV. tc. 48. §. (2), 1. 1876:XIII. tc. 56. §. 23) 1907:XLV. tc. 50. §., 1. 1876:XIII. tc. 58. §. 24) 1907:XLV. tc. 51. §., 1. 1876:XIII. tc. 75. §. 25) 1907:XLV. tc. 52. §., 1. 1876:XIII. tc. 76. §. 26) 1907:XLV. tc. 53. §., 1. 1876:XIII. tc. 79. §. 27) 1907:XLV. tc. 54. §. 28) U. o. 55. §. 29) U. o. 21. §., 1. 1876:XIII. tc. 28. §.

(2) A gazda a foglalt — más megállapodás hiányában — betudhatja a cseléd bérébe.³⁰⁾

(3) Tilos és semmis az olyan megállapodás, amelynél fogva a cseléd *családtagjainak* olyan munkát vagy szolgáltatást kellene végezniök, amelynek külön díjazását előzetes egyességgel arányosan meg nem állapították (ú. n. robot, úrdolga, uzsora, dézsma, ingyen munka stb.), vagy amelynél fogva a cseléd családtagjai olyan időben, amikor a szerződés értelmében a gazdaságnál nem kötelesek dolgozni, a gazda hozzájárulása nélkül másnál nem vállalhatnának munkát. A gazda és a cselédnek családtagjai közt a munkaszerződést külön kell megkötni, és az ilyen szerződés a gazda és a cseléd közötti jogviszonyt nem érinti.³¹⁾

(4) Tilos és semmis az olyan *előzetes megállapodás*, amely szerint a cseléd előre kötelezné magát arra, hogy járandóságát egészen vagy részben a gazdának, a gazda családtagjainak, vagy bárki másnak eladja; valamint az olyan *megállapodás*, amely a gazdát, a gazda családtagját vagy bárki mászt feljogosítana arra, hogy a cseléd járandóságát egészen vagy részben szeszes itallal vagy bármivel is megválthassa.³²⁾

(5) Tilos a cseléd bérét bárminő *utalvánnyal* vagy *bárcával* fizetni, vagy a cselédétől szeszes itallal bármit is visszavásárolni.³³⁾

(6) Tilos és semmis az olyan megállapodás, amely a cselédet arra kötelezné vagy utasítaná, hogy saját maga vagy családja részére bármit is a gazdánál, vagy az általa megjelölt személynél vagy cégnél vásároljon vagy ne vásároljon.³⁴⁾

(7) A cselédnek adott *előleg* vagy *kölcsön* után tilos kamatot szedni, vagy váltót venni. A cselédnek eladott, kölcsön adott, előlegezett, vagy a — kérésére — járandósága terhére beszerzett termények, élelmi, élvezeti, ruházati cikkek, eszközök és egyéb ingóságok *árát* a gazda nem számíthatja fel nagyobb értékben, mint amennyibe neki kerültek, ill. amennyi értékük azoknak az átadás idején és helyén volt.³⁵⁾

(8) A *katonai ellenőrzési szemlére* bevonult nős vagy családtagos éves cselédnek távolléte idejére járó bérét nem szabad levonni, sem őt a helyettesítés költségével terhelni, ha behívójegyét az átvétel napjától számított 8 nap alatt bemutatja a gazdának.³⁶⁾

(9) A gazda a gazdasági cseléd által okozott kár erejéig *visszatarthatja* annak bérét és egyéb járandóságait — a lakás, tüzelő és ételmezés kivételével; de ha a cseléd nem nyugszik bele a visszatartásba, a gazda köteles az eljárást 8 nap alatt

30) 1907:XLV. tc. 11. §., 1. 1876:XIII. tc. 15. §. 31) 1907:XLV. tc. 8. §. 32) U. o. 9. §. 33) U. o. 25. §. (2). 34) U. o. 10. §. 35) U. o. 34. §. 36) U. o. 31. §.

megindítani. A visszatartási jog nem illeti meg a gazdát *másféle* követelésének fedezésére; de az *előleget* és a *kölcsönt* a bérből beszámíthatja.³⁷⁾

(10) A gazdasági cselédnek szolgálati szerződésből eredő követeléseit nem lehet *végrehajtás* alá vonni, kivéve a cselédnek vagy családtagjának ételmezéséből és lakbérletéből felmerülő követeléseit fejében felerészben, továbbá a gazdasági cseléd törvény alapján megítélt követelések és megállapított pénzbüntetések erejéig.³⁸⁾

(11) A gazdasági ingatlanoknak *végrehajtási árverésen befolyt vételárából* a gazdasági cselédnek a szolgálati szerződésből eredő és 1 évnél nem régebb követeléseit előnyös tételként kell kielégíteni, és ha abból valamennyi előnyös tétel nem telik ki, arányos levonásnak van helye.³⁹⁾

(12) A gazda ellen nyitott *csődben* a gazdasági cselédnek szolgálati viszonyból eredő követelését tömegtartozásként, ill. bejelentés alá eső követelésként kell kielégíteni.⁴⁰⁾

6. A gazda és a cseléd köteleességei és jogai. (1) A gazda és a cseléd *köteleességeit és jogait*, amennyiben a törvény vagy szabályrendelet máskép nem rendelkezik, az általános magánjog szerint kell megállapítani. Ha valamely szerződési megállapodás tartalma vitás, arra a gazdaság helyén, vagy a legközelebbi környéken követett szokás irányadó.⁴¹⁾

(2) A gazdasági cseléd köteles a meghatározott időben *szolgálatba állni*, és cselédkönyvét a gazdának átadni. A gazda köteles a *cselédet elfogadni*, cselédkönyvét átvenni és megőrizni. A cseléd *háziállatait* a gazda csak akkor köteles elfogadni, ha erre nézve megegyeztek, és ha a befogadás ellen állategészségügyi szempontból, hatósági állatorvosi bizonyítvány alapján nem érvényesíthető alapos kifogás. A költözésre — más megállapodás hiányában — a felfogadó gazda köteles *igaerőt* adni.⁴²⁾

(3) Azokat az okokat, amelyek miatt a gazda nem köteles a cselédet elfogadni, vagy a cseléd nem köteles szolgálatba lépni, a törvény felsorolja; azonban mindenik fél köteles eme szándékáról a másikat az eset tudomására jutásától számított 8 nap alatt értesíteni. Az a fél, amelyik a szerződés megszűnését jogtalanul tartja, az értesítés vételétől számított 8 nap alatt panaszt tehet. Az I. fokú hatóság határozata ellen előterjesztett fellebbezés nem halasztó hatályú.⁴³⁾

(4) Ha a *cseléd* a meghatározott időben törvényes ok nélkül, igazolatlanul vagy rosszhiszeműen, hatósági intézkedés ellenére sem áll be a szolgálatba, az I. fokú hatóság köteles a cselédet — a gazdának 8 nap alatt előterjesztett panaszára — a

37) 1907:XLV. tc. 35. §., 1. 1876:XIII. tc. 40. §. 38) 1907:XLV. tc. 36. §., 1908:XLI. tc. 12. §. (4). 39) 1907:XLV. tc. 37. §. (2). 40) U. o. 37. §. (3). 41) U. o. 12. §. 42) U. o. 13. §., 1. 1876:XIII. tc. 20. §. 43) 1907:XLV. tc. 14—16. §., 1. 1876:XIII. tc. 21., 22. §.

szolgálat helyére karhatalommal előállítani. Ha a cseléd az előállítás után sem hajlandó a szolgálatot megkezdeni, kihágás miatt meg kell őt büntetni, és a gazdának okozott kár és költségek megtérítésére kell őt kötelezni. Ha pedig a hatósági intézkedés ellenére törvényes ok nélkül, igazolatlanul vagy rosszhiszeműen a *gazda* tagadja meg a cseléd elfogadását, a cselédnek 8 nap alatt előterjesztett panaszára a gazdát kell kihágás miatt megbüntetni és arra kötelezni, hogy a cselédnek az egész szolgálati idejére járó bérét és minden más járandóságának — a lakásnak is — értékét, valamint a felmerült költségeket és egyéb kárt is fizesse meg. Ha a gazda arra az időre, amíg az eljárást jogerősen befejezik, a cselédnek — a hatóság felhívása ellenére — sem lakást, sem lakáspénzt nem ad, az I. fokú hatóság, ha a gazda rendelkezik megfelelő cselédlakással, karhatalommal kényszerítheti őt a cselédlakás átadására; ha pedig a gazdának nincs megfelelő cselédlakása, végrehajtás útján azonnal behajthatja a gazdától a szükséges lakáspénzt. A kihágási eljárás és a kártérítési kötelezettség független attól, hogy a karhatalmat a cseléd vagy a gazda ellen alkalmazták-e?⁴⁴⁾

(5) A cseléd köteles mindazt a munkát, amire szegődött, híven, pontosan és legjobb tehetsége szerint végezni, a gazdaság rendjét megtartani, és általában mindazt lelkiismeretesen teljesíteni, amit a törvény vagy más jogszabály megállapít. Szükség esetében köteles a cseléd a gazdaság keretében felmerülő minden gazdasági munkát elvégezni, amennyiben az erejét nem haladja túl; köteles továbbá beteg vagy távollévő cseléd társát helyettesíteni, és az elemi veszély elhárítása körül teljes erővel közreműködni. A kötelességszegő cselédet a hatóság — a kihágási büntetésen felül — kötelességének teljesítésére és a gazdájának okozott teljes kár és eljárási költségek megfizetésére kötelezni.⁴⁵⁾

(6) A cselédnek nincs joga, hogy a munkát — a gazda beleegyezése nélkül — mással végeztesse el; hogy a gazdaságból a megengedett időn túl *elmaradjon*; és hogy lakásába háznépéhez nem tartozó személyt — a gazda tilalma ellenére — hacsak ideiglenesen is *befogadjon*.⁴⁶⁾

(7) A cseléd *kártérítéssel* tartozik minden kárért, amelyet a gazdának szándékosan, vagy vétkes gondatlanságból, vagy a gazda utasításának megszegésével okozott.⁴⁷⁾

(8) A hatóság a *kötelességszegő gazdát* — a kihágási büntetésen felül — kötelességének teljesítésére és a cselédnek okozott teljes kár és eljárási költség megfizetésére kötelezi.⁴⁸⁾

(9) A gazda köteles arra ügyelni, hogy a cselédet ne terheljék olyan munkával, amely *erejét meghaladja*, vagy *egészségét*

44) 1907:XLV. tc. 17. §., I. 1876:XIII. tc. 23—25. §. 45) 1907:XLV. tc. 18. §., I. 1876:XIII. tc. 35., 36. §. 46) 1907:XLV. tc. 19. §., I. 1876:XIII. tc. 37., 42., 43. §. 47) 1907:XLV. tc. 20. §., I. 1876:XIII. tc. 38. §. 48) 1907:XLV. tc. 22. §.

veszélyeztetni; és hogy a cselédnek *éjjeli nyugalomra* — a vidék általános gazdálkodási szokásához képest — az évszaknak megfelelően elég ideje maradjon. Ha elháríthatatlan szükség esetében, kivételes körülmények miatt nem lehetne elégséges éjjeli pihenőt adni, napközben kell a pihenésre kellő időt engedni.⁴⁹⁾

(10) Az *éjjeli nyugalomra* vonatkozó szabály nem áll azokra a cselédekre, akik olyan szolgálatra szegődtek, amelynek a szolgálat célja kizárja az éjjeli nyugalom (éjjeli őr, fejős, vadőr, csósz stb.). Ezekről a gazda megfelelő szolgálati beosztással úgy köteles intézkedni, hogy az évszaknak megfelelően elég idejük maradjon az alvásra.⁵⁰⁾

(11) Ha a gazda a cselédnek *élelmezést* is köteles adni, az eledelket elegendő mennyiségben és egészséges minőségben kell kiadnia.⁵¹⁾

(12) A *termény-járandóságot* köteles a gazda elsőosztályú minőségben, a természetben szolgáltatandó egyéb járandóságot jó minőségben kiadni.⁵²⁾

(13) A *szegődményes földet* köteles a gazda átlagos minőségű földjén kijelölni, és ha megművelésére is köteles, a vidéken szokásos jó művelésben átadni. A szegődményes föld termésének betakarításához köteles a gazda ingyen *igát* adni. Viszont a cseléd köteles a szegődményes földet kifogástalanul *művelni*, és tisztán letakarítva *visszaadni*.⁵³⁾

(14) A cseléd munkájához szükséges mindenféle *munkaeszközt* a gazda köteles szolgáltatni.⁵⁴⁾

(15) A szükséges *tüzelőt* a gazda köteles szolgáltatni, vitás esetben az azon a vidéken szokásos mennyiségben. A cseléd a megtakarított tüzelőt a gazda beleegyezése nélkül nem adhatja vagy ajándékozhatja el, sem el nem viheti.⁵⁵⁾

(16) A cseléd gabonáját a legközelebbi, ill. a legkönnyebben megközelíthető *malomba* és vissza a gazda köteles szállítani. A gazda saját malmában a vidéken szokásosnál magasabb *vámot* nem szedhet, sem arra nem kötelezheti a cselédet, hogy az ő malmában, vagy valamely általa megjelölt malomban őrlessen; de ha a cseléd más, távolabbi malomban kíván őrletni, a fuvarról ő köteles gondoskodni.⁵⁶⁾

(17) A gazda köteles a cselédnek olyan *elhelyezéséről* gondoskodni, amely a közegészség követelményeinek megfelel. A *cselédlakásokat* úgy kell építeni, hogy minden nő vagy családtag gazdasági cselédnek külön szobája és kamarája legyen. Ez nem vonatkozik arra a gazdára, aki cselédjével egy lakásban él.⁵⁷⁾

49) 1907:XLV. tc. 23. §. (1), I. 1876:XIII. tc. 30. §. 50) 1907:XLV. tc. 23. §. (2). 51) U. o. 24. §., I. 1876:XIII. tc. 28. §. 52) 1907:XLV. tc. 25. §. (1). 53) 1907:XLV. tc. 26. §. (1)—(3). 54) U. o. 26. §. (4). 55) U. o. 27. §. (1). 56) U. o. 27. §. (2). 57) U. o. 29. §.

(18) A gazda a cselédnek *vasárnap* és sátoros ünnepén munkaszünetet köteles adni, és akként intézkedni, hogy cselédje — a nélkül, hogy kötelességét mulasztaná — időről-időre saját felekezete délelőtti istentiszteletén résztvehessen. Nem vonatkoznak ezek a rendelkezések a személyszállításra szükséges fogatok kocsisaira; továbbá azokra a cselédekre, akik háztartási munka teljesítésére is szegődtek; végül azokra, akik olyan munkára szegődtek, amelynek félbeszakítása a gazdaság természete vagy az alkalmazás célja szerint lehetetlen (csősz, fejős, vadőr, pásztor stb.). Ezeknek olyan felváltásáról köteles a gazda gondoskodni, hogy a cselédnek legalább minden hónapban 1 teljes, vagy minden két hétben fél napi munkaszünete legyen.⁵⁸⁾

(19) A gazda *munkaszüneti napon* nem kívánhat más munkát a gazdasági cselédétől, mint az állatok és férőhelyeik tisztántartását, a napi takarmány készítését, és a major rendbehozatalát. Megkívánhatja azonban olyan munkának az elvégzését, amely fenyegető kár miatt elhalaszthatatlan és annyira sürgős, hogy elmulasztása a gazdára súlyos anyagi kárral járna; az ilyen munkáért azonban a cseléd az azon a vidéken szokásos napszámért követelheti.⁵⁹⁾

7. Fegyelmezés. (1) A gazda a cselédet, ha kötelessége ellen vét, mint háznépének tagját, megdorgálhatja; de pénzbírsággal, vagy fizetéslevonással nem büntetheti.⁶⁰⁾

(2) A kiskorú cseléd 18 éves koráig a gazda házi fegyelme alatt áll.⁶¹⁾

42. §. A gazdasági munkavállalók jogviszonyai.

(1. Munkásigazolvány 178. — 2. A munkaszerződés megkötése 179. — 3. A munkaszerződés teljesítése 180. — 4. A munkaszerződés felbontása 180. — 5. Munkabér 182. — 6. A munkabér csorbítatlan kiszolgáltatása 183. — 7. Összebeszélések 183. — 8. Büntető rendelkezések 183.)

1. Munkásigazolvány. (1) Annak a gazdasági munkavállalónak, aki nem cseléd minőségben szerződik gazdasági munka teljesítésére, *munkásigazolványának* kell lennie, amelyet lakóhelyének községi előljárósága díjtalanul állít ki.¹⁾

(2) A földművelésügyi miniszter egyes törvényhatóságokban vagy járásokban lakó munkásokat és napszamosokat — a törvényhatóság, ill. járás területén teljesítendő munkákra vonatkozóan — az igazolvány kötelező használata alól felmentheti.²⁾

58) 1907:XLV. tc. 30. §. (1), (3), l. 1876:XIII. tc. 29. §. 59) 1907:XLV. tc. 30. §. (2). 60) 1907:XLV. tc. 33. §., l. 1876:XIII. tc. 45—47. §. 61) 1907:XLV. tc. 3. §. (3).

1) 1898:II. tc. 1. §., 1900:XXVIII. tc. 1. §., 1900:XXIX. tc. 1. §. 2) 1898:II. tc. 75. §. (2).

(3) Azt a szerződést, amelyet a munkaadó olyan munkással köt, akinek nincs munkásigazolványa, bár annak használatára köteles volna, *közigazgatási hatóság* előtt nem lehet érvényesíteni.³⁾

2. A munkaszerződés megkötése. (1) A gazdasági munkaadók és munkavállalók lényegesebb jogviszonyait külön *törvény* szabályozza.⁴⁾ A törvényben nem szabályozott kérdésekre vonatkozóan a törvényhatóságok *szabályrendeletet* alkothatnak.⁵⁾

(2) A törvény szerint a gazdasági munkaszerződések *feltételeinek* megállapítása a felek szabad egyezkedésének a tárgya; érvénytelenek azonban az olyan megállapodások, amelyek a törvény, vagy a szabályrendelet rendelkezéseivel ellentétesek; az olyan megállapodásokat pedig, amelyeket a felek nem vettek be az okiratba, közigazgatási úton nem, hanem csak bírói úton lehet érvényesíteni.⁶⁾

(3) Azok a munkavállalók, akik valamely közösen teljesítendő munkára ugyanegy szerződésben vállaltak kötelezettséget, az ebből származó kártérítési és költségkövetelésekre *egyetemlegesen* vannak kötelezve.⁷⁾

(4) A gazdasági munkavállalókkal az aratási, hordási, nyomtatási, cséplési, általában bármely gazdasági munkára vonatkozó munkaszerződést vagy a munkaadónak, vagy a munkások többségének lakóhelye szerint illetékes *község előljárósága (polgármestere)* előtt kell megkötni, kivéve azt az esetet, amikor a földművelésügyi miniszter — a belügyminiszterrel egyetértve — megengedi, hogy egyes törvényhatóságokban vagy járásokban a munkaszerződést ne a községi előljáróság előtt kössék, hanem azt ehhez csak *láttaozás* végett mutassák be; kivéve továbbá az egyes kilépett munkás *helyettesítőjével* kötött szerződést, amelyet két tanú előtt kell megkötni. A más módon megkötött szerződést nem lehet a közigazgatási hatóság előtt érvényesíteni.⁸⁾

(5) A gazdasági munkaszerződést *két példányban* kell kiállítani. A községi jegyző köteles azt aláírás előtt az előljáróság egy tagjának jelenlétében a felek előtt *felolvasni* és anyanyelvükön *megmagyarázni*; őket a szerződésszegés következményeire *figyelmeztetni*; azután a szerződést a felekkel *aláíratni*, az írni nem tudó fél kézjegye mellé ennek nevét odajegyezni; és mindennek megtörténtét a szerződés mindkét példányára vezetendő *záradékban bizonyítani*; a munkavállalók *igazolványaiba* pedig a munkaadó nevét, a vállalt munka nemét és teljesítési idejét bejegyezni. A szerződés egyik példányát a munkaadónak, mási-

3) 1898:II. tc. 46. §. (2). 4) 1898:II. tc. 5) U. o. 76. §. 6) U. o. 6. §., 1899:XLI. tc. 3. §., 1900:XXVIII. tc. 2., 25. §., 1900:XXIX. tc. 2. §. 7) 1898:II. tc. 7. §. 8) U. o. 8. §. (3), 17. §., 30. §. (3), 40. §.

kát a munkások szerződésben megnevezett megbizottjának kell átadni.⁹⁾

(6) Ha a munkaszerződést csak *láttamozás* végett kell a községi előljárásához bemutatni, ezt a munkaadó köteles teljesíteni, és ugyanő köteles a szerződés megkötését a munkások igazolványaiba bejegyezni, és a szerződés egyik példányát a munkások megbizottjának átadni.¹⁰⁾

(7) A szerződés *módosítása* csak a megkötésre megszabott módon történhetik.¹¹⁾

(8) A gazdasági munkaszerződések bélyeg- és illetékmentesek.¹²⁾

3. A munkaszerződés teljesítése. (1) A munkaadó és a munkások egyaránt kötelesek a törvényben megállapított *kötelezettségeiket* teljesíteni.¹³⁾

(2) Ha a munkásoknak *panaszuk* van munkaadójuk ellen, ezt *két* megbizottjuk útján terjeszthetik elő a hatóságnál, amely az eljárást 48 óra alatt köteles megindítani. A panasz előterjesztése, vagy megtörtént bejelentése nem ad jogot arra, hogy *több*, vagy *valamennyi* munkás távozzék, vagy abbahagyja a munkát. Ha ezt tennék, karhatalommal kell őket kivezetni, ill. ellenük a kihágási eljárást folyamatba kell tenni.¹⁴⁾

4. A munkaszerződés felbontása. (1) A *foglaltó* visszaadása nem szünteti meg a szerződést.¹⁵⁾

(2) A törvény sorolja fel azokat az okokat, amelyek miatt a munkaadó, ill. a munkás a szerződést *felbonthatja*; ezt azonban 24 óra alatt szóval vagy írásban *közölni* kell a másik féllel. Megállapítja továbbá a törvény a szerződés felbontásának *következményeit* is.¹⁶⁾

(3) Ha az ingatlan *tulajdonosának* (*bírlalójának*) *személyében* a munkaszerződés megkötése után, de a munka megkezdése előtt *változás* áll be, a jogutód, valamint a munkások is jogosultak a szerződést a munka megkezdését 6 hónappal megelőzőleg a községi előljáróság útján — kártérítési kötelezettség nélkül — felbontani; de a munkaadó köteles a munka felvállalása következtében felmerült költségeket és kiadásokat a munkásoknak megtéríteni. Ha a felmondás jogával egyik fél sem él, a szerződés egész terjedelmében hatályos marad. Ha pedig a jogutódlás olyan időben áll be, amikor a szerződés már nem bontható fel, a jogutód a szerződésen alapuló kötelezettségeikért, mégha azok a jogutódlás beállta előtt váltak is esedékesekké, a munkásoknak egyenes adósként felelős, de fennmaradt visszakereseti joga jogelődjével szemben.¹⁷⁾

9) 1898:II. tc. 13., 14. §., 1899:XLI. tc. 7—10. §. 10) 1898:II. tc. 18. §. 11) U. o. 19. §., 1899:XLI. tc. 12. §. 12) 1898:II. tc. 21. §. 13) U. o. 31. §. (1), 34. §. 14) U. o. 42. §. 15) U. o. 11. §. 16) U. o. 22—28. §., 1899: XLI. tc. 22—26. §. 17) 1898:II. tc. 44. §.

(4) Az a fél, amelyik a szerződés felbontását jogtalanak tartja, a felbontás közlésétől számított 48 óra alatt *panaszt* emelhet a hatóságnál. A hozott határozat ellen csak birtokon kívül lehet helye fellebbezésnek.¹⁸⁾

(5) Ha a munkaadó csak *egy* vagy *több* munkással szemben bontotta fel a szerződést, vagy ha azt csak *egy* vagy *több* munkás bontotta fel, ez nem ad jogot arra, hogy a szerződést a többi munkás is, ill. hogy a munkaadó a többi munkással szemben is felbontsa.¹⁹⁾

(6) A munkások jogosultak a kilépett egy vagy több munkás *helyettesítéséről* gondoskodni; de ha 48 óra alatt nem gondoskodnak, a munkaadó szerződetheti a szükséges munkaerőt. A helyetessel kötendő szerződést nem a községi előljáróság előtt, hanem csak két tanú jelenlétében kell megkötöni.²⁰⁾

(7) Ha a *munkaadó megszegi* kötelezéseit, a kihágási büntetésen felül kötelezéseinek teljesítésére, valamint az okozott kár és az eljárási költségek megfizetésére kell őt kötelezni. Ha a szerződést a munkaadónak intézkedésre jogosult *megbizottja* szegi meg, ezt kell megbüntetni, de a kártérítési kötelezettség ekkor is a munkaadót terheli.²¹⁾

(8) Ha a munka a *rossz időjárás* miatt nem teljesíthető, vagy megakad, a munkások a munkaadó beleegyezése nélkül nem távoznak, és ha magukat a szerződésben erre kötelezték, kötelesek a munkaadó által kijelölt más munkát teljesíteni. Viszont ha a szerződésben élelmezést, vagy élelmezési járandóságot kötöttek ki, köteles a munkaadó azt a munka szünetelése alatt is kiszolgáltatni.²²⁾

(9) Ha a munkások a munka helyén igazolatlanul *nem jelennek meg*, vagy a munkahelyről jogtalanul *távoznak*, ha ezt a községi előljáróság nem akadályozhatta meg, az I. fokú hatósági késedelem nélkül köteles a munkásoknak a munkahelyre karhatalommal kivezetését elrendelni és foganatosítani. Ez ellen a határozat ellen nincs helye fellebbezésnek.²³⁾

(10) Ha a *munkások a szerződés teljesítését* jogosulatlanul megtagadják, ellenük a kihágási eljárást azonnal meg kell indítani, és az I. fokú hatóság, ha a helyszínén nem jelenhetik meg, a munkásokat kivételesen elővezettetheti. Az eljárást megszakítás nélkül kell folytatni, a határozatot nyomban ki kell hirdetni, és azt az esetleges fellebbezésre tekintet nélkül azonnal végre kell hajtani.²⁴⁾

(11) Szerződészegőknek kell tekinteni a munkásokat akkor is, ha a munkahelyen a megállapodás ellenére és alapos ok nélkül *munkaeszközök és segéd munkásaik nélkül* jelennek meg, vagy ha a munkát a munkaadó nyilvánvaló károsítása

18) 1898:II. tc. 29. §. 19) U. o. 30. §. (1). 20) U. o. 30. §. (2), (3). 21) U. o. 31. §. 22) U. o. 36. §. 23) U. o. 37. §. 24) U. o. 38. §.

céljából, vagy azért szándékosan *rosszul teljesítik*, hogy a szerződéstől felmentésüket, vagy munkabérük megjavítását ilyen módon csikarják ki. *Rossz munka* esetében a felek által megnevezett szakértőket meg kell hallgatni.²⁵⁾

5. Munkabér. (1) A munkabér pontos megállapítását és biztosítását célozzák a törvénynek azok a rendelkezései, hogy az aratási szerződésben a *termények nemét* — a terület nagyságának hozzávetőleges megjelölésével — ki kell tüntetni, ha pedig a munkaadó az aratás egy részét hozzátartozóival, alkalmazottaival, cselédjeivel vagy napszámosokkal akarja elvégeztetni, a szerződésben ezt is ki kell tüntetni; és az ilyen módon learatandó termények nemét és a terület nagyságát hozzávetőlegesen meg kell jelölni.²⁶⁾

(2) Ha a munkabért a remélt *termés hányadrésében* határozzák meg, vagylagosan meg kell azt állapítani a munkaadó az évi termése átlagos minőségének megfelelő *termény súly szerinti mennyiségében*, valamint készpénzben is.²⁷⁾ Ilyen esetben a munkások az illető munka *befejezése után* jogosultak és kötelesek is a munkaadóval közölni, hogy a termény hányadrésében, vagy készpénzben kívánják-e munkabérüket. A fizetésnek azonban csak *egy módját* választhatják; vagyis nem követelhetnek az illető munka egy része után hányadrészt, a másik után készpénzt; sem elhatározásukat *nem másíthatják meg*. Ha a munkaadó a *hordást* már az aratási munka folyama alatt megkezdeti, a megtörtént részkielölés nem érinti a munkásoknak azt a jogát, hogy választásuk felől a munka befejezésekor nyilatkozzanak.²⁸⁾

(3) Ha a munkaadó a munkások *élelmezését* is magára vállalja, meg kell állapítani a szerződésben a napi élelmezés pénzértékét is.²⁹⁾ Ha a hatóság a munkaadót az élelmezés *pénzértékének* kiszolgáltatására kötelezte, határozata ellen nincs helye fellebbezésnek.³⁰⁾

(4) A munkásoknak adott *foglalót* a munkabérbe be kell számítani.³¹⁾

(5) Ha a szerződés teljesítésének, vagy a munkaadó esetleges kárának biztosítására a munkások adtak készpénz- vagy értékpapír-*biztosítékot*, ezt a községi előjárásnál kell letétbe helyezni. Ha pedig a biztosítás ingatlanra bekebelezés útján történik, a jogügyletre, a telekkönyvi bekebelezésre és törlésre vonatkozó okiratok és kérvények mellékleteikkel együtt *bélyeg-és illetékmentesek*.³²⁾

(6) Ha a munkaadó nem kívánja a kilépett vagy kizárt munkás *helyettesítését*, és helyettét ő sem fogad fel, a termés

25) 1898:II. tc. 39. §. 26) U. o. 9. §. 27) U. o. 10. §. (1). 28) U. o. 35. §. 29) U. o. 10. §. 30) U. o. 31. §. (4). 31) U. o. 11. §. 32) U. o. 12. §.

hányadrésében megállapított munkabért levonás nélkül ki kell szolgáltatni.³³⁾

(7) A községi jegyző *nem működhet közre* a munkaszerződés megkötésénél, ha a szerződés figyelmen kívül hagyja a fentebbi rendelkezéseket; vagy ha az a törvénybe vagy a szabályrendeletbe ütközik, valamint akkor sem, ha az igazolvány használatára köteles munkásoknak nincs igazolványuk, vagy ha arról van tudomása, hogy a munkások ugyanolyan munkára már más munkaadóval szerződtek.³⁴⁾

6. A munkabér esorbitatlan kiszolgáltatása. (1) Tilos a munkások munkabérét és élelmezési járandóságát *szeszest itallokkal*, vagy *árucikkokkal* egészen vagy részben megváltani; bármilyen *utalvánnyal* fizetni; a munkásokat arra kötelezni, hogy *élelmi, élvezeti* vagy *ruházati cikkeiket, munkaeszközeiket* a munkaadónál, vagy az általa kijelölt egyénnél vásárolják; tilos továbbá a munkásoknak adott *előleg* után *kamatot* szedni, vagy az előlegről *váltót* venni, valamint a termés *biztosítási díját* a munkások béréből levonni.³⁵⁾

(2) A munkaadó *visszatarthatja* a munkások munkabérét, egyéb járandóságát, biztosítékát és ingóságait, de kizárólag csak a munkások által okozott *károk* értéke erejéig; köteles azonban kárigényének érvényesítése végett az eljárást a visszatartás után 3 nap alatt megindítani.³⁶⁾

(3) A munkásoknak a munkaszerződésből eredő követeléseit és biztosítékát sem kincstári, sem magánkövetelések fejében nem lehet *végrehajtás alá vonni*.³⁷⁾

7. Összebeszélések tilalma. Nem hatályosak azok az összebeszélések, amelyekkel a munkások azt célozzák, hogy közös munkaszünetelés által a munkaadókat magasabb bér megadására kényszerítsék, és általában tőlük előnyöket csikarjanak ki; valamint azok az egyezmények is, amelyek által azokat, akik az összebeszélések mellett kitartanak, támogatni, azokat pedig, akik az összebeszéléssel szakítanak, megkárosítani akarják.³⁸⁾

8. Büntető rendelkezések. (1) A gazdasági munkásügyekben felmerülő kihágásokat és büntetéseiket a törvény részletesen megállapítja.³⁹⁾ Ezek közül az alábbi különleges rendelkezések érdemelnek említést.

(2) Ha a munkaadó a munkás ellen kiszabott szabadságvesztés-büntetés *elhalasztását* kívánja, a büntetést csak a szerződéses munka elvégzése után kell végrehajtani.⁴⁰⁾

(3) Ha a munkaadó kész a már elítélt, de a munka teljesítésére hajlandó munkásokat *visszafogadni*, a hatóság őket — a munkaadóval közösen előterjesztett kérelmükre — szabadláb-

33) 1898:II. tc. 30. §. (4). 34) U. o. 16. §. 35) U. o. 32. §., 1899:XLI. tc. 19. §., 1900:XXVIII. tc. 35. §., 1900:XXIX. tc. 16. §. 36) 1898:II. tc. 41. §., 1899:XLI. tc. 18. §., 1900:XXIX. tc. 22. §. 37) 1898:II. tc. 43. §. 38) U. o. 65. §. 39) U. o. 57—74. §. 40) U. o. 68. §. (2).

ra helyezni, sőt ha a munkát aztán be is fejezik, ellenük az eljárást meg kell szüntetni, és a büntetés végrehajtását mellőzni kell. Ugyanezt kell tenni akkor is, ha a munkások a munkát az eljárás befejezése, vagy az ítélet fogatosítása előtt megszakítás nélkül teljesítik.⁴¹⁾

43. §. A gazdasági napszámások jogviszonyai.

(1) A munkaadó a napszámossal szóval is megkötheti a szerződést. A szerződés feltételeinek a megállapítása a felek szabad egyezkedésének a tárgya; de a törvénnyel, vagy szabályrendelettel ellenkező feltételek érvénytelenek. Az olyan napszámossal kötött szerződést, aki munkásigazolvány használatára volna köteles, de akinek nincs igazolványa, közigazgatási hatóság előtt nem lehet érvényesíteni.¹⁾

(2) Napszámot szerződhet a munkaadónak intézkedésre jogosult megbízottja is; valamint a napszámos is köthet szerződést megbízottja útján, ha ezzel átadatja munkásigazolványát a munkaadónak.²⁾

(3) A napszámos köteles felfogadásakor a munkaadónak átadni munkásigazolványát, ha az ezt kívánja. A munkaadó köteles az átvett munkásigazolványt megőrizni, és a munka befejeztével a munkavállalónak visszaadni. Ha az igazolvány a munkaadó kezén vész el, a másodlat kiállítás költségei a munkaadót terhelik.³⁾

(4) Más kikötés hiányában a napszámos munkája alatt 1 napi munkát kell érteni, és munkaideje — más megállapodás hiányában — napkeltétől napnyugtáig tart, amely idő alatt délután 1 órai, április 15-től szeptember 30-ig azonkívül reggel és délután fél-fél órai szünidő jár.⁴⁾

(5) A munkaadó köteles a szerződöttetett napszámot elfogadni és járandóságát pontosan kiszolgáltatni; a napszámos pedig köteles az elvállalt munkát, vagy ha ez nem volna folytatható, a munkaadó által kijelölt más gazdasági munkát teljesíteni. Ha a munkaadó a napszámot nem tudja, vagy nem akarja foglalkoztatni, köteles — a munkában töltött idő aránya szerint — a kikötött munkabérnek negyed, fél vagy háromnegyed részét kifizetni. Ha étkezés is ki volt kötve, a délelőtti munka után az ebédet, a délutáni után pedig az estebédet is ki kell szolgáltatni.⁵⁾

41) 1898:II. tc. 69. §.

1) 1898:II. tc. 46. §., 1899:XLI. tc. 2. §., 1900:XXVIII. tc. 25. §. 2) 1898:II. tc. 47. §., 1899:XLI. tc. 2. §. 3) 1898:II. tc. 48. §., 1899:XLI. tc. 2. §., 1900:XXVIII. tc. 27. §. 4) 1898:II. tc. 49. §., 1899:XLI. tc. 2. §., 1900:XXVIII. tc. 28. §. 5) 1898:II. tc. 50. §., 1899:XLI. tc. 2. §.

(6) Ha a napszámos munkája legalább 1 havi időre volt biztosítva, de valamely megakasztó körülmény jött közbe, ha mást világosan nem kötöttek ki, jogosult a munkaadó a napszámot más gazdasági munkára felhasználni, és ez köteles is azt teljesíteni. Ha azonban az akadály legalább 1 hétig folytonosan tart, mindkét fél visszaléphet a szerződéstől.⁶⁾

(7) Ha a szerződést a munkaadó szegi meg, a hatóság — a kihágási büntetésen felül — kötelezi őt kötelességeinek teljesítésére és a munkásnak okozott teljes kár és eljárási költség megfizetésére. Ha a szerződést, vagy a törvény rendelkezéseit a munkaadó intézkedésre jogosult megbízottja szegi meg, a büntetést a megbízott ellen kell alkalmazni, a kártérítési kötelezettség azonban a munkaadót terheli.⁷⁾

(8) Ha a napszámos igazolatlanul nem jelenik meg a munka teljesítésére, vagy a munkát félben hagyva, jogosulatlanul eltávozik, őt a hatóság a munkaadó kérelmére kivezeteti. Ha pedig a munkát — akár önként megjelenve, akár kivezetés után — nem kezdi meg, ill. nem folytatja, őt meg kell büntetni.⁸⁾

(9) A napszámos felelős azért a kárért, amelyet cselekvéssel vagy mulasztással elkövetett, és a munkaadó jogosult a napszámos munkabérét a kár erejéig visszatartani; de ha a napszámos a visszatartásban nem nyugszik meg, köteles a munkaadó az eljárást a visszatartástól számított 3 nap alatt megindítani.⁹⁾

(10) Ha a napibér összege válik vitássá, és a felek megállapodását nem lehet kideríteni, a hatóság a napibért olyan összegben állapítja meg, amilyent abban az időben és helyen, vagy annak legközelebbi vidékén hasonló munkáért fizetnek.¹⁰⁾

(11) A napszámosokra is hatályos a törvénynek az a tilalma, hogy munkabérüket nem szabad szeszes italokkal, élelmiszerekkel megváltani, utalvánnyal fizetni stb.¹¹⁾

(12) A gazdasági napszámosokra vonatkozó büntető rendelkezéseket a gazdasági munkavállalók jogviszonyairól szóló törvény tartalmazza.¹²⁾

44. §. Egyes különleges gazdasági munkák munkásaira vonatkozó eltérő rendelkezések.

(1. Víz munkálatok, út- és vasútépítési napszámások és munkások 186. — 2. Erdőmunkások 187. — 3. Dohánykertészek 188.)

Vannak egyes különleges munkák, amelyeknek munkásaira külön törvények a munka természetéből következő eltérő rendelkezéseket állapítanak meg. Ezekre tehát a gazdasági mun-

6) 1898:II. tc. 51. §., 1899:XLI. tc. 2. §. 7) 1898:II. tc. 52. §., 1899:XLI. tc. 2. §. 8) 1898:II. tc. 53. §., 1899:XLI. tc. 2. §. 9) 1898:II. tc. 54. §., 1899:XLI. tc. 2. §. 10) 1898:II. tc. 55. §., 1899:XLI. tc. 2. §. 11) 1898:II. tc. 56. §., 1899:XLI. tc. 2. §. 12) 1898:II. tc. 57—74. §.

kavállalókra vonatkozó rendelkezések csak annyiban irányadók, amennyiben a külön törvények eltérően nem rendelkeznek. Ezeket az eltéréseket röviden a következőkben ismertetjük.

1. A vízi munkálatoknál, az út- és vasútépítésnél alkalmazott napszámosok és munkások. (1) A vízimunkálatoknál, az út- és vasútépítésnél alkalmazott napszámosoknak és munkásoknak *munkásigazolvánnyal* kell ellátva lenniök, amelyet azonban külföldi munkásoknál az *útlevél*, belföldieknél a hatóság által kiállított *igazolókormány* pótol. *Erőhatalom (vis major)* esetében ez a rendelkezés hatálytalan, vagyis ilyen esetben semminő igazolvány nem kívántatik.¹⁾

(2) A munkaszerződésnek tartalmaznia kell: *a)* a munka nemét; *b)* időtartamát vagy mennyiségét; *c)* a szállítási költségekre, előlegekre, munkaeszközökre, elszállásolásra, tüzelőanyagokra és az ivóvíz-szállításra vonatkozó megállapításokat.²⁾

(3) A munkásokat nem lehet *egyetemlegesen* kötelezni.³⁾

(4) A munkaadó vagy megbízottja csak annyit adhat *szállítási költség*re, amennyi a tényleges szállítási költség; *előleg* vagy *kölcsön* címén pedig legfeljebb a 2 heti keresetnek megfelelő összeget.⁴⁾

(5) A szerződést két tanú, vagy egy hivatalos tanú előtt *írásba* kell foglalni, kivéve ha a munkát egészen vagy részben a munkások lakóhelyén kell teljesíteni, vagy ha tíznél kevesebb munkást alkalmaznak. *Erőhatalom (vis major)* esetében a szerződés alakszerűségére vonatkozó rendelkezés nem hatályos.⁵⁾

(6) Ha a szerződést két példányban állították ki, egyik példány a munkaadóé, a másik a munkásoké. Ha csak egy példány van, ezt 3 nap alatt az I. fokú hatósághoz kell bemutatni.⁶⁾

(7) Ha a munka *elemi akadály* miatt 3 napon át nem kezdhető meg, és a munkaadó a szünetelés idejére nem vállalt kötelezettséget, a munkások elállhatnak a szerződéstől, de kötelesek visszatéríteni vagy biztosítani az *előleget (kölcsönt)*; ellenben nem az *odaszállítás* költségét; viszont nem követelhetik a *visszaszállítás* költségeit.⁷⁾

(8) Ha a munkáltatási viszonyok lényegesen megváltoztak, a munkások kívánságára *új egyezkedésnek* van helye. Ha ez nem sikerül, mindkét fél visszaléphet a szerződéstől; de a munkások kötelesek a *szállítási költséget* és az *előleget* visszatéríteni, vagy a szerződéses egységárak szerint ledolgozni.⁸⁾

(9) Ha a munkabért a munka mennyisége szerint fizetik, a felmérésnél *hiteles mérőeszközöket* kell használni. A hosszúsági és szélességi *méréseknek* deciméternyi, a mélységieknek centiméternyi pontossággal kell történniök; a *munkabért* pedig fillérig kell kiszámítani és kifizetni.⁹⁾

1) 1899:XLI. tc. 1., 37. §. 2) U. o. 4. §. 3) U. o. 5. §. 4) U. o. 6. §. 5) U. o. 7., 37. §. 6) U. o. 10. §. 7) U. o. 15. §., 1. 37. §. 8) U. o. 16. §. 9) U. o. 17. §.

(10) A vállalkozó addig, amíg a megrendelő az egész munkát át nem vette, a munkásoknak a szerződésből eredő követeléseikért akkor is közvetlenül *felelős*, ha a munkásokat nem ő, hanem személyzete, vagy alvállalkozó alkalmazta.¹⁰⁾

(11) Aki vízi munkálatokat, út-, vasútépítést vagy más földmunkát gazdasági üzem részére a saját számlájára vállal, az *alvállalkozó munkásainak* olyan követeléseikért készfizető kezesként felel, amelyek a gazdaságban valósággal elvégzett munkateljesítményen alapulnak; de ez a felelősség nem terjed túl a gazdaság helyén vagy a legközelebbi környéken szokásos ellenértéken.¹¹⁾

(12) A munkahelyen a munkások élelmezése céljából létesült alkalmi vállalat tulajdonosa (*kantinos*) köteles az étel- és italművek *árjegyzékét* az I. fokú iparhatósághoz az üzlet megkezdése előtt, azután pedig havonként bemutatni.¹²⁾

(13) A *vasútépítési munkákra* a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter — a földművelésügyi miniszterrel egyetértve — eltérő rendelkezéseket állapíthat meg.¹³⁾

2. Erdőmunkások. (1) Erdőmunkás az, aki fatermelésnél, az erdei termékek szállításánál és az azzal kapcsolatos munkálatoknál, valamint az erdőgazdaság egyéb munkálatainál munka teljesítésére napszámosként vagy munkásként szerződik. Az erdőmunkásnak kell, hogy munkásigazolványa legyen.¹⁴⁾

(2) Az erdőmunkások csak akkor állhatnak *egyetemleges* kötelezettségben, ha közös munkatérren, közösen teljesítendő munkára vállalkoznak.¹⁵⁾

(3) A munkaadó *szállítási költség* címén csak annyit adhat az erdőmunkásnak, amennyi a tényleges költség; *előleg* vagy *kölcsön* címén pedig legfeljebb csak annyit, amennyit a munkás 2 hét alatt valószínűleg megkereshet.¹⁶⁾

(4) A szerződést *szóval* is meg lehet kötni akkor, ha a munkát egészen vagy részben abban a törvényhatóságban kell teljesíteni, ahol az erdőmunkás lakik. Egyéb esetben köteles a munkaadó a munkásoknak vagy megbízottjuknak *írásos feljegyzést* átadni, vagy a szerződést két tanú, ill. egy hatósági tanú előtt *írásba foglalni*.¹⁷⁾

(5) Részletesen intézkedik a törvény a munka megkezdéséről és teljesítéséről, a munkások köteleseiről, elemi csapásokból a szerződés felbontásáról és következményeiről, a munkateljesítmény felméréséről stb., stb.¹⁸⁾

(6) A törvény részletesen intézkedik továbbá a szerződések *köteleseiről*, a *munkaadályról*, a *szerződészegésről* és *kö-*

10) 1899:XLI. tc. 28. §. 11) 1933:V. tc. 1., 2. §. 12) 1899:XLI. tc. 30. §. 13) U. o. 37. §. 14) 1900:XXVIII. tc. 1. §. 15) U. o. 4. §. 16) U. o. 5. §. 17) U. o. 6. §. 18) U. o. 12—24. §.

vetkezéseiről, a munkaadó kártérítési követeléséről és az eljárásról.¹⁹⁾

(7) A vállalkozó felelős személyzetéért vagy alvállalkozójáért az erdőmunkásokkal szemben fennálló kötelezettségeik tekintetében.²⁰⁾

(8) Az *élelmezési vállalkozó (kantinos)* köteles az étel és italneműek árjegyzékét az I. fokú iparhatósághoz bemutatni.²¹⁾

(9) Ennek a törvénynek a rendelkezései nem alkalmazhatók azoknak a halaszthatatlanul sürgős munkáknak az idejére, amelyek *elemi erő (vis major)* következtében váltak szükségessé.²²⁾

3. Dohánykertészek. (1) A dohánykertész-szerződés *feltételeinek* megállapítása egyezkedés tárgya; de a törvénnyel, vagy a dohányjövedéki szabályokkal ellenkező megállapodások érvénytelenek. A dohánykertész részéről a vele közös háztartásban élő *családtagjai* nevében vállalt kötelezettségekről az a vélemény, hogy a kötelezés a családtagok hozzájárulásával történt.²³⁾

(2) A dohánykertész a *dohánytermelésen kívül* csak olyan munkára vállalkozhatik, amelyet a dohánytermelés hátránya nélkül lehet teljesíteni. Ha ennek *bérét* nem állapították meg, ezért az illető községben hasonló munkáért rendszerint fizetett bért lehet követelni.²⁴⁾

(3) A dohánytermelő csak akkor tilthatja meg, hogy dohánykertésze *más munkaadónál* elvállaljon olyan munkát, amely a dohánytermelés hátránya nélkül elvégezhető, ha a szerződésben kötelezettséget vállal arra, hogy a kertészt ilyen munkára saját gazdaságában alkalmazza.²⁵⁾

(4) A szerződést a dohánykertésszel a községi előjárás előtt *írásban* kell megkötni, azt a felek előtt fel kell olvasni, meg kell magyarázni, és a feleket figyelmeztetni kell a szerződés-szegés következményeire.²⁶⁾

(5) A dohánykertész *szerződésének tartama* legalább 1 év. Ha azt a termelési (utolsó) év december 25—31-ike közt egyik fél sem mondja fel, egy termelési évre meghosszabbítottnak kell tekinteni.²⁷⁾

(6) A dohánykertészek *legkisebb munkabérének* megállapításánál figyelemmel kell lenni azokra a szerződési feltételekre, amelyekre vonatkozóan a törvény értelmében²⁸⁾ és a m. kir. dohányjövedéki központi igazgatóság által kötelezővé tett dohánykertész-szerződés minta szerint a feleknek megállapodást kell létesíteniök.²⁹⁾

19) 1900:XXVIII. tc. 29—34. §. 20) U. o. 37. §. 21) U. o. 44. §. 22) U. o. 46. §. 23) 1900:XXIX. tc. 2. §. 24) U. o. 5. §. 25) U. o. 6. §. 26) U. o. 8. §. 27) U. o. 3. §. 28) U. o. 4. §. 29) 130.000/1940. F. M. 18. §. (3).

(7) Tilos a dohánykertészt arra kötelezni, hogy a *termelési eszközökért* és az *épületek használatáért* díjat fizessen.³⁰⁾

(8) Azoknak a *terményeknek, élelmi, élvezeti és ruházati* cikkeknek és eszközöknek az árát, amelyeket a munkaadó a dohánykertész beleegyezésével járandósága terhére beszerzett, nem szabad magasabb összegben felszámítani, mint amennyi azoknak a legközelebbi piacon az áruk.³¹⁾

(9) A termelő köteles a dohánykertész tartozásairól és követeléseiről 2 egyenlő példányban *jegyzéket* készíteni, amelynek egyik példánya a kertésznél legyen.³²⁾ A dohánykertésszel különben a törvény szabályozza az *elszámolást*.³³⁾

(10) A dohánykertész oda- és visszautazásához szükséges *igát* a termelő köteles szolgáltatni.³⁴⁾

(11) A szerződés *felbontásának* eseteit a törvény részletesen megállapítja.³⁵⁾ A szerződés *megszűnését* be kell jegyezni a kertész igazolványába a termelési terület, a termelt mennyiség és a beváltási ár feltüntetésével.³⁶⁾

(12) A dohánykertészekről szóló törvény rendelkezései nem vonatkoznak a dohánytermelésre szerződött *gazdasági cselédekre*, sem az esetenként felfogadott *munkásokra* és *napszámókra*.³⁷⁾

45. §. A gazdasági munkavállalók mindenik csoportját érdeklő rendelkezések.

(1. A legkisebb munkabérek megállapítása 189. — 2. Felelősség a gazdasági munkavállalók követeléseiről 192. — A) Kezesség a gazdasági munkások járandóságaiért 193. — B) Az ingatlanszerzők felelőssége 193. — C) Végrehajtási, kisajátítási és csődjogi rendelkezések 194. — D) Dohánykertészek járandóságai 195. — 3. Mezőgazdasági munkaközvetítés 196. — Hatóságok a gazdasági munkásügyekben 196.)

A gazdasági munkavállalók mindenik csoportját egyaránt érdeklik azok a rendelkezések, amelyek: 1. a legkisebb gazdasági munkabérek megállapítására; 2. a gazdasági munkavállalók munkabéreköveteléseiről való felelősségre; 3. a mezőgazdasági munkaközvetítésre vonatkoznak; végül 4. amelyek a gazdasági munkavállalók ügyeiben a hatóságokat állapítják meg.

1. A legkisebb gazdasági munkabérek megállapítása. (1) Arról, hogy a mezőgazdasági munkások a munkájuknak megfelelő munkabérekben részesüljenek, először a mezőgazdasági munkások munkaereje jogosulatlan kihasználásának meggátlásáról szóló törvény gondoskodott.¹⁾

(2) Ez a törvény három irányú rendelkezést foglal magában, mégpedig: 1. *semmisnek* jelenti ki a gazdasági munka teljesítésére nézve kötött azt a szerződéses megállapodást, amely-

30) 1900:XXIX. tc. 7. §. 31) U. o. 17. §. 32) U. o. 15. §. 33) U. o. 18. §. 34) U. o. 21. §. 35) U. o. 25—29. §. 36) U. o. 19. §. 37) U. o. 36. §. 1) 1923:XXV. tc.

nél fogva a munkásnak valamely munkát vagy szolgáltatást arányos külön díjazás vagy meghatározott ellenszolgáltatás nélkül kellene teljesítenie; és ha a munkás ezt mégis teljesítette, azért megfelelő bért követelhet; 2. *semmisnek* jelenti ki az olyan megállapodást, amely a hosszabb időre lekötött gazdasági munkással szemben a munkaadónak azt a jogot biztosítja, hogy a munkást időközi munkahiány esetében — megfelelő ellenszolgáltatás nélkül — elbocsáthatja, kivéve ha a munkaalkalmat elemi csapás szüntette meg; a jogtalanul elbocsátott munkás az elbocsátásból származó kárának megtérítését követelheti; 3. indokolt esetben a mezőgazdasági munkások *legkisebb munkabérének* megállapítására adott felhatalmazást.²⁾

(3) Ez a törvény a legkisebb munkabérek megállapítására csak az 1923. és 1924. évre vonatkozóan adta meg a felhatalmazást; de feljogosította a minisztériumot, hogy szükség esetében ennek a rendelkezésnek a hatályát az 1924. éven túl is kiterjeszthesse.³⁾ A minisztérium évről-évre élt is ezzel a jogával, (legutóbb a 9.780/1938. M. E. sz. rendeletével).

(4) Az újabb törvény⁴⁾ a mezőgazdasági munkások legkisebb munkabérére *állandó hatállyal* következőképpen szabályozta.

(5) A törvény szerint a gazdasági munkavállalók részére járó legkisebb munkabér megállapításának *a végből* van helye, hogy nekik olyan munkabér biztosítsék, amely munkájuk értékének, a megélhetési és a gazdasági viszonyoknak, különösen a termelési költségeknek és az értékesítési lehetőségeknek megfelel.⁵⁾ Nem vonatkozik ez a törvény a *gazdatisztekre*; minden egyéb gazdasági munkavállaló tekintetében kiterjed azonban mindennemű munkabérré (napszamos órabérré, napszámbérré, szakmánybérré, részbérré, cselédbérré stb.)⁶⁾

(6) E törvény *hatálya alá esnek* a mező- és erdőgazdaság, az állattenyésztés, a halászat, a kert- és szőlőművelés, a gyümölcsstermelés, a selyemtermelés és a méhészet, valamint az ezekkel összefüggő és leginkább e gazdasági ágak saját nyeresztermékeinek feldolgozásával és eladásával foglalkozó mellékiparágak. Egyes mellékiparágakra vonatkozóan azonban a földművelésügyi miniszter — az iparügyi és a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszterrel egyetértve — megállapíthatja, hogy rájuk az *ipari* munkavállalókra vonatkozó törvény⁷⁾ rendelkezései az irányadók.⁸⁾

(7) A legkisebb mezőgazdasági munkabérek megállapítása céljából minden vármegye székhelyén *Vármegyei Gazdasági Munkabérmegállapító Bizottságot* kell szervezni, amelynek hatásköre a vármegye határain belül fekvő thjogú városokra (Bu-

2) 1923:XXV. tc. 1., 2. §. 3) U. o. 2. §. (1), 15. §. 4) 1940:XV. tc., hatálybalépett 1940. jún. 1-én, l. 130.000/1940. F. M. 1. §. 5) 1940:XV. tc. 1. §. (1), 6) U. o. 1. §. (2), 130.000/1940. F. M. 16. §. (5), 7) 1937:XXI. tc. 8) 1940:XV. tc. 1. §. (3).

dapestre is) kiterjed; a földművelésügyi miniszter azonban — ha a helyi viszonyok indokolják — elrendelheti, hogy egyes thjogú városokban is szerveztessék munkabérmegállapító bizottság.⁹⁾ A földművelésügyi miniszter valóban el is rendelte, hogy Budapesten, Debrecenben, Hódmezővásárhelyen, Kecskeméten és Szegeden, valamint a kárpátaljai közigazgatási kirendeltségek székhelyein munkabérmegállapító bizottságok szerveztessenek.¹⁰⁾

(8) A földművelésügyi miniszternek, ill. képviselőjének elnöklete alatt *Országos Gazd. Munkabérmegállapító Bizottságot* is kell szervezni, amelynek feladata, hogy a vármegyei (városi) gazd. munkabérmegállapító bizottságok határozatai ellen beadott előterjesztéseket *elbírálja*; továbbá, hogy olyan vármegyékre (városokra) vonatkozóan, amelyekben a munkabérmegállapító bizottság elmulasztotta a *legkisebb munkabérek megállapítását*, ezt — a földművelésügyi miniszter felhívására — *elvégezze*; végül — a földművelésügyi miniszter jóváhagyásával — *kötelező irányelveket állapíthat meg* a munkabérmegállapításra, amelyekben foglaltaknál kedvezőtlenebb legkisebb munkabérek a vármegyei (városi) munkabérmegállapító bizottságok nem állapíthatnak meg. Ezeket az irányelveket a földművelésügyi miniszter bármikor *módosíthatja*, vagy *hatályon kívül* helyezheti.¹¹⁾

(9) A földművelésügyi miniszter — az országos munkabérmegállapító bizottság mellé — *Munkabérelemző Bizottságot* is szervez.¹²⁾

(10) A vármegyei és városi munkabérmegállapító bizottságok, valamint az Orsz. Munkabérmegállapító Bizottság *szervezetét, megalakítását, ügyvitelét* stb. a törvény és végrehajtási utasítás részletesen szabályozza.¹³⁾

(11) A vármegyei és városi munkabérmegállapító bizottság minden év december havában megvizsgálja, hogy a következő évre mennyiben indokolt a legkisebb gazdasági munkabérek megállapítása; a földművelésügyi miniszter azonban *egyes munkabérmérek* legkisebb mértékének megállapítását az ország egész területére, vagy egyes részeire kötelezővé is teheti.¹⁴⁾

(12) A legkisebb munkabérek meg lehet állapítani a vármegye (város) egész területére, vagy ennek egy részére; egyesélesen, vagy területenkint eltérően; az összes munkákra, vagy csak egyes munkanemekre; meg lehet továbbá állapítani mindennemű munkabérnek, vagy csak egyes munkabérméreknek (napszamos órabér, napszámber, szakmányber, részbér, cselédbér stb.) legkisebb mértékét. A megállapításnál figyelemmel kell lenni a munkavállalóknak nem és kor sze-

9) 1940:XV. tc. 2. §. 10) 130.000/1940. F. M. 2. §. (1), (2). 11) 1940:XV. tc. 6. §. (1)–(3), 7. §. (1), 130.000/1940. F. M. 24. §. 12) 1940:XV. tc. 6. §. (4). 13) U. o. 3–11., 13., 16. §., 130.000/1940. F. M. 4–17., 24–32. §. 14) 1940:XV. tc. 12. §. (2).

rint eltérő munkateljesítőkéességére, a munkanemekre, valamint — az éves gazdasági cselédek bérétől eltekintve — legalább is az egyes évszakokra. A vármegyei munkabérmegállapító bizottság köteles a járási (m. városi) mezőgazdasági bizottságnak a legkisebb munkabérek megállapítására vonatkozóan kellő időben benyújtott indítványát tárgyalni.¹⁵⁾

(13) A legkisebb munkabért megállapító határozatot kézbesíteni kell a munkabérmegállapító bizottság elnökének és tagjainak, a vármegyei (városi) *mezőgazdasági* bizottság elnökének, és a meghívott *szakhivataloknak*. A határozat ellen azok, akiknek azt kézbesítették, 8 nap alatt *felszólalással* élhetnek, amelynek nincs halasztó hatálya. Az előterjesztésre hozott határozatnak nincs visszaható ereje.¹⁶⁾

(14) A legkisebb munkabért megállapító határozatot a *törvényhatóság hivatalos lapjában*, — az irányelveket megszabó — jóváhagyott — határozatot pedig, valamint ennek hatályon kívül helyezését is a *Budapesti Közlönyben* közzé kell tenni.¹⁷⁾

(15) Ha a megélhetési és a gazdasági viszonyok annyira megváltoztak, hogy a megállapított munkabérek nem felelnek meg többé a törvény követelményeinek, a munkabérmegállapító bizottság *újabb* (eltérő) határozatot hozhat, amelyben a megváltoztatás okait részletesen elő kell adni.¹⁸⁾

(16) A munkavállaló a legkisebb munkabérre való jogáról *nem mondhat le*, és a valóban megkapott és a legkisebb munkabér közt mutatkozó különbözetet a munkabér végelszámolásától számított 3 hónap alatt követelheti.¹⁹⁾

(17) A legkisebb munkabérekre vonatkozó rendelkezések megtartását a gazdasági felügyelőség ellenőrzi; az ilyen tárgyú kihágási ügyekben szakképviselőként szerepel, és a határozat ellen jogorvoslással élhet.²⁰⁾

(18) A törvény rendelkezéseinek megszegése kihágás, amely miatt a munkaadónak intézkedésre vagy felügyeletre jogosított megbízottján kívül a munkaadót is büntetni kell, ha őt a kihágás elkövetése körül felügyeleti vagy ellenőrzési kötelességének teljesítésében akár szándékos, akár súlyosan gondatlan mulasztás terheli.²¹⁾

(19) Azt a munkabérmegállapító bizottsági tagot, aki a bizottság üléséről igazolatlanul elmarad, az alispán (polgármester), ill. a földművelésügyi miniszter 100 P-ig terjedő pénzbírsággal sújthatja.²²⁾

2. A gazdasági munkavállalók munkabér-követeléseikért felelősség. A legkisebb munkabért megállapító rendelkezések még nem biztosítják kellőleg a munkavállalók érdekeit; arról is kell

15) 1940:XV. tc. 14. §. 16) U. o. 15. §., 130.000/1940. F. M. 19., 21. §. 17) 1940:XV. tc. 17. §. (1), 130.000/1940. F. M. 20. §. 18) 130.000/1940. F. M. 22. §. 19) 1940:XV. tc. 18. §., 130.000/1940. F. M. 33. §. (4). 20) 1940:XV. tc. 19. §., 130.000/1940. F. M. 37. §. 21) 1940:XV. tc. 20., 21. §. 22) U. o. 22. §. (1).

gondoskodni, hogy kiérdemelt munkabéreiket valósággal meg is kapják. Ezt a biztosítást célozza a gazdasági munkaszerződésen alapuló követelések védelméről szóló törvény, amely szabályozza: 1. a gazdasági munkások követeléseikért fennálló kezesiséget;²³⁾ 2. az ingatlan megszerzőinek felelősségét;²⁴⁾ 3. a végrehajtási, kisajátítási és csődjogi rendelkezéseket;²⁵⁾ 4. a dohánykertészek járandóságait.²⁶⁾

A) Kezeség a gazdasági munkások járandóságaiért. (1) A törvény értelmében a *gazdálkodó* (földbirtokos, haszonélvező stb.) köteles *ellenőrizni*, hogy a gazdaságában teljesítendő mező-, kert-, szőlő-, erdőgazdasági munkára szerződő vállalkozó a szerződésnek megfelelően pontosan kiszolgáltassa az általa szerződötett munkások járandóságait. Ha ebben a tekintetben kétsége van, jogosult a járandóságokat — a vállalkozó terhére — a munkásoknak *közvetlenül kiszolgáltatni*. Ha a gazdálkodó elmulasztja ebbeli ellenőrzési kötelességét és gondosságát, *készízető kezesként* felel a munkásoknak a vállalkozóval szemben fennálló azokért a követeléseikért, amelyek a gazdaságban valósággal elvégzett munkateljesítményeiken alapulnak. Ez a felelősség nem terjed túl azon az ellenértéken, amely hasonló munkákért a gazdaság helyén, vagy a legközelebbi környéken szokásos. A munkások által felfogadott *segédmunkások* (marokszedő, kettőző) követeléseikért azonban a gazdálkodó már nem felelős.²⁷⁾

(2) Aki vízimunkákat, út-, vasútépítést vagy más földmunkát gazdasági üzem részére a saját számlájára vállal, szintén *készízető kezesként* felel az alvállalkozók munkásainak a követeléseikért.²⁸⁾

(3) Ha valamely gazdasági munka végzésére többen *közösen* olyan kikötéssel vállalkoznak, hogy a munkabért *közös meghatalmazottjuk* (bandagazda) vehesse fel, a *gazdálkodó* készízető kezesként felel, ha a bandagazda az ő alkalmazottja, vagy nem az ugyan, de tudott, vagy csak súlyos gondatlanságból nem tudott olyan tényeket, amelyekből a bandagazda megbízhatatlansága világosan kitűnik. Mentésül azonban a felelősség alól, ha a munkásokat a bandagazda megbízhatatlanságára utaló tényekről idejekorán tájékoztatta.²⁹⁾

(4) Készízető kezeség terheli azt a *vállalkozót* is, akivel több munkás vízimunkálatokra, út- vagy vasútépítési munkákra, vagy földmunkára *közös meghatalmazott (gödörgazda)* megnevezésével vállalkozott.³⁰⁾

B) Az ingatlanszerzők felelőssége. (1) Az, aki ingatlant vétel útján vagy egyébként megszerez, az ingatlannal, és azokkal a javakkal, amelyekre az ingatlannal szerezhető jelzálogjog kiterjed,³¹⁾ felelős a korábbi tulajdonos ellen fennálló azokért a kö-

23) 1933:V. tc. 1—3. §. 24) U. o. 4. §. 25) U. o. 5—7. §. 26) U. o. 8., 9. §. 27) U. o. 1. §. 28) U. o. 2. §. 29) U. o. 3. §. (1). 30) U. o. 3. §. (2). 31) 1927:XXXV. tc. 25—31. §.

vetelésekért, amelyek a gazdaságban *állandóan alkalmazottaknak* (különösen a *gazdatiszteknek* és a *gazdasági cselédeknek*) olyan munkáján alapulnak, amelyeket az ingatlanon a megelőző 1 év alatt tényleg végeztek. Az 1 évet a tényleges birtokbaadás napjától visszafelé kell számítani.³²⁾

(2) Az ingatlanszerző felelős *más gazdasági munkásoknak* munkaviszonyon alapuló követeléseikért is, ha ezeket az illetékes községi előljárásnál (polgármesternél) a birtokbaadásig bejelentették. E mellett az *átruházó* felelőssége is érintetlen marad.³³⁾

(3) A birtokszerző felelőssége *megszűnik*, ha a jogosult a tényleges birtokbaadás napjától számított 6 hónap alatt nem érvényesíti követelését a birtokszerzővel szemben.³⁴⁾

(4) Nem felelős a birtokszerző, ha az ingatlant *végrehajtási árverésen*, vagy ennek hatályával bíró *önkéntes árverésen* szerezte, valamint akkor sem, ha azt *kisajátítás* útján szerezte, és a kisajátítási ár bírói felosztásra került.³⁵⁾

C) *Végrehajtási, kisajátítási és csődjogi rendelkezések.* (1) A bírói *árverésen* eladott gazdasági ingatlan vételárából előnyösen kell kielégíteni a végrehajtást szenvedő terhére eső azokat a tartozásokat, amelyek az utolsó árverést megelőző 1 éven belül gazdasági munkaviszonyból származnak; ha pedig az árverést közvetlenül megelőző időben *zárlat* volt, azokat, amelyek a zárlat hatályának kezdetét megelőző 1 éven belüli időre esnek. E rendelkezések alá tartoznak különösen a *gazdatisztek*, *gazdasági cselédek*, *gazdasági és erdőmunkások és napszámosok*, *dohánykertészek és munkásvállalkozók* követeléseit. A végrehajtás hatályával bíró önkéntes árverésen befolyt vételárra és a bírói felosztásra kerülő kisajátítási árra ugyanezeket a rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni.³⁶⁾

(2) Ha a végrehajtást az ingatlan hasznélvezetére vagy hasznélvételére vezették, a *zárlat* tartama alatt végzett ilyen munkákért járó követeléseket a zárgondnok köteles a zárlati jövedelemből kiegyenlíteni, és ha ő nem tette, a bíróság adja ki azokat a jogosultaknak a zárlati jövedelemből. Ezeket a követeléseket a zárgondnok díjával együtt aránylagosan kell a zárlati jövedelemből kielégíteni, ha pedig az ingatlant a zárlati jövedelem felosztása előtt elárverelik, a vételárhoz a zárlati jövedelemnek csak azt a részét kell csatolni, amely az említett követeléseket meghaladja.³⁷⁾

(3) Azokat a gazdasági munkabérvételeket, amelyek a zárlat hatályának kezdetét megelőző időből származnak, a vételárból előnyösen kell kielégíteni, kivéve ha azok nem a végrehajtást szenvedőt terhelik, vagy ha azokat a jogosult a zárlati

32) 1933:V. tc. 4. §. (1). 33) U. o. 4. §. (1). 34) U. o. 4. §. (2). 35) U. o. 4. §. (3). 36) U. o. 5. §. 37) U. o. 6. §. (1).

kezelés kezdetétől számított 6 hónap alatt nem jelentette be a zárgondnoknak, vagy a bíróságnak.³⁸⁾

(4) A *részes arató* vagy más részes munkás a *terményre* vezetett *végrehajtás*, vagy a gazdálkodó ellen nyitott *csőd* esetében is — *elkülönítésre jogosult* hitelezőként — követelheti részét. A *rész* helyett vagylagosan követelheti a megállapított *súly* szerinti mennyiséget is. Ha a vagylagosan kikötött *készpénzt* választja, követelését *előnyös* tételként kell kielégíteni; a gazdálkodó *csődjében* pedig őt követelése erejéig külön kielégítési jog illeti.³⁹⁾

(5) A gazdasági *termények árverési eladása* esetében a vételárból előnyösen kell kielégíteni az olyan gazdasági munkásoknak munkaviszonyból származó követeléseit, akik nem valamely meghatározott munkára, hanem az év meghatározott szakában a gazdaságban előforduló bármely munka elvégzésére legalább 1 hónapi időtartamra vállalkoztak, feltéve hogy a szerződést a községi előljárással kötötték. Ez áll a már kiderült, de esedékessé még nem vált járandóság kielégítésére is. A gazdálkodó *csődjében* a munkást az ilyen követelés erejéig a terményekből külön kielégítési jog illeti.⁴⁰⁾

(6) A *törvényes zálogjog*, amely a gazdasági és egyéb munkást a cséplőgépvállalkozóval,⁴¹⁾ ill. a munkásvállalkozóval,⁴²⁾ a segédmunkást pedig a munkással⁴³⁾ szemben az *esedékes bér* erejéig megilleti, megilleti azt a végzett munkával már *kiderült*, de még nem *esedékes* munkabér tekintetében is.⁴⁴⁾

D) A dohánykertészek járandóságai. (1) A dohánytermés *beváltási árának* az a része, amely a dohánykertésznek a járandósága, ennek a tulajdona; azzal tehát a termelő nem rendelkezhetik, és azt a dohánytermelőnek a tartozása fejében nem lehet *végrehajtás* alá vonni, a termelő *csődjében* pedig a csődtömegtől el kell különíteni. Azt az *előleget* azonban, amelyet a kincstár folyósított a termelőnek, a dohánybeváltási árból a dohánykertész járandóságára tekintet nélkül le lehet vonni.⁴⁵⁾

(2) Az a dohánykertész, aki a törvénynek⁴⁶⁾ megfelelő írásbeli szerződést mutat fel, kérheti, hogy a kincstár ne fizesse ki a termelőnek a beváltási árból őt megillető részt. Ha azonban a kérelem előterjesztésekor még nem érvényesítette követelését, köteles azt a közígg. hatóság, vagy a bíróság előtt érvényesíteni, és ezt 8 nap alatt igazolni. Ebben az esetben a dohánybeváltó hivatal a dohánykertész által igényelt összeget, de legfeljebb annyit, amennyi a kertész szerződéses járandóságának az értéke, a már kiadott előleg levonásával annál a közígg. hatóságnál, ill.

38) 1933:V. tc. 6. §. (2). 39) U. o. 7. §. (1), l. 1881:XVII. tc. 51., 52. §., 1898:II. tc. 10., 35. §., 45. §. (3), 1899:XLI. tc. 21. §. 40) 1933:V. tc. 7. §. (2). 41) 1899:XLII. tc. 10. §. 42) U. o. 14. §. 43) U. o. 17. §. 44) 1933:V. tc. 7. §. (3). 45) U. o. 8. §. 46) 1900:XXIX. tc. 8., 11. §.

bíróságnál letétbe helyezi, amelynek a kertész követelését érvényesítette. A jogerősen megítélt összeget a közig. hatóság, ill. a bíróság a dohánykertésznek utalja ki.⁴⁷⁾

3. Mezőgazdasági munkaközvetítés. (1) A törvény felhatalmazta a földművelésügyi minisztert, hogy a gazdasági munkaközvetítést rendelettel szabályozza.⁴⁸⁾ Ez meg is történt 1926-ban. Az erre vonatkozó miniszteri rendelet szerint van: Orsz. Gazdasági Munkaközvetítő Iroda; vannak továbbá törvényhatósági (vármegyei és városi) és községi hatósági munkaközvetítők.⁴⁹⁾

(2) Az Orsz. Gazdasági Munkaközvetítő Iroda végzi az irányítást, a felügyeletet és a munkaerő-kereslet és kínálat kiegyenlítését, és vezeti az e végből szükséges nyilvántartást.⁵⁰⁾

(3) Ugyanezt végzik a törvényhatósági munkaközvetítők a községi munkaközvetítőkkel szemben.⁵¹⁾

(4) A községi munkaközvetítők pontosan végrehajtják a törvényhatósági munkaközvetítők rendelkezéseit és utasításait; nyilvántartják a munkásokat; lehetőleg kiegyenlítik a munkaerő-keresletet és kínálatot; és jelentést tesznek a munkaerőhiányról a vármegyei munkaközvetítőkhöz.⁵²⁾

(5) A gazdasági munkaközvetítés díjtalan.⁵³⁾

(6) A gazdasági munkaközvetítés üzletszerű gyakorlása tilos és nem engedélyezhető.⁵⁴⁾

4. Hatóságok a gazdasági munkásügyekben. (1) A gazdasági munkaviszonyból felmerülő mindazokban az ügyekben, amelyek a mezőgazdasági munkások, a vízimunkálatoknál, az út- és vasútépítésnél alkalmazott napszámosok és munkások, a gazdasági munkavállalkozók és segédmunkások, az erdőmunkások, a dohánykertészek és a gazdasági cselédek munkaviszonyából merülnek fel, ideértve az egyénenként 100 P-t meg nem haladó kártérítési ügyeket is, *I. fokon:* községekben a főszolgabíró, megyei városokban a polgármester, thjogú városokban a polgármester által megbízott tisztviselő, Budapesten a kerületi előljáró (és sohasem a m. kir. rendőrség⁵⁵⁾; *II. fokon:* a törvényhatóság első tisztviselője; *III. fokon:* a földművelésügyi miniszter volt hivatott eljárni.⁵⁶⁾

(2) Ezt egy későbbi törvény akként módosította, hogy *I. fokon* egy tanács határoz, amely — az *I. fokú* hatóság elnökleite alatt — két munkaadó és két munkavállaló tagból áll.⁵⁷⁾ Ugyane törvény szerint ilyen tanács határozott *II. fokon* is; a szanalási törvény (1924:IV. tc.) alapján kiadott minisztériumi rendelet szerint azonban *II. fokon* a hatóság ülnökök közreműködése nélkül jár el.⁵⁸⁾

47) 1933:V. tc. 9. §. 48) 1898:II. tc. 77. §. 49) 77.000/1926. F. M. 2. §. 50) U. o. 3. §. 51) U. o. 4. §. 52) U. o. 5. §. 53) U. o. 6. §. 54) U. o. 8. §. 55) 20.962/1920. B. M. 56) 1907:XLV. tc. 62. §. 57) 1923:XXII. tc. 1. §. 58) 4.291/1925. M. E.

(3) *Ma* tehát ezekben az ügyekben *I. fokon:* a főszolgabíró, ill. a megyei városi polgármester, a thj. város polgármestere által megbízott tisztviselő, vagy a budapesti ker. előljáró elnökleite alatt működő tanács; *II. fokon:* a törvényhatóság első tisztviselője, és *III. fokon:* a földművelésügyi miniszter határoz.

(4) Eltérően van megállapítva a hatáskör és a hatósági fokozat a gazdasági munkás és a segédmunkása közt felmerülő ügyekben. Ezeket, valamint a nevezett felek közt felmerülő, és 100 P-t meg nem haladó kártérítési követeléseket *I. fokon:* a községi bíróságra hivatott hatóság;⁵⁹⁾ *II. fokon:* a főszolgabíró, megyei városokban az alispán hivatott elbírálni.⁶⁰⁾

59) 1911:I. tc. 755. §. 60) 1899:XLII. tc. 18. §., 1933:V. tc. 12. §.

45/a §. A gazdasági munkásvállalkozók és segédmunkások jogviszonyai.

A gazdasági munkásvállalkozókról és segédmunkásokról szóló törvény szabályozza: 1. a birtokos és a cséplőgépvállalkozó; 2. a cséplőgépvállalkozó és a cséplési munkások; 3. a gazdasági munkásvállalkozó és munkásai; végül 4. a gazdasági munkás és felfogadott segédmunkásai közt a jogviszonyt.

1. A birtokos és a cséplőgépvállalkozó közötti jogviszony. A birtokos (haszonbérlet) és a cséplőgépvállalkozó jogviszonyára vonatkozóan a törvény akként rendelkezik, hogy rájuk az általános magánjog szabályai irányadók, amennyiben ez a törvény másképp nem rendelkezik.¹⁾

2. A cséplőgépvállalkozó és a cséplési munkások jogviszonyai. (1) A cséplőgépvállalkozó és a csépléshez felfogadott munkások közt a szerződést szóval vagy írásban, de két tanú előtt kell megkötni. A földművelésügyi miniszter azonban egyes törvényhatóságok területére elrendelheti, hogy a szerződést a községi előljáróság előtt kössék. A cséplőgépvállalkozó, aki ezeket az alakszerűségeket nem tartja meg, kihágást követ el.²⁾

(2) Ha a munkabért a termény hányadrészébe határozzák meg, azt a legkisebb terménymennyiséget is meg kell állapítani, amelyet a cséplőgépvállalkozó ennek a hányadrésznek a fejében biztosít. Ha a felek a legkisebb terménymennyiség tekintetében nem állapodtak meg, a munkások a terményhányad helyett az esedékességkor olyan napibért követelhetnek, amilyent azon a vidéken és abban az időben hasonló munkáért rendszerint fizetnek.³⁾

(3) Ha a cséplőgépvállalkozó és a birtokos (haszonbérlet) közötti jogviszony a felek elhatározásából módosul, ez nem érinti a cséplőgépvállalkozónak a munkásokkal szemben fennálló kötelezettségeit.⁴⁾

(4) A gazdasági munkásoknak — esedékes munkabérekövetelésük erejéig — minden más törvényes vagy szerződéses zálogjogot megelőző törvényes zálogjog van a közreműködésükkel megkeresett terményekre és a cséplőgépvállalkozó birtokában lévő bérre.⁵⁾

3. A gazdasági munkásvállalkozó és munkásai közötti jogviszony. (1) Aki — gazdasági vállalkozóként — másnak gazdaságában teljesítendő munkára munkásokat szerződött, a

szerződést a községi előljáróság előtt köteles megkötöni. Az ettől eltérés kihágás.⁶⁾

(2) A szerződésben a munkások terménybeli és készpénzbeli bérét meghatározott mennyiségű és minőségű terményben, és meghatározott összegben kell megállapítani, és fel kell tüntetni az előleg vagy kölcsön beszámítására vonatkozó megállapodásokat is. A munkásoknak utazási és terménybeli járandóságainak szállítási költségei — más megállapodás hiányában — a vállalkozót terhelik.⁷⁾

(3) Ha a munkásvállalkozó és a birtokos (haszonbérlet) közötti jogviszony a felek elhatározásából módosul, ez a munkásvállalkozónak a munkásokkal szemben fennálló kötelezettségeit nem érinti.⁸⁾

(4) A munkásokat minden más törvényes vagy szerződéses zálogjogot megelőző törvényes zálogjog illeti meg a munkásvállalkozónak ama készpénz- vagy természetbeni járandóságaira, amelyeket ez az ő közreműködésükkel keresett meg, valamint munkaeszközre és óvadékára.⁹⁾

4. A gazdasági munkás és segédmunkás közötti viszony. (1) A gazdasági munkás és segédmunkásai közt a szerződést szóval is meg lehet kötni.¹⁰⁾

(2) Ha a munkaadó és a munkás közt létrejött szerződést jogosan felbontották, a munkás is kártérítési kötelezettség nélkül felbonthatja a szerződést segédmunkásával. De ha a munkaadó és a munkás közt fennálló jogviszony a felek elhatározásából módosul, ez a munkásnak a segédmunkással szemben fennálló kötelezettségeit nem érinti.¹¹⁾

(3) A segédmunkást — esedékes munkabérekövetelése erejéig — minden más törvényes vagy szerződéses zálogjogot megelőző törvényes zálogjog illeti meg a munkásnak ama készpénz- vagy természetbeni járandóságaira, amelyet a segédmunkás közreműködésével keresett meg, valamint a munkás óvadékára is.¹²⁾

1) 1899:XLII. tc. 1-6. §. 2) U. o. 7. §. 3) U. o. 8. §. 4) U. o. 9. §. 5) U. o. 10. §. 6) U. o. 11. §. 7) U. o. 12. §. 8) U. o. 13. §. 9) U. o. 14. §. 10) U. o. 15. §. 11) U. o. 16. §. 12) U. o. 17. §.

III. Fejezet. Függelék.

46. §. Az értelmiségi munkanélküliség leküzdése.

(1) Az értelmiségi munkanélküliség leküzdése nagy gondot okoz a kormánynak. Ennek a nehéz feladatnak a megoldására több irányú intézkedés történt.

(2) A minisztérium *Nemzeti Önállósítási Alapot* létesített azzal a rendeltetéssel, hogy az abból nyújtott méltányos kölcsönrel előmozdítsa olyan törekvő és támogatásra utalt érdemes egyének pályakezdését, akik a gazdasági és a szellemi foglalkozási ágak körében önálló pálya alapítására törekszenek.¹⁾

(3) A minisztérium az értelmiségi munkanélküliség leküzdését célzó tevékenység irányítását a vallás- és közoktatásügyi miniszterre bízta, aki ezeknek az ügyeknek az intézésére *miniszteri biztost* nevezett ki.²⁾ A miniszteri biztos helyébe utóbb a *kormánybiztos* lépett.³⁾

(4) A vallás- és közoktatásügyi miniszter a végből, hogy azok az egyetemi és főiskolai végzettséggel rendelkező értelmiségi munkanélküliek, akik a kereskedelmi pályákon kívánnak elhelyezkedni, az ehhez szükséges alapismereteket elsajátíthassák, és ez által elhelyezkedésük megkönnyíthessék, *átképző tanfolyamokat* rendeztetett.⁴⁾

(5) Utóbb a törvényhozás utasította a kormányt, hogy a társadalmi és a gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosítása végett szükséges és halaszthatatlanul szükséges intézkedéseket, — ideértve az értelmiségi munkanélküliség leküzdése végett szükséges intézkedéseket is, — 3 hónap alatt tegye meg.⁵⁾ Ennek az alapján nevezett a minisztérium az értelmiségi munkanélküliség megszüntetésével kapcsolatos ügyek intézésére *kormánybiztost*, akinek hatáskörét is megállapította.⁶⁾

(6) Ezen a téren a legnagyobb jelentőségű a Nemzeti Önállósítási Alap, ill. az abból juttatható *kölcsönök*. Kölcsönben részesülhetnek a gazdasági és a szellemi szabad pályákon elhelyezkedni kívánó főiskolai képesítésű, ill. — ha a fedezet lehetővé teszi — a középiskolai vagy középfokú szakiskolai érettségi bizonyítvánnyal, esetleg egyéb középfokú szakiskolai képesítéssel rendelkező egyének; sőt olyan adományok erejéig, amelyeket

1) 4.600/1937. M. E. 1. §. (1), (2). 2) 4.626/1937. V. K. M. 3) 2.323/1938. M. E. 4) 9.652/1937. V. K. M. 5) 1938:XV. tc. 1. §. 6) 2.323/1938. M. E. 1—3. §.

kifejezetten ilyen célra tettek, kölcsönt lehet nyújtani olyan egyéneknek is, akiknek nincs meg az említett képesítések egyike sem, de szakmájukban kellő gyakorlati jártassággal rendelkeznek.⁷⁾

(7) A Nemzeti Önállósítási Alap a miniszterelnök hatósága alatt működik, és azt a *Nemzeti Önállósítási Tanács* kezeli, amelynek szervezetét és ügyvitelét, valamint az Alaphól szereshető kölcsön megszerzési módozatait minisztériumi rendelet szabályozza.⁸⁾

(8) A kölcsönt a határozatban foglalt utasításnak megfelelően kell *felhasználni*, amit a Nemzeti Önállósítási Tanács ellenőriztet. Ellenkező esetben, valamint a részletek fizetésének elmulasztása, vagy meghatározott nemű bűncselekmények miatt történt elítéltetés esetében a kölcsön haladéktalan visszafizetése követelhető.⁹⁾

(9) Ha a kölcsönvevő meghal, a kölcsön még ki nem fizetett részleteinek folyósítását özvegye és egyenes ági leszármazói kérhetik; örökösei pedig a hátrálék visszafizetésére az általános magánjog szerint lesznek kötelesek.¹⁰⁾

47. §. A katonai szolgálattal kapcsolatos kedvezmények.

(1. Az igazolványos katonák kedvezményei 199. — 2. A hadigondozottak ellátása és kedvezményei. A) Általában 202. — B) Hadirokkantak ellátása 203. — C) Egyéb hadigondozottak ellátása 204. — D) Hatóságok. Eljárás 204. — E) Jelvény- és címhasználat 204. — F) Kedvezmények a hadigondozottak részére 205. — 3. A tűzharcosok érdemeinek elismerése 206. — 4. Hadi telek, vitézi telek 209.)

(1) A katonai szolgálattal kapcsolatos kedvezmények a lakosság széles körét, és a társadalom minden rétegét érintik.

(2) Ezek a kedvezmények részben a rendes — békebeli — katonai szolgálathoz fűződnek, ezek az *igazolványos* legénységi állományú egyének alkalmazásáról szóló törvényben megállapított kedvezmények; részben a *háborúban* szenvedett elhalálozásnak vagy sérülésnek, ill. a *tűzharcos-szolgálatnak* a következményei.

1. Az igazolványos katonák kedvezményei. (1) A legénységi állományú egyéneknek köz- és magánszolgálatban alkalmazásáról szóló törvény szerint az igazolványos katonák (legénységi állományú honvédek, folyamőrök, vámőrök, csendőrök) igényjogosultak *magán- és közszolgálatra*, ha testileg és szellemileg alkalmasak, jó minőségűek és a megkívánt szakképzettséggel rendelkeznek.¹⁾

7) 4.600/1937. M. E. 1. §. (3), (4). 8) U. o. 3—13. §. 9) U. o. 14., 16. §. 10) U. o. 17. §.

1) 1931:III. tc. 1. §.

(2) Az igény megszerzéséhez meghatározott időn át teljesített tényleges katonai szolgálat kívánatik meg, még pedig: *kisegítő szolgálai, altiszti és díjnoki* (havidíjasi, havibéresi) állásra alkalmazáshoz 6 évi szolgálat; *kezelői* állásra 6 évi szolgálat és a középiskola IV. osztályának elvégzése; *irodakezelési tisztviselői* állásra 12 évi szolgálat és a középiskola IV. osztályának elvégzése.²⁾ Megjegyzendő, hogy a telekkönyvvezetői, valamint a börtön- és javítóintézeti tisztviselői állásokra, és a középiskola IV. osztályánál magasabb képesítéshez kötött állásokra előkészítő szolgálat nem jön díjnoki állásként figyelembe.³⁾

(3) A katonai szolgálati idő tartamára tekintet nélkül megilleti az igényt azt, aki az ellenség előtt, vagy a katonai szolgálat teljesítése közben, vagy ezzel szoros kapcsolatban, önhibáján kívül szerzett sérülés következtében katonai szolgálatra alkalmatlanná vált;⁴⁾ továbbá a hadirokkantat, a vitézt és a tűzharcost.⁵⁾

(4) Az igényjogosultakat — kérelmükre — az illetékes miniszter igazolvánnyal látja el, és abban feltünteti, hogy milyen állásra van képesítésük.⁶⁾

(5) *Fenntartott állások* a következők: a *kisegítő szolgálai* (havibéresi, napibéresi), az *altiszti*, a *díjnok* (havidíjasi, napidíjasi), és az *irodai kezelési állások* a közhatóságoknál, az alapoknál stb., általában azoknál a jogi személyeknél, amelyeknek szervezetét törvény állapítja meg. A gyakornoki állás nem fenntartott állás.⁷⁾ A törvénynek a fenntartásra vonatkozó rendelkezései más, még külföldi vállalatokra is kiterjeszthetők.⁸⁾

(6) A fenntartott állások egyharmadát — felváltva — egyszer igazolványossal, egyszer hadirokkanttal, vitézzel vagy tűzharccal kell, egyszer pedig korlátozás nélkül lehet betölteni.⁹⁾

(7) A fenntartott állásokat rendszerint *pályázat* útján kell betölteni, amelynek legrövidebb határideje 30 nap;¹⁰⁾ a fenntartott állások *szabad* egyharmadát azonban pályázat nélkül is lehet tölteni, sőt mellőzni kell a pályázatot akkor, amikor a megüresedett állást (alkalmazást) az illető szolgálati ágban már tényleg szolgálatban álló *igényjogosulttal* töltik be. A pályázat mellőzéséről értesíteni kell a honvédelmi minisztert.¹¹⁾

(8) Ha valamely hatóság stb. valamely fenntartott állást *nem igényjogosulttal* kíván betölteni, a mellőzés okának közlésével értesíti erről az érdekelt minisztert, aki 15 nap alatt fel szólalhat az illetékes miniszternél. Ha ez nem ad helyet a fel szólalásnak, a minisztertanács dönt.¹²⁾

(9) Minden hatóság stb., ha fenntartott állást tölt be, érte-

2) 1931:III. tc. 2. §., 1938:IV. tc. 6. §. (2). 3) 1938:IV. tc. 6. §. (3). 4) 1931:III. tc. 3. §. 5) 1938:IV. tc. 6. §. (5). 6) 1931:III. tc. 4. §. 7) U. o. 5. §., 1938:IV. tc. 6. §. (2). 8) 1931:III. tc. 7. §. 9) 1938:IV. tc. 6. §. (4). 10) 1931:III. tc. 9. §. 11) 1938:IV. tc. 6. §. (6). 12) 1931:III. tc. 11. §. (1).

síti az érdekelt minisztert arról, hogy az állást kivel töltötte be, pályázott-e igényjogosult, és ha pályázatot nem írtak ki, hogy ez mi okból történt.¹³⁾

(10) Az állami, vagy nyugdíjviszonosság alá eső más közszolgálati állásra kinevezett igazolványosnak azt a *katonai szolgálati idejét*, amelynek alapján a katonai ellátásra vagy végkielégítésre már igényt szerzett, a nyugellátás szempontjából be kell számítani, ha az alkalmazás a katonai kötelekből elbocsátás után 5 éven belül történt. A korábbi szolgálati idő beszámításáért az igazolványostól nem lehet *utánfizetést* követelni. A *nyugdíjas* igazolványosnak nyugdíjban eltöltött ideje nem számít, de nem is megszakítás. A *végkielégített* igazolványos korábbi szolgálati idejét csak akkor lehet beszámítani, ha a végkielégítés összegét — kinevezésétől számított 90 nap alatt — visszafizeti; ha azonban újabb állásától korábban válik meg, semhogy nyugdíjra vagy végkielégítésre igényt szerzett volna, a visszafizetett végkielégítést neki ismét ki kell adni. *Nyugdíjmegváltás* esetében a korábbi szolgálati időt akkor sem lehet beszámítani, ha a megváltást visszafizetné. A *nem nyugdíjas* igazolványos nyugdíjra (végkielégítésre) akkor tarthat igényt, ha újabb alkalmazásában legalább 5 évig szolgált. Az igazolványos *özvegyére* és *árva*ira az általános szabályok irányadók.¹⁴⁾

(11) Az állami vagy önkormányzati *tisztviselői* állásra kinevezett vagy megválasztott igazolványost a legelső fizetési osztály legalacsonyabb fokozatára megállapított illetmény illeti meg.¹⁵⁾

(12) Az *állami rendszerű kezelői és altiszti* állásra kinevezett igazolványos illetményeinek megállapításánál katonai szolgálati idejének 3 évet meghaladó részét *kezelői*, ill. *altiszti* szolgálatban eltöltöttnek kell tekinteni; a *nem állami rendszerű segédtszti vagy altiszti* állásra alkalmazott igazolványosok fizetésének megállapításánál a katonai szolgálati idő felét az említett minőségben eltöltöttnek kell tekinteni; azonban ezen az alapon nem lehet őt olyan fizetési fokozatba sorozni, amelybe csak külön előléptetéssel lehet jutni.¹⁶⁾

(13) A katonai szolgálati idő beszámítása nem hat ki a *ranghelyre*.¹⁷⁾

(14) Az, akit a törvényben felsorolt bűncselekmények valamelyikéért jogerősen elítéltek, nem kaphat igazolványt, és ha kapott, attól meg kell őt fosztani.¹⁸⁾

(15) A törvény felsorolja azokat az okokat, amelyek miatt az igazolvány kiállítására vonatkozó *igény megszűnik*, ill. a kiállított igazolvány érvényét veszti. Ezek közé tartozik a 45. életév betöltése is.¹⁹⁾

13) 1931:III. tc. 11. §. (4). 14) U. o. 12. §. 15) U. o. 13. §. 1. 16) U. o. 13. §. 3. 17) U. o. 13. §. 4. 18) U. o. 15. §. 19) U. o. 16. §.

(16) Az igazolványosok részére fenn *nem* tartott állásokra *elsőbbiség* illeti meg a vitézi rend tagjait, az 1914—18. évi arvonalbeli szolgálatosokat és a rokkantakat.²⁰⁾

(17) Az igazolványosok *elsőbbiségét* nem érinti azok *elsőbbiségi igénye*, akiket *létszámcsökkentés* során vontak végelbánás alá.²¹⁾

(18) Ha a törvény rendelkezéseit valamely *vállalat* hagyta figyelmen kívül, 15 nap alatt felszólalhat a pályázott igényjogosult, valamint az érdekelt miniszter annál a miniszternél, akinek felügyeleti jogkörébe a vállalat tartozik. Ez a miniszter a vállalat intézkedését megsemmisítheti. A miniszter határozata ellen panasszal lehet fordulni a közig. bírósághoz. Panasszal élhet pedig az igényjogosult igazolványos, az érdekelt miniszter, és az érdekelt vállalat. A közig. bíróság, ha helyt ad a panasznak, megsemmisíti a választást, és új pályázat kiírását rendeli el. Nincs helye közig. bírósági panasznak, a kinevezéstől számított fél év eltelte után.²²⁾

2. A hadigondozottak ellátása és kedvezményei. A) Általában. (1) Hadigondozásra van igényük a törvény szerint mindazoknak, akik az 1914—18. évi világháborúban teljesített hadiszolgálat következtében közvetlenül vagy közvetve valaminő veszteséget szenvedtek, ha nem tartoznak a katonai nyugdíjasok közé.²³⁾

(2) A *hadigondozás* *nemei*: járadék, járadéksegély, járadékmegváltás, temetési segély, gyógyászati ellátás, rokkantotthoni ellátás, kiképzés új életpályára, nevelőintézeti ellátás, ösztöndíj, és egyéb kedvezmények, jogok és előnyök.²⁴⁾

(3) A *hadigondozottak csoportjai* a következők: 1. hadirokkantak, 2. hadiözvegyek, 3. hadiárvák, 4. hadigyámoltak, és 5. hadigondozott családtagok. Mindezek fogalmát a törvény egyenkint meghatározza; közülök talán csak azt szükséges kiemelni, hogy *hadigyámolt* a hadirokkantnak a törvényes gyermeke, aki legkésőbb a hadiszolgálat megszűnését követő 2 éven belül kötött házasságból a törvény hatálybaléptéig (1932. máj. 23.) született, vagy akit a rokkant legkésőbb a hadiszolgálat megszűnését követő 1 éven belül örökbefogadott vagy törvényesített; *hadigondozott családtag* pedig a teljesen kereső- és munkaképtelen, vagyontalan *apa*, vagy *özvegy anya*, ilyenek nem léteben a *nagyapa*, vagy *özvegy nagymama*, vagy a teljes árvaságra jutott *testvér*.²⁵⁾

(4) A törvény a *hadigondozottakat* pénzbeli ellátás szempontjából *tiszti*, *altiszti* és *legénységi* ellátási csoportba, a *hadirokkantakat* pedig — ezeken a csoportokon belül — *I—IV. járadékosztályba* sorozza.²⁶⁾

20) 1931:III. tc. 20. §. 21) U. o. 22. §. 22) U. o. 23. §. 23) 1933:VII. tc. 1. §. (1). 24) U. o. 1. §. (2). 25) U. o. 2. §. 26) U. o. 3. §.

(5) A törvény felsorolja azokat az okokat, amelyek a hadigondozási igényből kizárnak; ezek közé tartozik az is, hogy hadigondozásra nem tarthat igényt az a rokkant, akinek kereső- és munkaképesség-csökkenése nem éri el a 25%-ot.²⁷⁾

(6) A törvény felsorolja továbbá azokat az okokat, amelyek miatt a pénzellátás szünetel, ill. megszűnik.²⁸⁾

(7) Megállapítja a törvény a *járadék* és az egyéb *rendszeres pénzellátás*, továbbá a *nevelési pótlék* folyósítását, lefoglalhatatlanságát stb.²⁹⁾

(8) A járadék szünetelése esetében a honvédelmi miniszter méltánylást érdemlő esetekben *járadéksegélyt* engedélyezhet.³⁰⁾

(9) Az a *hadirokkant*, akinek kereső- és munkaképessége 50%-nál kisebb mértékben csökkent, továbbá a *hadiözvegy* kérheti a *járadékmegváltást*, amely a járadék utolsó havi összegének harminchatszorosa.³¹⁾

(10) Az ellátásban részesülő hadirokkant és hadiözvegy, továbbá az a hadirokkant, aki járadékát megváltotta, *temetési segélyben* részesül, amelynek összegeit a törvény állapítja meg.³²⁾

B) Hadirokkantak ellátása. (1) Az ellátásban részesülő hadirokkant, ha a hadiszolgálattal okszerű összefüggésbe hozható polgári kereső- és munkaképességének csökkenése 100%-os, az I., ha 75—100%-os, a II., ha 50—75%-os, a III., és ha 25—50%-os, a IV. *járadékosztályba* tartozik.³³⁾

(2) Az a hadirokkant, aki a *hadiszolgálattal okszerű összefüggésben álló betegségben*, *sérülésben* vagy *egyéb fogvatkozásban* szenved, ingyenes orvosi kezelésben és kórházi ápolásban részesül; — az I. és II. járadékosztályba tartozók minden *egyéb betegségben* is, kivéve, ha róluk a társadalombiztosítás gondoskodik. A gyógykezelés módozatait a törvény részletezi.³⁴⁾

(3) A hadirokkantnak ingyenes igénye van *hiányzó testrészének mesterséges pótlására* és mindazokra a *gyógyászati segédeszközökre*, amelyek keresőképességét helyreállítják, vagy fokozzák; igénye van továbbá mindazok javítására és utánpótlására is.³⁵⁾

(4) Az a hadirokkant, akinek létfenntartását, külön ápolását és gondozását súlyosabb fogyatkozása miatt sem ő maga, sem családi környezete nem tudja biztosítani, a *Hadirokkant-Otthonban rokkantotthoni ellátásra* tarthat igényt. Ez magában foglalja a lakást, ételmezést, ruházatot, orvosi kezelést és gyógyszerellátást; ezenkívül megilleti a rokkantot *rokkantotthoni pótlék*.³⁶⁾

(5) A 40. életévét még be nem töltött az a hadirokkant, aki rokkantsága miatt korábbi foglalkozását nem folytathatta,

27) 1933:VII. tc. 4. §. 28) U. o. 5., 6. §. 29) U. o. 7. §. 30) U. o. 8. §. 31) U. o. 9. §. 32) U. o. 10. §. 33) U. o. 11. §. 34) U. o. 12. §. 35) U. o. 13. §. 36) U. o. 14. §.

a hadiszolgálat megszűntétől számított 5 éven belül államköltségen új életpályára való kiképzésben részesült.³⁷⁾

C) Egyéb hadigondozottak ellátása. (1) *Hadiözvegy* és *hadiárva* csak akkor kaphat ellátást, ha megélhetése egyébként nincs biztosítva.³⁸⁾

(2) Anyai gondozásban lévő *hadiárva* árvajáradékát az anya özvegyi járadékának *pótlékeként* kapja. Ha az anya nem él, vagy újra férjhez ment, az *árvajáradékot* a *hadiárva* kapja. Az *árvajáradék* és a *hadigyámolt nevelési pótléka* a 16. életév betöltéséig jár, de *további folyósítását* elrendelheti a honvédelmi miniszter, ha az érdekelt iskolai tanulmányokat folytat, vagy magával tehetetlen nyomorék, siketnéma stb. *Egyéb* hadigondozási támogatás legfeljebb a 24. életév betöltéséig terjed.³⁹⁾

(3) A honvédelmi miniszter a *hadigondozott családtagokat járadéksegélyben* részesítheti, ha létfenntartásuk e nélkül veszélyeztetve volna.⁴⁰⁾

D) Hatóságok. Eljárás. (1) A hadigondozottak ellátási ügyeinek irányítása, felső fokon intézése, általános igazgatása és felügyelete a honvédelmi miniszter feladata. A *járandóságokat* a honvédelmi miniszter állapítja meg, ill. engedélyezi, és a m. kir. közp. illetményhivatal utalványozza, számfejtí és könyveli.⁴¹⁾

(2) A hadigondozottak *igényjogosultságának* elbírálása a *Hadigondozási Bizottságok* feladata. Ilyeneket alakítani kell minden járásban, minden városban és Budapest minden kerületében.⁴²⁾

(3) Az igénynek, ill. a magasabb rokkantsági foknak *megállapítását* a jogalap keletkezésétől számított 1 év alatt kell kérni. A kisebb jelentőségű kérdésekben a Hadigondozó Bizottság, a többiekben a honvédelmi miniszter határoz.⁴³⁾

(4) A hadigondozottak személyi és ellátási adatait — az erre szolgáló *nyilvántartási lapokon* — a községi (kör-) jegyzők, a polgármesterek, Budapesten a ker. előjárók tartják nyilván, és ugyanők állítják ki évenként a *Hadigondozási Igazolványokat* is.⁴⁴⁾

(5) A törvény hatálybalépte előtt elszenvedett veszteségért *pénzellátásra* irányuló új igényt csak kivételesen lehet érvényesíteni.⁴⁵⁾

E) Jelvény- és címhasználat. (1) A hadirokkantat a *hadirokkant-jelvény* illeti meg, amelyet az államfő adományoz.⁴⁶⁾

(2) Hadirokkant *katonai rendfokozatát* polgári kereseti foglalkozása körében egyáltalában nem, egyébként pedig csak a szolgálati beosztásra utalás nélkül, és csak annak feltüntetésével használhatja, hogy az nem áll fenn többé.⁴⁷⁾

37) 1933:VII. tc. 15. §. 38) U. o. 16. §. 39) U. o. 17. §. 40) U. o. 18. §. 41) U. o. 19. §. 42) U. o. 20. §. 43) U. o. 21. §. 44) U. o. 22. §. 45) U. o. 23. §. 46) U. o. 24. §. 47) U. o. 25. §. (1).

(3) A *hadirokkant-, hadiözvegy-, hadiárva- és hadigyámolt-címet* az, aki a pénzellátásról önként mondott le, vagy aki járadékmegváltásban részesült, *engedély nélkül*, más pedig csak a *Hadigondozó Bizottság engedélyével* használhatja. A honvédelmi miniszter az érdekelt miniszterekkel egyetértve szabályozhatja, hogy ezeket a *címeket* az üzleti vagy a kereseti foglalkozással kapcsolatban, vagy egyesületek, pártok, intézetek, cégek stb. megjelölésében milyen feltételek mellett lehet használni.⁴⁸⁾

(4) *Gyűjtések, előadások* stb. céljaul a hadigondozást csak abban az esetben szabad megjelölni, ha a tiszta jövedelemnek legalább 60%-a jut hadigondozási célra.⁴⁹⁾

(5) A jogosulatlan jelvény- vagy címhasználat kihágás.⁵⁰⁾

F) Kedvezmények a hadigondozottak részére. (1) A hadigondozottak több irányú *illetékmentességben* részesülnek.⁵¹⁾ Illetékmentesek a hadigondozási célra rendezett *gyűjtések* stb., jövedelmük pedig *adómentes*.⁵²⁾

(2) *Vagyoni bizonyítvány* kiállításánál a hadigondozási ellátás havi 120 P-ig figyelmen kívül marad.⁵³⁾

(3) Hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárvák a *rokkant-ellátási adó* alól mentesek.⁵⁴⁾

(4) Az *ellátásban* részesülő vagy *megváltásban* részesült hadirokkantak a *kézi közmunka* és ennek váltsága alól mentesek.⁵⁵⁾

(5) *Alkalmaztatás* tekintetében: némely állások kizárólag hadirokkantaknak, ill. hadiözvegyeknek vannak fenntartva;⁵⁶⁾ *iparüzemeknél* stb. az alkalmazottak 10%-áig hadirokkantakat, *mozgósínházakban* 40%-ig hadigondozottakat kell alkalmazni;⁵⁷⁾ 500 kat. holdnál nagyobb *mezőgazdasági ingatlanon* az állandó alkalmazottak és cselédek 10%-ának hadirokkantnak, hadiözvegynek és hadiárvának kell lennie;⁵⁸⁾ *állami és önkormányzati alkalmazásnál* a hadigondozottaknak előnyük van;⁵⁹⁾ a kifogástalan minőségű közszolgálati alkalmazott hadirokkantat, hadiözvegyet és hadiárvát *létszámcsökkentés* során csak saját kérésére lehet elbocsátani.⁶⁰⁾ A hadirokkantak és a hadiözvegyek közt egyenlő feltételek mellett azt kell *előnyben* részesíteni, akinek több gyermeke van, vagy a támogatásra inkább rászorult; a hadiárvák és hadigyámoltak közt pedig azt, aki jobb tanulmányi előmenetelt tanúsít.⁶¹⁾

(6) A *hadiárvák* és *hadigyámoltak* a közép- és középfokú, valamint a főiskolákon és az egyetemeken a *felvételnél* elsőbbségben, továbbá *tandíjmentességben* részesülnek; aztán

48) 1933:VII. tc. 25. §. (2), (3), (5). 49) U. o. 25. §. (4). 50) U. o. 25. §. (6)–(8). 51) U. o. 26. §. (1)–(5). 52) U. o. 26. §. (8). 53) U. o. 26. §. (6). 54) U. o. 26. §. (7). 55) U. o. 26. §. (9). 56) U. o. 27. §. (1), (2). 57) U. o. 27. §. (3), (4). 58) U. o. 27. §. (5), 1938:IV. tc. 9. §. (4). 59) 1933:VII. tc. 27. §. (11). 60) U. o. 27. §. (12). 61) U. o. 27. §. (13).

öszlőndíjban és ingyenes nevelőintézeti (árvaházi) elhelyezésben részesíthetők; végül a honvéd-zenekarok sorába a növénydekek 50%-a erejéig kizárólag hadiárvákat és hadigyámoltakat kell felvenni.⁶²⁾

(7) Az ellátásban részesülő hadirokkantak, valamint az I. járadékosztályba tartozóknak a kísérői is vasúti menetdíjkezdvezményben részesíthetők.⁶³⁾

(8) A hadirokkantakat a következő kereskedelmi és ipari kedvezmények illetik: 1. közszállításoknál és munkálatoknál hadirokkant-iparosokat és vállalkozókat előnyben kell részesíteni; hadirokkant-kisiparosok 6%-os, egyéb hadirokkant-iparosok és vállalkozók — 30.000 P értékig — 2%-os árelőnyben részesülnek; 2. hadigondozott utcai árusokat zárórán túl terjedő árusítás kedvezményében kell részesíteni; 3. az utcai árusítások egyes nemeit kizárólag hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárvák részére lehet biztosítani; 4. ószeres-, zsidó- és házalási, továbbá utcai árusítási és helyfoglalási engedélyeket elsősorban és legalább 50%-ig hadigondozottaknak kell adni; 5. a házalási, utcai és piaci árusítási és a vásári kirakodási szabályrendeletekben a hadigondozottaknak könnyítéseket és előnyöket kell biztosítani;⁶⁴⁾ állami egyedárusági cikkek árusítására, ideértve a kizárólagos dohányárusítást is, és más jogosítványok kihasználására, ideértve a korlátlan italmérést is, az engedélyeket legalább 50%-ig alkalmas hadigondozottaknak kell adományozni.⁶⁵⁾

(9) Könyöradománygyűjtési engedélyt hadigondozottak nem lehet adni.⁶⁶⁾

3. A tűzharcosok érdemeinek elismerése. (1) Tűzharcos a törvény szerint az, aki az 1914—18. évi világháborúban teljesített szolgálata alapján a Károly-csapatkereszt tulajdonosa.⁶⁷⁾ Ezek iránt a nemzet háláját olyan támogatással is le akarja róni, amely a polgári életben való boldogulásuk elősegítésére szolgál.⁶⁸⁾

(2) A tűzharcos-elnevezés használatát miniszteri rendelet szabályozza. Politikai párt tűzharcos-elnevezést nem használhat.⁶⁹⁾

(3) A katonai szolgálattal kapcsolatos kedvezményekre vonatkozó igények sorrendje a törvény szerint a következő: 1. a vitézi rendű hadirokkantak; 2. a többi hadirokkantak; 3. a vitézi rend tagjai; 4. a tűzharcosok; 5. a háborúban katonai szolgálatot teljesítettek, 6. a béke idejében katonai szolgálatot teljesítettek. Az egyes csoportokon belül — a rászorultság és a gyermekek száma mellett — 1. a harcéri kitüntetések minősége; 2. a sebesülések száma; 3. az arcvonalbeli szolgálat ideje állapítja meg az elsőbbséget. A hadiözvegyek, a hadiárvák és a hadigyámoltak a tűzharcosok után következnek.⁷⁰⁾

62) 1933:VII. tc. 28. §. 63) U. o. 29. §. 64) U. o. 30. §. 65) U. o. 31. §. (1). 66) U. o. 31. §. (2). 67) 1938:IV. tc. 1. §. (1). 68) U. o. bev. 69) U. o. 1. §. (3), (4). 70) U. o. 3. §.

(4) A törvényhatósági és a községi legtöbbadófizetők névjegyzékének összeállításánál az igazolt tűzharcosok adóját kétszeresen kell számítani.⁷¹⁾

(5) A tűzharcos-megjelölést kívánatra az anyakönyvben is fel kell tüntetni.⁷²⁾

(6) Közalkalmazásnál stb. a tűzharcost — egyenlő feltételek mellett — előnyben kell részesíteni az igazolványosokkal szemben. Alkalmaztatásuk felső korhatára a betöltött 45-ik életév.⁷³⁾

(7) Az állami, és az állammal nyugdíjviszonyosságban álló szolgálatokban nyugdíjazás szempontjából a tűzharcosnak a világháborúban eltöltött összes szolgálati idejét — kérelmére — akkor is számításba kell venni, ha a két szolgálat közé eső idő 30 napnál több, de két, ill. ha 1895—1899-ben született: három évet nem halad meg, sőt ha a tűzharcos az említett 2, ill. 3. év alatt azért nem léphetett szolgálatba, mert olyan területen lakott, amely az ellenséges megszállás alól csak 1920. okt. 31-ike után szabadult fel, katonai szolgálatát — kérésére — akkor is be kell számítani, ha a megszállás megszűntét követő 1 év alatt szolgálatba lépett. Ez áll a már nyugdíjazottak ellátási összegének megállapítására is.⁷⁴⁾

(8) A törvény hatálybaléptétől (1938. jan. 9.) kezdve minden olyan tűzharcosnak hadipótlékra van igénye, aki olyan alkalmazotti csoportba tartozik, amelynek tagjai hadipótlékra igényjogosultak. Hadipótlékra van igényük a díjnokoknak, a kíséret szolgálatnak, és az illetmények szempontjából ezekkel egy tekintet alá eső tűzharcos alkalmazottaknak, valamint a hadipótlékra igényjogosult nyugdíjasoknak is. Igényjogosultak az önkormányzati testületek intézeteinél, közintézményeinél, közműveinél és üzemeinél alkalmazottak is.⁷⁵⁾

(9) A legalább 20 alkalmazottat állandóan foglalkoztató üzemekben és vállalatokban mindaddig, amíg az alkalmazott tűzharcosok száma a férfi alkalmazottak egy tized részét el nem éri, alkalmas tűzharcos jelentkezése esetében a férfi-alkalmazottak létszámában megüresedő helyek felerészére tűzharcost kell alkalmazni. Ugyanez áll az 500 kat. holdnál nagyobb terjedelmű és 2.500 K-nál nagyobb tiszta jövedelmű mezőgazdasági ingatlanok állandó férfi-alkalmazottaira is. Ha igényjogosult tűzharcos-jelentkező nincs, a munkaképtelen tűzharcos helyett az őt eltartó családtagot kell a tűzharcos-létszám terhére alkalmazni.⁷⁶⁾

(10) A hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárvák alkalmazására vonatkozó kötelezettség, amely eddig az 1.000 kat.

71) 1938:IV. tc. 4. §. 72) U. o. 5. §. 73) U. o. 6. §. 74) U. o. 7. §. 75) U. o. 8. §. 76) U. o. 9. §. (1)—(3).

holdat meghaladó ingatlanokra állott fenn, már az 500 kat. holdat meghaladó mezőgazdasági ingatlanokra kiterjesztetett.⁷⁷⁾

(11) *Gyógyszertári jogosítvány* adományozásánál a hadirokkant, a vitéz vagy a tűzharcos-gyógyszerészt, és ha ilyen pályázó nincs, a gyógyszerész-hadiözvegycet előnyben kell részesíteni.⁷⁸⁾

(12) Ha a *gyógyszertári alkalmazottak* száma 2 vagy 3, legalább egy, és ha 3-nál több, legalább két hadirokkantat, vitézt vagy tűzharcost kell alkalmazni, ha ilyen jelentkezik.⁷⁹⁾

(13) Aki valamely nyugdíjintézetnek vagy nyugdíjpénztárnak már háborús bevonulása előtt is tagja volt, követelheti, hogy a háborúban teljesített katonai szolgálatának idejét nyugellátásra jogosító szolgálati idejéhez hozzászámítsák — arra való tekintet nélkül, hogy a nyugdíjintézeti vagy nyugdíjpénztári járulékot a katonai szolgálat alatt fizette-e, hogy tehát tagsági viszonya a háború alatt szünetelt, ill. megszűnt-e.⁸⁰⁾

(14) Aki az 1914—18. évi világháborúba bevonuláskor az OMBI-nek I., vagy II., vagy nyugdíj-csoportjabeli tagja volt, háborús katonai szolgálatának idejét ellátásának megállapításánál be kell számítani, akár megfizette erre az időre tagsági díját, akár nem.⁸¹⁾

(15) Az előbbi rendelkezések *nem* érvényesek az OTI és a MABI öregségi, rokkantsági, özvegyeségi és árvasági, valamint az OTI bányá-nyugbérbiztosítására.⁸²⁾

(16) Állami és egyéb közérdekű *közszállítások és munkálatok* odaítélésénél a tűzharcosok előnyei a következők: a) *kisipari* közszállításoknál a *tűzharcos-kisiparosoknak* és szövetkezeteiknek ajánlatát a 6%-os árelőnyön felül előnyben kell részesíteni más kisiparosokkal és szövetkezeteikkel szemben; de nem érvényesíthető ez az előny a *vitéz*, vagy ellátásban részesülő *hadirokkant* kisiparosokkal és ezek szövetkezeteivel szemben, valamint akkor sem, ha *nem helybeli* tűzharcos-kisiparos ajánlata áll helybeli kisiparossal szemben; b) a *nem kisipari* közszállításoknál a tűzharcos-iparosok és vállalkozók ajánlatát 30.000 P értékhatárig 2% árelőnyben kell részesíteni. Ezen az értékhatáron túl nincs árelőny; de — egyenlő feltételek mellett — a *tűzharcosokat* előnyben kell részesíteni. *Nem* részesíthető azonban előnyben a *tűzharcos-iparosok* és vállalkozók ajánlata a *vitézek* és az ellátásban részesülő *hadirokkantak* ajánlatával szemben, valamint a *nem helybeli* tűzharcosok ajánlata a helybeli ajánlattevők ajánlatával szemben.⁸³⁾

(17) Állami *egyedárusági cikkek* árusításának engedélyezésénél és a *hatósági engedélytől* függő egyéb jogosultság meg-

77) 1938:IV. tc. 9. §. (4). 78) U. o. 10. §. (1). 79) U. o. 10. §. (2). 80) U. o. 11. §. (1). 81) U. o. 11. §. (2). 82) U. o. 11. §. (3). 83) U. o. 12. §.

adásánál — egyenlő feltételek mellett — a *tűzharcosokat* előnyben kell részesíteni; — a *hadigondozottak* és a *vitézek* kedvezményei azonban érintetlenül maradnak.⁸⁴⁾

(18) A *tűzharcosok* előnyben részesülnek továbbá az *ipar-engedélyek korlátozása*, valamint a *kéményseprő-ipar-engedélyek korlátozása* esetében is, de csak a *hadigondozottak* jogainak érintetlenül hagyása mellett.⁸⁵⁾

(19) Előnyben kell részesíteni a *tűzharcosokat* a *behozatali* és a *kiviteli engedélyeknél* is.⁸⁶⁾

(20) A járadékos hadirokkantak, a hadiözvegycet és hadiárva, a vitézségi éremtulajdonosok és a tűzharcosok a föld-, a ház- és az általános kereseti adó, valamint ezek pótdadói után — rokkantságuk nagyságával fordított arányban — 5—30%-os *adó mérséklésben* részesülnek.⁸⁷⁾

(21) A tűzharcosok gyermekei az *iskolákba felvételnél* előnyben, az iskolákban pedig a *tandíjmentesség* és mindenféle *díj* tekintetében elsőbbségben részesülnek.⁸⁸⁾

(22) Az *ügyvédek* számának korlátozásánál a tűzharcosok és fiaik elsőbbségben részesülnek.⁸⁹⁾

(23) A tűzharcosok a m. kir. államvasutak és a kezelésükben levő vasutak vonalain esetről-esetre menetdíjkedvezményben részesülnek.⁹⁰⁾

(24) A *tűzharcos-megjelölés* jogosulatlan használata, valamint a tűzharcosok kötelező alkalmazására vonatkozó rendelkezések megszegése kihágás.⁹¹⁾

(25) A tűzharcos *elveszti* a törvényben biztosított jogait, ha őt büntették, az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló törvénybe ütköző, vagy vagyon ellen elkövetett vétség miatt elítélték.⁹²⁾

4. Hadi telek, vitézi telek. (1) *Hadi telek* az az ingatlan, amelynek tulajdonjogát hadirokkantra, hadiözvegycet vagy hadiárva — megélhetésük elősegítése érdekében — olyan kikötéssel ruháztak át, hogy arra a minisztériumi rendeletben megállapított elidegenítési, terhelési, haszonbérbeadási, használatra vagy haszonélvezetre átengedési, végrehajtási és örökösödési tilalom, ill. korlátozások legyenek kötelezők.⁹³⁾

(2) *Vitézi telek* azok az ingatlanok, amelyeket az államfő a magyar állam védelmében kitünt honfiaknak olyan feltétellel adományoz, hogy azokhoz különleges jogi minőség és meghatározott közszolgáltatások teljesítésének kötelezettsége fűződik.⁹⁴⁾ Ezeket a közszolgáltatásokat az adománylevél, vagy az ehhez esetleg csatolt szabályzat, vagy miniszteri rendeletek állapítják meg.⁹⁵⁾

84) 1938:IV. tc. 13. §. (1). 85) U. o. 13. §. (2). 86) U. o. 13. §. (3). 87) U. o. 14. §. 88) U. o. 15. §. 89) U. o. 16. §. 90) U. o. 17. §. 91) U. o. 20. §. 92) U. o. 21. §. 93) 1.820/1917. M. E. 94) 6.650/1920. M. E. 1. §. 95) U. o. 8. §. (3).

(3) A megterhelési, elidegenítési stb. tilalom, ill. korlátozás a vitézi telekre is áll.⁹⁶⁾

(4) Öröklés tekintetében a vitézi telek csak oszthatatlan egészként szállhat át az utódra. Az öröklés rendjét az adománylevél vagy alapítólevél állapítja meg. Ha ez másként nem rendelkezik, a vitézi telket a leszármazók közül az alkalmas fiúivadék igényelheti az elsőszülöttség rendjében; ilyenek nem létében az adományos vagy alapító elődnek fiágából származó alkalmas férfirokonai közül az elsőszülöttség rendjében sorra kerülő; ha ilyen sincs, nőleszármazójának alkalmas férje vagy leendő férje. A vitézi telek örököse az örökhagyó kötelezettségeiért csak a vitézi telken és felszerelésén felül kapott örökrésze erejéig felel. Nem alkalmas a vitézi telek átvételére az erkölcsileg megbízhatatlan személy, továbbá az, aki a vitézi telekkel kapcsolatos közszolgálatok teljesítésére szellemileg vagy testileg képtelen.⁹⁷⁾

(5) A földbirtokreform-törvény a hadi telkekre és a vitézi telkekre vonatkozó rendelkezéseket hatályukban kifejezetten fenntartotta.⁹⁸⁾

96) 6.650/1920. M. E. 3. §. 97) U. o. 4. §. 98) 1920:XXXVI. tc. 77. §.

IV. RÉSZ. A biztosítás.

48. §. A biztosítás általában.

(1) A biztosítás kétoldalú jogügylet. A *biztosított* kötelezi magát a megállapított biztosítási díj fizetésére; a *biztosító* viszont arra, hogy valamely meghatározott esemény bekövetkezése esetében az okozott vagyoni hátrányt megtéríti, ill. a meghatározott életkor elérésekor, vagy a biztosított elhalálozásakor a biztosítottnak, ill. a kedvezményezettnek a biztosítási összeget kifizeti.¹⁾

(2) A biztosításnak eredetileg két fajtát ismerték: a kár- és az életbiztosítást. Mindkettő *nyerészkedési célú magánvállalkozás* volt, és mint ilyen — természetesen — nem volt kötelező.

(3) Később fejlődött ki a szociális biztosításnak sokféle fajtája: a betegségi, baleseti, öregségi, rokkantsági, özvegyeségi és árvasági biztosítás.

(4) A szociális biztosításnak két jellemző tulajdonsága, hogy azt nem nyerészkedési célú intézmények valósítják meg, és hogy az a meghatározott foglalkozásúakra kötelező.

(5) A szociális biztosításnak — a biztosítottak foglalkozása szerint — két főága van, az egyik az ipari, a kereskedelmi, a háztartási és az értelmiségi munkakörben, — a másik a mezőgazdasági munkakörben foglalkozók biztosítása. Az előbbit, az ü. v. társadalombiztosítást, — sok más hasonnemű intézet mellett — az Országos Társadalombiztosító Intézet = OTI, és a Magánalkalmazottak Biztosító Intézete = MABI, — az utóbbit kizárólag az Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézet = OMBI látja el.

(6) Azonban az említett biztosítások egyike sem terjed ki a közszolgálati alkalmazottakra. Ezekre vonatkozóan külön van szabályozva a betegsegélyezés, és az öregség vagy szolgálatkép telenség esetére a nyugellátás.

(7) Ismertetni fogjuk tehát: I. a társadalombiztosítást; II. a mezőgazdaságban foglalkozók biztosítását; és III. a közszolgálati alkalmazottak betegsegélyezését és nyugellátását.

1) 1875:XXXVII. tc. 463., 498. §.

I. Fejezet. A társadalombiztosítás.

49. §. A társadalombiztosítás általában.

(1) A társadalombiztosítás széleskörű szociális intézménye az iparosgédek és a gyári munkások önkéntes segélyezéséből indult ki.

(2) Az ipartörvény (1884:XVII. tc.) ugyanis — addig is, amíg általában a segédek és gyárimunkások segélyezési ügye külön törvény által rendeztetik — megengedte, hogy az iparosgédek többsége *segélypénztárak* létesítését elhatározhassa, amelyhez azonban azután az iparos is köteles volt hozzájárulni.¹⁾ Ez a törvény általánosságban segélyezésről szól, de még a segélypénztárak megalkotását sem tette kötelezővé.

(3) Az első külön törvény, amely az iparüzemekben, bányákban, építkezéseknél stb. foglalkoztatott munkások, tanoncok, gyakornokok stb. *betegség* esetére való biztosítását kötelezővé tette, az 1891:XIV. tc. volt, amely azt is megengedte, hogy a biztosításra nem kötelezett alkalmazottak, valamint családtagjaik önként is beléphessenek a biztosítottak közé.²⁾

(4) Ennek a törvénynek a helyébe lépett az 1907:XIX. tc., amely a *betegség* esetére való kötelező biztosítás mellett kötelezővé tette a *baleset ellen* való biztosítást is, és azt a kötelezettséget kiterjesztette a belföldi üzemeknek állandóan külföldön foglalkoztatott magyar honos alkalmazottaira, valamint a belföldi üzemekben alkalmazott külföldi honosokra is, — a balesetbiztosítást azonban az utóbbiakra csak viszonyosság esetében.³⁾ Lehetőséget engedett továbbá mind betegség, mind baleset esetében az önkéntes biztosításra is.⁴⁾

(5) A ma hatályban álló 1927:XXI. tc. rendelkezik újabban az ipari stb. alkalmazottaknak betegség és baleset esetére szóló kötelező biztosításáról; kiegészíti ezt az öregség, rokkantság, özvegyesség és árvaság esetére szóló kötelező biztosítást elrendelő 1928:XL. tcikk.

(6) Ma tehát az ipari stb. alkalmazottakra vonatkozóan kötelező a biztosítás: betegség, baleset, öregség, rokkantság, özvegyesség és árvaság esetére. Ezeknek a biztosítási nemeknek a gyűjtőneve a „*társadalombiztosítás*“.

(7) Meg kell azonban jegyezni, hogy jogszabályaink a kö-

1) 1884:XVII. tc. 142., 143. §. 2) 1891:XIV. tc. 4. §. 3) 1907:XIX. tc. 1—5. §. 4) U. o. 7., 8. §.

telező biztosítás mellett módot nyújtanak az *önkéntes*, valamint az *önkéntes továbbfizetéssel fenntartott* biztosításra is.

(8) A társadalombiztosításra vonatkozó rendelkezéseket a következő rendszerbe foglalva ismertetjük, ú. m. szólni fogunk:

1. a biztosítási kötelezettségről és ennek kapcsán az önkéntes biztosításról;

2. a társadalombiztosítási járulékokról és díjakról;

3. a társadalombiztosítási szolgáltatásokról, jelesen: *a)* a betegsegélyezésről, *b)* a baleseti kártalanításról, *c)* az öregségi, rokkantsági, özvegyességi és árvasági biztosítási szolgáltatásokról; *d)* az egészségvédő és a gyógyító szolgáltról;

4. az eljárásról, ú. m.: *a)* a bejelentésről, *b)* a biztosítási szolgáltatások körüli eljárásról;

5. a biztosító intézményekről, mégpedig: *a)* a biztosító intézetekről és tagjaikról, *b)* az OTI vállalati pénztárainak, *c)* az elismert vállalati nyugdíjpénztárakról, *d)* az intézetek ügyviteléről és *e)* az intézetek háztartásáról;

6. az állami felügyeletről.

(9) E helyütt meg kell említeni, hogy a Genfi Nemzetközi Munkaügyi Szervezet nemzetközi egyezmény-tervezet alakjában gondoskodott arról, hogy a tagállamok a betegségi és a baleseti biztosítást legalább is az egyezményben megszabott keretek közt megvalósítsák. Ezek a megállapodások az 1928:XXIX. és XXXI. tcikkekbe vannak iktatva és a következők.

(10) *Betegségi biztosítás.* Minden tagállam legalább az egyezményben foglaltakkal egyenlő feltételű betegségi biztosítást létesít, vagyis olyant, amely: 1. — a megengedett kivételekkel — kiterjed az ipari és kereskedelmi munkásokra, alkalmazottakra és tanoncokra, az otthoni munkavállalókra és a háztartási alkalmazottakra; 2. munkaképtelenség esetében legalább 26 hétig jár táppénz; 3. igénye van a biztosítottak ingyenes orvosi kezelésre, gyógyszerekre és gyógyászati eszközökre, amelyek költségeihez a biztosított bizonyos hozzájárulásra is kötelezhető; és az ellátás bizonyos okokból szünetelhet is; 4. a „családtag“ fogalmát az állam jogosult megállapítani; 5. a biztosítást olyan intézménynek kell ellátnia, amely — közhatósági felügyelet alatt — önkormányzati alapon, nyereszkes célzat nélkül működik; 6. az anyagi eszközök előteremtésében részt kell venniük a biztosítottaknak is; 7. a ritka népességű államok mellőzhetik az egyezmény alkalmazását.⁵⁾

(11) *Baleseti biztosítás.* Minden tagállam köteles a baleset sérültjeinek és igényjogosult családtagjainak legalább olyan mértékű kártalanítást biztosítani, aminőt az egyezmény megszab, jelesen: 1. a kártalanítási kötelezettség kiterjed bármilyen vállalat, üzem vagy telep munkásaira, alkalmazottaira és tanoncokra; de kivétel állapítható meg az alkalmi és az otthoni mun-

5) 1928:XXXI. tc.

kásokra, a családtagokra, vagy a munkaadó háztartásában élő olyan munkásokra, akik kizárólag az ő számlájára dolgoznak, továbbá a nem kézi munkát végző (értelmiségi) munkásokra, akiknek keresete a meghatározott határértékeket meghaladja; 2. nem vonatkozik az egyezmény a tengerészekre, a halászokra és azokra, akik olyan különleges elbánásban részesülnek, amely a kártalanítással legalább is egyenértékű, valamint a mezőgazdasági üzemi balesetek kártalanítására; 3. a halált vagy állandó keresetképtelenséget okozó balesetek kártalanítását járadék alakjában kell fizetni, de fizethető tőke alakjában is, ha ennek észszerű felhasználására a hatóság biztosítékot kap; 4. keresetképtelenség esetében a kártalanítást legkésőbb a balesetet követő 5-ik naptól kell fizetni, és kártalanítási pótlékot is kell adni, ha a keresetképtelenség olyan fokú, hogy a sérült másnak az állandó támogatására szorul; 5. a sérültnek igénye van orvosi gyógykezelésre, sebészeti és gyógyszersegélyre; a költségeket a munkaadó vagy az intézet fizeti; 6. igénye van továbbá művésztagok és orthopaed-eszközök kiszolgáltatására és megújítására, amelyek helyett kivételképpen kártalanítási pótlékot lehet megállapítani; 7. törvényhozási intézkedésekkel kell gondoskodni arról, hogy a kártalanítások fizetése minden körülmények közt biztosítottak.⁶⁾

(13) Tételes jogszabályaink a biztosításra a következő rendelkezéseket állapítják meg.

50. §. Biztosítási kötelezettség.

(1. Biztosításra kötelezett vállalatok 214. — 2. Biztosításra kötelezett munkavállalók 215. — A) Bérhatár 216. — B) Javadalmazás 216. — C) A munka néme 216. — D) Mentesség 218. — E) Szünetelés 219. — F) Szüneteltetés 219. — G) Mentességi jog 220. — H) Fő- és mellékfoglalkozás 220. — I) A biztosítás kezdete és vége 220.)

(1) Társadalombiztosításra kötelezettek egyfelől a *vállalatok*, másfelől az egyes *munkavállalók*.

(2) Ez a kötelezettség azonban nem terjed ki *valamennyi* vállalatra, sem *valamennyi* munkavállalóra.

(3) A biztosítási kötelezettség tekintetében eltérés van továbbá az egyes biztosítási nemek tekintetében, valamint a biztosításra kötelezettek foglalkozása és javadalmazása szerint.

1. Biztosításra kötelezett vállalatok. (1) *Betegségi* biztosításra kötelezettek a belföldi vállalatok, üzemek, hivatalok és foglalkozások általában, jelesen: 1. az ipartörvény alá eső minden foglalkozás; 2. az ipartörvény alá nem eső, de keresetszerűen folytatott vállalkozások, mégha külön törvénnyel vannak is szabályozva; 3. a bányatörvény alá esők; 4. a kőfejtő, homok-

6) 1928:XXIX. tc.

kavics- stb. termelő vállalatok; 5. minden építkezés és építmény fenntartás; 6. gyúlékony, egészségre ártalmas vagy mérges, robbanó vagy robbantó anyagok előállítása és feldolgozása; 7. vegyszer stb. laboratóriumok; 8. vágóhidak, jégművek; 9. a raktártartás, raktározás és kereskedelmi pincészet; 10. fuvarozás, szállítmányozás, állattartás (versenyistálló is); 11. gépjárművek tartása; 12. vasúti üzemek, gyárak stb.; 13. hajózás — a tengeri hajózás kivételével — kotró, rév- stb. vállalatok és munkálatok; 14. a posta, távirda és távbeszélő hivatalai, gyárak stb.; 15. a mezőgazdasági és erdei termeléssel összefüggő mellékiparok; 16. az állami, törvényhatósági és községi hivatalok, valamint az általuk és a vallásfelekezetek által fenntartott vagy kezelt intézmények stb.; 17. a törvény által alkotott testületek (kamarák, társadalombiztosító intézetek, ipartestületek stb.); 18. egyesületek, társulatok, alapok, alapítványok.¹⁾

(2) Ugyanezek a vállalatok kötelezettek a *baleseti*,²⁾ valamint az *öregségi*, *rokkantsági*, *özvegyégi* és *árvasági* biztosításra is.³⁾

(3) A minisztérium kiterjesztheti a biztosítási kötelezettséget egyéb vállalatokra stb. is, mégpedig az *öregségi* stb. biztosítási kötelezettséget olyanokra is, amelyek nem esnek *betegségi* biztosítási kötelezettség alá.⁴⁾

(4) *Külföldi vállalatok* stb. is kötelezettek a biztosításra, ha a belföldön munkásokat foglalkoztatnak. Nem terjed ki azonban a biztosítási kötelezettség a külföldi államoknak a magyar állam területén működő képviselői hatóságaira.⁵⁾

(5) Nem esik végül biztosítási kötelezettség alá a mezőgazdaság, az erdei termelés, az állattenyésztés, a halászat, a kert- és szőlőművelés, a selymeszet és a méhészet.⁶⁾

2. Biztosításra kötelezett munkavállalók. (1) *Betegségi*, *baleseti* és *öregségi* stb. biztosításra kötelesek — nemre, korra és állampolgárságra tekintet nélkül — mindazok a munkavállalók, akik *betegségi* biztosítási kötelezettség alá eső vállalatnál, üzennél, hivatalban vagy foglalkozásban munkabér fejében szolgáltatást teljesítenek.⁷⁾

(2) *Betegségi* biztosításra kötelezettek azok is, akik nem állanak ugyan *betegségi* biztosítási kötelezettséggel járó munkaviszonyban, de *öregségi*, *rokkantsági* stb. járadékban részesülnek, kivéve mégis azokat, akik ilyen járadékot önkéntes, vagy önkéntes továbbfizetéssel fenntartott biztosítás alapján kapnak;⁸⁾ kivéve továbbá azokat a közszolgálati alkalmazottakat,

1) 1927:XXI. tc. 1. §. (1). 2) U. o. 55. §. (1). 3) 1928:XL. tc. 1. §. (1) helyett: 9.090/1931. M. E. 36. §. 4) 1927:XXI. tc. 1. §. (2), 55. §. (2), 1928:XL. tc. 1. §. (2). 5) 1927:XXI. tc. 1. §. (3), (4), 55. §. (1). 6) 1927:XXI. tc. 2., 55. §., 1928:XL. tc. 2. §., 1936:XXXVI. tc. 30. §. (1). 7) 1927:XXI. tc. 3. §. (1), 56. §. (1), 1928:XL. tc. 3. §. (1). 8) 1928:XL. tc. 155. §. (1).

akik mentesek az öregségi stb. biztosítás alól.⁹⁾ Szünetel az ilyen betegségi biztosítási kötelezettség addig, amíg a kötelezett: a) olyan foglalkozást folytat, amely betegségi biztosítási kötelezettséggel jár, vagy b) foglalkozásából járadékával egyenlő összegű, vagy még nagyobb jövedelmet húz, vagy c) amíg állandóan külföldön lakik vagy tartózkodik.¹⁰⁾

(3) Azok, akik öregségi stb. járadékuk alapján kötelezettek a betegségi biztosításra, a lakóhelyük szerint illetékes intézetnek, ill. kerületi pénztárnak a kötelezébe tartoznak.¹¹⁾

A) Bérhatár. (1) A *baleseti* biztosítás a javadalom nagyságára tekintet nélkül kötelező;¹²⁾ ellenben *betegségi* és *öregségi* stb. biztosításra kötelezettség alá nem esnek azok a tisztviselők, művezetők, kereskedősegédek, szakképzett zenészek és mind ezekhez hasonló állásban lévő, havi vagy évi fizetéssel alkalmazottak (a továbbiakban: értelmiségi foglalkozásúak), valamint a csak egy munkaadóval munkaviszonyban álló kereskedelmi utazók, kirakatrendezők stb., akiknek havi javadalmazása a 300, ill. 500 P-t, vagy évi javadalmazása a 3.600, ill. 6.000 P-t meghaladja.¹³⁾ A zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról szóló törvény (1939:IV. tc.) egyik végrehajtási utasítása szerint: értelmiségi munkakörben foglalkoztatottnak kell tekinteni az irodai és műszaki szolgálatot ellátó tisztviselőn felül a kereskedősegédet (eladót, elárúsítót), az akár állandó (fix-) fizetéssel alkalmazott, akár jutalékos, vagy esetenként ismétlődően foglalkoztatott utazót (üzletszerzőt, ügynököt), általában minden olyan alkalmazottat, aki nem altiszt, vagy szolgái, avagy nem testi (fizikai) munkát végez.¹⁴⁾

(2) A különálló betegségi biztosító intézetek — a MABI kivételével — alapszabályaikban más bérhatárokat állapíthatnak meg, sőt — belügyminiszteri jóváhagyással — a bérhatár megállapítását egészen mellőzhetik is.¹⁵⁾

(3) A bérhatár nem vonatkozik a betegségi biztosító intézetek alkalmazottaira, valamint a bányanyugbérbiztosításra kötelezettekre, és a munkások érdekképviseleti egyesületeinek a munkásaira.¹⁶⁾

B) Javadalmazás. A biztosítási kötelezettséget nem érinti az, hogy a javadalmazás készpénzből, vagy természetbeni szolgáltatásból, vagy mindkettőből áll.¹⁷⁾

C) A munka neme. (1) A biztosítási kötelezettség akkor is fennáll, ha a munkavállalás átmenetileg, ideiglenesen, vagy kiegészítőként történik.¹⁸⁾

(2) A biztosítási kötelezettséget az sem érinti, hogy a munkás munkáját a saját lakásán (műhelyében) végzi (otthoni

1928:XL. tc. 155. §. (5). 10) 9.090/1931. M. E. 49. §. 11) 1928:XL. tc. 155. §. (3). 12) 1927:XXI. tc. 56. §. (4). 13) 6.500/1935. M. E. 1., 33. §., 7.800/1937. M. E. 1. §., 216.900/1937. B. M. 14) 7.720/1939. M. E. 43. §. (1). 15) 1927:XXI. tc. 3. §. (3). 16) U. o. 3. §. (4), 9.090/1931. M. E. 1., 38. §. 17) U. o. 3. §. (6). 18) U. o. 3. §. (5), 1928:XL. tc. 5. §. (1).

munkás), még ha a nyers és a segédanyagokat maga szerzi is be, sőt ha mellékesen — de csak segédszemélyzet nélkül — a saját számlájára is dolgozik.¹⁹⁾

(3) Biztosítási kötelezettség alá esnek továbbá a *háztartási alkalmazottak* (a próbaidőre felfogadottak is), továbbá azok, akik a háztartásban, vagy a család körében javadalmazásért rendszeresen, munkerejükét egészen vagy túlnyomó részben igénylő személyes szolgálatokat teljesítenek (cselédek, nevelők, ápolók stb.), kivéve azonban a gazdasági cselédeket, továbbá azokat, akiket területenkívüliséget élvező egyén alkalmaz.²⁰⁾ Mindezeknek *öregségi* stb. biztosítási kötelezettsége egyelőre függőben van.²¹⁾

(4) Biztosításra kötelezettek a házmesterek (házfelügyelők) is; — ez a kötelezettségük azonban egyelőre szintén függőben van, kivéve a Budapesten alkalmazottakat, akiknek biztosítási kötelezettségét a minisztérium 1940. szeptember 1-től kezdődő hatállyal megállapította.²²⁾

(5) *Betegségi* biztosításra kötelezettek továbbá: 1. a posta, postatakarékpénztár, dohányjövedék, állami és közforgalmú magánvasutak és a Magyar Hajózási Betegségi Biztosító Intézet vállalatának, üzemének és hivatalainak; 2. a betegségi biztosító intézeteknek (munkásbiztosító pénztáraknak), 3. a bányatárs-pénztáraknak *nyugdíjasai*, és ezek nyugdíjas özvegyei és árvái.²³⁾ Ezek azonban nem esnek sem *baleseti*, sem *öregségi* stb. biztosítási kötelezettség alá.²⁴⁾ Szünetel azonban a fentnevezettek betegségi biztosítási kötelezettsége, ha biztosításra kötelező, vagy olyan foglalkozásuk van, amelyből nyugdíjikkal egyenlő vagy még nagyobb (de megélhetésüket biztosító²⁵⁾ jövedelmük van, vagy állandóan külföldön laknak vagy tartózkodnak, és belföldön lakó igényjogosult családtagjuk nincs.²⁶⁾

(6) A *nyugdíjas özvegy* biztosítási kötelezettsége akkor is szünetel, ha saját szolgálata alapján az OTBA szolgáltatásaira jogosult.²⁷⁾

(7) *Öregségi* stb. biztosítási kötelezettség alatt állanak a *hírlapárusok* és *lapkihordók* is, de ez egyelőre függőben van.²⁸⁾

(8) *Betegségi* és *baleseti* biztosításra kötelezettek a tanoncok, a gyakornokok és mindazok is, akik kiképzésük fejében javadalmazás nélkül, vagy a szokásosnál csekélyebb javadalmazásért dolgoznak, vagy kiképzésükért munkaadójuknak díjat fizetnek.²⁹⁾ Ez a biztosítási kötelezettség azonban nem terjed ki a tudományegyetemi intézeteknél és klinikákon, a bábaképző

19) 1927:XXI. tc. 4. §., 1928:XL. tc. 6. §. (2). 20) 1927:XXI. tc. 5. §. (1)—(3), 1928:XL. tc. 8. §., 6.500/1935. M. E. 2., 35. §. 21) 1928:XL. tc. 8. §. (4). 22) 1927:XXI. tc. 5. §. (1) 2., (4), 1928:XL. tc. 8. §. (1) 2., (4), 6.000/1940. M. E. 1. §. 23) 1927:XXI. tc. 6. §. (1), (2). 24) U. o. 56. §. (5), 1928:XL. tc. 10. §. (1). 25) 6.500/1935. M. E. 3. §. 26) 9.090/1931. M. E. 2. §. 27) 7.800/1937. M. E. 2. §. 28) 1928:XL. tc. 8. §. (1) 3., (4). 29) 1927:XXI. tc. 3. §. (7), 56. §. (1).

intézeteknél és a m. kir. Orsz. Közegészségügyi Intézetnél alkalmazott díjtalan és természetbeni javadalmazásban sem részesülő gyakornokokra és tanulóokra.³⁰⁾

(9) Az *öregségi stb.* biztosítási kötelezettség a tanoncokra, gyakornokokra és kiképzésben részesülő más munkavállalókra csak akkor terjed ki, ha természetbeni vagy más javadalmazásban részesülnek.³¹⁾

(10) Belföldi vállalatoknak stb. *külföldön foglalkoztatott* munkavállalói csak akkor esnek biztosítási kötelezettség alá, ha magyar állampolgárok, és a munkahely államának törvényei szerint nincsenek betegség, baleset, ill. öregség stb. esetére biztosítva, vagy ha külföldi honosok, és a munkahely államával viszonyosság áll fenn.³²⁾

D) Mentesség. (1) Nem terjed ki a *betegségi* biztosítási kötelezettség:

1. az állam, a törvényhatóságok és a községek hivatalaiban, és az általuk fenntartott vagy kezelt intézményekben, intézetekben, alapoknál, alapítványoknál, vállalatokban és üzemekben foglalkozó, valamint a nem állami tanszemélyzet országos nyugdíjintézetének kötelékébe tartozó azokra az alkalmazottakra, ezek nyugdíjasaira és nyugellátásban részesülő özvegyeikre és árváikra, akik betegség esetében illetményeiket legalább 6 hónapon át megkapják;³³⁾ továbbá a községi bírákra, másodbírákra és tanácsbeliekre;³⁴⁾

2. a különálló betegségi biztosítóintézetek körébe tartozó vállalatok stb. nyugellátásban részesülő alkalmazottaira, és ezek özvegyeire és árváira;³⁵⁾

3. a honvédség, csendőrség, folyamőrség, határőrség, rendőrség és pénzügyőrség tényleges és nyugdíjas tagjaira, valamint ezek nyugellátásban részesülő özvegyeire és árváira;³⁶⁾

4. a bevett és törvényesen elismert vallásfelekezetek lelkészeire, kivéve azokat, akik egyházi javadalom hiányában, javadalmazás fejében egyéb szolgálatot teljesítenek (hitoktatók, tanárok stb.), kivéve továbbá a szerzeteseket;³⁷⁾

5. az állami és a közforgalmi vasutaknak nyugellátásban részesülő azokra az alkalmazottaira, akik a vasúti rendtartásban megjelölt egyesületek tagjai, ennek a munkaviszonynak az alapján;³⁸⁾

6. a korlátolt felelősségű társaság ügyvezető igazgatójára, ha tagja a társaságnak;³⁹⁾

7. a munkaadó családtagjaira, akik vállalatában stb. dolgoznak, kivéve azt, aki tanoncszerződéssel, vagy iparossegédként, ill. gyári munkásként munkakönyvvvel, vagy gyakornoki

30) 6.000/1933. M. E. 1. §., 1.250/1936. M. E. 1. §. 31) 1928:XL. tc. 6. §. (1). 32) 1927:XXI. tc. 3. §. (8), 56. §. (3), 1928:XL. tc. 7. §. 33) 1927:XXI. tc. 7. §. (1), (2). 34) 7.800/1937. M. E. 3. §. 35) 1928:XL. tc. 172. §. 36) 1927:XXI. tc. 7. §. (4). 37) U. o. 5. §. 38) 7.800/1937. M. E. 3. §. 39) 7.800/1937. M. E. 3. §.

minőségben szerződéssel van alkalmazva, továbbá azt a testvért, akinek a munkája a vállalatban stb. felér a munkás munkájával.⁴⁰⁾

(2) *Családtag* a társadalombiztosításban: a biztosítottnak házastársa, feleség hiányában az a nő, aki a biztosított háztartását vezeti; törvényes, házasságon kívül született vagy örökbefogadott, továbbá mostoha gyermeke, unokája, szülője, nagyszülője;⁴¹⁾ — a *betegségi és öregségi stb.* biztosítás szempontjából az a testvér is, akit a biztosított saját háztartásában túlnyomóan a saját keresetéből vagy jövedelméből tart el.⁴²⁾

(3) Az *öregségi stb.* biztosítási kötelezettség alól mentesek általában azok, akik munkaadójuk részéről nyugellátásban részesülnek, és akiket a jogszabályok egyenként felsorolnak.⁴³⁾ A minisztérium azonban egyes munkavállalók csoportjára nézve a mentességet megszüntetheti, és elrendelheti, hogy azok az OTI-nál vagy a MABI-nál biztosítottassanak.⁴⁴⁾

(4) A törvényhatóságok és községek (Budapest kivételével)⁴⁵⁾ kötelesek azokat az alkalmazottaikat és hozzátartozóikat, akiknek *nyugellátás* egyáltalában nem jár, az OTI-nál, ha pedig tisztviselők: a MABI-nál *öregségi stb.* esetére biztosítani.⁴⁶⁾ Azoknak az alkalmazottaknak *öregségi stb.* ellátásáról pedig, akiknek végkielégítésre nincs igényük, és nyugdíjra csak bizonyos szolgálati idő eltöltése után szereznek igényt, a törvényhatóságok és községek maguk gondoskodnak.⁴⁷⁾ A székesfőváros olyan alkalmazottainak *öregségi stb.* ellátásáról, akiknek nincs nyugellátási igényük, Budapest önkormányzati közigazgatása gondoskodik.⁴⁸⁾

E) Szünetelés. A *baleseti* biztosítási kötelezettsége szünetel az állam és az állammal nyugdíjviszonyosságban álló nyugdíjintézetek, továbbá a betegségi biztosító intézetek alkalmazottainak, valamint az állammal nyugdíjviszonyosságban nem álló alpok stb. alkalmazottainak, ha nekik, ill. családtagjaiknak munkaadójuk baleset vagy foglalkozási betegség esetében ugyanazt az ellátást köteles szolgáltatni, mint amely e törvény alapján jár.⁴⁹⁾

F) Szüneteltethetés. (1) A minisztérium időlegesen szüneteltetheti a *színházak művészszemélyzetének* (ideértve a magánelőadókat, valamint az ének- és tánckarok tagjait is), továbbá a *szerkesztőségek újságíró tagjainak*, valamint — kivételesen — egyes jótékonyági egyletek kizárólag jótékonyági alapon foglalkoztatott munkavállalóinak *betegségi, baleseti és öregségi stb.* biztosítási kötelezettségét.⁵⁰⁾ Ezzel a felhatalmazással élt is a

40) 6.500/1935. M. E. 4. §., 1.250/1936. M. E. 3. §. 41) 1927:XXI. tc. 32. §. (1), 75—78. §., 1928:XL. tc. 12. §. 42) 1927:XXI. tc. 32. §. (1), (2), 75—78. §., 1928:XL. tc. 12. §. 43) 1928:XL. tc. 10. §. (1), 9.090/1931. M. E. 39. §., 6.000/1933. M. E. 27. §. 7.800/1937. M. E. 3. §. 44) 9.090/1931. M. E. 39. §. 45) 7.850/1937. M. E. 27. §. 46) U. o. I. §. 47) U. o. 2. §. 48) U. o. 16., 27. §. 49) 1927:XXI. tc. 58. §. 50) U. o. 7. §. (6), 56. §. (5), 1928:XL. tc. 10. §. (2).

minisztérium.⁵¹⁾ Ujabban azonban a *betegségi és a baleseti biztosítást kötelezővé tette a nem állami színházak művészszemélyzetére nézve.*⁵²⁾

(2) A belügyminiszter is szüneteltetheti — ugyancsak időlegesen — az ínsége nyítható tevékenység körében szükségmunkát végző egyének biztosítási kötelezettségét.⁵³⁾

G) Mentési jog. (1) A belügyminiszter valamennyi biztosítási kötelezettség alól mentesítheti azokat a munkásokat, akiket a munkaadók a mezőgazdaság, az erdei termelés, az állattenyésztés, a halászat, a kert- és szőlőművelés, a selymészet vagy a méhészet körébe tartozó foglalkozások mellett bizonyos *háziipari termékek* előállításával többnyire alkalmilag foglalkoztatnak.⁵⁴⁾

(2) A mentések általában nem érintik az egyéb alapon megállapítható biztosítási kötelezettséget.⁵⁵⁾

H) Fő- és mellékfoglalkozás. (1) Aki több olyan vállalatnál dolgozik, amelyek biztosításra kötelezettek, *baleset* esetére minden munkaviszonya alapján biztosítási kötelezettség alatt áll;⁵⁶⁾ azonban *betegség*, valamint *öregség* esetére csak főfoglalkozása alapján tekinthető biztosításra kötelezettnek, mert betegség és öregség stb. esetére többszörösen senki sem biztosítható.⁵⁷⁾ Az a kereskedelmi utazó, kirakatrendező stb., aki több munkaadó részére teljesít azonos szolgálatot, ebben a minőségében még akkor sem esik biztosítási kötelezettség alá, ha ezt a szolgálatát túlnyomó részben egy munkaadó részére végzi.⁵⁸⁾ A *betegségi és öregségi stb.* biztosítási kötelezettség tehát nem terjed ki azokra, akik a biztosításra kötelezett vállalatban stb. csak mellékfoglalkozásként dolgoznak.⁵⁹⁾

(2) *Mellékfoglalkozásnak* társadalombiztosítás szempontjából azt a foglalkozást kell tekinteni, amelyből származó jövedelem kisebb az egyéb keresőforrásból származónál. A tényleges szolgálatban álló közszolgálati alkalmazottnak mindig ezt a szolgálatát kell főfoglalkozásnak tekinteni,⁶⁰⁾ kivéve, ha a közszolgálatból eredő jövedelme nem haladja meg a havi 80 P-t és kisebb az egyéb keresőforrásból eredőnél.⁶¹⁾ A nyugellátást azonban nem lehet foglalkozásból eredő jövedelemnek tekinteni;⁶²⁾ tehát ha nyugdíjas közszolgálati alkalmazott vállal valamilyen foglalkozást, ez neki egyedüli keresete lesz, amely után biztosítási kötelezettség alá esik.

l) A biztosítás kezdete és vége. (1) A biztosítási kötelezettség a vállalati stb. munka megkezdésének időpontjában kezdődik,

51) 199/1928. M. E., 5.601/1928. M. E. 52) 10.660/1939. M. E. 53) 9.090/1931. M. E. 3. §. 54) 1.250/1936. M. E. 2. §. 55) 9.090/1931. M. E. 3. §. 56) 1927:XXI. tc. 56. §. (2) 57) U. o. 8. §. (1), 1928:XL. tc. 9. §. (1), 58) 6.500/1935. M. E. 4., 20., 36. §. 59) 1927:XXI. tc. 8. §. (2), 1928:XL. tc. 11. §. helyett: 6.500/1935. M. E. 38. §. 60) 6.500/1935. M. E. 4. §. 61) 7.800/1937. M. E. 4. §. 62) 6.500/1935. M. E. 4. §. (2).

és a munkaviszony megszűnéséig tart. A nyugdíjasok biztosítási kötelezettsége a nyugellátási igény kezdetével kezdődik, és megszűnésével ér véget. A munkabeszüntetés és a munkáskizárás a munkaviszony megszűnésével azonos hatályú; — ellenben a munka időleges abbahagyása (szabadság, üzemi munkaszünet stb.) nem érinti a biztosítási kötelezettséget.⁶³⁾

(2) Az, hogy valaki a törvény alapján segélyben részesült, egymagában sem nem létesít biztosítási viszonyt, sem azt nem tartja fenn, kivéve ha a munkás keresőképtelen beteg.⁶⁴⁾

(3) Ha a betegségi biztosításra olyan egyént jelentenek be, aki nem esik biztosítási kötelezettség alá, ez a *téves* vagy *hamis* bejelentés a biztosítás fennállására még akkor sem nyújt jogalapot, ha a biztosítás fejében járulékokat is fizettek.⁶⁵⁾

51. §. Önkéntes biztosítás.

(1. Önkéntes biztosítás 221. — 2. Önkéntes továbbfizetéssel fenntartott biztosítás 223. — 3. Az önkéntes biztosítás kezdete és vége 223.)

A nem kötelező társadalombiztosítás vagy *önkéntes*, vagy *önkéntes továbbfizetéssel fenntartott*.

1. **Önkéntes biztosítás.** (1) Önkéntesen biztosíthatók *betegség* esetére — nemre és állampolgárságra tekintet nélkül: — a) azok, akik szolgálati viszonyuk megszűnésekor nyugellátásban részesülnek ugyan, de biztosításra nem kötelezettek; b) a háziiparral foglalkozók; c) a segédszemélyzet nélkül dolgozó önálló iparosok; d) a biztosítási kötelezettség alá nem eső napszámósok; e) a műhellyel rendelkező nyilvános tanintézetek tanulói; f) akik az 1907:XIX. tc. hatálya alá esett pénztárnál betegség esetére önként biztosítva voltak; g) a külföldi államoknak képvisleti hatóságainál alkalmazott, területenkívüliséget *nem* élvező munkavállalók;¹⁾ h) a külföldi államok területenkívüliséget élvező képviselőinek háztartási alkalmazottai; i) a munkaadónak biztosítási kötelezettség alá nem eső olyan családtagjai, akik a munkaadónak biztosításra kötelezett vállalatában dolgoznak.²⁾

(2) Ugyanezek biztosíthatók önkéntesen *baleset* esetére is, kivéve az a) és e) pont alattiakat; — a minisztérium azonban a betegség esetére önként biztosítottak egyes csoportjait ki is zárhatja a baleseti önkéntes biztosításból,³⁾ amint hogy nem biztosíthatják magukat önként baleset esetére azok sem, akik magukat betegség esetére önkéntes továbbfizetéssel biztosítják.⁴⁾

63) 1927:XXI. tc. 9., 59. §., 1928:XL. tc. 13. §. 64) 7.800/1937. M. E. 5. §. 65) 1927:XXI. tc. 10. §., 14. §. (7).
1) 1927:XXI. tc. 11. §. (1), 1928:XL. tc. 15. §. 2) 6.500/1935. M. E. 6. §. 3) 1927:XXI. tc. 60. §. (1), (2). 4) U. o. 60. §. (5).

(3) A különálló betegségi biztosító intézetek — a MABI kivételével — alapszabályaikban eltérő rendelkezéseket állapíthatnak meg az önkéntes biztosításra.⁵⁾

(4) *Öregség, rokkantság stb.* esetére az előbb felsoroltakon kívül önkéntesen biztosíthatják még magukat: *k)* a segédszemélyzettel dolgozó önálló iparosok; *l)* a kereskedelmi és iparkamarai illetéket fizető kereskedők; *m)* a bevett és az elismert vallásfelekezetek lelkészei és egyéb alkalmazottai, a szerzetes rendek és társulatok tagjai; *n)* a honvédség, határőrség és rendőrség legénységi tagjai; *o)* a közjegyző- és ügyvédjelöltek; *p)* azok az értelmiségi foglalkozásúak, akiknek javadalmazása a havi 500, ill. évi 6.000 P-t meghaladja, de nem több havi 1.000, ill. évi 12.000 P-nél; *r)* az önálló okleveles szülésznők; *s)* a biztosításra kötelezett vállalatban stb. segítő, de biztosításra nem kötelezett családtagok; *t)* a bírósági végrehajtók; *u)* a több cégnek dolgozó ügynökök stb.; *v)* a háztartási alkalmazottak, amíg öregségi biztosítási kötelezettségük függőben van.⁶⁾

(5) A felsorolt önkéntesen biztosítottak, ha foglalkozásukkal felhagynak, vagy javadalmazásuk a havi 1.000, ill. évi 12.000 P fölé emelkedik, — orvosi vizsgálatra és korukra tekintet nélkül folytathatják az önkéntes biztosítást, ha erre vonatkozó szándékukat 3 hónapon belül bejelentik az intézetnél, és a járulékot 4 hétre előre leróják. Ugyanezek az elismerési díj fizetésével fenn is tarthatják várományukat.⁷⁾

(6) A minisztérium kiterjesztheti az *öregségi stb.* önkéntes biztosítás jogát egyéb foglalkozásúakra is.⁸⁾

(7) Az *egyházi személyek* kizárólag öregség és rokkantság esetére is biztosíthatják magukat önkéntesen.⁹⁾

(8) A *tartósan külföldön élő* magyar honosok is biztosíthatják magukat önkéntesen öregség stb. esetére, ha az orvosi vizsgálat őket biztosításra alkalmasaknak minősíti, és 55-ik életévüket még nem töltötték be. A külföldön kezdett biztosítás vizsgálatának esetében önkéntes továbbfizetéssel folytatható.¹⁰⁾

(9) Az öregség és rokkantság esetére szóló önkéntes biztosítás joga általában csak azokra terjed ki, akik ebbeli szándékukat 55-ik életévük betöltése előtt jelentik be, és akiknek egészségi állapotát az orvosi vizsgálat önkéntes biztosításra alkalmasnak találta. A kedvezőtlen orvosi vizsgálatot 1 éven belül nem lehet megismételni.¹¹⁾

(10) Az önkéntes biztosításra a *bejelentést* előterjesztheti akár a munkaadó, akár a biztosítást kérő. A belügyminiszter a bejelentés elfogadását korlátozhatja a biztosítást kérő egészségi állapota, avagy alsó vagy felső korhatár alapján.¹²⁾

5) 1927:XXI. tc. 11. §. (3). 6) 1928:XL. tc. 17. §. (1). 7) U. o. 19. §. 8) U. o. 17. §. (2). 9) U. o. 17. §. (3). 10) U. o. 17. §. (4), (5), 2.770/1929. M. E. 11) 1928:XL. tc. 18. §. 12) 1927:XXI. tc. 12. §.

(11) Azt, aki biztosításra kötelezve van, önkéntesen, vagy önkéntes továbbfizetéssel nem lehet biztosítani;¹³⁾ valamint nem lehet *baleset* esetére önként biztosítani azt, akit *betegség* esetére önkéntes továbbfizetéssel biztosítottak.¹⁴⁾

2. Önkéntes továbbfizetéssel fenntartott biztosítás. (1) Akinek *betegségi* biztosítási kötelezettsége megszűnik, az — korára tekintet nélkül és orvosi vizsgálat mellőzésével — fenntarthatja biztosítását, ha a megszűnést közvetlenül megelőző 1 év alatt legalább 6 hónapon át biztosítva volt; köteles azonban szándékát a kötelezettség megszűnésétől számított 30 nap alatt bejelenteni, és a járulékot 4 hétre előre befizetni.¹⁵⁾

(2) A *betegség* esetére önként biztosítottak önként biztosítva vannak *baleset* esetére is — a biztosítási kötelezettség alá nem eső nyugdíjasok és azok kivételével, akik az 1907:XIX. tc. hatálya alá esett pénztáraknál voltak önkéntesen biztosítva. A baleseti önkéntes biztosítás a betegséggel együtt lép hatályba.¹⁶⁾

(3) A betegségi önkéntes biztosítás hatályának megszűnésével a baleseti önkéntes biztosítás hatálya is megszűnik.¹⁷⁾

(4) Akinek *öregségi stb.* biztosítási kötelezettsége szűnik meg, korára tekintet nélkül, és orvosi vizsgálat mellőzésével folytathatja biztosítását önkéntes továbbfizetéssel, ha a megszűnést közvetlenül megelőző 1 év alatt legalább 13 járulékhéten át, a megszűnés előtt pedig összesen legalább 100 járulékhéten át öregség stb. esetére biztosítva volt;¹⁸⁾ köteles azonban szándékát az intézetnél a megszűnéstől számított 3 hónap alatt bejelenteni, és a járulékot legalább 4 hétre előre leróni.¹⁹⁾ Ha pedig biztosítását nem kívánja tovább folytatni, de a 200 heti várakozási időt már betöltötte, fenntarthatja várományát a megszűnéstől számított 3 hónapon belül kezdődő, és havonként utólag esedékes elismerési díj fizetésével. A váromány-fenntartási jog megszűnik, ha a várományos valamely hónapra járó elismerési díj megfizetésével 6 hónapig késik.²⁰⁾

3. Az önkéntes biztosítás kezdete és megszűnése. (1) Az *önkéntes betegségi és baleseti* biztosítás a felvétel napjával kezdődő 8 hét elteltét követő nappal lép hatályba, ha a járulékot erre az időre megfizették; — az *önkéntes továbbfizetéssel fenntartott* biztosítás hatálya az esedékessé vált járulékok befizetését követő nappal veszi kezdetét.²¹⁾ Mindkettő megszűnik, ha az esedékességen túl 4 járulékrészlettel adósok maradtak, vagy ha a biztosított az alapszabályszerű segélyt teljesen igénybevette, végül ha a biztosított betegségi biztosításra kötelezett munkaviszonyba lép; ebben az utolsó esetben az előre befizetett járú-

13) 1927:XXI. tc. 14. §. (6). 14) U. o. 60. §. (5). 15) 6.500/1935. M. E. 7. §. 16) 1927:XXI. tc. 60. §. (1), (3). 17) U. o. 60. §. (4). 18) 6.500/1935. M. E. 40. §. 19) 1928:XL. tc. 16. §. (1). 20) U. o. 16. §. (3). 21) 1927:XXI. tc. 14. §. (1), 7.800/1937. M. E. 6. §.

lékoknak azt a részét, amely a munkábalépés napját követő időre esik, vissza lehet követelni.²²⁾

(2) Ha a biztosított kettőnél több járulékrészlettel marad hátrálékban, ennek az a következménye, hogy *családtagjai* nem tarthatnak igényt segélyezésre.²³⁾

(3) A biztosítás *önkéntes továbbfizetéssel* legfeljebb 1 éven át tartható fenn; de akik legalább 5 éven át voltak betegségi biztosításra kötelezettek, korlátlanul fenntarthatják biztosításukat.²⁴⁾

(4) Ha az *önkéntes*, vagy az *önkéntes továbbfizetéssel fenntartott* biztosítás megszűnt, azt csak az alapfelvételre megállapított feltételek mellett lehet megújítani; — de ha a megszűnés oka az volt, hogy a biztosított a segélyt teljesen igénybevette, az *önkéntes* biztosítást korhatárral nem lehet korlátozni.²⁵⁾

(5) Az *öregségi stb.* önkéntes vagy önkéntes továbbfizetéssel fenntartott biztosítás megszűnik, ha a biztosított a biztosításra jogosító foglalkozásából kiválik, és biztosítását továbbfizetéssel nem folytathatja, sem fenn nem tartja; vagy ha a biztosított várományának épsége megszűnik; vagy ha járadékigénye a törvény alapján megnyílik; vagy végül, ha a biztosított biztosítási kötelezettség alá eső munkaviszonyba lép.²⁶⁾

52. §. Társadalombiztosítási járulékok és díjak.

(1. A járulékfizetés alapja 225. — 2. A járulékok kulcsa és mértéke 226. — A) Betegségi biztosítás 226. — B) Baleseti biztosítás 227. — C) Öregségi stb. biztosítás 228. — 3. Milyen időre jár a járulék? 229. — 4. Esedékesség és fizetési kötelezettség 229. — 5. Késedelmi pótlék 230. — 6. A járulék terhének viselése 230. — 7. A járulékfizetési kötelezettség szünetelése 231. — 8. Pótjárulék 231. — 9. Szavatosság 231.)

(1) A biztosításnak az a célja, hogy a meghatározott körülmény beálltával a biztosított vagy hozzátartozói támogatásban (kártalanítás, segélyezés) részesüljenek.

(2) A társadalombiztosítási támogatásnak többféle módja van; ezeket együttvéve a biztosításból eredő *szolgáltatásoknak* hívjuk.

(3) Ezeknek a szolgáltatásoknak fedezetéül elsősorban azok a járulékok és díjak szolgálnak, amelyeket a biztosítottak vagy munkaadók a biztosítás fejében kötelesek fizetni. A balesetbiztosításra kötelezettek ugyanis részben *járulékot*, részben *díjat* fizetnek (l. alább 2. B) (1)–(3) a.).

22) 1927:XXI. tc. 14. §. (2), 60. §. (4), 6.500/1935. M. E. 8. §., 9.090/1931. M. E. 5. §. 23) 1927:XXI. tc. 51. §., 7.800/1937. M. E. 11. §. 24) 6.500/1935. M. E. 8. §. 25) 1927:XXI. tc. 14. §. (4). 26) 1928:XL. tc. 19. §., 6.500/1935. M. E. 41. §.

1. A járulékfizetés alapja. (1) A járulékfizetés alapja a *betegségi és az öregségi stb.* biztosításnál vagy a javadalmazás összege, vagy a napibérosztály; a *baleseti* biztosításnál a járuléké az üzem veszélyessége; a díjaké a belügyminiszter megállapítása.

(2) A *betegségi és az öregségi stb.* biztosításnál a járulékoknak (de a segélyezésnek is) a megállapítása vagy a *tényleges javadalmazás*, vagy *napibérosztályok* szerint történik. Azt, hogy melyik rendszer alkalmaztassék, továbbá a napibérosztályokat és az egyes osztályok átlagos napibérét az alapszabályok állapítják meg.¹⁾ A háztartási alkalmazottak napibérosztályozását a belügyminiszter eltérően szabályozhatja.²⁾

(3) Azoknál, akik *öregségi stb. járadékuk* alapján kötelezettek betegségi biztosításra, a betegségi biztosítási járulék az öregségi stb. járadéknak az a százaléka, amelyet az alapszabály megállapít. Ez kizárólag a biztosításra kötelezettet terheli.³⁾

(4) A *tényleges javadalmazás* rendszere szerint a járulékfizetés a javadalmazás alapján; a segélyezés pedig a javadalmazás napi átlaga szerint történik. A *napibérosztály* rendszere szerint mind a járulékfizetésnek, mind a segélyezésnek az alapja az átlagos napibér.⁴⁾

(5) A *balesetbiztosítási járulék* mértékére a veszélyességi táblázat I. alább 2. B) (7) alatt irányadó; — a *díjat* a minisztérium, ill. a belügyminiszter állapítja meg.⁵⁾

Javadalmazás. (6) Javadalmazásnak számít: a fizetés, a bér, a napibér, a lakáspénz, a drágasági, a túlóra- és egyéb pótlék, a rendszeresített közlekedési költségmegtérítés, a jutalom, a jutalék, az egyezmény vagy darabszám szerint járó díj, a munkaviszonyból származó minden készpénz- és természetbeni járandóság, valamint a harmadik személynek változó szolgáltatásai-
ból származó bevétel (borravaló stb.)⁶⁾

(7) A *jutalom (remuneráció)* a javadalmazásba csak akkor számít, ha fizetésére szerződés kötelez. Ha összege nincs megállapítva, azt a fizetés (évi bér) 1/12-ed részének kell számítani.⁷⁾

(8) A *természetben adott szolgáltatások* egyenértékét az intézet állapítja meg.⁸⁾

(9) A javadalmazás *napi átlagának* megállapításánál az évi javadalomnak 1/300-ad, a havinak 1/25-öd, és a hetinek 1/6-od részét kell alapul venni. Napi javadalmazás esetében a teljes napi javadalmazás az irányadó.⁹⁾ (A javadalmazás megállapítá-

1) 1927:XXI. tc. 15. §. (1), (3), 1928:XL. tc. 21. §. (1), 22. §. 2) 9.600/1932. M. E. 1. §., I. 185.670/1932. B. M., 265.788/1936. B. M., 187.566/1940. B. M. 3) 1928:XL. tc. 155. §. (4). 4) 1927:XXI. tc. 15. §. (2). 5) U. o. 62. §. (3), 9.600/1932. M. E. 7. §. 6) 1927:XXI. tc. 16. §. (1), 1928:XL. tc. 3. §. (2). 7) 9.600/1932. M. E. 2. §., 6.000/1933. M. E. 26. §., 9.090/1931. M. E. 6. §. 8) 1927:XXI. tc. 16. §. (2), 1928:XL. tc. 3. §. (3). 9) 1927:XXI. tc. 16. §. (3), 9.090/1931. M. E. 37. §.

sának szabályait olyan esetekben, amikor a javadalmazás változik, vagy a munkaidő csökken, vagy a kereset változik, lásd 1927:XXI. tc. 16. §. (4)—(6), 7.800/1937. M. E. 7. §.)

(10) A *napibérosztályba sorozásnál* az OTI figyelmen kívül hagyhatja a javadalmazás összegét, és az osztálybasorozást egyfelől a vállalatok stb. jellege, másfelől a biztosítottak neme, kora, továbbá foglalkozásuk minősége és helye szerint állapíthatja meg.¹⁰⁾

(11) Az OTI az *öregségi stb.* biztosításra kötelezetteket, vagy egyes csoportjaikat — a kerületi választmány meghallgatásával és a belügyminiszter jóváhagyásával — javadalmazásuk összegére tekintet nélkül, foglalkozásuk jellege, továbbá a biztosítottak neme, kora, foglalkozásuk minősége és helye szerint sorozhatja napibérosztályokba. Ugyanerre jogosult a belügyminiszter is, ha az OTI ezzel a felhatalmazással nem él, vagy határozatának jóváhagyását a belügyminiszter megtagadja.¹¹⁾

(12) A biztosításra kötelezett *nyugdíjasok* javadalmazásának nyugellátásukat kell tekinteni — az árvaellátással együtt.¹²⁾

(13) Azokat, akik *nem kapnak javadalmazást*, a legalsó napibérosztályba kell sorozni; ha pedig a javadalmazás rendszere dívik, az irányadó javadalmazás összegét az alapszabályok határozzák meg.¹³⁾

(14) Ha valaki *szabadságonlét* vagy *munkaszünetelés* miatt nem kap javadalmazást, a legutóbb kapott javadalmazása az irányadó.¹⁴⁾

(15) Az *önkéntesen biztosítottak* számításba veendő javadalmazását az alapszabályok állapítják meg; az *önkéntes továbbfizetők* pedig csak utolsó javadalmazásuk alapulvételével biztosíthatók.¹⁵⁾

2. A járulékok kulcsa és mértéke. A) Betegségi biztosítás. (1) Az alapszabályok állapítják meg azoknak a járulékoknak a kulcsát, számítási módját és mértékét, amelyet betegségi biztosítás fejében minden biztosított után fizetni kell; ez azonban nem haladhatja meg a tényleges javadalmazás 7%-át, ill. a biztosított átlagos napibérének 6%-át.¹⁶⁾ a bányanyugdíjbiztosítottaknál tényleges javadalmazásuk 3.5%-át.¹⁷⁾

(2) Az alapszabályok a betegségi biztosítási járulékokat — a foglalkozási ágnak és helynek, valamint a szerződés egyéb kikötéseinek is figyelembevételével, a változó segélyezési költségekkel arányosan — *változó mértékben* is megállapíthatják, valamint eltérő kulcsot állapíthatnak meg az *önkéntes* és az *önkéntes továbbfizetéssel* biztosítottak járulékára is.¹⁸⁾

(3) A *háztartási alkalmazottak* betegségi biztosítási járulékának kulcsát stb. a belügyminiszter állapítja meg akként, hogy

10) 6.500/1935. M. E. 9. §. 11) U. o. 42. §. 12) 1927:XXI. tc. 17. §. (1). 13) U. o. 17. §. (2). 14) U. o. 17. §. (3). 15) U. o. 18. §. 16) U. o. 19. §. (1). 17) 9.600/1932. M. E. 3. §. 18) 1927:XXI. tc. 19. §. (2), 6.500/1935. M. E. 10. §.

a betegségi biztosítás háztartási üzletágának mérlege egyensúlyban legyen.¹⁹⁾

(4) Ha valamely intézet betegségi biztosítási bevételei a törvényes segélyezések nyújtására elégtelenek, és ha az intézet a járulékkulcs felemeléséről — felhívásra — idejében nem gondoskodik, a belügyminiszter általánosan, vagy a biztosítottak egyes csoportjára korlátozva, felemelheti a járulék kulcsát a törvény-szabta legnagyobb mértékig.²⁰⁾

B) Baleseti biztosítás. (1) A baleseti biztosítás költsége kizárólag a munkaadókat terheli.²¹⁾ Ez a költség a baleseti biztosítási *járulékokban és díjakban* talál fedezetet.

(2) Balesetbiztosítási *díjat* fizetnek a háztartási és azok a munkaadók, akik elemi erővel hajtott gépet vagy gőzkazánt számottevő termelési tényezőül nem használnak, és tíznél több munkavállalót rendszerint nem foglalkoztatnak; valamint azok, akik elemi erővel hajtott gépet vagy gőzkazánt számottevő termelési tényezőül használnak ugyan, de ötnél több munkavállalót rendszerint nem foglalkoztatnak.²²⁾

(3) Balesetbiztosítási *járulék* fizetésére köteles a többi munkaadó, vagyis mindaz, aki elemi erővel hajtott gépet vagy gőzkazánt számottevő termelési tényezőül nem használ ugyan, de rendszerint 10-nél több munkavállalót foglalkoztat, vagy aki elemi erővel hajtott gépet vagy gőzkazánt számottevő termelési tényezőül használ, és rendszerint 5-nél több munkavállalót foglalkoztat.²³⁾

(4) A balesetbiztosítási *díj* összegét a minisztérium, a háztartási alkalmazottak után fizetendőt a belügyminiszter állapítja meg.²⁴⁾

(5) Az *önkéntesen* biztosítottak baleseti biztosítási *díját* — a foglalkozás veszélyességének arányában — az alapszabály, — a háztartási alkalmazottakét a belügyminiszter rendelete állapítja meg.²⁵⁾

(6) A balesetbiztosítási *járulék* a javadalmazásnak, az üzem veszélyességi arányszámának, és a számadási évre megállapított egységdíjtételnek a szorzatából áll; — a javadalmazást azonban minden biztosítottra külön csak évi 3.600 P-ig lehet alapul venni.²⁶⁾ Az *egységdíjtétel* az az összeg, amely előáll, ha az illető üzletág évi költségeinek az összegét elosztjuk a beszámítható javadalmazások összegének és a veszélyességi arányszámnak a szorzatával.²⁷⁾

(7) A baleseti biztosítási *járulék* fizetésére köteles üzemnek a terhekben való részesedésére elsősorban a *veszélyességi*

19) 9.600/1932. M. E. 3. §. (2), 1. 185.670/1932. B. M., 265.788/1936. B. M., 187.566/1940. B. M. 20) 6.500/1935. M. E. 10. §. 21) 1927:XXI. tc. 61. §. (1). 22) U. o. 62. §. (1) helyett: 7.800/1937. M. E. 13. §. 23) 1927:XXI. tc. 61. §. (2), 7.800/1937. M. E. 13. §. 24) 1927:XXI. tc. 62. §. (3), 9.600/1932. M. E.; 1. 7.900/1932. M. E., 185.670/1932. B. M. 25) 1927:XXI. tc. 63. §. (1), 9.600/1932. M. E. 8. §., 1. 185.670/1932. B. M. 26) 1927:XXI. tc. 61. §. (2), (3). 27) U. o. 150. §.

táblázat irányadó. Ez a veszélyességi osztályokat, és minden osztály veszélyességi arányszámát tartalmazza; továbbá a bal-
eseti biztosításra kötelezett valamennyi üzemesoport és üzemfaj
felsorolását, és mindenik veszélyességi osztályának a megjelölését.²⁸⁾

(8) Az egyes üzemeket abba a veszélyességi osztályba sorozzák, amely statisztikai alapon megállapított veszélyességüknek megfelel. A veszélyesség mértékét pedig az egyes osztályokon belül az az arányszám adja, amely az előző évben kifizetett beszámítható javadalmazás és a felmerült kártalanítási költségek viszonyában mutatkozik.²⁹⁾

(9) Az OTI köteles a veszélyességi táblázatot 5 évenként felülvizsgálni; mulasztás esetében a belügyminiszter intézkedik.³⁰⁾

(10) Az OTI a veszélyességi osztályokba és arányszámok alá besorozás tárgyában a bejelentések alapján határoz.³¹⁾ A bejelentés elmulasztását vagy adatainak hamis voltát kihágásként büntetik.³²⁾

C) Öregségi stb. biztosítás. (1) Az öregségi stb. esetre szóló biztosítás költségeit az az átlag-járulék fedezi, amelyet a biztosítottak összességére — biztosítás-technikai módszerrel — akként kell megállapítani, hogy fedezze a törvény szerint járó egészségvédő és gyógyító eljárásokkal, valamint a biztosítás igazgatásával járó költségeket.³³⁾ E végből a belügyminiszter minden 5-ik esztendőben biztosítás-technikai felülvizsgálatot végeztet, amely célra az intézetnek statisztikai megfigyelő szolgálatot kell szerveznie.³⁴⁾

(2) Az öregségi stb. biztosítási járulék kulcsát, számításának módját és mértékét a belügyminiszter — a betegségi biztosítási járulékok számításával egyöntetűen — állapítja meg.³⁵⁾

(3) Az öregségi és a rokkantsági járulékokat vagy a tényleges javadalmazás alapján, vagy napibérosztályok szerint fizetik. A tényleges javadalmazás alapján fizetett járulék nem haladhatja meg a javadalmazás 4%-át, értelmiségi foglalkozásúaknál az 5%-át; — a napibérosztályok szerint fizetett járulék nem lehet magasabb az átlagos napibér 3.5%-ánál, — értelmiségi foglalkozásúaknál 4.3%-ánál.³⁶⁾

(4) A napibérosztályok határait, az egyes napibérosztályok átlagos napibérét, és a fizetendő járulékokat a belügyminiszter állapítja meg.³⁷⁾

(5) Az öregségi stb. esetre, vagy kizárólag csak öregségi és rokkantsági esetre önkéntesen, vagy önkéntes továbbfizetéssel

28) 1927:XXI. tc. 146. §. (1). 29) U. o. 146. §. (2). 30) U. o. 146. §. (3), (4). 31) U. o. 147. §. 32) U. o. 205. §. (1) l., (3), 206. §. 1., 1928:XL. tc. 182. §. (1) l., 183. §. 1., 190. §. 33) 1928:XL. tc. 21. §. (1). 34) U. o. 21. §. (2). 6.000/1933. M. E. 28. §. 35) 1928:XL. tc. 22. §. (1), l. 6.200/1928. N. M. M. eln., 5.750/1929. N. M. M. eln., 5.000/1930. N. M. M. eln. 36) 1928:XL. tc. 22. §. (2). 37) U. o. 22. §. (3), l. 6.200/1928. N. M. M. eln., 5.750/1929. N. M. M. eln., 5.000/1930. N. M. M. eln.

biztosítottak járulékaiknak befizetési módját és összegét a belügyminiszter szabályozza.³⁸⁾

(6) Az öregségi stb. biztosításra kötelezett magát önkéntesen a kötelezőnél magasabb szolgáltatásra is biztosíthatja akként, hogy magát önként magasabb napibérosztályba sorozza, vagy magát javadalmának ötnegyedére, másfélszeresére vagy kétszeresére biztosítja. Ilyen esetben a járuléktöbblet — más megállapodás hiányában — kizárólag a biztosítottat terheli.³⁹⁾

(7) Önkéntes többletbiztosítást csak az köthet, aki 55-ik életévét még nem töltötte be, és akinek egészségi állapotát előzetes orvosi vizsgálat a többletbiztosításra alkalmasnak találta.⁴⁰⁾

3. Milyen időre jár a járulék? (1) A járulékokat naptári, illetőleg heti vagy havi bejelentési jegyzékkel bejelentett biztosítottak után teljes bérfizetési hetekre kell fizetni, kivéve ha a munkaviszony időközben szűnt meg, vagy a biztosított munkáját betegség stb. miatt időközben hagyja abba; ilyenkor a járulék csak a munkaviszony fennállásának napjaira jár.⁴¹⁾

(2) Az alapszabály megszabhatja a járuléknak hónapos időszakokban fizetését;⁴²⁾ a háztartási alkalmazottakra pedig a belügyminiszter másként rendelkezhetik.⁴³⁾

(3) A belügyminiszter a járulékok számításának időtartamát és fizetésük időszakait eltérően is szabályozhatja.⁴⁴⁾

(4) Járulékokat kell fizetni arra az időre is, amíg a biztosított — javadalmazás nélkül — szabadságon van, vagy az üzem szünetel.⁴⁵⁾

(5) A háztartási és az a munkaadó, aki elemi erővel hajtott vagy gőzgépet számottevő termelési tényezőül nem használ, ha rendszerint nem foglalkoztat 10-nél több munkást, vagy aki ilyen gépet használ ugyan, de rendszerint nem foglalkoztat 5-nél több munkást, heti baleseti biztosítási díjat köteles fizetni, amely minden megkezdett hétre teljes összegben jár. A háztartási alkalmazottakra a belügyminiszter eltérő rendelkezéseket tehet.⁴⁶⁾

4. Esedékesség és fizetési kötelezettség. (1) A társadalombiztosítási járulékokat általában a munkaadó köteles — utólag — befizetni; saját maguk kötelesek azonban a befizetésre a bányanyugbérések, valamint azok, akik magukat önként vagy önkéntes továbbfizetéssel biztosították.⁴⁷⁾

(2) A betegségi és az öregségi stb. biztosítási járulékokat a munkaadó, heti vagy havi időszakonként utólag köteles befizetni;⁴⁸⁾ mégpedig az öregségi stb. biztosítási járulékokat a be-

38) 1928:XL. tc. 22. §. (4), l. 1.552/1929. N. M. M. eln., 262.837/1935. B. M. 39) 1928:XL. tc. 22. §. (5), (6). 40) U. o. 22. §. (7), l. 1.552/1929. N. M. M. eln., 262.837/1935. B. M. 41) 1927:XXI. tc. 20. §. (1), (2); 1928:XL. tc. 24. §. (1), (2). 42) 1927:XXI. tc. 20. §. (3), 1928:XL. tc. 24. §. (3). 43) 9.600/1932. M. E. 4. §., l. 185.670/1932. B. M. 44) 6.500/1935. M. E. 11. §. 45) 1927:XXI. tc. 20. §. (4), 1928:XL. tc. 24. §. (4). 46) 1927:XXI. tc. 62. §. (2), 7.800/1937. M. E. 13. §., 9.600/1932. M. E. 7. §., l. 185.670/1932. B. M. 47) 1927:XXI. tc. 20. §. (5), (7), 22. §., 65. §. (2), 1928:XL. tc. 24. §. (6). 48) 1927:XXI. tc. 20. §. (5), 1928:XL. tc. 24. §. (5).

tegségekkel egyidejűleg és egy összegben kell leróni, és közadók módjára kell behajtani.⁴⁹⁾ A háztartási alkalmazottakra a belügyminiszter eltérően rendelkezhetik.⁵⁰⁾

(3) A *baleseti* biztosítási járulékokat a fizetési meghagyás kézbesítésétől számított 2 hónap alatt kell megfizetni,⁵¹⁾ és ezek a betegségi biztosítási járulékokkal együtt, ill. ezek módjára válnak esedékesekké.⁵²⁾

(4) A postai stb. *nyugdíjasoknak*, valamint a társadalombiztosító intézetek nyugdíjasainak járulékait volt munkaadójuk, a bányanyugbéréseket pedig saját maguk kötelesek befizetni.⁵³⁾

(5) Az *önkéntesen* biztosítottak járulékait munkaadójuk előre köteles befizetni, és előre kötelesek befizetni a járulékokat azok is, akik magukat önként vagy önkéntes továbbfizetéssel biztosították.⁵⁴⁾

5. Késedelmi pótlék. A társadalombiztosítási járulékok késedelmes befizetése esetében a késedelem minden megkezdett hónapjára késedelmi pótlék jár,⁵⁵⁾ amelynek kulcsa havi 2%-nál nagyobb, és 0.5%-nál kisebb nem lehet.⁵⁶⁾ A járulékok pontos befizetésének elmulasztása azonfelül kihágássá is minősül.⁵⁷⁾

6. A járulék terhelése. (1) A munkaadó a *betegségi*, valamint az *öregségi* stb. biztosítási járulék felét levonhatja a biztosításra kötelezettől, de legkésőbb a javadalmazás következő két fizetési esedékességkor; szabadságonlét vagy munkaszünet esetében pedig a javadalmazás legközelebbi fizetésekor, bányanyugbérésektől nyugbérükből.⁵⁸⁾ A bányanyugbéréseket magukat terheli a biztosítási járulék.⁵⁹⁾ Az *öregség* esetére biztosított és már járadékban részesülő munkavállaló után fizetendő járulék viszont kizárólag a munkaadót terheli.⁶⁰⁾

(2) A szerződés irányadó arra nézve, hogy köteles-e a járadék felét viselni az, aki javadalmazást nem kap, illetőleg, hogy egészen vagy részben levonható-e attól, akit a munkaadó *betegség* esetére önként biztosított.⁶¹⁾

(3) A *baleseti* biztosítás költsége kizárólag a munkaadót terheli; baleseti biztosítási járulék és díj címén tehát semmit sem lehet levonni a biztosított javadalmazásából, kivéve az önkéntes biztosítás esetét, amikor a munkabérből levonás tekintetében a szerződés irányadó.⁶²⁾

(4) Olyan szerződés, amely a törvénnyel ellenkező levonási jogot engedne, tilos és érvénytelen;⁶³⁾ sőt kihágássá is minősül.⁶⁴⁾

49) 1928:XL. tc. 23. §. 50) 9.600/1932. M. E. 4. §., 1. 185.670/1932. B. M. 51) 6.500/1935. M. E. 21. §. 52) 1927:XXI. tc. 65. §. (2). 53) U. o. 20. §. b). 54) U. o. 20. §. (7), 22. §. 55) U. o. 20. §. (8), 65. §. (3). 56) 6.000/1933. M. E. 2. §. 57) 1927:XXI. tc. 205. §. (1) 2., (3), 207. §., 1928:XL. tc. 182. §. (1) 3., 183. §. (2), 186., 190. §. 58) 1927:XXI. tc. 21. §. (1), (2), (5), 1928:XL. tc. 24. §. (7). 59) 1927:XXI. tc. 20. §. (6). 60) 1928:XL. tc. 30. §. 61) 1927:XXI. tc. 21. §. (3), 1928:XL. tc. 24. §. (7). 62) 1927:XXI. tc. 61. §. (1), 64. §. 63) U. o. 206. §. 8. 64) U. o. 213. §. (2), (3), 1928:XL. tc. 173. §., 183. §. (1) 3., 4., 184. §. (2), (3).

7. A járulékfizetési kötelezettség szünetelése. A járulékfizetési kötelezettség szünetel az alatt, amíg a biztosított betegség, gyógyítóeljáráásban részesítés, vagy szülés okozta keresőképтелenség alapján segélyezésben részesül; de ha a biztosított munkaadójától a segélyezés tartamára is megkapja teljes javadalmazását, a járulékot erre az időre is fizetni kell. Segélyezés alatt pedig érteni kell a keresőképтелenség alatt járó mindenféle segélyezést.⁶⁵⁾

8. Pótjárulék. (1) Ha a *biztosított* betegség színlelésével, vagy más módon megkárosította az intézetet, pótjárulékot köteles fizetni, amely a rendes járulék kétszereséig terjedhet. Ezt a munkaadó teljes összegében levonhatja a biztosított javadalmazásából; ha pedig munkaviszonya megszűnik, az intézet a biztosítottól követelheti az egész kárának egy összegben megtérítését.⁶⁶⁾

(2) Ha azonban a károsítás a munkaadó tudtával és segítségével, vagy mulasztása következtében történt, a kárt a *munkaadó* köteles az intézetnek egy összegben megtéríteni, és a biztosított javadalmazásából ezen a címen semmit sem vonhat le.⁶⁷⁾ Az ezzel ellenkező szerződéses megállapodás tilos és érvénytelen.⁶⁸⁾

(3) A *munkaadó* akkor is köteles pótjárulékot fizetni, ha a joghatályos egészségvédő óvórendszabályt vagy óvintézkedést nem fogantatott. Ez a pótjárulék a rendes járulék 50%-áig terjed, és mindaddig jár, amíg a mulasztás nincs pótolva. Ezen a címen a biztosítottak javadalmazásából semmit sem szabad levonni.⁶⁹⁾

9. Szavatosság. (1) A társadalombiztosítási járulékokért elsősorban a *munkaadó*, vagyis az felelős, aki a vállalatot stb. saját számlájára fenntartja, illetőleg folytatja; építkezésnél a vállalkozó, ilyenek hiányában az építtető.⁷⁰⁾ Kivüle azonban felelősséggel tartoznak mások is.

(2) *Résztvénytársaságoknál, szövetkezeteknél* stb. a fizetésre közvetlenül kötelezettel egyetemlegesen felelősek az igazgatók, az igazgatóság tagjai, az ügyvezetők, a cégtulajdonosok, szóval a vezetőség; felszámolás esetében a felszámolók is.⁷¹⁾

(3) A *fővállalkozó* egyetemlegesen felelős az alvállalkozót terhelő járulékokért, pótjárulékokért és késedelmi pótlékokért; — de mentesül a felelősség alól, ha az alvállalkozót illető összegnek a belügyminiszter rendeletével (l. 263.333/1936. B. M.) megállapított hányadát befizeti az alvállalkozónak az intézetnél vezetett folyószámlájára.⁷²⁾

(4) A felelősség szempontjából *fővállalkozó* az, aki a

65) 1927:XXI. tc. 23. §., 1928:XL. tc. 25. §., 6.500/1935. M. E. 13. §. 66) 1927:XXI. tc. 24. §. (1). 67) U. o. 24. §. (2). 68) 1928:XL. tc. 173. §. 69) 1927:XXI. tc. 25. §., 1928:XL. tc. 26. §. 70) 1927:XXI. tc. 26. §. (1), 67. §., 1928:XL. tc. 27. §. (1). 71) 6.500/1935. M. E. 14., 43. §., 1927:XXI. tc. 67. §. 72) 9.090/1931. M. E. 8. §., 1927:XXI. tc. 67. §.

munka teljesítését a megrendelővel szemben elvállalta; — *alvállalkozó* pedig az, aki a szükséges egyes munkaágak vagy munkák végzésére közvetlenül vagy közvetve vállalkozik a fővállalkozóval szemben.⁷³⁾ Ebből a szempontból a vendéglő, kávéház, színház, mulató stb. üzemének tulajdonosát az ott működő zenekar stb. tagjainak munkaadójával szemben fővállalkozónak, a munkaadót pedig alvállalkozónak kell tekinteni.⁷⁴⁾

(5) Egyetemlegesen felelős a munkaadóval, illetőleg az üzemutóddal együtt a vele közös háztartásban élő *házastársa* is.⁷⁵⁾

(6) Az *építető* is felelős a vállalkozót terhelő azokért a járulékokért, amelyek ettől a kellő gondosság mellett sem hajtathatók be; de mentesül e felelősség alól, ha a vállalati összegnek a belügyminiszteri rendelettel (263.333/1936. B. M.) megállapított hányadát az intézetnél az építési vállalkozó folyószámlája javára befizeti.⁷⁶⁾

(7) Az intézet a vállalkozótól való behajtás megkísérlése nélkül közvetlenül is megállapíthatja az *építető* felelősségét annak a hányadnak az erejéig, amelynek befizetésére az építetőt mentesítette volna, ha a vállalkozó igazolja, hogy az építető a vállalati összegnek egy részét erre a célra visszatartotta. Ezen az alapon az építetőt nem lehet a visszatartott összegnél magasabb összeg befizetésére kötelezni.⁷⁷⁾

(8) Mentesül az *építető* a felelősség alól akkor is, ha az intézet az építkezés befejezése után 2 év alatt nem tesz ellene intézkedést, vagy ez alatt legalább arra nem figyelmezteti, hogy a vállalkozó biztosítási tartozásait nem egyenlítette ki.⁷⁸⁾

(9) Egyetemlegesen felelős végül a munkaadóval az *üzemutód* is. Üzemazonosság esetében az üzemutódlást — a szerzés jogcímére tekintet nélkül — meg kell állapítani.⁷⁹⁾ Az üzemazonosságot az összes körülmények gondos mérlegelésével kell megállapítani; de nem lehet azt megállapítani árverési vétel, vagy csőd-, ill. kényszeregyességi eljárás során történt értékesítés esetében, ha csak rosszhiszeműség nincs a szerzés tekintetében.⁸⁰⁾

(10) Ha az építető vagy az üzemutód, aki visszterhes ügylettel szerezte meg az üzemet, az intézettől *kimutatást* kér a vállalkozó, ill. az üzemutód tartozásairól, nem felelős a kimutatás előtt kirótt olyan járulékokért, amelyek a kimutatásban nincsenek feltüntetve.⁸¹⁾

73) 1927:XXI. tc. 26. §. (3), 67. §., 1928:XL. tc. 27. §. (3). 74) 6.500/1935. M. E. 14., 43. §. 75) 1927:XXI. tc. 26. §. (4), 67. §., 1928:XL. tc. 27. §. (4). 76) 9.090/1931. M. E. 8. §., 1927:XXI. tc. 67. §. 77) 7.800/1937. M. E. 8. §., 1927:XXI. tc. 67. §. 78) 6.500/1935. M. E. 14., 43. §., 1927:XXI. tc. 67. §. 79) 1927:XXI. tc. 26. §. (6), 67. §., 1928:XL. tc. 27. §. (6). 80) 9.090/1931. M. E. 8. §., 1927:XXI. tc. 67. §. 81) 1927:XXI. tc. 27., 67. §., 1928:XL. tc. 28. §.

(11) *Csőd* esetében a betegségi biztosítási járulékok stb. az I. osztályú csődhitelezőkkel egy sorban kerülnek kielégítésre.⁸²⁾

(12) Az intézet a betegség és a baleset esetére biztosítottaknak munkaadóitól csak olyan fizetések teljesítését követelheti, amelyek a törvényben, miniszteri rendeletben, vagy az alapszabályokban vannak megállapítva.⁸³⁾

53. §. Betegségi biztosítási szolgáltatások (segélyezés).

(1. Alapfogalmak 233. — 2. A segélyek fajtái 234. — A) Betegség esetében 234. — B) Szülés esetében 234. — E) Halál esetében 234. — 3. Orvosi kezelés 234. — 4. Gyógyszerek, gyógyfürdők stb. 236. — 5. Táppénz 237. — 6. Születési segélyezés 238. — 7. A segélyezés tartama 238. — 8. A segélyezés mértéke 239. — 9. Felemelt segélyek 239. — 10. A segélyek mérséklése 240. — 11. Igényjogosultság és megszűnése 241. — 12. A segély megvonása 242. — 13. Esedékesség 243. — 14. A segély felvételére jogosultság 243. — 15. Elévülés 243. — 16. A segélyek átruházhatatlansága stb. 243.)

1. Alapfogalmak. (1) *Társadalombiztosítási szolgáltatás* alatt mindazt a — bármiféle — segélyezést kell érteni, amely a biztosítás alapján a biztosítottnak, vagy családtagjainak, esetleg egy harmadik személynek jár.¹⁾

(2) *Családtagok.* A betegségi biztosításban családtagnak számít: a biztosított házastársa; törvényes, házasságon kívül született, örökbe fogadott vagy mostoha gyermeke; unokája; szülője; nagyszülője; testvére, ha őket a biztosított saját háztartásában látja el. A segélyezésre *igényjogosult:* a feleség, ilyenek nemlétében az a nő, aki a biztosított háztartását vezeti — minden esetben; a gyermek, az unoka és a testvér életének 16-ik, ill. ha hivatásbeli kiképzése, vagy tanulmányainak folytatása miatt nem kereshet: 24-ik életévének betöltéséig; a férj, a szülő és a nagyszülő élete 60-ik évének betöltésétől kezdve. Korhatárra tekintet nélkül igényjogosult azonban az a családtag, aki valamely testi vagy szellemi fogyatkozás következtében keresetképtelen; nem lehet azonban ebből a szempontból keresőképtelenségnek tekinteni azt a családtagot, akinek keresőképtelenségét nem testi vagy szellemi fogyatkozás okozza, hanem az csak valamely betegségnek időleges — bár hosszabban tartó — következménye.²⁾

(3) *Nem igényjogosult* az a családtag, aki maga biztosításra kötelezett, vagy önként biztosított, vagy akinek számottevő keresete van.³⁾

82) 1927:XXI. tc. 28., 67. §. 83) U. o. 29., 68. §., 1928:XL. tc. 29. §.

1) 6.500/1935. M. E. 13. §. 2) 1927:XXI. tc. 32. §. (1), (2), 7.800/1937. M. E. 9. §. 3) 1927:XXI. tc. 32. §. (3).

(4) *Keresőképtelen* a betegségi biztosításban az, aki betegsége vagy az azzal okozott gyógykezelése következtében rendes kereső foglalkozását nem folytathatja.⁴⁾

2. A segélyek fajtái. Betegségi biztosítás révén a következő segélyek járnak:

A) *betegség esetében:* orvosi gyógykezelés; gyógyszerek; gyógyfürdők; gyógyvizek; a szükséges gyógyászati segédeszközök, — mindez mind a biztosítottnak, mind az igényjogosult családtagoknak; — továbbá táppénz, de rendszerint csak magának a biztosítottnak.⁵⁾ Az a biztosításra kötelezett árva, aki nyugellátásban részesül, csak a családtagok javára megállapított segélyezésre igényjogosult, tehát táppénzre nem;⁶⁾ az pedig, aki az öregségi stb. járadék alapján van betegségi biztosításra kötelezve, a betegségi biztosítás alapján csak orvosi gyógykezelésben, gyógyszerekben, kevésbbé költséges gyógyászati segédeszközökben és temetési költségekben részesül, amelyeket az intézet alapszabálya kórházi ápolással, gyógyfürdővel és a családtagok orvosi kezelésével és gyógyszerellátásával egészíthet ki, azonban a betegségi biztosítás terhére — a temetkezési segély kivételével — nem részesülhet segélyezésben olyan betegség alapján, amely rokkantságának az előidézője volt.⁷⁾

B) *Szülés esetében jár:* szülészeti segédkezés és gyógykezelés; terhességi, gyermekágyi és szoptatási segély a biztosítottnak, ill. a biztosított feleségének.⁸⁾ A *közkórházban* szülő nők ápolási költségeit azonban az OTI nem viseli.⁹⁾

C) *Halál esetében jár:* temetkezési segély.¹⁰⁾

3. Orvosi kezelés. (1) Kezelés céljából csak az intézet által *kijelölt orvos* vehető igénybe. Más orvos igénybevételének költsége csak akkor terheli az intézetet, ha az igénybevétel sürgős szükség okából történt, és csak olyan mértékben, amint ezt a belügyminiszter megállapítja.¹¹⁾ A tüdő- és nemibeteg gondozó intézet orvosa is rendelhet az illetékes biztosító intézet terhére gyógyszert a kezelése alatt álló biztosítóintézeti igényjogosult részére.¹²⁾

(2) Az intézet az igényjogosultat — kérésére vagy beleegyezésével — *kórházba (gyógyintézetbe)* is utalhatja, és ha szükséges: köteles is oda beutalni. A családtagoknak tüdőbetegszanatóriumi ápolása mindig felemelt segély (l. alább 9. alatt) számba megy.¹³⁾

(3) Beleegyezése nélkül is kórházba (tüdőbetegszanatóriumba) utalható az igényjogosult, ha betegsége ezt szükségessé

4) 1927:XXI. tc. 37. §. (1). 5) U. o. 30. §. I. 6) U. o. 32. §. (4). 7) 1928:XL. tc. 156. §. 8) 1927:XXI. tc. 30. §. II. 9) 6.000/1931. M. E. 4. §. 10) 1927:XXI. tc. 30. §., 9.090/1931. M. E. 3. §. 11) 1927:XXI. tc. 33. §., l. 2.675/1925. N. M. M. elm. 12) 1940:VI. tc. 60. §. (1). 13) 1927:XXI. tc. 47. §. (1), 1940:VI. tc. 57. §. (1), (2).

teszi; vagy ha az orvos utasításainak szándékosan nem tesz eleget, és ezzel gyógyulását késlelteti; vagy ha kielégítő házi ápolásban nem részesíthető; végül ha állapotát kielégítő módon csak kórházi megfigyeléssel lehet megállapítani. A beutalás el nem fogadása miatt a segélyt el lehet vonni.¹⁴⁾ A tüdőbetegotthon a közkórházzal egy tekintet alá esik.¹⁵⁾

(4) Az igényjogosult nem tarthat igényt segélyre a kórházi ápolás tartama alatt; igényjogosult családtagjai azonban féltáppénzben részesülnek, kivéve ha a biztosított munkaadójától a betegség idejére is kapja teljes javadalmazását. A féltáppénz nem jár a kórházi ápolás első 3 napjára.¹⁶⁾

(5) A *kórházba szállítás* és a *hazautazás* költsége is az intézetet terheli.¹⁷⁾

(6) Az intézet, valamint az államkincstár stb. terhére történő kórházi (gyógyintézeti) ápolás tartamát a törvényen alapuló segélyezés tartamába be kell számítani.¹⁸⁾

(7) Az intézet — legfeljebb 1 évig — megtagadhatja a gyógyintézeti kezelést attól, aki a beutalásnak jogos indok nélkül nem tett eleget, vagy a gyógyintézeti kezelést idő előtt abbahagyta, vagy akit a gyógyintézetből szabályellenes magatartás miatt eltávolítottak.¹⁹⁾

(8) Az állami vagy közkórházi és a klinikai ápolás költsége az intézetet terheli, ha az ápolat ő utalta be, vagy a beutalásra sürgős szükség volt. Az intézet az első 28 napra a legalsó kórházi osztályra megállapított ápolási díjat fizeti; később csak a táppénznek megfelelő összeget, ha ez az ápolási költségnél kevesebb. Ha azonban az intézet hozzájárult ahhoz, hogy a beteget az állami vagy közkórház tüdőbetegosztályán, vagy az állami, törvényhatósági vagy községi tüdőbetegszanatóriumban, vagy rádium- vagy röntgengyógyintézetben 4 héten túl is ápolják, azután is a kórházi ápolási díjat fizeti. Az ebből származó többköltséget az öregségi stb. biztosítás egészségvédő és gyógyítási alapja terhére is át lehet hárítani.²⁰⁾

(9) Ugyanezek a rendelkezések irányadók a közkórházi jelleggel felruházott magánkórházakra is.²¹⁾

(10) Családtag ugyanabból a betegségből kifolyóan egy évben legfeljebb 4 héten át igényelheti a kórházi ápolást, de csak ha az intézet utalta be, vagy ha a felvétel sürgősen szükséges volt.²²⁾

(11) Az intézet a *katonai, rendőrségi* és más *hasonló jellegű kórház* ápolási költségeit is csak azonos feltételek mellett

14) 1927:XXI. tc. 47. §. (2), 1940:VI. tc. 57. §. (1), (3), (4). 15) 1940:VI. tc. 57. §. (2). 16) 1927:XXI. tc. 47. §. (3), 9.600/1932. M. E. 6. §. 17) 1927:XXI. tc. 47. §. (4). 18) U. o. 47. §. (5). 19) U. o. 47. §. (6). 20) U. o. 48. §. (1), 6.500/1935. M. E. 18. §., 7.800/1937. M. E. 10. §., l. 260.380/1936. B. M. 21) 9.090/1931. M. E. 14. §. 22) 1927:XXI. tc. 48. §. (3), (4).

és mértékben viseli. Egyáltalában nem viseli azonban a *letartóztatottak* ápolási költségeit, és ezek családtagjainak sem jár féltáppénz.²³⁾

(12) A kórház az ápolási költségen felül semmit sem igényelhet, és el nem fogadhat sem az intézettől, sem az igényjogosulttól vagy hozzátartozóitól.²⁴⁾

(13) Ha a biztosított vagy családtagja a kórházi felvételkor a jogviszony megállapítására jelentős *valótlan* tényeket állít, vagy való tényeket elhallgat, ápolási költségét maga, vagy fizetésre köteles hozzátartozói (l. 6.000/1931. M. E. 2. §.) kötelesek megtéríteni. Az intézet — a kórház megkeresésére — az ilyen térítési összegeket levonja a biztosított segélyéből,²⁵⁾ ezenfelül a valótlan bevallás kihágás.²⁶⁾

(14) A *magánkórházi* vagy *magángyógyintézeti* ápolás költsége csak beutalás esetében és az előzetes megállapodásnak megfelelően terheli az intézetet; sürgős szükség esetében pedig legfeljebb 4 hétre a legközelebbi kórház legalsó osztályabeli ápolási költségeinek mértékéig.²⁷⁾

(15) Sürgős szükség akkor áll fenn, amikor a kórházba felvétel életveszély elhárítása, vagy olyan orvosi beavatkozás végett indokolt, amelynek elmulasztása vagy késedelme a beteg egészségének helyreállítását veszélyeztetné. Ilyen címen legfeljebb 8 napig terjed a költségmegtérítési kötelezettség, — illetőleg, ha a bejelentésre késik a válasz, ennek megérkeztéig.²⁸⁾

(16) Ha a biztosítottnak, ill. igényjogosult családtagjának szakkezelése tüdő- vagy nemibeteg gondozó intézetben történik, a biztosítási szolgáltatásokra vonatkozó eljárási szabályokat a belügyminiszter állapítja meg.²⁹⁾

4. Gyógyszerek, gyógyfürdők stb. (1) A gyógyszereket, gyógyfürdőket, gyógyvizeket és gyógyászati segédeszközöket az intézet természetben szolgáltatja ki. A *gyógyszerek* az intézeti orvos szabályszerű rendelésére bármely nyilvános gyógyszertárból megszerezhetők; de ha az intézetnek valamely gyógyszer-tárral szerződése van, vagy ha az intézetnek magának van házi gyógyszer-tára (l. 3.892/1927. N. M. M. eln.), a gyógyszereket — sürgős szükség esetét kivéve — onnan kell beszerezni, mert a másutt beszerezett gyógyszereknek és gyógyászati segédeszközöknek az árát az intézet — sürgős szükség esetét kivéve — nem téríti meg.³⁰⁾

(2) Az alapszabály állapítja meg azt a legrövidebb időtartamot, amelynek elteltével a *gyógyászati segédeszközök* javítása és megújítása igényelhető.³¹⁾

23) 1927:XXI. tc. 48. §. (5), 24) U. o. 48. §. (6), 25) U. o. 48. §. (7), 26) U. o. 204. §. 2., 1928:XL. tc. 183. §. (1) l., 184. §. (2), (3), 27) 1927:XXI. tc. 49. §. (1), 28) 9.090/1931. M. E. 15. §. 29) 1940:VI. tc. 59. §. 30) 1927:XXI. tc. 34. §. (1), (2), (5), (6), 31) U. o. 34. §. (7).

(3) Az igényelhető segédeszköznél *költségesebbet* csak akkor kaphat a jogosult, ha az árkülönbözetet megtéríti. Ez áll a költségesebb segédeszköz javítására is.³²⁾

(4) A *gyógyfürdősegély* nem foglalja magában az ellátás költségét. Gyógyfürdői *ellátás* csak felemelt segélyként (l. alább 9. alatt) igényelhető akkor, ha a gyógyfürdő az igényjogosult tartózkodási helyén kívül fekszik. Az intézet még sürgős szükség címén sem köteles megtéríteni a fürdő költségét akkor, ha az igényjogosult nem a kijelölt, hanem más fürdőt veit igénybe.³³⁾

(5) *Külföldi gyógyfürdőt* a biztosított egyéb feltételek esetében is csak olyan gyógyfürdőben igényelhet, amely az intézettel szerződéses viszonyban van.³⁴⁾

(6) *Fogászati segély* (a fogak gyógykezelése) jár a biztosítottnak és családtagjainak egyaránt. *Műfogat* csak felemelt segélyként (l. alább 9. a.), és csak a biztosított igényelhet. A *műfogat és műfogsort* azonban kevésbé költséges gyógyászati segédeszközként kell kiszolgáltatni a biztosítottnak és igényjogosult családtagjának is, ha a megállapított intézeti önköltségi árat előre megfizetik.³⁵⁾

5. Táppénz. (1) Táppénz rendszerint csak magának a biztosítottnak jár. Nem részesül azonban táppénzben: 1. a biztosításra kötelezett értelmiségi foglalkozású személy; 2. az önkéntesen, vagy önkéntes továbbfizetéssel biztosított; 3. aki betegségének tartama alatt munkaadójától egy bizonyos időn át teljes javadalmazását megkapja, vagy követelheti.³⁶⁾

(2) Nem kap táppénzt az sem, aki betegségét szándékosan okozta³⁷⁾ — és megvonható a táppénz, valamint a gyermekágyi és szoptatási segély is attól, aki az orvos utasításainak szándékosan nem tesz eleget, vagy a betegsegélyezési rendtartás ellen vét. Betegségi, ill. temetkezési segélyt sem követelhet az a családtag, aki a betegséget vagy a halált szándékosan okozta.³⁸⁾

(3) Ha a biztosított azért veszi el keresetét, mert őt fertőző vagy ragadós betegség miatt — törvényes rendelkezés alapján — *elkülönítették*, az elkülönítés tartamára táppénzt kap, amelyet azonban az elkülönítést elrendelő község köteles az intézetnek megtéríteni.³⁹⁾

(4) Ha az intézet nem tudja a biztosítottat vagy családtagjait orvosi gyógykezelésben vagy gyógyszerekben részesíteni, azt a táppénz 35, ill. 15%-ával kárpótolja.⁴⁰⁾

(5) A terhességi és a gyermekágyi segély tartama alatt nem

32) 6.000/1933. M. E. 4. §. 33) 1927:XXI. tc. 35. §. (1), (2), 34) U. o. 35. §. (3), 35) 6.000/1933. M. E. 5. §. 36) 1927:XXI. tc. 37. §. (2), (3), 37) U. o. 42. §. (1), 38) U. o. 42. §. 39) U. o. 38. §., 9.090/1931. M. E. 10. §. 40) 1927:XXI. tc. 39. §., 9.090/1931. M. E. 11. §.

adható táppénz keresőképtelenséggel járó betegség okából sem; de ha a biztosított nő betegség miatt a gyermekágyi segély időtartamán túl is keresőképtelen, igényjogosult a táppénzre a gyermekágyi segély megszűnésétől kezdve; ennek kiszolgáltatását a szoptatási segély nem zárja ki.⁴¹⁾

6. Szülészeti segélyezés. (1) Az igényjogosult szülő nő csak az intézet által kijelölt szülész nőt veheti igénybe. A sürgős szükség okából igénybevett más szülész nő költségét az intézet csak az alapszabályban meghatározott mértékben téríti meg.⁴²⁾

(2) A biztosított nő, valamint a biztosítottak felesége a terhességi, gyermekágyi és szoptatási segélyre csak akkor tarthat igényt, ha igazolja, hogy ő, ill. férje az igény megnyílását megelőző 18 hónapon belül összesen legalább 9 hónapon át biztosítva volt betegség esetére. Ebbe a 9 hónapba nem számítható be az az idő, amelyben segélyben részesült, kivéve ha ezalatt is kellett járulékot fizetnie.⁴³⁾

(3) A *terhességi segély* akkor is jár a szülésig, ha az orvos vagy a szülész nő a születés időpontja tekintetében tévedett. A túlfizetést a gyermekágyi segélybe nem lehet beszámítani.⁴⁴⁾

(4) A *terhességi és gyermekágyi segély* nem jár azokra a napokra, amelyeken a nő kereső foglalkozást folytat.⁴⁵⁾

(5) Az a nő, aki *szoptatási segélyre* igényjogosult, de nem bír szoptatni, csecsemő-tápszert kap.⁴⁶⁾

(6) *Ikerszülés* esetében a szoptatási segély többszörösen jár.⁴⁷⁾

(7) Az alapszabály megállapíthatja, hogy a terhességi, gyermekágyi és szoptatási segély a terhesség bizonyos szakától kezdve rendszeres orvosi vizsgálatról tétessék függővé; az intézet pedig ott, ahol anya- és csecsemővédő intézmény működik, az említett segélyeknek a kiszolgáltatását — a belügyminiszter jóváhagyásával — ennek az intézménynek az igénybevételéhez és igazolásához kötheti.⁴⁸⁾

(8) Az igényjogosult terhességi és gyermekágyi segély helyett — beleegyezésével — elhelyezhető *anyaotthonban* is. Ebben az esetben más segélyt nem kap, de az igényjogosult családtagok féltáppénzben részesülnek.⁴⁹⁾

7. A segélyezés tartama. A *betegségi biztosítási segélyezések* járnak a megbetegedéstől számított egy évre, — a biztosított részére azonban tovább is mindaddig, amíg táppénzben részesül. A biztosítottat megillető *táppénz* jár a keresőképtelenség negyedik napjától ennek tartamára (l. alább a 10. (1) 2. pontját); —

41) 1927:XXI. tc. 40. §. (5), (6). 42) U. o. 40. §. (1). 43) 6.500/1935. M. E. 16. §. 44) 1927:XXI. tc. 40. §. (3). 45) U. o. 40. §. (4). 46) U. o. 40. §. (7). 47) U. o. 40. §. (8). 48) U. o. 40. §. (9), (10). 49) U. o. 50. §.

a *terhességi segély* a biztosított nőnek a terhesség utolsó hat hetére, a biztosított feleségének a terhesség utolsó négy hetére; — a *gyermekágyi segély* a szülés napjától hat hétre; — a *szoptatási segély* a gyermekágyi segély megszűnésétől számított tizenkét hétre.⁵⁰⁾

8. A segély mértéke. (1) A *táppénz* a biztosított javadalmazása napi átlagának, vagy átlagos napibérének 50%-a.⁵¹⁾

(2) A *terhességi és a gyermekágyi segély* a biztosított nő javadalmazása napi átlagának, vagy átlagos napibérének teljes összege (l. alább a 10. (1) 3. pontját); a biztosított feleségéé pedig napi 40 fillér; — a *szoptatási segély* a biztosított nőnek napi 60 fillér, a biztosított feleségének pedig napi 30 fillér.⁵²⁾ A *temetkezési segély* az elhalt biztosított javadalmazása napi átlagának, ill. átlagos napibérének harmincszorosa.⁵³⁾

(3) Ha a biztosított ugyanabba a betegségbe 4 hét alatt visszaesik, a segélyezés ugyanazon az alapon történik, mint előbb.⁵⁴⁾

(4) A *javadalmazás változása* csak a változást követő 28-ik naptól kezdve hat ki a segélyezésre. Ha azonban a biztosított a tanviszony befejezése után magasabb javadalmazást kap, ezt azonnal figyelembe kell venni; az alapszabály azonban eltérően rendelkezhetik.⁵⁵⁾

9. Felemelt segélyek. (1) Az alapszabály a megállapított legkisebb mértékű segélyeket — a rendelkezésre álló fedezet korlátai közt — felemelheti és kiegészítheti a következőkkel:

1. költségesebb gyógyászati segédeszközöket, és
2. a biztosítottak ellátással járó gyógyfürdőt engedélyezhet;
3. a táppénzt a javadalmazás átlagának, vagy az átlagos napibérnek 75%-áig felemelheti;
4. a biztosított nőnek napi 1 liter tejet engedélyezhet;
5. a biztosított nő szoptatási segélyét a táppénz mértékéig felemelheti;
6. a szoptatási segélyben részesülő nőnek táppénzt engedélyezhet;
7. a gyermekágyi segélyben részesülő biztosított nőnek csecsemőkelengyét adhat vagy kölcsönözhet;
8. az elhalt biztosított temetkezési segélyét a javadalmazás napi átlagának, vagy az átlagos napibérnek negyvenszereséig felemelheti;
9. költségesebb gyógyászati segédeszközt engedélyezhet a családtagoknak is;

50) 1927:XXI. tc. 30. §. 51) 6.000/1933. M. E. 3. §. 52) 1927:XXI. tc. 30. §. II. 53) U. o. 30. §. III. 54) U. o. 41. §. (2). 55) U. o. 41. §. (1), 9.090/1931. M. E. 13. §.

10. a biztosított feleségének terhességi és gyermekágyi segélyét a férj javadalmazása napi átlagának, vagy átlagos napibérének feléig, szoptatási segélyét pedig annak 30%-áig felemelheti;

11. a biztosított gyermekágyi segélyben részesülő feleségének csecsemőkelengyét adhat vagy kölcsönözhet;

12. családtagnak tüdőbetegszanatóriumi ápolást nyújthat;

13. családtag elhalálozásakor is adhat temetkezési segélyt a javadalmazás napi átlagának, vagy az átlagos napibérnek 20%-áig.

(2) Az intézet más, vagy ennél több segélyt nem adhat; az alapszabály pedig a felemelt segélyeket ismét a törvényes mértékre szállíthatja le.⁵⁶⁾ (L. a következő 10. pontot.)

10. A segélyek mérséklése. (1) A minisztérium elrendelte, hogy ha a betegségi biztosításban tartósan mutatkozó kezelési hiányt a rendelkezésre álló egyéb eszközökkel nem lehet kiküszöbölni, a betegségi biztosítási szolgáltatásokat kell — az alapszabály módosításával — a szükség mértékéhez képest korlátozni, mégpedig:

1. a segélyek felemelését meg lehet szüntetni;

2. a segélyezési időtartamot (1 évről) 26 hétre (fél évre) le lehet szállítani;

3. a terhességi és gyermekágyi segélyt a javadalmazás napi átlagának, ill. az átlagos napibérnek 50%-áig lehet csökkenteni.

(2) Ha az intézet ezeket a korlátozásokat nem, vagy nem kellően foganatosítja, az alapszabály megfelelő módosításairól a belügyminiszter gondoskodik.⁵⁷⁾

(3) A betegségi biztosítás pénzügyi egyensúlyának helyreállítása érdekében elrendelheti továbbá a belügyminiszter:

1. hogy az összes, vagy bizonyos betegségi biztosítási segélyek igénybevételénél a *munkaadói igazolványért*, vagy más igazolásért (l. 265.710/1936. B. M.) meghatározott összeget kelljen fizetni (l. 281.749/1938. B. M., 148.082/1939. B. M., 256.267/1936. B. M., 148.082/1939. B. M.);

2. hogy a kiszolgáltatott gyógyszer vagy gyógyászati segéd-eszköz költségéből meghatározott összeg az intézet részére megtéríttessék (l. 185.640/1932. B. M. 2. §., 286.100/1934. B. M., 257.270/1935. B. M., 281.749/1938. B. M.);

3. hogy bizonyos idült betegségben szenvedők után a segélyezés a biztosításban töltött meghatározott időtartamhoz kötöttek;

4. a belügyminiszter módosíthassa az alapszabálynak a napibérosztályokra és az átlagos napibérekre vonatkozó rendelkezéseit.⁵⁸⁾ Ezenkívül:

56) 1927:XXI. tc. 31. §. (1)–(4). 57) 9.090/1931. M. E. 9. §., l. 185.660/1932. B. M., 281.748/1938. B. M. 58) 9.600/1932. M. E. 5. §.

5. a belügyminiszter a betegségi biztosítás szolgáltatásainak igénybevételét a biztosításban töltött meghatározott időtartamhoz kötheti.⁵⁹⁾

(4) Mindezek az intézkedések nem vonatkoznak a háztartási alkalmazottakra.⁶⁰⁾

(5) Az intézet köteles továbbá állandóan figyelemmel kísérni, hogy a betegségi biztosítási ágazat jövedelmei fedezik-e az ágazat költségeit. Ha előreláthatóan hiány mutatkozik, erről jelentést tesz az önkormányzatnak, amely vagy a saját hatáskörében intézkedik, vagy a belügyminiszterhez tesz előterjesztést.⁶¹⁾

11. Igényjogosultság és megszűnése. (1) Az a biztosított, aki a törvényes segélyezést *teljesen* igénybevette, ugyanabban a betegségben újabb segélyezést 3 éven belül csak akkor igényelhet, ha legalább 6 hónapon át újra biztosított volt.⁶²⁾ *Temetkezési segély* azonban akkor is jár, ha a betegsegélyezési igényjogosultság teljesen kimerült, feltéve, hogy a halált a segélyezés lejártától számított 2 év alatt ugyanaz a betegség okozta, amelyben a segélyezés történt.⁶³⁾

(2) Ha a biztosított a segélyezést nem vette teljesen igénybe, és ugyanabba a betegségbe a segélyezés lejártától számított 4 hét alatt visszaesik, a segélyezést a törvényes segélyezési időtartam hátralevő részére akkor is követelheti, ha ez alatt a 4 hét alatt nem volt biztosítva. Ha azonban a visszaesés 4 héten túl, de 6 hónapon belül következik be, segélyezést a teljes igénybevételig még hátrálékos időtartamra csak akkor követelhet, ha a biztosítás a visszaesés időpontjában is fennáll.⁶⁴⁾

(3) Ugyanez áll arra a biztosítottra is, akit *keresőképtelensége* miatt segélyeztek, és ugyanazzal a betegséggel 4 héten, ill. 6 hónapon belül ismét keresőképtelenné válik.⁶⁵⁾

(4) Az a *családtag*, aki a segélyezést teljesen igénybevette, ugyanabban a betegségben a segélyezés lejártától számított 3 éven belül csak akkor igényelhet segélyezést, ha az, akinek jogán segély illeti, a segélyezés teljes igénybevételének időpontját követően legalább 6 hónapon át betegség esetére biztosított volt.⁶⁶⁾

(5) Ha a segélyezési igény a munkaviszony megszűnte után *8 napon belül* következik be, segély csak akkor jár, ha az igénylő a munkaviszony megszűnését megelőző 3 hónap alatt legalább 1 hónapon át biztosítva volt. Ha az igény a munkaviszony megszűnésétől számított *3 héten belül* következik be, segély csak akkor jár, ha a biztosított a munkaviszony megszűnését megelőző 6 hónap alatt legalább 2 hónapon át volt biztosítva. Ha az igénylés oka a munkaviszony megszűnésétől számított *3 hétnél később* következik be, segély nem jár.⁶⁷⁾

59) 6.500/1935. M. E. 15. §., l. 213.487/1938. B. M. 60) 9.600/1932. M. E. 5. §. 61) U. o. 5. §. 62) 6.000/1933. M. E. 6. §. 63) 1927:XXI. tc. 44. §. (3). 64) U. o. 45. §. (1). 65) 6.500/1935. M. E. 17. §. 66) U. o. 17. §. 67) U. o. 19. §.

(6) Ha a biztosítási jogviszonyban meghatározott időtartamot kell eltölteni a végből, hogy az igényjogosultság bekövetkezzék, ebbe az időtartamba együttesen beszámít mindaz az idő, amelyet valaki biztosított minőségben az intézetek bármelyikénél eltöltött.⁶⁸⁾

(7) A munkaviszony megszűnése után igényelhető *segélyezésnek alapja* az a javadalmazás, amely a munkaviszony fennállásának utolsó napján irányadó lett volna a segélyezés szempontjából.⁶⁹⁾

(8) A biztosítási viszonyban eltöltöttnek kell tekinteni a *katonai szolgálatot*, de legfeljebb a bevonulástól számított 3 hónapot, akkor, ha a bevonulás a szolgálati viszony megszűnését követő 3 hét alatt történt, és ha a biztosított a bevonulást közvetlenül megelőző 6 hónapon belül összesen legalább 2 hónapon át biztosítva volt. A katonai szolgálat alatt nem kell járadékot fizetni; de a biztosított saját személyében nem is igényelhet segélyt; azonban a 3 hónapnál nem hosszabb katonai szolgálat megszűnésétől számított 3 héten belül igénye nyílik segélyezésre olyan betegség esetében is, amely a katonai szolgálat alatt keletkezett.⁷⁰⁾

(9) Nem tarthat igényt a segélyezésre sem a biztosított, sem családtagja, ha a biztosított kettőnél több járulékrészzel van hátrálékban.⁷¹⁾

(10) Ha a biztosított az igényjogosultság megnyíltakor munkaadója megbízásából vagy érdekében *külföldön tartózkodik*, a biztosítottnak, valamint a vele együttlévő családtagjának a segélyt a munkaadó szolgáltatja ki, ezt azonban neki az intézet megtéríti.⁷²⁾ Az intézet azonban egyes külföldi helyeken is létesíthet megfelelő berendezkedést a segélyezés közvetlen teljesítésére.⁷³⁾

(11) Az *önkéntesen, vagy önkéntes továbbfizetéssel* biztosítottak *külföldi tartózkodásuk* idejére sem maguk, sem velük együttlévő családtagjaik részére nem igényelhetnek segélyt; belső maradt családtagjaik azonban igen.⁷⁴⁾

(12) Az önkéntes továbbfizetéssel biztosított nem követelhet segélyt, ha a betegség, a szülés vagy a haláleset a biztosítás megszűnte után, de a járulékok befizetése előtt következik be.⁷⁵⁾

(13) A *külföldön tartózkodó* személy a munkaviszony megszűnte után nem igényelhet segélyezést.⁷⁶⁾

12. A segély megvonása. Nem kap *táppénzt* az a biztosított, aki betegségét szándékosan okozta. De megvonható a táppénz, valamint a *gyermekágyi és a szoptatási segély* is attól, aki

68) 1927:XXI. tc. 95. §. (3). 69) U. o. 52. §. (2), 1. 9. (4) alatt. 70) 1.250/1936. M. E. 7. §. 71) 7.800/1937. M. E. 11. §. 72) 1927:XXI. tc. 53. §. (1), (2), 9.090/1931. M. E. 11. §. 73) U. o. 53. §. (6). 74) U. o. 53. §. (3), (4). 75) U. o. 51. §. 76) U. o. 53. §. (5).

az orvos utasításának szándékosan nem tesz eleget, vagy a betegsegélyezési rendtartás ellen vét, vagy az orvos javaslata alapján előírt gyógytényezőt — jogos indok nélkül — nem veszi igénybe; ez azonban nem foglalja magában a műtéti kényszert. *Betegségi, ill. temetkezési segélyt* nem követelhet az a családtag sem, aki a betegséget vagy a halált szándékosan okozta.⁷⁷⁾

13. Esedékesség. A táppénz, a terhességi, a gyermekágyi és a szoptatási segély utólagos részletekben, a temetkezési segély pedig legkésőbb a temetkezés igazolásának napján esedékes; az alapszabály azonban eltérően is rendelkezhetik.⁷⁸⁾

14. A segély felvételére jogosultság. (1) A táppénzt, a terhességi, a gyermekágyi és a szoptatási segélyt az igényjogosultnak kell kifizetni; de kifizethető az — az igényjogosult beleegyezése nélkül is — a vele közös háztartásban élő családtagnak is, ha az igényjogosult egyéni körülményei (iszákosság, elmezavar stb.) miatt az a veszély, hogy az igényjogosult azt nem a segély céljának megfelelő módon használja fel.⁷⁹⁾

(2) A *szoptatási segély* annak jár, aki a gyermeket el-tartja, ha az anya gyermekét elhagyja vagy meghalt.⁸⁰⁾

(3) A *temetkezési segélyt* annak a házasártnak, ill. családtagnak kell kifizetni, aki a temetésről gondoskodott. Ilyennek meg kell téríteni a temetés költségét, de csak a segély erejéig. A közköltségen történt eltemetés költségeit az intézet nem köteles megtéríteni. Ha hozzátartozó nincs, az intézet is gondoskodhatik az eltemetésről.⁸¹⁾

(4) Az elhalt biztosítottat, vagy az elhalt családtagot megilletett segélynek lejárt részleteit hozzátartozói a következő sorrendben igényelhetik: 1. a házasártnak; 2. a gyermek; 3. az unoka; 4. a szülő; 5. a nagyszülő; 6. a testvér.⁸²⁾

15. Elévülés. A segélyre vonatkozó igény megszűnik (el-évül), ha az arra vonatkozó kérést az igény megnyíltától számított 1 év alatt nem terjesztették elő, vagy a segélyt — folyósításától számított — 1 év alatt nem vették fel.⁸³⁾

16. A segélyek átruházhatatlansága stb. (1) A biztosított segélyezési követelését nem ruházhatja át és nem zálogosíthatja el; az nem foglalható le, sem beszámítás alá nem eshetik; arról a jogosult nem mondhat le. A táppénznek a fele azonban igénybevehető bírói vagy gyámhatósági határozat alapján a házasártnak vagy a gyermekek tartásdíjának címén.⁸⁴⁾

(2) Az intézet kártérítési követelése szintén levonható a segélyekből ezek negyed része, és a temetkezési segélyből ennek

77) 1927:XXI. tc. 42. §. 78) U. o. 43. §. (1), 1.250/1936. M. E. 5. §. 79) 1927:XXI. tc. 43. §. (2). 80) U. o. 43. §. (3). 81) U. o. 44. §. (1), (2). 82) U. o. 46. §. (3). 83) U. o. 46. §. (1). 84) U. o. 54. §. (1), 9.090/1931. M. E. 16. §.

fele része erejéig, sőt a terhességi, a gyermekágyi és a szoptatási segélynek is felerészéig, ha azt az intézet több hétre előre utalta ki.⁸⁵⁾

(3) A jóhiszeműen felvett segélyt nem lehet visszakövetelni.⁸⁶⁾

54. §. Baleseti biztosítási szolgáltatások (kártalanítás).

(1. Baleseti kártalanítás 244. — 2. A kártalanítás fajtái 244. — 3. Orvosi gyógykezelés stb. és táppénz 245. — 4. A baleseti segélyezés viselése 245. — 5. Keresőképtelenség 245. — 6. A segélyezés mértéke 245. — 7. Beszámítható javadalmazás 247. — 8. Ujabb baleset 248. — 9. Esedékesség 249. — 10. A járadék felvételére jogosultság 249. — 11. A járadékigény szünetelése 249. — 12. A járadékigény hiánya és megszűnése 249. — 13. A járadékigény felújulása 250. — 14. Külföldön tartózkodás 250. — 15. Külföldi állampolgárság 250. — 16. Elévülés 251. — 17. A munkaadó kártérítési felelőssége 251. — 18. A kártalanítási követelések átruházhatatlansága stb. 251.)

1. Baleseti kártalanítás. (1) Baleseti biztosítás alapján *kártalanítás* jár a biztosítottnak az üzemi balesettel okozott keresőképtelenség vagy keresőképesség-csökkenés fejében, ill. a családtagnak az üzemi baleset következtében meghalt biztosított halálával szenvedett kárért.¹⁾

(2) *Üzemi baleset* az a baleset, amely a biztosításra kötelezettet az üzemben, vagy az üzemen kívül bár, de az üzem érdekében, vagy e nélkül is, de a munkaadó vagy megbízottja rendelkezéséből végzett munka közben, vagy az ilyen munkával vagy munkavállalói viszonytal összefüggésben, — az önként biztosítottat pedig kereső foglalkozásában éri.²⁾

(3) Azért a balesetért, amely a biztosítottat munkába menet, vagy onnan jövet éri, de amely független a munkavállalói viszonytól, nem jár kártalanítás. Olyan baleset esetében pedig, amelyet a sérült hibás magatartásával maga okozott, vagy előmozdított, a kártalanítás egészen vagy részben megtagadható.³⁾

(4) Kártalanítás jár a *foglalkozási betegség* által okozott keresőképtelenség, vagy keresőképesség-csökkenés, vagy halál esetében is.⁴⁾

(5) *Foglalkozási betegség* az, amely a biztosítottat az illető foglalkozás különös veszélyeként éri. A foglalkozási betegségek jegyzékét a minisztérium állapítja meg, és rendeletét a törvényhozásnak be kell mutatnia.⁵⁾

2. A kártalanítás fajtái. (1) A *biztosított igényelheti*: 1. orvosi *gyógykezelést*, gyógyszereket, gyógyfürdőket, gyógyvizet és gyógyászati segédeszközöket; 2. *táppénzt* 20 héten át; 3.

85) 1927:XXI. tc. 54. §. (2), 7.800/1937. M. E. 12. §. 86) 1927:XXI. tc. 54. §. (3).

1) 1927:XXI. tc. 69. §. (1). 2) U. o. 69. §. (2). 3) 6.000/1933. M. E. 7. §. 4) 1927:XXI. tc. 70. §. (1). 5) U. o. 70. §. (1), (2), 1. 7.600/1936. M. E.

gyógykezelési járadékot a 20 heti táppénz-segélyezés lejártától a keresőképtelenséggel járó gyógykezelés befejezéséig; 4. *járadékot* a gyógykezelés megszüntetéstől a keresőképtelenség-csökkenésnek tartamára;⁶⁾ 5. *tehetetlenségi járadékot* abban az esetben, ha a biztosított nemcsak keresetképtelenné, hanem tehetetlenné is vált, és e miatt állandó ápolásra vagy gondozásra szorul.⁷⁾

(2) A *családtagok* igényelhetnek: 1. a biztosított kórházi ápolási ideje alatt *fél-táppénzt*, ill. a 20-ik hét leteltével *fél-gyógykezelési járadékot*;⁸⁾ 2. a baleset következtében meghalt biztosított után *temetkezési segélyt*; és 3. a halál napjától kezdve *évi járadékot*.⁹⁾

3. Orvosi gyógykezelés stb. és táppénz. Az orvosi gyógykezelés, gyógyszerek stb., továbbá a táppénz tekintetében a betegségi biztosításra vonatkozó rendelkezések irányadók.¹⁰⁾

4. A baleseti segélyezés viselése. A gyógykezelés stb., valamint a táppénz költségeit — a költségesebb gyógyászati segédeszközök kivételével — a segélyezés első 4 hetében a betegségi biztosítás viseli azok után, akik betegség esetére is biztosítva vannak. Azok után, akik betegség esetére nincsenek biztosítva, az első 4 hétre az az intézet fizeti, amelynek kötelékébe betegségi biztosítási kötelezettség esetében az illető tartoznék; — a munkaadó azonban köteles ezeket a költségeket az első 4 hétre az intézetnek megtéríteni.¹¹⁾ Egyebekben a baleseti kártalanítás a baleseti biztosítást terheli,¹²⁾ valamint a temetkezési segély és a halál esetében járó évi járadék is.¹³⁾

5. Keresőképtelenség. Baleseti járadékigény szempontjából *keresőképtelen* az, aki üzemi balesete által okozott testi fogyatkozása vagy erőhianyatlása következtében kereső foglalkozást nem folytathat. A *keresőképesség csökkenése* a keresőképességnek a baleset következtében előállott korlátozottságát jelenti.¹⁴⁾

6. A segélyezés mértéke. (1) A *táppénz* a biztosított javadalmazása átlagának, vagy átlagos napibérének 50%-a. Ha a sérült betegség esetére nincs biztosítva, táppénzét akként kell megállapítani, mintha betegség esetére az OTI-nál volna biztosítva.¹⁵⁾

(2) A *gyógykezelési járadék* a táppénz (vagy az ezt helyettesítő segélyezés) 20-ik hetének lejártától a keresőképtelenséggel kapcsolatos gyógykezelés befejezéséig jár. A táppénz napi összege a teljes járadék havi részletének 1/30-ad része. A tört fil-lért felfelé kell kikerekíteni.¹⁶⁾ A kórházban ápolott biztosítottnak igényjogosult családtagjait az első 20 hét alatt a sérültet illető

6) 6.000/1933. M. E. 8. §. (1). 7) 1927:XXI. tc. 73. §. (4). 8) 6.000/1933. M. E. 8. §. (5). 9) 1927:XXI. tc. 74. §. (1). 10) 6.000/1933. M. E. 8. §. (3), 1. 6. §. 3. és 4. a. 11) U. o. 9. §. 12) 1927:XXI. tc. 72. §. (2). 13) U. o. 74. §. (2). 14) U. o. 73. §. (1). 15) 6.000/1933. M. E. 3. §., 8. §. (3), (6). 16) U. o. 8. §. (4).

táppénznek a fele, — a 20-ik hét lejárta után a sérült gyógykezelési járadékának a fele illeti.¹⁷⁾

(3) *Teljes járadék* illeti a biztosítottat keresőképtelensége esetében; a keresőképesség csökkenése esetében pedig ennek arányos része (*részjáradék*). A teljes járadék a biztosított beszámítható javadalmazásának 66²/₃%-a.¹⁸⁾

(4) *Részjáradékot* csak az igényelhet, akinek keresőképesség-csökkenése 15%-ot meghalad.¹⁹⁾

(5) Az *özvegy nő* évi járadéka férje beszámítható javadalmazásának 20%-a; de ha a házasságot a baleset bekövetkezése után kötötték, az özvegyet csak akkor illeti meg a járadék, ha a házasságból igényjogosult törvényes vagy törvényesített gyermek származott. A járadék az özvegyet haláláig, vagy újra férjhezmeneteléig illeti meg.²⁰⁾

(6) Az újra férjhezment járadékos özvegyet *végkielégítés* illeti meg, amely az évi járadékösszegnek háromszorosa. Erről azonban a nő házasságkötésétől számított 30 nap alatt lemondhat, amely esetben az új házasság megszűnésével járadékigénye felújul.²¹⁾

(7) A törvényesen *elvált*, vagy az a nő, aki a férj halálát megelőzően legalább 1 éven át *külön élt*, csak akkor igényelhet járadékot, ha férje ellen jogos tartási igénye volt.²²⁾

(8) Ha az *özvegyen* kívül egy vagy több *elvált* nő is van, mindazok egyenlően osztoznak az özvegyi járadékban; az elvált nő járadéka azonban nem haladhatja meg a megítélt, vagy joghatályosan vállalt tartásdíját; a többlet az özvegyet illeti.²³⁾

(9) A *férj* is igényelhet elhalt neje után járadékot, ha keresőképtelen, és őt egészen, vagy túlnyomóan felesége tartotta el. A járadék az elhalt nő beszámítható javadalmazásának 20%-a, és az a férj haláláig, ill. addig jár, amíg tartásra szorul.²⁴⁾

(10) A törvényes vagy törvényesített *gyermek* élte 16-ik évének betöltéséig elhalt szülője beszámítható javadalmazásának 15%-át, és ha teljesen (szülőtlén) árva, annak 30%-át kapja. Szülőtlén árvának kell tekinteni azt a gyermeket is, akiről életben lévő szülője nem tud gondoskodni, vagy ez az elhalt szülőtől különváltan élt, és gyermekéről nem gondoskodik.²⁵⁾

(11) Hivatásbeli *kiképzésük*, vagy tanulmányaik folytatásának lehetővé tétele végett a gyermekek 24-ik életévük betöltéséig részesíthetők járadékban, kivéve ha kiképzésük alatt végzett munkájukért legalább évi 1.000 P-nek megfelelő javadalmazásban részesülnek. Meg kell továbbá adni a járadékot 16-ik

17) 6.000/1933. M. E. 8. §. (5). 18) 1927:XXI. tc. 73. §. (2). 19) 6.000/1933. M. E. 10. §. 20) 1927:XXI. tc. 75. §. (1), (2). 21) U. o. 75. §. (5). 22) U. o. 75. §. (3). 23) U. o. 75. §. (4). 24) U. o. 75. §. (6). 25) U. o. 76. §. (1), (2).

életévének betöltése után is annak a gyermeknek, aki testi vagy szellemi fogyatkozása miatt teljesen keresőképtelen, és megfelelő más jövedelem hiányában tartásra szorul.²⁶⁾

(12) A törvényes és a törvényesített gyermekkel egy tekintet alá esik: *a*) a biztosított nő házasságon kívül született gyermeke; *b*) a biztosított férfi házasságon kívül született gyermeke, ha apaságát elismerte, vagy ezt a bíróság megállapította, vagy ha őt jogerős bírói ítélet tartásdíj fizetésére kötelezte; *c*) az örökbe fogadott gyermek; *d*) a mostoha gyermek és az unoka, ha őt az elhalt a halálát közvetlenül megelőző legalább 1 éven át ingyenesen eltartotta, eltartásra köteles és képes hozzátartozója pedig nincs.²⁷⁾

(13) Az a nőtlén árva, akinek mindkét szülője biztosítva volt baleset esetére, és mindkét szülője baleset következtében halt meg, járadékát a nagyobb javadalmazású szülő után kapja.²⁸⁾

(14) Ha a járadékos gyermeket közkölségen nyilvános intézetben helyezik el, járadékát az elhelyezés ideje alatt javára tőkésíteni kell.²⁹⁾

(15) A *szülők és a nagyszülők*, ha őket keresetképtelenségük miatt egészen vagy túlnyomó részben a baleset következtében elhalt biztosított gyermek vagy unoka tartotta el, halálukig, ill. amíg tartásra szorulnak, évi járadékul együttesen kapják az elhalt beszámítható javadalmazásának 20%-át. Baleseti kártalanítás szempontjából pedig tartásra az a szülő, ill. nagyszülő szorul, akinek életfenntartására nincs elég vagyona, és akinek nincs eltartásra köteles és képes hozzátartozója. A jótékonyseg alapján kapott segély nem zárja ki az igényjogosultságot.³⁰⁾

(16) A *családtagok* járadéka együttesen nem haladhatja meg a meghalt beszámítható javadalmazásának 66²/₃%-át. Ha meghaladná, a házastárs és a gyermekek járadékát arányosan csökkenteni kell. A 66²/₃%-ban megállapított összeg erejéig a szülők csak a házastárs és a gyermekek, a nagyszülők pedig csak a házastárs, a gyermekek és a szülők járadékigényének ki-elégítése után kaphatnak járadékot. Ha megszűnik az az ok, amely miatt egyesek járadékát leszállítani, vagy egyeseket a járadékból kizárni kellett, a járadékot megfelelően fel kell emelni, ill. az igényjogosultak részére meg kell állapítani.³¹⁾

7. Beszámítható javadalmazás. (1) A baleseti járadék alapjául szolgáló javadalmazás az, amelyet a biztosításra kötelezett a balesetet közvetlenül megelőző 52 héten át, havi fizetéses biztosítottaknál pedig 12 hónapon át baleseti biztosítási kötelezettség

26) 1927:XXI. tc. 76. §. (4), (5). 27) U. o. 77. §. 28) U. o. 76. §. (6). 29) U. o. 76. §. (3). 30) U. o. 78. §. 31) U. o. 79. §. (1).

alá eső üzemekben keresett, amely azonban évi 300 P-nél kevesebb, és 3.600 P-nél több nem lehet.³²⁾

(2) Annál, aki nem töltött 12 hónapot munkában, a munkában töltött hónapokra kapott javadalmazás havi átlagának 12-szeresét, — aki nem töltött 52 hetet, az 52 héten belül munkában töltött hetekre kapott javadalmazás heti átlagának 52-szeresét, ill. a kapott napi javadalmazás 300-szorosát kell beszámítható javadalmazásnak venni. A heti vagy napi javadalmazás nem térhet el lényegesen az ugyanabban, vagy a szomszédos üzemben ugyanakkor hasonló munkát végzett biztosítottak szokásos évi átlagos javadalmazásától.³³⁾

(3) A *tanoncok, gyakornokok*, vagy a *javadalmazás nélkül*, vagy a szokásosnál *csekélyebb* javadalmazásért dolgozók beszámítható javadalmazását úgy kell megállapítani, hogy az az ugyanott, vagy a szomszédos hasonló üzemben ugyanakkor hasonló munkát végzett, rendes munkabér fejében dolgozó biztosítottak rendszerinti legkisebb javadalmazását elérje.³⁴⁾

(4) Annak a baleseti biztosítottak, aki a baleset idejében még nem töltötte be 21-ik életévét, járadékát, ha ez reá nézve kedvezőbb, a 21-ik életévét már betöltött biztosított javadalmazása szerint kell számítani. Ezt a számítást a baleset következtében elhalt családtagjainak a járadékára is megfelelően kell alkalmazni.³⁵⁾

(5) Ha a (3) és (4) bekezdés esetében nincs hasonló munkát végző biztosított, a javadalmazást méltányos mérlegeléssel kell megállapítani.³⁶⁾

(6) Az *önkéntesen* biztosítottak beszámítható javadalmazásának mértékét az alapszabály állapítja meg.³⁷⁾

8. Újabb baleset. (1) Ha a biztosítottat ismételten éri baleset, a járadék a balesetek összkövetkezményei alapján jár, mégpedig az első balesetre irányadó beszámítható javadalmazásnak megfelelően; de ha a biztosított javadalmazása a későbbi baleset idejében nagyobb volt, a járadék a későbbi balesetre eső keresőképesség-csökkenés tekintetében az utóbbi javadalmazáshoz igazodik.³⁸⁾

(2) Azok, akik munkaadóiktól baleset esetében megfelelő ellátásban részesülnek (közszolgálati, vasúti, alapítványi stb. alkalmazottak), mentesek a baleseti biztosítási kötelezettség alól.³⁹⁾ Ha az ilyen alkalmazott (aki t. i. munkaadójától baleseti kártalanítást követelhet, 1927:XXI. tc. 58. §.), ismételt baleset esetében az OTI ellen, — vagy ha az, aki az OTI-tól igényelhet kár-

32) 1927:XXI. tc. 80. §. (1), 61. §. (3), 6.000/1933. M. E. 11. §. 33) 1927:XXI. tc. 80. §. (2), 6.000/1933. M. E. 11. §. 34) 1927:XXI. tc. 80. §. (3). 35) U. o. 80. §. (4). 36) U. o. 80. §. (5). 37) U. o. 80. §. (6). 38) U. o. 81. §. (1), 6.000/1933. M. E. 12. §. 39) 1927:XXI. tc. 58. §.

talanítást, ismételt baleset esetében munkaadója ellen szerez kártalanításra igényjogosultságot, a járadék megállapítására az jogosult, aki az újabb baleset terhét viseli. Az viszont, aki a korábbi baleset terhét viseli, köteles a járadéknak azt a részét az újabb baleset alapján járó teher viselőjének megtéríteni, amely a korábbi baleset által okozott keresőképesség-csökkenés százalékarányának megfelel. Ha az ilyenek részére a reájuk hatályos jogszabály a társadalombiztosítási törvénynél nagyobb kártalanítást biztosít, a többlet nem terheli az OTI-t.⁴⁰⁾

9. Esedékesség. (1) A *járadékot* havonként előre, a járadékigény kezdőnapjának megfelelő napon kell kifizetni. A *temetkezési segély* legkésőbb a temetkezés igazolásának napján esedékes.⁴¹⁾

(2) A keresőképességben bekövetkezett változás a járadék megállapítására, megszüntetésére, leszállítására vagy felemelésére ad alapot. A megszüntetést vagy leszállítást az erre vonatkozó intézeti határozat meghozatalát követő esedékességi nappal kell foganatosítani. A járadék megállapítása vagy felemelése az állapot rosszabbodásának orvosi megállapítással bizonyított időpontját követő, de legkorábban a járadék felemelésére irányuló igény bejelentését követő esedékességi nappal lép hatályba.⁴²⁾

10. A járadék felvételére jogosultság. (1) A járadékot az *igényjogosultnak*, és ha ez atyai hatalom, gyámság vagy gondnokság alatt áll, járadékát *törvényes képviselőjének* kell kifizetni, de kifizethető az a 14-ik életévét meghaladott kiskorúnak a saját kezéhez is, ha fenntartásáról maga gondoskodik.⁴³⁾

(2) A járadékot az igényjogosult beleegyezése nélkül is ki lehet fizetni a vele közös háztartásban élő *családtagnak* is, ha az igényjogosult egyéni körülményei (iszákosság, elmezavar stb.) miatt az a veszély, hogy az igényjogosult nem a kártalanítás céljának megfelelő módon használja fel azt.⁴⁴⁾

11. A járadékigény szünetelése. (1) Az a járadékos, aki 1 hónapnál hosszabb *szabadságvesztés-büntetését* tölti, vagy 1 hónapnál hosszabb tartamú *előzetes letartóztatást* vagy *vizsgálati fogságot* szenved, ennek tartamára nem kap járadékot. De azok a családtagjai, akik halála esetére járadékra igényjogosultak, a szabadságvesztés tartamára megkapják azt a járadékot, amely őket a járadékos halála esetében megilletné. Ez az összeg azonban nem haladhatja meg a járadékos járadékát.⁴⁵⁾

(2) A járadékigény szünetel a *javítóintézetben* töltött idő alatt is.⁴⁶⁾

12. A járadékigény hiánya és megszűnése. (1) Nem igényelhet kártalanítást az, aki sérülését vagy foglalkozási beteg-

40) 1927:XXI. tc. 81. §. (2), (3), 6.000/1933. M. E. 12. §. 41) 1927:XXI. tc. 82. §. (1), (3). 42) U. o. 83. §. 43) U. o. 84. §. (1). 44) U. o. 84. §. (2). 45) U. o. 85. §. (1). 46) U. o. 85. §. (2).

ségét szándékosan okozta; de családtagjai ilyenkor is megkapják a törvényszerű kártalanítást, ha a biztosított az üzemi baleset vagy foglalkozási betegség következtében meghalt.⁴⁷⁾

(2) A biztosított halála esetében nem igényelhet kártalanítást az a családtag, aki a sérülést, vagy a foglalkozási betegséget szándékosan okozta, mégha a halál a sérülés vagy betegség következtében csak később következett is be.⁴⁸⁾

(3) Ha a keresőképesség csökkenése nem haladja meg a 25%-ot, a járadékot az állapot kezdetétől számított 2 év elteltével meg kell szüntetni; de az intézet a keresőképesség csökkenése fokának változása esetében időközben is jogosult a járadékot módosítani vagy megszüntetni.⁴⁹⁾

13. A járadékigény felújulása. (1) Ha a sérült állapota a járadék megszüntetése után a baleset vagy a foglalkozási betegség következtében utóbb annyira rosszabbodik, hogy a keresőképesség csökkenése 3 egymást közvetlenül követő hónapon át 25%-ot meghalad, a járadékigény a bejelentést követő esedékes nappal felújul.⁵⁰⁾

(2) Annak, akit 1933. július 1-je előtt történt baleset alapján végkielégítettek, felújul a járadékigénye, ha állapota a baleset következtében utóbb annyira rosszabbodik, hogy keresőképességének csökkenése 3 egymást közvetlenül követő hónapon át 25%-ot meghalad. A felújulás az új járadékigény bejelentését követő esedékes nappal áll be. Ha azonban a végkielégítés összege meghaladja azoknak a járadék-részleteknek az összegét, amelyek a végkielégítés óta eltelt időre jártak volna, a többletet az új járadékból le kell vonni; de a levonás nem haladhatja meg az esedékes járadékok felét.⁵¹⁾

14. Külföldön tartózkodás. (1) A magyar honos-sérült és családtag egyaránt megkapja járadékát külföldi tartózkodásának idejére is. De szünetel a járadék fizetése, ha tartózkodási helyét nem közli az OTI-val. Ha azonban igazolja, hogy a közlést saját hibáján kívül mulasztotta el, igénye az el nem évült részletekre felújul. A belügyminiszter elrendelheti, hogy egyes külföldi államok területén tartózkodó magyar honosok járadéka szüneteljen.⁵²⁾

(2) Ha a járadékos családtag állandó tartózkodásra távozik külföldre, kérelmére az intézet — méltánylást érdemlő esetben — megfelelő végkielégítést engedélyezhet; — a családtag visszatérése esetében azonban a járadékigény a végkielégítés elenére felújul.⁵³⁾

15. Külföldi állampolgárság. (1) Ha a járadékos biztosított külföldi állampolgár, és állandó tartózkodásra külföldre távozik,

47) 1927:XXI. tc. 86. §. (1). 48) U. o. 86. §. (2). 49) 6.000/1933. M. E. 100. §. 50) U. o. 10. §. 51) 1927:XXI. tc. 87. §., 6.000/1933. M. E. 13. §. 52) 1927:XXI. tc. 88. §. (1), (2). 53) U. o. 88. §. (3).

járadékát csak akkor igényelheti, ha honossági állama a magyar honosokkal szemben viszonyos eljárást követ. Ugyanez áll a külföldi biztosított családtagjaira, akár a baleset idejében tartózkodtak állandóan külföldön, akár utóbb távoztak oda.⁵⁴⁾

(2) Viszonosság esetében külföldiek is részesíthetők végkielégítésben.⁵⁵⁾

16. Elévülés. A temetkezési segély, valamint a járadéknek folyósított, de fel nem vett összegeire vonatkozó igény az esedékeségtől számított 1 év alatt elévül.⁵⁶⁾

17. A munkaadó kártérítési felelőssége. (1) A munkaadó a biztosítottak, ill. családtagjainak kártérítéssel tartozik olyan összeg erejéig, amellyel az okozott kár az intézettől járó kártalanítást meghaladja, ha jogerős büntetőbírói ítélet megállapította, hogy a balesetet, vagy a foglalkozási betegséget a munkaadó, vagy olyan megbízottja okozta, akinek eljárásáért a munkaadó felelős.⁵⁷⁾

(2) Ugyanilyen kártérítési kötelezettség terheli a munkaadót akkor is, ha jogerős bírói ítélet a munkaadó, ill. megbízottja terhére azt állapította meg, hogy a baleset, vagy a foglalkozási betegség olyan balesetelhárító, ill. egészségvédő óvrendszabály, vagy óvintézkedés foganatosításának az elmulasztásából származott, amelyet a hatóság akár általában, akár az illető vállalatra stb. különösen jogerősen elrendelt. A büntetőbírói ítélet köteles megvizsgálni és az ítéletben kifejezetten megállapítani a mulasztás megtörténtét. A megállapítás mellőzése vagy megtagadása miatt éppúgy, mint a megállapítás ténye miatt az érdekelteket fellebbviteli jog illeti meg.⁵⁸⁾

(3) A kártérítési igény érvényesíthető büntetőbírói ítélet nélkül is, ha a büntető eljárást nem lehet megindítani, vagy ítélettel befejezni.⁵⁹⁾

(4) A munkaadó a biztosítottakkal és családtagjaikkal szemben egyéb kártérítési kötelezettséggel nem tartozik. Ez azonban nem érinti a munkavállalónak azt a kártérítési követelését, amely a baleset vagy foglalkozási betegség alapján, a magánjog szabályai szerint őt más személyek ellen megilleti.⁶⁰⁾

18. A kártalanítási követelések átruházhatatlansága stb. (1) Az intézet ellen fennálló kártalanítási követelések nem ruházhatók át, nem zálogosíthatók el, nem foglalhatók le, azokkal szemben beszámításnak nincs helye, és azokról az igényjogosultak sem egészen, sem részben nem mondhatnak le. Kivételt alkotnak azok az eltartási követelések, amelyeket a kártalanításra igényjogosultak (I. fentebb 6. (5)—(15) alatt) a biztosított ellen érvényesíthetnek.⁶¹⁾

54) 1927:XXI. tc. 89. §. (1), (2). 55) U. o. 89. §. (3). 56) U. o. 82. §. (4). 57) U. o. 90. §. (1), 214. §., 1928:XL. tc. 185. §. 58) 1927:XXI. tc. 90. §. (2), (3). 59) U. o. 90. §. (4). 60) U. o. 90. §. (5). 61) U. o. 91. §. (1).

(2) Az igényjogosult elhalálozása esetében az intézet ellen fennálló kártalanítási követeléseknek *lejárt részleteit* a családtagok a következő sorrendben követelhetik: 1. a házastárs; 2. a gyermekek; 3. az unoka; 4. a szülő; 5. a nagyszülő; 6. a testvér.⁶²⁾

(3) Jóhiszeműen felvett járadékot nem lehet visszakövetelni.⁶³⁾

55. §. Öregségi, rokkantsági, özvegyeségi és árvasági biztosítási szolgáltatások.

(1. Alapfogalmak 252. — 2. Az igényjogosultság bekövetkezése 254. — 3. A járadékok fajtái és mértékük 257. — 4. Esedékesség és elvűlés 259. — 5. Az igényjogosultság szünetelése 260. — 6. Az igényjogosultság megszűnése 261. — 7. Az öregségi stb. járadékok átruházhatatlansága 261.)

1. Alapfogalmak. (1) Az *öregség* — az öregségi biztosítás szempontjából — a 65. életév betöltésével következik be.¹⁾

(2) *Rokkant* (ideiglenesen rokkant) — a rokkantsági biztosítás szempontjából — az, aki egészségének megromlása, vagy testi fogyatkozása következtében szellemi képességének és testi erejének megfelelő munkával nem tudja megkeresni a hozzá hasonló képzettségű és gyakorlati jártasságú egészséges munkavállaló átlagos javadalmazásának egyharmadát — ha közönséges munkavállaló, — és felét, ha tisztviselő vagy más szellemi munkás, hírlapíró vagy művész.²⁾

(3) Az *önkéntes* biztosításra jogosultak rokkantságának ismérveit a belügyminiszter állapítja meg.³⁾

(4) *Hírlapíró* az időszakos lapot kiadó vállalatnak, ill. szerkesztőségnek állandó fizetéssel alkalmazott olyan tagja, aki a sajtó számára közleményeket fogalmaz, vagy a sajtó hírszerzésében szellemi tevékenységgel közreműködik, vagy aki a mások fogalmazványait — időszakos sajtótermékben való közlés végett — szerkesztői munkával összeállítja.⁴⁾

(5) Ahhoz, hogy az öregségi stb. biztosítási szolgáltatásokra vonatkozó igény érvényesíthető alanyi joggá váljék, az szükséges, hogy a törvényben megkívt összes kellékek meglegyenek. Amíg ez bekövetkezik, az igény csak *váromány*, és az igénylő csak *várományos*. Az egyik legfontosabb kellék az, hogy a biztosított a megkövetelt *várakozási időt* betöltse.

(6) *Várakozási idő* az az idő, amely a biztosítási viszony kezdetétől a járadékigény bejelentéséig terjed.⁵⁾

62) 1927:XXI. tc. 46. §. (3), 91. §. (2). 63) U. o. 82. §. (2).

1) 1928:XL. tc. 31. §. 2) U. o. 32–34. §., 9.090/1931. M. E. 41. §. 3) 1928:XL. tc. 37. §. 4) U. o. 35. §. 5) U. o. 38. §. (4).

(7) A várakozási idő mértéke a *járulékhét* és a *járulékhónap*. Járulékhét az a 7 nap, járulékhónap pedig az a hónap, amelyre a biztosítási járulékot fizetni kell. A járulékhónap 4/3 járulékhétnek felel meg. Önkéntes, vagy önkéntes továbbfizetéssel fenntartott biztosításnál járulékhét az a 7 nap, amelyre a biztosított járulékat megfizette.⁶⁾

(8) A várakozási időnek megkövetelt tartamát a törvény az egyes biztosítási szolgáltatásokra különböző mértékben állapítja meg. Mégpedig: az *öregségi járadék* igényelhetéséhez 400, — teljes vakság esetében 200 járulékhét, — a *rokkantsági* és az *özvegyi járadék* igényelhetéséhez 200, — teljes vakság esetében 100 járulékhét igazolása szükséges.⁷⁾

(9) A várakozási időbe — a járulékhetekeken felül — *be kell számítani* azokat a teljes heteket, amelyek alatt a biztosított *betegsége miatt* keresőképtelen volt, és foglalkozását nem folytathatta. Ezt szükség esetében a betegség megszűnésétől számított 1 év alatt igazolni kell. Ezen a címen azonban öregségi, özvegyi és árvasági járadék megállapításánál legfeljebb 100, rokkantságánál pedig legfeljebb 50 hetet, és egy-egy naptári évben legfeljebb 13 hetet szabad a várakozási időbe beszámítani.⁸⁾ A betegséggel egyenlő tekintet alá esik a terhesség- és gyermekágy- okozta keresőképtelenség.⁹⁾

(10) Járulékhetekként be kell számítani azokat a heteket is, amelyekről a belügyminiszter rendelettel megállapítja, hogy azokra *rendkívüli erőhatalom* következtében beállott okokból nem fizettek járulékot.¹⁰⁾

(11) *Nem lehet beszámítani* a várakozási időbe a betegség időtartamát, ha a biztosított betegségét szándékosan okozta, vagy felépülését szándékosan késlelteti, vagy az orvos utasításainak szándékosan nem tesz eleget, vagy az orvos által előírt gyógytényezőket jogos indok nélkül nem veszi igénybe (ez azonban nem foglalja magában a műtét kényszerét), vagy ha a betegségleyezési rendtartás rendelkezéseibe ütköző cselekményt követ el, — ha mindez alkalmas a gyógyulás késleltetésére; — végül ha a biztosított betegségét — jogerős bírói ítélettel megállapított — büntetettel, vagy szándékos vétséggel maga idézte elő.¹¹⁾

(12) Az öregségi stb. biztosítási járadékra való igényjogosultság megállapításának egyik feltétele, hogy a *váromány* ép legyen. Ez annyit jelent, hogy a biztosított az igény bejelentésekor betöltötte legyen azt a várakozási időt, amennyit a törvény az illető biztosítási járadék igényelhetése végett megkívt (l. fentebb (8) alatt). A váromány épsége tehát — a többi feltétel figyelmen kívül hagyásával — kizárólag a megkívt várako-

6) 1928:XL. tc. 38. §. (1)–(3). 7) U. o. 39. §. 8) U. o. 40. §. 9) U. o. 47. §. 10) U. o. 42. §. 11) U. o. 41. §.

zási idő eltételését jelenti; ezt azonban azért nem lehet egyszerűen naptár szerint megállapítani, mert abba bele kell számítani a betegség-, terhesség-, vagy gyermekágy-okozta keresőképtelenség idejét, valamint azt az időt is, amely alatt a biztosított erőhatalom miatt nem fizethetett járulékot; viszont nem számítható be a szándékosan okozott betegség következtében beállott keresőképtelenség ideje stb. (l. fentebb a (9)—(11) bekezdést, és alább a (15) bekezdést).

(13) A váromány ép, ha: *a*) a biztosított az igény bejelentését közvetlenül megelőző 10 év alatt legalább a rokkantsági járadék igényelhetéséhez megkívánt várakozási időn át, vagyis 200, ill. teljes vakság esetében 100 járadékhéten át volt biztosítva; vagy *b*) ha a biztosított a biztosítási viszonyba első belépése és az igénybejelentés közé eső idő alatt naptári évekre számított átlagban évenként legalább 10 hétig volt biztosítva. Az átlag megállapításánál mellőzni kell a biztosítási viszony kezdetének és az igény bejelentésének évét akkor, ha az illető évben nincs meg a 10 hetes biztosítási időtartam.¹²⁾

(14) Ha a biztosítási viszonyban egyfolytában 10 évnél hosszabb megszakítás van, a megszakítást megelőző időt sem a várakozási idő, sem a fokozódó járadékrész szempontjából nem lehet számításba venni, kivéve ha az évi átlagos 10 járulékhét akkor is megvan, ha a biztosítás kezdőpontjául a megszakítás előtt történt első belépés napját számítjuk.¹³⁾

(15) A váromány épsége szempontjából a biztosítási viszonyban töltött idővel egyenlőnek minősül: 1. az az idő, amelyen át a volt biztosított várományát *elismerési díj* fizetésével fenntartotta; 2. a *betegségnek* a várakozási időbe beszámítható tartama; 3. az az idő, amely alatt *erőhatalom* miatt szünetelt a járulékfizetés; 4. a *bányanyugbérbiztosítási* viszonyban töltött idő; 5. az *öregségi* vagy *rokkantsági* biztosításra *más jogszabály* alapján kötelezett viszonyban, vagy *nyugellátási igénnyel* járó foglalkozásban töltött idő; 6. a *tanonviszonyban* töltött idő; 7. az az idő, amely alatt az elhalt egyén *járadékban*, nyugbérben, nyugellátásban, vagy baleseti járadékban részesült;¹⁴⁾ 8. továbbá a *honvédség*, *csendőrség*, *folyamőrség* és *határőrség* szolgálatában töltött legfeljebb 100 hét.¹⁵⁾

2. Az igényjogosultság bekövetkezése. (1) *Öregségi* járadékra igényjogosult az a biztosított, aki életének 65-ik évét és a megkívánt várakozási időt betöltötte, ha várománya ép. Ha a biztosított 65-ik életévének elérésekor még nem töltötte be a várakozási időt, a járadék annak a hónapnak az 1-ső napjától jár, amelyben a várakozási időt betölti.¹⁶⁾

(2) *Rokkantsági* járadékra igényjogosult az a biztosított,

12) 6.500/1935. M. E. 44. §. 13) U. o. 44. §. 14) U. o. 45. §. 15) 1.250/1936. M. E. 9. §., 1928:XL. tc. 47. §. 16) 1928:XL. tc. 48. §.

aki: *a*) állandóan rokkant, *b*) aki betöltötte a megkívánt tartamú várakozási időt, és *c*) akinek várománya ép.¹⁷⁾

(3) Rokkantsági járadékra jogosult — rokkantságának tartamára — az a biztosított is, aki csak *ideiglenes*, de 1 éven át megszakítás nélkül *rokkant*, vagy aki a betegségi biztosítási táppénz megszüntetése után is rokkant maradt.¹⁸⁾

(4) Az a biztosított, aki 65-ik életévének betöltése előtt megrokkant, de még csak a rokkantsági járadékra való igényjogosultságához szükséges várakozási időt töltötte be, rokkantsági járadékban részesül.¹⁹⁾

(5) *Özvegyi* járadékra csak az az özvegy nő igényjogosult, aki rokkant, vagy aki 65-ik életévét betöltötte. Ilyen feltétel mellett igényjogosult a meghalt *biztosított*nak a felesége, ha a meghalt férj a 200 járulékhétes várakozási időt betöltötte és várománya ép; továbbá a meghalt *öregségi* vagy *rokkantsági járadékosnak* a felesége.²⁰⁾

(6) *Özvegyi* járadékra igényjogosult — rokkantsága tartamára — az az özvegy nő is, aki ugyan *nem állandóan*, de 1 éven át megszakítás nélkül rokkant volt, vagy a betegségi biztosítási táppénz megszüntetése után is rokkant maradt.²¹⁾

(7) *Özvegyi* járadékra jogosult a *tisztviselőnek* és hasonló állásban lévő, rendszerint havi vagy évi fizetésben részesülő egyénnek az *özvegye*, ha az elhalt férj a 200 járulékhétes várakozási időt betöltötte, és halálakor várománya ép volt, vagy ha e törvény alapján *öregségi* vagy *rokkantsági* járadékot kapott.²²⁾

(8) Nem igényjogosult *özvegyi* járadékra az az özvegy, aki jogerős bírói ítélet megállapítása szerint férje halálát *szándékosan* idézte elő, vagy aki férjével két évnél rövidebb időt töltött házassági kötelékben, kivéve ha a házasságból gyermek született, vagy a férj a nő gyermekét törvényesítette.²³⁾

(9) A törvényesen *elvált*, vagy férjétől halálát közvetlenül megelőzőleg legalább 1 éven át *külön élt* nő csak akkor kaphat *özvegyi* járadékot, ha férje ellen tartásra jogos igénye volt: — értelmiségi foglalkozású egyén felesége pedig csak akkor, ha tartási igénye jogerős bírói ítéleten, vagy a férjével kötött szerződésen alapul.²⁴⁾

(10) Ha az özvegyen kívül igényjogosult *elvált nő* is van, a hátrahagyottak az *özvegyi* járadékban egyenlő mértékben osztoznak; de az elvált nőre eső *özvegyi* járadék nem haladhatja meg tartásdíjának összegét; — a többit az *özvegyet* illeti.²⁵⁾

(11) Ha az *özvegyi* járadékban részesülő nő újra férjhez megy, *végkielégítést* kap, amely egy évi *özvegyi* járadékának

17) 1928:XL. tc. 49. §. (1). 18) U. o. 49. §. (2). 19) U. o. 49. §. (3). 20) U. o. 53. §. (1). 21) U. o. 53. §. (2). 22) U. o. 54. §. 23) U. o. 52. §. 24) U. o. 56. §. (1). 25) U. o. 56. §. (2), (3).

felel meg. Ezzel az özvegynek az intézettel szemben minden igénye megszűnik.²⁶⁾

(12) Az az özvegy nő, aki csak azért nem igényjogosult az özvegyi járadékra, mert nem rokkant, vagy mert még nem töltötte be 65-ik életévét, ha újra férjhez megy, *végkielégítésül* annak az összegnek a felét kapja, amely őt igényjogosultsága esetében 1 évre megilletné. Ezzel az intézettel szemben minden igénye megszűnik.²⁷⁾

(13) Egyéb feltételek megléte esetében özvegyi járadékra igényjogosult az elhalt biztosított nőnek teljesen munkaképtelen *özvegy férje* is, akit az elhalt feleség az elhalálozást közvetlenül megelőző 2 év alatt — munkaképtelenségére való tekintettel — saját háztartásában és túlnyomólag saját keresményéből tartott el.²⁸⁾

(14) *Árvajáradékra* igényjogosult az elhalt öregségi vagy rokkantsági járadékosnak, valamint annak a *biztosított*nak törvényes vagy törvényesített gyermeke, aki a 200 járulékhetes várakozási időt betöltötte, és halálakor várománya ép volt.²⁹⁾

(15) *Árvajáradékra* igényjogosult a *biztosított*nak mostoha gyermeke, valamint a *biztosított* vagy *járadékos férfinak* házasságon kívül született az a gyermeke is, akinek apaságát elismerte, vagy ezt a bíróság megállapította, vagy akinek javára őt a bíróság gyermektartási perben jogerősen tartásdíj fizetésére kötelezte.³⁰⁾

(16) Az igényjogosultság a gyermek 15-ik, ha pedig teljesen keresésképtelen, vagy ha hivatásra való kiképzésben részesül, vagy iskolai tanulmányokat végez, 17-ik, — értelmiségi foglalkozásúak gyermekeié mindig 18-ik életévük betöltéséig terjed.³¹⁾

(17) Ha a járadékos gyermek *közöltségen intézetben* van elhelyezve, járadékát erre az időre javára tőkésíteni kell.³²⁾

(18) Az igényjogosult *eltűnése* esetében a hátrahagyottak igényjogosultsága szempontjából az eltűnés halálesetnek minősül.³³⁾

(19) Az eltűnést a társadalombiztosító bíróság akkor állapítja meg, ha az eltűntnek legalább 1 év óta híre veszett, és eltűnésének körülményeiből elhalálozására alaposan lehet következtetni. Az ilyen megállapítás csak az özvegyi és az árvajáradéki igény tekintetében joghatályos.³⁴⁾

(20) Ha az eltűntnek nyilvánított személy életbenléte utóbb kiderül, az intézet az igényjogosult családtagok részére megállapított járadékot megvonja.³⁵⁾

(21) A biztosított *öngyilkossága* esetében nem jár sem özvegyi, sem árvajáradék. Kivételesen méltánylandó esetekben az

26) 1928:XL. tc. 57. §. (1). 27) U. o. 57. §. (2). 28) U. o. 58. §. 29) U. o. 59. §. (1). 30) U. o. 60. §. 31) U. o. 59. §. (2). 32) 1928:XL. tc. 59. §. (3). 33) U. o. 61. §. (1). 34) U. o. 61. §. (2). 35) U. o. 62. §.

intézet a hátrahagyottak részére segílyt folyósíthat, amely azonban nem haladhatja meg annak a járadéknak az összegét, amely a hátrahagyottakat akkor illette volna meg, ha a biztosított nem öngyilkosság következtében halt volna meg.³⁶⁾

(22) *Rokkantsági járadékra* nem igényjogosult az, aki rokkantságát szándékosan okozta.³⁷⁾

(23) Akinek egyidejűleg több járadékra volna igénye, a magasabb járadék tartama alatt az alacsonyabb járadékra való igénye szünetel.³⁸⁾

3. A járadékok fajai és mértékük. (1) Az *öregségi* és a *rokkantsági* járadék járadéktörzsből és fokozódó járadékrészből áll.³⁹⁾

(2) A *járadéktörzs* évi 120 P.⁴⁰⁾

(3) A *fokozódó járadékrész*, amely a járulékok számával arányosan emelkedik, a biztosított után 1—1 évre lerótt járulékok összegének 24%-a, értelmiségi foglalkozásúak után annak 19%-a.⁴¹⁾

(4) A biztosított után *lerótt járuléknak* a reá kirótt járulékok összegének azt a hányadát kell tekinteni, amekkora hányad az ugyanarra a naptári évre *országosan* kirótt járulékokból tényleg befolyt. Ezt a hányadot — a zárszámadási eredmények alapján, belügyminiszteri jóváhagyás mellett — az intézet igazgatósága állapítja meg.⁴²⁾ Teljes összegükben leróttaknak kell azonban tekinteni azokat a járulékokat, amelyek az önkéntesen, vagy önkéntes továbbfizetéssel biztosítottak után, vagy a nyugdíjasok (nyugbéresek) munkaadóitól, vagy az elismert vállalati nyugdíjpénztáraktól járnak.⁴³⁾

(5) A fokozódó járadékrész összegének megállapításánál nem lehet a járulékhetekbe beszámítani a betegségben, terheségben vagy gyermekágyban eltöltött azokat a teljes heteket, amelyek a várakozási időbe számíthatnak be.⁴⁴⁾

(6) *Járadékpótlék* illeti újabb rokkantsága esetében, ill. 65-ik életévének betöltésével azt az öregségi vagy rokkantsági járadékost, aki ismét biztosítási kötelezettséggel járó munkaviszonyba lépett. A járadékpótlék évenként 24, ill. 19%-a a járadék eredeti megállapításától az igény bejelentéséig befizetett járulékok összegének.⁴⁵⁾ A járadékpótlék a biztosítási viszony megszűnését követő hónap első napjától jár, de csak akkor, ha az új biztosítási viszony megszűnésétől számítva 6 hónap eltelt, és a biztosított ez alatt sem betegségi, sem baleseti, sem öregségi stb. biztosítási viszonyba nem lépett.⁴⁶⁾

36) 1928:XL. tc. 72. §. (2), l. 55.125/1937. B. M. 37) 1928:XL. tc. 72. §. (1). 38) U. o. 73. §. 39) U. o. 50. §. (1). 40) U. o. 50. §. (2). 41) U. o. 50. §. (2). 42) 9.600/1932. M. E. 20. §. 43) 6.500/1935. M. E. 47. §. 44) 1928:XL. tc. 50. §. (3). 45) U. o. 51. §. 46) 6.500/1935. M. E. 48. §.

(7) *Gyermekpótlék* is illeti az öregségi vagy rokkantsági járadékra igényjogosult egyént minden olyan gyermeke után, aki az igényjogosult elhalálozása esetében árvajáradékra volna jogosult. A gyermekpótlék a járadéknak, és esetleg a járadék-pótléknak 5%-a minden igényjogosult gyermek után; — de nem haladhatja meg azok összegének 20%-át.⁴⁷⁾

(8) Az *özvegyi járadék* 50%-a, — az *árvajáradék*, ha a gyermek teljesen (szülőtlen) árva: 30%-a, ha csak félárva: 15%-a annak a járadéknak, amelyre az elhalt férjnek, ill. a szülőnek a törvény alapján igénye vagy várománya volt. Az özvegyi és árvajáradék azonban együttvéve nem lehet nagyobb, mint amennyi az elhalt biztosítottat vagy járadékost járadék és gyermekpótlék címén összesen megillette volna; ha pedig nagyobb, az özvegyi és az árvajáradékot arányosan csökkenteni kell. Ha a csökkentés oka megszűnik, a járadékot megfelelően fel kell emelni.⁴⁸⁾

(9) A járadékra *nem igényjogosult* az az özvegy vagy gyermek, aki a biztosítottnak vagy járadékosnak a halálát — jogerős bírói ítélet megállapítása szerint — szándékosan idézte elő.⁴⁹⁾

(10) Az öregségi, rokkantsági, özvegyi vagy árvajáradék és a baleseti járadék együttes összege nem haladhatja meg a 150%-át annak az összegnek, amely a biztosítottat üzemi baleseti járadék címén teljes keresőképtelensége esetében megilletné. Ha a járadékok összege ezt a mértéket meghaladná, a többlettel az öregségi, rokkantsági, özvegyi, ill. árvajáradékot kell csökkenteni. Nem lehet azonban csökkenteni az öregségi vagy rokkantsági járadékát annak, aki, mint önmagával tehetetlen, állandóan másnak az ápolására szorul. Ha pedig megszűnik a csökkentés oka, a járadékot megfelelően fel kell emelni.⁵⁰⁾

(11) Ha az értelmiségi foglalkozásúak javadalmazása az öregségi vagy rokkantsági járadékigény megnyíltakor évi 3.600 P-t meghalad, és az öregségi vagy rokkantsági biztosítási járulékok alapjául szolgáló javadalmazás évi átlaga a baleseti járadék megállapításának alapjául szolgáló javadalmazásnál nagyobb, a két járadék együttes összege 6.000 P-nél több nem lehet.⁵¹⁾

(12) Ha a biztosított vagy járadékos nem hagyott hátra igényjogosult hozzátartozót, kivételesen, méltánylást érdemlő esetekben, a befizetett járulékok 90%-ának megfelelő összegű juttatásban (*járulékvisszatérítés*) részesülhetnek az elhalt biztosítottnak vagyontalan és keresőképtelen, rokkant, vagy 65-ik életévüket betöltött hozzátartozói a következő sorrendben: 1. anyja, 2. apja, 3. mostoha anyja, 4. mostoha apja. Az, aki a tör-

47) 1928:XL. tc. 52. §. 48) U. o. 63. §. (1)—(4). 49) U. o. 63. §. (5). 50) U. o. 64. §. (1)—(5). 51) U. o. 64. §. (6).

vény alapján járadékot húz, nem részesülhet járadékviszatérítésben, és azt a sorrendben következő kapja.⁵²⁾

(13) Ha a biztosított nő *újra férjhez megy*, és ezt megelőzőleg 3 hónap, vagy azt követőleg 1 év alatt abban hagyja biztosítási kötelezettség alá eső munkaviszonyát, kívánságára az utána kirótt járulékok 90%-ának megfelelő összegű *végkielégítésben* részesül, ha: a) a 200 járadékhetes várakozási időt betöltötte, és b) biztosítási kötelezettségének megszűnésétől számított 1 év alatt nem lépett biztosítási kötelezettség alá eső munkaviszonyba.⁵³⁾ Ha a törvényes várakozási időt még nem töltötte be, várománya épségben marad addig, amíg újra biztosítási kötelezettség alá eső munkaviszonyba lép, amikor is várományának épségét vélelmezni kell; — ill. amíg 65-ik életévét betölti, amikor az utána lerótt, ill. a tényleg befizetett járulékok 90%-ának megfelelő végkielégítésben részesül.⁵⁴⁾

(14) *Végkielégítésben* részesül az is, aki 200 járulékhates várakozási idő betöltése után, de járadékigényének megnyílása előtt *szereztesrendbe* lép. A végkielégítés az utána lerótt, ill. tényleg befizetett járulékok összegének 90%-a.⁵⁵⁾

(15) Az utána lerótt, ill. a tényleg befizetett járulékok 90%-ának megfelelő összegű *végkielégítésben* részesül — viszonosság feltétele mellett — az a *külföldi honos* is, aki munkaviszonyának megszűnésével, járadékigényének megnyílása előtt, de 200 járadékhetes várakozási idő betöltése után, külföldre távozott, és ott 1 évnél hosszabb időn át tartózkodik.⁵⁶⁾

4. Esedékesség és elévülés. (1) Az öregségi stb. biztosítási járadékok annak a hónapnak az 1-ső napjától járnak, amelynek folyamán a *biztosítási eset* bekövetkezik, ha a várakozási idő letelt. Bekövetkezik pedig a biztosítási eset az öregségi biztosításnál a 65-ik életév betöltésével; a *rokkantságinál* azzal az időponttal, amelyet a határozat vagy ítélet a rokkantság bekövetkezéseként megállapít; az *özvegyi* és az *árvajáradéknál* a biztosított halálával vagy eltűnésével. A nem értelmiségi foglalkozású munkavállalók özvegyeinél, ha özvegyi járadékra jogosultak, az igényjogosultság annak a hónapnak az 1-ső napján nyílik meg, amelyben az özvegy megrokkant, vagy 65-ik életévét betöltötte. Az *utószülött gyermek* árvajáradéka születése hónapjának 1-ső napjától jár.⁵⁷⁾

(2) A *járadék-pótlék* a biztosítási viszony megszűnését követő hónap 1-ső napjától jár, de csak akkor, ha az új biztosítási viszony megszűnésétől számítva 6 hó eltelt, és ez alatt a biztosított sem betegség, sem baleset, sem öregség stb. esetére biztosítási viszonyba nem lépett.⁵⁸⁾

52) 1928:XL. tc. 68. §. (1)—(3). 53) 6.000/1933. M. E. 31. §. 54) 1928:XL. tc. 69. §. (2). 55) U. o. 70. §. 56) U. o. 71. §. 57) U. o. 65. §. 58) 6.500/1935. M. E. 48. §.

(3) A járadékot havi előzetes részletekben, a hónap 1-ső napján kell kifizetni.⁵⁹⁾

(4) A jóhiszeműen felvett járadékot nem lehet visszakövetelni,⁶⁰⁾ valamint a járadékos halála hónapjára szabályszerűen kiutalt öregségi, rokkantsági vagy özvegyi járadékot sem.⁶¹⁾

(5) A folyósított, de fel nem vett járadékrészletre vonatkozó igény az esedékességtől számított 1 év alatt elévül.⁶²⁾

(6) Ha az igényjogosult a járadékot haláláig nem vette fel, hozzátartozói — az elévülési határidőn belül, de legfeljebb 2 évre visszamenőleg — a következő sorrendben jogosultak a felvételre: 1. a házastárs, 2. a gyermek, 3. a szülő, 4. a nagyszülő, 5. a testvér, feltéve, hogy a járadékkal halálakor közös háztartásban éltek. Ilyen igényjogosultak hiányában a járadékra való igény a járadékos halálával megszűnik.⁶³⁾ Ugyanezek a hozzátartozók, ugyanilyen sorrendben és feltétel alatt jogosultak a járadékos által előterjesztett kérelem következtében az eljárás folytatására is.⁶⁴⁾

(7) Nincs helye járadék megállapításának a kérelem előterjesztését megelőző 1 évet meghaladó időre; de nem számítható bele ebbe az 1 évbe az az idő, amely alatt a jogosult kérelmének előterjesztésében akaratán kívül eső okból akadályozva volt, ha a kérelmet az akadály megszűnésétől számított 3 hónap alatt előterjeszti.⁶⁵⁾

(8) Az intézet a *járadék-visszatérítés* (l. fentebb: 3. (12)) felét a biztosított, vagy a járadékos halálának bejelentése után azonnal, másik felét pedig az első rész kifizetésétől számított 3 naptári év elteltével fizeti ki. Ha az igényjogosult ekkor már nem él, azt annak a hozzátartozónak kell kifizetni, aki a következő sorrend szerint igényjogosult: 1. anyja, 2. apja, 3. mostoha anyja, 4. mostoha apja, feltéve, hogy nincs eltartásra köteles és képes hozzátartozójuk. Ha ilyen igényjogosult nincs, az intézet fizetési kötelezettsége megszűnik.⁶⁶⁾

5. Az igényjogosultság szünetelése. (1) Ha az öregségi stb. járadékra jogosult 1 hónapnál tovább tartózkodik külföldön, igénye az 1 hónapot meghaladó idő tartamára szünetel, kivéve ha külföldi tartózkodását erőhatalmi kényszer, betegség, saját magának vagy hozzátartozójának gyógykezeltetése, vagy szabadságvesztés-büntetésének végrehajtása okozta, vagy ha a külföldi tartózkodásra az intézet igazgatóságától engedélyt kapott.⁶⁷⁾

(2) Szünetel az igényjogosultság az 1 hónapot meghaladó tartamú szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának, a javítónevelésnek és a dologházban töltött időnek tartama alatt is. Kivételesen azonban ki lehet a járadékot fizetni a járadékos olyan

59) 1928:XL. tc. 66. §. (1). 60) U. o. 66. §. (2). 61) U. o. 81. §. 62) U. o. 66. §. (3). 63) U. o. 83. §. 64) U. o. 84. §. 65) U. o. 67. §. 66) U. o. 68. §. (4). 67) U. o. 74. §.

keresőképtelen hozzátartozójának, akit szabadságvesztése előtt túlnyomóan saját keresetéből tartott el, és aki a szabadságvesztés-büntetés következtében nyomorog.⁶⁸⁾

(3) Szünetel a járadékra való igényjogosultság akkor is, ha a járadékost kérelmére, vagy beleegyezésével *intézeti otthonban* helyezték el. Iszákosnak gyógyintézeti elhelyezését az intézet hivatalból is elrendelheti, amely rendelkezés ellen a bírói út a jogorvoslat.⁶⁹⁾

(4) Ha a szünetelés oka megszűnik, a járadék annak a hónapnak 1-sejétől jár ismét, amelyben a szünetelés oka megszűnt.⁷⁰⁾

6. Az igényjogosultság megszűnése. (1) Megszűnik az igényjogosultság:

a) az *öregségi járadékra*: az igényjogosult halálával vagy eltűnésével;⁷¹⁾

b) a *rokkantsági járadékra*: 1. a 65. életév betöltésével, ha az öregségi járadékra vonatkozóan megállapított várakozási idő eltelt (l. 1928:XL. tc. 73. §.); 2. a jogosult halálával vagy eltűnésével; 3. a rokkantság megszűnésével; 4. a gyógyító eljárásnál elkövetett súlyos szabálytalanság miatt; 5. külföldre távozás okából;⁷²⁾

c) az *özvegyi járadékra*: 1. az özvegy halálával; 2. az özvegy 65. életévének betöltésével, továbbá rokkantságának megszűnésével, kivéve az értelmiségi foglalkozásúak özvegyeit; újabb megrokkulás esetében azonban az igény feléled; 3. az özvegy férjhezmenetelével; 4. a külföldre költözéssel;⁷³⁾

d) az *árvajáradékra*: az árva halálával, vagy a meghatározott életkor elérésével.⁷⁴⁾

(2) A járadékot annak a hónapnak a végével kell megszüntetni, amelyben a szünetelés vagy a megszűnés alapjául szolgáló körülmény bekövetkezett, ill. a megszüntető határozatot meghozták.⁷⁵⁾

(3) Az a külföldi honos, aki utolsó járadékának felvételétől számított legalább 1 év óta külföldön tartózkodik, egy évi járadékának megfelelő összegű *végkielégítést* követelhet; de ha ezt az igényét a távozásától számított 5 év alatt nem érvényesíti, az intézettel szemben minden igénye megszűnik.⁷⁶⁾

(4) Az állandó tartózkodásra külföldre távozott külföldi honos — végkielégítés helyett — járadékát tovább is kaphatja, ha honossági állama a magyar honosokkal szemben viszonyos eljárást követ.⁷⁷⁾

7. Az öregségi stb. járadékok átruházhatatlansága stb. Az öregségi stb. biztosítás címén követelhető szolgáltatások nem

68) 1928:XL. 76. §. 69) U. o. 77. §. 70) U. o. 82. §. (2). 71) U. o. 79. §. (1). 72) U. o. 79. §. (2). 73) U. o. 80. §. (1), (2). 74) U. o. 80. §. (3), (4). 75) U. o. 82. §. 76) U. o. 70. §. (1), (2). 77) 75. §. (3).

ruházhatók át, nem zálogosíthatók el, nem foglalhatók le, azokkal szemben nincs helye beszámításnak, és azoktól az igényjogosult nem mondhat le. Kivételnek azonban azok a tartási követelések, amelyeket a biztosított ellen olyan hozzátartozói érvényesítenek, akik a törvény alapján öregségi stb. hozzátartozói járadékra igényjogosultak.⁷⁸⁾

56. §. Egészségvédő és gyógyító szolgálat.

(1. A betegségi és a baleseti biztosítási ágban 262. — 2. Az öregségi stb. biztosítási ágban 263.)

1. A betegségi és a baleseti biztosítási ágban. (1) Az OTI — a belügyminiszter jóváhagyásával — egészségvédő és baleset-elhárító rendszabályokat bocsáthat ki a biztosításra kötelezett vállalatokra stb. általában, vagy csak egyes iparágakra stb. szorítkozva, és azokban bizonyos berendezések alkalmazását is elrendelheti. Az OTI az óvórendszabályok megtartását egyrészt az üzem megbetegedési és baleseti adatainak nyilvántartása, másrészt helyszíni vizsgálatok útján ellenőrzi.¹⁾

(2) Az OTI — a belügyminiszter jóváhagyásával — külön óvóintézkedések foganatosítását is elrendelheti.²⁾

(3) Az óvórendszabályokat és intézkedéseket a munkahelyiségben, ill. egyes gépeken magyarul és a foglalkozók jelentékenyebb részének anyanyelvén is ki kell függeszteni.³⁾

(4) Aki az egészségvédő óvórendszabályok és intézkedések foganatosítását elmulasztja, kihágást követ el,⁴⁾ és pótljárulékot, valamint fokozott járulékot, ill. baleseti biztosítási díjat fizet.⁵⁾

(5) Az OTI az illetékes hatóságot is kérheti, hogy óvórendszabályokat vagy óvóintézkedéseket elrendeljen.⁶⁾

(6) Ha a munkaadó, vagy olyan megbízottja, akinek eljárásáért felelős, az egészségvédő óvórendszabályt vagy óvóintézkedést nem foganatosította, vagy a biztosítottnak betegségét szándékosan idézte elő, köteles a munkaadó a mulasztás által okozott betegségből, balesetből, vagy foglalkozási betegségből származó segélyezési, kártalanítási és eljárási költségeket az intézetnek megtéríteni. Mindezekért a megbízott a munkaadóval egyetemlegesen felelős, ha az óvórendszabály vagy óvóintézkedés foganatosítását a munkaadó utasítása ellenére mulasztotta el, vagy a biztosított betegségét szándékosan idézte elő. Az intézetnek ez a követelése a segélyezés befejezésétől, ill. a fizetés teljesítésétől számított 1 év alatt elévül.⁷⁾

78) 1928:XL. tc. 85. §.

1) 1927:XXI. tc. 163. §. 2) U. o. 164. §. 3) U. o. 165. §. 4) U. o. 206. §. 4., 209. §., 213. §. (2), (3). 5) U. o. 166. §. 6) U. o. 167. §. 7) U. o. 168., 169., 214. §.

(7) Mindezek a rendelkezések kiterjednek a MABI-ra és a Magyar Hajózási Betegségi Biztosító Intézetre is.⁸⁾

2. Az öregségi stb. biztosítási ágban. (1) Az OTI-nak öregségi stb. esetére biztosító ága — a biztosítottak tömeges megrokkánásának megelőzése, a korai megrokkánás késleltetése, és az ideiglenes rokkantság megszüntetése céljából — *egészségvédő és gyógyító szolgálatot* köteles szervezni.⁹⁾

(2) A rokkantság megelőzését célzó eljárásokat elsősorban a népbetegségekkel szemben kell alkalmazni. Nem alkalmazhatók azok az üzemi baleset okozta, továbbá a heveny- és a gyógyíthatatlan betegségeknel.¹⁰⁾ A belügyminiszter megszüntetheti a biztosító intézetek tüdőbeteg-szakrendeléseit ott, ahol az állam, a törvényhatóság, a község vagy a biztosító intézetek valamelyike tüdőbeteggondozó intézetet létesít, ill. tart fenn.¹¹⁾

(3) Az intézet hivatalból elrendelheti a rokkantság megelőzését, késleltetését vagy megszüntetését célzó eljárást.¹²⁾ Az eljárást elrendelő vagy megtagadó határozat ellen felszólamlással lehet élni az OTI kerületi választmányához, ill. a MABI önkormányzati szervéhez; továbbá az elrendelő határozat ellen panasszal az igazgatósághoz.¹³⁾ A gyógyító eljárást megtagadó határozat ellen sem az igazgatósághoz panasznak, sem bírói jogorvoslatnak nincs helye.¹⁴⁾

(4) Az egészségvédő és a gyógyító eljárás lefolytatható házi, továbbá rendelő- vagy gyógyintézeti kezeléssel, levegőváltással (üdültetés), valamint tüdőbeteg-otthonban ápolással, esetleg más módon; de külföldi kezeléssel csak a belügyminiszter engedélyével.¹⁵⁾

(5) Gyógyító eljárás céljából az intézetnek öregségi stb. biztosítási ága *gyógyintézményeket* létesíthet.¹⁶⁾ De a betegségi, a baleseti és az öregségi stb. biztosítási ágak közösen is létesíthetnek ilyen gyógyintézményeket, amelyek létesítési és fenntartási költségeinek viseléséről az alapszabály rendelkezik.¹⁷⁾ Ha pedig az öregségi stb. biztosítás alapján lefolytatott gyógyeljárást olyan intézmény alkalmazza, amely a betegségi vagy baleseti ág vagyonából létesült, a gyógyeljárás költségeit az illető biztosítási ág javára meg kell téríteni.¹⁸⁾

(6) A biztosított csak beleegyezésével helyezhető el *gyógyintézetben*; — azonban beleegyezése nélkül is akkor, ha nem él családja körében és ezért nem részesül kielégítő házi kezelésben; vagy ha betegségével veszélyezteti a vele közös háztartásban élők egészségét; vagy ha otthonában ő maga van a fertőzés veszélyének kitéve; vagy ha állandó orvosi megfigyelésre szorul;

8) 1927:XXI. tc. 170. §. 9) 1928:XL. tc. 86. §. (1), (2), 208. §. (4).

10) U. o. 87. §. 11) 1940:VI. tc. 58. §. (1). 12) 6.500/1935. M. E. 50. §. 13) U. o. 53. §. 14) 1928:XL. tc. 91. §. (2), 6.500/1935. M. E. 53. §. 15) 1928:XL. tc. 88. §., 1940:VI. tc. 57. §. (5). 16) 1928:XL. tc. 86. §. (3), 90. §. 17) U. o. 98. §. (1), (2), 113. §. 18) U. o. 98. §. (3).

vagy ha a gyógyintézeti kezelés hiánya a gyógykezelés sikerét veszélyezteti; vagy ha otthonában kezelőorvosának rendelését szándékosan nem tartja meg, és ezzel gyógyulását szándékosan késlelteti.¹⁹⁾ A betegség esetére biztosítottakat és igényjogosult családtagjaikat a biztosító intézet gümőkóros megbetegedés esetében tüdőbetegotthonba utalhatja, és köteles a beteget tüdőbetegotthonba utalni, ha a tüdőbetegotthonban ápolás szükséges.²⁰⁾

(7) Az intézet megtorlással élhet azzal szemben, aki magát a gyógyító eljárás alól alapos ok nélkül *kivonja* (ami azonban nem jelenti a műtéti kényszert); vagy az előzetes orvosi vizsgálatot lehetetlenné teszi; vagy a gyógyító eljárást megszakítja, vagy folytatását megghiúsítja; vagy az eljárás sikerét szándékosan hátráltatja. Megtorlásképpen az intézet az igényjogosult után kirótt (önkéntes biztosítás esetében a befizetett) járulékok összegét legfeljebb 20%-kal csökkentheti, és ha az illető már járadékos, járadékát egészen vagy részben, ideiglenesen vagy végleg megvonhatja. Az igazgatóság határozata ellen bírói jogorvoslatnak van helye.²¹⁾

(8) A biztosított a gyógyintézeti kezelés alatt nem részesülhet *járadékban*; de ha olyan családtagjai vannak, akiket túlnyomóan saját keresetéből tartott el, ezek a gyógyintézetbe felvételt követő hónap 1-től a gyógykezeltet megillető járadéknak a felét kapják *családi segélyként*.²²⁾

(9) Arra az időre, amelyre a járadékot kiutalták, nem jár családi segély.²³⁾

(10) Ha a gyógyintézeti ápolás a hónap első felében szűnik meg, a *járadék* a hónap második felére, ha pedig a hónap második felében szűnik meg, a következő hónap 1-től jár.²⁴⁾

(11) Az egészségvédő és gyógyító eljárás alatt táppénz nem jár.²⁵⁾

(12) A gyógyintézetbe *utazás*, ill. *szállítás*, valamint a *haza-utazás* költsége az intézetet terheli. Kivételesen az intézetet terheli az üdülés céljából tett utazás költsége is.²⁶⁾

(13) A gyógyintézetben elhalt egyén *temetési költségét* is az intézet viseli.²⁷⁾

(14) Ha a gyógyító eljárást alkalmazó gyógyintézet köz-kórház (l. 6.000/1931. M. E. I. §.), az *ápolási költség* az intézetet a legelső osztály szerint terheli.²⁸⁾

(15) A magánkórházi vagy magángyógyintézeti ápolás költsége az intézetet csak beutalás esetében, és csak az előre megállapított mértékben terheli. Ezenfelül a kórház sem az intézettől, sem a gyógykezelttől vagy hozzátartozóitól semmit sem

19) 1928:XL. tc. 89. §. 20) 1940:VI. tc. 57. §. (1). 21) 1928:XL. tc. 92. §. 22) U. o. 93. §. (1). 23) U. o. 93. §. (2). 24) U. o. 93. §. (3). 25) U. o. 93. §. (4). 26) U. o. 94. §. 27) U. o. 95. §. 28) U. o. 96. §.

követelhet, sem el nem fogadhat. Ha a beutalást nem az intézet rendelte el, ezt nem lehet kötelezni az ápolási díj fizetésére.²⁹⁾

(16) Az öregségi stb. biztosításra kötelezett, de 17 évesnél fiatalabb egyén az első évben kétszer köteles magát a korai megrokkánás megelőzését célzó *képességvizsgálatnak* alávetni. Ennek a kötelezettségének a teljesítéséért a munkaadója felelős, és az erről való gondoskodás elmulasztása kihágás.³⁰⁾

(17) A képességvizsgálatot a belügyminiszter szabályozza.³¹⁾

18) az intézet *házassági orvosi tanácsadót* is szervez, amelynek igénybevétele azonban nem kötelező.³²⁾

57. §. A biztosító intézetek és tagjaik.

(1. Biztosító intézetek 265. — 2. Biztosítóintézeti tagság 266. — 3. A MABI tagjai 266. — 4. Jogi személyiség. Képviselet 267. — 5. Kölesönös támogatás 267. — 6. Az OTI vállalati pénztárai 267. — 7. Az elismert vállalati nyugdíjpénztárak 268. — A) Régi intézmények fennmaradása 268. — B) Közös nyugdíjpénztár 269. — C) A tagok és járulékaik 269. — D) Átlépés valamely elismert nyugdíjpénztárba 270. — E) A nyugdíj összege 271. — F) Ügyvitel 271.)

1. Biztosító intézetek. (1) A kötelező *betegségi* biztosítást elsősorban az OTI végzi; de kivülről különállóan végzi még: 1. a m. kir. *Posta*;¹⁾ 2. a m. kir. *Államvasutak*;²⁾ 3. a *Közforgalmú Magánvasutak*;³⁾ 4. a m. kir. *Postatakarékpénztár*;⁴⁾ 5. a m. kir. *Dohányjövődék Betegségi Biztosító Intézete*;⁵⁾ 6. a *Bányatárs-pénztárak*, ideértve a *diósgyőri* m. kir. állami vas- és acélgvár, valamint a *komlói* m. kir. kincstári köszénbánya társ-pénztárait is;⁶⁾ 7. a *Magyar Hajózási Betegségi Biztosító Intézet*;⁷⁾ végül 8. a *Magánalkalmazottak Biztosító Intézete* (MABI),⁸⁾ amely utóbbinak a neve eredetileg Budapesti Kereskedelmi Betegségi Biztosító Intézet (Ferenc József Pénztár) volt.⁹⁾

(2) Az *önkéntes*, vagy *önkéntes továbbfizetéssel fenntartott betegségi* biztosítás csak az OTI-nál, a MABI-nál és a Bányatárs-pénztáraknál történhetik; — a többi intézetnél csak akkor, ha azt alapszabályaik megengedik.¹⁰⁾

(3) A *baleseti* biztosítást kizárólag az OTI végzi,¹¹⁾ amelynek neve eredetileg Országos Munkásbiztosító Pénztár volt.¹²⁾

29) 1928:XL. tc. 97. §. 30) U. o. 99. §. (1), (2), 189. §. 31) U. o. 99. §. (3), l. 3.360/1929. N. M. M. eln. 32) 1928:XL. tc. 100. §.

1) 1927:XXI. tc. 93. §. (1) 1., 171., 175. §. 2) U. o. 93. §. (1) 2., 172., 175. §. 3) U. o. 93. §. (1) 3., 172., 175. §. 4) U. o. 93. §. (1) 4., 173., 175. §. 5) U. o. 93. §. (1) 5., 174., 175. §. 6) U. o. 93. §. (1) 6., 176., 177. §. 7) U. o. 93. §. (1) 7., 178., 179. §., 9.090/1931. M. E. 27. §., 6.000/1933. M. E. 39. §., l. 258.148/1933. B. M., 281.071/1934. B. M. 8) 1927:XXI. tc. 93. §. (1) 8., 180—182. §., 200/1928. M. E., 5.600/1928. M. E. 1., 2. §., 5.800/1929. N. M. M. eln., 9.090/1931. M. E. 28., 29. §., 9.600/1932. M. E. 15. §., 6.000/1933. M. E. 21. §. 9) 1928:XL. tc. 101. §. (2). 10) 1927:XXI. tc. 96. §. (3). 11) U. o. 92. §. (1). 12) 1928:XL. tc. 101. §. 1.

(4) Az *öregségi, rokkantsági, özvegyégi és árvasági* biztosítást az OTI és a MABI látja el,¹³⁾ és esetleg az elismert vállalati nyugdíjpénztárak (l. alább 7. alatt).

2. Biztosítóintézeti tagság. (1) Azt, hogy az egyes esetekben melyik intézet hivatott a biztosítás ellátására, vagyis hogy a biztosításra kötelezett és munkaadója melyik intézetnek tagja, a törvény állapítja meg.¹⁴⁾

(2) Az 1927:XXI. tc. 171. §-a jelöli meg a Posta, 172. §-a a MÁV, 173. §-a a Postatakarékpénztár, 174. §-a a Dohányjövődék Betegségi Biztosító Intézetének tagjait, 176. §-a a bányatárs-pénztáraknak, 178. §-a a Magyar Hajózási Betegségi Biztosító Intézetnek, és 180. §-a, meg az 1928:XL. tc. 178. §-a a MABI-nak a tagjait.

(3) Azok a *betegségi* biztosításra kötelezettek és munkaadók, akik az előbb felsorolt intézeteknek nem tagjai, az OTI-nak a tagjai, valamint a *baleseti* biztosításra kötelezettek munkaadói is valamennyien.¹⁵⁾

(4) A *betegség* vagy *baleset* esetére *önkéntesen* vagy *önkéntes továbbfizetéssel* biztosítottak nem válnak tagjaivá az intézetnek;¹⁶⁾ — az *öregség* stb. esetére önkéntesen, vagy önkéntes továbbfizetéssel biztosítottak az OTI, ill. a MABI kültagjaivá lesznek.¹⁷⁾

3. A MABI tagjai. (1) A MABI tagjaira vonatkozóan a törvény akként rendelkezik, hogy tagjai a *betegségi* biztosításra kötelezettek közül mindazok, akik Budapest, Budafok, Kispest, Pestszenterzsébet, Rákospalota és Újpest, *valamint Csepel*¹⁸⁾ területén vannak biztosításra kötelezett vállalatokban stb. foglalkozásban, valamint a MABI saját alkalmazottai és mindezek özvegyei és árvái.¹⁹⁾

(2) A belügyminiszter továbbá rendelettel jelöli meg a törvény által alkotott azokat a testületeket, úgyszintén azokat az egyesületeket, társulatokat, alapokat és alapítványokat, amelyeknek a MABI működési területén foglalkoztatott munkavállalói *betegségi* biztosításra a MABI-nál kötelezettek. Ez azonban nem érinti a testület stb. kötelékébe tartozó természetes vagy jogi személyek munkavállalóinak *betegségi* biztosítása tekintetében hatályos rendelkezéseket.²⁰⁾

(3) A MABI illetékességi területén *betegségi* biztosításra kötelezett vállalatok stb. irodai és nem irodai segédzemélyezetének állandó évi vagy havi fizetésben részesülő *alkalmazottait* a MABI-nál kell biztosítani, — kivéve a vállalati pénztárt fenntartók alkalmazottait, és azokat, akik valamelyik másik különálló biztosítási intézetnek biztosításra kötelezett tagjai;²¹⁾ kivéve

13) 1928:XL. tc. 101. §. 14) 1927:XXI. tc. 171—180. §. 15) U. o. 94. §. (1), (2), 1928:XL. tc. 102. §. (2). 16) 1927:XXI. tc. 96. §. (4). 17) 1928:XL. tc. 110. §. 18) 5.600/1928. M. E. 1. §. 19) 1928:XL. tc. 178. §. 20) 200/1928. M. E. 21) 5.600/1928. M. E. 2. §., 1928:XL. tc. 109. §. (1).

továbbá a vármegye, a város, vagy a község hivatalaiban, vagy az általuk fenntartott vagy kezelt intézményeknél alkalmazott altiszteket, szolgálkat stb., akiket a MABI működési területén is az OTI-nál kell betegség esetére biztosítani.²²⁾

(4) Nem a MABI tagjai továbbá: 1. az OTI alkalmazottai, nyugdíjasai és mindezek hozzátartozói; 2. a többi különálló intézetek tagjai és a vállalati pénztárt fenntartók munkásai; 3. a munkások érdekképviseleti egyesületeinek munkavállalói;²³⁾ 4. azok a munkavállalók, akik olyan vállalatokban vannak ugyan alkalmazva, amelyeknek székhelyei a MABI területén vannak, munkahelyük azonban ezen a területen kívül esik.²⁴⁾

4. Jogi személyiség. Képviselés. (1) A biztosító intézetek *jogi személyek*. Ügyeiket önkormányzati alapon végzik akként, hogy az önkormányzatban a munkaadók és a munkavállalók (a biztosításra kötelezettek) egyenlő számban vesznek részt.²⁵⁾

(2) Az OTI *képviselését* a törvény állapítja meg, — a többi intézetét alapszabályuk.²⁶⁾

5. Kölcsönös támogatás. (1) A biztosító intézetek kötelesek egymást támogatni, és tagjaikat — szükség esetében — kölcsönösen segíyezni. Ilyenmü kiadások megtérítésének módját és mértékét a belügyminiszter állapítja meg.²⁷⁾

(2) Az intézetek — tagjaik segítése céljából — közös intézményeket létesíthetnek, és az orvosokkal, gyógyszerészekkel, szülész-nővel, gyógyfürdőkkel, valamint dologi szükségleteik beszerzése végett lehetőleg közösen szerződnek.²⁸⁾

6. Az OTI vállalati pénztárai. (1) Az a munkaadó, aki vállalatában állandóan ezernél több biztosításra kötelezettet foglalkoztat, vállalati pénztárt alakíthat, ha ehhez a munkavállalóknak legalább kétharmada titkos szavazással hozzájárul. Vállalati pénztár nem alakítható az OTI kerületi pénztárának vagy kirendeltségének a székhelyén.²⁹⁾

(2) A vállalati pénztár engedélyezése és működésének megkezdési ideje tekintetében a belügyminiszter intézkedik.³⁰⁾

(3) A vállalati pénztár kötelékébe az OTI-nak azok a tagjai tartoznak, akik az illető vállalatnak stb. dolgoznak; ezek a vállalati pénztárnál önkéntesen is biztosíthatók.³¹⁾

(4) A vállalati pénztár kezeléséről a munkaadó saját közegeivel és költségén, anyagi felelősség terhe alatt gondoskodik. Ha a vállalati pénztár pénzkészlete elégtelen a folyó kiadások fedezésére, a hiányt a munkaadó kamattalan kölcsönrel fedezi, amelyet az OTI megtérít. A visszafizetés módozatait — megegyezés hiányában — a belügyminiszter állapítja meg.³²⁾

22) 7.860/1937. M. E. 23) 9.090/1931. M. E. 28., 42. §. 24) 6.000/1933. M. E. 21. §. 25) 1927:XXI. tc. 97. §. (1), (2). 26) U. o. 114. §., 1928:XL. tc. 174. §. 27) 1927:XXI. tc. 93. §. (2). 28) U. o. 93. §. (3). 29) U. o. 122. §. (1), (2). 30) U. o. 122. §. (3), 1. 3.892/1927. N. M. M. elm. 31) 1927:XXI. tc. 123. §. 32) U. o. 124. §.

(5) Az OTI kerületi pénztárának orvosaival kötött szerződés hatálya kiterjed a kerületben lévő vállalati pénztárak biztosítottjaira is, és az orvosi költség a kerületi és a vállalati pénztár közt arányosan megoszlik. Vitás esetekben az OTI igazgatósága dönt.³³⁾

(6) Ha a vállalati pénztárt fenntartó munkaadó személye változik, az új munkaadó 30 nap alatt köteles bejelenteni az OTI-nál, hogy fenntartja-e a vállalati pénztárt. Ha fenntartja, a korábbi munkaadónak minden joga és kötelezettsége átszáll rá; de a korábbi munkaadó felelőssége is érintetlen marad.³⁴⁾

(7) Ha a vállalatnál a munka — az üzem természete szerint — szünetel, a munkaadó köteles a munka megszüntetését és újra kezdését az OTI-nál bejelenteni; a vállalati pénztár működése pedig a munka megkezdésétől tovább folyik. Ha ellenben a munkaszünetelés munkahiány miatt, vagy nem az üzem természetéből folyó okból szünetel, a munkaadó köteles ezt 30 nap alatt az OTI-nál bejelenteni, amelynek véleménye alapján a belügyminiszter határoz a vállalati pénztár tovább fenntartása vagy megszüntetése tárgyában. Az OTI elnöke 1.000 P-ig terjedhető pénzbírsággal sújthatja a munkaadót, ha a bejelentéseket elmulasztja. A pénzbírság ellen panasszal lehet fordulni a belügyminiszterhez.³⁵⁾

(8) A belügyminiszter feloszlathatja a vállalati pénztárt a kezelés szabálytalansága, a bevételek tartós elégtelensége, a vállalat megszűnése vagy szünetelése, a biztosításra kötelezettek létszámának csökkenése miatt, vagy ha a biztosítottoknak több, mint kétharmada a felozlatást kéri. A felszámolást az OTI foganatosítja.³⁶⁾

7. Elismert vállalati nyugdíjpénztárak. A) Régi intézmények fennmaradása. (1) Azok a vállalatok, amelyek 1928. január 1-én fennállott és 1929. január 1-én is működött nyugdíjalapot, nyugdíjpénztárt vagy nyugdíjgyesületet tartottak fenn, ha tagjaik száma legalább 40, pénzüintézeteknél legalább 25 volt, 1929. jan. 1-től számított 1 hónap alatt felterjeszthették nyugdíjszabályzatukat a népjóléti és munkaügyi miniszterhez a végett, hogy azt alapszabályként megerősítse. A döntésig tagjaiknak *öregségi, rokkantsági stb.* biztosítási kötelezettsége függőben maradt, a nyugdíjpénztár pedig régi szabályzata alapján működött tovább. Ha a miniszter az alapszabályokat nem hagyta jóvá, és a vállalat a kívánt módosításoknak megfelelő alapszabályt a leirat keltétől számított 30 nap alatt nem terjesztette fel, olyan tekintet alá esett, hogy tagjainak az *öregségi stb.* biztosítás alól való mentesítését nem kívánja. Az alapszabály jóváhagyása esetében a vállalati nyugdíjpénztár *elismert nyugdíjpénztárként* folytatta mű-

33) 1927:XXI. tc. 125. §. (1). 34) U. o. 126. §. 35) U. o. 127. §. 36) U. o. 128. §.

ködését.³⁷⁾ Természetes, hogy a *betegség* és a *baleset* esetére való biztosítás kötelezettsége érintetlen maradt.

(2) Az 1929. jan. 1-ét követő egy hónap eltelte után felterjesztett alapszabályt a miniszter csak akkor hagyhatta, ill. hagyhatja jóvá, ha a vállalatnak saját tőkéje legalább két millió pengő, és a nyugdíjpénztár tagjainak száma legalább száz.³⁸⁾

B) Közös nyugdíjpénztár. (1) Ha több vállalat közösen kíván nyugdíjpénztárt fenntartani, az engedélyezésnek a feltétele az, hogy a pénztárt fenntartó vállalatok egyetemlegesen legyenek felelősek a pénztár törvény- és alapszabályszerű kötelezettségeiért.³⁹⁾

(2) Az egyetemleges felelősség alól kivételnek a Pénzüintézeti Központ (PK) kötelékébe tartozó azok a pénzüintézetek, amelyek már 1929. január 1-én is működött nyugdíjpénztárt tartottak fenn, és addig a napig létesítettek *közös* pénzüintézeti nyugdíjpénztárt. Az ilyen közös nyugdíjpénztár azonban, amely elismert vállalati nyugdíjpénztárnak minősül, csak akkor volt engedélyezhető, ha a PK-nál olyan összegű biztosítéki alapot létesített, aminőt a népjóléti és munkaügyi miniszter a pénzügyminiszterrel egyetértve megállapított.⁴⁰⁾ Az ilyen közös nyugdíjpénztár fenntartói közé beléphetnek — a belügyminiszter engedélyével — a PK kötelékébe tartozó olyan pénzüintézetek, vagy az Orsz. Közp. Hitelszövetkezet (OKH) kötelékébe tartozó olyan szövetkezetek, valamint a PK és az OKH kötelékébe nem tartozó olyan közérdekű hitelintézetek, amelyek a PK-nál létesített biztosítéki alapba készpénzben akkora összeget fizetnek be, amekkorát a belügyminiszter a pénzügyminiszterrel egyetértve megállapít. Az ekkép csatlakozó intézeteket nem terheli egyetemleges felelősség a közös nyugdíjpénztárt fenntartó vállalatok kötelezettségeiért; — a közös nyugdíjpénztárba felvett tagjaik pedig mentesek az *öregségi stb.* biztosítási kötelezettség alól.⁴¹⁾

C) A tagok és járulékaik. (1) Az elismert vállalati nyugdíjpénztárnak tagja csak a pénztárt fenntartó vállalatnak állandó havi vagy évi javadalmazású az az alkalmazottja lehet, akit a vállalat a nyugdíjpénztárba felvesz, vagy akit — nyugdíjpénztári tagságának kifejezett fenntartásával — szolgálattételre más (bel- vagy külföldi) vállalathoz kiküld, és ezt a belügyminiszternek jelenti.⁴²⁾

(2) A vállalat a nyugdíjpénztárba legalább ugyanannyit köteles befizetni, mint amennyit a tagok járulékaik címén lerónak.⁴³⁾ A munkaadó jogosult megváltoztatni az 1929. jan. 1-eje előtt megállapított járuléktételeket.⁴⁴⁾

(3) A vállalati nyugdíjpénztár vagyonának gyümölcsöztetése az alapszabályok szerint történik.⁴⁵⁾

37) 1928:XL. tc. 145. §. (1)–(4). 38) U. o. 145. §. (5). 39) U. o. 145. §. (6). 40) U. o. 145. §. (6). 41) 7.800/1937. M. E. 18. §. 42) 1928:XL. tc. 146. §. (1). 43) U. o. 146. §. (2). 44) U. o. 146. §. (9). 45) U. o. 146. §. (3).

(4) A vállalati nyugdíjpénztár havonként akkora összeggel köteles a MABI egészségvédő és gyógyító eljárás-alapjához járulni, amely megfelel ama tagjai vállalati javadalmazása 3%-ának, akik különben öregségi stb. biztosítási kötelezettség alá esnének. Ezek — bár mentesek az öregségi stb. biztosítási kötelezettség alól — szintén részesülhetnek a MABI egészségvédő és gyógyító eljárásában.⁴⁶⁾

D) Átlépés valamely elismert vállalati nyugdíjpénztárba. (1) Ha a biztosított személy valamely elismert vállalati nyugdíjpénztárba lép át, és várománya ép, az OTI vagy a MABI köteles az átlépő járulékát (díjtartalékát) 4%-os kamatláb alapulvételével a vállalati nyugdíjpénztárba átutalni.⁴⁷⁾ Az esetleges korábbi szolgáltatások összegét figyelembe kell venni. Ha a vállalati nyugdíjpénztár szolgáltatásai nagyobbak az OTI- vagy a MABI-énál, a többlet fedezéséről az alapszabályban kell gondoskodni.⁴⁸⁾

(2) Átlépés esetében a korábbi szolgálatban szerzett várakozási időből annyit kell beszámítani, amennyire az átutalt járuléktartalék összege és a tag esetleges befizetése fedezetet nyújt. Ha az ilyen tag a várakozási idő betöltése előtt lesz szolgálatképtelenné, vagy hal meg; az elismert vállalati nyugdíjpénztár ugyanakkora szolgáltatásokra lesz köteles, mint aminőkre a MABI volna köteles. Ha a vállalati nyugdíjpénztári tag, akinek másutt töltött várakozási idejét csökkentett mértékben vették figyelembe, az OTI vagy a MABI kötelekébe, avagy közszolgálatba lép, az elismert vállalati nyugdíjpénztárba lépése előtt szerzett várakozási idejét az eredeti mértékben kell számításba venni, és ehhez még hozzá kell számítani a vállalati pénztár kötelekében eltöltött naptári időt is.⁴⁹⁾

(3) Ha a biztosított a vállalatból előbb lép ki, semmint igénye megnyílt volna, és 2 hét alatt más elismert nyugdíjpénztárnak nem lesz a tagjává, a vállalati nyugdíjpénztár köteles eme volt tagja javára 2 hét után, de legfeljebb 4 hét alatt akkora összeget átutalni az OTI vagy a MABI járuléktartalékálapjába, amekkora összeg akkor keletkezett volna, ha a biztosított személy pénztári tagságának ideje alatt havi 500 P-nél alacsonyabb javadalmazása 5.2%-ának megfelelő járulékot havonként rendszeresen lerótt volna.⁵⁰⁾ Az átutalási járuléknak legfeljebb felét lehet a tag befizetési terhére elszámolni, de nem többet, mint amennyi az öt megillető járulékvisszatérítés összegével együtt járuléktartalékának a fele.⁵¹⁾

(4) Ha a kilépő tag 2 hét alatt másik elismert vállalati nyugdíjpénztár tagjává lesz, tartalékalapját az utóbbihoz kell

46) 1928:XL. tc. 146. §. (4). 47) U. o. 148. §. (1). 48) U. o. 148. §. (2). 49) 1.250/1936. M. E. 11. §. 50) 1928:XL. tc. 149. §. (1). 51) 6.000/1933. M. E. 35. §.

átutalni. Ennek elmulasztása esetében ezt az OTI vagy a MABI saját követeléseként hajtja be, és ő utalja a jogosult nyugdíjpénztárába.⁵²⁾

(5) Ha az ilyen kilépő tag biztosítását önkéntes továbbfizetéssel kívánja fenntartani, az OTI-nak vagy a MABI-nak kültagjává válik, és az marad addig, amíg ismét valamely elismert nyugdíjpénztár tagjává nem lesz, amikor aztán egyéni járuléktartalékát — az ő javára — az illető elismert nyugdíjpénztárba kell átutalni.⁵³⁾ Ha a kilépő tag biztosítását önkéntes továbbfizetéssel nem kívánja fenntartani, átutalási tartalékalapját a biztosító intézet kezeli, és új munkaviszony kezdetekor átutalja az illetékes nyugdíjpénztárba, ha az illetőnek várománya ép.⁵⁴⁾

(6) Az OTI és a MABI köteles az elismert vállalati nyugdíjpénztári tagságnak 1929. jan. 1-éjét követő idejét a várakozási időbe beszámítani, átutalási tartalékalapját pedig a járadék megállapításánál számításba venni.⁵⁵⁾

(7) Vitás kérdésekben — a bírói jogorvoslat fenntartásával — az OTI, ill. a MABI elnöksége határoz.⁵⁶⁾

E) A nyugdíj összege. (1) A nyugdíjpénztár által biztosított nyugdíj legalább 50%-a legyen az utolsó összajavadalmazásnak, amely azonban legfeljebb évi 12.000 P-ig vehető számításba.⁵⁷⁾ A remuneráció csak akkor számít, ha szerződésben van biztosítva. Ha összege nincs megállapítva, az az évi fizetésnek vagy bérnek 1/12-ed része.⁵⁸⁾

(2) Az el nem ismert vállalati nyugdíjpénztár járadékszolgáltatásába beszámítható az a szolgáltatás, amelyre a nyugdíjas a törvény alapján működő biztosító intézettel szemben jogosult; de csak akkor, ha a vállalati nyugdíjpénztár által nyújtott szolgáltatás legalább másfélszerese annak a szolgáltatásnak, amelyre a volt biztosított az OTI-val vagy a MABI-val szemben jogosult.⁵⁹⁾

(3) Az alapszabály határozza meg, hogy az elismert vállalati nyugdíjpénztár milyen idő alatt és milyen biztosítás-technikai eljárással fedezi a nyugdíjszolgáltatásokat.⁶⁰⁾

F) Ügyvitel. (1) Az elismert vállalati nyugdíjpénztár jogi személy. Ügyviteléről a munkaadó saját közegei útján és saját költségén, a saját felelőssége mellett gondoskodik.⁶¹⁾

(2) Az elismert vállalati nyugdíjpénztárt terhelő nyugdíj-kért, az átutalási járulékhátrálék kiutalásáért, és az állami felügyelet költségeinek megtérítéséért a vállalatot készfizető kezeség terheli. Mindezek a követelések csőd esetében az I. osztályú csődhitelezőkkel egysorban jutnak kielégítésre.⁶²⁾

52) 1928:XL. tc. 149. §. (2). 53) U. o. 149. §. (3). 54) 6.500/1935. M. E. 60. §. 55) 1928:XL. tc. 149. §. (4). 56) U. o. 149. §. (5). 57) U. o. 146. §. (5). 58) 6.000/1933. M. E. 26. §., 1.250/1936. M. E. 10. §. 59) 1928. XL. tc. 146. §. (8). 60) U. o. 146. §. (7). 61) U. o. 147. §. (1), (2). 62) U. o. 147. §. (3).

58. §. Az OTI és MABI önkormányzata.

(1. Az OTI szervei 272. — 2. Az OTI közgyűlése 272. — 3. Az OTI igazgatósága 273. — 4. Az OTI elnöksége 274. — 5. Kártalanító bizottságok 274. — 6. Járadékmegállapító bizottság. Az alapokat ellenőrző bizottság 274. — 7. Kerületi pénztári választmányok 274. — 8. Vállalati pénztári választmányok 275. — 9. Az önkormányzati szervek tagjai 275. — 10. Az OTI alkalmazottai 275. — 11. Az OTI orvosai 276. — 12. A MABI önkormányzata 277.)

1. Az OTI szervei. (1) Az OTI önkormányzatát *központi és helyi szervei útján gyakorolja.*¹⁾

(2) Az OTI *központi szervei:* 1. a közgyűlés; 2. az igazgatóság; 3. az elnökség; 4. a kártalanító bizottságok; 5. az öreg-ségi, rokkantsági stb. biztosítási járadékmegállapító, és 6. az alapokat ellenőrző bizottság. Ezekon felül külön bizottságok is alakíthatók a biztosításra kötelezettek és a munkaadók egyenlő számú részvételének elve alapján.²⁾

(3) Az OTI *helyi szervei:* 1. a kerületi pénztári választmányok; 2. a vállalati pénztári választmányok;³⁾ 3. esetleg kirendeltségek, amelyek a kerületi székhelyeken kívül létesíthetők; 4. csekélyebb taglétszám esetében megbízhatók a biztosítási feladatok teljesítésével — szerződéses alapon — közigazgatási alkalmazottak, ipartestületek vagy magánszemélyek is.⁴⁾

(4) A „Debreceni Kereskedelmi Betegsegélyző Pénztár” megszűnt,⁵⁾ és ügyeinek intézését az OTI debreceni kerületi pénztára vette át.⁶⁾

(5) Az OTI kerületi pénztárainak és kirendeltségeinek számát, területét és székhelyét a belügyminiszter állapítja meg, és ugyanő szabályozza a kirendeltségek feladatait is.⁷⁾

(6) Az OTI-t az elnök és a vezérigazgató együtt; a budapesti kerületi választmányt az OTI vezérigazgatója; a többi kerületi választmányt az illető kerületi pénztár ügyvezetője; a vállalati pénztárt elnöke (a munkaadó vagy megbízottja) képviseli.⁸⁾

2. Az OTI közgyűlése. (1) A közgyűlés tagjait és póttagjait — titkos szavazással — egyenlő számban választják a biztosításra kötelezettek és a munkaadók közül. A biztosításra kötelezettek 3 csoportra oszlanak: 1. a munkások, 2. a tisztviselők, és 3. a háztartási alkalmazottak csoportjára; — a munkaadók pedig 4 csoportra: 1. a gyári; 2. a kézműipari; 3. a kereskedelmi; és 4. a háztartási munkaadók csoportjára. Minden csoport külön gyakorolja a saját kebelében a választást. A szavazás eredménye az egyes csoportokon belül az arányos képviselet elvéhez igazodik.⁹⁾

1) 1927:XXI. tc. 98. §. (1). 2) U. o. 98. §. (2), 1928:XL. tc. 103. §. 3) 1927:XXI. tc. 92. §. (1), 98. §. (3). 4) U. o. 92. §. (3). 5) 6.500/1935. M. E. 32. §. 6) 261.074/1935. B. M. 1., 2. §. 7) 9.800/1935. M. E. 1. §., l. 259.366/1935. B. M. 8) 1927:XXI. tc. 97. §. (3). 9) U. o. 99. §. (1), (2).

(2) Azok a különálló biztosító intézetek, amelyeknek baleseti biztosításra kötelezett tagjaik vannak, az OTI közgyűlésén magukat az önkormányzati szervük tagjai közül kiküldött tagokkal képviseltetik, akik a közgyűlésen a baleseti biztosításra vonatkozó ügyek elintézésében és a választásokban vesznek részt.¹⁰⁾

(3) A belügyminiszter állapítja meg: a) a választói jog gyakorlásának feltételeit; b) a közgyűlés tagjainak és póttagjainak számát; c) a választók egyes csoportjainak ismérveit; d) azt az arányt, amelyben az egyes csoportok a tagok létszámában résztvesznek; e) a különálló intézetek képviselői megválasztásának módját.¹¹⁾

(4) A választás módját, a közgyűlés összehívásának módját, helyét, idejét, a tárgyalás rendjét és a határozóképeséget az OTI alapszabálya állapítja meg.¹²⁾

(5) A törvény állapítja meg a közgyűlés hatáskörét; továbbá azt, hogy bizonyos határozatok érvényességéhez minősített (kétharmad) többség szükséges; hogy némely kérdésekben csak a munkaadó tagok, illetőleg az igazgatóságnak munkaadó tagjai vehetnek részt a határozathozatalban; hogy némely határozat hatályosságához a belügyminiszter jóváhagyása szükséges; és hogy rendkívül sürgős esetekben a közgyűlés helyett az igazgatóság határoz, határozatát azonban a közgyűlés módosíthatja.¹³⁾

3. Az OTI igazgatósága. (1) Az igazgatóság tagjainak számát, valamint a választás módját a törvény, — viszont az igazgatóság működését és tárgyalási rendjét az alapszabály állapítja meg. Az igazgatóság tagjainak megbízása a közgyűlés megbízásának lejártáig, ill. az új közgyűlés által megválasztott igazgatóság megalakulásáig tart.¹⁴⁾

(2) Törvény állapítja meg az igazgatóság hatáskörét, továbbá azt, hogy némely határozat hozatalában csak a munkaadó tagok vehetnek részt; hogy némely határozat csak belügyminiszteri jóváhagyás után válik hatályossá; hogy a belügyminiszter a jóváhagyás alkalmával a jogszabályellenes határozatot megváltoztathatja; és hogy az építkezéssel kapcsolatos hatásköri és eljárási szabályokat megállapíthatja.¹⁵⁾

(3) A törvény állapítja meg azt is, hogy az igazgatóság bizonyos ügyekben — a bírói út fenntartásával — végérvényesen határoz.¹⁶⁾

10) 1927:XXI. tc. 99. §. (3), (4). 11) U. o. 99. §. (5), l. 200/1929. N. M. M. eln., 2.500/1929. N. M. M. eln., 2.950/1929. N. M. M. eln., 257.358/1935. B. M., 258.162/1935. B. M., 6.800/1929. N. M. M. eln., 1.721/1932. N. M. M. eln., 12) 1927:XXI. tc. 99. §. (6). 13) U. o. 100. §., 1928:XL. tc. 104. §. 14) 1927:XXI. tc. 101. §., 200/1929. N. M. M. eln. 15) 1927:XXI. tc. 102. §. (1)–(4), 6.500/1935. M. E. 22., 52. §., l. 262.590/1936. B. M., 264.930/1936. B. M., 266.106/1936. B. M., 280.921/1938. B. M. 16) 1927:XXI. tc. 102. §. (5).

4. Az OTI elnöksége. (1) Az elnökség tagjainak (legfeljebb 10) és póttagjainak számát az alapszabály állapítja meg. Ezeket az igazgatóság munkaadó és biztosításra kötelezett tagjai saját kebelükből külön-külön, titkos szavazással és az arányos képviselet elve szerint választják.¹⁷⁾

(2) Az elnökség hatáskörébe tartozik az ügyvitelre való felügyelet; az igazgatóság hatáskörébe tartozó ügyek előkészítése; halaszthatatlanul sürgős esetekben az igazgatóság helyett határozás; a baleseti biztosítási ügyekben II-od fokú, és az intézet kinevezett alkalmazottai ügyeiben I-ső fokú határozás.¹⁸⁾

5. Kártalanító bizottságok. (1) Mind az általános, mind a bányauzletágban legalább 1—1 kártalanító bizottságot kell alakítani az illető üzletághoz tartozó munkaadókból és biztosítottakból.¹⁹⁾

(2) A kártalanító bizottságok tagjait egyenlő számban, titkos szavazással és az arányos képviselet elve szerint választják a közgyűlés tagjai közül; de igazgatósági tag nem választható.²⁰⁾

(3) A kártalanító bizottságok kizárólag a járadékokról, a véglegesítésekről és a költségesebb gyógyászati segédeszközökről határoznak.²¹⁾

6. Járadékmegállapító bizottság. Az alapokat ellenőrző bizottság. Mindkét bizottság tagjait és póttagjait a közgyűlésnek az öregségi és rokkantsági biztosításra kötelezett és munkaadó tagjai saját kebelükből, egyenlő számban, titkos szavazással választják az arányos képviselet elve szerint. Az intézet igazgatóságának tagja nem lehet tagja egyik bizottságnak sem. A járadékmegállapító bizottság csak a járadékokról és a végkielégítésekről határoz.²²⁾

7. Kerületi pénztári választmányok. (1) A kerületi választmányok tagjait és póttagjait a kerületi pénztár kötelekbe tartozó munkaadók és biztosításra kötelezettek, a közgyűlési tagok választásával egyidejűleg, de saját kebelükből, egyenlő számban, titkos szavazással, az OTI alapszabályainak rendelkezései szerint választják.²³⁾

(2) Az alapszabály úgy rendelkezhetik, hogy a betegségi biztosítási segélyek és a baleseti kártalanítás kérdésében, amennyiben ez nem tartozik a kártalanító bizottságok hatáskörébe, a kerületi választmány helyett, az ennek kebeléből kiküldött *segélyezési bizottság* intézkedjék, amelynek elnöke a kerületi választmány elnöke, ill. helyettese.²⁴⁾

(3) A kerületi választmány feladatkörét a törvény és rendeletek szabályozzák.²⁵⁾

17) 1927:XXI. tc. 103. §., 1928:XL. tc. 170. §. 18) 1927:XXI. tc. 104. §. 19) U. o. 105. §. (2). 20) U. o. 105. §. (1). 21) U. o. 105. §. (3). 22) 1928:XL. tc. 106., 107. §. 23) 1927:XXI. tc. 106. §. (1), (2). 24) 9.090/1931. M. E. 19., 21. §. 25) 1927:XXI. tc. 107. §., 9.090/1931. M. E. 20. §., 6.000/1933. M. E. 14. §., 6.500/1935. M. E. 23. §., I. 261.250/1935. B. M., 264.179/1936. B. M.

8. Vállalati pénztári választmányok. A vállalati pénztári választmányokra a kerületi pénztári választmányokra vonatkozó rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni.²⁶⁾

9. Az önkormányzati szervek tagjai. Törvény állapítja meg: 1. a tagok kellékeit és a kizáró okokat;²⁷⁾ 2. a tagság kötelező voltát, a tagsági köteleesség teljesítésének lehetővé tételét, köteleességmulasztás miatt bírságolást és elmozdítást, valamint ellenük a jogorvoslatot;²⁸⁾ 3. a tagság tiszteletbeliségét, de a készkiadások megtérítését;²⁹⁾ 4. a tagok kártérítési kötelezettségét;³⁰⁾ 5. elnökének és alelnökének kinevezését és felmentését, illetményeiket, elnöklésük szükségességét, előterjesztési, ill. fellebbezési jogukat, és kártérítési felelősségüket;³¹⁾ 6. a kerületi választmányok elnökeit és helyetteseiket, jogkörüket, előterjesztési és fellebbezési jogukat.³²⁾

10. Az OTI alkalmazottai. (1) Az OTI vezérigazgatója a IV. fizetési osztályba, — többi tisztviselője az állami rendszerű V—XI. fizetési osztályba tartozik, és ezek szakonként alkotnak összesített létszámot. Létszámukat, csoportonként való megválasztásukat és az állások elnevezését a belügyminiszter állapítja meg.³³⁾

(2) A VI-ik és magasabb fizetési osztályú tisztviselőket az államfő, a többieket, valamint a kezelőket és az altiszteket a belügyminiszter nevezi ki és osztja be központi vagy kerületi szolgálatra.³⁴⁾ A díjnokokat és a kisegítő szolgálókat a vezérigazgató veszi fel, de ezt a jogát az ügyvezetőkre átruházhatja.³⁵⁾

(3) Az OTI alkalmazottai közhivatalnokok. Képesítésük és a képesítés hiánya alól felmentés, továbbá jogaik, kötelesegeik, illetményeik, szolgálati viszonyaik, valamint saját maguk és hozzátartozóik ellátása tekintetében reájuk az állami alkalmazottakra vonatkozó szabályok irányadók.³⁶⁾ 1929. január 1-től azonban az OTI és a MABI tisztviselőjévé csak az nevezhető ki, aki a társadalombiztosítási szakvizsgát letette.³⁷⁾

(4) Az alkalmazottak illetményeit, valamint a maguk és hozzátartozóik ellátását az intézet viseli; viszont az intézet nyugdíjjárulékot szedhet, amelyet alapként kezel, és ezt az alkalmazottak megélhetését könnyítő célokra fordítja.³⁸⁾

(5) Az OTI-nál eltöltött szolgálati időt ellátási igény szempontjából az állami szolgálatban eltöltöttel egyenlőnek kell tekinteni.³⁹⁾

(6) A belügyminiszter az OTI alkalmazottainak különleges

26) 1927:XXI. tc. 108. §. 27) U. o. 109. §. 28) 7.800/1937. M. E. 20. §., 1928:XL. tc. 108. §. 29) 1927:XXI. tc. 111. §., 1928:XL. tc. 108. §. 30) 1927:XXI. tc. 112. §., 1928:XL. tc. 108. §. 31) 1927:XXI. tc. 113. §., 1933:IX. tc., 1928:XL. tc. 112. §. 32) 1927:XXI. tc. 114. §., 1928:XL. tc. 177. §., 9.090/1931. M. E. 21. §., 6.500/1935. M. E. 24. §. 33) 1927:XXI. tc. 115. §. (2). 34) U. o. 115. §. (3), (7). 35) 6.000/1933. M. E. 15. §. 36) 1927:XXI. tc. 115. §. (4). 37) 1928:XL. tc. 170. §. 38) 1927:XXI. tc. 115. §. (5), 9.600/1932. M. E. 10. §. 39) 1927:XXI. tc. 115. §. (5).

szolgálati viszonyait rendelettel szabályozhatja; jelesül: 1. *szak-képzettségüket* (a fogalmazási és számviteli tisztviselők szakképesítése tekintetében l. 4.957/1930. N. M. M. eln., 1.000/1933. B. M., 1.111/1934. B. M.; — az alsófokú biztosítási tisztviselőké tekintetében l. 263.340/1936. B. M., 210.160/1937. B. M., 214.540/1937. B. M.; — a kezelői vizsgára vonatkozóan l. 200.540/1936. B. M., 266.930/1936. B. M., 211.730/1937. B. M.); — 2. *fegyelmi szabályzatukat* megállapíthatja (l. 215.200/1937. B. M.).⁴⁰⁾

(7) A központi szolgálatra beosztott tisztviselők főnöke a vezérigazgató, — a kerületi, ill. az intézményekhez beosztott tisztviselőké az illető kerületi pénztár, ill. intézmény ügyvezetője. A felügyeletet a helyi szervek és intézmények ügyvitele felett a vezérigazgató, — a főfelügyeletet a belügyminiszter gyakorolja.⁴¹⁾

(9) Kötelességzegés esetében az önkormányzat panaszt tehet a belügyminiszternél, vagy a fegyelmi eljárás megindítása iránt intézkedik.⁴²⁾

11. Az OTI orvosai. (1) Az OTI az *orvosi kezelést* — a gyógyintézeti ápolástól eltekintve — az intézet rendelőiben, vagy saját magánrendelőikben működő, valamint körzeti kezelő orvosok útján teljesíti. Az orvosok jogviszonyait működési és illetményszabályzatuk szabályozza. Állásukat rendszerint pályázat útján töltik be.⁴³⁾

(2) Az OTI a *szakorvosi* ellátásról egészségvédő intézmények igénybevétele útján is gondoskodhatik.⁴⁴⁾

(3) A községi és körorvosok, valamint a városi nem tisztiorvosok — szerződéses megállapodás hiányában is — fegyelmi felelősség terhe alatt kötelesek az OTI-orvosi tennivalókat ellátni ott, ahol az OTI-nak kellő számú szerződéses orvosa nincs. Díjazásukat — szerződéses megállapodás hiányában — a belügyminiszter szabályozza.⁴⁵⁾

(4) Az OTI-nak azok az orvosai, akik nem orvosi gyógykezeléssel, hanem igazgatási tennivalókkal foglalkoznak, valamint az OTI gyógyintézeteiben stb. alkalmazott orvosok tisztviselőik.⁴⁶⁾

(5) Az OTI szerződött és ideiglenesen megbízott orvosainak működési és illetményügyeiben a kerületi orvosi tanácsos és a budapesti központi orvosi tanács jár el.⁴⁷⁾

(6) A belügyminiszter kötelezheti a munkaadót, hogy olyan ipartelepen vagy építkezésnél, ahol jelentékeny számú biztosított dolgozik, a biztosítottak gyógykezelésére orvost alkalmazzon. Ha a munkaadó ezt nem tenné, orvosról — az ő költsé-

40) 1927:XXI. tc. 115. §. (6). 41) U. o. 116. §. (4). 42) U. o. 116. §. (5). 43) 9.600/1932. M. E. 11. §. 44) 1.250/1936. M. E. 8. §. 45) 1927:XXI. tc. 118. §. 46) U. o. 119. §. 47) 9.600/1932. M. E. 12. §.

gére — az OTI gondoskodik. Az ilyen orvosok díjazásához az OTI köteles hozzájárulni. A hozzájárulás mértékét — megegyezés hiányában — a belügyminiszter állapítja meg.⁴⁸⁾

12. A MABI önkormányzata. A MABI szervezetére azokat a rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni, amelyek az OTI szervezetére irányadók. Az eltéréseket a MABI alapszabálya állapítja meg.⁴⁹⁾

59. §. A biztosító intézetek ügyvitele.

(1. Hatáskör és illetékesség 277. — 2. Kézbesítés 277. — 3. Jogorvoslatok 278. — 4. Szabályzatok 279. — 5. Közszállításból kizárás 279. — 6. Hatósági támogatás 279. — 7. Titoktartás 280. — 8. Hivatalos iratok kiszolgáltatásának tilalma 280.)

1. Hatáskör és illetékesség. (1) Az OTI és a MABI ügyvitele körébe tartozik az intézkedés: 1. a társadalombiztosítási kötelezettség, és az önkéntes, vagy az önkéntes továbbfizetéssel fenntartott biztosításra való jogosultság, 2. a biztosítással kapcsolatos helyszíni eljárás költségeinek megtérítése, 3. a vállalati pénztárt fenntartó munkaadó elszámolási kötelezettsége, 4. a biztosítási járulékok, pótljárulékok és díjak kirovása és visszatérítése, 5. a baleseti biztosítási járulékelőlegek egyéni kirovása, 6. a munkaadó vagy megbízottja javára a megtérítés vagy megtérítési igény, 7. a segélyek és a kártalanító bizottság hatáskörébe nem tartozó baleseti kártalanítás, 8. az egészségvédő és gyógyító eljárás egyéni elrendelése vagy megtagadása kérdésében.¹⁾

(2) Az OTI és a MABI bérházainak kezelése az intézet ügykörébe tartozik; de a béreknek és az általános bérleti feltételeknek a megállapítása az önkormányzat jogkörébe esik.²⁾

(3) Mindezekben az ügyekben az OTI illetékes kerületi pénztára, ill. a MABI jár el ügyvitelének keretében; — az egészségvédő és gyógyító eljárás elrendelése vagy megtagadása kérdésében azonban a MABI intézkedik az öregség stb. esetére nála biztosítottakon kívül a vállalati nyugdíjpénztárak tekintetbe jövő tagjaira vonatkozóan is, az ország egész területén.³⁾

2. Kézbesítés. (1) A társadalombiztosítási járulékok, pótljárulékok, járulékelőlegek, díjak és a megtérítés érvényesítése fizetési meghagyás alakjában történik.⁴⁾

(2) A biztosító intézetek fizetési meghagyásaikat és határozataikat stb. posta útján, vagy saját közegeikkel kézbesítetik.

48) 1927:XXI. tc. 121. §. 49) 1928:XL. tc. 109. §. (2).
1) 1927:XXI. tc. 188. §. (1), 1928:XL. tc. 158. §., 6.000/1933. M. E. 23. §., 6.500/1935. M. E. 61. §. 2) 6.500/1935. M. E. 29. §. 3) 1928:XL. tc. 158. §. (2), 6.500/1935. M. E. 61. §. 4) 1927:XXI. tc. 188. §. (2), 1928:XL. tc. 158. §. (3).

A munkaadónak küldött fizetési meghagyás vagy határozat postai költségét felszámíthatják a munkaadó terhére akkor is, ha a kézbesítést saját közegeik teljesítették.⁵⁾ A kézbesítési eljárást a belügyminiszter rendelettel szabályozhatja.⁶⁾

(3) A magánfél részére térti vevény nélkül postára adott iratokat a feladást követő 8-ik napon kézbesítetteknek kell tekinteni, hacsak ez alatt a feladó intézethez kézbesíthetetlenként vissza nem érkeztek, vagy az intézet a kézbesítés akadályáról értesítést nem kap, vagy a címzett nem igazolja, hogy a kézbesítés más napon történt.⁷⁾

3. Jogorvoslatok. (1) Az intézetek *intézkedései (fizetési meghagyásai)* ellen a kézbesítést követő naptól, ill. a közléstől számított 8 nap alatt halasztó hatályú felszólamlással lehet élni az önkormányzat illetékes szervéhez.⁸⁾

(2) A biztosító intézetek önkormányzati szerveinek *határozatai* ellen olyan ügyben, amely a társadalombiztosítási bíraskodás útjára tartozik, 15 nap alatt, — baleseti járadékra (a gyógykezelési járadék kivételével) vonatkozó határozatok ellen 3 hónap alatt fellebbezéssel lehet élni a társadalombiztosítási bírósághoz, — ez azonban a segélyezési és a kártalanítási határozat foganatosítását nem gátolja.⁹⁾

(3) Olyan ügyekben, amelyek nem tartoznak a társadalombiztosítási bírósági útra, az önkormányzati szervek határozata ellen az intézet elnöke vagy helyettese, ill. a vállalati pénztári választmány elnöke előterjesztéssel élhet a belügyminiszterhez.¹⁰⁾

(4) A fellebbezési határidő elmulasztása miatt igazolásnak van helye, amely fölött a társadalombiztosítási bíróság határoz.¹¹⁾

(5) Ha az ügyvitel körében tett intézkedés (fizetési meghagyás) ellen a törvényes határidőben felszólamlással, ill. az önkormányzat határozata ellen fellebbezéssel vagy előterjesztéssel nem éltek, az jogerőre emelkedik, és akkor végrehajtható közokirat.¹²⁾ Végrehajtható a fizetési meghagyás ellen használt felszólamlás alapján hozott, még nem jogerős önkormányzati határozat is. Fellebbezés esetében (vagyis társadalombiztosítási bíróság elé tartozó ügyben) azonban a végrehajtás a fellebbezés elintézéséig nem terjedhet túl a biztosítási intézkedéseken, tehát: árverés nem foganatosítható, a befolyt összeg kielégítésre nem fordítható, a lefoglalt követelés a végrehajtatóra nem ruházható át és kezéhez nem utalványozható.¹³⁾

5) 1927:XXI. tc. 187. §. (1), (2). 6) 6.500/1935. M. E. 28. §., l. 214.520/1937. B. M. 7) 9.600/1932. M. E. 16. §. 8) 1927:XXI. tc. 189. §., 1928:XL. tc. 161. §., 7.800/1936. M. E. 20. §. 9) 1927:XXI. tc. 190. §. (1), (3), 1928:XL. tc. 161. §., 6.000/1933. M. E. 24. §., 7.800/1937. M. E. 20. §. 10) 1927:XXI. tc. 113. §. (7), 114. §. (4), 190. §. (2). 11) 1927:XXI. tc. 190. §. (4), (5). 12) U. o. 191. §. (1), (3), 1928:XL. tc. 161. §. 13) 1927:XXI. tc. 191. §. (4), 1928:XL. tc. 161. §.

(6) A jogerős intézkedés (fizetési meghagyás) ellen nem lehet, — a jogerős határozat ellen azonban lehet újrafelvételi kérelemmel élni.¹⁴⁾

4. Szabályzatok. (1) Az OTI és a MABI alapszabályait a belügyminiszter újra megállapíthatja. A belügyminiszter állapítja meg az egészségvédő és gyógyító eljárás első rendtartását is.¹⁵⁾

(2) A minisztérium a társadalombiztosítás tárgyában más államokkal viszonyossági egyezményt köthet, és abban a törvénytől el is térhet.¹⁶⁾

(3) A minisztérium a *tengeri hajózási* vállalatok munkavállalóinak betegségi és baleseti, valamint a *tengeri és folyamhajózási* vállalatoknak öregségi stb. biztosítását rendelettel szabályozhatja, és egyes vállalatok tekintetében a törvénytől eltérő rendelkezéseket állapíthat meg.¹⁷⁾

5. Közszállításból kizárás. (1) A közszállításokból kizáratnak azok a munkaadók, akik a versenytárgyalási hirdetés lejártának napját megelőző 6 hónapnál régebben esedékessé vált társadalombiztosítási járulékkal, járulékelőleggel vagy díjjal tartoznak valamely intézetnek.¹⁸⁾ Figyelembe kell azonban venni az ajánlatát annak, aki a szerződés megkötése esetére követelésének (esedékes részleteinek) megfelelő részét az intézet javára engedményezi. Az engedményezett összegnek legalább akkorának kell lennie, amennyi a szerződésen alapuló követelés esedékességének napjáig lejárt biztosítási tartozások együttes összege; de nem haladhatja meg a követelés esedékes részletének 15%-át. Ha az engedményező több intézettel szemben van hátrálékban, az összeget az érdekelt intézetek egymás közt megosztják; a megosztás szabályait a belügyminiszter rendelettel állapíthatja meg. Az ajánlattevő biztosítási tartozásairól kimutatást köteles mellékelni, kivéve ha járandóságait engedményezte.¹⁹⁾ Mindez áll a szabadkézből vállalatba adás esetére is. A belügyminiszter, az iparügyi miniszterrel egyetértve, rendelettel állapíthatja meg azt az értékhatárt, amelyen alul a kimutatás melléklésétől, ill. az engedményezéstől el lehet tekinteni.²⁰⁾

6. Hatósági támogatás. (1) A hatóságok kötelesek az intézetek törvényszerű megkereséseit teljesíteni, és azokat működésükben támogatni.²¹⁾

(2) A kórház (klinika, magángyógyintézet) köteles a biztosító intézetekkel közölni azokat az adatokat, amelyeket azok valamely ápolat segélyezése, vagy kártalanítási igényének elintézése végett kívánnak.²²⁾

14) 1927:XXI. tc. 191. §. (2), 1928:XL. tc. 161. §. 15) 1928:XL. tc. 180. §., l. 260.250/1936. B. M. 16) 1927:XXI. tc. 203. §., 1928:XL. tc. 167. §. 17) 1928:XL. tc. 157. §., l. 2.880/1929. M. E., 5.601/1929. M. E., 3.250/1934. M. E. 18) 3.330/1935. M. E. 19) U. o. 20) 7.800/1937. M. E. 22) 21) 1927:XXI. tc. 196. §. 22) U. o. 197. §.

7. Titoktartás. A biztosító intézetek önkormányzati tagjai és alkalmazottai kötelesek az eljárásuk során tudomásukra jutott üzemi és üzleti, vagy olyan titkot, amely valamely család vagy személy jó hírnevét veszélyeztetni, titokban tartani.²³⁾ A titoktartás megsértése kihágás.²⁴⁾

8. Hivatalos iratok kiszolgáltatásának tilalma. Az intézetek, valamint szerveik és alkalmazottaik nem szolgáltatathatnak ki olyan iratokat, amelyek a munkaadók vagyoni és jövedelmi viszonyaira vonatkoznak.²⁵⁾

60. §. Bejelentés.

(1. Bejelentési köteleesség 280. — 2. A bejelentés tárgya 280. — 3. A bejelentés módja 281. — 4. A bejelentés helye 283. — 5. Elismervény a bejelentésekről 283. — 6. Az űrlapok előállítás, árusítása és kitöltése 283. — 7. Bejelentési szabályellenességek és következményeik 283. — 8. Az önkéntes biztosítás bejelentése 286. — 9. Felelősség 286. — 10. Ellenőrzés 286. — 11. Adatszolgáltatási köteleesség 287.)

A törvény felhatalmazta a minisztert, hogy a biztosításra kötelezettek bejelentésének részletes szabályait rendelettel állapítsa meg.¹⁾ Ezek a szabályok a következők.

1. Bejelentési köteleesség. (1) A munkaadó köteles minden biztosításra kötelezett alkalmazottját a munka megkezdésétől számított 8 nap alatt bejelenteni.²⁾ A *heti* bejelentést azonban a hét befejezését követő 8 nap alatt, a *havi* bejelentést pedig a következő hónap 15-ig kell megtenni.³⁾

(2) Az a munkaadó, aki *vállalati* pénztárt tart fenn, *betegségi* biztosításra kötelezett munkavállalóit nem köteles bejelenteni, de köteles őket nyilvántartani, ill. bérjegyzéket vezetni. A nyilvántartás adatainak helytelensége a bejelentés szabályellenességére megállapított következményeket vonja maga után.⁴⁾

(3) *Betegségi* biztosításra kötelezett munkavállalóit nem köteles *baleseti* biztosításra bejelenteni az a munkaadó, aki biztosítási díjat (l. 52. §. 2. B) (2)) fizet;⁵⁾ de köteles bejelenteni azokat, akik nem esnek *betegségi* biztosítási kötelezettség alá.⁶⁾

(4) Az *öregségi stb.* biztosításra kötelezett egyént, ha egyszermind *betegségi* biztosításra is köteles, rendszerint egy jelentéssel kell bejelenteni; de ha a *betegségi* biztosítást különálló *betegségi* biztosító intézet teljesíti, bejelentését az *öregségi stb.* biztosítás céljára külön jelentéssel kell megtennie.⁷⁾

2. A bejelentés tárgya. (1) Be kell jelenteni: 1. a munka megkezdését, 2. a beállott változásokat, ú. m.: A) *a munkavállalónak:* a) személyi adataiban, b) alkalmazása módjában, c) ja-

23) 1927:XXI. tc. 200. §. 24) U. o. 210. §., 1928:XL. tc. 188. §. 25) 1927:XXI. tc. 202. §.

1) 1927:XXI. tc. 134. §. 2) U. o. 129. §. (1), 143. §. (1), 144. §. (1), 1928:XL. tc. 114. §. 3) 1927:XXI. tc. 131. §. (2). 4) U. o. 137. §. 5) U. o. 143. §. (3). 6) U. o. 144. §. (1). 7) 185.180/1932. B. M. 5. §.

vadalmazása mértékében bekövetkezettek; B) *a munkaadónak:* a) cégében vagy nevében, b) üzeme helyében (átköltözés) és c) személyében beállottakat;⁸⁾ C) *az üzemnek* a baleseti biztosításra kiható minőségében és berendezésében bekövetkezett változásokat, vagy az üzem megszűnését;⁹⁾ D) *a munkaviszony* megszűnését.¹⁰⁾

(2) A munkaviszony megszűnését a heti és a havi jegyzékben is fel kell tüntetni, kivéve, ha a megszűnés a bejelentési időszak utolsó napjával összeesik.¹¹⁾

3. A bejelentés módja. (1) A bejelentés űrlapokon, ill. levélben (levelezőlapon), és — a heti és a havi bejelentések kivételével — minden munkára külön történik.¹²⁾

(2) *Heti* összesített bejelentést az a munkaadó tehet, aki rendszerint ötnél több, *havi* bejelentést pedig az, aki rendszerint ötvennél több váltakozó keresetű biztosításra kötelezettet foglalkoztat.¹³⁾

(3) Minden különálló vállalatra külön bejelentési jegyzéket kell készíteni, hacsak a munkaadó kivételes felmentést nem kapott. A jegyzéket a munkások családi nevének betűrendjében kell kiállítani.¹⁴⁾

(4) A munkaadó az egyéni bejelentési rendszerről a hetire vagy a havira, ill. a heti vagy havi bejelentési rendszerről az egyénire — 14 napi előzetes bejelentés után — bármelyik naptári hónap utolsó bérfizetési hetét követő nappal áttérhet.¹⁵⁾ Ha a munkaadó súlyosan megszegi a heti vagy havi bejelentés szabályait, vagy a járulék-befizetési határidőt ismételtelen elmulasztja, az intézet megvonhatja tőle az összesített utólagos bejelentéssel történő bejelentés jogát.¹⁶⁾

(5) *Űrlapokon* kell bejelenteni: 1. a munka megkezdésének időpontját (űrlapja: 5.201/1930. N. M. M. eln. 5. §.); 2. a munkavállaló személyében beállott változásokat (űrlapja: 6.000/1928. N. M. M. eln. 2. §., 178.391/1940. B. M.); 3. a munkaviszony megszűnését (űrlapja: 6.000/1928. N. M. M. eln. 4. §.); 4. a heti bejelentéseket (űrlapja: 212.250/1938. B. M.); 5. a havi bejelentéseket (űrlapja: 5.200/1930. N. M. M. eln. 2.); 6. az alkalmi munkásokat (űrlapja: 212.250/1938. B. M. (2)); 7. az önkéntesen biztosítottakat (űrlapja: 6.000/1928. N. M. M. eln. 14. §. (1), (2)); a Magyar Hajózási Biztosítási Intézetnél az önkéntes biztosításra vonatkozó bejelentések a rendes űrlapokon történnek, de a „Megjegyzés”-rovatban a biztosítás önkéntességét jelezni kell (6.000/1929. N. M. M. eln. 5. §.); 8. azokat, akik *betegségi* vagy *öregségi stb.*, avagy mindkétmű biztosításukat önkéntesen ki-

8) 1927:XXI. tc. 129. §. (1)–(3), 143. §. (2), 1928:XL. tc. 116. §. (1), (2). 9) 1927:XXI. tc. 143. §. (2), (3). 10) U. o. 130. §., 143. §. (2), 144. §. (3) 1928:XL. tc. 120. §. (1). 11) 185.180/1932. B. M. 6. §. 12) 6.000/1928. N. M. M. eln. 5. §. 13) 1927:XXI. tc. 131. §. (1), 1928:XL. tc. 121. §. (1). 14) 6.000/1928. N. M. M. eln. 9. §. (2), (3). 15) U. o. 11. §. 16) 1927:XXI. tc. 131. §. (9).

vánják fenntartani (ürlapja: 6.000/1928. N. M. M. eln. 15. §.); 9. a háztartási alkalmazottakra vonatkozó mindennemű bejelentést ott, ahol a rendőri bejelentési kötelezettség nem áll fenn; ahol ez a kötelezettség fennáll, a háztartási alkalmazottak munkába lépésének és abból kilépésének bejelentése a rendőrségi bejelentés útján történik; ellenben a szolgálatban beálló változásoknak, valamint annak bejelentése, hogy a háztartási alkalmazott nem költözik a munkaadójához, vagy hogy a munkaviszony megszűnése után nem költözik el attól, a rendes ürlapokon történik.¹⁷⁾

(6) *Levélben* (levelezőlapon) kell bejelenteni azokat a változásokat, amelyek a munkaviszony fennállása alatt a munkaadó, vagy a munkavállaló személyében, az alkalmazás módjában, vagy a javadalmazásban állanak be. Ugyanez áll az önkéntes biztosítás eseteire is.¹⁸⁾

(7) A biztosító intézet, ill. helyi szerve eltérő megállapodásokat létesíthet a bejelentés tekintetében a munkaadókkal.¹⁹⁾ Ha az intézet olyan megállapodásra jut, hogy a munkaadó az intézetével azonos nyilvántartást vezet, köteles az ürlapok „Megjegyzés”-rovatában nyilvántartásuk vonatkozó oldal- és sorszámaát feltüntetni.²⁰⁾

(8) Egyes munkaadók bejelentésére a munkaadók is megállapítanak eltérő rendelkezéseket, így:

1. a *vállalati pénztárt* fenntartó munkaadó nem köteles *betegségi* biztosítási bejelentésre, valamint *öregségi stb.* biztosítási bejelentésére sem akkor, ha nyilvántartása az *öregségi stb.* biztosításra kötelezettek is magában foglalja, és ha a nyilvántartás a biztosításra kötelezettek anyjának születési (családi és utó-) nevét is feltünteti;²¹⁾

2. a *bányatárspénztárt* fenntartó munkaadó szintén nem köteles *betegségi* biztosítási bejelentésre; *öregségi stb.* biztosítás céljából azonban tisztviselőit és hasonló (értelmiségi) foglalkozású alkalmazottait a MABI-nál, a többieket az OTI-nál köteles bejelenteni;²²⁾

3. ugyanez áll a különálló betegségi biztosító intézetekre;²³⁾ a Magyar Hajózási Betegségi Biztosító Intézetre azonban azzal az eltéréssel, hogy a bejelentéseket 2—2 példányban kell megtenni.²⁴⁾

(9) A bejelentéseket általában *egy* példányban kell beadni. *Két* példányban kell azonban beadni az üzemi (az üzem-kezdési, megszüntetési, szüneteltetési és szüneteltetés-megszüntetési), valamint a havi bejelentéseket;²⁵⁾ (ürlap-mintája: 6.000/1928. N. M. M. eln. 16. §. (1)).

(10) A szabályoknak meg nem felelő bejelentés meg nem

17) 1927:XXI. tc. 132. §., 1928:XL. tc. 121. §. (2), (3), 6.000/1928. N. M. M. eln. 6—8. §. 18) U. o. 3. §., 14. §. (3). 19) U. o. 13. §. 20) 6.200/1930. N. M. M. eln. 21) 6.000/1928. N. M. M. eln. 12. §. (3). 22) 185.180/1932. B. M. 12. §. (4). 23) U. o. 12. §. (5). 24) U. o. 12. §. (6). 25) 6.000/1928. N. M. M. eln. 15. §., 16. §. (2), 185.180/1932. B. M. 7. §., 12. §. (6).

történnék minősül, és a bejelentés elmulasztásával járó következményeket (l. alább 7. alatt) vonja maga után.²⁶⁾

4. A bejelentés helye. A bejelentést az OTI illetékes helyi szervénél, ill. annál a betegségi biztosító intézetnél kell megtenni, amelyik a biztosítást ellátja, ill. biztosítási kötelezettség esetében ellátni hivatott volna.²⁷⁾ A bánya- és kohóművekre vonatkozó üzemi bejelentéseket azonban közvetlenül az OTI központjához kell megküldeni.²⁸⁾

5. Elismervény a bejelentésekről. (1) A bejelentés történhet közvetlen a benyújtással, postai bérmentes beküldéssel, vagy a postahivatalokhoz való benyújtással.²⁹⁾

(2) A közvetlenül benyújtott bejelentésekről az intézet (pénztár) elismervényt ad;³⁰⁾ mégpedig ha a bejelentést a megszabottnál eggyel több példányban nyújtják be, az elismerés a főlős példányon történik.³¹⁾ Postai megküldés esetében az intézet az elismervényt csak akkor küldi meg, ha a munkaadó a bérmentesítésre szükséges bélyeget is eljuttatta hozzá.³²⁾ Ha a bejelentés a postahivatalnál történt, a postahivatal erről díjtalanul ad elismervényt.³³⁾

6. Az ürlapok előállítás, árusítása és kitöltése. (1) A bejelentési ürlapokat az OTI állítja elő, és ugyanaz látja el vele helyi szerveit, valamint a külön intézeteket is.³⁴⁾

(2) Az ürlapokat — az OTI szervein kívül — a postahivatalok és a magánelárusítók (dohányárudák) is árusítják.³⁵⁾ A MABI-ra vonatkozókat — az intézeten kívül — Budapesten, Budafokon, Csepelen, Kispesten, Pesterzsébeten, Rákospalotán és Újpesten a postahivatalok, vagy az általuk megbízott magánértékcikkárusok (dohányárudák) is árusítják.³⁶⁾

(3) A bejelentést tintával vagy tintairónnal, olvashatóan kell kiállítani, sajátkezűleg kell aláírni, és cégjelzéssel is el kell látni. A több lapból álló heti és havi bejelentéseket össze kell fűzni és sorszámozni.³⁷⁾

7. Bejelentési szabályellenességek és következményeik. (1) A bejelentés körül elkövethető szabályellenességek és következményeik a következők:

I. ha a munkaadó a bejelentést elmulasztja, ill. nem a megszabott határidőben teljesíti;³⁸⁾

II. a jegyzékből egyeseket kihagy, vagy munkaviszonyuk időtartamát nem a valóságnak megfelelően veszi fel;³⁹⁾

26) 1928:XL. tc. 115. §. 27) 185.180/1932. B. M. 4. §., 12. §. (1), 1927:XXI. tc. 144. §. (1), 1928:XL. tc. 114. §. 28) 6.000/1928. N. M. M. eln. 16. §. 29) 6.000/1928. N. M. M. eln. 18. §., 255.110/1933. B. M. 1. §., 214.471/1937. B. M. 1. §. 30) 6.000/1928. N. M. M. eln. 19. §. 31) 5.201/1930. N. M. M. eln. 10. §. (2), 185.180/1932. B. M. 8. §. 32) 6.000/1928. N. M. M. eln. 19. §. (2), 5.201/1930. N. M. M. eln. 10. §. (1). 33) 255.110/1933. B. M. 2. §. 34) 5.201/1930. N. M. M. eln. 7. §. 35) 255.110/1933. B. M. 3. §. 36) 214.471/1937. B. M. 2. §. 37) 6.000/1928. N. M. M. eln. 17. §., 5.201/1930. N. M. M. eln. 6. §. (1). 38) 1927:XXI. tc. 129. §. (4), 130. §. (2), 131. §. (6). 39) U. o. 131. §. (4).

III. a javadalmazást a valóságosnál alacsonyabb vagy magasabb összegben jelenti be, ill. a javadalmazás emelkedésének vagy csökkenésének bejelentését elmulasztja;⁴⁰⁾

IV. nem foglalkoztatott, vagy biztosításra nem kötelezett egyént jelent be.⁴¹⁾

I. (1) A bejelentés elmulasztása, vagy késedelmes teljesítése esetében köteles a munkaadó: a) a járulékot a munkaviszony megkezdésétől kezdve megfizetni a nélkül, hogy a bejelentést megelőző időre felét a munkavállalótól levonhatná;⁴²⁾ b) a mulasztás idejére a járulékot 10%-kal, késedelem esetében 5%-kal magasabb összegben, — jegyzékből kihagyás, vagy jegyzékben a szolgálati idő tartamának valótlan bejelentése esetében mindig 10%-kal magasabb összegben kell megfizetni; a felemelt járulék után nem jár késedelmi pótlék;⁴³⁾ de ha a munkaadó annak a költségtérítésnek a megfizetésével késlekedik, amelyet reá bejelentési szabályellenesség miatt róttak ki, ez után már köteles késedelmi pótlékot fizetni;⁴⁴⁾ c) a bejelentés előtt megnyílt segélyezési igény esetében köteles a munkaadó az intézetnek a segélyezési és az eljárási költséget megfizetni;⁴⁵⁾ d) orvosi és gyógyszerköltség fejében köteles annak a táppénz-összegnek a felét megfizetni, amely a biztosítottnak járna.⁴⁶⁾

(2) Ha a munkaadó a bejelentési *jegyzék* beszolgáltatásával késlekedik, köteles a *bejelentési időszak egész tartamára* eső járulékot 5%-kal magasabb összegben a sajátjából, vagyis a felerész levonásának joga nélkül megfizetni, még akkor is, ha a munkaviszony a bejelentési időszaknak csak egy részében állott fenn; köteles továbbá a bejelentési időszakban megnyílt segélyezési igényből származó költséget és az eljárás költségét is megtéríteni az intézetnek.⁴⁷⁾

(3) Az intézet meg is vonhatja a heti vagy havi bejelentés jogát attól a munkaadótól, aki a bejelentés szabályait súlyosan megsérti, vagy a járulékbefizetési határidőt ismétlenül elmulasztja.⁴⁸⁾

(4) Ha a munkaadó a munkaviszony *megszűnésének* bejelentését mulasztja el, köteles a járulékot a sajátjából (a felerész levonásának joga nélkül) mindaddig fizetni, amíg a bejelentés meg nem történik, vagy az intézet a munkaviszony megszűnését más módon meg nem állapítja; — köteles továbbá megtéríteni a jogosulatlanul igénybevett segélyt és az eljárási költségeket.⁴⁹⁾ A munkaviszony megszűnését az intézet részéről megállapítottak kell tekinteni, mihelyt a munkavállalónak újabb munkába-

40) 1927:XXI. tc. 129. §. (5), (6), 131. §. (7). 41) U. o. 129. §. (7), 131. §. (8). 42) U. o. 129. §. (4), 130. §. (2), 144. §. (2), 1928:XL. tc. 117. §., 280.616/1934. B. M. 3. §. 43) 280.616/1934. B. M. 1., 3. §. 44) 1927:XXI. tc. 133. §. (2), 1928:XL. tc. 121. §. (4). 45) 1927:XXI. tc. 129. §. (4), 131. §. (8), 144. §. (2). 46) U. o. 129. §. (4), 131. §. (5), 280.616/1934. B. M. 3. §. 47) 1927:XXI. tc. 131. §. (6), 185.180/1932. B. M. 3. §. 48) 1927:XXI. tc. 131. §. (9). 49) U. o. 130. §. (2), 144. §. (3), 1928:XL. tc. 116. §.

lépését más munkaadó bejelenti, feltéve, hogy az utóbbi munkaadóra vonatkozó adatokat a bejelentést elmulasztó az intézetnek tudomására juttatja.⁵⁰⁾

(5) Nem minősül mulasztásnak, ha a munkaadó jóhiszemű tévedésből nem az illetékes, hanem *más intézetnél* teszi meg a bejelentést. Ebben az esetben a nem illetékes intézet köteles a járulékot az illetékes intézetnek átutalni; — viszont az esetleg kifizetett segélyt köteles ez amannak megtéríteni. Ha a munkaadó a nem illetékes intézet szabályainak megfelelően alacsonyabb járulékot fizetett, köteles a különbözetet az illetékes intézetnek megfizetni; felét azonban csak akkor követelheti a munkavállalótól, ha ez még alkalmazásában áll. Az illetékes intézet köteles a biztosítottnak az alacsonyabb járulék alapján esetleg már folyósított kisebb összegű segélyt kiegészíteni, — a munkaadó azonban nem köteles ezt a különbözetet megtéríteni (mert a járulék-különbözetet megfizette). Ha pedig a nem illetékes intézetnek magasabb összegű járulékot fizetett, mint amennyi az illetékes intézetnek járt volna, a különbözet visszatérítését csak akkor követelheti, ha a biztosított a nem illetékes intézettől nem kapott magasabb összegű segélyt, mint amennyi neki az illetékes intézettől járt volna. Ha a nem illetékes intézet a járulék-különbözetet a munkadónak visszafizette, ez köteles a különbözet felét a munkavállalónak megfizetni, feltéve, hogy ezt a munkavállalótól annak idején levonta. A munkavállaló azonban nem köteles a nagyobb összegben kapott segély különbözetét a nem illetékes intézetnek visszatéríteni.⁵¹⁾

II. Ha a munkaadó valamely biztosításra kötelezett munkavállalót a *heti vagy havi jegyzékből kihagy*, ez a mulasztása az illető időszakra vonatkozóan a bejelentés elmulasztásának minősül még akkor is, ha az illető valamely korábbi vagy későbbi jegyzékbe fel van véve. A bejelentést a bejelentési időszakra meg nem törtétnek kell tekinteni akkor is, ha a munkaviszony a valóságnak meg nem felelően van bejelentve.⁵²⁾ Ezekben az esetekben köteles a munkaadó az illető biztosításra kötelezett után a járulékot az *egész* bejelentési időszakra 10%-kal magasabb összegben megfizetni, még akkor is, ha a munkaviszony nem állott fenn az egész bejelentési időszakon át, és a nélkül, hogy annak felét a biztosítottól levonhatná.⁵³⁾ Köteles továbbá a mulasztás ideje alatt felmerült segélyezést és eljárási költséget, valamint az orvosi és gyógyszerköltség egyenértékét megfizetni.⁵⁴⁾

III. (1) Ha a munkaadó a biztosított javadalmazását a *valóságosnál alacsonyabb összegben* jelenti be, vagy a *javadalmazás emelkedésének bejelentését mulasztja el*, a bejelentett és a valóságos javadalmazás közötti különbözetnek megfelelő járu-

50) 185.180/1932. B. M. 2. §. 51) 212.130/1938. B. M. 1., 2. §. 52) 1927:XXI. tc. 131. §. (4). 53) 280.616/1934. B. M. 3. §. 54) 1927:XXI. tc. 131. §. (5).

lékot 10%-kal, ha pedig a beállott emelkedést megkésetten jelenti be, a járulékkülönbözetet 5%-kal magasabb összegben, de késedelmi pótlék nélkül köteles megfizetni; köteles továbbá az eljárási költséget és az esetleges segélyezési többletköltség különbözetet az intézetnek megfizetni, és a járulékkülönbözetet, valamint a járuléktöbbletet — levonás joga nélkül — a sajátjából viselni.⁵⁵⁾

(2) Ha a munkaadó a javadalmazást a valóságosnál magasabb összegben jelenti be, vagy a javadalmazás csökkenésének bejelentését elmulasztja, a járulékot a bejelentésnek megfelelő összegben köteles fizetni, a biztosítottól azonban csak a valóságos javadalmazás után járó összegnek a felét vonhatja le; a munkaadó köteles ezenfelül az intézetnek mindazt a kárt megtéríteni, amely ezt a helytelen bejelentés következtében, különösen a magasabb összegben nyújtott segélyezés révén érte; köteles továbbá az eljárási költséget is megtéríteni.⁵⁶⁾

IV. (1) Az a munkaadó, aki nem foglalkoztatott, vagy biztosításra nem kötelezett személyt jelent be, köteles a járulékot a sajátjából (levonás joga nélkül) fizetni, amíg az intézet a bejelentés jogtalanságát meg nem állapítja; — ezenfelül köteles a hamis bejelentés alapján jogtalanul igénybevett segélyezést és az eljárási költséget is megfizetni.⁵⁷⁾

(2) A bejelentési szabályellenesség miatt a munkaadóra 1933. jan. 1-je és 1934. jún. 30-ika közt kirótt járulékok késedelmi pótlékának 20%-ot meghaladó részét a belügyminiszter törölni rendelte.⁵⁸⁾

(3) A bejelentés elmulasztása, avagy szabálytalan vagy késedelmes teljesítése azonfelül kihágás, amely büntetés alá esik.⁵⁹⁾

8. Az önkéntes biztosítás bejelentése. Az önkéntesen, vagy az önkéntes továbbfizetéssel biztosítottak bejelentési szabályait a belügyminiszter rendelettel állapítja meg.⁶⁰⁾

9. Felelősség. A munkaadó akkor is felelős a bejelentések helyességéért, ha a szabályellenességet a bejelentések teljesítésére feljogosított olyan megbízottja követte el, akinek eljárásáért általában felelős.⁶¹⁾

10. Ellenőrzés. (1) A bejelentési köteleesség teljesítését az OTI ellenőrzi.⁶²⁾

55) 1928:XL. tc. 118. §. (1), 280.616/1934. B. M. 2., 5. §. 56) 1927:XXI. tc. 129. §. (6), 1928:XL tc. 119. §. (1), 131. §. (7). 57) 1927:XXI. tc. 129. §. (7), 131. §. (7), 1928:XL. tc. 119. §. (2). 58) 286.918/1914. B. M. 1. §. 59) 1927:XXI. tc. 205. §. (1) 1., (3), 206. §. 1., 213. §., 1928:XL. tc. 182. §. (1) 1., 190. §. 60) 1927:XXI. tc. 134. §., 1928:XL. tc. 122. §., 1. 6.000/1928. N. M. M. eln., 3.900/1929. N. M. M. eln., 6.000/1929. N. M. M. eln., 6.801/1929. N. M. M. eln., 5.200/1930. N. M. M. eln., 6.200/1930. N. M. M. eln., 185.180/1932. B. M., 255.110/1933. B. M., 281.230/1934. B. M., 214.471/1937. B. M., 212.250/1938. B. M.; 1. továbbá: 6.001/1928. N. M. M. eln., 5.201/1930. N. M. M. eln., 216.900/1937. B. M., 262.776/1936. B. M. 61) 1927:XXI. tc. 133. §. (1), 214. §., 1928:XL. tc. 121. §. (4), 185. §. 62) 1927:XXI. tc. 135. §. (1), 145. §.

(2) A munkaadó — a minisztertől megállapított módon (1. 6.000/1928. N. M. M. eln.) — *bérjegyzéket* köteles vezetni, kivéve azt a munkaadót, aki rendszerint nem foglalkoztat 5-nél több munkavállalót, vagy aki az általa foglalkoztatott összes munkavállalót a kereseti adóra vonatkozó rendelkezések szerint *nyilvántartja*.⁶³⁾ A bérjegyzék, vagy nyilvántartás vezetésének vagy megőrzésének elmulasztása kihágás.⁶⁴⁾

(3) Ha a munkaadó az elmulasztott vagy a hiányos bejelentést az OTI által kitűzött legfeljebb 15 nap alatt nem pótolja, az intézet a bejelentést a helyszínén saját közegeivel végezteti el. Helyszíni eljárás tartható akkor is, ha a bejelentés helyessége tekintetében alapos a kétség; az eljárás költségei azonban ilyenkor csak abban az esetben terhelik a munkaadót, ha bejelentése szabálytalanak bizonyult.⁶⁵⁾

11. Adatszolgáltatási köteleesség. (1) Az iparhatóságok kötelesek a kiadott iparigazolványokról és engedélyekről, — az építési hatóságok az építési engedélyekről, — a bányahatóságok bányauzemek létesüléséről az OTI-t, ill. a MABI-t értesíteni.⁶⁶⁾

(2) Az OTI kerületi és vállalati pénztárai kötelesek az öregségi stb. biztosítás szempontjából nyilvántartást igénylő adatokat az OTI-nak, ill. a MABI-nak beszolgáltatni.⁶⁷⁾

61. §. Eljárás a biztosítási szolgáltatások körül.

(1. Betegsegélyezési rendtartás 287. — 2. Baleseti biztosítási eljárás 288. — 3. Az öregségi stb. járadékra vonatkozó igény megállapítása 290.)

1. Betegsegélyezési rendtartás. (1) Az OTI betegségi biztosítási ügyvitelére vonatkozó szabályokat az ügyviteli szabályzat, ezt pedig a belügyminiszter állapítja meg.¹⁾

(2) A betegségi segélyek kiszolgáltatásánál követendő eljárást az OTI szabályozza betegsegélyezési rendtartással. Ez a rendtartás kötelezheti a munkaadót arra, hogy igazolványokat állítson ki, és szabályozza a munkaadói igazolványok kiállításának feltételeit, alakját és kiállításuk módját. Az a munkaadó, aki ennek a szabályzatnak a megsértésével az intézetnek kárt okoz, köteles azt az intézetnek megtéríteni, amelyet a biztosítottra nem háríthat át.²⁾

(3) A betegsegélyezési rendtartás kizárhatja a segélyezésből azokat, valamint igényjogosult családtagjaikat, akik ellene vétenek, vagy korlátozhatja igényeiket, vagy pénzbírságot állapíthat meg ellenük.³⁾

63) 1927:XXI. tc. 135. §. (2)—(4), 1928:XL. tc. 116. §. (3), (4), 123. §. 64) 1927:XXI. tc. 206. §. 2., 213. §. (2), (3), 1928:XL. tc. 182. §. (1), (2). 65) 1927:XXI. tc. 136. §., 1928:XL. tc. 123. §. 66) 1927:XXI. tc. 138. §. 67) 6.500/1935. M. E. 54. §.

1) 6.500/1935. M. E. 26. §. 2) 1927:XXI. tc. 142. §. (2), (3). 3) U. o. 142. §. (2), (3).

2. Baleseti biztosítási eljárás. (1) A munkaadó köteles: 1. minden üzemi balesetről 24 óra alatt jelentést tenni a rendőr- (bánya-) hatóságnál, az OTI kerületi pénztáránál (bányatárspénztárnál), és a ker. iparfelügyelőnél; 2. azonnal orvost hívni minden balesethez.⁴⁾ A bejelentésnek, vagy az orvoshívásnak elmulasztása kihágás.⁵⁾

(2) Az orvos, aki az üzem helyén kívül történt balesetnél az első segélyt nyújtotta, köteles azt 48 óra alatt bejelenteni: a rendőr- (bánya-) hatóságnál és a kerületi pénztáránál (bányatárspénztárnál). Az orvos a bejelentésért díjazást kap, amelynek mértékét a belügyminiszter rendelettel állapítja meg.⁶⁾ A bejelentés elmulasztása kihágás.⁷⁾

(3) A sérültnek az *orvosi gyógykezelést stb.*, továbbá a *táppénzt* és a *gyógykezelési járadékot* — helyi szervei útján — az OTI, ill. az illető különálló intézet szolgáltatja ki, amelynek azt az OTI megtéríti.⁸⁾

(4) Annak a baleseti sérültnek, aki betegség esetére is biztosítva van, orvosi gyógykezelését stb., — de a költségesebb gyógyászati segédeszközök kivételével, — valamint táppénzét az első 4 hétre a betegségi biztosítás viseli. Ha a sérült betegség esetére valamely különálló betegségi biztosító intézetnél van biztosítva, és az ettől járó táppénz magasabb, mint amely az OTI-tól járna, a különbözetet a negyedik héten túl az illető különálló intézet viseli. Ha pedig a sérült nincs betegség esetére biztosítva, az említett segélyeket az az intézet fizeti ki, amelyik a betegség esetére szóló biztosításra illetékes volna; de ezeket a munkaadó köteles annak az első négy hétre megtéríteni.⁹⁾ Az OTI bármelyik baleseti sérültet, vagy foglalkozási betegét közvetlen kezelésbe veheti át; ebben az esetben az említett segélyeket az OTI szolgáltatja ki a kötelezett különálló betegségi biztosító intézet terhére.¹⁰⁾ A baleseti kártalanítás egyebekben a baleseti biztosítást terheli.¹¹⁾

(5) Az OTI, ill. a bányahatóság a bejelentett balesetet — rendszerint a baleset színhelyén — lehetőleg sürgősen megvizsgálja: a baleset időpontjára és okára, a sérülés természetére és következményeire, és a munkaadó, vagy meghatalmazottja, vagy harmadik személy mulasztására vonatkozólag. A vizsgálat költségei az OTI-t (a bányahatóságot) terhelik.¹²⁾

(6) Az az orvos, aki a beteg foglalkozási betegséget észlel, köteles erről 48 óra alatt jelentést tenni az illetékes ke-

4) 1927:XXI. tc. 154. §. (1)–(3). 5) U. o. 205. §. (1) 1., (3), 206. §. 5., 213. §. (2), (3), 1928:XL. tc. 182. §. (1) 1., (2), 183. §. (1), 190. §. 6) 1927:XXI. tc. 155. §. (3), l. 185.500/1932. B. M. 7) 1927:XXI. tc. 212. §. 8) U. o. 155. §. (1), 6.000/1933. M. E. 18. §. 9) 1927:XXI. tc. 155. §. (2), 6.000/1933. M. E. 9. §. 10) 1927:XXI. tc. 155. §. (3), 6.000/1933. M. E. 18. §. 11) 1927:XXI. tc. 72. §. (2). 12) U. o. 156. §.

releti pénztárhoz (bányatárspénztárhoz), amely az esetet megvizsgálja.¹³⁾ A jelentés elmulasztása kihágás.¹⁴⁾

(7) Az OTI a balesetvizsgálat alapján foganatosítja a kártalanítási eljárást. A munkaadó köteles — az OTI felhívására — a szükséges adatokat 8 nap alatt bejelenteni, és az igénylő is köteles a szükséges adatokat az OTI rendelkezésére bocsátani, és magát orvosi vizsgálatnak alávetni.¹⁵⁾

(8) A járadékigény tárgyában az OTI határoz. A járadék a táppénz, ill. a gyógykezelési járadék megszűnését követő naptól jár. Az intézet helyi szerve a járadék megállapításáig járadék-előleget ad.¹⁶⁾

(9) Az OTI felülvizsgálhatja a sérültet saját kérelmére vagy hivatalból, és az állapotában bekövetkezett változás alapján járadékát megállapíthatja, megszüntetheti, leszállíthatja vagy felemelheti.¹⁷⁾

(10) Ha a sérült nem veti magát alá a felülvizsgálatnak, járadékát a felülvizsgálat megtörténteig meg kell szüntetni.¹⁸⁾

(11) A járadékra vonatkozó határozatot addig nem lehet megváltoztatni, amíg a járadékigény tárgyában per folyik. Ha azonban a per alatt a sérült állapotában változás áll be, az intézet ezt a perbírósnak bejelenti, és a járadék időleges módosítása iránt intézkedik. A bejelentést határidőhöz nem kötött fellebbezési kérelemnek kell tekinteni, amely a budapesti kir. ítélőtáblánál is előterjeszhető.¹⁹⁾

(12) A sérült felülvizsgálata alapján hozott határozat hatálya nem hathat vissza a járadékigényt megállapító bírói ítélet jogerőre emelkedését megelőző időre.²⁰⁾

(13) Amíg a kártalanítási eljárás nem folyik, a jogosult bejelentheti igényét az OTI-nál, mégpedig a baleset napjától, foglalkozási betegség esetében az első ízben történt segélyezés napjától számított 2 éven belül, halálozás esetében a halál napját követő 1 éven belül, 2 év után, de legfeljebb 3 éven belül is bejelenthető az igény, ha a bejelentő igazolja, hogy a balesetet, ill. a foglalkozási betegség következményeit csak a 2 évi határidő után lehetett megállapítani.²¹⁾

(14) A betegségi biztosításra nem kötelezettek baleseti biztosítási bejelentését (l. 6.000/1929. N. M. M. eln.), a veszélyességi táblázat megállapítását (l. 500/1929. N. M. M. eln.), a költség felosztásánál és kiadásánál követendő eljárást (l. 5.700/1929. N. M. M. eln., 3.600/1931. N. M. M. eln., 215.290/1937. B. M., 212.250/1938. B. M.), a baleseti biztosítási járulékok, járulék-

13) 1927:XXI. tc. 157. §. 14) U. o. 212. §. 15) U. o. 158. §. 16) U. o. 159. §. 17) U. o. 160. §. (1). 18) U. o. 160. §. (2). 19) U. o. 160. §., 6.000/1933. M. E. 19. §. 20) 1927:XXI. tc. 160. §. (5). 21) 6.000/1933. M. E. 20. §.

előlegek és díjak beszedését, az üzemi balesetek, ill. a foglalkozási betegségek bejelentésére, a balesetvizsgálatra és a kártalanításra (l. 185.500/1932. B. M., 259.400/1935. B. M., 210.624/1937. B. M.), továbbá a balesetelhárításra vonatkozó eljárást a belügyminiszter rendelettel szabályozza. A bányauzemmel kapcsolatos balesetek és foglalkozási betegségek bejelentésére és megvizsgálására vonatkozó eljárást a belügyminiszter az iparügyi miniszterrel egyetértve szabályozza.²²⁾

(15) Az OTI baleseti biztosítási ügyvitelére vonatkozó szabályokat — az alapszabály korlátai közt — az ügyviteli szabályzat állapítja meg.²³⁾

3. Az öregségi stb. járadékra vonatkozó igény megállapítása. (1) A járadékra vonatkozó igényt előterjeszheti az intézetnél, ill. az illetékes kerületi pénztárnál:

a) az *öregségi, rokkantsági és özvegyi járadékra*: a közvetlenül érdekelt, ill. törvényes képviselője saját maga, vagy meghatalmazottja útján;

b) az *árvajáradékra*: az igényjogosult maga (korára tekintet nélkül), vagy szülője, mostoha szülője, nagyszülője vagy testvére, továbbá törvényes képviselője, gyámhatósága, a községi, kör- vagy tisztiorvos, a védőnő, vagy bármely hatóság; de meg lehet azt állapítani hivatalból is.²⁴⁾

(2) A közvetlenül érdekelt köteles mindazokat az adatokat az intézet rendelkezésére bocsátani, amelyek igényjogosultságának és a járadék összegének megállapításához szükségesek; — köteles továbbá magát az elrendelt vizsgálatnak vagy gyógyintézet-i megfigyelésnek alávetni. Ezeknek a kötelezettségeknek a megszegése a járadék megállapító eljárás felfüggesztését vonhatja maga után, és a felfüggesztés tartamára nem lehet járadékot megállapítani.²⁵⁾

(3) A járadékigény megállapítása, vagy a járadék megvonása végett szükséges orvosi vizsgálat vagy kórházi megfigyelés esetében az utazási költséget és a javadalmazásban szenvedett veszteséget meg kell az igénylőnek téríteni. A megtérítés módját és mértékét az alapszabály állapítja meg.²⁶⁾

(4) A rokkantság kérdésében legalább 3 intézeti orvostól álló bizottság mond véleményt.²⁷⁾

(5) Az igényjogosultság kérdésében a járadék megállapító bizottság határoz, és az igény megállapítása esetében meghatározza a járadék összegét, kezdetét, és esetleg annak tartamát. A járadék megállapító határozat ellen — a kézbesítést követő

22) 1927:XXI. tc. 162. §. (1). 23) U. o. 162. §. (3). 24) 1928:XL. tc. 135. §. 25) U. o. 136. §. 26) U. o. 137. §. 27) U. o. 138. §.

naptól számított 3 hónap alatt — fellebbezésnek van helye a társadalombiztosítási bírósághoz; a jogerős határozat ellen pedig újrafelvételi kérelemmel lehet élni.²⁸⁾

(6) Ha az előterjesztett igény *öregségi* járadékra, vagy tisztviselő vagy egyéb értelmiségi foglalkozású személy özvegyének vagy árvájának járadékára irányul, az intézet hivatalból állapítja meg az igénylő személyi körülményeit, és azt, hogy az igény nem évült-e el. Ezt a véleményes jelentést az illetékes járadék-megállapító bizottság elé kell terjeszteni, amely — a váromány épségének, a várakozási idő betöltésének és a befizetett járulékok értékének megvizsgálása után — a bírói jogorvoslat fenntartásával határoz.²⁹⁾

(7) A munkaadó köteles a szolgáltatás megállapítására vonatkozó adatokat — az intézet felhívására — 8 nap alatt bejelenteni, aminek elmulasztása esetében az intézet — a munkaadó terhére — a helyszínen szerzi be azokat.³⁰⁾ A bejelentés elmulasztása kihágás.³¹⁾

(8) A jogerősen megállapított *rokkantságot* az első szolgáltatástól számított 2 év után, de 4 éven belül, ideiglenes rokkantság esetében 1 év után, de 2 éven belül hivatalból lefolytandó eljárással felül kell vizsgálni. Ha az újabb eljárás alapján a járadékigényt ismét megállapítják, újabb eljárást 5, ill. 3 éven belül nem szabad lefolytatni. Bármikor lefolytatható azonban az újabb eljárás, ha az intézetnek olyan körülmények jutnak a tudomására, amelyek alapot nyújtanak a járadék megállapító határozat megváltoztatására.³²⁾

(9) *Öregségi*, vagy nem rokkantság címén járó *özvegyi járadék* és *árvajáradék* tekintetében megismételhető a járadék megállapító eljárás, ha az első eljárás az igénylőre kedvezőtlen megállapítást hozott, vagy ha az intézetnek olyan körülmények jutnak a tudomására, amelyek alapot nyújtanak a járadék megállapító határozat megváltoztatására.³³⁾

(10) Az *öregségi* stb. esetére szóló biztosítás ügyvitelét az ügyviteli szabályzat, ezt pedig a belügyminiszter állapítja meg.³⁴⁾

(11) Az egészségvédő és gyógyító eljárást az erre vonatkozó rendtartás szabályozza, amelyet a belügyminiszter állapít meg.³⁵⁾

28) 1928:XL. tc. 139. §., 7.800/1937. M. E. 20. §. 29) 1928:XL. tc. 140. §. 30) U. o. 141. §. 31) 1927:XXI. tc. 205. §. (1) 1., (3), 206. §. 1., 1928:XL. tc. 182. §. (1) 1., 183. §. 1., 190. §. 32) 1928:XL. tc. 142. §. 33) U. o. 143. §. 34) U. o. 144. §. (1), 6.500/1935. M. E. 26. §. 35) 1928:XL. tc. 144. §. (2), 180. §., l. 260.250/1936. B. M.

62. §. A társadalombiztosító intézetek háztartása.

(1. Biztosítási ágak és üzletágak 292. — 2. A bevételek hova fordítása 293. — 3. Rendelkezés a bevételekkel 293. — 4. A járulékok és díjak kirovása és beszédése 294. — 5. A társadalombiztosítási járulékok, díjak stb. érvényesítése 295. — 6. A törlesztések elszámolása 295. — 7. Tartalékalapok 295. — A) A betegségi biztosítási ágban 295. — B) A baleseti biztosítási ágban 296. — C) Az öregségi stb. biztosítási ágban 296. — 8. Horthy Miklós-telep 297. — 9. A tartalékalapok gyümölcsöző elhelyezése 297. — 10. Állami hozzájárulás 297. — 11. Illetékmentesség 298.)

1. Biztosítási ágak és üzletágak. (1) A *betegségi* biztosítási ág ügykezelése az általános üzletágban és a háztartási alkalmazottak üzletágában,¹⁾ — a *baleseti* biztosítási ágé pedig az általános és a bányászati üzletágban történik.²⁾ Mindkét biztosítási ágról, és ezeken belül a két-két üzletágról elkülönített számadást kell vezetni.³⁾

(2) Az egyes üzletágakat külön kell kezelni, de amíg a betegségi és a baleseti biztosítás ágainak pénzügyi egyensúlya helyre nem áll (de legfeljebb 1939. év végéig), az anya- és csecsemővédelemmel kapcsolatos költségeket az öregségi stb. biztosítás egészségvédő és gyógyító eljárásai alapja terhére lehet elszámolni.⁴⁾

(3) A betegségi biztosítási ágnak általános és háztartási üzletága egymástól vagyoniilag is elkülönül, és mindkét üzletág keretében külön tartalékalapot kell gyűjteni. A két üzletág tartalékalapjának 1932. dec. 31-én volt vagyonát a belügyminiszter osztotta meg.⁵⁾

(4) A belügyminiszter rendelettel állapítja meg, hogy az ügyviteli költségeket hogy kell felosztani az OTI és a MABI társadalombiztosítási ágai közt, valamint azt az arányt, amely szerint a betegségi biztosítási ág költségei a betegségi biztosítás *általános és háztartási alkalmazotti* üzletága közt, — a baleseti biztosítás költségei pedig az *általános és a bányabiztosítási* üzletág közt megoszlának.⁶⁾

(5) Azoknak a betegségi biztosítási költségeknek a háztartási alkalmazottak és az egyéb biztosítottak szerint való megoszlását, amelyek összességükben pontosan el nem különíthető segélyekkel kapcsolatosak, a belügyminiszter rendelettel szabályozza.⁷⁾

(6) A betegségi és a baleseti biztosítási ág közös intézményeinek létesítésével és fenntartásával járó költségekhez való hozzájárulásnak mértékét az alapszabály állapítja meg.⁸⁾

1) 9.600/1932. M. E. 22. §. 2) 1927:XXI. tc. 148. §. (1), (4). 3) U. o. 199. §. (1), 9.600/1932. M. E. 17. §. 4) 6.500/1935. M. E. 40. §. 5) U. o. 31. §. 6) 9.090/1931. M. E. 50. §., 9.600/1932. M. E. 22. §. 7) 9.600/1932. M. E. 17. §. I. 185.670/1932. B. M. 8) 1927:XXI. tc. 199. §. (2).

(7) A belügyminiszter rendelettel állapítja meg, hogy a MABI milyen módon és mértékben térítse meg az OTI-nak azokat az ügyviteli költségeket, amelyek az öregségi stb. biztosítás kapcsán a MABI tagjaival szemben felmerültek.⁹⁾

(8) A belügyminiszter — a pénzügyminiszterrel egyetértve — rendelettel állapítja meg azt az eljárást, amelyet az öregségi stb. biztosítás köréből a bányanyugdírbiztosítás körébe, vagy ebből amamba való átlépés esetében követni kell.¹⁰⁾

2. A bevételek hova fordítása. (1) A biztosítási járulékokat, díjakat és egyéb bevételeket csak a törvényben megállapított célra lehet fordítani, mégpedig:

A) a *betegségi* biztosítási járulékokat és egyéb bevételeket csak: a) segélyezésre és a segélyezéssel kapcsolatos intézmények létesítésére; b) az anya- és csecsemővédelem előmozdítására; c) tartalékalap létesítésére; d) az ügyviteli költségekre;¹¹⁾

B) a *baleseti* biztosítási járulékokat és díjakat, valamint az OTI-nak a baleseti biztosításból folyó egyéb bevételeit csak: a) a törvénynek megfelelő kártalanításokra, és a kártalanítással kapcsolatos intézmények létesítésére; b) a mentésügyre; c) a balesetbiztosításra; d) tartalékalap gyűjtésére; e) az ügyviteli költségeire;¹²⁾

C) az *öregségi stb.* biztosítási járulékokat csak: a) az öregségi stb. biztosítási szolgáltatásokra; b) az egészségvédő és gyógyító eljárásra; c) gyógyintézmények létesítésére; d) az igazgatási költségekre;¹³⁾

D) a társadalombiztosítási ügyekben kirótt pénzbírságokat intézeti kórházak, gyógyintézetek és üdülőtelepek létesítésére, ill. a korai megrokkánást előidéző betegségek megelőzésére kell fordítani.¹⁴⁾

3. Rendelkezés a bevételekkel. (1) Az OTI központja közvetlenül rendelkezik a kerületi pénztárainál befolyt bevételekkel. A vállalati pénztárak kötelesek a felesleget a zárószámadási év leteltével a központ rendelkezésére bocsátani;¹⁵⁾ az öregségi stb. biztosítási járulékokkal azonban a vállalati pénztárak nem rendelkezhetnek.¹⁶⁾

(2) Az OTI a kerületi és a vállalati pénztárak jövedelemfeleslegének 20%-át az alapszabályszerű segélyeken túlmenő segélyezésre használhatja fel; — a segélyezési többlet nemét, módját és mértékét a kerületi, ill. a vállalati választmány állapítja meg.¹⁷⁾ A túlsegélyezésre vonatkozó rendelkezés hatályát

9) 1928:XL. tc. 159. §., I. 260.470/1936. B. M. 10) 1928:XL. tc. 160. §. 11) 9.090/1931. M. E. 23. §. 12) 1927:XXI. tc. 152. §. 13) 1928:XL. tc. 132. §. 14) 1927:XXI. tc. 193. §., 1928:XL. tc. 163. §. 15) 1927:XXI. tc. 139. §. (1), 1928:XL. tc. 126. §. (1). 16) 1927:XXI. tc. 126. §. (2). 17) U. o. 139. §. (2)–(4).

azonban a belügyminiszter — felhatalmazás alapján (l. 9.600/1932. M. E. 13. §.) — felfüggesztette.¹⁸⁾

(3) A budapesti kerületi pénztár évi feleslegének megállapítása végett az igazgatóság határozza meg az ügyviteli költségeknek az intézet központja és a budapesti kerületi pénztár közt a megoszlás arányát.¹⁹⁾

4. A járulékok és díjak kirovása és beszedése. (1) A baleseti biztosítási díjakat a betegségi biztosítási járulékokkal együtt, ill. ezek módjára kell kirovni és beszedni. A baleseti biztosítási díjnak kirovására és beszedésére olyan biztosítottakkal szemben, akik betegségi biztosítási kötelezettség alá esnek, az OTI-nak az a helyi szerve, ill. az a különálló biztosító intézet illetékes, amely a betegségi biztosítási járulék tekintetében illetékes volna.²⁰⁾

(2) Az OTI a balesetbiztosítás költségfedezéséről az általános és a bányüzletágban gondoskodik. Az önkéntesen biztosítottak és a baleseti díjjizetők (l. 52. §. 2. B. (2) az általános üzletágba tartoznak.²¹⁾

(3) Mindkét üzletág évenként külön és utólag rója ki a munkaadóra a számadási évben felmerült költségeket.²²⁾ Ezekhez a költségekhez a belügyminiszter hozzáad a szükségnek megfelelő, de legfeljebb 100.000 P összeget a baleseti biztosítás célját szolgáló mentésügy költségeire, amely összeg a két üzletág közt a számadási év egyéb költségeinek az arányában oszlik meg.²³⁾

(4) A baleseti járulékok és díjak felosztása és kirovása céljából a munkaadók az OTI felszólítására évenként febr. 15-ig kimutatást adnak be az üzemeikben kifizetett beszámítható javadalmasításokról. A benyújtás elmulasztása esetében azokat az OTI állapítja meg a rendelkezésére álló adatok alapján.²⁴⁾

(5) Az évi költségek a kártalanítási és a mentésügyi költségekből, és az ügyviteli költségeknek az illető üzletágra eső aránylagos részéből, valamint a tartalékalap képzésére fordítandó összegből állanak, amelyekből a baleseti biztosítási díjakat, a megtérítési összegeket és az egyéb bevételeket le kell számítani.²⁵⁾

(6) Az *öregségi stb.* biztosítási járulékokat, a betegségi biztosítási járulékokkal együtt, társadalombiztosítási járulékként kell kirovni és beszedni, kivéve ha a biztosított nem esik biztosítási kötelezettség alá, vagy ha a betegség esetére szóló biztosítást különálló betegségi biztosító intézet teljesíti. Az *öregségi stb.* biztosítási járulék kirovását az az intézet teljesíti, amelynél

18) 185.650/1932. B. M. 19) 1927:XXI. tc. 139. §. (5). 20) U. o. 151. §. 21) U. o. 148. §. (1), (4). 22) U. o. 148. §. (6). 23) 6.000/1933. M. E. 16. §. 24) 1927:XXI. tc. 149. §. (1). 25) U. o. 150. §.

a munkaadó a bejelentést tette;²⁶⁾ de az OTI alapszabálya a vállalati pénztárakkal kapcsolatban eltérően is rendelkezhetik.²⁷⁾

(7) Az a követelés, amely a biztosítottat vagy családtagját betegség esetében, vagy baleset, ill. foglalkozási betegség alapján kártérítés címén harmadik személyekkel szemben megilleti, a kiszolgáltatót segélyezés, ill. baleseti kártalanítás erejéig az intézetre száll át.²⁸⁾

5. A társadalombiztosítási járulékok, díjak stb. érvényesítése. (1) A társadalombiztosítási járulékok, pótljárulékok, díjak és megtérítések behajtására, biztosítására, elévülésére és visszafizetésére a közadók kezelésére vonatkozó rendelkezések (700/1927. P. M. = K. K. H. Ö.) irányadók, amelyeken azonban a pénzügyminiszter — a belügyminiszterrel egyetértve — módosító és kiegészítő rendelkezéseket tehet.²⁹⁾

(2) Az intézet mellőzheti a 2 P-ön aluli követelés érvényesítését, ha a behajtás költségei nem állanak arányban a követelés összegével.³⁰⁾

(4) A társadalombiztosítási járulékokat, pótljárulékokat, díjakat és megtérítéseket csőd esetében az I. osztályú csődhitelezőkkel egy sorban kell kielégíteni.³¹⁾

6. A törlesztések elszámolása. (1) A munkaadó javára teljesített részfizetést mindig a legrégebb társadalombiztosítási tartozásra kell elszámolni. Ha valakinek több számlán van tartozása, és megjelöli azt a számlát, amelyre a befizetést teljesíteni kívánja, a fizetést az ezen a számlán nyilvántartott legrégebb tartozásra kell elszámolni. Ha nem jelöli meg a számlát, a fizetést a legrégebb tartozásra kell fordítani; ha pedig a többféle tartozás egyidejű, azt a tartozások összegeinek arányában kell megosztani. A végrehajtás alatt álló tartozásra teljesített fizetést mindig erre kell elszámolni. Ha a munkaadó javára harmadik személy teljesít befizetést, ez mentesül a befizetett összeg erejéig az őt terhelő kötelezettség alól.³²⁾

7. Tartalékalapok. A) A betegségi biztosítási ágban. (1) Az OTI tartalékalapot köteles létesíteni a betegségi biztosítási ágban a rendkívüli körülmények közt felmerült betegségi biztosítási kiadások fedezésére.³³⁾

(2) A tartalékalap céljára kell fordítani az OTI évi feleslegének legalább 50%-át mindaddig, amíg a tartalékalap az utolsó 5 évi betegségi biztosítás költségeinek egy évre eső átlagos összegét el nem éri. Ennek az összegnek kétszeresénél nagyobb

26) 1928:XL. tc. 125. §. 27) 6.500/1935. M. E. 55. §. 28) 1927:XXI. tc. 201. §. 29) U. o. 192. §. (1), 1928:XL. tc. 161. §. 30) 7.800/1937. M. E. 14. §. 31) 1927:XXI. tc. 28., 67. §., 1928:XL. tc. 162. §. 32) 6.500/1935. M. E. 62. §. 33) 1927:XXI. tc. 141. §. (1).

betegségi biztosítási tartalékalapot (*rendkívüli tartalékalap*) csak a belügyminiszter jóváhagyásával lehet gyűjteni.³⁴⁾

B) A baleseti biztosítási ágban. (1) Az OTI az általános és a bányabiztosítási üzletágban külön-külön balesetbiztosítási tartalékalapot köteles gyűjteni, és erre a célra az évi kártalanítási összegnek 7, ill. 30%-ával kezdődő, és évenként (egészen 4%-ig) csökkenő százalékát kell fordítani.³⁵⁾

(2) Az OTI elhatározhatja a tartalékalapnak magasabb %-kal gyarapítását (*rendkívüli tartalékalap*).³⁶⁾ Ezt, valamint a gyarapítás felfüggesztését a belügyminiszter is elrendelheti.³⁷⁾

(3) A tartalékalapot gyümölcsözően kell elhelyezni, és jövedelmét az üzletág baleseti biztosítási terheinek részleges fedezésére kell fordítani.³⁸⁾ A belügyminiszter engedélyével a megállapított határidő előtt is igénybe lehet venni a tartalékalapok jövedelmét, de az igénybevett összeget vissza kell téríteni.³⁹⁾ A belügyminiszter jóváhagyásával igénybe lehet venni a balesetbiztosítási tartalékalapok tőkéit is a baleseti biztosítás céljára — 4%-kal kamatozó kölcsönként.⁴⁰⁾

C) Az öregségi stb. biztosítási ágban. (1) Az öregségi stb. biztosítási ágban létesíteni kell: a) *egészségvédő és gyógyító* alapot,⁴¹⁾ b) az *öregségi stb.* biztosítás tartalékalapját.⁴²⁾

(2) Az OTI és a MABI a befolyt öregségi stb. biztosítási járulékokból elsősorban a biztosítási ág fedezetlen ügyviteli költségeit köteles fedezni; — a járulékok fennmaradó részének 6%-át az *egészségvédő és gyógyító eljárási alap*, — többi részét pedig a *járuléktartalékalap* javára köteles fordítani.⁴³⁾

(3) Ha az értelmiségi foglalkozásúak csoportjába tartozó személy olyan foglalkozásba lép, amellyel az említett csoportba tartozása megszűnik, a MABI köteles öregségi stb. biztosítási járuléktartalékalapjából az illető után lerótt összes járulékokat kamatos kamatokkal az OTI öregségi stb. biztosítási járulékalapjába átutalni. Viszont, ha valaki foglalkozás-változtatás következtében az értelmiségi foglalkozásúak csoportjába kerül, az OTI köteles az illető után lerótt öregségi stb. biztosítási járulékokat — kamatos kamatokkal együtt — a MABI öregségi stb. biztosítási tartalékalapjába átutalni. Ugyanez áll arra az esetre, amikor az, aki az egyik intézetnél önkéntesen, vagy önkéntes továbbfizetéssel volt öregségi stb. esetére biztosítva, a másik intézetnél biztosításra kötelezetté, vagy önkéntes, vagy önkéntes továbbfizetéssel biztosítottá válik.⁴⁴⁾

(4) Az átutalásnál alkalmazandó kamatláb magasságát a

34) 1927:XXI. tc. 141. §. (2). 35) U. o. 153. §. (1)–(3). 36) U. o. 153. §. (4). 37) 6.000/1933. M. E. 17. §. 38) 1927:XXI. tc. 153. §. (2), (3). 39) U. o. 154. §. (5). 40) 9.090/1931. M. E. 24. §., 6.000/1933. M. E. 17. §. 41) 9.090/1931. M. E. 43. §. 42) 6.500/1935. M. E. 56. §. 43) 9.090/1931. M. E. 44. §., 6.500/1935. M. E. 56. §. 44) 1928:XL. tc. 129. §. (1)–(3), 6.500/1935. M. E. 57. §.

belügyminiszter állapítja meg,⁴⁵⁾ valamint az átutalásnál kövendő eljárást is.⁴⁶⁾

(5) A belügyminiszter állapítja meg azt is, hogy az öregségi stb. biztosítás szolgáltatásaira való igény megállapításánál minő arányban kell számítani a járulékokat akkor, amikor a biztosítás részben az értelmiségi foglalkozásúak csoportjában történt. Ebben az esetben az az irányadó, hogy melyik munkacsoportba tartozás alapján róttak le több járulékot. Ha a két csoport után lerótt járulékok összege egyenlő, az értelmiségi foglalkozású csoport javára szóló rendelkezéseket kell érvényesíteni.⁴⁷⁾

(6) Az öregségi stb. járuléktartalékalapok tőkéit más biztosítási ágazat hiányának pótlására nem szabad felhasználni.⁴⁸⁾ A belügyminiszter azonban — a pénzügyminiszterrel egyetértve — megengedheti, hogy az intézet a járuléktartalékalap tőkéiből — 4%-os kamattal — a *betegségi* biztosítás céljára kölcsönt adjon, és hogy — a *baleseti* biztosítási járulékelőlegek kirovásának elkerülése végett — a szükséges forgótőkét — 4%-os kölcsönként — a baleseti biztosítás rendelkezésére bocsássa.⁴⁹⁾

8. Horthy Miklós-telep. A kormányzó úr 10 éves működése emlékére Budapesten a X. ker. Óhegyen — 1000 házzal — tisztviselők és munkások részére családi háztelepet létesítenek. Az állam a tulajdonában lévő ezeket a telkeket illetékmentesen bocsátja az OTI öregségi stb. biztosítási tartalékalapja tulajdonába.⁵⁰⁾

9. A tartalékalapok gyümölcsöző elhelyezése. (1) A *betegségi* és a *baleseti* biztosítási tartalékalapok kezelését és gyümölcsöző elhelyezését a belügyminiszter a pénzügyminiszterrel egyetértve szabályozza.⁵¹⁾

(2) Az *öregségi stb.* biztosítási járuléktartalékalap gyümölcsöző elhelyezésének módjait részletesen a minisztérium rendelettel állapítja meg.⁵²⁾

10. Állami hozzájárulás. (1) Az állam az OTI és a MABI *ügyviteli költségeihez* évi 2.400.000 P-vel járul, amely összeget az OTI a *betegségi*, a *baleseti* és az *öregségi stb.*, valamint a bányanyugdírbiztosítási ág közt, a MABI pedig a *betegségi* és az *öregségi stb.* biztosítási ág közt, az illető biztosítási ágak ügyviteli költségeinek kölcsönös arányában osztja meg.⁵³⁾

(2) Az állam az OTI és a MABI *öregségi stb. biztosítási alapjához* az 1933/34. költségvetési évtől kezdve évi 4 millió P-vel járult, amely összegnek 50 éven át emelkednie kell ennek az összegnek az 5%-ával (évi 200.000 P-vel), az 1983/84. évtől

45) 1928:XL. tc. 129. §. (4), l. 185.020/1932. B. M. 46) 6.000/1933. M. E. 32. §. 47) 1928:XL. tc. 130. §., l. 258.470/1933. B. M. 48) 1928:XL. tc. 134. §. 49) 9.090/1931. M. E. 46. §., 6.000/1933. M. E. 34. §., 6.500/1935. M. E. 56. §., 7.800/1937. M. E. 17. §. 50) 1930:XI. tc. 2. §. (2) g), 9.090/1931. M. E. 51. §. 51) 1927:XXI. tc. 141. §. (3), 153. §. (6). 52) 6.500/1935. M. E. 58. §. 53) U. o. 30. §.

kezdve pedig állandóan évi 10 millió P-nek kell maradnia. Azt, hogy ez az állami hozzájárulás miként osztassék fel az OTI és a MABI közt, a belügyminiszter rendelettel állapítja meg.⁵⁴⁾ Az *öregségi stb.* biztosítási alapot gyarapító ezt a hozzájárulást a minisztérium mindaddig, amíg erre az intézkedésre az állami háztartás egyensúlyának biztosítása érdekében szükség lesz, de legkésőbb 1944. december 31-ig felfüggesztette.⁵⁵⁾

11. Illetékmentesség. (1) A társadalombiztosítással kapcsolatos jogviszonyokra vonatkozó, valamint a társadalombiztosítási törvények alapján kiállított okiratok — a váltók és utalványok kivételével, — továbbá az ugyane törvények alapján a közgazgatási hatóságokhoz benyújtott beadványok, végül a biztosító intézetek üzleti könyvei illetékmentesek.⁵⁶⁾

(2) A munkaadó részéről a munkavállalók nyugdíjintézménye javára ingyen átruházott vagyontárgy és érték okirati és vagyónátruházási illeték alól mentes.⁵⁷⁾

(3) Vagyonátruházási, okirati, és esetleg telekkönyvi bejegyzési illeték alól mentes a vagyonátruházás akkor is, ha a nyugdíjintézmények egyesülése a munkaadó vállalatok egyesülésével kapcsolatban történik, vagy ha ugyanazon szakmájú vállalatok alkalmazottainak nyugdíjintézményei egyesülnek.⁵⁸⁾

(4) Az elismert vállalati nyugdíjpénztárak a biztosítási illetékeket az ezekre hatályban lévő kulcsok felemérve szerint fizetik.⁵⁹⁾

(5) Az illetékmentesség körét részletesen szabályozza a pénzügyminiszter.⁶⁰⁾

63. §. Állami felügyelet.

(1. Felügyelet a társadalombiztosító intézetek felett 298. — 2. Felügyelet az elismert vállalati nyugdíjpénztárak felett 299.)

1. Felügyelet a társadalombiztosító intézetek felett. (1) A társadalombiztosító intézetek felett a felügyeletet a belügyminiszter gyakorolja; e végből az ügy- és vagyonkezelést évenként legalább egyszer közegeivel megvizsgálhatja, váratlan rovincsolásokat tarthat, amelyekben az önkormányzat is résztvehet, továbbá kimutatásokat követelhet.¹⁾

(2) A belügyminiszter a biztosító intézetek számvételét, költségvetéseik és zárószámadataik szerkesztését rendelettel szabályozza.²⁾

54) 1928:XL. tc. 165. §. (1), (2). 55) 6.000/1933. M. E. 36. §. 6.390/1939. M. E. 56) 1927:XXI. tc. 204. §., 1928:XL. tc. 168. §. 57) 1928:XL. tc. 181. §. (2), (4). 58) U. o. 181. §. (3), (4). 59) U. o. 181. §. (1). 60) 151.915/1939. P. Ü. k.

1) 1927:XXI. tc. 183. §. (1)—(3). 2) 6.000/1933. M. E. 22. §. 1. a jkvek felterjesztése than 85.660/1930. N. M. M.; az OTI számvitele és gazdasági rendtartása than 259.600/1935. B. M., 262.151/1936. B. M., a MABI-é

(3) A miniszteri jóváhagyás alá eső határozatot jóváhagyás előtt nem lehet végrehajtani; de ha a miniszter 40 nap alatt nem nyilatkozik, azt jóváhagyottnak kell tekinteni és végre lehet hajtani.³⁾

(4) Az OTI és a MABI alapszabályait a belügyminiszter állapítja meg.⁴⁾

(5) A belügyminiszter az önkormányzati szervek összehívását bármikor elrendelheti, vagy azokat maga összehívhatja. Üléseiken és tanácskozásaikon kiküldötte útján résztvehet.⁵⁾

(6) Az intézeti önkormányzat határozata ellen olyan ügyekben, amelyek nem tartoznak a társadalombiztosítási bíraskodás útjára, az érdekelt fél és az illető önkormányzati szervnek bármely tagja a határozat hozatalától, vagy a kézbesítést követő naptól számított 15 nap alatt panasszal fordulhat a belügyminiszterhez.⁶⁾

(7) A belügyminiszter a panasz alapján, de hivatalból is megsemmisítheti azt a határozatot, amely törvénnyel, rendelettel, az alapszabállyal, vagy az önkormányzat valamely szabályzatával, vagy a közérdekkel, vagy az intézet fontos érdekével ellenkezik. Ilyenkor az intézetet új határozat hozatalára utasíthatja, és ha ez azt megtagadja, vagy ha ismét olyan határozatot hoz, szükség esetében — az önkormányzati szerv megfelelő határozatáig — maga intézkedik.⁷⁾

(8) A miniszter határozata vagy intézkedése ellen nincs további jogorvoslat; de a rendes bíróság elé tartozó ügy ez elé vihető.⁸⁾

(9) A minisztérium a jogellenesen működő önkormányzati szervek működését felfüggesztheti, és ha működésük egyébként nem biztosítható, azokat — új választás elrendelésével, vagy a nélkül — fel is oszthatja, és jogkörüket az utóbbi esetben az elnökre, vagy a kirendelt kormánybiztosra bízhatja.⁹⁾

(10) Ha a biztosítottak, vagy a munkaadók, ill. egyes csoportjuk a választást megtagadják vagy megghiúsítják, a minisztérium ideiglenesen kinevezheti a hiányzó önkormányzati szerveket.¹⁰⁾

2. Felügyelet az elismert vállalati nyugdíjpénztárak felett.

(1) Az elismert vállalati nyugdíjpénztárak a belügyminiszter felügyelete alatt állanak, és a belügyminisztértől jóváhagyott alapszabályok szerint működnek. Az el nem ismert vállalati nyugdíjpénztárak ellenben a biztosító magánvállalatok felügyeletéről szóló rendelkezések (1923:VIII. tc. stb.) alá esnek.¹¹⁾

iban 264.410/1936. B. M.; az OTI költségvetési rovatrendszeré than 261.420/1935. B. M.; a MABI-é than 265.208/1936. B. M., az OTI zárószámadata than 266.336/1936. B. M.; a MABI-é than 217.760/1938. B. M.

3) 1927:XXI. tc. 183. §. (4). 4) 6.500/1935. M. E. 26. §. 5) 1927:XXI. tc. 184. §. 6) U. o. 185. §. (1), 7.800/1937. M. E. 20. §. 7) 1927:XXI. tc. 185. §. (1)—(3), 6.500/1935. M. E. 27. §. 8) 1927:XXI. tc. 185. §. (5). 9) U. o. 186. §. (5). 10) U. o. 186. §. (2). 11) 1928:XL. tc. 146. §. (6).

(2) A belügyminiszter az elismert vállalati nyugdíjpénztár ügy- és vagyonkezelését (könyveit, nyilvántartását, levelezéseit és irományait is) évenként legalább egyszer helyszíni vizsgálat alá veheti, váratlan rovincsolásokat rendelhet el, és a járuléktartalékokra (díjtartalékokra), a vagyon gyümölcsöző elhelyezésére, az ügyszámokra, a taglétszámra, a nyugdíj megállapításának módjára és a nyugdíjasokra vonatkozólag örökös, hogy az alapszabályokat megtartsák, törvényes kötelezettségeiket teljesítsék, és hogy bevételeiket kizárólag törvény- és alapszabályszerű rendeltetésükre fordítsák.¹²⁾

(3) A belügyminiszter a felügyelete alatt álló nyugdíjpénztárakat 3 évenként biztosítás-technikai vizsgálatnak veti alá.¹³⁾

(4) A belügyminiszter elrendelheti, hogy a betétként vagy folyószámlán elhelyezett olyan összeg, amelynek elhelyezését aggályosnak tartja, felvétessék, és hogy a túlértékeltnek tartott ingatlan tényleges beszerzési, felépítési vagy forgalmi értékben vétessék fel.¹⁴⁾

(5) Az elismert vállalati nyugdíjpénztárak ellenőrzési költség címén évi járadékjövédelmük 1%-át fizetik az ellenőrzési alapba, amelynek kezelési módját a belügyminiszter szabályozza.¹⁵⁾

(6) A belügyminiszter felfüggesztheti az elismert vállalati nyugdíjpénztár működését, és vezetését ideiglenesen az elnökre, vagy kormánybiztosra bízhatja, sőt a nyugdíjpénztárt fel is oszlathatja, ha az törvény-, rendelet-, vagy alapszabályellenes működést folytat; ilyen okból az alapszabályt is módosíthatja vagy kiegészítheti.¹⁶⁾

(7) Feloszlathatja a belügyminiszter az elismert vállalati nyugdíjpénztárt akkor is, ha a munkaadó a törvényszerű kezelésről nem gondoskodik, vagy ha a pénztár működése 1 évnél tovább szünetel, vagy ha a pénztárt fenntartó vállalat a törvény (1928:XL. tc.) rendelkezéseit nem hajtja végre.¹⁷⁾

(8) Feloszlathatja végül a belügyminiszter a nyugdíjpénztárt akkor is, ha a fenntartó vállalat más vállalattal egyesül, és az új vállalat az egyesüléstől számított 60 nap alatt nem jelenti be, hogy a pénztárt fenntartja.¹⁸⁾

(9) Az elismert vállalati nyugdíjpénztár megszűnik, ha az alapszabályszerű szerv a megszűnést elhatározza; vagy ha a fenntartó vállalat megszűnik; vagy ha a belügyminiszter a pénztárt feloszlata.¹⁹⁾

(10) A pénztár megszűnése csak a belügyminiszter jóváhagyásával válik jogerőssé, és a megszűnés vagy feloszlata esetében követendő eljárást a belügyminiszter szabályozza.²⁰⁾

12) 1928:XL. tc. 146. §. (1). 13) U. o. 146. §. (2). 14) 9.090/1931. M. E. 48. §. 15) 1928:XL. tc. 151. §. 16) U. o. 152. §., 1927:XXI. tc. 186. §. 17) 1928:XL. tc. 153. §. 18) U. o. 154. §. (4). 19) U. o. 154. §. (1). 20) U. o. 154. §. (2), (3).

II. Fejezet. A mezőgazdaság terén foglalkozók biztosítása.

64. §. Biztosítási ágak.

(1) A mezőgazdaság terén foglalkozók baleset esetére való biztosítása céljából alakította a törvény a *Gazdasági Munkás- és Cselédpénztárt*.¹⁾

(2) Ez a Pénztár a munkásigazolvánnyal ellátott gazdasági munkásokat, továbbá a szolgálati (cseléd-) könyvvel ellátott gazdasági (külső) cselédeket, végül a gazdasággal foglalkozó azokat az egyéneket vonta a biztosítás körébe, akik 14. életévüket betöltötték, de a 35-iket még nem haladták meg.²⁾ Mindezek közül azonban csak a gazdasági (külső) cselédek baleseti biztosítása volt kötelező.³⁾

(3) Egy későbbi törvény szerint a Pénztár igazgatósága a gazdasági gépeknél alkalmazott munkásoknak baleset esetére való biztosítására nézve a munkaadóval vagy a géptulajdonossal biztosítási szerződést köthetett, és ha ilyen szerződés nem jött létre, köteles volt a géptulajdonos a *cséplőgépnél* alkalmazott *etetőket, fűtőt és kéveadogatókat*, valamint a *szecska-vágónál* alkalmazott *etetőt* a Pénztár rendkívüli tagjává a saját költségén felvételni, kivéve ha baleset esetére már biztosítva voltak. A biztosítás elmulasztása esetében a géptulajdonos a bekövetkezett kárért még akkor is felelős volt, ha őt a baleset körül semmiféle gondatlanság nem is terhelte.⁴⁾

(4) Utóbb a törvény kötelezte a gazdasági gép tulajdonosát, hogy *bármely* gazdasági gépe mellett alkalmazott *valamennyi* munkását biztosítsa baleset esetére a Pénztárnál — a vizsgázott gépész egyedüli kivételével, akinek biztosítása a társadalombiztosítás körébe tartozik. A biztosítás elől eltitkolást vagy elvonást a törvény kihágássá is minősítette, és az elmulasztásból, eltitkolásból vagy elvonásból eredő kárért a munkaadót akkor is felelőssé tette, ha őt a baleset körül, semminő gondatlanság nem is terhelte.⁵⁾

(5) A ma is hatályos törvény végül egyfelől bevonta a gazdasági (külső) cselédek körébe azokat a cselédeket is, akik az illető gazdaság részére ipari munkát teljesítenek, továbbá a gazdaságban alkalmazott azokat a szegődményes iparosokat is,

1) 1900:XVI. tc. 1. 2) U. o. 2. §. (3), (9). 3) U. o. 8. §. (1). 4) 1902: XIV. tc. 25., 26. §. 5) 1912:VIII. tc. 5. §. (3), (4), 12. §. (1).

akik az illető gazdaságon kívül másnak keresetszerűen nem végeznek ipari munkát, — másfelől kötelezővé tette a gazdasági munkástörvények alapján szerződött valamennyi gépmunkásnak — a képesített (vizsgázott) fűtőt is ideszámítva, de a képesített gépkezelő (vizsgázott gépész) kivételével — a Gazdasági Munkáspénztárnál való biztosítását, és ugyanez a törvény a Pénztár nevét „Országos Gazdasági Munkáspénztár“-ra változtatta.⁶⁾ Az a vizsgázott gépész azonban, aki éves (havi) szolgálati szerződés alapján kizárólag a munkaadó gazdasága részére dolgozik, gazdasági cseléd-számba jön, valamint az a vizsgázott gépész is, aki olyan erőgép (robbanómotor, villanymotor stb.) mellett van alkalmazva, amely képesített gépkezelő nélkül tartható üzemben. Az ilyen gépészt is a Mezőgazdasági Biztosító Intézetnél kell biztosítani.⁷⁾

(6) Azt a kérdést, hogy kétes esetben kit kell gazdasági alkalmazottnak tekinteni, a földművelésügyi miniszter a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszterrel egyetértve szabályozza.⁸⁾

(7) Utóbb a törvény kötelezővé tette a *gazdatiszteknek* öregségi, rokkantsági és haláleseti biztosítását, és ennek ellátását is az Orsz. Gazdasági Munkáspénztárra bízta, nevét pedig: „Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézet“-ben (OMBI) állapította meg.⁹⁾ Ezért alább mindig az „Intézet“ elnevezést használjuk.

(8) Egy újabb törvény elrendelte továbbá a *gazdasági munkavállalók kötelező öregségi* biztosítását.¹⁰⁾

(9) Legújabbban a törvény a gazdasági munkavállalók *özvegyeinek járadékban részesítését* rendelte el, és mindkét utóbbinak ellátását szintén az Orsz. Mezőgazdasági Biztosító Intézetre bízta.¹¹⁾

(10) Az Orsz. Mezőgazdasági Biztosító Intézet e szerint három biztosítási ágat lát el, ú. m.: 1. a mezőgazdasági munkavállalók, a gazdasági munkával foglalkozók, és a gazdasági (külső) cselédek baleseti, ill. rokkantsági és haláleseti segélyezését, amelyet általános biztosító ágnak nevezhetünk;¹²⁾ 2. a gazdatisztek öregségi, rokkantsági és haláleseti biztosítását;¹³⁾ 3. a gazdasági munkavállalók öregségi biztosítását,¹⁴⁾ és ezzel együttesen ezek özvegyeinek járadékban részesítését.¹⁵⁾

(11) Az említett háromféle biztosítást külön biztosítási ágakként kell kezelni, és mindenikről évenként külön eredmény-számlát és mérleget kell készíteni.¹⁶⁾

6) 1913:XX. tc. 1., 2. §. 7) 131.000/1939. F. M. 1., 2. §. 8) 1913:XX. tc. 3. §. 9) 1936:XXXVI. tc. 1. §. 10) 1938:XII. tc. 1. §. 11) U. o. 32. §. (1), 1939:XVI. tc. 1. §. (1), (3). 12) 1900:XVI. tc. 1. §. 13) 1936:XXXVI. tc. 35. §. (1). 14) 1938:XII. tc. 32. §. 15) 1939:XVI. tc. 1. §. 16) 1900:XVI. tc. 36. §. (1), 1936:XXXVI. tc. 35. §. (1), 1938:XII. tc. 32. §. (2), 1939:XVI. tc. 1. §. (3).

65. §. Az általános biztosító ágra vonatkozó rendelkezések.

(1. A biztosítás köre 303. — 2. Tagok 304. — 3. A rendes tagok csoportjai 304. — 4. Kizárás a tagok sorából 305. — 5. Tagsági díjak 305. — 6. A munkaadók hozzájárulása 306. — 7. Az állam hozzájárulása 308. — 8. Szolgáltatások 308. — A) Az I. és II. csoportbeli rendes tagok után járó segélyek 308. — B) A III. csoportbeli rendes tagok után járó segélyek 311. — C) A IV. (nyugdíj-) csoportbeli rendes tagok után járó segélyek 311. — D) Az V. (nyugdíj-) csoportbeli rendes tagok után járó segélyek 311. — E) A rendkívüli tagok és a gazd. cselédek után járó szolgáltatások 312.)

1. A biztosítás köre. (1) Az általános biztosítási ág keretébe a mezőgazdasági munkavállalóknak, a gazdasági munkával foglalkozóknak, és a gazdasági (külső) cselédeknek segélyezése tartozik. A gazdasági cselédeknek (ha nem tagok), valamint a rendkívüli tagoknak a biztosítása csak *baleset* esetére szorítkozik,¹⁾ míg a rendes tagoké a baleseten kívül rokkantság, a 65. életév elérése és a haláleset esetére is kiterjed.²⁾

(2) Ez a biztosítás *betegség* esetére nem vonatkozik.

(3) A *gazdasági munkavállalók* gyógykezeléséről és ellátásáról ugyanis — legfeljebb 8 napig — a munkaadó köteles gondoskodni.³⁾

(4) A *gazdasági (külső) cselédnek*, valamint az éves, ill. az állandóan alkalmazott szegődményes cseléd vele együttélő *feleségének*, és a háztartásában élő *12 éven aluli gyermekének* orvosi gyógykezelési és gyógyszer-költségeit legfeljebb 45 napig (de ha a betegséget a gazda hibája okozta: a betegség egész tartamára) a gazda sajátjából fizeti, és a szükséges fuvar is ő adja, feltéve, hogy a betegség a szolgálatbalépés 15. napja után következett be, és hogy a betegség nem a beteg nyilvánvaló hibájából származott, vagy azt nem csak színleli.⁴⁾ A gazdasági cselédnek és az éves, ill. állandóan alkalmazott szegődményes cseléd vele élő feleségének szülése esetében a szolgálatbalépés 15. napja után a baba részére szükséges fuvar a gazda köteles rendelkezésre bocsátani.⁵⁾

(5) Az a gazda, aki 200 P-nél kevesebb egyenes adóval van megróva, a *feleség* és a *gyermek* gyógykezelési és gyógyszer-költségeinek felét, — aki pedig 200 P-nél több adót fizet, az említett költségeknek 1/10-ed részét levonhatja a cseléd béréből. A beteg cseléd *helyettesítési költségét* azonban csak akkor szabad a cseléd béréből levonni, ha a betegséget nyilvánvalóan a cseléd hibája okozta.⁶⁾

(6) A gazda az éves gazdasági cselédnek vagy feleségének *temetési költségeihez* 20 P-vel, 12 éven aluli gyermekének *temetési költségeihez* pedig 10 P-vel köteles hozzájárulni és a szükséges fuvarról is gondoskodni.⁷⁾

1) 1900:XVI. tc. 22., 23. §. 2) U. o. 13—21. §. 3) 1898:II. tc. 33. §. (1), 1899:XLII. tc. 18. §. (1). 4) 1907:XLV. tc. 28. §. (2). 5) 1940:VI. tc. 56. §. 6) 1907:XLV. tc. 28. §. (2)—(4). 7) U. o. 28. §. (6).

(7) Ezek a rendelkezések azonban csak a házi betegápolásra és orvosi gyógykezelésre vonatkoznak; míg a szolgálati idő alatt megbetegedett gazdasági cseléd kórházi ápolási költségeit a gazda 30 napon át viseli; ha pedig a megbetegedést szándékosan vagy gondatlanságból a gazda okozta, ő viseli a cseléd teljes felgyógyulásáig.⁸⁾

2. Tagok. (1) Az Intézet általános biztosítási ágának tagjai: a) alapító, b) rendes és c) rendkívüli tagok. Ehhez a biztosítási ághoz tartoznak azok a gazdasági (külső) cselédék is, akiket a munkaadó köteles biztosítani.⁹⁾ Ezek a cselédék lehetnek ugyan az Intézetnek rendes tagjaivá;¹⁰⁾ azonban pusztán a munkaadó kötelező biztosítása következtében nem válnak tagokká, és ekkor reájuk segélyezés tekintetében a rendkívüli tagokra vonatkozó rendelkezések irányadók.¹¹⁾

(2) *Alapító tag* az, aki egyszerre legalább 50 P-t fizet be az Intézet pénztárába.¹²⁾

(3) *Rendes tag* lehet minden munkásigazolvánnyal rendelkező gazdasági munkás, továbbá a szolgálati (cseléd) könyvvel rendelkező gazdasági (külső) cseléd, végül minden olyan 14—35 éves egyén, aki gazdasággal foglalkozik.¹³⁾

(4) *Rendkívüli tag* lehet minden munkásigazolvánnyal rendelkező gazdasági munkás.¹⁴⁾

(5) A kereskedelem- és közlekedésügyi, valamint a földművelésügyi miniszter a vízi társulatoknál (öblözeteknél), és a földművelésügyi miniszteri tárca keretében házikezelésben végzett munkálatoknál alkalmazottak betegség és baleset esetére való biztosításának ügyét — a társadalombiztosítási szabályoktól eltérően — rendelettel szabályozhatja.¹⁵⁾

(6) Az Intézet tagjai nem szavatolnak az Intézet kötelezettségeiért!¹⁶⁾

3. A rendes tagok csoportjai. (1) Az általános biztosító ág rendes tagjait a törvény eredetileg két csoportba (I. és II.) sorozta, akik közt csak a tagdíjak magassága, és — ennek megfelelően — a segélyezés mértéke tekintetében van különbség.¹⁷⁾

(2) Egy későbbi törvény alapján alakult a III. csoport olyan 14—50, ma legfeljebb 60 éves tagokból, akik családjuk részére haláluk esetére biztosítanak segélyt;¹⁸⁾ valamint a IV. csoport olyan rendes tagokból, akik bizonyos életkor elérése idejére biztosítanak maguknak vagy másnak segélyt.¹⁹⁾

(3) Még későbbi törvény alapján létesült az V., ú. n. nyugdíjcsoporthoz, amelynek tagja lehet minden olyan személy, aki főkeresetképpen gazdasági munkával foglalkozik.²⁰⁾

8) 1907:XLV. tc. 28. §. (8), 6.000/1931. M. E. 3. §. 9) 1900:XVI. tc. 8. §. (1), 10) U. o. 2. §. (3), 11) U. o. 23. §. 12) U. o. 2. §. (2), 13) U. o. 2. §. (3), 14) U. o. 2. §. (9), 15) 1912:VIII. tc. 13. §., 1. 37.777/1924. F. M., 25.400/1925. F. M., 176.200/1938. F. M., 126.600/1940. F. M. és 5.630/1928. M. E. 16) 1900:XVI. tc. 2. §. (11), 17) U. o. 2. §. 18) 1902:XIV. tc. 8. §., 1912:VIII. tc. 6. §. (2), 19) U. o. 13. §. 20) 1912:VIII. tc. 1. §. (1), (2).

(4) Az Intézet minden tagja — külön-külön tagsági könyv alapján — a rendes tagok több csoportjának is lehet tagja.²¹⁾

(5) Az I. és II. csoportbeli tagok eredetileg legfeljebb két tagsági könyvet válthattak;²²⁾ ma legfeljebb tíz tagsági könyvet válthatnak; de már egynél több tagsági könyv váltásához is mindig a központi igazgatóság előzetes engedélye szükséges.²³⁾

(6) A III. csoportbeli tag legfeljebb csak két könyvet válthat.²⁴⁾

(7) Az V. csoportbeli tag nem válthat egynél több könyvet.²⁵⁾

(8) A rendkívüli tag eredetileg legfeljebb két könyvet válthatott;²⁶⁾ később akárhányat;²⁷⁾ ma azonban egynél többet nem válthat.²⁸⁾

4. Kizárás a tagok sorából. (1) Kizárható a tagok sorából az, akit büntett, vagy a munkástörvényben megállapított némely kihágás miatt elítéltek, továbbá aki az Intézetet szolgáltatások jogosulatlan igénybevételével megkárosította, végül aki kívándorolt.²⁹⁾

(2) A kizárt tag a befizetett díjakat nem követelheti vissza.³⁰⁾

(3) A kizárt tag — az igazgatóság engedélyével — újra felvehető, sőt — ha az illető már legalább 3 évig tag volt — különös méltánylást érdemlő esetben az igazgatóság elrendelheti, hogy a törlés előtt betöltött tagsági évek javára beszámíttassanak.³¹⁾

5. Tagsági díjak. (1) Azt, aki a tagsági díjakat — 5%-os kamatokkal — utólag egyszerre több évre lefizeti, előzetes orvosi vizsgálat alapján úgy is fel lehet venni a tagok közé, hogy annyi év már a belépéskor beszámíttassék tagsági idejébe, ahányra a tagsági díjat lefizette. Olyan kedvezményben azonban, amely a tagsági évek bizonyos számához van kötve, az ilyen tag csak akkor részesülhet, ha belépése után legalább 3 évig fizette a tagsági díjat.³²⁾

(2) Az alapító, a rendes és a rendkívüli tagok tagsági díját a törvények állapították meg.³³⁾ Egy későbbi törvény felhatalmazta a földművelésügyi minisztert, hogy rendelettel állapítsa meg azt a hozzájárulási díjat, amelyet a munkaadó köteles fizetni, továbbá a biztosításra kötelezett gazdasági gépmunkások, valamint a rendkívüli tagok tagsági díjait.³⁴⁾

(3) Ha az általános biztosítási ág I. és II. csoportbeli rendes tagja a tagsági díjat 25 éven át fizette, nem köteles tagsági díjat tovább fizetni.³⁵⁾

21) 1902:XIV. tc. 7. §. (6), 22) 1900:XVI. tc. 3. §. 23) U. o. 3. §. (1), 1902:XIV. tc. 1. §. (1), (2), 1912:VIII. tc. 6. §. (1), 24) 1902:XIV. tc. 10. §. 25) 1912:VIII. tc. 6. §. 26) 1900:XVI. tc. 3. §. 27) 1902:XIV. tc. 1. §. 28) 1912:VIII. tc. 6. §. 29) 1900:XVI. tc. 5. §. (1), 30) U. o. 5. §. (2), 31) U. o. 6. §. 32) 1902:XIV. tc. 5. §. 33) 1900:XVI. tc. 2. §. (2), (4), (6), (7), (10), 1902:XIV. tc. 7. §. (4), 9., 14. §., 1912:VIII. tc. 1. §. (3), 34) 1922:II. tc. 1. §., 1. 157.800/1938. F. M. 35) 1902:XIV. tc. 2. §.

(4) A IV. csoportbeli tag addig köteles tagsági díjat fizetni, amíg eléri azt a kort, amelynek elérésére a segély biztosított.³⁶⁾

(5) Az V. csoportbeli tag addig fizet tagsági díjat, amíg a járadék élvezetébe lép.³⁷⁾

(6) Nem kell tagdíjat fizetni a katonai szolgálat ideje alatt. Ez alatt azért a tagság nem szűnik meg, de a katonai szolgálat ideje nem számít a tagságba.³⁸⁾

(7) Nem kell tagsági díjat fizetni a segélyezés tartama alatt sem.³⁹⁾

(8) A tagdíjfizetés *elmulasztása* a tagság és a befizetett díjak elvesztésével jár; de ha az illető 1 éven belül újra jelentkezik, a törlés előtt betöltött évek a tagsági időbe beszámítanak.⁴⁰⁾

(9) A befizetett tagsági díjakat *visszakövetelheti* — kamat nélkül és az esetleg felvett segélyösszegek betudásával: —

a) az az I. és II. csoportbeli rendes tag, aki *nem baleset* következtében előbb válik mindenkorra munkaképtelenné, semmint joga nyílnék a rokkantság esetére járó segélyre, a tagdíjakat pedig igényének megnyíltáig nem akarja fizetni;⁴¹⁾

b) a családja az I. és II. csoportbeli olyan tagnak, aki *nem baleset* következtében meghalt, mielőtt családjának a halál esérére szóló segélyre joga lehetne;⁴²⁾

c) ha az a IV. csoportbeli tag, aki a segélyt magának biztosította, a segély esedékessége előtt meghal, az Intézet a befizetett tagsági díjakat, és ha legalább 3 évig volt tag, ezen felül még a díjak 15%-át visszafizeti jogutódjának;⁴³⁾

d) ha a IV. csoportbeli tag, aki a segélyt nem magának biztosította, az esedékesség előtt meghal, a befizetést helyette bárki más teljesítheti; de ha senki sem teljesíti, az Intézet a tagsági díjakat, és legalább 3 évi tagság esetében a tagsági díj 15%-os pótlékát annak fizeti ki, akinek javára a segély biztosítva volt;⁴⁴⁾ végül

e) ha a segély esedékessége előtt az hal meg, akinek javára a segély biztosítva volt, az Intézet a befizetett tagsági díjakat — 3 évet meghaladó tagság esetében 15%-os pótlékkal — a biztosítónak fizeti vissza.⁴⁵⁾

(10) A tartozatlanul lerótt járulékot az Intézet kamatmentesen visszatéríti. Ilyen fizetések alapján nem lehet szolgáltatásokat követelni.⁴⁶⁾

6. A munkaadók hozzájárulása. (1) Minden munkaadó köteles a szolgálatában álló valamennyi gazdasági (külső) cseléd után évenként 2 P-t az Intézetnek sajátjából megfizetni.⁴⁷⁾

36) 1902:XIV. tc. 14. §. 37) 1912:VIII. tc. 1. §. (4). 38) 1900:XVI. tc. 4. §. (2). 39) U. o. 4. §. (3). 40) U. o. 4. §. (1). 41) 1902:XIV. tc. 3. §. 42) U. o. 4. §. 43) U. o. 17. §. 44) U. o. 18. §. 45) 1912:VIII. tc. 19. §. 46) 1938:XII. tc. 17. §. (5). 47) 1900:XVI. tc. 8. §. (1), (2), 1922:II. tc. 1. §., 157.800/1938. F. M.

(2) Az a munkaadó, aki ezt az évi 2 P hozzájárulást nem fizeti meg, a mulasztásából eredő kárért cselédjének vagy jogutódjának felelősséggel tartozik.⁴⁸⁾ Azonfelül a gazdasági cselédnek a hozzájárulás kivétele elől eltitkolása vagy elvonása kihágás is.⁴⁹⁾

(3) Az évi 2 P hozzájárulás fizetése alól mentes az az *alapító tag*, aki az általános biztosítási ág I. csoportjabeli tagsági díjat cselédje helyett évenként előre befizeti, és annak legfeljebb csak a felét tudja be a cseléd bérébe.⁵⁰⁾

(4) Ha pedig a munkaadó az Intézet központi igazgatóságához beterjesztett nyilatkozatban arra kötelezi magát, hogy az évi 2 P hozzájáruláson *felül* cselédje után addig, amíg az ő szolgálatában áll, — a nyugdíjcsoporthoz kivételével (1912:VIII. tc. 1. §.) — bármelyik más csoportbeli tagsági díjat évenként előre a sajátjából fizeti, az Intézet ezeket az összegeket külön kezeli, és azokat a cseléd javára számítja, de csak akkor, ha a cseléd az illető munkaadó szolgálatában a 10 évet betöltötte, vagy ha a szolgálati ideje alatt rokkanttá lett, vagy meghalt.⁵¹⁾ Az ekként vállalt kötelezettség alapján járó tagsági díjakat közadók módjára hajtják be; a munkaadó pedig a befizetések elmulasztásából vagy késedelméből eredő károkért a cselédnek vagy jogutódjának felelős.⁵²⁾

(5) Ha a cseléd a 10 szolgálati év betöltése előtt kilép szolgálatából, a munkaadó által befizetett összeget csak akkor lehet a cseléd javára számítani, ha ez a befizetett összegnek a betöltött szolgálati időhöz igazodó százalékát a kilépéstől számított 8 nap alatt, kamat nélkül megfizeti a munkaadónak. A megtérítendő összeg, ha a szolgálati idő nem tartott 2 évig, a befizetett összegnek 100%-a; ha 2—4 évig tartott: 60%-a; ha 4—6 évig tartott: 30%-a; ha 6—10 évig: 15%-a. Az ettől eltérő megállapodás csak akkor hatályos, ha a cselédre kedvezőbb.⁵³⁾

(6) Ha a kilépett cseléd a befizetett tagsági díj meghatározott %-át nem téríti meg, a munkaadó 1 év alatt egy másik cselédjét vétetheti fel a tagok közé. Ebben az esetben a kilépett cseléd után befizetett díjakat — kamat nélkül, de az esetleg kifizetett segélyek beszámításával — az új cseléd tagsági díjaira kell beszámítani, de ennek tagsági ideje csak az ő felvételétől számít.⁵⁴⁾

(7) Ha a munkaadó a kilépett cseléd helyett 1 év alatt nem jelent be másikat, a befizetett díjakat elveszti. Ha azonban a gazdálkodással felhagyott, a befizetett díjakat — kamat nélkül, és az esetleg kifizetett segélyösszegek betudásával — visszakapja.⁵⁵⁾

48) 1902:XIV. tc. 24. §., 1912:VIII. tc. 12. §. (2). 49) 1912:VIII. tc. 12. §. (1). 50) 1900:XVI. tc. 8. §. (4). 51) 1902:XIV. tc. 20. §. (1). 52) U. o. 23. §. 53) U. o. 20. §. (2). 54) U. o. 21. §. (1). 55) U. o. 21. §. (2).

(8) Ha pedig a szolgálatból kilépett cseléd jogot szerzett arra, hogy a helyette befizetett összegeket az ő javára számítsák, azonban a továbbfizetést sem ő maga, sem helyette más nem folytatja, az Intézet a cselédet megillető összeget — ennek kívánságához képest — vagy beszámítja a cseléd másik csoportbeli tagsági díjainak fedezésére, vagy tőkésíti azt, és a cseléd halála után családjának kifizeti.⁵⁶⁾

7. Az állam hozzájárulása. (1) Az Intézet eljárási és központi ügyviteli költségeihez az állam eredetileg évi 100.000 K-val járult.⁵⁷⁾ Ezt a törvény utóbb 150.000 K-ra emelte.⁵⁸⁾ Később az állami hozzájárulás összegét az állami költségvetésben a szükséghez képest emelték, és az 1937/38. évi állami költségvetésben (1937:XI. tc.) „állami hozzájárulás és rendkívüli segélyezés” címén már 272.000 P volt felvéve.

(2) A gazdatiszti biztosítási ág kiadásaihoz a törvény újabb évi hozzájárulást rendelt, amelynek összegét — a törvény rendelkezése szerint — az állami költségvetésben kell megállapítani.⁵⁹⁾

(3) A gazdasági munkavállalók kötelező öregségi biztosításáról szóló törvény az állam hozzájárulását — az Intézet eljárási és központi ügyviteli költségeire szolgáló támogatással együtt — évi 4.425.000 P-ben állapította meg.⁶⁰⁾ Ezt az összeget a gazdasági munkavállalók özvegyeinek járadékban részesítéséről szóló törvény 6.425.000 P-re emelte fel.⁶¹⁾

8. Szolgáltatások. A) Az I. és II. csoportbeli rendes tagok után járó segélyek. (1) Ha az I. csoportbeli rendes tagot baleset éri, őt az Intézet orvosa gyógykezeli. A gyógy-, köt- és műszerek árát az Intézet fizeti.⁶²⁾

(2) Az Intézet orvosi tennivalóit a községi (kör-), ill. a járási (tiszti) orvos látja el.⁶³⁾ Az orvosok díjait az Intézet, a munkaképtelenség megállapítása végett szükséges vizsgálat 2 P díját azonban a tag maga fizeti.⁶⁴⁾ Az orvos előfogatóról a község díjtalanul gondoskodik.⁶⁵⁾

(3) A tagok gyógykezelését végezheti magánorvos is ugyanolyan díjazás mellett, mint aminőt az Intézet saját orvosának fizet.⁶⁶⁾ Sürgős szükség esetében azonban — első segély nyújtása céljából — a legközelebb lévő magánorvos is igénybevehető a rendeletben megállapított magasabb díjazás mellett.⁶⁷⁾

(4) Ha a tag a baleset következtében 1 hétnél hosszabb ideig munkaképtelen, vagyis ha egy helybeli gazdasági munkás vagy cseléd rendes keresetének felerészét sem tudja megkeresni,

56) 1902:XIV. tc. 22. §. 57) 1900:XVI. tc. 9. §. 58) 1902:XIV. tc. 28. §. 59) 1936:XXXVI. tc. 34. §. 60) 1938:XII. tc. 19. §. 61) 1939:XVI. tc. 6. §. (2). 62) 1900:XVI. tc. 13. §. (1). 63) U. o. 33. §. (1), 1936:IX. tc. 2. §. (2). 64) 1900:XVI. tc. 33. §. (2), (3). 65) U. o. 33. §. (4). 66) 6.531/1902. F. M. eln. 42. §. (3). 67) 55.580/1927. F. M.

részére az Intézet munkaképességének helyreálltáig, de legfeljebb 10 hétig naponként 1 P 20 fillér segélyt ad.⁶⁸⁾

(5) Ha az Intézet tagját *munkaközben* éri baleset, a *munkaadó* köteles a sérültnek orvosi gyógykezeléséről gondoskodni, és neki munkaképtelensége tartamára, de legfeljebb 10 hétig, naponként 1 P 20 f segélyt kiszolgáltatni. Ha azonban a sérült a munkaadónak külső cselédje, a gazda nem köteles ennek a napi 1 P 20 f segélyt kiszolgáltatni, hanem köteles a cselédnek munkaképtelensége tartamára, de legfeljebb negyed évig, a szerződéses bérét és járandóságát egészen, és ha ellátással volt szerződötve, teljes ellátását is kiszolgáltatni. A cseléd kártérítési joga érintetlen marad.⁶⁹⁾

(6) Ha a baleset *nem* a munkaadó hibájából következett be, az Intézet megtéríti a munkaadónak a gyógyszerek, a kötszerek és a műszerek árát, az orvosi gyógykezelés költségeit, és azonfelül a baleset megtörténtét követő 15-ik naptól kezdve a munkás vagy cseléd munkaképtelenségének tartamára, de legfeljebb 10 hétig, naponként 1 P 20 f-t fizet a munkaadónak. Ha a munkást vagy cselédet a baleset következtében a munkaadó terhére kórházban ápolták, a kórháznak kifizetett ápolási díjat az Intézet a munkaadónak megtéríti. Nincs azonban a munkaadónak ilyen követelési joga, ha a baleset az ő hibájából következett be.⁷⁰⁾

(7) Ha a munkaadó nem teljesíti a munkással szemben fennálló említett kötelezettségeit, a gyógykezelésről és a segélyezésről a munkaadó terhére az Intézet gondoskodik. Ilyen esetben a munkaadónak az Intézettel szemben akkor sincs követelése, ha a baleset nem az ő hibájából következett be.⁷¹⁾

(8) Ha a baleset okozta munkaképtelenség 10 hétnél tovább tart, a biztosított a 11. héttől, és ha gazdasági cseléd a biztosított: a negyed év elteltétől kezdve évi 288 P járadékra van igénye, amely a munkaképesség részleges csökkenése esetében ennek arányában apad. 25%-nál alacsonyabb munkaképtelenség esetében nem jár segély.⁷²⁾

(9) Ha a biztosított a baleset következtében nemcsak keresésképtelenné, hanem magával tehetetlenné is vált, aki állandó ápolásra vagy gondozásra szorul, ennek tartamára még évi 144 P *tehetetlenségi pótlékot* is kap.⁷³⁾

(10) Ha a biztosított a baleset következtében meghal, családja egyszerismindenkorra 800 P *baleseti haláleseti segélyt* kap; azonfelül a 16. életévét még be nem töltött egy vagy két gyermek mindenike után 100—100 P-t, a további gyermekek min-

68) 1900:XVI. tc. 13. §. (2), 1912:VIII. tc. 7. §. (1), 157.800/1938. F. M. 3. §. 69) 1900:XVI. tc. 14. §., 1912:VIII. tc. 7. §. (1), 157.800/1938. F. M. 3. §. 70) 1900:XVI. tc. 15. §. (1), (2), 1912:VIII. tc. 7. §. (2). 71) 1900:XVI. tc. 15. §. (3). 72) U. o. 16. §., 1912:VIII. tc. 8. §., 157.800/1938. F. M. 4. §. (1). 73) 157.800/1938. F. M. 3. §. (2), 8. §.

denike után 200—200 P-t. Ha a 16. éven aluli gyermekek szülötlen árvák, haláleseti segélyük egyszersmindenkorra 400—400 P.⁷⁴⁾

(11) A házastárs és gyermekek hátrahagyása nélkül elhalt tagnak eltartásra szoruló szülei, ha eltartásra kötelezhető és arra képes más hozzátartozójuk nincs, fejenként egyszersmindenkorra 400 P baleseti haláleseti segélyben részesülnek. Ha a baleset következtében elhalt tagnak sem házastársa, sem gyermeke, sem eltartásra szoruló szülője nincs, utána 120 P temetési segély jár.⁷⁵⁾

(11) Ha a haláleseti segélyre jogosított házastárs férjének elhalálzásakor 40-ik életévét betöltötte, vagy ha szülötlen árva maradt hátra, az Intézet köteles az illetékes községi járadékbizottságot meghallgatni. Ha ennek véleménye szerint a hátramaradottak létfenntartását a járadékszerű szolgáltatás megfelelőbben biztosítja, az Intézet — az érdekeltek hozzájárulásával — baleseti haláleseti segély helyett járadékot (baleseti özvegyi járadék, nevelési segély, baleseti árvajáradék) és temetési segélyt adhat.⁷⁶⁾

(12) A baleseti özvegyi járadék évi 144 P; — ehhez a 16. életévét be nem töltött első és második gyermek után évi 24—24 P, a további gyermekek után évi 36—36 P nevelési segély jár. A szülötlen árva baleseti árvajáradéka 16. életévének betöltéséig évi 60 P. Ha az özvegy férjhez megy, az özvegyi járadékot be kell szüntetni; a férjhezment özvegy pedig — a baleseti özvegyi járadék fejében már felvett összeg levonásával — 800 P, de legalább 144 P végkielégítést kap. A nevelési segély azonban a férjhezmenetel után is jár. A temetési segély 60 P.⁷⁷⁾

(13) Nevelési segély jár a 16. életévét betöltött gyermek után is, ha a gyermek testi vagy szellemi fogyatkozása miatt keresésképtelen, és jövedelme vagy eltartását szolgáló vagyona nincs. 16. életévének betöltése után, de legfeljebb 24. évének betöltéséig, folyósítható a nevelési segély (baleseti árvajáradék) olyan gyermek után is, aki hivatásbeli kiképzésben részesül, vagy jó előmenetellel iskolai tanulmányokat folytat.⁷⁸⁾

(14) Ha az, aki az Intézetnek 10 év óta tagja, baleset nélkül előreláthatólag mindenkorra munkaképtelenné vált, életfogytáig, ill. munkaképességének visszanyeréséig havi (20 K) segélyt kap.⁷⁹⁾

(15) Aki 65. életévét betöltötte, 10 évi tagság után — munkaképességére tekintet nélkül — olyan összegű járadékot kap, aminőre betöltött tagsági évei szerint keresésképtelenség esetében volna joga.⁸⁰⁾

74) 157.800/1938. F. M. 5. §. (1). 75) 1900:XVI. tc. 17. §., 1912:VIII. tc. 9. §., 157.800/1938. F. M. 5. §. 76) U. o. 6. §. (1). 77) U. o. 6. §. (2)—(5). 78) U. o. 7. §. 79) 1900:XVI. tc. 18. §. 80) U. o. 19. §., 1912:VIII. tc. 2. §. (3).

(16) Ha a tűzharcos az 1914—1918. évi világháborúban katonai szolgálatra bevonulását megelőzően I. vagy II. csoportbeli tagja volt az Orsz. Mezőgazdasági Biztosító Intézetnek, ellátásának megállapítása céljából háborús katonai szolgálatának idejét be kell számítani, tekintet nélkül arra, hogy tagsági díját erre az időre megfizette-e.⁸¹⁾

(17) A II. csoportbeli rendes tagok segélyezésére az I. csoportbeli rendes tagok segélyezésére megállapított rendelkezések irányadók, azonban a II. csoportbeli rendes tagok, ill. jogutódjuk baleset nélkül beállott munkaképtelenség vagy halál, továbbá a 65. életév betöltése esetében az I. csoportbelieket megillető összegnek csak felét kapják.⁸²⁾

(18) Az Intézet központi igazgatósága különös méltánylást érdemlő esetekben, a segélyösszegek felemelésére rendelt külön tartalékalap jövedelméből rendkívüli segélyt adhat annak az I. és II. csoportbeli tagnak, akit tartós betegsége képtelenné tett arra, hogy valamely szabályszerű szerződéssel elvállalt munkáját teljesítse és e miatt magát és családját nem tudja eltartani.⁸³⁾

B) A III. csoportbeli rendes tagok után járó segélyek. (1) A III. csoportbeli tag családját megillető segély magassága a szerint van megállapítva, hogy hány éves volt a biztosított akkor, amikor őt a tagok közé felvették.⁸⁴⁾

(2) Az olyan III. csoportbeli tag családját, akit előzetes orvosi vizsgálat alapján vettek fel a tagok közé, a segély akkor is megilleti, ha a tag már a felvételi díjnak és a tagsági díj első esedékes részletének megfizetése után meghal. Annak a családja ellenben, aki orvosi vizsgálat nélkül vétette fel magát a tagok közé, segélyre csak akkor tarthat igényt, ha az elhalt tag a tagsági díjakat már legalább 2 éven át fizette. Ha az ilyen tag a felvételtől számított 2 éven belül meghal, az Intézet családjának csak a befizetett díjakat fizeti vissza kamat nélkül.⁸⁵⁾

C) A IV. csoportbeli tagok után járó segély. (1) A IV. csoportbeli tagok után járó segély magassága a szerint van megállapítva, hogy a biztosított a belépéstől számított hány év mulva tölti be a kitűzött életkorát.⁸⁶⁾ A tűzharcos világháborúbeli katonai szolgálata, ha az Intézetnek már korábban nyugdíjsorozatbeli tagja volt, akkor is beszámít, ha tagsági díját erre az időre nem fizette.⁸⁷⁾

(2) A segélyt a biztosítottnak fizetik ki, ha azt önmagának biztosította; egyébként annak, akinek a javára a biztosítás történt.⁸⁸⁾

D) Az V. (nyugdíj-) csoportbeli tag után járó segély. (1) Ha a nyugdíjsorozatbeli tag 10 évi tagság után olyan mértékben

81) 1938:IV. tc. 11. §. (2). 82) 1900:XVI. tc. 21. §. 83) 1902:XIV. tc. 6. §. 84) U. o. 12. §. 85) U. o. 11. §. 86) U. o. 15. §. 87) 1938:IV. tc. 11. §. (2). 88) 1902:XIV. tc. 16. §.

válik — előreláthatólag mindenkorra — munkaképtelenné, hogy a megfelelő átlagos keresménynek egyharmadát sem tudja megkeresni, az Intézettől életfogytáig, ill. munkaképességének visszanyeréséig, utólagos részletekben, járadékot kap, amely az évi 240 K-t nem haladhatja meg. A 10 évi tagság után beálló munkaképtelenség esetében a járadék évi 60 K, azután annyszor 6 K-val több, ahány évvel tagsága a 10 évet meghaladja.⁸⁹⁾ Ezek az összegek ma pengőben vannak megállapítva.

(2) Ha a nyugdíj csoportbeli tag 10 évi tagság után meghal, családja egy évi összegét kapja annak a járadéknak, amely a tagot megilletné. Ha pedig a halál 10 évi tagság előtt következne be, a család egyszersmindenkorra szóló segélyként a befizetett tagsági díjak felét kapja; de ha a tag 2 évi tagsági idő után 14 éven aluli gyermek hátrahagyásával hal meg, a segély 100 K-nál kevesebb nem lehet. Ha a tag házastárs és gyermek hátrahagyása nélkül hal meg, a temetés címén nyújtandó segély 50 K-t nem haladhat meg.⁹⁰⁾

(3) A nyugdíj csoportbeli tag, ill. jogutódja, baleset és baleset okozta rokkantság vagy halál esetében ugyanolyan segélyre jogosult, mint az I. csoportbeli rendes tagok.⁹¹⁾

(4) Ha a nyugdíj csoportnak olyan munkavállaló a tagja, aki a gazdasági munkavállalók öregségi biztosítására van kötelezve, és az erre a csoportra megállapított várakozási időt eltöltötte, kívánságára őt az Intézet a díjak továbbfizetése alól felmenti azzal a joggal, hogy a biztosítási szolgáltatás megnyílt idejében a biztosított a befizetéseinek megfelelő szolgáltatásban részesül. A várakozási időt még el nem töltött tag e helyett a javára befizetett tagsági díjak kamatmentes visszatérítését kérheti.⁹²⁾

E) A rendkívüli tagok és a gazdasági cselédek után járó szolgáltatások. (1) A rendkívüli tagok után csak baleset, továbbá baleset okozta rokkantság, és halál esetében jár segély, mégpedig az I. csoportbeli rendes tagokra irányadó rendelkezések szerint.⁹³⁾

(2) Ugyanez áll azokra a gazdasági (külső) cselédekre, akik nem tagjai az Intézettnek, de utánuk a munkaadó köteles hozzájárulás fizetésére.⁹⁴⁾

89) 1912:VIII. tc. 2. §. (1), (2). 90) U. o. 3. §. 91) U. o. 4. §. 92) 1938:XII. tc. 34. §. (4). 93) 1902:XIV. tc. 22. §. 94) U. o. 23. §.

66. §. A gazdatisztek öregségi, rokkantsági és haláleseti kötelező biztosítása.

(1. Biztosítási kötelezettség 313. — 2. Bejelentés 314. — 3. Biztosítási osztályok 314. — 4. Biztosítási díj 314. — 5. Önkéntes biztosítás 315. — A) Önkéntes továbbbiztosítás 315. — B) Önkéntes többletbiztosítás 315. — C) Öregségi különbiztosítás 316. — 6. Viszonosság 316. — 7. Szolgáltatások 317. — A) Öregségi és rokkantsági nyugdíj 317. — B) Özvegyi nyugdíj 318. — C) Nevelési segély 319. — D) Rendkívüli szolgáltatások 319.)

1. Biztosítási kötelezettség. (1) Minden gazdatiszt öregségi, rokkantsági és haláleseti biztosítási kötelezettség alá esik, kivéve azt, aki a törvény hatálybalépte idejében (1937. júl. 1., 1. 55.000/1937. F. M. 1. §.) 60-ik életévét már betöltötte, vagy e törvény alapján öregségi nyugdíjat élvez, vagy az állami alkalmazottakra irányadó ellátási szabályok alá esik, vagy e törvény hatálybaléptéig már szerzett nyugdíjra követelést vagy várományt, vagy akinél a gazdatiszti szolgálat csak mellékfoglalkozás.¹⁾

(2) *Gazdatiszt* az, aki másnak a gazdaságában a gazdasági igazgatás, kezelés, vagy ellenőrzés rendszerinti tennivalóinak fizetésért való ellátására szerződik. A biztosítási kötelezettség szempontjából *gazdaságnak* kell tekinteni az erdei termelés (erdőgazdaság), az állattenyésztés, a halászat, a kert- és szőlőművelés, a selyemtenyésztés és a méhészet körébe tartozó üzemekeket, és *gazdatisztnak* az ilyen üzemekeket, vagy túlnyomóan ezek ügyeit intéző egyesületeknél alkalmazott tisztviselőket is. Az utóbbiakra vonatkozóan a társadalombiztosítás öregségi stb. biztosítása 1937. jún. 10-én megszűnt, és járulékartalékaikat az Intézethez át kellett utalni.²⁾

(3) Ha a munkaadó és a gazdatiszt közt nyugdíjra vonatkozólag volt valaminő megállapodás, ez megszűnik, feltéve hogy a törvény hatályba léptéig a gazdatiszt még nem szerzett követelést vagy várományt. A gazdatiszt ilyenkor a törvény hatálybaléptétől számított 1 év elteltével követelheti, hogy a munkaadó neki akkora összeget fizessen ki, amely a munkaadó által a megállapodásban ígért hozzájárulásoknak, valamint a gazdatiszt részéről teljesített befizetéseknek és mindezek 4%-os kamatos kamatainak megfelel. Ha pedig a megállapodás szerint a gazdatiszt nem volt köteles befizetéseket teljesíteni, vagy a megállapodásban a munkaadó nem ígért hozzájárulást, a gazdatiszt az 1 év elteltével legalább olyan összeg kifizetését követelheti, amely ahhoz szükséges, hogy a törvény hatálybalépte előtt a munkaadónál eltöltött szolgálata összes fél éveire vonatkozóan az I. biztosítási osztály alapján önkéntes többletbiztosítást létesíthessen.³⁾

1) 1936:XXXVI. tc. 2. §. (1), 55.000/1937. F. M. 3—6. §. 2) 1900:XXVII. tc. 1. §., 1936:XXXVI. tc. 30. §., 55.000/1937. F. M. 3. §. 3) 1936:XXXVI. tc. 2. §. (2).

2. Bejelentés. (1) A munkaadó köteles a törvény hatálybaléptétől, ill. a szolgálatbalépéstől számított 15 nap alatt bejelenteni az Intézetnél minden biztosítási kötelezettség alá eső gazdatisztját mindennemű javadalmazásával és a természetbeni javadalmazás pénzértékével együtt, továbbá a javadalmazás változását, valamint a szolgálatból kilépést.⁴⁾

(2) A természetbeni járandóság értékére a tőzsdei árfolyam irányadó. A tőzsdén nem jegyzett, valamint a viszonylagosan meghatározott javadalmazás (haszonrészesedés, jutalék stb.) értékének megállapítására a munkaadó és a gazdatiszt egyetértő becslése irányadó, és ettől az Intézet csak akkor térhet el, ha a becslés a szokásostól feltűnően különbözik.⁵⁾ A földművelésügyi miniszter azonban az egyenérték megállapítását másképp is szabályozhatja, és az érdekeltek bevonásával döntőbizottsági eljárást is rendszeresíthet.⁶⁾

(3) Be kell továbbá jelenteni a szolgáltatás szempontjából jelentős eseményeket is. Az életbenléte és az igényjogosultság fennállását évenként igazolni kell.⁷⁾

3. Biztosítási osztályok. A gazdatisztek — javadalmazásuk mértékéhez képest — I—IX. biztosítási osztályba kell sorozni. Azon az alapon, hogy a természetbeni javadalmazásnak pénzbeli egyenértéke változik, nincs helye más biztosítási osztályba áthelyezésnek; a földművelésügyi miniszter azonban kivételt tehet.⁸⁾

4. Biztosítási díj. (1) A biztosítási díjat a munkaadó fél-évenként előre: január és július 1-én, ill. a szolgálatba lépés napján köteles megfizetni, mégpedig az egész félévre akkor is, ha a gazdatiszt félév közben kilép a szolgálatból, vagy ha félév közben lép szolgálatba. Ha a korábbi munkaadó az utóbbi esetben már megfizette a félévi biztosítási díjat, azt az új munkaadó sem megfizetni, sem a korábbi munkaadónak megtéríteni nem köteles. Tíz napot meghaladó fizetési késedelem esetében 6% késedelmi kamattal jár.⁹⁾

(2) A biztosítási díj az I. biztosítási osztályban fél-évenként 72 P, minden következő biztosítási osztályban 36 P-vel nagyobb az előző biztosítási osztály díjánál. A biztosítási díj a szerint a biztosítási osztály szerint jár, amelybe a biztosított a naptári félév első napján tartozott.¹⁰⁾

(3) A munkaadó a biztosítási díj felét az esedékességtől számított 1 év alatt levonhatja a gazdatiszt javadalmazásából; ezen felül azonban semmit sem szabad levonnia. Az ezzel ellenkező megállapodás semmis, és a gazdatiszt a levont összegnek

4) 1936:XXXVI. tc. 3. §., 55.000/1937. F. M. 7., 10—13. §. 5) 1936:XXXVI. tc. 4. §. (2). — 6) U. o. 4. §. (4). 7) 55.000/1937. F. M. 44. §. 8) 1936:XXXVI. tc. 4. §. (1), (3), 55.000/1937. F. M. 14., 15. §. 9) 1936:XXXVI. tc. 5. §. (1), (3), (4), 55.000/1937. F. M. 16—21. §. 10) 1936:XXXVI. tc. 5. §. (2).

és törvényes kamatainak megtérítését akkor is követelheti, ha a levonásba beleegyezett. Az ilyen követelést a szolgálati jogviszony megszűnésétől számított 1 éven túl nem lehet érvényesíteni.¹¹⁾

5. Önkéntes biztosítás. A) Önkéntes tovább-biztosítás. (1) Az a gazdatiszt, aki állását elvesztette, a biztosítási díjak továbbfizetésével — egészségi állapotára tekintet nélkül — folytathatja biztosítását annak, vagy annál alacsonyabb biztosítási osztálynak az alapján, amelybe utolsó kötelező biztosításában tartozott. Ez az *önkéntes tovább-biztosítás*. Magasabb biztosítási osztályt is választhat, de csak akkor, ha még nem töltötte be 55-ik életévét, és egészségi állapota alkalmas magasabb osztályú biztosításra. Az állás elvesztését követő első esedékességtől számított 1 év eltelle után nem lehet többé önkéntes tovább-biztosítást kezdeni.¹²⁾

(2) Az önkéntes tovább-biztosítás joga nem illeti meg azt, akinél a gazdatiszti szolgálat nem élethivatás, — továbbá azt, aki olyan alkalmazásba lép, amelynek alapján a társadalombiztosítás körébe tartozó öregségi biztosítási kötelezettség alá esik, vagy olyan munkaadónál teljesít szolgálatot, aki a biztosítási kötelezettség alól mentes.¹³⁾

(3) Az önkéntes tovább-biztosítási díj is fél-évenként, január és július 1-én esedékes. 30 napot meghaladó késedelem esetében 6% késedelmi kamattal jár; 1 évet meghaladó késedelem esetében pedig az önkéntes tovább-biztosításra való jog megszűnik.¹⁴⁾

B) Önkéntes többletbiztosítás. (1) A biztosítási kötelezettség alá eső gazdatiszt növelheti a biztosítási szolgáltatásokat azzal, hogy az utána befizetett biztosítási díjakat a kötelező biztosításban, vagy az önkéntes továbbbiztosításban előzőleg eltöltött fél-évekre vonatkozóan kiegészíti. Ez az *önkéntes többletbiztosítás*. A törvény hatálybaléptétől számított 3 év alatt önkéntes többletbiztosításnak volt helye olyan fél-évekre vonatkozóan is, amelyekben a biztosított a törvény hatálybalépte (1937. júl. 1.) előtt állott gazdatisztként alkalmazásban.¹⁵⁾

(2) A díjkiegészítés csak addig terjedhet, hogy a biztosított olyan helyzetbe kerüljön, mintha utána az említett fél-évekre fizették volna a biztosítási osztályának megfelelő biztosítási díjakat.¹⁶⁾

(3) A díjkiegészítés céljából fizetendő összeget egy táblázat szabja meg, amelyet a földművelésügyi miniszter a biztosított életkora szerint biztosítástechnikai módszerrel állapított meg, és

11) 1936:XXXVI. tc. 6. §. 12) U. o. 7. §. (1), 55.000/1937. F. M. 22. §. 13) 1936:XXXVI. tc. 7. §. (2). 14) U. o. 7. §. (3), 55.000/1937. F. M. 23—24. §. 15) 1936:XXXVI. tc. 8. §. (1), (2). 16) U. o. 8. §. (3).

törvényes felhatalmazás alapján — ügyviteli költségmegtérítés fejében — a díjkiegészítés 5%-ának fizetését is kötelezővé tette. A földművelésügyi miniszter a kedvezőtlen egészségi állapotú biztosítottak többletbiztosítására szigorúbb feltételeket állapíthat meg.¹⁷⁾

(4) Kedvező egészségi állapotú biztosított kívánhatja, hogy várakozási ideje szempontjából számításba jöjjön legfeljebb 10 olyan félév, amelyben a törvény hatálybalépte előtt gazdatisztként alkalmazásban állott, és amelyre önkéntes többletbiztosítást létesített.¹⁸⁾

C) Öregségi külön biztosítás. (1) Az öregségi nyugdíj — a várakozási idő eltöltése után — a 65. életév betöltésétől jár. Azonban már a 60. életév betöltésétől kezdve igényelhet nyugdíjat az, aki 50-ik életévének betöltése előtt és a kötelező biztosítási viszony kezdetétől számított 5 éven belül öregségi különbiztosítást létesített.¹⁹⁾ Ilyen biztosítás kötése esetében köteles a biztosított a kötelező biztosítás kezdetekor betöltött életkorának és a mindenkori biztosítási osztályának megfelelő összegű díjpótlékot, valamint 5%-os ügyviteli költségmegtérítést fizetni. Ezeknek tételeit táblázat állapítja meg.²⁰⁾

(2) Az öregségi különbiztosítás megszűnik: 1. a biztosított kívánságára; 2. ha a biztosított a díjpótlékkal 1 évet meghaladó késedelembe esik; 3. ha a biztosított díjtartalékát más intézethez át kell utalni, és a biztosított azt kívánja, hogy az öregségi különbiztosításra befizetett díjpótlékait az átutalási díjtartalékhoz csatolják. A megszűnt öregségi különbiztosítás alapján befizetett összegek 75%-át az 1. és 2. esetben a biztosítottnak vissza kell téríteni, a 3. esetben pedig az átutalási díjtartalékhoz kell csatolni.²¹⁾

6. Viszonosság. (1) Az Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézet és a társadalombiztosítási intézetek közt viszonyosság áll fenn. Ennélfogva a különféle biztosításokban (alkalmazásokban) eltöltött időket össze kell számítani, és alkalmazás-változtatás esetében a járulék-, ill. díjtartalékot az illetékes intézethez átutalni, feltéve hogy az igényjogosultság még nem állott be a biztosítási szolgáltatásra (ellátásra).²²⁾ Az átutalandó járuléktartalék összegét táblázat mutatja meg; — az egyebükt eltöltött időből pedig annyit kell számításba venni, amennyi teljes félévekre elosztható.²³⁾

(2) A fokozódó járadékrész összegének megállapítása szempontjából az átutalt díjtartalék fejében számításba kell venni azokat a biztosítási díjakat is, amelyeket a biztosított után az In-

17) 1936:XXXVI. tc. 8. §. (4), 55.000/1937. F. M. 31., 33., 34. §. 18) 1936:XXXVI. tc. 8. §. (5). 19) 1936:XXXVI. tc. 12. §. (1), 55.000/1937. F. M. 25. §. (1), 36. §. (2). 20) 55.000/1937. F. M. 25., 26. §. 21) U. o. 29. §. 22) 1936:XXXVI. tc. 9. §. (1). 23) U. o. 9. §. (2).

tézetnél fizettek be; — a várakozási idő szempontjából pedig az Intézetnél eltöltött időt is.²⁴⁾

(3) Az Intézet — valamennyi érdekelt megegyezésével — átvehet a kötelező biztosításra olyan gazdatisztket is, aki a törvény hatálybalépéséig szerződés alapján nyugdíjra szerzett várományt, de ezt még nem követelheti.²⁵⁾

7. Szolgáltatások. (1) A járadékszerű szolgáltatásokra való igényjogosultság előfeltétele 20 félévi várakozási idő eltöltése. Ebbe a 20 félévbe — a megszakításokra tekintet nélkül — beszámítanak mindazok a félévek: a) amelyekre biztosítási díjat kellett fizetni; b) amelyekben az önkéntes tovább-biztosításban a biztosítási díjat befizették; c) amelyeket a biztosított — kötelező biztosításban más intézetnél töltött el; d) amelyeket az önkéntes többletbiztosításban számításba vettek.²⁶⁾

(2) Azt, aki a várakozási időt betöltötte, a szolgáltatásokra való igény szempontjából akkor is biztosítottnak kell tekinteni, ha 65. életévének betöltésekor, rokkanttá válásakor, vagy halálakor sem biztosítási kötelezettség alá nem esett, sem önkéntes továbbfizetés útján nem volt biztosítva, de díjtartaléka az Intézetnél fennállott.²⁷⁾

(3) Rokkantsági nyugdíjat nem kap az, aki rokkantságát szándékosan maga okozta; sem özvegyi nyugdíjat, vagy nevelési segélyt nem kap az, aki a biztosított (nyugdíjas) halálát szándékosan, vagy súlyos gondatlanságból okozta.²⁸⁾

(4) A gazdatisztket rendes szolgáltatásként öregségi és rokkantsági nyugdíj, özvegyeiket özvegyi nyugdíj, gyermekeiket pedig nevelési járulék illeti. Rendkívüli szolgáltatás a végkielégítés és a rendkívüli segély.

A) Öregségi és rokkantsági nyugdíj. (1) Az öregségi nyugdíj a 65-ik, ill. öregségi külön biztosítás esetében már a 60-ik életév betöltésétől jár.²⁹⁾

(2) Rokkantsági nyugdíj az állandó rokkantság beálltától jár. Rokkant a törvény szempontjából az, aki egészségének megromlása, vagy testi fogyatkozása miatt gazdatisztki munkakörben nem képes megszerezni a hozzá hasonló képzettségű, beosztású és gyakorlati jártasságú gazdatisztk rendszerinti javadalmazásának egyharmadát.³⁰⁾

(3) Az öregségi és a rokkantsági nyugdíj nyugdíjtörzsből és fokozódó nyugdíjrészből áll. A nyugdíjtörzs évi 120 P, a fokozódó nyugdíjrész pedig évenként 19%-a azoknak a (kötelező és önkéntes tovább-biztosításban) befizetett díjaknak, amelyeket a biztosított javára a folyósításig befizettek, valamint az önkéntes

24) 1936:XXXVI. tc. 9. §. (3). 25) U. o. 10. §. 26) U. o. 11. §. 27) U. o. 12. §. (4). 28) U. o. 15. §. 29) U. o. 12. §. (1), 55.000/1937. F. M. 25., 26., 36. §. 30) 1936:XXXVI. tc. 12. §. (2), 55.000/1937. F. M. 37. §.

tovább-biztosításban és járuléktartalék fejében a biztosított jávára írt összegeknek.³¹⁾

(4) Ha legalább 3 olyan gyermek van, akik után nevelési segély járna, az öregségi és a rokkantsági nyugdíjhoz gyermekenként 5% *gyermeksegély* jár; a nyugdíj azonban a gyermeksegéllyel együtt nem haladhatja meg a törvényben megállapított összegeket.³²⁾

(5) Öregségi és rokkantsági nyugdíj együtt nem jár; ezért az, aki rokkantsági nyugdíjának folyósítása után biztosítási kötelezettség alá esett, a nyugdíjra való igényjogosultságának megnyíltakor a rokkantsági nyugdíj helyett öregségi nyugdíjat igényelhet.³³⁾

B) *Özvegyi nyugdíj.* (1) Az özvegyi nyugdíj fele annak az öregségi vagy rokkantsági nyugdíjnak, amely a biztosítottnak járt, vagy halálakor járt volna.³⁴⁾

(2) Özvegyi nyugdíj illeti a várakozási idő betöltése után elhalt biztosítottnak: a) özvegyét, ha házasságuk legalább 2 évig tartott, és az elhalálozáskor együtt éltek, vagy az együttélés nem a nő hibájából szűnt meg; b) az elvált özvegyet, ha házasságuk legalább 2 évig tartott, az a biztosítási viszony megkezdése után szakadt meg, de az együttélés nem a feleség hibájából szűnt meg, és a volt házastárs nem ment férjhez.³⁵⁾

(3) Megilleti az özvegyi nyugdíj az elhalt öregségi vagy rokkantsági *nyugdíjas* özvegyét, ill. volt házastársát is, ha a házasságot legalább két évvel az öregségi vagy rokkantsági nyugdíjigény megnyílt előtt kötötték; — ha azonban a biztosított a házasságkötéskor 50-ik életévét már betöltötte, az özvegyi nyugdíjigény megszerzéséhez szükséges, hogy a házasságot legalább 5 évvel előbb kötötték legyen a biztosított nyugdíjigényének megnyílt előtt, és hogy a korkülönbség ne legyen 20 évnél nagyobb a házastársak közt.³⁶⁾

(4) A házasság fennállásának időtartamára és a korkülönbségre vonatkozó megszorítások nem érvényesek, ha a házasságból gyermek született.³⁷⁾

(5) Ha az özvegyen kívül elvált nő is igényjogosult az özvegyi nyugdíjra, ezt közöttük egyenlően fel kell osztani; az elvált nőre eső rész azonban nem haladhatja meg a neki járt tartásdíjat, a többlet az özvegyet illeti.³⁸⁾

(6) Az özvegyi nyugdíjra való jogosultság annak a hónapnak a végével megszűnik, amikor az özvegy ill. elvált házastárs férjhez megy; a férjhez ment özvegyet (házastársat)

31) 1936:XXXVI. tc. 16. §. (1). 32) U. o. 16. §. (4). 33) U. o. 12. §. (3). 34) U. o. 16. §. (2). 35) U. o. 13. §. (1). 55.000/1937. F. M. 38. §. 36) 1936:XXXVI. tc. 13. §. (2). 37) U. o. 13. §. (3). 38) U. o. 13. §. (4).

azonban egy évi nyugdíjának megfelelő összegű végkielégítés illeti.³⁹⁾

C) *Nevelési segély.* (1) Nevelési segély jár a várakozási idő betöltése után meghalt biztosított, ill. nyugdíjas 18 éven aluli, önálló keresettel nem rendelkező kiskorú árvájának, valamint 18 évet meghaladott kiskorú árvájának is, ha főiskolai tanulmányokat folytat. A mostohagyermeket is az elhalt árvájának kell tekinteni.⁴⁰⁾

(2) A nevelési segély egyenként 30%-a, a szülőtlén árváké 60%-a az özvegyi nyugdíjnak, de nem haladhatja meg ennek 100%-át, szülőtlén árváké 200%-át. A szükséges csökkentést az árvák egyenlő arányban viselik.⁴¹⁾

D) *Rendkívüli szolgáltatások.* (1) Ha a biztosított gazdasízt ellátásra igényt adó végleges alkalmazásba lép, vagy önálló gazdálkodásba (vállalkozásba) fog akkor, amikor még nem töltötte be a várakozási időt, *végkielégítésképpen* 80%-át kapja annak az összegnek, amely a fokozódó nyugdíjrész kiszámításának alapjául szolgál.⁴²⁾

(2) Ha a biztosított a várakozási idő betöltése előtt megrokkann vagy meghal, őt magát, ill. özvegyét és gyermekeit *rendkívüli segélyben* lehet részesíteni, amely nem haladhatja meg 80%-át annak az összegnek, amely a fokozódó nyugdíjrész kiszámításának az alapjául szolgál.⁴³⁾

(3) Ha az igényjogosult a földművelésügyi miniszter engedélye nélkül állandóan külföldön tartózkodik, a szolgáltatás a visszaköltözésig *szünetel*. Ha a külföldön tartózkodó igényjogosult idegen állampolgár, őt a szolgáltatások 1 évi összegével *végkielégíteni* lehet, ha csak a viszonyossággal vagy nemzetközi egyezményvel nem ellenkezik.⁴⁴⁾

67. §. A gazdasági munkavállalók kötelező öregségi biztosítása.

(1. Biztosítási kötelezettség 319. — 2. Önkéntes biztosítás 320. — 3. A korábban vállalt kötelezettségek 321. — 4. Biztosítási járulékok 321. — 5. A birtokosok hozzájárulása 322. — 6. A törvényhatóságok hozzájárulása 322. — 7. Állami hozzájárulás 322. — 8. Szolgáltatások 323. — A) Öregségi járadék 323. — B) Haláleseti segély 324. — C) Az igényjogosultság megállapítása 324. — 9. Viszonyosság 325. — 10. Átmeneti rendelkezések 325.)

1. Biztosítási kötelezettség. (1) Az a *férfi* gazdasági munkavállaló, aki életének 18-ik évét betöltötte, öregség esetére biztosítási kötelezettség alá esik. A biztosítást az Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézet látja el.¹⁾

39) 1936:XXXVI. tc. 13. §. (4). 40) U. o. 14. §. 41) U. o. 16. §. (3). 55.000/1937. F. M. 39. §. 42) 1936:XXXVI. tc. 17. §. (1). 43) U. o. 17. §. (2). 44) U. o. 18. §.

1) 1938:XII. tc. 1. §.

(2) Gazdasági munkavállalónak kell tekinteni a mező- és erdőgazdaság, szőlészet, kertészet, állattenyésztés, vadászat, halászat, méhészet és selymészet körében részért, szakmány- vagy napibéért szerződött munkást, segédmunkást és napszámost, dohánykertészt, gazdasági cselédet (szegődményes iparost), és a gazdasági cseléd módjára alkalmazott szegődményes gépészt, továbbá a vízitársulatoknál (öblözeteknél), vagy a földművelésügyi tárca keretében házi kezelésben végzett munkánál alkalmazott munkavállalót.²⁾

(3) Nem esik biztosítási kötelezettség alá az a gazdasági munkavállaló: a) aki olyan földbirtok tulajdonosa, amelynek kataszteri tiszta jövedelme 20 K-t, területe pedig 2 katasztrális holdat meghalad; b) akinek egyéb keresete meghaladja a gazdasági munkavállalói jövedelmét; c) aki a munkaadóval közös háztartásban élő házastársa, fel- vagy lemenő ágon rokona, örökbe-fogadott vagy mostoha gyermeke, testvére és mindezek házastársa; d) aki e törvény vagy más társadalombiztosítási törvény alapján öregségi járadékot kap, ill. arra igényjogosult; e) aki 65-ik — ha tűzharcos: 63-ik — életévének eléréséig nem töltheti be a 15 évi várakozási időt, ha csak maga nem kéri, hogy biztosítási kötelezettség alá vonják.³⁾

(4) A földművelésügyi miniszter a tárcája keretében házi kezelésben végzett munkálatoknál alkalmazottak egyes csoportjainak és hozzátartozóiknak öregség, rokkantság, özvegyiség és árvaság esetére szóló ellátását, ha rájuk az állami alkalmazottakra vonatkozó jogszabályok nem terjednek ki, a bel- és a pénzügyminiszterrel egyetértve száablyozza.⁴⁾

(5) Az a munkavállaló, aki biztosítási kötelezettség alá esik, lakóhelye községi előljáróságától *biztosítási könyvet*, — az pedig, aki nem esik biztosítási kötelezettség alá, *igazolványt* kap. A munkaadó követelheti a munkaviszony megkezdésekor, hogy a munkavállaló a biztosítási könyvet, ill. az igazolványt neki átadja; azt azonban — a munkavállaló kívánságára — neki vissza kell adni.⁵⁾

2. Önkéntes biztosítás. (1) A biztosítási kötelezettség megszűnése után önkéntes továbbfizetéssel folytathatja a biztosítást az, akinek főfoglalkozása továbbra is gazdasági munka. Ez az *önkéntes továbbbiztosítás*. Nem folytathatja azonban a biztosítást önkéntes továbbfizetéssel az, aki olyan munka- (szolgálati) viszonyba lép, amelyben egyéb társadalombiztosítási törvény alapján esik öregségi biztosítási kötelezettség alá.⁶⁾

(2) A gazdasági munkavállalók kötelező öregségi biztosí-

2) 1938:XII. tc. 2. §., 87.000/1938. F. M. 2. §. 3) 1938:XII. tc. 3. §., 87.000/1938. F. M. 3. §. 4) 1938:XII. tc. 36. §. 5) U. o. 4. §., 87.000/1938. F. M. 4—6. §. 6) 1938:XII. tc. 29. §. (1), (2).

tása alá eső munkavállaló önkéntes fizetésekkel fokozhatja öregségi járadékát. Ez az *önkéntes többletbiztosítás*.⁷⁾

(3) Az önkéntes biztosítás mindkét fájának: az önkéntes tovább-biztosításnak és az önkéntes többletbiztosításnak előfeltételeit, a fizetések és a biztosítási szolgáltatások mértékét, továbbá azt, hogy az önkéntes tovább-biztosításban eltöltött időt mennyiben lehet a kötelező biztosítás várakozási idejéhez hozzászámítani, végül ezeknek a biztosításoknak egyéb szabályait a földművelésügyi miniszter a pénzügyminiszterrel egyetértve állapítja meg.⁸⁾

3. A korábban vállalt kötelezettségek. (1) Ha a munkaadó korábban vállalt az öregségi járadékkal azonos minőségű szolgáltatást, a törvény hatályba léptétől (1938. aug. 1., I. 87.000/1938. F. M. 1. §. (1)) számított 1 év alatt bejelentette az Intézetnek, hogy a törvényes munkavállalói járulékot magára vállalja, és ebben az esetben olyan mértékben szabadult a korábban vállalt kötelezettség alól, amely megfelel az intézeti járulékok alapján a munkavállaló részére szerzett jogigény biztosítástechnikai egyenértékének, amit az Intézet díjmentesen köteles megállapítani.⁹⁾

(2) Ha a munkaadó olyan munkavállalójának, aki a törvény hatálybaléptekor 65-ik életévét már betöltötte, és a törvény átmeneti rendelkezései (1938:XII. tc. 12—15. §.) alapján járadékra jogosult, akár szerződés alapján, akár önként a törvény szerint járó járadéknak két és félszeresét meghaladó értékű öregségi ellátást ad, az Intézet a munkaadónak — kívánságára — évi 60 P-t folyósít.¹⁰⁾

(3) A korábban elvállalt szolgáltatást e §. alapján nem lehet csökkenteni.¹¹⁾

(4) Ha a biztosításra kötelezett munkavállaló a nyugdíj-csoport (I. 65. §. 3. (3)) tagja, és a várakozási időt már eltöltötte, kívánságára felmenthető a díjak továbbfizetése alól, és ebben az esetben a biztosítási szolgáltatás megnyílt idejében a befizetések megfelelő szolgáltatásban részesül; ha pedig a várakozási időt még nem töltötte be, kérheti, hogy a javára befizetett tagsági díjakat kamatmentesen visszatérítsék.¹²⁾

4. Biztosítási járulékok. (1) A gazdasági munkavállalók öregségi biztosítási járulékait a munkábalépés napjától a munka- (szolgálati) viszonynak megszűnéséig kell fizetni. A járulék összege naptári hetenkint — *a munkában töltött napok számára tekintet nélkül* — 20 fillér. Ha a munka legalább 1 hétig tart, a fizetésre a munkaadó, — különben a munkavállaló köteles; a

7) 1938:XII. tc. 29. §. (3). 8) U. o. 29. §. (4), 87.000/1938. F. M. 25—27. §. 9) U. o. 34. §. (1). 10) U. o. 34. §. (2). 11) U. o. 34. §. (3). 12) U. o. 34. §. (4).

munkaadó azonban levonhatja a fizetett járulékot, de a munkavállalónak csak az illető időszakra járó béréből vagy más ellenszolgáltatásból; — később már nem.¹³⁾

(2) A tartozatlanul lerótt járulékot az Intézet — kérelemre — kamatmentesen visszatéríti. Tartozatlan fizetés alapján nem lehet követelni szolgáltatást.¹⁴⁾

5. A birtokosok hozzájárulása. (1) A gazdasági munkavállalók kötelező öregségi biztosításáról szóló törvény (1938:XII. tc.) kötelezte a földadó alá eső ingatlanok tényleges birtokosait (haszonélvezőit, javadalmasait), hogy ezekhez a biztosítási költségekhez hozzájáruljanak. A gazdasági munkavállalók özvegyeinek járadékban részesítéséről szóló törvény (1939:XVI. tc.) pedig ennek a hozzájárulásnak a mértékét emelte.

(2) Mentésítették ezek a törvények a hozzájárulás alól olyan ingatlanok tulajdonosait (haszonélvezőit), amely ingatlanok kataszteri tiszta jövedelme 100 K-t nem halad meg. A 100 K-t meghaladó, de 150 K-t el nem érő kataszteri tiszta jövedelmű ingatlanok földadójának 5%-át, a 150 K és nagyobb jövedelmű ingatlanok földadójának pedig 18.25%-ról 25%-ra felemelt összegét kell hozzájárulásként fizetni.¹⁵⁾

(3) Az ugyanegy adófükönyvi számlán nyilvántartott ingatlanok kataszteri tiszta jövedelmét össze kell számítani.¹⁶⁾

(4) A hozzájárulás jogossága és mértéke ellen fellebbezni lehet a közig. bizottság adóügyi bizottságához, és ennek határozata ellen panasszal lehet fordulni a közig. bírósághoz.¹⁷⁾

(5) Tilos és semmis az olyan megállapodás, amely a hozzájárulást egészen vagy részben a munkavállalóra hárítja át.¹⁸⁾

(6) Haszonbérbe adott ingatlan után a hozzájárulás a tulajdonos és a haszonbérlet közt ugyanolyan arányban oszlik meg, mint ahogy a szerződés a köztartozások megosztását szabályozza.¹⁹⁾

6. A törvényhatóságok hozzájárulása. (1) A törvény kötelezi a törvényhatóságokat, hogy a gazdasági munkavállalók kötelező öregségi biztosításának költségeihez évi 950.000 P-vel hozzájáruljanak.²⁰⁾ A gazdasági munkavállalók özvegyeinek járadékban részesítéséről szóló törvény a törvényhatóságok hozzájárulását évi 1.200.000 P-re emelte.²¹⁾

(2) A hozzájárulási összeget az egyes törvényhatóságok közt — a földadó arányában — a belügyminiszter a földművelésügyi és a pénzügyminiszterrel egyetértve osztja meg.²²⁾

7. Állami hozzájárulás. Az Orsz. Mezőgazdasági Biztosító Intézet költségeihez és szolgáltatásaihoz az állam hozzájárulásának ismertetését l. 65. §. 7. alatt.

13) 1938:XII. tc. 17. §. (1)–(3). 14) U. o. 17. §. (5). 15) U. o. 18. §. (1), 1939:XVI. tc. 6. §. (1). 16) 1938:XII. tc. 18. §. (2). 17) U. o. 18. §. (4). 18) U. o. 18. §. (6). 19) U. o. 18. §. (7). 20) U. o. 20. §. 21) 1939:XVI. tc. 6. §. (2). 22) 1938:XII. tc. 20. §.

8. Szolgáltatások. (1) A gazdasági munkavállalók öregségi biztosításának szolgáltatásai: az öregségi járadék és a haláleseti segély.²³⁾

(2) A szolgáltatások előfeltétele, hogy a biztosított eltöltse a megszabott várakozási időt. A várakozási időbe azok a naptári évek számítanak be, amelyekben a biztosítási kötelezettség alapján legalább 15 hétre lerótták a járulékot.²⁴⁾

(3) A) Öregségi járadék. Öregségi járadékra jogosult az, aki 65-ik (ha tűzharcos: 63-ik) életévét betöltötte, és legalább 15 évi várakozási időt töltött el, feltéve, hogy járulékot nem utalták át más intézethez.²⁵⁾

(4) Az öregségi járadék: a) járadéktörzsből, b) járadéktörzspótlékból, és c) fokozódó járadékrészből áll.²⁶⁾

(5) A járadéktörzs évi 60 P. Ezt annyiszor 1 P 50 fillérrel kell csökkenteni, ahány naptári évben a munkavállaló 18-ik életévének betöltése és e törvény hatálybalépte után nem esett biztosítási kötelezettség alá, vagy amelyben utána 6 hétnél rövidebb időre róttak le járulékot. Nem csökkenthető a járadéktörzs olyan évek után, amelyekben a munkavállaló mindvégig keresetképtelen volt.²⁷⁾

(6) A járadéktörzspótlék évi 1 P 50 fillér minden olyan naptári év után, amelyre a biztosított javára biztosítási kötelezettség alapján legalább 25 hétre fizettek járulékot, vagy legalább 20 hétre fizettek járulékot és ezt önkéntes fizetéssel 25-re kiegészítették.²⁸⁾

(7) A fokozódó járadékrész a kötelező biztosításban évenként 20%-a annak az összegnek, amelyet az igényjogosultság megállapításáig járulék címen leróttak.²⁹⁾

(8) Ha a munkavállaló egy év alatt 2 hónapot meghaladó tartamú katonai szolgálatot teljesített, ez a szolgáltatás a biztosítás szolgáltatásai szempontjából úgy számít, mintha azt biztosítási kötelezettség alá eső munka- (szolgálati) viszonyban töltötte volna el, és utána erre az időre a járulékot lerótták volna. A katonai szolgálat ideje azonban a várakozási időbe nem számít be.³⁰⁾

(9) Az öregségi járadék azt a hónapot követő hónap első napjától jár, amelyben a járadékra jogosultság előfeltételei beállottak. A járadékot tőkével nem lehet megváltani, sem a jóhiszeműen felvett járadékrészleteket nem lehet visszakövetelni. A járadékrészletek folyósítását a földművelésügyi miniszter rendelettel állapítja meg.³¹⁾

(10) A földművelésügyi miniszter rendelettel szabályozza, hogy mikor lehet az öregségi járadékot az igényjogosult helyett

23) 1938:XII. tc. 5. §. 24) U. o. 6. §. 25) U. o. 7. §. (1). 26) U. o. 7. §. (2) 27) U. o. 7. §. (3), 87.000/1938. F. M. 23. §. 28) 1938:XII. tc. 7. §. (4). 29) U. o. 7. §. (5). 30) U. o. 7. §. (6), 87.000/1938. F. M. 23. §. 31) 1938:XII tc. 8. §. (1), 87.000/1938. F. M. 8–10. §.

aggok otthonának, menedékházának vagy olyan más intézetnek vagy személynek kifizetni, aki a járadékra jogosultat eltartja.³²⁾

(11) A járadék folyósított, de fel nem vett részleteire vonatkozó igény az esedékességtől számított 2 év alatt elévül. A járadék folyósításának nincs helye a kérelem előterjesztésétől számított 2 évet megelőző időre.³³⁾

(12) A járadék szünetel az egy hónapot meghaladó szabadságvesztésbüntetés kitöltése alatt; — az Intézet azonban kivételes esetben — a körülmények mérlegelésével — kiutalhatja a családnak a járadék méltányosan megállapított részét.³⁴⁾

(13) Három hónapnál hosszabb külföldi tartózkodás esetében a járadék a 3 hónapot meghaladó időre szünetel.³⁵⁾

(14) Ha az igényjogosult külföldinek öregségi járuléka külföldi tartózkodása miatt egy éven át szünetel, az Intézet egy évi járadék összegének megfelelő végkielégítést adhat.³⁶⁾

(15) A külföldi tartózkodáshoz fűzött következményeket nem lehet alkalmazni, ha azok nemzetközi egyezményvel ellentévesnek, vagy ha külföldi állam a magyar honossal szemben kedvezőbb eljárást követ.³⁷⁾

(16) B) Haláleseti segély. Haláleseti segély jár annak a halála esetében, aki: a) öregségi járadékra jogosult volt; b) aki öregségi járadékra nem volt ugyan jogosult, de a 15 évi várakozási időt eltöltötte, vagy e nélkül is, ha utána a halálát megelőző 5 év alatt legalább 2 naptári évben biztosítási kötelezettség alapján évenként 15 hétre járulékot leróttak.³⁸⁾

(17) A haláleseti segély törzsszege 30 P, amely 2 P-vel, de legfeljebb 60 P-ig emelkedik minden olyan naptári év után, amely a várakozási időbe beszámítható.³⁹⁾

(18) A haláleseti segély azt a hozzátartozót illeti, aki a temetésről gondoskodott. Ha a temetésről idegen gondoskodott, ennek — a haláleseti segély keretén belül — csak a valóban felmerült költségre van igénye, — a felesleg, vagy ha az, aki a temetésről gondoskodott, a költség megtérítésére nem tart igényt, az egész haláleseti segély az elhalttal halálakor együttelt özvegyet, és ha ilyen nincs: az elhalt gyermekeit illeti.⁴⁰⁾

(19) A haláleseti segélyre vonatkozó igény a hozzátartozókkal szemben a halálesettől számított 2 év alatt, idegenekkel szemben 3 hónap alatt elévül.⁴¹⁾

(20) C) Az igényjogosultság megállapítása. Az igényjogosultság megállapításának módozatait a fölmívelésügyi miniszter a belügyminiszterrel egyetértve szabályozza.⁴²⁾

32) 1938:XII. tc. 8. §. (2). 33) U. o. 8. §. (3). 34) U. o. 9. §. (1), 87.000/1938. F. M. 10. §. (2) a). 35) 1938:XII. tc. 9. §. (2), 87.000/1938. F. M. 10. §. (2) b). 36) 1938:XII. tc. 9. §. (3). 37) U. o. 9. §. (4). 38) U. o. 10. §. (1). 39) U. o. 10. §. (2). 40) U. o. 10. §. (3), 87.000/1938. F. M. 11. §. 41) 1938:XII. tc. 10. §. (4). 42) U. o. 23. §. (1).

9. Viszonosság. (1) A minisztérium rendelettel állapítja meg, hogy az ebben a törvényben és egyéb társadalombiztosítási törvényekben szabályozott biztosítások közt mennyiben áll fenn viszonzosság, hogy továbbá ezen az alapon melyik intézet milyen előfeltételek mellett nyújtja a szolgáltatásokat, és hogy az Intézet milyen elvek alkalmazásával utalja át a járuléktartalékokat (díjtartalékokat).⁴³⁾

10. Átmeneti rendelkezések. A törvény kivételes kedvező rendelkezéseket állapított meg azokra a gazdasági munkavállalókra, akik a törvény hatálybalépte idejében életük 50-ik, 60-ik és 65-ik életévüket már betöltötték.⁴⁴⁾

68. §. A gazdasági munkavállalók özvegyeinek járadékban részesítése.

(1. Igényjogosultság 325. — 2. A járadék folyósításának szünetelése 326. — 3. Az özvegyi járadék összege 326. — 4. A szolgáltatás teljesítése 326. — 5. Segély 326. — 6. Hatálybalépés 326.)

1. Igényjogosultság. (1) Özvegyi járadékra jogosult a gazdasági munkavállalónak 60-ik életévét betöltött özvegye, ha férje a 15 évi várakozási időt eltöltötte volt, vagy ha az átmeneti rendelkezések alapján szerzett öregségi járadékra jogosultságot.¹⁾

(2) Özvegyi járadékra jogosult a 60-ik életévét betöltött özvegy akkor is, ha 1954. jan. 1-je előtt (vagyis a törvény hatályának 15 évén belül) elhalt férje öregségi járadékra nem volt ugyan igényjogosult, de életének túlnyomó részében gazdasági munkavállaló volt, és utána a munkavállalói járulékot halálát megelőző minden naptári évben évenként legalább 15 hétre lerótták, az özvegy pedig akkor, amikor férje meghalt, 50-ik életévét már betöltötte.²⁾

(3) Özvegyi járadékra nincs igénye annak a nőnek, aki olyan férfival kötött házasságot, aki a házasságkötéskor már jogosult volt öregségi járadékra, vagy aki férjével két évnél rövidebb időt töltött házassági életközösségben, vagy akiről jogerős bírói ítélet állapította meg, hogy férjének halálát szándékosan idézte elő. A két évnél rövidebb házasság esetében is fennáll azonban az igényjogosultság, ha a házasságból gyermek született, vagy a házassággal a férj törvénytelen gyermeke törvényesített.³⁾

43) 1938:XII. tc. 11. §. 44) U. o. 12—15., 26. §., 87.000/1938. F. M. 12—15. §.

1) 1939:XVI. tc. 1. §. (1). 2) U. o. 1. §. (2). 3) U. o. 3. §.

(4) Elvált nő, ha nem ment újra férjhez, vagy az a nő, aki férjétől ennek halálát közvetlenül megelőzően egy évet meghaladó időn át különváltan élt, özvegyi nyugdíjat csak akkor kaphat, ha férjétől tartásdíjat kapott, vagy ha férjét bírói ítélet kötelezte tartásdíj fizetésére. Ha az özvegyen kívül elvált nő is van, aki özvegyi járadékra jogosult, közöttük az özvegyi járadékot egyenlő arányban meg kell osztani.⁴⁾

2. A járadék folyósításának szünetelése. (1) Az özvegyi járadék folyósítása szünetel, ha az özvegy férjhez megy. Ha a nő újra özvegyé válik és második férje után is jogosult özvegyi járadékra, részére a nagyobbik összegű járadékot kell folyósítani.⁵⁾

(2) Ha az özvegyi járadék folyósítása az özvegy újra férjhezmenetele miatt szünetel, és igényjogosult elvált nő is van, a szünetelés tartama alatt az egész özvegyi járadékot az elvált nő kapja.⁶⁾

3. Az özvegyi járadék összege. (1) Az özvegyi járadék összege fele annak az öregségi járadéknak, amelyre a meghalt férjnek igénye vagy várománya volt; de nem lehet kevesebb évi 60 P-nél az átmeneti rendelkezések alapján, vagy a kivételesen szerzett igényjogosultság esetében sem.⁷⁾

4. A szolgáltatás teljesítése. Az özvegyi járadékot — a gazdasági munkavállalók kötelező öregségi biztosítási ágának szolgáltatásaként — az Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézet fizeti ki.⁸⁾

5. Segély. Ha a megfigyelések, vagy az ötödéves biztosítás-technikai ellenőrző számítások eredményei azt mutatják, hogy a szolgáltatások alatta maradnak a biztosítás-technikai számításoknak, vagy ha a járuléktartalékalap tőkéinek magasabb hozadéka eredményez felesleget, segélyt lehet folyósítani a várakozási időt eltöltött biztosítottak, vagy a három vagy több 16 évnél fiatalabb gyermek után, ha ezt a család megélhetési viszonyai indokoltá teszik. A segélyezésre fordítható összeget évről-évre a földművelésügyi miniszter a pénzügyminiszterrel egyetértve állapítja meg.⁹⁾

6. Hatálybalépés. A törvény 1940. március 1-én lépett hatályba.¹⁰⁾

4) 1939:XVI. tc. 4. §. 5) U. o. 5. §. (1). 6) U. o. 5. §. (2). 7) U. o. 2. §. 8) U. o. 1. §. (3). 9) U. o. 7. §. (3). 10) 80.000/1939. F. M. 1. §.

69. §. Az Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézet szervei, hatáskörük és eljárásuk. Felügyelet.

(1. Központi igazgatóság 327. — 2. Helyi bizottságok 328. — 3. Gazdatiszti biztosítási bizottság 329. — 4. Gazdasági munkavállalói biztosítási bizottság 330. — 5. Tisztviselők 330.)

Az OMBI szervei:

1. a *központi igazgatóság*, amely mindhárom biztosítási ág ügyvitelét intézi;¹⁾

2. az általános igazgatási ág körében a *helyi bizottságok*;²⁾

3. a gazdatiszti biztosítási ágban a *gazdatiszti biztosítási bizottság*;³⁾

4. a gazdasági munkavállalók öregségi biztosítási és özvegyeik segélyezési ágában a *gazdasági munkavállalói biztosítási bizottság*;⁴⁾ végül

5. a *tisztviselők*.

1. Központi igazgatóság. (1) Az Intézet mindhárom biztosítási ágának ügyeit a központi igazgatóság intézi.

(2) A központi igazgatóság áll: elnökből, akit a földművelésügyi miniszter nevez ki 3 évre; — továbbá 20 tagból, akik közül négyet az alapító tagok közgyűlése választ, kettőt az Orsz. Mezőgazdasági Kamara a 10 kataszteri holdnál nagyobb birtokosok érdekeltségi csoportjából, négyet a munkavállalói (első) érdekeltségi csoportból, — egyet-egyet az Orsz. Magyar Gazdasági Egyesület és a Magyar Földbérlek Orsz. Szövetsége, négyet a Magyar Gazdatisztek és Erdőtisztek Orsz. Egyesülete tagjaik sorából küld ki, — négyet pedig a földművelésügyi miniszter nevez ki 3 évre. Mindezek egyike sem részesül javadalmazásban, és a tagküldést nem lehet visszavonni.⁵⁾

(3) Az Intézet ügyvitelére élén a *vezérigazgató* áll, akit a földművelésügyi miniszter nevez ki, és javadalmazását is ő állapítja meg.⁶⁾

(4) A központi igazgatóság határozatképességéhez — az elnökkel együtt — legalább 4 igazgatósági tag jelenléte szükséges.⁷⁾

(5) A központi igazgatóság hatáskörébe tartozik a központi igazgatás, vagyis a tagok nyilvántartása, az Intézet kötelezettségeinek teljesítése és jogainak érvényesítése iránt intézkedés, az Intézet vagyonának kezelése, az évi számadások elkészítése, a segélyek utalványozása vagy megszüntetése, és a helyi bizottságok határozatainak II. fokozaton felülbírálása.⁸⁾

(6) A központi igazgatóság a helyi bizottságokkal és a köz-

1) 1900:XVI. tc. 24. §. 2) U. o. 24. §. 3) 1936:XXXVI. tc. 23. §. (1). 4) 1938:XII. tc. 25. §., 1939:XVI. tc. 7. §. (4). 5) 1900:XVI. tc. 25. §. (2), 1936:XXXVI. tc. 22. §. (1), (2). 6) U. o. 25. §. (4), 1938:XII. tc. 39. §. 7) 1900:XVI. tc. 25. §. (5). 8) U. o. 26. §. (1).

igazgatási hatóságokkal közvetlenül érintkeznek, és képviseli az Intézetet harmadik személyekkel szemben.⁹⁾

(7) Az Intézet ügykezelése a kormány felügyelete és ellenőrzése alatt áll. A földművelésügyi miniszter a központi igazgatóság mellé *kormánybiztost* nevez ki, akinek halasztó hatályú óvási joga van.¹⁰⁾

2. Helyi bizottságok. (1) Az Intézet *általános biztosítási ágának* helyi igazgatását a Helyi Bizottságok végzik.¹¹⁾ Ott, ahol a Helyi Bizottságot nem lehet megalakítani, vagy ahol az nem működik, tennivalóit nagyközségekben a községi előljárásnak ezzel megbízott tisztviselője, kisközségben a körjegyző, városban a polgármester által megbízott tisztviselő látja el.¹²⁾

(2) A gazdasági munkavállalók biztosítási ügyeiben a helyi tennivalókat nem a helyi bizottságok, hanem a községi előljáróság, városokban a polgármester, Budapesten a kerületi előljáró látja el.¹³⁾

(3) Helyi Bizottságot kell alakítani minden olyan községben (városban), ahol az Intézetnek legalább 50 tagja van. A helyi bizottság tagjainak száma 12, akik közül négyet — a községi adófizetők közül — a képviselőtestület választ, thjogú városban a polgármester jelöl ki, — négyet a munkaadók, — négyet pedig az Intézet általános biztosítási ágának rendes és rendkívüli tagjai választanak 3 évre.¹⁴⁾ A törvény állapítja meg azokat az okokat, amelyek a helyi bizottsági tagságból kizárnak.¹⁵⁾

(4) A Helyi Bizottságban ülési és szavazati jog illeti meg a tagokon kívül a községi jegyzőt, az orvost, a közgyámot, thjogú városban a polgármester által kijelölt négy törvényhatósági tisztviselőt, továbbá az Orsz. Központi Hitelszövetkezet kötelékébe tartozó községi szövetkezet elnökét, végül a központi igazgatóság kiküldöttjét is.¹⁶⁾

(5) A Helyi Bizottság maga választja elnökét.¹⁷⁾

(6) A Helyi Bizottságnak azt a tagját, aki az Intézet helyi igazgatásában kiválóan hasznos tevékenységet fejt ki, az igazgatóság a földművelésügyi miniszter jóváhagyásával javadalomban részesítheti.¹⁸⁾

(7) A Helyi Bizottságok hatáskörét — a földművelésügyi miniszter jóváhagyásával — az igazgatóság állapítja meg. Hatáskörébe rendszerint az Intézet *helyi* igazgatása tartozik, jelesen: a tagok felvétele, kizárása és a segélyezési ügyekben I. fokon határozás. Határozata ellen 8 nap alatt a központi igazgatósághoz, ennek határozata ellen pedig 8 nap alatt a földművelésügyi miniszterhez lehet fellebbezni.¹⁹⁾

9) 1900:XVI. tc. 26. §. (2), (3). 10) U. o. 27. §. (3). 11) U. o. 28. §. (1). 12) U. o. 8. §. (7), 55.000/1937. F. M. 56. §. 13) 1938:XII. tc. 22. §. (2), 1939:XVI. tc. 7. §. (4), 55.000/1937. F. M. 56. §. 14) 1900:XVI. tc. 28. §. (1), (4). 15) U. o. 28. §. (2). 16) U. o. 28. §. (6). 17) U. o. 28. §. (3). 18) U. o. 28. §. (5). 19) U. o. 29. §. (2), (3).

(8) A Helyi Bizottság a főszolgabíró, ill. az alispán, vagy polgármester felügyelete alatt áll. A földművelésügyi miniszter azonban — a központi igazgatóság előterjesztésére és a thatósági bizottság meghallgatásával — a felügyeleti tennivalókkal, vagy ezek egy részével közhivatalban nem álló személyt is megbízhat, aki azonban javadalmozást nem kap.²⁰⁾

(9) A felügyelő hatóság felfüggesztheti, sőt fel is oszlathatja a helyi bizottságot, ha az nem felel meg feladatának, vagy túllépi hatáskörét. A feloszlott helyi bizottságot legkésőbb félév alatt újra meg kell alakítani.²¹⁾

(10) A felügyelő hatóság határozata ellen 8 nap alatt fellebbezni lehet a földművelésügyi miniszterhez. A feloszlott határozat ellen használt fellebbezés halasztó hatályú.²²⁾

(11) A központi igazgatóság és a helyi bizottság közvetlenül érintkezik a felügyelő hatósággal.²³⁾

(12) A központi igazgatóság és a helyi bizottság tagjai egyetemlegesen teljes kártérítéssel tartoznak minden kárért, amelyet az Intézetnek szándékosan, vagy vétkes gondatlanságból okoztak. Ellenük a biztosítási végrehajtást veszély igazolása nélkül is el kell rendelni.²⁴⁾

(12) A központi igazgatóság és a helyi bizottságok megalakítására, ügyrendjére stb. vonatkozó részletes szabályokat a földművelésügyi miniszter állapítja meg.²⁵⁾

3. Gazdatiszti Biztosítási Bizottság. (1) A Mezőgazdasági Biztosító Intézet központi igazgatóságának a kebelében *gazdatiszti biztosítási bizottságot* kell alakítani. Rendelése, hogy a vezérigazgatónak²⁶⁾ a gazdatiszti biztosítási ág körében hozott határozatait ellen előterjesztett felszólalásokat elbírálja.²⁷⁾

(2) A gazdatiszti biztosítási bizottság elnökből és 8 tagból áll. Elnökét — a földművelésügyi minisztérium szakelőadóinak közül — a földművelésügyi miniszter jelöli ki; négy tagját a központi igazgatóság választja munkaadó-tagjai közül, a további négy tag helyét a Magyar Gazdatisztek és Erdőtisztek Orsz. Egyesülete által a központi igazgatóságba kiküldött tagjai töltik be. A bizottság határozatképességéhez elnökön felül legalább két tag jelenléte szükséges. A tagok közt a munkaadói és a gazdatiszti érdekeltséghez tartozó bizottsági tagoknak egyenlő számban kell résztvenniük. Határozatait a bizottság egyszerű szótöbbséggel hozza; szavazategyenlőség esetében az elnök szavazata dönt.²⁸⁾

(3) Az ülés határnapjáról az érdekelteket értesíteni kell,

20) 1900:XVI. tc. 30. §. (1), (6). 21) U. o. 30. §. (1), (2). 22) U. o. 30. §. (4), (5). 23) U. o. 30. §. (3). 24) U. o. 31. §. 25) U. o. 32. §. 26) 1938:XII. tc. 39. §. 27) 1936:XXXVI. tc. 23. §. (1). 28) U. o. 23. §. (2).

akik személyesen megjelenhetnek és ott felszólalhatnak, de magukat ügyvéddel vagy meghatalmazottal is képviseltethetik. Elmaradásuk az ügy elintézését nem gátolja. A megjelenés és a képviseltetés költségét az érdekeltek maguk viselik.²⁹⁾

(4) A munkaadó köteles lehetővé tenni, hogy alkalmazottja a bizottságban részt vehessen; és e miatt a szolgálati viszonyt nem bonthatja fel.³⁰⁾

(5) A bizottsági tagság nem jár díjazással, de a készkiadásokat az Intézet megtéríti.³¹⁾

4. Gazdasági munkavállalói biztosítási bizottság. (1) A gazdasági munkavállalók kötelező öregségi biztosítási ügyeiben, az ezen a jogviszonyon alapuló jog vagy kötelezettség (a biztosítási kötelezettség megállapítása, a járulékok lerovása, a biztosítási szolgáltatások folyósítása stb.) kérdésében az Intézet igazgatósága határoz; határozata ellen 15 nap alatt felszólalással lehet élni az Intézet munkavállalói biztosítási bizottságához.³²⁾ Szükség esetében több bizottságot is lehet alakítani.³³⁾ Ugyanezek a rendelkezések irányadók a gazdasági munkavállalók özvegyeinek segélyezése ügyeiben is.³⁴⁾

(2) A gazdasági munkavállalói biztosítási bizottság elnökből és 4 tagból áll. Elnökét a földművelésügyi miniszter jelöli ki a minisztérium szakelőadói közül. A két munkaadó tag egyike az Orsz. Mezőgazdasági Kamara, másikat a hozzájárulást fizető ingatlan tulajdonosok (haszonélvezők, javadalmások) közül az Orsz. Magyar Gazdasági Egyesület küldi ki; — a két munkavállaló tagot pedig az Orsz. Mezőgazdasági Kamara által kiküldött munkavállalók közül esetenként az elnök hívja be — kiküldetésük sorrendjében. A bizottság ügyrendjét a földművelésügyi miniszter szabályozza.³⁵⁾

5. Tisztviselők. Az intézeti tisztviselők gyakorlati szakképzettségének biztosítása végett a földművelésügyi miniszter szakvizsgát rendez, és megállapítja a vizsgára kötelezettek körét, valamint a vizsga anyagát.³⁶⁾

29) 1936:XXXVI. tc. 23. §. (3), 1938:XII. tc. 28. §. 30) 1936:XXXVI. tc. 23. §. (4), 1938:XII. tc. 28. §. 31) 1936:XXXVI. tc. 23. §. (5), 1938:XII. tc. 28. §. 32) 1938:XII. tc. 24. §., 25. §. (1), 26. §. 33) U. o. 24. §., 25. §. (1), (3). 34) 1939:XVI. tc. 7. §. (4). 35) 1938:XII. tc. 25. §. (2). 36) U. o. 40. §.

70. §. Eljárás a mezőgazdasági biztosítási ügyekben.

(1. Jogosultság a szolgáltatások igénylésére 331. — 2. Adatok rendelkezésre bocsátása 331. — 3. A díjak és járulékok behajtása 332. — 4. Hatáskör 332. — 5. Kézbítés 332. — 6. Peres ügyekben hatáskör 332. — 7. Szolgáltatások átruházhatatlansága stb. 333. — 8. Csőd esetében sorozás 333. — 9. Támogatás a hatóságok részéről 333. — 10. Adó- és illetékmentesség 333.)

1. Jogosultság a szolgáltatások igénylésére. (1) A család részére járó segély fele a házasársat, másik fele — egyenlő részben — a gyermekeket illeti. Az elhalt gyermek helyébe ennek a gyermekei (együttesen) lépnek. Házasárs nem létében az egész segély a gyermekeket, gyermekek nem létében az egész a házasársat illeti. A részesedés arányát azonban a tag — közokiratban — másképp is megállapíthatja.¹⁾

(2) Az atyai hatalmat gyakorló atya és a gyámánya a kiskorú részét számadás és biztosítás nélkül kezeli.²⁾

(3) A segély nem tartozik az elhalt hagyatékához.³⁾

(4) A járadékszerű szolgáltatásokat havi előleges részletekben kell kifizetni; azokat nem lehet tőkével megváltani. A jóhiszeműen felvett részleteket nem lehet visszakövetelni. A fel nem vett részletekre vonatkozó igény 1 év alatt elévül. A folyósítás nem történhetik a kérelem előterjesztését megelőző 1 évnél régebbi időre, kivéve ha a kérelmező akadályozva volt, és a kérelmet az akadály megszűntét követő 3 hónap alatt előterjeszti, amikor az akadályoztatás tartamát nem lehet az 1 évbe beszámítani. A szolgáltatás szünetel az 1 hónapot meghaladó szabadságvesztés-büntetés kitöltése alatt. De az öregségi vagy rokkantsági nyugdíj szünetelése alatt az özvegyi nyugdíjnak, ill. a nevelési segélynek megfelelő segélyben kell részesíteni a nyugdíjasnak azokat a hozzátartozóit, akik a nyugdíjas halála esetében ilyen szolgáltatást igényelhetnek.⁴⁾

(5) A szolgáltatásokat az igényjogosult kezéhez, kiskorú vagy gondnokolt helyett törvényes képviselőjének kell kézbesíteni.⁵⁾

2. Adatok rendelkezésre bocsátása. (1) A szolgáltatást igénylő köteles az igényjogosultságának megállapításához szükséges adatokat az Intézet rendelkezésére bocsátani; az Intézet kiküldöttjének a szükséges felvilágosításokat megadni, és az erre vonatkozó könyveit, írásait és feljegyzéseit feltárni; rokkantsági nyugdíj igénylése esetében magát orvosi vizsgálatnak vagy gyógyintézeti megfigyelésnek alávetni. Ennek elmulasztása esetében az Intézet a határozathozatalt függőben tarthatja, és a

1) 1900:XVI. tc. 10. §. (1), (2). 2) U. o. 10. §. (3). 3) U. o. 10. §. (4). 4) 1936:XXXVI. tc. 19. §., 55.000/1937. F. M. 42. §. 5) 55.000/1937. F. M. 43. §.

járadékszerű szolgáltatás a mulasztás idejére akkor sem jár, ha az igényjogosultságot utóbb meg is állapítják. Az okmányok és bizonyítványok kiállítása — a közkórházi bizonyítványok kivételével — díj- és illetékmentes.⁶⁾

3. A díjak és járulékok behajtása. A biztosítási díjat és járulékokat — jogerős határozat alapján — közadók módjára kell behajtani. Azok biztosítására, elévülésére és visszafizetésére a közadók kezelésére vonatkozó rendelkezések irányadók. Az eljárás részletes szabályait a földművelésügyi miniszter állapítja meg.⁷⁾

4. Hatáskör. (1) Az Intézet ügyeinek központi igazgatása az igazgatóság hatáskörébe tartozik. Az általános biztosítási ágban a helyi bizottságok határozatainak II. fokú elbírálása is az igazgatóság feladata.⁸⁾

(2) A központi igazgatóság határozata ellen 15 nap alatt van jogorvoslatnak helye; mégpedig az *általános* biztosítási ág körébe tartozó ügyekben fellebbezésnek a földművelésügyi miniszterhez;⁹⁾ a *gazdatiszti* biztosítási ágban felszólalásnak a gazdatiszti biztosítási bizottsághoz, és ennek határozata ellen fellebbezésnek a társadalombiztosítási bírósághoz;¹⁰⁾ a *gazdasági munkavállalók* biztosítási ágában felszólalással lehet élni a gazdasági munkavállalói biztosítási bizottsághoz, és ennek határozata ellen fellebbezéssel a társadalombiztosítási bírósághoz; — azonban olyan igények ügyében, amelyek az átmeneti időre szóló rendelkezésekre vannak alapítva, az igazgatóság határozata ellen csak a földművelésügyi miniszterhez lehet fellebbezni, aki ezekben az ügyekben végérvényesen határoz.¹¹⁾

5. Kézbesítés. A határozatok kézbesítésére általában a közigazgatási kézbesítés szabályai irányadók. A *gazdatiszti* biztosítási ügyekben a magánfelek részére a kézbesítés tértivevénnyel történik,¹²⁾ a *gazdasági munkavállalók* biztosítási ügyeiben azonban azokat a határozatokat, amelyeknek kézbesítését átvételi elismervénnyel szükséges igazolni, nem kell postai úton kézbesíteni.¹³⁾

6. Peres ügyekben hatáskör. (1) Az *általános* biztosítási ág körében felmerülő perek elbírálása a kir. bíróság hatáskörébe tartozik.¹⁴⁾

(2) A *gazdatiszti* biztosítási jogviszonyból keletkező perek a társadalombiztosítási bíraskodás útjára tartoznak, és az eljárás-

6) 1936:XXXVI. tc. 21. §., 55.000/1937. F. M. 45., 46. §., 1938:XII. tc. 17. §. (7), 23. §. (2). 7) 1936:XXXVI. tc. 27., 28. §., 1938:XII. tc. 17. §. (4), (6). 8) 1900:XVI. tc. 26. §., 1936:XXXVI. tc. 24. §. (1), 1938:XII. tc. 24. §. 9) 1900:XVI. tc. 29. §. (2). 10) 1936:XXXVI. tc. 24. §. (1), (2), 55.000/1937. F. M. 48—55. §. 11) 1938:XII. tc. 24. §., 25. §. (1), (4), 26. §., 87.000/1938. F. M. 28—30. §., 1939:XVI. tc. 24. §. (2), (3). 12) 1936:XXXVI. tc. 25. §. (2). 13) 1938:XII. tc. 28. §., 1939:XVI. tc. 7. §. (4). 14) 1900:XVI. tc. 15. §. (4).

rásra kizárólag a budapesti központi kir. járásbíróság illetékes, — kivéve a biztosítási díj levonásából eredő, és a biztosítási díj összegére vonatkozó pereket, amelyekre az általános illetékességi szabályok irányadók.¹⁵⁾

(3) A *gazdasági munkavállalók* öregségi jogviszonyán alapuló, valamint a járuléktartalék átutalása tárgyában keletkező perek szintén a társadalombiztosítási bíraskodás útjára tartoznak, és azokban kizárólag a budapesti központi kir. járásbíróság illetékes. A munkavállaló azonban a keresetet bármelyik járásbíróság előtt előterjesztheti, amely azt, a tényállást, a bizonyítékokat, a fellebbezést stb. jegyzőkönyvbe foglalja és a budapesti központi kir. járásbírósághoz terjeszti. Beadás napjának a jegyzőkönyv elkészítése napját kell tekinteni. Az eljáró bíró a felet az érvényesíteni kívánt jog és az eljárás tekintetében felvilágosításokkal látja el.¹⁶⁾

(4) Mindezekben a perekben az eljárás illetékmentes.¹⁷⁾

7. A szolgáltatások átruházhatatlansága stb. Az Intézettől járó szolgáltatások nem ruházhatók át, nem zálogosíthatók el, nem foglalhatók le, azokkal szemben nincs helye beszámításnak, és azokról az igényjogosult nem mondhat le sem egészen, sem részben. *Tartásdíj* fejében azonban a szolgáltatások fele lefoglalható. A *gazdatiszti* biztosítási szolgáltatások *közadók* fejében a közadók kezelésére vonatkozó rendelkezések értelmében lefoglalhatók; — a *gazdasági munkavállalók* öregségi biztosítási szolgáltatásai azonban nem foglalhatók le közadók fejében.¹⁸⁾

8. Csőd esetében sorozás. A törvény értelmében kötelező biztosítási díjtartozásokat az I. osztályú csődhitelezőkkel egyenlő sorban kell kielégíteni.¹⁹⁾

9. Támogatás a hatóságok részéről. A hatóságok és hivatalok kötelesek az Intézet törvényszerű megkereséseinek eleget tenni és az Intézetet támogatni.²⁰⁾

10. Adó- és illetékmentesség. (1) Az Intézet mentes az összes állami, törvényhatósági és községi adók alól.²¹⁾

(2) Az Intézet szerveinek okmányai, beadványai, továbbá tagjainak a segélyezési, ill. biztosítási ügyekre vonatkozó beadványai és nyugtái, valamint az ilyen ügyekben való használatra kiadott anyakönyvi kivonatok és bizonyítványok bélyeg- és illetékmentesek.²²⁾ A postadíjmentesség megszűnt.²³⁾

15) 1936:XXXVI. tc. 26. §. (1). 16) 1938:XII. tc. 27. §., 1939:XVI. tc. 7. §. (4). 17) 1936:XXXVI. tc. 26. §. (3), 1938:XII. tc. 28. §., 1939:XVI. tc. 7. §. (4). 18) 1900:XVI. tc. 10. §. (5), 1936:XXXVI. tc. 20. §., 1938:XII. tc. 35. §., 1939:XVI. tc. 7. §. (4). 19) 1936:XXXVI. tc. 33. §., 1938:XII. tc. 38. §. (3). 20) 1936:XXXVI. tc. 32. §., 1938:XII. tc. 38. §. (3). 21) 1900:XVI. tc. 35. §. (1), 1938:XII. tc. 38. §. (1). 22) 1900:XVI. tc. 35. §. (2), 1936:XXXVI. tc. 31. §., 1938:XII. tc. 38. §. (1), (2), 1939:XVI. tc. 8. §. 23) 1900:XVI. tc. 35. §. (3), 1921:XXI. tc.

71. §. Az Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézet háztartása.

(1. Az Intézet bevételei 334. — 2. Intézet tartalékalapjai 334. — A) Az általános igazgatási ág tartalékalapjai 334. — B) A gazdatisztek biztosítási ágának tartalékalapjai 335. — C) A gazdasági munkavállalók öregségi biztosítási ágának tartalékalapjai 336. — 3. Költségvetés és számadás 336. — 4. Pénzkezelés 337.)

1. Az Intézet bevételei. (1) Az Intézet bevételi forrásai: 1. a tagsági díjak (járulékok), 2. a munkaadók hozzájárulása gazdasági (külső) cselédek után, 3. a birtokosok hozzájárulása a gazdasági munkavállalók öregségi biztosításához, 4. az állam hozzájárulása a gazdatisztek öregségi, rokkantsági és haláleseti, továbbá a gazdasági munkavállalók öregségi biztosításához, valamint a gazdasági munkavállalók özvegyeinek járadékban részesítéséhez, 5. a törvényhatóságok hozzájárulása a gazdasági munkavállalók öregségi biztosításához, és özvegyeiknek járadékban részesítéséhez, 6. a kihágási büntetéspénzekből stb. befolyó jövedelem, 7. adományok.¹⁾ Mindezeket a bevételeket az illető biztosítási ágra vonatkozó rendelkezések közt ismertettük részletesen.

(2) A mezőgazdasági munkásokra vonatkozó törvény (1898:II. tc. 71. §.) alapján létesített községi segélyalapok is az Intézetre szálltak át.²⁾

2. Az Intézet tartalékalapjai. (1) A három biztosítási ág mindenikében külön tartalékalapokat kell létesíteni. Mindezeket egymástól elkülönítetten kell kezelni, és róluk évenként külön költségeloirányzatot és zárszámadást kell készíteni.³⁾

(2) A tartalékalapok a következők: A) az általános biztosítási ágban: a) a nettó díjtartalékalap, b) a rendkívüli segélyekre, és c) a segélyek emelésére szolgáló, d) a rendkívüli segélyezési alap; B) a gazdatiszti biztosítási ágban: a) a díjtartalék, és b) a biztonsági tartalékalap, c) a rendkívüli segélyalap; C) a gazdasági munkavállalók öregségi biztosítási ágában: a) az öregségi biztosítási járuléktartalékalap, b) az öregségi biztosítási biztonsági tartalékalap, c) az öregségi biztosítási rendkívüli segélyalap.

(3) A tartalékalapok kezelési módját a földművelésügyi miniszter a pénzügyminiszterrel egyetértve szabályozza.⁴⁾

(4) A) Az általános biztosítási ág tartalékalapjai:

a) a nettó díjtartalékalap, amely a bevételi feleslegeknek a földművelésügyi miniszter szabályzatában megállapított részből alakul;

1) 1900:XVI. tc. 7., 8. §., 1936:XXXVI. tc. 5. §., 1938:XII. tc. 36. §., 1939:XVI. tc. 6. §. 2) 1938:XII. tc. 37. §. (1). 3) U. o. 33. §. (6). 4) U. o. 33. §. (5).

b) a rendkívüli segélyekre, és

c) a segélyek emelésére rendelt tartalékalap, amelyek a felvételi felesleg fennmaradó részéből olyan arányban létesülnek, amint azt a földművelésügyi és a pénzügyi miniszterek megállapítják;⁵⁾

d) a rendkívüli segélyezési alap, amely az alapító tagok befizetéséből és az Intézet céljaira befolyt adományokból létesült; ezeket a bevételeket külön alapként kell kezelni a végből, hogy kamatjövedelméből az igazgatóság különös méltánylást érdemlő olyan esetekben, amikor az Intézet segélynyújtásra nem köteles, a biztosítottak, ill. családtagjaik részére esetenként — legfeljebb 100 K-ig terjedhető — rendkívüli segélyt adhasson.⁶⁾

(5) B) A gazdatisztek biztosítási ágának tartalékalapjai:

a) a díjtartalékalap; ebbe kell utalni a biztosítási díjakból az önkéntes többletbiztosítás alapján teljesített befizetésekből, az Intézethez átutalt járulékokból befolyt összegeket, továbbá az állami hozzájárulás felét és mindezek 4%-os kamatait. Ebből a tartalékalapból — a biztosítás-technikai értelemben mutatkozó felesleg kivételével — csak a gazdatiszti biztosítási ág szolgáltatásaira szabad kifizetéseket teljesíteni.⁷⁾ Az Intézet minden 5-ik évben köteles a biztosítástechnikai értelemben elégséges díjtartalékot megállapítani; ha hiány mutatkozik, a földművelésügyi miniszter a fokozódó nyugdíjrész kiszámításának kulcsát 17%-ig leszállíthatja, de a díjtartalék kedvezőbb alakulásával ezt a kulcsot 19%-ig fel kell emelni;⁸⁾

b) a másik a biztonsági tartalékalap; ebbe kell utalni a díjtartalékalap állagának azt a hozadékrészét, amely 4%-os kamatos kamatait meghaladja, a díjtartalékalapnak biztosítás-technikai értelemben mutatkozó feleslegét és mindezek kamatos kamatait. Ezt a tartalékalapot csak a díjtartalékalap biztosítás-technikai értelemben vett hiányának pótlására szabad felhasználni;⁹⁾

c) rendkívüli segélyalap; ebbe az eredményszámra feleslegét kell beutalni. Ez a segélyalap a várakozási idő eltöltése előtt megrokkant biztosítottaknak, és a várakozási idő eltöltése előtt meghalt biztosítottak hátramaradottainak segélyezésére szolgál.¹⁰⁾ Az Intézet minden 5-ik évben köteles a biztosítás-technikai értelemben elégséges díjtartalékot megállapítani.¹¹⁾ Ha a díjtartalékban biztosítás-technikai értelemben hiány mutatkozik, és ennek pótlására a biztonsági tartalékalap nem nyújt kellő fedezetet, a földművelésügyi miniszter a fokozódó nyugdíjrész kiszámítására irányadó kulcsot — a szükséghez mérten — 17%-ig leszállíthatja; ha pedig a díjtartalék kedvezőbb alakulása meg-

5) 1900:XVI. tc. 36. §. (4). 6) 1912:VIII. tc. 11. §. 7) 1936:XXXVI. tc. 35. §. (2) a) és (3). 8) 1936:XXXVI. tc. 36. §. 9) U. o. 35. §. (2) b) és (4). 10) U. o. 35. §. (2) c) (5). 11) U. o. 36. §. (1).

engedi, köteles ezt a kulcsot — a lehetőséghez mérten — 19%-ig felemelni.¹²⁾

(6) C) A gazdasági munkavállalók öregségi biztosítási ágának tartalékalapjai:

a) az *öregségi biztosítási járulék-tartalékalap*. Ebbe kell utalni a munkavállalóktól befolyt járulékokat; a birtokosok, az állam és a törvényhatóságok hozzájárulásának megállapított hányadát; az önkéntes tovább-biztosítás és többletbiztosítás alapján befizetett járulékokat; az Intézethez átutalt járuléktartalékokból (díjartalékokból) származó összegeket,¹³⁾ valamint a kihágási büntetéspénzekből és az elkobzott vagy gazdátlan jószágok értékesítéséből e törvény hatálybalépte után befolyó összegből a községet (várost) illető résznek a felét.¹⁴⁾ Ebből az alaptól csak a törvény alapján járó szolgáltatásokra szabad kifizetést teljesíteni — kivéve az 5 évenként végzett számításoknak megfelelően a biztosítás-technikai értelemben mutatkozó feleslegeket;¹⁵⁾

b) az *öregségi biztosítási biztonsgági tartalékalap*. Ebbe kell utalni a járuléktartalékalap állagának az 5 évenként végzett biztosítás-technikai felülvizsgálat szerint mutatkozó feleslegét; a folyósított, de fel nem vett szolgáltatásokat; a folyósított járadékok szüneteléséből származó megtakarításokat, végül a kihágási büntetéspénzekből stb. befolyt összegekből a községet (várost) illető résznek a felét. Ez a tartalékalap csak a járuléktartalékalap biztosítás-technikai értelemben vett hiányainak pótlására vehető igénybe. Ha a biztonsgági tartalékalap állaga 8,850.000 P-t meghalad, a többletet a rendkívüli segélyalapba kell átutalni;¹⁶⁾

c) az *öregségi biztosítási rendkívüli segélyalap*. Ebbe kell utalni a birtokosok, az állam és a törvényhatóságok hozzájárulásának a járuléktartalékalap javadalmazása és a központi eljárási és ügyviteli költségek fedezése után fennmaradó összegét, továbbá a községek munkásegélyalapok vagyonát, végül *ebbe a törvénybe ütköző kihágások* miatt kiszabott pénzbüntetésekben befolyó összegeket (az egyéb kihágások után befolyó pénzbüntetéseket stb. ellenben nem, I. 1939:XVI. tc. 7. §. (1)). Ez az alap elsősorban a meghalt járadékosok özvegyeinek és hozzátartozóiknak (hátramaradottaiknak), aztán az öregség következtében, vagy egyéb okból bekövetkezett munkaképtelenségük miatt támogatásra szoruló gazdasági munkavállalóknak kivételes segélyezésére, és az utóbbiak intézményes gondozására szolgál. A közelebbi előfeltételeket a földművelésügyi miniszter időről-időre rendelettel állapítja meg.¹⁷⁾

12) 1936:XXXVI. tc. 26. §. (2). 13) 1938:XII. tc. 32. §. (3) a) és (4). 14) 1939:XVI. tc. 7. §. (1). 15) 1938:XII. tc. 32. §. (5). 16) U. o. 32. §. (3) b) és (5), 1939:XVI. tc. 7. §. (1). 17) 1938:XII. tc. 32. §. (3) c) és (6).

3. Költségvetés és számadás. (1) Az Intézetnek mindhárom biztosítási ágáról évenként különös eredményszámlát és mérleget kell készíteni.¹⁸⁾

(2) Az Intézet központi és ügyviteli költségeit — a földművelésügyi miniszter jóváhagyásával — évi költségvetésében irányozza elő; — a fedezetet a földművelésügyi minisztérium költségvetésében az állami hozzájárulás keretében kell felvenni.¹⁹⁾

(3) Az Intézet számadásait a központi igazgatóság készíti el május 15-ig; azokat közszemlére teszi, a Budapesti Közlönyben közzéteszi, továbbá az általános biztosítási ág számadásait valamennyi alapító tagnak és a helyi bizottságoknak megküldi. A számadásra — a közzétételtől számított 15 nap alatt — minden tag tehet észrevételt, amely felett I. fokon a központi igazgatóság, II. fokon a földművelésügyi miniszter határoz. A számadást a földművelésügyi miniszter központi számvevősege vizsgálja meg; a felmentést a földművelésügyi miniszter adja meg.²⁰⁾

4. Pénzkezelés. Az Intézet részéről és részére történő fizetéseket a postatakarékpénztár útján lehet teljesíteni.²¹⁾

18) 1900:XVI. tc. 36. §. (1), 1936:XXXVI. tc. 35. §. (1), 1938:XII. tc. 32. §. (2), 1939:XVI. tc. 1. §. (3). 19) 1938:XII. tc. 22. §. (1). 20) 1900:XVI. tc. 36. §. (1)–(3). 21) U. o. 34. §.

III. Fejezet. A társadalombiztosítási bíraskodás.

72. §. A társadalombiztosítási bíróságok és eljárásuk.

(1. Általában 338. — 2. Társadalombiztosítási bíróságok 338. — 3. Hatáskör 339. — 4. Illetékesség 340. — 5. Eljárás 341.)

1. Általában. (1) A társadalombiztosítási ügyek részint közgazgatási, részint bírói útra tartoznak.

(2) *Közgazgatási* útra tartozó társadalombiztosítási ügyekben a biztosító intézetek intézkedései (fizetési meghagyásai) ellen a kézbesítést követő naptól, ill. a közléstől számított 8 nap alatt halasztó hatályú felszólalással lehet élni az önkormányzat illetékes szervéhez;¹⁾ az önkormányzati szervek határozatai ellen pedig az intézet elnöke vagy helyettese, ill. a vállalati pénztári választmány elnöke előterjesztéssel élhet a belügyminiszterhez.²⁾

(3) Olyan ügyben, amely *bírói* útra tartozik, a biztosító intézetek önkormányzati szerveinek határozatai ellen 15 nap alatt, ill. a baleseti járadékra vonatkozó határozatok ellen (a gyógykezelési járadék kivételével) 3 hónap alatt fellebbezéssel lehet élni a társadalombiztosítási bírósághoz, ami azonban a segélyezési és a kártalanítási határozat foganatosítását nem gátolja.³⁾

2. Társadalombiztosítási bíróságok. (1) Társadalombiztosítási ügyekben a bíraskodást elsőfokon rendszerint a budapesti központi kir. járásbíróság és azok a járásbíróságok gyakorolják, amelyeket ezzel a hatáskörrel az igazságügyminiszter felruház. Kivételesen a budapesti kir. ítélőtábla jár el elsőfokon a törvényben felsorolt ügyekben. Másodfokon mindig a budapesti kir. ítélőtábla határoz.⁴⁾

(2) A budapesti kir. ítélőtábla első és végső fokon a következő társadalombiztosítási ügyekben jár el: 1. az üzemek veszélyességi osztályba és arányszám alá sorozása kérdésében; 2. az intézeti önkormányzati szerv tagjának önkormányzati tisztségéből kizárása ügyében; 3. abban a kérdésben, hogy szünetel-e a következő munkavállalóknak baleseti biztosítási kötelezettsége,

1) 1927:XXI. tc. 189. §., 1928:XL. tc. 161. §., 7.800/1936. M. E. 20. §.
2) 1927:XXI. tc. 113. §. (7), 114. §. (4), 190. §. (2). 3) 1927:XXI. tc. 190. §. (1), 1928:XL. tc. 161. §., 6.000/1933. M. E. 24. §., 7.800/1937. M. E. 20. §.
4) 1932:IV. tc. 1. §., 12.000/1932. I. M. 2. §., 17.000/1932. I. M. 1. §.

ú. m.: a) az állammal nyugellátás szempontjából viszonyosságban *nem* álló alapok és alapítványok alkalmazottaié; b) a közforgalmú vasúti, hajózási, kotró-, rév-, komp- és tutajozó vállalatoknál, végül c) a felsoroltak üzemében, műhelyeiben, építkezéseinek, fenntartási munkálatainál alkalmazottaké.⁵⁾

(3) A kir. járásbíróságok rendszerint egyesbíróságként bíraskodnak; a kir. ítélőtábla azonban mindig hármas tanácsban jár el.⁶⁾

(4) A járásbíróságok is — ítélőbíróból és egy munkaadó és egy munkavállaló tagból álló — tanácsban bíraskodnak olyan ügyekben, amelyeknek tárgya betegségélyezési, baleseti kártalanítási, vagy öregségi, rokkantsági stb. biztosítási ellátási igény, valamint a bányanyugdírbiztosítás körében *időelőtti keresőkép-telenség* címén igényelt szolgáltatás.⁷⁾

3. Hatáskör. (1) Társadalombiztosítási bíraskodás útjára, vagyis a társadalombiztosítási bíróság hatáskörébe tartozik minden olyan per, amely *társadalombiztosítási jogviszonyon alapul*, akár megállapítás, akár marasztalás, akár jogváltogatás a per tárgya, kivéve ha külön törvényes rendelkezés a bírói utat kizárja. A társadalombiztosítási bíraskodás útjára tartozik az a kártérítési vagy más követelés iránti per is, amely a társadalombiztosítási jogszabályok megsértésén alapul, és társadalombiztosítási jogviszonyban állók közt merül fel, ideértve az intézetnek a munkaadó vagy megbízottja ellen támasztott megtérítési követelését is.⁸⁾

(2) *Társadalombiztosítási jogviszony* az, amely a társadalombiztosítási (1927:XXI. tc.), a bányanyugdírbiztosítási (1925:XXXIV. tc.) és az öregségi, rokkantsági stb. biztosítási (1928:XL. tc.) törvények, valamint az ezeken alapuló rendeletek valamelyike alapján egyrészt a biztosító intézet, másrészt a munkaadó vagy a biztosított közt, avagy a munkaadó és a munkavállaló közt, vagy végül két munkavállaló közt fennáll.⁹⁾

(3) A társadalombiztosítási bíraskodás útjára tartozik a biztosított eltűnésének megállapítását célzó nem peres eljárás is.¹⁰⁾

(4) A társadalombiztosítási bíraskodás útjára tartozik az a per is, amelynek tárgya olyan követelés, amelyet az *intézet ellen* orvos, szülésznő, nem állami vagy más közkórház, nem nyilvános jellegű kórház, gyógyintézet vagy fürdő, vagy — társadalombiztosítási jogviszony alapján — egy másik intézet támaszt, vagy amelyet az *intézet* érvényesít megtérítés címén olyan alapon, hogy a közegészségügyi okból elkülönített munkavállalónak táppénzt fizetett ki.¹¹⁾

5) 1932:IV. tc. 9. §. 6) U. o. 2. §. (1). 7) U. o. 2. §. (2), 12.000/1937. I. M. 4—27. §., 17.000/1932. I. M. 3—6. §., 12.600/1936. I. M. 8) 1932:IV. tc. 3. §. (1), (2). 9) U. o. 4. §. 10) U. o. 5. §. (1). 11) U. o. 6. §.

(5) A társadalombiztosítási bíráskodás útjára utalt ügyek odataroznak akkor is, ha a jogot a jogutód érvényesíti, vagy ha a per nem a közvetlenül kötelezett, hanem jogutódja, kezese, vagy olyan személy ellen folyik, aki helyette, vagy vele együtt köteles a szolgáltatásra; végül akkor is, ha a követelést nem közvetlenül a törvény, hanem jogügylet (különösen elismerés, egység, kezességvállalás) alapján érvényesítik.¹²⁾

(6) Nem tartozik ellenben társadalombiztosítási bíráskodás útjára az a per, amelyet a munkavállaló vagy családtagja a munkaadó vagy megbízottja ellen büntetőbíróági ítélet alapján azon a címen támaszt, hogy ez a balesetet vagy foglalkozási betegséget szándékosan idézte elő, vagy hogy a baleset a hatóság által elrendelt balesetelhárító óvrendszabály vagy óvintézkedés elmulasztásából származott.¹³⁾

(7) Nem tartozik továbbá a társadalombiztosítási bíráskodás útjára a munkavállalónak baleset vagy foglalkozási betegség címén érvényesített az a követelése sem, amely a közigazgatási bíróság elé tartozó nyugdíjigénnyel kapcsolatos, és amelyet az azon a címen támaszt, hogy baleseti biztosítási követelése szünetel.¹⁴⁾

(8) Nem tartozik a társadalombiztosítási bíráskodás útjára a munkavállaló és az elismert vállalati nyugdíjpénztár közt felmerült per sem.¹⁵⁾

(9) Nem tartoznak végül a társadalombiztosítási bíráskodás útjára a társadalombiztosítási kihágások. Azonban a kir. törvényszékeknek, mint büntetőbíróáságnak, társadalombiztosítási kihágásokban másodfokon hozott határozata ellen a *jogegység* érdekében rendkívüli jogorvoslatnak van helye a budapesti kir. ítélőtáblához, mint társadalombiztosítási bírósághoz.¹⁶⁾

4. Illetékesség. (1) A budapesti központi kir. járásbíróóság az ország egész területére *kizárólagosan illetékes* azokban a társadalombiztosítási perekben, amelyeknek tárgya: 1. a társadalombiztosítási jogviszony megállapítása, ha a vitás jogviszonyban az OTI, a MABI, vagy valamelyik budapesti székhelyű más intézet van érdekelve; 2. ha a per tárgya baleseti járadék vagy baleseti végkielégítés; 3. ha a pertárgy bányanyugbérbiztosítás alapján járó rokkantsági, özvegyi, vagy áranyugbér, vagy végkielégítés, — kivéve ha a követelés a diósgyőri állami vas- és acélgyár, vagy a komlói kincstári kőszénbánya társaságai ellen irányul; 4. ha a per tárgya öregség stb. esetére szóló biztosítás alapján járó járadék, vagy végkielégítés; 5. ha a követelés két intézet közt merült fel. Az igazságügyminiszter azonban elteréseket állapíthat meg.¹⁷⁾

¹²⁾ 1932:IV. tc. 7. §. ¹³⁾ U. o. 3. §. (2). ¹⁴⁾ U. o. 3. §. (3). ¹⁵⁾ U. o. 5. §. (2). ¹⁶⁾ U. o. 8. §. ¹⁷⁾ U. o. 10. §.

(2) Egyéb perekben a polgári eljárás általános illetékességi szabályai irányadók — azzal a kiegészítéssel, hogy az OTI-ra a pénztárnak vagy pénztári kirendeltségnek, — a többi intézetre az intézetnek a székhelye irányadó; hogy továbbá a munkavállaló perelheti munkaadóját akár a szolgálat teljesítésének, akár gyógykezelésének helyén. Azokban a perekben, amelyekben az illetékesség nem kizárólagos, a fél alávetheti magát más olyan járásbíróóság illetékességének, amely társadalombiztosítási bírósági jogkörrel fel van ruházva.¹⁸⁾

5. Eljárás. (1) A járásbíróóság előtt való eljárást a törvény 12—30. §-a és a 13.000/1932. I. M. sz. rendelet szabályozza. A polgári perrendtartástól eltérő szabályok közt ki kell emelni azt, hogy a 14-ik életévüket meghaladott kiskorú perbeli cselekvőképessé a munkaadója, vagy az intézet ellen indított perben, kivéve ha elmebeteg, gyengeelméjű, vagy siketnéma;¹⁹⁾ hogy továbbá a keresetlevelet bármelyik járásbíróáságnál be lehet adni, vagy panasznapon szóval elő lehet terjeszteni, amely azt, ha nem illetékes, az illetékes járásbíróásághoz teszi át.²⁰⁾

(2) A kir. ítélőtábla előtt való eljárást a törvény 31—39. §-a szabályozza. A kir. ítélőtábla az ügy érdemében is végzéssel határoz.²¹⁾

(3) A törvény rendelkezik a végrehajtásról,²²⁾ és szabályozza az eltűntnek-nyilvánítás módját.²³⁾

(4) Az elvi kérdésekről a budapesti kir. ítélőtábla *jogegységi határozatokat* hozhat, amelyek — megváltoztatásukig — kötelezők a budapesti kir. ítélőtáblára, valamint a társadalombiztosítási bíróságokra is.²⁴⁾

(5) A Kir. Munkásbiztosítási Felsőbíróóság és a Budapesti kir. Munkásbiztosítási Bíróság (1921:XXXI. tc. 2. §.) megszűnt.²⁵⁾

¹⁸⁾ 1932:IV. tc. 11. §. ¹⁹⁾ U. o. 13. §. ²⁰⁾ U. o. 18. §. ²¹⁾ U. o. 39. §. ²²⁾ 1932:IV. tc. 40. §., 6.000/1933. M. E. 38. §. ²³⁾ U. o. 41. §. ²⁴⁾ U. o. 42. §., 12.000/1932. I. M. 30. §. ²⁵⁾ 1932:IV. tc. 47. §.

IV. Fejezet. A közzolgálati alkalmazottak betegségi biztosítása és nyugellátása.

73. §. A közzolgálati alkalmazottak ellátása.

(1) A társadalombiztosítási kötelezettség nem terjed ki a közzolgálati alkalmazottakra; ugyanis mentesek a társadalombiztosítási *betegségi* biztosítás kötelezettsége alól az állami és egyéb közzolgálati alkalmazottak, akik betegség esetében legalább 6 hónapon át megkapják illetményeiket;¹⁾ az *öregségi, rokkantsági, özvegyeségi, és árvasági* biztosítás kötelezettsége alól pedig azok, akik munkaadójuk részéről nyugellátásban részesülnek.²⁾ Mindezeknél a betegségi biztosítást a *betegségélyezés*, az *öregségi, rokkantsági* stb. biztosítást pedig a *nyugellátás* helyettesíti, és biztosítási járulék helyett illetményeikből kétféle járulékot vonnak le, ú. m.: a betegségélyezési és a nyugdíjjárulékot.

74. §. Az állami alkalmazottak betegségélyezése.

(1. Az OTBA 342. — A) Létesítése és rendeltetése 342. — B) Igényjogosultság 343. — C) Az OTBA bevételei 344. — D) OTBA szolgáltatások 344. — E) Temetési segély 345. — F) Szervezet 346. — G) Eljárás 346. — 2. ORBA 346. 3. CSERBA 348.)

Az állami alkalmazottak betegségi biztosítása céljából három intézmény alakult, ú. m.: A) az Országos Tisztviselői Betegségélyező Alap = OTBA, B) az Országos Rendőrlegénységi Betegségélyezési Alap = ORBA; és C) a Csendőrlégénységi Ellátásban Részesülők Betegségélyező Alapja = CSERBA.

1. Az Országos Tisztviselői Betegségélyező Alap = OTBA.

A) Létesítése és rendeltetése. (1) A törvényhozás felhatalmazta a kormányt, hogy az állami tisztviselők (nyugdíjasok, özvegyek) és családtagjaik gyógykezelési költségeinek fedeztetése céljából Országos Tisztviselői Betegségélyező Alapot létesítsen, és ennek gyarapítására az igényjogosultaktól készpénzjárandóságuk 2%-át kitevő járulékot szedhessen; hogy továbbá rendelettel szabályozhassa az Alap igénybevételeinek feltételeit, részleteit és módzatait.¹⁾ Ebben a tárgyban sok rendelet keletkezett (40.000/

1) 1927:XXI. tc. 7. §. (1), (2), (4), (7), 7.800/1937. M. E. 3. §. 2) 1928: XL. tc. 10. §. (1), 9.090/1931. M. E. 39. §., 6.000/1933. M. E. 27. §., 7.800/1937. M. E. 3. §.

1) 1921:XLVI. tc. 1. §. (7).

1923. N. M. M., 92.000/1924. N. M. M., 95.000/1927. N. M. M., 99.000/1924. N. M. M., 1.000/1932. P. M., 7.700/1934. M. E., 700/1931. M. E., 3.000/1936. M. E., 300/1938. M. E.), ezek legutolsója a 9.900/1938. M. E. sz. rendelet.

(2) Az Alap kezelése eredetileg a népjóléti és munkaügyi miniszterre tartozott,²⁾ ennek megszűnése után a pénzügyminiszterre szállt át.³⁾

(3) Az OTBA rendeltetése az, hogy abból az igényjogosultak ingyenes vagy kedvezményes egészségügyi ellátásban részesüljenek, továbbá részükre gyermekágyi és temetési segély folyósítsassék, és végül egészségügyi intézmények létesíttessenek és tarttassanak fenn.⁴⁾

B) Igényjogosultság. (1) Az OTBA-szolgáltatásokra már kezdettől fogva igényjogosultak voltak: 1. az összes állami alkalmazottak (tisztviselők, kezelők, díjnokok és altisztek), családtagjaikkal együtt; az állami tisztviselőkhöz számítanak: a főispánok (polgármester), a rendkívüli követek és meghatalmazott miniszterek, a kir. bírák és ügyészek, az egész tanszemélyzet — az egyetemi tanároktól a segéd- és helyettes óvónőkig és művezető gyakornokokig, — az országgyűlés mindkét házának, a Fővárosi Közmunkák Tanácsának, a kormány kezelése alatt álló közalapoknak és közalapítványoknak alkalmazottai, továbbá az államnál és az állami intézményeknél szerződés és tiszteletdíj mellett alkalmazottak közül azok, akik nem tartoznak valamely betegségi biztosító intézet körébe (1927:XXI. tc. 92—93. §.), és igényjogosultságukat a pénzügyminiszter — az illetékes miniszterrel egyetértve — megállapította; végül azoknak az állami üzemeknek (vas-, acél- és gépgyárak, kőszénbányák) alkalmazottai, amelyeknek nincs külön betegségi biztosítási intézményük; igényjogosultak továbbá: 2. a felsorolt csoportokba tartozó nyugdíjasok, a volt közös minisztériumok és a volt közös legfőbb számvevőszék nyugdíjasai, — a katonák kivételével, — aztán az elszakított területekről beköltözött azok a vármegyei, városi és községi alkalmazottak (a községi és körorvosok is), akik az államkincstár terhére részesülnek nyugdíjban; továbbá: 3. a felsoroltaknak állandó ellátásban részesülő özvegyei és szülotlen árvái; végül 4. az igényjogosult alkalmazottak és nyugdíjasok családi pótlékban (családi pótlék-segélyben) részesülő családtagjai, és ellátásban részesülő atyátlan árvái.⁵⁾

(2) Az újabb törvény (1938:XXXIX. tc.), és az ennek alapján kiadott rendelet az igényjogosultság körét kiterjesztette: 1. a vármegyei, a városi és a községi alkalmazottakra, azonban a budapestiek kivételével, akikre vonatkozó intézkedés a szűváros önkormányzati jogkörébe tartozik;⁶⁾ 2. a Nem Állami Tanszemélyzet Orsz. Nyugdíjintézetének kötelékébe tartozó alkalmazot-

2) 1921:XLVI. tc. 1. §. (7). 3) 3.600/1932. M. E. 1. §. 3. a), 3.650/1932. M. E. 1. §. (1). 4) 9.900/1938. M. E. 1. §. 5) 3.000/1936. M. E. 2. §. 6) 1938:XXXIX. tc. 1. §. (4).

takra; 3. a bevett és az elismert vallásfelekezetek tényleges szolgálatban álló lelkészeire, segédlelkészeire, hitoktatóira és kántoraira, végül 4. a tiszteletdíj mellett alkalmazott OTBA-orvosok közül azokra, akik valamely betegségi biztosító intézet (1927. XXI. tc. 92—93. §.) körébe nem tartoznak, és akiknek igényjogosultságát a pénzügyminiszter — az illetékes miniszterrel egyetértve — elismerte. Természetesen kiterjed az igényjogosultság a felsorolt csoportokba tartozó nyugdíjasokra, özvegyekre, árvákra, valamint az igényjogosult családtagokra is.⁷⁾

(2) *Nem igényjogosultak* általában azok az alkalmazottak, nyugdíjasok és családtagok, akik valamely betegségi biztosító intézetnek biztosításra kötelezett tagjai, vagy valamely közület részéről intézményes betegsegélyezésben részesülnek; továbbá, akik külföldi hatóságnál vagy hivatalnál (intézetnél) teljesítenek szolgálatot, és ezeknek külföldön élő családtagjai; végül azok a nyugdíjasok, özvegyek, árvák és családtagok, akik állandóan külföldön tartózkodnak.⁸⁾

C) Az OTBA bevételei. (1) Az OTBA-szolgáltatásokra az igényjogosultak rendes járandóságának 2%-át lehetne igénybevenni;⁹⁾ ezzel szemben azok a miniszteri rendelet szerint annak csak 1.5%-át kötelesek betegsegélyezési járulék címén fizetni, sőt azok, akiknek havi járandósága 300 P, vagy még több, csak 1%-át abban az esetben, ha 1939. márc. 31-ig bejelentették, ill. ha járandóságuk később emelkedik 300 P-re vagy még többre, a változás napját követő 30 nap alatt bejelentik, hogy a házi-orvosi és a szakorvosi ellátást nem kívánják igénybevenni.¹⁰⁾

(2) Az OTBA költségeihez hozzájárul: 1. az állam az állami költségvetésben megállapított összeggel; 2. hozzájárulnak továbbá a törvényhatóságok (Budapest kivételével), aztán a megyei városok akkora összeggel, amekkorát a pénzügyminiszter a belügyminiszterrel egyetértve minden évi okt. 1-ig a következő naptári évre megállapít; 3. a „Nem Állami Tanszemélyzet Orsz. Nyugdíjintézeté”-nek kötelekbe tartozók részéről a vallás- és közoktatásügyi miniszter által fedezendő akkora összeggel, amelyet a pénzügyminiszter a vallás- és közoktatásügyi miniszterrel egyetértve évenként megállapít; 4. a vallásfelekezetek akkora összeggel, amekkorában a belügy- és a vallás- és közoktatásügyi miniszter az egyházi főhatóságokkal megállapodik; — a fedezetről az illetékes egyházi főhatóságok gondoskodnak.¹¹⁾

D) OTBA-szolgáltatások. Az OTBA részéről nyújtott egészségügyi ellátások és segélyek a következők: 1. házi-orvosi ellátás;¹²⁾ 2. szakorvosi ellátás;¹³⁾ 3. kórházi (klinikai) ápolás;¹⁴⁾ 4. tüdőbeteggyógyintézeti ápolás;¹⁵⁾ 5. műtéti segély;¹⁶⁾ 6. gyógyászati eszközök beszerzésére segély;¹⁷⁾ 7. insulin beszerzésére

7) 1938:XXXIX. tc. 1. §., 9.900/1938. M. E. 2. §. 8) 9.900/1938. M. E. 3. §. 9) 1921:XLVI. tc. 1. §. (7). 10) U. o. 4. §. 11) U. o. 26. §. 12) U. o. 5. §. a), 7. §. 13) U. o. 5. §. b), 8. §. 14) U. o. 5. §. c), 9. §. 15) U. o. 5. §. d), 10. §. 16) U. o. 5. §. e), 11. §. 17) U. o. 5. §. f), 13. §.

segély;¹⁸⁾ 8. fizikális és vizgyógyintézeti kezelésre segély;¹⁹⁾ 9. betegszállítási segély;²⁰⁾ 10. gyermekágyi segély;²¹⁾ 11. temetési segély.²²⁾

E) Temetési segély. (1) Az OTBA-szolgáltatásokra igényjogosult családfő és családtagok elhalálása esetében temetési segély igényelhető. Jár pedig temetési segély a *családfő*, a vele közös háztartásban élt *feleség* és a *családtagok* után. A feleség után jár akkor is, ha a feleség mellékkeresete miatt, a gyermekek után pedig akkor is, ha ezek ellátottságuk miatt nem kapnak családi pótlékot; — de a feleség után nem jár akkor, ha ez valamely betegsegélyező intézménytől temetési segélyben részesül. A feleségen és a gyermekeken kívül eső más családtag után csak akkor igényelhető temetési segély, ha az elhalálásakor családi pótlékban részesült. Temetési segély jár a halva született gyermek után is.²³⁾

(2) A temetési segélyt az elhalttal közös háztartásban élt házastársnak, ill. szülőnek, — minden más esetben annak a kezéhez kell kiutalni, aki az eltemetésről gondoskodott.²⁴⁾

(3) A temetési segély összege az elhalt családfő és felesége után a családfő ama havi járandóságának 100%-a, amely az OTBA-járulék levonásának alapjául szolgált; — a többi családtag után ugyanannak az összegnek 75%-a; a szülőtlenn árva után pedig az elhalt árvának, és ha több szülőtlenn árva van: a valamennyiüknek együttesen járó nevelési járuléknak az 50%-a. A temetési segély azonban nem lehet több 800 P-nél. Ha az elhalt után többféle jogcímen járna temetési segély, azok közül csak a magasabb összegűt szabad kifizetni.²⁵⁾

(4) A temetési segélyt írásban kell kérni az illetékes számfejtő hivatalnál, és a kérvényhez mellékelni kell az elhalálást tanúsító hatósági bizonyítványt („Értesítés a halálesetről”, halotti akvi kivonat), vagy a kórház értesítését. Ha a kérelmet nem a közös háztartásban élt házastárs vagy szülő terjeszti elő, csatolni kell a temetési költségről szóló, és a kérelmező nevére kiállított számlát is.²⁶⁾

(5) A számfejtőhivatal — a személyazonosság megállapítása után, — még ugyanazon a napon utalványozza a segélyt postatakarékpénztári csekk útján. Ha pedig az igényjogosult házastárs vagy szülő személyesen kéri a temetési segélyt, és a számfejtő hivatal közvetlen felettes hatóságánál van házipénztár, a temetési segélyt — a személyazonosság igazolása után — előlegképpen ez a házipénztár fizeti ki. A hatóságok és hivatalok is jogosultak a náluk alkalmazottak vagy családtagjaik után járó temetési segélyt saját házipénztárukból előlegezni, amely

18) 9.900/1938. M. E. 5. §. g), 12. §. 19) U. o. 5. §. h), 14. §. 20) U. o. 5. §. i), 15. §. 21) U. o. 5. §. j), 16. §. 22) U. o. 5. §. k), 17. §. 23) U. o. 17. §. (1)—(5). 24) U. o. 17. §. (6). 25) U. o. 17. §. (7)—(10). 26) U. o. 17. §. (12).

esetben a kifizetett összeget az illetékes számfejtőhivatal az előlegező hatóságnak vagy hivatalnak utalja ki. A számfejtőhivatal a temetési segélyt — a temetkezési vállalkozónak vagy vállalatnak is kiutalványozhatja.²⁷⁾

F) Szervezet. (1) Az OTBA-szolgáltatások szempontjából a pénzügyminiszter az országot kerületekre, — és ezeket körzetekre osztja.²⁸⁾

(2) Az egészségügyi szolgálat élén az igazgató-főorvos áll; a kerület egészségügyi szolgálatát a kerületi főorvos vezeti. Az egészségügyi szolgálatot tiszteletdíjas orvosok látják el, mégpedig: a „Budapesti Szakorvosi Rendelőintézet“ orvosai, a kerületi és körzeti orvosok, és a megbízott szakorvosok.²⁹⁾

G) Eljárás. (1) A számfejtőhivatal az igényjogosult családfejrésére igényjogosultsági igazolványt állít ki és küld meg, amelyet az OTBA-szolgáltatások igénybevételénél fel kell mutatni. A családfejr köteles a számfejtőhivatalnál bejelenteni minden változást, amely a betegsegélyezési járulék összegében, a családfejr nevében vagy lakásában, valamint az igényjogosult családtagok számában beállt. Köteles továbbá bejelenteni az igényjogosultság megszűnését is.³⁰⁾

(2) Az OTBA-szolgáltatások igénybevételénél űrlapokat kell használni, amelyeket az OTBA ellenőrző orvosai díjtalanul szolgáltatják ki.³¹⁾

(3) Az OTBA-szolgáltatásokra vonatkozó igény az ápolás megszűnésétől, ill. a segélyezésre okul szolgáló körülmény beállától számított 90 nap alatt évül el.³²⁾

(4) Az OTBA-szolgáltatásokkal kapcsolatos panaszt 15 nap alatt kell az igazgató-főorvosnál előterjeszteni, aki azt — véleményével — a pénzügyminiszterhez terjeszti fel. A panasz felett a pénzügyminiszter végérvényesen dönt.³³⁾

(5) Az OTBA-ügyekben előterjesztett beadványok illetékmentesek.³⁴⁾

(6) Az OTBA-szolgáltatásokra igényjogosultak nyilvántartását, továbbá a részükre járó szolgáltatásoknak, valamint az OTBA tiszteletdíjas orvosokat és alkalmazottakat megillető illetményeknek megállapítását, utalványozását, számfejtését és nyilvántartását 1940. júl. 2-től kezdve a m. kir. közp. illetményhivatal végzi.³⁵⁾

2. Országos Rendőrlegénységi Betegsegélyezési Alap (ORBA). (1) A törvény felhatalmazta a belügyminisztert, hogy a rendőrlegénység tényleges szolgálatot teljesítő tagjainak *hozzátartozói*, továbbá a rendőrlegénységnek *nyugállományú tagjai* és hozzátartozóik, végül az elhalt esendőrlegénységi tagoknak ellátásban részesülő hozzátartozói részére — a gyógykezelési költ-

27) 9.900/1938. M. E. 17. §. (13)—(17). 28) U. o. 6. §. (1), (6). 29) U. o. 6. §. (2). 30) U. o. 18. §. (5). 31) U. o. 19. §. 32) U. o. 23. §. 33) U. o. 24. §. 34) U. o. 25. §. 35) 4.080/1940. M. E.

ségek fedezése céljából — betegsegélyezési alapokat (ORBA) létesítsen, és erre a célra a rendőrlegénységnek, ill. az igényjogosultaknak készpénzjárandóságaiából 2%-ot meg nem haladó járadék levonását rendelhesse el.³⁶⁾ A rendőrlegénységnek *tényleges szolgálatban álló tagjai* tehát a saját személyükre nézve nem tartoznak az ORBA betegsegélyezési körébe.

(2) A szolgáltatások mértékét, az igénybevétel módját és feltételeit a belügyminiszter a pénzügyminiszterrel egyetértve szabályozza.³⁷⁾

(3) Ennek a felhatalmazásnak az alapján a belügyminiszter — a pénzügyminiszterrel egyetértve — elrendelte, hogy a rendőrlegénység tagjai, ill. az igényjogosultak készpénzben kapott járandóságai havi bruttó összegének 2%-át fizessék járulékként.³⁸⁾

(4) Az ORBA szolgáltatásai: ingyenes házi orvosi ellátás, szakorvosi rendelés, ingyenes kórházi ápolás, műteti segély, betegszállítási segély, kedvezményes vegyi stb. vizsgálatok;³⁹⁾ továbbá: gyermekágyi segély, temetési segély, gyógyászati segédeszköz-beszerzési segély, műfogsor-beszerzési segély, fizikális és vízgyógyintézeti segély.⁴⁰⁾

(5) Az ORBA egészségügyi szolgálatának élén a központi ellenőrző főorvos áll; egészségügyi ellátását Budapesten az ORBA központi ellenőrző főorvosa irányítja és vezeti, egyebütt a felügyeletet és ellenőrzést a m. kir. t. orvosok (főorvosok) látják el. A házi orvosi tennivalókat és a szakorvosi rendeléseket azok az orvosok végzik, akik erre jelentkeztek; ezeket a belügyminiszter jegyzékbe foglalja. Közöttük az igényjogosultak szabadon választhatnak.⁴¹⁾

(6) A szolgáltatások igénybevételéről, jelesül a házi orvosi ellátásról,⁴²⁾ a szakorvosi ellátásról,⁴³⁾ a kórházi ápolásról,⁴⁴⁾ a műteti segélyről,⁴⁵⁾ a betegszállítási költségekről,⁴⁶⁾ a gyermekágyi segélyről,⁴⁷⁾ a temetési segélyről,⁴⁸⁾ a gyógyászati segédeszköz-beszerzési segélyről,⁴⁹⁾ a műfogsor-beszerzési segélyről,⁵⁰⁾ és a fizikális és vízgyógyintézeti kezelési segélyről⁵¹⁾ a rendeletek részletesen rendelkeznek.

(7) Az alaprendelet a vegyes rendelkezések fejezetében intézkedik az igényjogosultsági igazolványról,⁵²⁾ a kórházi számlák felterjesztéséről,⁵³⁾ a fegyelmezésről,⁵⁴⁾ a panaszról,⁵⁵⁾ és a beadványok illetékmentességéről.⁵⁶⁾

36) 1936:VIII. tc. 1. §. 37) U. o. 2. §., I. 120.000/1936. B. M. és 136.225/1938. B. M. 38) 120.000/1936. B. M. 3. §. (1). 39) U. o. 6. §. 40) 136.225/1938. B. M. 1. §. 41) 120.000/1936. B. M. 7. §. 42) 120.000/1936. B. M. 8. §., 136.225/1938. B. M. 10. §. 43) 120.000/1936. B. M. 9. §. 44) U. o. 10. §., 136.225/1938. B. M. 9. §. 45) 120.000/1936. B. M. 11. §. 46) U. o. 12. §. 47) 136.225/1938. B. M. 2. §. 48) U. o. 3. §. 49) U. o. 4. §. 50) U. o. 5. §. 51) U. o. 6. §. 52) 120.000/1936. B. M. 13. §. 53) U. o. 14. §. 54) U. o. 15. §. 55) U. o. 16. §. 56) U. o. 17. §.

3. A Csendőrlegénységi Ellátásban Részesülők Betegsegélyző Alapja = CsERBA. (1) A belügyminiszter a törvény felhatalmazása alapján létesítette a CsERBA-t, és elrendelte, hogy erre a célra a családfők ellátási illetményeiből 2%-ot levonjanak.⁵⁷⁾ Ennek a rendeletnek — eredetileg 1937. jún. 30-ig terjedt — hatályát a belügyminiszter — a pénzügyminiszterrel egyetértve — további intézkedésig meghosszabbította.⁵⁸⁾

(2) A CsERBA célja és rendeltetése, hogy abból az igényjogosultak ingyenes vagy kedvezményes egészségügyi ellátásban, ill. segélyben részesüljenek.⁵⁹⁾

(3) A CsERBA-szolgáltatásokra igényjogosultak a csendőrlegénység nyugdíjban, kegydíjban részesülő tagjai, ezek családtagjai, valamint az elhaltak özvegyei, árvái, és mindazok a hozzátartozói, akik a törvény alapján életjáradékot, kegydíjat, kegynevelési járadékot, árvajáradékot húznak, kivéve azokat, akik a társadalombiztosítási intézetek valamelyikének tagjai, vagy akik állandóan külföldön tartózkodnak.⁶⁰⁾ Az igényjogosultak bejelentési kötelezettség alá esnek.⁶¹⁾

(4) A CsERBA-szolgáltatásokat a rendelet részletesen megállapítja, jelesül a betegellátási szolgáltatásokat;⁶²⁾ a házi-orvosi ellátást;⁶³⁾ a szakorvosi ellátást;⁶⁴⁾ az életveszély és első segélynyújtás esetében való eljárást;⁶⁵⁾ a kórházi ápolást;⁶⁶⁾ a műtéti segélyt;⁶⁷⁾ a betegszállítási segélyt.⁶⁸⁾

(5) A CsERBA vagyont a belügyminiszter kezeli. A házi-orvosi gyógykezelést az egyes városokban és községekben azok a CsERBA-orvosok végzik, akiknek névsorát a belügyminiszter rendeletben teszi közzé. A kórházi gyógykezelés és ápolás a honvéd helyőrségi kórházakban történik. Az ellenőrző egészségügyi szolgálatot a csendőrkerületek orvosfőnökei látják el. A csendőrkerületek orvosfőnökének a CsERBA-val kapcsolatos szolgálatait a csendőrség felügyelőjének orvosfőnöke ellenőrzi.⁶⁹⁾

(6) A rendeletben a vegyes rendelkezések fejezetében történik intézkedés az igényjogosultsági igazolványról;⁷⁰⁾ az úrlapok ingyenes kiszolgáltatásáról;⁷¹⁾ a pénzkezelésről és számvitelről;⁷²⁾ a kórházi számlák felterjesztéséről és kiegyenlítéséről;⁷³⁾ a büntető rendelkezésekről;⁷⁴⁾ a jogorvoslatokról;⁷⁵⁾ és a beadványok illetékmentességéről.⁷⁶⁾

57) 1936:VIII. tc. 1. §., 130.800/1936. B. M. 5. §. 58) 158.993/1937. B. M. 59) U. o. 1. §. 60) U. o. 4. §. 61) U. o. 6. §. 62) U. o. 7. §. 63) U. o. 8. §. 64) U. o. 9. §. 65) U. o. 10. §. 66) U. o. 11. §. 67) U. o. 12. §. 68) U. o. 13. §. 69) 130.800/1936. B. M. 2. §. (1), (2). 70) U. o. 14. §. 71) U. o. 15. §. 72) U. o. 16. §. 73) U. o. 17. §. 74) U. o. 18. §. 75) U. o. 19. §. 76) U. o. 20. §.

75. §. A közszolgálati alkalmazottak nyugellátása.

(1) A közszolgálati alkalmazottak nyugellátása a társadalombiztosítási öregségi, rokkantsági, özvegyeségi és árvasági biztosításnak felel meg.

(2) Nyugdíjjárulék címén a közszolgálati alkalmazottak beszámítható javadalmazásuknak 2%-át, az altisztek és szolgák 1%-át fizetik mindaddig, amíg a tényleges szolgálat alól felmentetnek; azonban a 35-ik szolgálati év betöltése után nyugdíjjárulékot csak az fizet, aki a javadalmazásával egyenlő összegű nyugdíjra igényt adó szolgálati idejét már betöltötte.¹⁾

(3) A nyugellátás szociális célzata kétségtelen, azonban mégis inkább a szolgálati viszonytal áll kapcsolatban, és így részletes ismertetése kívül esik ennek a munkának a keretén.

1) 1912:LXV. tc. 30. §. (1), (5).

V. RÉSZ.

Földbirtokpolitika.

76. §. A földbirtokpolitika célkitűzései.

(1) A földbirtokpolitika célzata, hogy a népesség legszegényebb elemeit ingatlanhoz juttassa, vagy annak birtokában megtartsa.

(2) Ennek a törekvésnek a megvalósítása három irányban nyilvánul meg: 1. abban, hogy a legszegényebb elemek házhelyhez jussanak, és lakóház felépítéséhez segítsenek; ez a *lakáspolitika*; 2. megnyilvánul abban, hogy a kisemberek földbirtokhoz jussanak, ill. hogy törpebirtokaikat kiegészíthessék; ez a szorosabb értelemben vett *földbirtokpolitika*; végül 3. abban, hogy az eladósodott birtokosok, adósságaik rendezése útján, vagyonilag talpra állhassanak, és birtokaikat megtarthassák; ez a *gazdatartozások rendezése*.

77. §. Lakáspolitiká.

(1. Kislakásépítésre buzdító adó- és illetékkedvezmények. A) Ipari munkáslakások és szegény-hajlékok 350. — B) Gazdasági cseléd- és munkásházak 352. — 2. Házhelyek juttatása. A) Igény házhelyek juttatására 353. — B) A házhelyekre szükséges ingatlanok megszerzése 354. — C) A házhelyhez juttatottak kötelezései 355. — 3. Az építkezés előmozdítása. A) A lakásinség enyhítése 356. — G) Falusi kislakásépítési tevékenység 357.)

(1) Az emberi életszükségletek közt a legelső közt tartozik, hogy mindenkinek legyen emberhez méltó lakása; födele, amely alatt magát családjával együtt meghúzhassa. A jóléti gondoskodás első törekvése tehát, hogy a legszegényebb elemeket lakáshoz juttassa.

(2) A lakáshoz juttatás megvalósítása három irányú tevékenységben nyilvánul meg, a törvényhozás ugyanis: 1. kedvezményekkel igyekszik a kislakásépítési hajlandóságot fokozni; 2. házhelyek juttatását rendeli el; 3. segítséget nyújt a kis lakóházak felépítéséhez.

1. Kislakásépítésre buzdító adó- és illetékkedvezmények.

A) Ipari munkáslakások és szegény-hajlékok. (1) A gyári munkások részére *bérfizetés nélkül átengedett munkáslakások* állandó

adómentességét már az 1870. évi törvény biztosította.¹⁾ Az iparfejlesztésről szóló törvények pedig azokat a *munkáslakásokat*, amelyek erre a célra épültek, és amelyeket a munkások *bérfizetés ellenében* használnak, 20 éves, tehát a rendesnél hosszabb tartamú ideiglenes házadómentességben részesítik.²⁾

(2) A vállalatok felmenthetők olyan ingatlanok *vagyonát-ruházási* illetéke alól, amelyek az illető üzemmel arányos nagyságúak, és kizárólag a vállalat alkalmazottainak lakásául szolgálnak.³⁾

(3) A törvényhatóságok és községek pénzügyi és egyéb támogatással segíthetik elő, hogy a vállalatok *munkásházakat* létesítsenek vagy kibővítsenek.⁴⁾

(4) Az iparügyi miniszter — a pénzügyminiszterrel egyetértve — megengedheti, hogy a *munkáslakások* építésére fordított tőkének 50%-a a vállalat *társulati adó-alapjából* leirassék.⁵⁾

(5) A törvényhozás továbbá hozzájárult ahhoz, hogy az állam *munkástelepet* létesítsen, amelynek házai mindaddig mentesek mindennemű adó alól, amíg az állam tulajdonában vannak.⁶⁾

(6) A törvényhozás ismételten messzemenő adókedvezményeket és a lakás felett szabad rendelkezési jogot biztosított azoknak, akik új vagy átalakított lakásukat a meghatározott időpontig lakható állapotba helyezték.⁷⁾

(7) A pénzügyminiszter *adó- és illetékkedvezményeket* engedélyezhetett az 1926. nov. 1-ig lakható állapotba helyezett épületek és épületrészek után, olyan *érdekeltségek* részére, amelyek üzérkedést kizáró, csakis a lakásinség enyhítését célzó építkezéseket létesítettek. Ezeket a kedvezményeket kiterjesztette mindazokra a lakóházakra, amelyeket a fentebbi rendelkezéseknek megfelelően *bárki* épített. Ezek a kedvezmények azonban csak azokra az épületekre és épületrészekre adhatók meg, amelyekre az e végből alakított *Lakásépítési Állandó Bizottság* (LÁB) megállapította, hogy azok megfelelnek azoknak a követelményeknek, amelyekhez a törvény az adókedvezményeket fűzte.⁸⁾

(8) A törvényhozás 30 évi adómentességben részesítette azokat a házakat, amelyeket a *juttatott* házhelyeken a törvényben megállapított határidőben emeltek.⁹⁾

(9) A törvényhozás újabban 40 évi *teljes adómentességet* biztosított azokra a házakra, amelyeket *Budapesten* az OTI a XIII. kerületben kizárólag tisztviselők és munkások részére épít; továbbá azokra az olcsóbéru kislakásokra, amelyeket *Budapest székesfőváros* a saját telkén épített, ha azok a pénzügy-

1) 1870:LI. tc. 2. §. 2) 1907:III. tc. 3. §. (1), 1931:XXI. tc. 38. §. 3) 1931:XXI. tc. 8. §. 2., 4. c). 4) U. o. 9. §. b). 5) U. o. 12. §. 6) 1908:XXIX. tc. 1., 3., 5. §. 7) 1920:LI. tc. 6—10. §., 1925:XVIII. tc. 1—8. §., 1929:XXXIX. tc. 8) 1923:XXXIV. tc. 1., 2. §. 9) 1922:XVIII. tc. 8. §., 1929:XIX. tc. 7. §., 1930:XLI. tc. 10. §.

miniszter által megszabott feltételeknek megfelelnek. Ez a kedvezmény azonban *hatályát veszti*, ha a házat tulajdonosa elidegeníti, vagy arra hasznélvezeti jogot biztosít, vagy azon olyan változtatást tesz, amelynek következtében az nem felel meg többé a feltételeknek.¹⁰⁾

(10) *Állandó házadómentesség* illeti meg azokat az épületeket, amelyeket *bárki és bárhol szegények, ínségesek és hajléktalanok* befogadására emel, ha azokat közhatóság, vagy más ugyan, de a közhatóság által megállapított szabályok szerint kezeli, és ha szednek is bért, de ez nem magasabb a pénzügyminiszter által a belügyminiszterrel egyetértve megállapítottnál. Hatályát veszti az adómentesség, ha a közhatósági kezelés megszűnik, ill. ha a kezelés eltér a közhatóság által megállapított szabályoktól, vagy ha a megengedettnél magasabb bért szednek.¹¹⁾

B) *Gazdasági cseléd- és munkásházak.* (1) A *gazdasági cselédházak* állandó házadómentességét már eleitől kezdve biztosította a törvényhozás;¹²⁾ az állami támogatással létesített *gazdasági munkásházak* pedig 20 évi teljes adómentességben részesülnek, és építési anyagaikat a m. kir. államvasutak önköltségen szállítják.¹³⁾

(2) Ha a törvényhatóság vagy a község *gazdasági munkásházak* létesítése céljából gazdasági munkásoknak ingatlanokat, vagy kész munkásházakat ad el, vagy ad bérbe; vagy az építéshez kölcsönt ad, az állam díjtalanul elkészíttetheti a szükséges *felméréseket, felosztási vázlatokat, terveket és az okiratok terveit*, továbbá a törvényhatóság vagy a község irányában — 300.000 K-ig — kötelezettséget vállalhat a munkások javára a tőke- és kamattörlesztési részletek megfizetése tekintetében. Ha pedig a törvényhatóság vagy község ilyen célra *ingatlant* szerez, vagy *kölcsönt* vesz fel, az ezzel kapcsolatos minden okirat, ügylet, és telekkönyvi bejegyzés bélyeg- és illetékmentes.¹⁴⁾

(3) Ha az előbbemlített évi 300.000 K-t nem használják fel teljesen, a fennmaradt összegből *Országos Gazdasági Munkásházépítési Alapot* kell létesíteni. A földművelésügyi miniszter ebből az alaphoz *segélyeket* engedélyezhet a gazdasági munkásházak építésének előmozdítására.¹⁵⁾

(4) Ha a törvényhatóság vagy a község a földművelésügyi miniszternek a gazdasági munkásházak létesítésére irányuló felhívását sem teljesíti, az említett kedvezményekben *más erkölcsi testületek* vagy jogi személyek is részesíthetők.¹⁶⁾

(5) Az állami támogatással létesített *gazdasági munkásházak* 20 évi ideiglenes házadómentességben részesülnek. Ezt a jellegüket a telekkönyv birtoklapján fel kel jegyezni, és az a kölcsön törlesztési idejének egész tartama alatt hatályos marad

10) 1939:IX. tc. 1., 2. §., 4. §. (1), (2). 11) U. o. 3. §., 4. §. (3). 12) 1870:LI. tc. 2. §. 13) 1907:XLVI. tc. 5., 11. §. 14) U. o. 1., 3., 4. §. 15) U. o. 8. §. 16) U. o. 10. §.

még akkor is, ha a vételárat vagy kölcsönt időelőtt kifizették. Ez alatt az ingatlant más adósságért nem lehet végrehajtás alá vonni; azt — a törvényhatóság első tisztviselőjének engedélye nélkül — nem lehet más ingatlannal egyesíteni, nem lehet felosztani, megterhelni, eladni vagy bérbe (albérbe) adni.¹⁷⁾

2. *Házhelyek juttatása.* A) Igény házhelyek juttatására. (1) Miniszteri rendelet állapítja meg, hogy az ország köznyugalmának, valamint az állami és a társadalmi rend biztosításának egyik elsőrendű követelménye, hogy a gazdaságilag leggyengébb elemek saját otthonhoz jussanak.¹⁸⁾

(2) A ráutaltak házhelyhez juttatásáról először a földbirtok helyesebb megosztását szabályozó törvényjavaslatban történt gondoskodás; a javaslat tárgyalása alatt azonban — a mutatkozó sürgős körülmények következtében — a törvényhozás felhatalmazást adott a földművelésügyi miniszternek arra, hogy halasztást nem tűrő sürgős esetekben házhelyek kijelölése iránt intézkedhessék, a minisztériumnak pedig arra, hogy ennek részletes szabályait rendelettel állapíthassa meg.¹⁹⁾

(3) A földbirtok helyesebb megosztását szabályozó törvény hatálybalépésével ennek a törvénynek azonos elveket megállapító rendelkezései léptek a fentebb idézett törvény és rendelet helyébe.

(4) Abban a tekintetben, hogy ki kapjon házhelyet, kizárólag a közérdek irányadó; követelési joga nincs senkinek; aki pedig a rendelet ellenére, önkényesen vesz földet birtokába, nem részesíthető házhelyben.²⁰⁾ Ha azonban elég terület áll rendelkezésre, az igénylés *sorrendje* a következő: 1. a hadirokkant, hadiözvegy és felnőtt hadiárva; 2. az önálló mezőgazdasági munkás vagy törpebirtokos; 3. a tisztességes keresetű családfő, akinek a községben van illetősége, vagy legalább 10 év óta ott állandó lakos. Mindezek azonban csak akkor, ha sem házuk, sem házépítésre alkalmas ingatlanuk nincs, sem ilyent hozzá tartozójuktól nem kaphatnak.²¹⁾ De kaphat házhelyet az is, akinek — együttélő házastársát nem számítva — mással közösen van háza vagy házhelye.²²⁾ Különös gondot kell fordítani arra, hogy mezőgazdasági munkások és cselédek, kisiparosok és kiskereskedők, továbbá falusi szövetkezetek házhelyet szerezhessenek.²³⁾

(5) A törvény felsorolja azokat, akik nem kaphatnak házhelyet.²⁴⁾

(6) Egy házhely rendszerint ne legyen nagyobb 600 négyszögölnél,²⁵⁾ ill. akkora legyen, hogy a házhelyen és a gazdasági udvaron kívül a szokásos nagyságú veteményeskert is kiteljék belőle.²⁶⁾

17) 1907:XLVI. tc. 5., 7. §., 1923:XXIII. tc. 1. §. 18) 52.170/1927. B. M. 19) 1920:XXIX. tc. 1., 2. §., 8.420/1920. M. E. 20) 1920:XIX. tc. 1. §. (2), (3). §., 1920:XXXVI. tc. 2. §. (1), (3). §. (1) 9. 21) 1920:XXXVI. tc. 2. §. (1), (3), 8.420/1920. M. E. 1. §., 2. §. I., II. 22) 1924:VII. tc. 2. §. 1. 23) 1936:XXVII. tc. 46. §. (2), 24) 1920:XXXVI. tc. 3. §., 8.420/1920. M. E. 2. §. III. 25) 1920:XXXVI. tc. 2. §. (1), 1., 8.420/1920. M. E. 2. §. IV. 26) 1940:IV. tc. 14. §.

B) A házhelyekre szükséges ingatlanok megszerzése. (1) A házhelyek céljára szükséges ingatlanokat az állam lehetőleg *szabadkézből, árverésen, vagy elővásárlás* alapján, végső esetben *megváltás* útján szerzi meg.²⁷⁾ Megváltásnak, vagyis átengedésre kötelező eljárásnak ott, ahol a korábbi jogszabályok alapján juttatott házhelyek nagy része még nincs beépítve, az átengedési eljárást csak kivételesen lehet elrendelni.²⁸⁾

(2) A házhely céljára szükséges terület átengedésére irányuló eljárást a földművelésügyi miniszter rendeli el, még pedig a gazdasági albizottság javaslatára, vagy hivatalból. A gazdasági albizottságokhoz tesz javaslatot, ha a házhely-alakítás szükségét legalább 10 házhelyre nézve megállapítja.²⁹⁾

(3) Házhelyek céljára csak olyan ingatlanok átengedése tehető kötelezővé, amelyek községfejlesztési stb. szempontból a természetes fejlődés irányában fekszenek. Az ingatlanok kijelölésére a gazdasági albizottság tesz javaslatot. A kijelölési és a felosztási terv tekintetében a földművelésügyi miniszter határoz, még pedig városokban és a városfejlesztési törvény alá tartozó községekben, ha a felosztási terv a városrendezési tervtől eltér, az iparügyi miniszterrel egyetértésben.³⁰⁾

(4) Házhely céljára a földművelésügyi miniszter *bármely ingatlan* átengedését elrendelheti — személyi és területi korlátokra tekintet nélkül, — kivéve mégis a thj. város belterületén fekvő ingatlanokat, és a megyei város vagy a község belterületén fekvő beépített, vagyis olyan ingatlanokat, amelyeknek területéhez tartozó egyik telekkönyvi földrészleten épület áll.³¹⁾ *Családi otthon* céljára azonban átengedésre lehet kötelezni kis- és nagyközségekben olyan *beltelkes ház* tulajdonosát is, amely ház már 1 év óta a miatt lakatlan, mert tulajdonosa kellő számú ivadék hiányában nem tudja azt benépesíteni, feltéve, hogy azon a vidéken kifogás alá esik egyes elnéptelenedett házak üresen hagyása, a lakatlan házaknak sokgyermekes családokkal benépesítése pedig közérdekből szükséges.³²⁾

(5) Ha a földművelésügyi miniszter olyan *földművest* kötelez arra, hogy ingatlanát házhely céljára átengedje, akinek megmaradó ingatlana nem éri el az 50 kat. holdat, ez a földműves a kijelölés közlésétől számított 30 nap alatt kérheti, hogy átengedett ingatlanának ellenértéke fejében — készpénz helyett — a község határában fekvő, megfelelő becsértékű ingatlanul (*csere-ingatlan*) kárpótoltassék. Ha ez nem volna lehetséges, az átengedésre kötelezéstől el kell állni.³³⁾

(6) *Csereingatlant* elsősorban szabadkézből vásárlás és az állami elővásárlási jog gyakorlása útján kell szerezni. Átenged-

27) 1920:XXXVI. tc. 1. §. (2), 8.420/1920. M. E. 4. §. 28) 1940:IV. tc. 9. §. (2), (3). 29) U. o. 9. §. (1). 30) U. o. 10. §. (1), (2). 31) U. o. 10. §. (3). 32) U. o. 13. §. 33) U. o. 11. §.

désre kötelezési eljárásnak elsősorban a műveletlenül hagyott és a zsidóbirtokokra van helye. Ezek után kerülnek sorra a nyilvános számadásra kötelezett stb. vállalatok, utánuk a külföldön tartózkodók, végül a külföldiek birtokai. Mindezek után a hitbizományi birtokos, a közbirtokosság, a volt úrbéresek közössége, az egyesületek, alapok, alapítványok és az egyéb jogi személyek, végül az egyházak (egyházi testületek) ingatlanai, mégpedig valamennyi területi korlátozás nélkül.³⁴⁾

(7) Az átengedésre kötelezett a kijelölt csereingatlant *nem utasíthatja vissza*; de a kijelölés közlésétől számított 15 nap alatt bejelentheti a földművelésügyi miniszternél, hogy a *csereétől áll*, és a kárpótlást készpénzben igényli.³⁵⁾

(8) A *kárpótlás mértéke* és az *ingatlanok értéke* tekintetében az átengedésre kötelezett panasszal fordulhat az illetékes kir. ítélőtáblához. Ha ez a csereingatlan értékét alacsonyabb összegben állapítja meg az átengedett ingatlan értékénél, a különbözetet csak készpénzben lehet követelni.³⁶⁾

(9) Azt, akit házhely, csereingatlan vagy családi otthon céljára ingatlan átengedésére köteleztek, a telepítési alpból *kártalanítani* kell. A kártalanítás — a csereingatlan értékének betudásával — az átengedett ingatlan valóságos és teljes becsértékének kell, hogy megfeleljen, és az legkésőbb az ingatlan átvételkor válik esedékessé. A *birtokbavezetésnek* a becsérték megfizetése, ill. a csereingatlan birtokbaadása után azonnal helye lehet.³⁷⁾

C) A házhelyhez juttatottak kötelezései. (1) A házhelyhez juttatott köteles azon a házat 2 év alatt *felépíteni*.³⁸⁾ Attól pedig, aki a juttatott területen 5 év alatt sem épít házat, a megváltott területet a korábbi tulajdonos *visszakövetelheti*; de a megváltás fejében kapott ellenértéket vissza kell szolgáltatnia, viszont visszatarthatja az időközi rongálásoknak megfelelő összeget. Az OFB az építési határidőt különös méltánylást érdemlő esetben 5 évvel meghosszabbíthatja, és meg is tagadhatja a visszakövetelési jog érvényesítését attól a korábbi tulajdonostól, aki olyan körülmények közé jut, amelyek miatt nem volna érdemes arra, hogy neki földet juttassanak.³⁹⁾

(2) A juttatott ház helyet *el lehet venni* attól, aki az állam, a közbiztonság, a közérkölciség vagy a vagyon ellen elkövetett bűncselekmény miatt a házhely megtartására érdemtelenné vált. Elvétel esetében a szükséges és hasznos befektetések értékét meg kell téríteni, a házhelyet pedig arra érdemesnek kell kiosztani. Az *elvétel kérdésében* az OFB végérvényesen dönt; a *meglétítés* összegét vegyes bíróság állapítja meg.⁴⁰⁾

34) 1940:IV. tc. 12. §. 35) U. o. 16. §. (1). 36) U. o. 16. §. (2). 37) U. o. 15. §. 38) 8.420/1920. M. E. 10. §. 39) 1920:XXXVI. tc. 86. §. 40) U. o. 43. §. 99. §. (2), 8.420/1920. M. E. 10. §.

(3) A juttatott házhelyet — a földmívelésügyi miniszter engedélye nélkül — nem lehet *elidegeníteni, megosztani, bérbe- (haszonbérbe-) adni, megterhelni, használatát vagy használatát másnak átengedni, és azt csak köztartozás, tartás, és tiltott cselekményből vagy építési hitelből származó kötelezettség miatt lehet végrehajtás alá vonni.*⁴¹⁾

3. Az építkezés előmozdítása. Az építkezés előmozdítását célzó rendelkezések egy része általában a lakásinség enyhítésére, a másik része pedig arra irányult, hogy azokat, akik házhelyhez jutottak, de azon saját erejükből nem tudták a házat felépíteni, ehhez állami támogatással hozzásegítsék.

A) A lakásinség enyhítése. (1) A lakásinség enyhítését *közvetve* a különféle adókedvezmények szolgálták, amelyeket már előbb ismertettünk; de a törvényhozás különféle intézkedéseket tett a lakásinség *közvetlen* enyhítése céljából is.

(2) A törvényhozás előbb arra hatalmazta fel a kereskedelemügyi minisztert, hogy *állami kislakások* építésének céljára 300 millió K-át vegyen igénybe.⁴²⁾ Utóbb arra adott felhatalmazást, hogy az említett 300 millió koronát a *városok (községek)* által építendő olyan kislakások építési költségeihez való *állami hozzájárulásra* is felhasználhassa, amelyeknek építési tervét az Orsz. Lakásépítési Miniszteri Biztosság jóváhagyta. A város (község) az állami hozzájárulás összege után évi 2.5% térítést fizetett, amely összeget ugyancsak kislakásépítésre kellett fordítani.⁴³⁾

(3) A város (község), ha kislakásépítésre nem rendelkezett alkalmas területtel, erre a célra a *kisajátítási jogot* vehette igénybe. A község (város) az ezen az alapon épített kislakások felett szabadon rendelkezett, azok tehát nem estek a lakásrendeletek korlátozásai alá; — az épületek tulajdonjogának átruházásához azonban a pénzügyminiszter engedélye volt szükséges.⁴⁴⁾

(4) Utóbb felhatalmazta a törvényhozás a pénzügyminisztert, hogy az építkezések előmozdítása érdekében a Magyar Pénzügyi Szindikátus által alapítandó Szövetkezetet jelzálogkötvények kibocsátásával bízta meg.⁴⁵⁾

(5) A *családház-építkezés* előmozdítására alakult Orsz. Lakásépítési Hitelszövetkezetnek a törvényhozás kötvénykibocsátási jogot és különféle kedvezményeket biztosított.⁴⁶⁾ Felhatalmazta a pénzügyminisztert arra is, hogy az állam részére 3 millió P árfolyamértékű kötvényt átvegyen, és hogy az államnak az építési kölcsönökből fennálló követelését a jelzálogos kölcsönök veszteségi tartalékként a szövetkezetnek átengedje.⁴⁷⁾ A Szövet-

41) 1920:XXXVI. tc. 71., 72., 76. §., 1927:XIX. tc. 3. §., 8.420/1920. M. E. 11. §. 42) 1921:XXXVI. tc. 43) 1920:LI. tc. 1., 2. §. 44) U. o. 4., 5. §. 45) 1922:XVII. tc. 17. §. 46) 1930:XLI. tc. 47) U. o. 7. §.

kezet által kibocsátott kötvények tőke- és kamatszolgáltatásáért az állam szavatosságát vállalhat.⁴⁸⁾

(6) A családi házak építésének előmozdítását célozza az a rendelkezés is, hogy míg azelőtt a közszolgálati alkalmazottak lakáspénze a saját részükre szolgáló ház vagy lakás építési költsége vagy vételára fejében csak akkor volt lefoglalható, ha az illető lakáspénzének lekötésével *közokiratban* vállalt kötelezettséget,⁴⁹⁾ újabban lekötethető erre a célra a lakáspénz *magánokiratban* is, ha az aláírást a hivatali főnök, a nyugdíjasát a nyugdíjat számfejtő hivatal, vagy az illetékes helyi hatóság hitelesíti. Kiterjed ez a rendelkezés a közszolgálati alkalmazott (nyugdíjas) özvegye nyugdíjának a lekötésére is.⁵⁰⁾

B) Falusi kislakásépítési tevékenység. (1) A házhelyhez jutás valódi célját csak akkor éri el teljesen, ha a házhelyen a ház is felépül; ez pedig legtöbb esetben csak úgy érhető el, ha a vagyontalanok részére az építkezést méltányos kölcsön nyújtásával lehetővé teszik.

(2) A kormány ennek a célnak a megvalósítása érdekében azokat, akik a juttatott házhelyeken saját erejükből nem képesek a ház felépítésére, akik azonban társadalmi szempontból a támogatásra leginkább érdemesek, olcsó *anyaghitel* útján segíti a házak felépítéséhez.⁵¹⁾ Ennek a feladatnak a megvalósításával a kormány az e végből alakult *Falusi Kislakásépítő Szövetkezetet (FAKSz)* bízta meg, amely azt a legesekélyebb anyagi haszon nélkül, teljesen altruisztikus alapon látja el. Az állam az anyagi támogatást szövetkezeti üzletrészek jegyzésével bocsátotta a FAKSz rendelkezésére, és működése felett állandó, közvetlen és a legmesszebbmenő felügyeletet gyakorolja.⁵²⁾

(3) Azt a hitelt, amelyet a kiosztott házhelyeken végzendő építkezésre a hitelnyújtással megbízott vagy megbízandó (Lebonyolító) szerv nyújt, csak a juttatott házhelyeken emelendő házak felépítésére szabad felhasználni.⁵³⁾

(4) A Lebonyolító szerv által nyújtott építkezési hitelekkel származó követelések *dologi teherként* és a törvényben részletezett *elsőbbséggel* terhelik a juttatott, vagy hatósági eljárás nélkül szerzett telket akkor, ha a hitel engedélyezésekor a szerző tulajdonjoga még nem volt a telekkönyvbe bejegyezve; amikor pedig a tulajdonjogot bekebelezik, ezzel egyidejűleg be kell kebelezni a jelzálogjogot is az említett elsőbbségi rangsorral. Az ilyen építési hitelek tekintetében nem érvényes a terhelési, az elidegenítési és a végrehajtás alá vonási tilalom; a belőlük származó követeléseket pedig közadók módjára kell beszédni és behajtani.⁵⁴⁾

48) 1930:XLI. tc. 3. §. 49) 1908:XLI. tc. 6. §. (2). 50) 1930:XLI. tc. 11. §. (1), (2), 1931:XXIV. tc. 4. §. (3). 51) 52.170/1927. B. M. (2). 52) U. o. (3), (4), 26.600/1927. B. M. 53) 1927:XIX. tc. 5. §. 54) 1927:XIX. tc. 1—3. §., 86.200/1927. F. M. 2. §., 35.700/1927. I. M.

78. §. A szoros értelemben vett földbirtokpolitika.

(1) A földbirtokpolitika célja a földbirtok helyesebb megoszlásának megvalósítása olyan irányban, hogy a legszegényebb néposztály köréből minél többen jussanak házhelyhez (házhoz) és földhöz, és váljanak ezen az úton önálló gazdasági alanyokká. A házhelyhez (házhoz) juttatást a lakáspolitikai körében tárgyaltuk.

(2) A földhöz juttatás körében a következő kérdések várnak megoldásra: 1. a földbirtokpolitikai célokra szükséges ingatlanok megszerzése; 2. a földigénylők körének meghatározása; 3. a földhözjuttatás módjai; 4. a földhözjuttatottak részéről szolgáltatandó ellenérték (megváltási ár, járadék, haszonbér) összegének megállapítása és kiegyenlítésének szabályozása. Ide tartoznak végül 5. azok a rendelkezések, amelyek a kisbirtokosoknak *családi birtok*, ill. *hitbizományi kisbirtok* alapítása útján való megerősítését célozzák.

(3) A törvényhozás a földbirtokpolitika irányítására az Orsz. Földbirtokrendező Biróságot (OFB) alakította.¹⁾ Ennek a külön bíróságnak a megváltási ügyek befejezésével (1931. dec. 31.) meg kellett volna szünnie;²⁾ a törvényhozás azonban ezt a határidőt előbb (1933. jún. 30-ig) meghosszabbította;³⁾ utóbb pedig a bíróságot — csökkentett személyezettel és hatáskörrel — továbbra is fenntartotta.⁴⁾

79. §. A földbirtokpolitikai célokra szükséges ingatlanok megszerzése.

(1. Az állam elővásárlási joga 359. — 2. Megváltási (átengedésre kötelezési) jog. A) Igénybevehető ingatlanok 359. — B) A megváltás módjai 361. — C) Az átengedés különleges esetei 362.)

(1) A földbirtokpolitika megvalósulása szempontjából kétségtelenül legelsőrendű fontosságú, hogy legyenek ingatlanok, amelyeket erre a célra fel lehessen használni. A juttatottak szempontjából azonban kis jelentőségű az a kérdés, hogy az állam a szükséges ingatlanoknak milyen módon jut és juthat a birtokába.

(2) Már az első telepítési törvénynek is az volt a célzata, hogy a földműveseket földhöz juttassa; nem ment azonban tovább, mint hogy *megengedte telepek alakítását* az államnak, magánosoknak és községeknek — akár új községek alapítása, akár meglévőknek hozzátelepítés útján nagyobbítása céljából.¹⁾ Ez a

1) 1920:XXXVI. tc. 4—15. §. 2) 1928:XLI. tc. 17. §., 5.500/1928. M. E. 1. §. 3) 1931:XXXV. tc. 6. §. 4) 1933:XVIII. tc. 1. §. (2).
1) 1894:XV. tc. 1. §.

teljesen önkéntes telepítés azonban sem a földbirtok helyesebb megoszlásának a célját nem szolgálta, sem a földigénylők kielégítésére nem lehetett alkalmas.

(3) A világháború után gondoskodott a törvényhozás első ízben arról, hogy a földigények kielégítésére szükséges ingatlanokat — ha kell — kényszer útján is meg lehessen szerezni.

(4) A földbirtok helyesebb megoszlását szabályozó törvény szerint ugyanis a földbirtokpolitikai célokra szükséges ingatlanokat az állam lehetőleg szabadkézből, vagy árverésen, vagy elővásárlás útján szerzi meg; végső esetben azonban *megváltási (átengedésre kötelezési) jogot* is gyakorolhat.²⁾

(5) A szabadkézből vagy árverésen vétel a magánjog szabályai alá esik; tehát csak az *elővásárlásról* és a *megváltásról* kell külön megemlékeznünk.

1. Az állam elővásárlási joga. (1) Elővásárlási jog illeti meg az államot *birtokpolitikai célra* — telekkönyvi bejegyzés nélkül is — minden mezőgazdasági ingatlanra ennek *elidegenítése* esetében — a törvényben felsorolt kivételekkel.³⁾ A kivételek közt felemlítésre méltók a községi (városi) belterületen fekvő ingatlanok.⁴⁾ Egy újabb törvény szerint megilleti az államot az elővásárlási jog a kis- és nagyközségek belterületén fekvő ingatlanokra is ott, ahol ezt különleges földbirtokpolitikai, különösen népesedési viszonyok (egyke) indokolják.⁵⁾ Megilleti továbbá az elővásárlási jog az államot *árverés* esetében a kis- és nagyközségek területén fekvő beépített ingatlanra is, ha az ingatlan falusi lakos lakásul vagy gazdasági célra alkalmas, kivéve ha az ipari munkások lakásigényének kielégítésére létesített telepet fekszik.⁶⁾

(2) Az állam elővásárlási joga kiterjed az erdőtörvény hatálya alá eső *erdőkre* is — a törvényben felsorolt kivételekkel.⁷⁾

2. Megváltási (átengedésre kötelezési) jog. A) Igénybevehető ingatlanok. (1) Az első birtokpolitikai törvény szerint akkor, ha a birtokpolitikai célra szükséges ingatlanok más módon nem voltak megszerezhetők, az állam *megváltási jogát* a következő sorrendben gyakorolhatta: 1. azokra az ingatlanokra, amelyeket a világháború kitörésének (1914. júl. 28.) és a törvény hatálybalépésének (1920. dec. 7.) napja közt idegenítettek el; 2. bármelyik nagybirtokból *annyi területre*, amennyinek megváltása — az OFB megállapítása szerint — a meg nem váltott részen a birtok üzemének megfelelő okszerű gazdálkodást nem gátolja; sőt *egészen* meg lehetett váltani azt a nagybirtokot, amely élők közötti jogügylettel, vagy árverésen, a világháborút megelőző 50 év alatt — ha csak egy ízben is — olyan körülmények közt cserélt

2) 1920:XXXVI. tc. 1. §. (2). 3) U. o. 16., 17. §. 4) U. o. 17. §. (1) 1., 1924:VII. tc. 7. §. 5) 1936:XXVII. tc. 89. §. (1). a). 6) U. o. 83. §. 7) U. o. 80., 82. §.

gazdát, amelyek miatt e törvény értelmében az elővásárlást is lehetett volna gyakorolni.⁸⁾

(2) *Közép- vagy kisbirtokot* csak kivételesen lehetett megváltani.⁹⁾ Annak megállapítását, hogy melyik ingatlant lehet nagy-, közép-, kis-, vagy törpebirtoknak tekinteni, vita esetében a törvény az OFB-ra bízta.¹⁰⁾

(3) Ez a törvény azonban csak hatálybaléptétől (1920. dec. 7.) számított 5 évi záros határidő alatt engedte meg a megváltást; az ezen az alapon nyugvó megváltási jog tehát, amint azt későbbi törvények is megállapítják, már megszűnt.¹¹⁾

(4) A családi hitbizományról szóló törvény az által, hogy a hitbizományi vagyon egy részének szabaddá tételét lehetővé teszi, azt célozza, hogy a családi hitbizomány olyan intézménnyé alakuljon át, amely összhangban áll azzal az egyetemes nemzeti érdekekkel, amely a földbirtok helyes megosztásához, a népesedés előmozdításához, és a magasabb társadalompolitikai célokból irányított nemzeti termeléshez fűződik.¹²⁾ Egy későbbi törvény aztán a hitbizományi kötöttség alól felszabadult ingatlanokat alá is vonja az átengedési kötelezettségnek.¹³⁾

(5) A telepítésről és más földbirtokpolitikai intézkedésekről szóló törvény az addigiaknál már szélesebb körben vonja be az ingatlanokat a birtokpolitikai célok szolgálatába. Előbb felsorolja azokat az ingatlanokat, amelyek földbirtokpolitikai célokra felhasználhatók;¹⁴⁾ aztán pedig részletesen szabályozza, hogy milyen ingatlanok tulajdonosait milyen arányban lehet ingatlanoknak birtokpolitikai célokra átengedésére kötelezni, és megállapítja a mentességeket, valamint a különféle kedvezményeket.¹⁵⁾

(6) Meg kell említeni ennek a törvénynek azt a rendelkezését is, hogy 5.000 P-nél nagyobb összegű illeték- és adótartozást ingatlan átengedésével is ki lehet egyenlíteni,¹⁶⁾ és hogy az ekként átengedett ingatlanokat szintén fel lehet használni birtokpolitikai célokra.¹⁷⁾

(7) Az átengedésre kötelezés útján megszerzhető ingatlanok tekintetében még tovább ment a kishaszonbérletekről szóló törvény, amely a birtokpolitikai célok fokozottabb ütemű megvalósítására és arra utasította a kormányt, hogy erre a célra évenként legalább 100.000 kat. hold mezőgazdasági ingatlant szerezzen meg tulajdonul vagy haszonbérletbe.¹⁸⁾

(8) Ez a törvény az igénybevehető ingatlanok közé sorolja elsősorban az 1, ill. 2 év óta műveletlenül hagyott birtokokat; aztán részletesen megállapítja, hogy az egyes ingatlantulajdo-

8) 1920:XXXVI. tc. 30. §. (1), (2). 9) U. o. 31. §. 10) U. o. 35. §. (1), (2). 11) U. o. 35. §. (2), 1924:VII. tc. 11. §. (3), 1928:XLI. tc. 1. §. 12) 1936:XV. tc. 1. §. 13) 1936:XXVII. tc. 11. §. 14) U. o. 4. §. 15) U. o. 5—15. §. 16) U. o. 37—43. §. 17) U. o. 4. §. (1) 2. 18) 1940:IV. tc. 1. §.

nosok személyi tulajdonságaik (természetes vagy jogi személyek, bel- vagy külföldiek stb.), és birtokuk nagysága szerint a kat. tisztajövedelem alapján számított hány %-ot kötelesek haszonbérletbe, ill. tulajdonul átengedni. Megállapítja aztán a tulajdonos személyes viszonyaihoz és gyermekeinek számához fűződő mentességeket, ill. mérsékléseket.¹⁹⁾

(8) *Zsidót* a fennálló korlátokra tekintet nélkül lehet kötelezni arra, hogy összes mezőgazdasági ingatlanát átengedje birtokpolitikai célra tulajdonul vagy kishaszonbérletek céljára, kivéve, amelyeket *gyár-* stb. céljára szerzett meg, és a 600 négyszögölnél nem nagyobb házhelyet, ha házhelye vagy beépített ingatlana nincs.²⁰⁾

(9) A törvényhozás részletesen szabályozza aztán az átengedésre kötelezést;²¹⁾ a kártalanítást;²²⁾ a jelzálogos hitelezők és más érdekeltek biztosítását;²³⁾ megállapítja azt a sorrendet is, amelyben az egyes ingatlanokat igénybe lehet venni.²⁴⁾

(10) Különös figyelmet érdemel a törvénynek az a rendelkezése, hogy a miniszternek a földbirtokpolitika körébe eső határozatai ellen — minden további jogorvoslat, vagy más bírói eljárás kizárásával — egyedül az ingatlan fekvése szerint illetékes kir. ítélőtáblához lehet panasszal fordulni.²⁵⁾ Ezt a rendelkezést, amely egyfelől az ügymenet gyorsítását, másfelől a jogszerűség biztosítását célozza, a kishaszonbérletek alakításáról szóló törvény is átvette.²⁶⁾

B) A megváltás módjai. (1) A tulajdonost arra lehet kötelezni, hogy ingatlanát vagy *tulajdonul*, vagy *haszonbérlet céljára* engedje át. Haszonbérlet céljára átengedés esetében a haszonbérleti viszonyt nem érinti a tulajdonosváltás, még ha ez árverés útján történt is.²⁷⁾

(2) Ha az átengedésre kötelezés következtében a megmaradó birtokrészlet megfelelő hasznosítása lehetetlenné válik, a tulajdonos a kijelölről szóló határozat kézbesítésétől számított 30 nap alatt kívánhatja az ilyen birtokrészletek átvételét is.²⁸⁾

(3) A földművelésügyi miniszter bármikor elrendelheti, hogy a tulajdonos a *haszonbérlet* alakjában igénybevett *egész terület tulajdonul* engedje át; — a terület *egyes részének* tulajdonul átengedését azonban csak akkor lehet elrendelni, ha a haszonbérleti viszony már legalább 10 éven át fennállott, és ha olyan összefüggő területről van szó, amely legalább 100 kat. hold terjedelmű.²⁹⁾

(4) Ha a haszonbérleti viszony már 10 évnél hosszabb idő óta áll fenn, az *átengedésre kötelezett* kérheti, hogy az állam az

19) 1940:IV. tc. 2—8. §. 20) U. o. 16. §. 21) 1936:XXVII. tc. 20—28. §. 22) U. o. 29., 30. §., 1940:IV. tc. 36. §. 23) 1936:XXVII. tc. 31—36. §. 24) U. o. 38. §. 25) U. o. 3. §. 26) 1940:IV. tc. 4. §. (4). 27) 1936:XXVII. tc. 20. §. (1), (3), 1940:IV. tc. 6. §. 28) 1936:XXVII. tc. 22. §. 29) U. o. 20. §. (4), (5).

ingatlan 5 éven belül tulajdonul szerezze meg; és ha ez 5 év alatt nem történik meg, kérheti a haszonbérleti feltételeknek és a haszonbérnek újabb megállapítását. Ha pedig a haszonbérleti viszony az 5 év elteltétől számított további 10 évig fennállt, a tulajdonos újabb kérelmére a tulajdonul átengedést el kell rendelni.³⁰⁾

(5) Az a *haszonbérlet*, aki kötelezettségének 10 éven át eleget tett, és a vételár felének megfelelő összeget biztosítékul lefizet, kérheti, hogy az állam a haszonbérlet tárgyát tulajdonul megszerzeze, és reá ruházza át.³¹⁾

C) Az átengedés különleges esetei. (1) Ha a volt tulajdonos, akitől 20 kat. holdnál nem nagyobb ingatlanát egy hitelintézet a tulajdonos ellen vezetett *árverésen* szerezte meg, ő maga, vagy hitvestársa, vagy egyenes ági rokona a törvény (1940:IV. tc.) hatálybaléptétől számított 1 év alatt a földművelésügyi miniszternél bejelenti, hogy volt birtokát vissza kívánja szerezni, és a Telepítési Alapba befizeti a miniszter által megállapított összeget, ő maga pedig megfelel az ingatlanban részesítéshez megkívánt feltételeknek, az ingatlant a jelentkező javára átengedésre kötelezés útján meg kell szerezni.³²⁾

(2) A *kereskedelmi társaságokat*, valamint a pénzkölcsönzéssel iparszerűen foglalkozó, cégbejegyzésre kötelezett *vállalatokat* kötelezni lehet arra, hogy azokat a mezőgazdasági ingatlanokat, valamint a földműveseknek és falusi kisiparosoknak lakásul vagy gazdasági célra alkalmas belsőségeket, amelyeket 1937. aug. 1-je előtt árverésen, vagy árverés hatályával magánkézből, eladás útján szereztek meg, kiterjedésre tekintet nélkül, a megállapított becsértéken engedjék át.³³⁾

(3) Ha *külföldi állampolgár* vagy *zsidó* a törvényes rendelkezések megszegésével érvénytelenül szerzett ingatlant, azt a földművelésügyi miniszter kötelezheti, hogy az ingatlant tulajdonul, vagy — kishaszonbérletek alakítása céljából — haszonbérbe engedje át az államnak, feltéve, hogy az eladó az adásvétel érvénytelenségének megállapításától számított 6 hónap alatt — a kapott ellenérték visszafizetése mellett — az ingatlant vissza nem követeli. Ha az ingatlant sem az eladó nem követeli vissza, sem a földművelésügyi miniszter átengedésre kötelezés útján nem használja fel birtokpolitikai célokra, az ingatlant árverés útján kell — még a jogszabályokban meghatározott legkisebb árverési vételáron alul is — értékesíteni. Ugyanígy kell eljárni azzal a tényleges birtokossal szemben is, aki az ingatlant tulajdonszerzésre alkalmas jogcímen tartja hatalmában, valamint azzal a kereskedelmi társasággal stb. szemben is, amely a megszerzett ingatlanra vonatkozó kishaszonbérletbe adási, továbbadási stb. köteletségének nem tesz eleget.³⁴⁾

30) 1936:XXVII. tc. 20. §. (7), (8). 31) U. o. 53. §. (2). 32) U. o. 6. §. (3), 1940:IV. tc. 35. §. (2). 33) 1940:IV. tc. 35. §. (1). 34) U. o. 40. §.

(4) Ha az osztatlan *közös tulajdonosok* némelyikével szemben nincs helye az átengedésre kötelezésnek, a földművelésügyi miniszter intézkedik az ingatlanra vonatkozó megosztási eljárás megindítása iránt. Ebben a kérdésben a törvényhatósági t. ügyész kérelme alapján az illetékes kir. járásbíróóság nem peres eljárás, és szükség esetében becslés alapján határoz.³⁵⁾

80. §. A földigénylők köre.

(1) A földbirtok helyesebb megosztásának szabályozását célzó törvény a földigénylésre jogosultak körét általánosságban úgy jelöli meg, hogy azok részére kívánja a földbirtok szerzését előmozdítani, akik annak szorgalmas és gondos művelésére képesek és hajlandók is, eddig azonban önhibájukon kívül nem jutottak földhöz. Majd tüzetesebben is megjelöli azokat a személyeket, akik, és azokat a közérdekű intézményeket, amelyek birtokpolitikai közérdekből földben részesíthetők; ezek a következők: az arany és ezüst vitézségi éremmel kitüntetett földművelők; a földműves hadirokkantak; a munkaképes hadiözvegyek és a felnőtt földműves hadiárva; a mezőgazdasági munkások; a törpe- és kisbirtokosok megerősítésük céljából; a közszolgálati alkalmazottak; a becsülettel szolgált katonák; az érdemes gazdatisztek. Juttatható továbbá ingatlan gazdasági munkásházak emelésére; közoktatási célokra szolgáló intézmények és közlegelők létesítésére; végül a haladó gazdálkodásnak irányt mutatni hivatott középirtokok alakítására.¹⁾

(2) Megállapítja aztán a törvény, hogy föld juttatását *senki sem követelheti*; de ha elegendő ingatlan áll rendelkezésre, meghatározza azt a *sorrendet*, amelyben az igénylőket figyelembe kell venni, és azt a mértéket is, amelynek megfelelően egyesek földben részesíthetők.²⁾

(3) Később az igénylők körét bővítette a törvényhozás, és közéjük sorozta a nem önállóan kereső, vagy nem önjogú mezőgazda volt katonákat, a nem felnőtt hadiárvaikat, a földbirtokrendezés következtében állásukat veszített gazdasági cselédeket, a kishaszonbérlet földműveseket, a magasabb fokozatú egyházi közületeket, ill. intézményeket, valamint az igazságügyi tárca terhére létesült intézeteket és intézményeket is.³⁾

(4) A telepítésről stb. szóló törvény szerint elsősorban a mezőgazdasággal élethivatásszerűen foglalkozó, különösen gazdasági iskolát végzett földműveseknek kell kisbirtokot alakítani, ill. meglévő törpebirtokukat kell kiegészíteni. Törekedni kell a vitézi rend tagjainak, a hadirokkantoknak, a hősi halottak és a hadigondozottak fiú-leszármazóinak, az arany és ezüst vitézségi

35) 1940:IV. tc. 41. §. (2).

1) 1920:XXXVI. tc. 1. §. (1), (13). 2) U. o. 2. §. 3) 1924:VII. tc. 2., 27. §.

éremmel kitüntetetteknek kisbirtokban részesítésére. Azok közül, akik a kívánalmaknak egyaránt megfelelnek, elsősorban azokat kell ingatlanban részesíteni, akik a háborúban arcvonalbeli szolgálatot, — továbbá azokat, akik általában katonai szolgálatot teljesítettek, különösen, ha igazolványuk (1931:III. tc.) van. Az említett személyek közül azokat kell elsősorban figyelembe venni, akiknek három vagy több gyermekük van.⁴⁾ A háromnál több gyermekes családokat kamatmérsékléssel és a haszonbér alacsonyabb megállapításával kell támogatni. A hősi halált halt és az örökbefogadott gyermekeket is számítani kell.⁵⁾ Különös gondot kell fordítani arra, hogy mezőgazdasági munkások és cselédek, kisiparosok és kiskereskedők, továbbá falusi szövetkezetek házhelyhez jussanak.⁶⁾

(5) Azonban az említettek közül is csak azt lehet ingatlanban részesíteni, aki egészséges, a költségekből reá eső részt, továbbá a vételárnak legalább 30%-át, ill. a haszonbérnek 1 évi összegét letétbe helyezi, és ezenfelül is a felszereléshez stb. szükséges anyagi eszközökkel rendelkezik. A vitézi rend tagjai, a hadigondozottak, a legalább 3 gyermekesek, valamint a kenyerüket vesztett gazdasági alkalmazottak részére külön kedvezményt állapít meg a törvény.⁷⁾

(6) Végül megállapítja a törvény a juttatásból *kizáró okokat*, ezek közt a kiskorúságot; de azt is, hogy nagykorúságának elérése előtt is részesíthető ingatlanban a hadiárva, a hadigymolt, és a hivatásos mezőgazdának leszármazó örököse.⁸⁾

81. §. A földhöz juttatás módjai.

(1. Ingatlanvétel 364. — 2. Ingatlaneldarabolás 365. — 3. Járadéktelek 366. — 4. Kishaszonbérlet 367. — 5. Részművelés 371. — 6. Családi birtok 371. — 7. Hitbizományi kisbirtok. A) Rendeltetése és alapítása 372. — B) Utódlási rend 373. — C) A hitbizományi kisbirtok jogi megkötöttsége 374. — D) A hitbizományi kisbirtok kezelése 376. — E) Az utódlás beállta 376. — 8. Telepítés. A) Telepítés haszonbérbeadás útján vagy tulajdonszerzéssel 376. — B) Telepítési Alap 377. — C) Orsz. Telepítési Tanács 378. — D) Telepítési felügyelők 378. — 9. Felügyelet 378.)

A földhöz juttatás történhetik *tulajdonul* juttatás útján, *járadék*birtok alakjában, vagy *haszonbérlet*be adással.

1. Ingatlanvétel. (1) Azokból az ingatlanokból, amelyeket az állam földbirtokpolitikai célokra megszerzett, *kisbirtokokat* kell alakítani, ill. a meglévő törpebirtokokat kell kiegészíteni; de alakítható 300 kat. holdnál nem nagyobb *középbirtok* is, és törekedni kell járasonkint legalább egy *mintagazdaság* létesítésére.¹⁾

(2) A földbirtokpolitikai célokra szolgáló ingatlanokról

4) 1936:XXVII. tc. 46. §. (1). 5) U. o. 49. §. (1). 6) U. o. 46. §. (2). 7) U. o. 47. §. 8) U. o. 48. §.

1) 1936:XXVII. tc. 46. §. (1), (3), (4).

felosztási tervet kell készíteni, abban meg kell jelölni, hogy az ingatlan miként fog felosztani, és abból a jelentkezők milyen feltételek mellett, különösen milyen ellenszolgáltatás ellenében szerezhetnek ingatlant.²⁾

(3) A törvény szabályozza a szerződéskötést, a birtokba-vezetést, a birtokszerző települését és községi illetőségét, valamint tulajdonjogának telekkönyvi bekebelezését; továbbá a juttatottak kimozdítását, és az állam visszavásárlási jogát.³⁾

(4) A juttatottól elvett, vagy egyébként megüresedett, valamint az eljárás során fennmaradt ingatlanokat érdemes és fizetőképessé jelentkezőknek kell juttatni. Azokat az ingatlanokat, amelyekre nincs jelentkező, a megváltást szenvedő kérelmére és a megváltási ár (árrészlet) visszatérítése ellenében neki vissza lehet utalni; ha pedig az OFB valamely megváltott területről 1 év alatt nem rendelkezik, azt — a megváltást szenvedő kérésére — neki vissza kell juttatni.⁴⁾

(5) A *tulajdonjogot* a birtokszerző javára akkor lehet bekebelezni, ha — a szerződéses előfeltételek teljesítésén felül — a vételárnak legalább a felét letörlesztette. A tulajdonjog bekebelezésével egyidejűleg be kell jegyezni a vételárhátrálék erejéig a jelzálogjogot is.⁵⁾

(6) A *juttatott* ingatlan telekkönyvébe fel kell jegyezni, hogy az e törvény alapján alakított birtok. Az ilyen birtok 32 éven belül nem idegeníthető el; a földművelésügyi miniszter engedélye nélkül nem osztható meg, és nem egyesíthető más hasonló természetű ingatlannal, nem terhelhető meg, és csak köztartozások, továbbá a jelzálogjoggal biztosított, vagy osztályegység, özvegyi jogi, tartási, végül tiltott cselekményből származó követelések fejében vonható végrehajtás alá.⁶⁾

2. Ingatlaneldarabolás. (1) Kisbirtok tulajdonul megszerzésének egyik módja az eldarabolás útján történő ingatlanszerzés. A törvény az ingatlaneldarabolást — a birtokszerzők érdekében — hatósági felügyelet alá helyezte. Ezt a felügyeletet előbb az OFB-ra, később a földművelésügyi miniszterre bízta.⁷⁾

(2) Aki mezőgazdasági ingatlant részletekben kíván elidegeníteni, köteles eldarabolási szándékát a gazdasági felügyelőségnek *bejelenteni*, amely a bejelentést — az eldarabolásnak hatósági ellenőrzés alá vétele végett — a földművelésügyi miniszterhez terjeszti fel. A földművelésügyi miniszter azonban kisebb jelentőségű ingatlaneldarabolások ellenőrzését a gazdasági felügyelőre bízhatja, és egyáltalában *nem* kell bejelenteni az eldarabolást, ha az ingatlan községi belterületen fekszik, vagy területe 50 kat. holdat nem halad meg, kivéve ha a földműve-

2) 1936:XXVII. tc. 44. §. 3) U. o. 51—62. §. 4) 1928:XLI. tc. 5. §. (1), (4). 5) 1936:XXVII. tc. 53. §. (1), (3). 6) 1920:XXXVI. tc. 76. §., 1936:XXVII. tc. 54. §. 7) 1920:XXXVI. tc. 58. §., 1928:XLI. tc. 16. §.

létségi miniszter az ilyen eldarabolás hatósági ellenőrzését is szükségesnek ítéli és elrendeli.⁸⁾

(3) Az eldarabolt ingatlanra vonatkozó *vételi szerződés* csak akkor érvényes, ha azt a földművelésügyi miniszter, ill. a gazdasági felügyelőség jóváhagyta.⁹⁾

(4) Az eldarabolt ingatlan *részleteit* csak akkor szabad *birtokba venni*, ha a részletek természetben ki vannak jelölve, a telekkönyvben szét vannak jegyezve, és ha a telekkönyvből ki nem tűnő terhek (kegyúri, telekterhek stb.) rendezve vannak. A részletek vásárlói továbbá nem vállalhatnak *egyetemleges* kötelezettséget; egyes kivételektől eltekintve nem lehet tőlük *váltót* venni, és *egyetemlegesen terhelt* ingatlant nem lehet nekik birtokba adni.¹⁰⁾

(5) A törvény részletesen szabályozza továbbá a vevő *elállási jogát és az ellenőrzést*.¹¹⁾

3. Járadéktelek. (1) *Mezőgazdasági ingatlanok, családi háznak vagy házhelynek* tulajdona akként is átruházható, hogy a vevő (*járadéktelkes*) az egész vételár, vagy annak egy része helyett az eladó és jogutódai (*járadékélvező*) javára készpénzben, vagy azt vagylagosan helyettesítő terményekben évi járadék fizetésére kötelezi magát. A járadék az ingatlant (*járadéktelek*) terheli, és állhat készpénzben vagy terményekben.¹²⁾

(2) A törvény értelmében járadéktelek alakjában való átengedésre is kötelezhetőek azoknak az ingatlanoknak a tulajdonosai, amelyeket a világháború kitörésétől (1914. júl. 28.) a törvény életbelépéséig (1920. dec. 7.) szereztek, és járadéktelekként engedhetők át azok az ingatlanok is, amelyek ingatlan-vagyonszállás fejében jutottak az állam birtokába. *Középbirtokot* is lehet járadéktelek alakjában juttatni, de csak bizonyos feltételek mellett. Nem lehet azonban középbirtokot alakítani olyan birtokból, amelyet — a kisbirtok méreteit meg nem haladó részletekben — hivatásos gazdák hasznóbérelnek. Középbirtokot csak olyanoknak lehet juttatni, akik a szükséges gazdasági felszereléssel rendelkeznek, és a vételárnak legalább felét készpénzben ki tudják fizetni.¹³⁾

(3) A járadéktelekre vonatkozó jogviszonyt a *járadéktelek-szerződés* szabályozza, amelyet írásba kell foglalni.¹⁴⁾

(4) A járadék a telekkönyvi bejegyzéssel *telki tcherré* lesz, és a járadékélvezőt ugyanaz a törvényes zálogjog és végrehajtási jog illeti, mint a hasznóbérbeadót.¹⁵⁾

(5) A *járadéktelkes* a járadékot megváltás céljából rendszerint bármikor felmondhatja; de ha az *állam* a járadékélvező,

8) 1920:XXXVI. tc. 54. §. (1), 1936:XXVII. tc. 75. §., 100.000/1937. F. M. 134. (5) a), b), 137. §. (2). 9) 1936:XXVII. tc. 76. §. (1), (3). 10) 1920:XXXVI. tc. 56. §. 11) U. o. 57—59. §. 12) U. o. 61. §. 13) U. o. 28. §., 1924:VII. tc. 16. §. (1), (3)—(5). 14) 1920:XXXVI. tc. 62. §. 15) U. o. 63. §.

a szerződésben ki lehet kötni, hogy a járadéktelkest az OFB hozzájárulása nélkül ne illesse megváltási jog. Más járadékélvező csak azt kötheti ki, hogy a megváltás joga határozott időn át, amely 32 évnél hosszabb nem lehet, szüneteljen. A földművelésügyi miniszter a járadékélvezőt bármikor kielégítheti, és ekkor a járadékélvező helyébe az állam lép.¹⁶⁾

(6) A *járadékélvező* (vagyis a tulajdonos) nem követelheti a megváltást; de a szerződésben kikötheti, hogy a törvényben felsorolt esetek valamelyikének beálltával a járadéktelket visszavehesse. Ilyen eset beálltával perindítás és veszély igazolása nélkül is helye van *zárlat* elrendelésének. A jogosult a visszavételi jogot — ha a szerződés rövidebb határidőt nem állapít meg — 1 éven belül gyakorolhatja attól a naptól számítva, amikor a visszavételre jogosító körülmény tudomására jutott. Visszavétel esetében a szükséges és hasznos beruházásokért térítés jár.¹⁷⁾ A visszavétel és a térítés kérdésében a rendes bíróság határoz.¹⁸⁾

(7) A járadéktelkesnek ezt a minőségét a *telekkönyvben fel kell jegyezni*, és a járadékélvező, ha nem az állam az, legfeljebb 5 évi járadék lefizetése után köteles a telekkönyvi feljegyzést megengedni.¹⁹⁾

(8) Ha az *állam* a járadékélvező, a telket csak az OFB hozzájárulásával lehet *megterhelni, átruházni, megosztani* vagy *hasznóbérbe adni*. Mindezt kikötheti más járadékélvező is; de ezt a kikötést a telekkönyvben fel kell jegyezni.²⁰⁾

4. Kishasznóbérlet. (1) Kishasznóbérletek alakításáról a törvényhozás először a földbirtok helyesebb megosztását szabályozó törvényben intézkedett; addig is azonban, amíg ez a törvény tárgyalás alatt állott, felhatalmazta a földművelésügyi minisztert, hogy halasztást nem tűrő sürgős esetekben kishasznóbérleteket alakítson.²¹⁾

(2) A törvény rendelkezése szerint minden olyan mezőgazdasági ingatlanra vonatkozó *hasznóbérleti szerződést*, amely ingatlanra az állam elővásárlási jogát gyakorolhatná, tudomásulvétel végett be kell jelenteni a közigazgatási bizottság gazdasági albizottságához, amely 30 nap alatt határoz. Határozata ellen fellebbezni lehet a földművelésügyi miniszterhez.²²⁾

(3) Ha a hasznóbérleti idő 12 évnél hosszabb, a hasznóbérbeadó köteles a hasznóbérleti szerződést 12 év elteltével újabb tudomásulvétel végett ismét bejelenteni. — kivéve ha az Orsz. Földhitelintézet, az OKH, ill. a kötelékébe tartozó földbérletösszövetkezet (szakcsoport) a hasznóbérbeadó.²³⁾

(4) A hasznóbérleti szerződés jóváhagyását rendszerint csak akkor lehet megtagadni, ha a hasznóbérlet helyébe — kis-

16) 1920:XXXVI. tc. 64. §. 17) U. o. 66. §. 18) 1931:XXXV. tc. 3. §. 19) 1920:XXXVI. tc. 67. §. 20) U. o. 68. §. 21) 1920:XXIX. tc. 1. §. 22) 1920:XXXVI. tc. 49. §. (1), (4), 1928:XLI. tc. 7. §. 23) 1940:IV. tc. 22. §.

haszonbérletek alakítása céljából²⁴⁾ — az állam, vagy az lép, akit a földművelésügyi miniszter kijelöl.²⁵⁾ Megadható azonban a tudomásulvétel a nélkül is, hogy a haszonbérletet az állam átvenné, ha a haszonbérlet nem magyar állampolgár; vagy nem okleveles, ill. hivatásos gazda; vagy ha a szerződést a törvényes határidő eltelté után mutatták be; vagy ha a haszonbérlet mezőgazdasági munkásvédelmi jogszabály súlyos megsértésével elkövetett kihágás miatt 5 éven belül jogerősen elítélték. A tudomásulvétel megtagadó határozat ellen nincs helye jogorvoslatnak.²⁶⁾

(5) Be kell mutatni — 60 nap alatt — a már fennálló haszonbérleti szerződést is, ha a haszonbérlet terület 30 kat. holdat meghalad, és még legalább 3 gazdasági év van hátra. Az Orsz. Földhitelintézet, az OKH, és a kötelékébe tartozó földbérlet szövetkezetek (földbérlet szakcsoportok) mentesek a bejelentés alól. A földművelésügyi miniszter kishaszonbérletek céljára egészen átveheti a haszonbérlet szerződést, vagy arra kötelezheti a haszonbérletet, hogy a haszonbérlet mezőgazdasági művelés alatt álló részének kétharmadát adja kishaszonbérletbe. Nincs azonban helye az egész haszonbérlet átvételének, ha a haszonbérlet a mezőgazdaságilag művelt területnek egyharmadát már előbb önként kishaszonbérletbe, vagy részes művelésbe adta. Ha pedig a kishaszonbérletek céljára kijelölt terület eléri a mezőgazdaságilag művelt területnek egy negyedét, a haszonbérlet kívánhatja, hogy a kishaszonbérletek céljára kijelölt terület tekintetében az állam, vagy az a hitelintézet lépjen vele haszonbérleti jogviszonyba, amelyet a földművelésügyi miniszter kijelöl.²⁷⁾

(6) A haszonbérbeadó is felhívhatja a haszonbérletet, hogy a haszonbérlet mezőgazdasági művelés alatt álló területének egyharmad részét engedje át kishaszonbérletek céljára. Ha a haszonbérlet az írásban közölt ennek a felhívásnak nem tesz eleget, a haszonbérbeadó a szerződést a megfelelő területre vonatkozóan okt. 1-jét megelőző 3 hónapi felmondással, kártérítési kötelezettség nélkül, megszüntetheti. Ha a területre nézve nem tudnak megegyezni, azt a földművelésügyi miniszter jelöli ki. A haszonbérlet részleges megszűnése nem érinti a többi területre vonatkozó szerződés hatályát, és megegyezés hiányában a földművelésügyi miniszter állapítja meg, hogy miként módosulnak a haszonbérlet kötelezettségei. Ilyen esetben az állam nem veheti át az egész szerződést.²⁸⁾

(7) A haszonbérbeadó és a haszonbérlet közt az 1938. jan. 1-je után létrejött olyan megállapodás, amely a haszonbérlet időtartamát megrövidítené, nem vehető figyelembe.²⁹⁾

24) 8.420/1920. M. E. 12. §., 55.555/1921. F. M. 19. §. 25) 1920:XXXVI. tc. 49. §. (6), 1928:XLL. tc. 7. §. 26) 1940:IV. tc. 18. §. (2). 27) U. o. 19. §. (1), (2). 28) U. o. 19. §. (3). 29) U. o. 19. §. (7).

(8) A mezőgazdasági ingatlanok azt a részét, amelyet az állam jogosult volt megváltani, kishaszonbérletek alakítása céljára főhaszonbérletként is átveheti; — a birtoknak meg nem váltható részét azonban csak akkor, ha az nem volt kellően megművelve.³⁰⁾

(9) Közirtokosságot és volt úrbéri közösséget nem lehet arra kötelezni, hogy ingatlanát kishaszonbérlet céljára átengedje.³¹⁾

(10) Ha a haszonbérlet szerződés 100 kat. holdnál nagyobb területre vonatkozik, kötelezni lehet a haszonbérbeadót arra, hogy a mezőgazdasági művelés alatt álló területnek legfeljebb egyharmad részét kishaszonbérletbe adja.³²⁾

(11) A kishaszonbérlet szerződések feltételeit a földművelésügyi miniszter állapítja meg akként, hogy a szolgáltatások terhe az egyes haszonbérlet közt arányosan oszljék meg. Figyelmen kívül hagyhatja azonban a szerződésnek a szokásosnál hátrányosabb kikötéseit, amelyeknek nyilvánvalóan az a céljuk, hogy a törvény rendelkezéseit megghiúsítsák. Ehhez képest a földművelésügyi miniszter — kérelemre vagy hivatalból — a szerződéstől eltérően állapíthatja meg a kishaszonbérletek haszonbérlet a végből, hogy se a haszonbérletre, se a kishaszonbérletekre ne háruljon méltánytalanul súlyosabb teher. A földművelésügyi miniszternek a haszonbérlet feltételeket megállapító határozata ellen panasszal lehet fordulni az illetékes kir. ítéltáblához, amely végérvényesen határoz.³³⁾

(12) A miatt, mert a haszonbérlet a haszonbérbe vett ingatlan egy részének kishaszonbérletbe adására kötelezték, sem a haszonbérbeadó, sem a haszonbérlet nem állhat el a szerződéstől, sem annak módosítását nem kívánhatja. Ha azonban a kishaszonbérletek céljára kijelölt terület eléri a haszonbérlet ingatlan mezőgazdasági művelés alatt álló területének negyed részét, a haszonbérlet kívánhatja, hogy vele a kishaszonbérletbe adott területre vonatkozóan az állam, vagy az a hitelintézet lépjen jogviszonyba, amelyet a földművelésügyi miniszter kijelöl.³⁴⁾

(13) Ha a felek a haszonbérlet szerződéstől a bejelentés után elállnak, ez nem gátolja, hogy a haszonbérlet kishaszonbérletek céljára átvéssék.³⁵⁾

(14) Ha az állam a haszonbérletet — kishaszonbérletek alakítása céljából — átveszi, hatályukat veszti a haszonbérlet szerződésnek mindazok a rendelkezései, amelyek az alhaszonbérbeadást tiltják, vagy amelyek nyilvánvalóan azt célozzák, hogy a kishaszonbérletek alakítására vonatkozó törvényes rendelkezések alkalmazását megnehezítsék vagy meggátolják.³⁶⁾

(15) Ha az állam által megváltott ingatlanon olyan kisha-

30) 1920:XXXVI. tc. 50. §. (3). 31) 1940:IV. tc. 3. §. (12). 32) U. o. 17. §. (1). 33) U. o. 17. §. (2), (4). 34) U. o. 17. §. (3), 18. §. (3). 35) U. o. 17. §. (5). 36) 1920:XXXVI. tc. 53. §. (2), 1940:IV. tc. 17. §. (2), 18. §. (1).

szonbérő volt, aki ingatlanrészét már legalább 5 év óta bírja haszonbérben, igényelheti, hogy ezt a birtokrészletet neki az állam adásvétel útján, vagy járadékbirtokként átengedje, kivéve, ha a törvényben felsorolt esetek valamelyike állott fenn.³⁷⁾

(16) A földművelésügyi miniszter bármikor *elrendelheti*, hogy a telepítésről vagy a kishaszonbérletekről szóló törvény alapján haszonbérletbe átengedett területet a tulajdonos egészen vagy részben *tulajdonul* engedje át. Az a *kishaszonbérő* pedig, aki okszerűen gazdálkodik, a vételár felét kifizeti, és a törvényes feltételeknek megfelel, bármikor *kérheti*, hogy a haszonbérlettel ingatlan a földművelésügyi miniszter tulajdonul megszerezze és tulajdonul neki átengedje.³⁸⁾

(17) A *tulajdonos* kérheti a haszonbérlet céljára igénybevett területének tulajdonba átvételét, ha a haszonbérlet 10 évnél régebben áll fenn. Ezt a kérelmet lehetőleg 5 év alatt teljesíteni kell. Ha ez nem történik meg, a tulajdonos kérheti, hogy a haszonbérleti feltételeket, ill. a haszonbért újra állapítsák meg. Ha pedig a haszonbérlet az 5 év eltelté után újabb 10 évig állott fenn, a tulajdonos kívánságára *el kell* rendelni az ingatlanak tulajdonul átengedését.³⁹⁾

(18) Ha a haszonbérletbe átengedett egész terület, vagy az átengedett ingatlanon egymással összefüggő legalább 100 kat. hold olyan terület, amelyet a tulajdonos csak haszonbérletbe engedett át, *kimozdítás* következtében üresedik meg, a földművelésügyi miniszter a megüresedett területet a tulajdonos szabad rendelkezésére visszabocsáthatja. Ilyen esetben a visszamaradt területre vonatkozóan a haszonbérleti jogviszony feltételeit és a haszonbérlet összegét újra kell megállapítani.⁴⁰⁾

(19) A kishaszonbérő, ha sem haszonbérrel, sem közszolgáltatással nincsenek hátrálékban, az Orsz. Földhitelintézetnél, vagy a földművelésügyi miniszter által kijelölt más hitelintézetnél teljesíthetnek *befizetéseket* olyan rendeltetéssel, hogy ezek és kamataik tulajdonszerzéskor a vételárra számoltassanak el.⁴¹⁾

(20) A törvény alapján szerzett kishaszonbérletek *tulajdonosváltás* esetében még az árverési vevővel szemben is fennmaradnak.⁴²⁾

(21) A törvény részletesen megállapítja az *igénybevétel sorrendjét* akkor, ha a birtokszerzők lakóhelyétől megfelelő távolságban egyaránt alkalmas több ingatlan van. Olyan esetekben pedig, amikor a tulajdonosnak *régi* vagy *családi* birtokát vették igénybe, a tulajdonos kérheti, hogy *cserebirtokkal* kártalaníttassék.⁴³⁾

37) 1920:XXXVI. tc. 51. §. 38) 1936:XXVII. tc. 53. §. (2), 1940:IV. tc. 5. §. (1), (2). 39) 1936:XXVII. tc. 20. §. (7), 1940:IV. tc. 5. §. (3). 40) 1936:XXVII. tc. 62. §. (3). 41) 1940:IV. tc. 5. §. (4). 42) 1936:XXVII. tc. 20. §. (3), 1940:IV. tc. 6. §. 43) U. o. 7. §.

(22) A kishaszonbérleteken a gazdálkodás okszerűségére a földművelésügyi miniszter *felügyel*, és a kishaszonbérletek céljaira *juttatást* attól teheti függővé, hogy a juttatottak a kijelölt hitelintézet keretében *földbérő-csoportot*, vagy *földbérő szövetkezetet* alakítsanak, vagy ilyenbe tagként belépjenek.⁴⁴⁾

(23) A kishaszonbérlethez jutottak, ha a haszonbérlettel ingatlanok összes kat. tiszta jövedelme 100 K-t nem halad meg, a kishaszonbérlet után az első 3 évben mentesek a *kereseti adó* alól; a kishaszonbérletre vonatkozó okiratok, beadványok és telekkönyvi bejegyzések *illetékmentesek*; az ingatlanszerzések pedig mentesek a *vagyonátruházási illeték* alól.⁴⁵⁾

(24) Ha kellő számú kishaszonbérő nem jelentkezik, a kishaszonbérlet területét kivételesen nagyobb haszonbérlet alakjában is lehet hasznosítani.⁴⁶⁾

5. Részművelés. (1) Ha a tudomásulvétel végett bejelentett haszonbérleti szerződés 100 kat. holdat meghaladó területre, vagy a törvény hatálybaléptekor még legalább 3 évig fennálló haszonbérleti szerződés 300 kat. holdat meghaladó mezőgazdasági ingatlanra vonatkozik, a földművelésügyi miniszter *kötelezheti* a haszonbérőt, hogy a kishaszonbérletre kijelölhető területnek legfeljebb egyharmad részére *részművelési szerződést* kössön földművesekkel, gazdatisztekkel, okleveles vagy hivatásos gazdákkal, hadirokkantakkal, közszolgálati alkalmazottakkal, hivatásos katonákkal vagy ezek hozzátartozóival. A részművelési szerződés *feltételeit* a földművelésügyi miniszter állapítja meg; ugyanő ellenőrizteti a feltételek megtartását, és felügyel a részesek gazdálkodására. A földművelésügyi miniszternek a feltételeket megállapító határozata ellen panasszal lehet fordulni az illetékes kir. ítélőtáblához.⁴⁷⁾

(2) Ha az olyan ingatlanra vonatkozó haszonbérleti szerződés, amely ingatlanok egy részét kishaszonbérletre vagy részművelésre engedték át, lejártá előtt megszűnik, a kishaszonbérő és a részesek a szerződés hátralevő időtartamára a *haszonbérbeadóval*, és ha a szerződés a haszonbérbeadó személyében beállott változás következtében szűnt meg, *jogutódjával* kerülnek jogviszonyba. Ilyen esetben a haszonbérbeadó kérelmére, amelyet legalább 6 hónappal a gazdasági év lejártá előtt kell a földművelésügyi miniszternél előterjeszteni, köteles az *állam*, vagy az az *intézet*, amelyet a földművelésügyi miniszter kijelöl, a kishaszonbérletek céljára átadott területet *átvenni*, kivéve, ha a haszonbérleti időnek hátralevő része 3 gazdasági évet nem halad meg.⁴⁸⁾

6. Családi birtok. (1) A földbirtok helyesebb megoszlását szabályozó törvény egyeseknek azért is kívánt ingatlan juttatni, hogy részükre állandó családi tűzhelyet biztosítson.⁴⁹⁾

44) 1924:VII. tc. 19. §., 1940:IV. tc. 29. §. (4). 45) 1940:IV. tc. 31., 32. §. 46) U. o. 41. §. (1). 47) U. o. 20. §. 48) U. o. 21. §. 49) 1920:XXXVI. tc. 70. §. (1).

(2) A *családi birtok* — a vele egyesített ingatlanokkal együtt — legfeljebb akkora lehet, amely gondos művelés mellett legfeljebb háromszor akkora jövedelmet nyújt, mint amennyi egy népes családnak szokásos illő eltartására szükséges.⁵⁰⁾

(3) Egy későbbi törvény szerint a *kis* családi birtok akkora föld, amely egy átlagos földműves családnak kellő szorgalom és megfelelő gazdasági felszerelés mellett, a helyi viszonyok szerint kielégítő megélhetést biztosít.⁵¹⁾

(4) A törvény részletesen megállapítja azokat a *korlátozó-sokat*, amelyek a *családi birtoknak* megterhelésére, elidegenítésére, bérbe- és haszonbérbe adására, használati vagy haszonélvezeti jog engedélyezésére, végrehajtás alá vonására és örökösödési szabályaira vonatkoznak.⁵²⁾

(5) A családi birtok tulajdonosa annak létesítésekor vagy átvételekor kikötheti, hogy a birtok öröklés esetében oszthatatlan egészként szálljon át az örökösre (*oszthatatlan családi birtok*). Az öröklés rendjét és az örökösársak kielégítését a törvény szabályozza.⁵³⁾

(6) A családi hitbizományról szóló törvény *megtiltotta* újabb családi birtok alapítását, mert helyébe a hitbizományi kisbirtok lépett.⁵⁴⁾

7. Hitbizományi kisbirtok. A) Rendeltetése és alapítása. (1) A törvény megállapítása szerint a *hitbizományi kisbirtok* a mezei gazdálkodás céljára szolgáló olyan ingatlan, amelynek rendeltetése az, hogy az ilyenmű gazdálkodás folytonosságát és a jogosult családtagok ellátását biztosítsa. A törvény a hitbizományi kisbirtokot a céljától elvonás és felaprózás ellen az elidegenítés és terhelés tilalmával, a törvényi öröklés kizárásával és a családon belül előre meghatározott egyéni kizárólagos utódlás jogával védi.⁵⁵⁾

(2) Hitbizományi kisbirtok *alapításához* a gazdasági albizottság *engedélye*, az írásbeli végrendelet alakszerűségének megfelelő *alapító rendelkezés*, és a gazdasági albizottság *jóváhagyása* szükséges. A gazdasági albizottság határozata ellen fellebbezés van az igazságügyminiszterhez, aki a földművelésügyi miniszterrel egyetértve dönt.⁵⁶⁾

(3) Hitbizományi kisbirtok *alapítására engedélyt* csak olyan feddhetetlen jellemű, közbecsülésben álló, önjogú magyar állampolgárnak lehet adni, aki mezei gazdálkodással hivatásszerűen foglalkozik, vagyonáról szabadon rendelkezik, és akitől el lehet várni, hogy okszerű gazdálkodásban a község lakosságának például fog szolgálni.⁵⁷⁾

(4) Hitbizományi kisbirtokot csak mezei gazdálkodásra szolgáló *olyan ingatlanból lehet alapítani* — ideértve a lakóház céljára szolgáló ingatlant is, amelynek tiszta *hozadéka* egy me-

50) 1920:XXXVI. tc. 70. §. (6). 51) 1924:VII. tc. 2. §. 5. 52) 1920:XXXVI. tc. 71—73. §. 53) U. o. 74., 75. §. 54) 1936:XI. tc. 113. §. 55) 1936:XI. tc. 78. §. 56) U. o. 79. §. 57) U. o. 86. §.

zei gazdálkodással foglalkozó falusi család eltartására elegendő; *területe* legalább 30 kat. hold legyen, és kat. tiszta *jövedelme* 250 K-nál nem lehet kevesebb, és 1.000 K-nál nem lehet több. Nem köthető le azonban olyan ingatlan, amelyet jelzálogjog, haszonélvezet, a telekkönyvbe bejegyzett bérleti vagy haszonbérleti, vagy más olyan jog terhel, amely az alapító szabad rendelkezési jogát kizárja vagy korlátozza.⁵⁸⁾

(5) A hitbizományi kisbirtok leltárába felvett élő és holt *felszerelés* a hitbizományi kisbirtok tartozéka.⁵⁹⁾

(6) Az alapító okiratban meg kell jelölni a hitbizományi kisbirtokul rendelt *ingatlanokat*. Ha az alapító az utódlás rendjét is meghatározza, *utódokul* csak a saját és testvéreinek ivadékait jelölheti meg; az *utódlás rendjét* pedig csak az elsőszülöttség elvének megfelelően határozhatja meg.⁶⁰⁾

(7) Ha az alapító a hitbizományi kisbirtok tartozékaul élő és holt felszerelést is rendelt, a *felszerelési tárgyak jegyzékét* az alapító oklevélhez kell fűzni.⁶¹⁾

(8) A hitbizományi kisbirtok alapításának *jóváhagyására* az a gazdasági albizottság illetékes, amelynek területén a hitbizományi kisbirtokul rendelt ingatlan, ill. az ingatlanok nagyobb része fekszik. A kérvény mellékleteit a törvény felsorolja.⁶²⁾

(9) Az alapító a hitbizományi kisbirtok létesítésére vonatkozó rendelkezését jóváhagyás után is *visszavonhatja*.⁶³⁾ *Meg is támadhatják* azt az érdekeltek magánjogi érvénytelenség alapján, vagy *érvényesíthetik* a lekötött vagyponra azokat a jogait, amelyeket a jóváhagyás előtt szereztek. Az érvénytelenség címére alapított *keresetet* a jóváhagyás közhírrétételétől számított 6 hónap alatt kell benyújtani.⁶⁴⁾

(10) A gazdasági albizottság a jóváhagyásról értesíti a *folyamodót* és a *községi előljáróságot*, és megkeresi a *telekkönyvi hatóságot* a kisbirtok-minőség telekkönyvi feljegyzése végett. A községi előljáróság az ingatlanokat és felszerelésüket leltárba foglalja (*alapleltár*), és az alapítás tényét az arra vonatkozó lényeges adatokkal együtt a *hitbizományi kisbirtokok községi törzskönyvébe* bevezeti.⁶⁵⁾

(11) A mindenkori hitbizományi kisbirtokos a kisbirtok állagát — a törvény korlátai közt — *pótalapítással* növelheti, és a felszereléseket kiegészítheti az alapításra vonatkozó rendelkezések szerint. Ilyenkor az alapleltárt *pótleltárral* kell kiegészíteni.⁶⁶⁾

B) Utódlási rend stb. (1) Ha az alapító az *utódlási rendet* másként nem határozza meg, utódlásra elsősorban az alapító

58) 1936:XI. tc. 81. §. (1), (2). 59) U. o. 81. §. (3). 60) U. o. 82. §. (1). 61) U. o. 82. §. (2). 62) U. o. 84. §. 63) U. o. 83. §. 64) U. o. 85. §. (1), (2). 65) U. o. 86. §., 44.000/1936. I. M. 140., 141. §. 66) 1936:XI. tc. 87. §., 44.000/1936. I. M. 142. §.

törvényes fiági fiutódai jogosultak az *elsőszülöttség* rendje szerint. Fiági fiutódok hiányában az utódlás az alapító törvényes leányági fiutódait; aztán a törvényes fiági leányutódait; végül a törvényes leányági leányutódait illeti. Az utólagos házassággal törvényesített ivadék, valamint az alapítónak kegyelemmel törvényesített gyermeke a törvényes ivadékkal egy tekintet alá esik.⁶⁷⁾

(2) Hitbizományi kisbirtokos csak az lehet, aki mezei gazdálkodással élethivatásszerűen foglalkozik.⁶⁸⁾

(3) A hitbizományi kisbirtok alapítására vonatkozó rendelkezés nem sértheti a jogosultak kötelelrészt, sem az alapító özvegyének megszorított mértékű *özvegyi jogát*. A hitbizományi kisbirtok nem tartozik az örökhatyó hagyatékához.⁶⁹⁾

(4) A hitbizományi kisbirtokos köteles birtokelődei özvegyeinek és keresőképtelen kiskorú leszármazóinak a hitbizományi kisbirtok viszonyaihoz mért *tartást*, és leányivadékai férjhezmenetele esetében *kiházásítást* szolgáltatni, ha ezek erre rászorulnak, és eltartásukra köteles és képes rokonuk vagy házas társuk nincs. Ugyanilyen feltételek mellett követelhetnek tartást és kiházásítást az elődnek *keresőképes* és *nagykorú* leszármazói is; kötelesek azonban a hitbizományi kisbirtok megművelésében vagy az ezzel kapcsolatos háztartási tennivalókban — a hitbizományi kisbirtokos családfői irányítása mellett — munkájukkal családtagokként, a helyi és egyéb körülmények szerint szokásos módon közreműködni. A *tartás* a hitbizományi kisbirtokos háztartásában természetben jár, és pénzben csak akkor követelhető, ha a természetben való kiszolgáltatás a hitbizományi kisbirtokos hibájából vált lehetetlenné.⁷⁰⁾

C) A hitbizományi kisbirtok jogi megkötöttsége. (1) A hitbizományi kisbirtokot a maga *egészében* nem lehet *elidegeníteni*; — a hozzátartozó *egyed ingatlank* elidegenítéséhez a gazdasági albizottság jóváhagyása szükséges, amit ez csak akkor adhat meg, ha az elidegenített helyébe más *mezőgazdasági ingatlan* lép, továbbá ha a vagyon állagváltoztatása a célszerű gazdálkodás és a jövedelmezőség fokozása érdekében kívánatos, és ha nem jár a hitbizományi kisbirtok állagának csorbításával. Az új ingatlannak hitbizományi kisbirtokként *lekötöttségét* a telekkönyvben fel kell jegyezni.⁷¹⁾

(2) Állagváltozásnál az *ellenérték feleslegét* a gazdasági felszerelés kiegészítésére kell fordítani, és az új felszerelési tárgyakat pótleltárba kell foglalni. Az ellenértékben mutatkozó *hiány* megtérítését a hitbizományi kisbirtok vagyonából nem lehet követelni.⁷²⁾

67) 1937:XI. tc. 88. §. 68) U. o. 89. §. 69) U. o. 90. §. 70) U. o. 91. §. 71) U. o. 92. §. 72) U. o. 93. §.

(3) Állagváltoztatás esetében a *leltárt* és a *községi törzskönyvet* ki kell igazítani.⁷³⁾

(4) *Kisajátítás* vagy egyéb kényszerű elidegenítés esetében ugyanaz az eljárás, mint állagváltoztatás esetében.⁷⁴⁾

(5) A *felszerelési tárgyakkal* a hitbizományi kisbirtokos a rendes gazdálkodás korlátai közt rendelkezik, de a kivált dolgokat köteles pótolni.⁷⁵⁾

(6) *Jelzálogjoggal* a hitbizományi kisbirtokot csak a gazdasági albizottság jóváhagyásával lehet megterhelni; ennek pedig csak akkor van helye, ha a kölcsön hasznos beruházásokra szükséges, és az *összteher* nem haladja meg a kat. tisztajövedelemnek pengőértékben számított tizszeresét.⁷⁶⁾

(7) *Végrehajtást* a hitbizományi kisbirtokra csak a gazdasági albizottság jóváhagyásával bejegyzett jelzálogos követelés törlesztési részleteinek és kamatainak behajtása végett lehet vezetni; az *állagra* ily követelés behajtása végett is csak akkor, ha a követelés 3 évi haszonvételeből nem volt kielégíthető. Köztartozások fejében, valamint az alapító tartozásaiért, továbbá az alapító után járó kötelelrész-követelés és a családtagok részesedési követelése fejében a hitbizományi kisbirtok állagára is lehet végrehajtást vezetni; ellenben olyan követelésekért, amelyek nincsenek a gazdasági albizottság jóváhagyása alapján jelzálogjoggal biztosítva, csak annak *haszonvételeit* lehet végrehajtás alá vonni.⁷⁷⁾

(8) A hitbizományi kisbirtokos *személyes tartozásaiért* a haszonvételeből eredő jövedelemnek csak az a része vonható végrehajtás alá, amely a családtagoknak járó szolgáltatások és a jelzálogjoggal biztosított kölcsönök törlesztési részleteinek és kamatainak levonása után a bíróság megállapítása szerint fennmarad; de az is csak annyiban, amennyiben a hitelező igazolja, hogy követelése a hitbizományi kisbirtokos szabad vagyonából nem volt behajtható.⁷⁸⁾

(9) A hitbizományi kisbirtok rendszerint nem adható *haszonbérbe*, és — az engedélyezett kölcsön jelzálogjogának kivételével — nem terhelhető meg.⁷⁹⁾

(10) A hitbizományi kisbirtok *kötöttsége megszűnik*: várományos hiánya, több hitbizományi kisbirtoknak egy kézben egyesülése, és a hitbizományi vagyon nagymértékű csökkenése miatt.⁸⁰⁾ Ha a hitbizományi kisbirtok vagyona olyan mértékben csökken, hogy az nem felel meg többé rendeltetésének, a gazdasági albizottság — a kisbirtokos kérelmére — *feloldhatja* a birtokot a kötöttség alól.⁸¹⁾

73) 1937:XI. tc. 95. §. 74) U. o. 94. §. 75) U. o. 96. §. 76) U. o. 97. §., 44.000/1936. I. M. 147. §. 77) U. o. 98., 99. §., 44.000/1936. I. M. 149—151. §. 78) 1936:XI. tc. 100. §., 44.000/1936. I. M. 151. §. 79) 1936:XI. tc. 191. §. 80) U. o. 107. §. 81) U. o. 109. §., 44.000/1936. I. M. 160—162. §.

D) A hitbizományi kisbirtok kezelése. (1) A hitbizományi kisbirtokos a birtokot rendeltetésének és a gazdasági szabályoknak megfelelően köteles kezelni. Reá a *haszonélvezőre* vonatkozó szabályok irányadók.⁸²⁾

(2) A hasznos beruházások céljára engedélyezett kölcsönt csak a gazdasági albizottság rendelkezése alapján lehet folyósítani; ez pedig csak a beruházás megtörténtének igazolása, vagy olyan biztosíték nyújtása után történhetik meg, hogy a folyósítandó összeg a megszabott célra fog felhasználtatni.⁸³⁾

(3) A kir. törvényszék a törvényben meghatározott esetekben zárlatot rendelhet el a hitbizományi kisbirtokra.⁸⁴⁾

E) Az utódlás beállta. (1) Az utódlás beállta esetében a hitbizományi kisbirtok állagát el kell különíteni a hitbizományi kisbirtokos szabad vagyonától. E végből a rendes hagyaték-leltározó közegek *utódlási leltárt* készítenek. Ennek alapján kimutatásba kell foglalni a hiányt vagy a többletet. A *hiányt* az előd vagy örökösei az utódnak, a *többletet* pedig az utód az elődnek vagy örököseinek köteles megtéríteni.⁸⁵⁾

(2) Az elvált *terményeknek* és *termékeknek*, valamint a *tiszta jövedelemnek* a megosztását a törvény szabályozza.⁸⁶⁾

8. Telepítés. A) Telepítés haszonbérbeadás útján vagy tulajdonszerzéssel. (1) A törvényhozás rendelkezik úgy, hogy ahol nincs elég föld az igények kielégítésére, vagy ahol a meglévő a községtől olyan távol esik, hogy megművelése nehézségekbe ütköznék, a földbirtokpolitikai célok megvalósítását *telepítés* útján kell megkísérelni.⁸⁷⁾

(2) A telepítésről szóló törvény szintén a *kisbirtokok* szaporítását tűzte ki célul, és ennek egyik módjaként a telepítést jelöli meg.⁸⁸⁾

(3) Már egy korábbi törvény is a telepítést kívánta megkönnyíteni, amikor megengedte, hogy *állami* telepeken a telephely átengedése *haszonbérbeadás útján* is történhessék, és elrendelte, hogy az átengedés határozott időre, de legalább 50 évre szóljon. Ez a megkötés azonban nem vonatkozik a *telepesre*, mert ez 3 évi felmondás mellett bármikor elállhat a szerződéstől; ha pedig kötelezettségének 15 éven át pontosan eleget tett, a telephely megváltását nem lehet tőle megtagadni. A megváltási árat a haszonbérleti szerződésben kell megállapítani.⁸⁹⁾

(4) Felhatalmazta továbbá a törvényhozás a földművelésügyi minisztert, hogy a községi, városi, vármegyei, egyházi, alapítványi, hitbizományi és közbirtokossági korlátolt forgalmú birtokokon is engedélyezhessen *haszonbérleti alapon* nyugvó telepítést. Ezeken a birtokokon a haszonbérleti jogviszony lehet

82) 1936:XI. tc. 102. §. 83) U. o. 103. §. 84) U. o. 104. §., 44.000/1936. I. M. 152. §. 85) 1936:XI. tc. 105. §., 44.000/1936. I. M. 159. §. 86) 1936:XI. tc. 106. §. 87) 1924:VII. tc. 22. §. 88) 1936:XXVII. tc. 1. §. 89) 1911:XV. tc. 10. §.

50 évnél rövidebb is; a megváltási jog pedig csak akkor nyílik meg, ha a birtok forgalmi korlátoltsága megszűnik; de ha a telepes nem akarja telephelyét megváltani, a telepítő a haszonbérleti szerződéstől 1 évi felmondással bármikor elállhat.⁹⁰⁾

(4) Az igazi telepítés azonban az, amikor csoportos jelentkezőknek *tulajdonul* juttatnak ingatlanokat.

(5) Ezt a célt tűzi maga elé az új telepítési törvény is, amely elrendeli, hogy ott, ahol a népsűrűségi és a birtokmegosztási viszonyok lehetővé teszik, és a rendelkezésre álló, vagy megszerzhető ingatlanok, valamint a forgalmi és kereseti viszonyok legalább 150 család megélhetésére lehetőséget nyújtanak, *új községek* létesítésére kell törekedni; ha pedig erre az *első megszálláskor* nincs mód, de megvan a lehetőség a későbbi községi alakulásra, ennek előfeltételeit minél tökéletesebb mértékben meg kell valósítani.⁹¹⁾

(6) Minden csoportos telepítésnél gondoskodni kell arról, hogy a birtokszerzők, valamint az iparosok és más foglalkozásúak *házhelyet* kapjanak; továbbá a közutakon és a mezei dülő utakon kívül gondoskodni kell a középületek, valamint a jegyző, lelkész stb. részére szükséges területek, lakóházak és illetményföldek, aztán közös legelő- és erdőterületek kijelöléséről, szélvédő fák ültetéséről.⁹²⁾

(7) Csoportos telepítés esetében a földművelésügyi miniszter *kölcsönt* nyújthat a Telepítési Alapból ház és gazdasági épületek építésére — főleg a más községből odaköltözötteknek, — továbbá *előleget* a szállítási és az utiköltségekre.⁹³⁾

(8) A *közcélú területek* vételárát a telepesek közt, ha ez őket terheli, megszerzett birtokuk vételárának arányában kell felosztani.⁹⁴⁾

(9) A telepesek és családtagjaik az *új község kötelékébe* lépnek, ha csak korábbi illetőségüket kifejezetten fenn nem tartották.⁹⁵⁾

B) Telepítési Alap. A telepítési célok megvalósítására *Telepítési Alapot* kell létesíteni, amely a földművelésügyi miniszter rendelkezése alatt áll. A telepítési célra rendelt *ingatlanok* a Telepítési Alap állagához tartoznak. Az Alap *bevételei*: az állami költségvetésbe felveendő 10 éven át legalább évi 2 millió, további 10 éven át legalább évi 2 és fél millió P, amelynek legalább egy negyed részét családi *házhelyek megszerzésére*, és ezeken az építkezéseken kölcsönrel támogatására kell felhasználni; az Alap bevétele továbbá a telepítés céljára a szükség szerint kijelölt egyéb fedezet; aztán a közmunkákra felveendő kölcsönből 15 millió P; továbbá az Alapnak a jövedelme; végül az ingatlanok felhasználásával kapcsolatos minden szolgáltatás.⁹⁶⁾

90) 1911:XV. tc. 11. §. 91) 1936:XXVII. tc. 63. §. (1), (2). 92) U. o. 64., 65. §. 93) U. o. 66., 67. §. 94) U. o. 68. §. 95) U. o. 70. §. 96) U. o. 72. §. (1), 73. §. (2).

C) Országos Telepítési Tanács. A telepítési cél megvalósításának előmozdítása érdekében javaslattevő és véleményező szereként meg kell alakítani az *Orsz. Telepítési Tanácsot*, amelynek tagja az orsz. telepítési igazgató is.⁹⁷⁾

D) Telepítési ügyelők. A földművelésügyi miniszter az átengedett birtokokból alakított nagyobb birtokcsoportokhoz (telepekhez), a birtokszerzők gazdálkodásának irányítására és ellenőrzésére, *telepítési ügyelők* alkalmazhat — lehetőleg olyan okleveles gazdatisztek közül, akik az ingatlan igénybevétele következtében állásukat veszítették. A telepítési ügyelők díjazását egészen vagy részben a Telepítési Alap terhére lehet fedezni.⁹⁸⁾

9. Felügyelet. (1) A juttatott földek okszerű művelésére a földművelésügyi miniszter *ügyel fel*, és attól, aki a juttatott föld művelését elhanyagolja, azzal üzérkedik, vagy aki 1 évi hasznóbérrrel hátrálékban van, vagy aki magatartása miatt nem kaphatna földet: azt *tőle el lehet venni* és arra érdemesnek lehet juttatni. A kimozdított *felet* a fennálló hátrálékokért; viszont *megettérítést* követelhet a hasznos befektetések meglévő értékéért.⁹⁹⁾

(2) A juttatottól elvett, vagy egyébként megüresedő, avagy fennmaradt ingatlanokat az OFB a törvényben megállapított sorrendben *juttatja* ismét a jogos igénylőknek. Ha a juttatott *lemond*, vagy *elhagyja* az ingatlant, vagy az évi ellenértéket okt. 15-ig *nem fizeti* meg, a *községi előjáróság* — a gazdasági felügyelőség ellenőrzése mellett — ideiglenesen más (érdemes) jelentkezőt helyezhet be, és erről az OFB-hoz jelentést és javaslatot tesz. Olyan ingatlant, amely megüresedett, de újra nem juttatható, a felvett ellenérték visszatérítése után a megváltást szenvedőnek vissza kell adni. Ha pedig az OFB valamely megváltott terület juttatásáról 1 év alatt nem rendelkezik, azt a megváltást szenvedőnek vissza kell adni, ha az ellenérték megettérítését nem kívánja. Ez áll a kishasznóbérletekre is.¹⁰⁰⁾

82. §. Az ingatlanok igénybevételi és juttatási ellenértéke.

(1) A földbirtokpolitikai célokra igénybevett ingatlanokért kétféle ellenérték jár, az egyik az a *kártalanítás*, amely a megváltást szenvedettét illeti; a másik az az *ellenérték*, amellyel a földhöz juttatott tartozik a neki jutott ingatlanért.

(2) A *megváltást szenvedőt* a tőle elvont (megváltott) ingatlanért a teljes becsérték illeti meg. Ha azonban a megváltást szenvedő tulajdonos az ingatlant a világháború kitörése (1914. júl. 28.) után, az *eladó szorult helyzetének kihasználásával*, vagy *árverésen* olyan előnyösen szerezte meg, hogy méltánytalan nyereséghez jutna, ha az ingatlan valóságos és teljes becsértékét kapná meg, az ellenértéket úgy kell megállapítani, hogy a tulajdonos méltánytalan nyereséghez ne jusson. Ez áll arra az esetre is, ha a tulajdonos az ingatlant háború, vagy háborús veszély, vagy gazdasági válság idejében, a rendkívüli esélyek kihasználásából eredő, indokolatlanul nagy nyereség felhasználásával szerezte. Irányadó ez a hasznóbér megállapítására is. Az ellenértéket a földművelésügyi miniszter állapítja meg; határozata ellen panasszal lehet fordulni az ingatlan fekvése szerint illetékes kir. ítélőtáblához.¹⁾

(3) Az ellenérték magasságára vonatkozóan a földreformtörvény csak a *járadéktelek* ellenértékére tartalmazza azt a rendelkezést, hogy — amennyiben a felek a megváltási árat előre nem állapították meg, amit a telekkönyvben fel kellett jegyezni, — a megváltási ár az évi járadéknak a húszszorososa.²⁾

(4) A *hasznóbér (járadék)*, valamint a *megváltási ár* összegét előbb miniszteri rendelet,³⁾ utóbb törvény állapította meg akként, hogy a hasznóbér (járadék) a kat. tiszta jövedelem minden koronája után évi 2 P 40 fillér, a megváltási ár pedig a hasznóbérnek (járadéknak) huszonötszöröse, vagyis a kat. tiszta jövedelem minden koronája után 60 P. Kataszteri tiszta jövedelemként *legelőnél* kat. holdankint 2 K-nál kevesebbet és 10 K-nál többet, *egyéb* művelési ágba tartozó ingatlannál pedig 4 K-nál kevesebbet és 25 K-nál többet nem lehet számításba venni. Ez az ellenérték-megállapítás nem áll arra az esetre, ha az ellenértéket már korábban jogérvényesen megállapították és teljesen ki is egyenlítették. A ki nem egyenlített részre azonban újrafelvételt lehet kérni.⁴⁾

(5) Az ellenérték kiegyenlítésénél eredetileg a megváltást szenvedő (volt tulajdonos) és a földhöz juttatott (birtokszerző) közvetlenül álltak egymással szemben. Az ebből származó egyenlennelések kiküszöbölése végett alakult meg — az állam közvetlen felügyelete alatt — a *Földbirtokrendezés Pénzügyi Lebonyolítására Alakult Szövetkezet* (röviden: Lebonyolító Szövetkezet). Ennek megalakulásával — az eljárás egyszerűsítése végett — elrendelte a minisztérium, hogy — a házhelyek kivételével — a megváltott ingatlanokért járó kártalanítás szempontjából a megváltást szenvedő és a földhöz juttatottak közt a jogviszony teljesen megszűnik, és a megváltást szenvedő részére a kártalanítást a Lebonyolító Szövetkezet fizeti ki; a földhöz juttatott pedig az őt terhelő ellenértéket — a Lebonyolító Szövetkezet javára — a községi előjáróságnál köteles megfizetni.⁵⁾

(6) Megállapítja a törvény a kártalanítás *módját* is, amely azonban csak arra a megváltást szenvedőre hatályos, aki teljes

97) 1936:XXVII. 74. §., 1940:IV. tc. 37. §. 98) 1936:XXVII. tc. 94. §. 99) 1924:VII. tc. 19. §. 100) 1928:XLI. tc. 5. §., 5.580/1928. M. E. 17. §.

1) 1940:IV. tc. 36. §. (2), (8). 2) 1920:XXXVI. tc. 65. §. 3) 100/1926. P. M. 3. §. 4) 1928:XLI. tc. 3. §., 5.580/1928. M. E. 14. §. 5) 1.300/1929. M. E. bev. és 1. §.

kiegyenlítésül elfogadja egyfelől az ellenértéknek (a megváltási árnak) törvényben megállapított *mértékét*, másfelől ennek ugyanott meghatározott *kiegyenlítési módzatait*. Ebben az esetben a megváltást szenvedőnek a követelése a Lebonylító Szervre száll át.⁶⁾

(7) A Lebonylító Szerv a fenti szabályok szerint megállapított megváltási ár kétharmad részét *készpénzben*, egyharmad részét pedig 4%-os *kötvényekben* egyenlíti ki. Ezek a kötvények legfeljebb 50 év alatt törlesztetnek. Kötvényekben kapja továbbá a volt tulajdonos az építmények és a tartozékok (felszerelés) megváltási árát, valamint azt a többletet is, amely a házhelyek, kertek, szőlők stb. után jár. A készpénz 3 évi egyenlő részletben volt esedékes.⁷⁾

(8) A birtok és házhelyszerzők, valamint a haszonbérlok által fizetendő ellenértéket pengőben kell fizetni; de azt búzában vagy rozsbán kell megállapítani. A búza és a rozs értékét a fizetés hónapjára megállapított és a Budapesti Közlönyben közzétett kules szerint kell számítani. Törlesztésre legfeljebb 30 évet lehet engedélyezni.⁸⁾

83. §. Az ingatlanforgalomra vonatkozó korlátozások.

(1). Nemzetvédelmi, de főleg földbirtokpolitikai célzatuk van azoknak a korlátozásoknak is, amelyeket a törvény az ingatlanforgalomra megállapít.

(2) *Külföldi állampolgár* mező- vagy erdőgazdasági ingatlant *élők közötti jogügylettel* csak akkor szervezhet, és *árverésen* vételi ajánlatot csak akkor tehet, ha a telekkönyvszerűen megjelölt ingatlan megszerzésére a földművelésügyi miniszter — a belügyi és a honvédelmi miniszterrel egyetértve — *engedélyt* adott.¹⁾

(3) Nyilvános számadásra kötelezett vállalat, kereskedelmi társaság, vagy külön törvény alapján működő biztosító intézet, továbbá elismert vállalati nyugdíjpénztár, vagy biztosító magánvállalat mezőgazdasági művelés alatt álló ingatlant *élők közötti jogügylettel* csak úgy szerezhet, ha ahhoz a földművelésügyi miniszter hozzájárul. A földművelésügyi miniszter csak akkor járulhat a birtokszerzéshez, ha a szerző kötelezettséget vállal arra, hogy a megszerzeni kívánt ingatlant földművesek, gazdatisztek, okleveles vagy hivatásos gazdák, hadirokkantak, közszolgálati alkalmazottak, hivatásos katonák vagy házas társaik, özvegyeik

6) 1928:XXI. tc. 16. §. 1. 7) U. o. 16. §. 2., 3. 8) 1940:IV. tc. 29. §. (2).
1) 1940:IV. tc. 24. §. (1).

vagy árvaik, és általában hadiözvegyek vagy hadiárvaik részére, a megállapított határidő alatt, közép- vagy törpebirtokok alakjában *feldarabolja*; vagy az ingatlant *gyár, bánya* stb. létesítésére, bővítésére vagy fenntartására szerzi meg, vagy a kereskedelmi és iparkamara tanúsítványával igazolja, hogy a megszerzendő ingatlanra kereskedelmi *üzlet* folytatásához van szüksége; vagy ha az ingatlan *járuéktartalékok* (járuéktartalékalapok vagy életbiztosítási díjtartalék) elhelyezésére szolgál, és a szerző kötelezettséget vállal arra, hogy a megszerzett ingatlan legalább felét a megállapított határidő alatt földműveseknek stb. *kishaszonbérletbe* adja; vagy ha a megszerzeni kívánt ingatlan mezőgazdasági művelésre kevésbé alkalmas, és a szerző fél azt azzal a kötelezettséggel szerzi meg, hogy azt a megállapított határidő alatt *erdősíti* vagy *telkesíti*. Az említett ingatlanszerző *jogi személyek* ugyanilyen célokra kötelesek az *árverésen* szerzett ingatlant is 3 év alatt felhasználni. Nem vonatkoznak azonban mindezek a rendelkezések az Orsz. Földhitelintézetre, az OKH-ra, vagy az ezek kötelekébe tartozó olyan szövetkezetre, amely — alapszabályai szerint — a mezőgazdaság körébe eső működést fejt ki.²⁾

(4) Ha a földművelésügyi miniszter nem gyakorolja elővásárlási jogát, kötelezheti a szerző felet, hogy az ingatlant földművesnek stb. *tovább adja*, kivéve ha a szerző földműves stb., aki birtokát 200, kivételesen 500 holdra kiegészíti. A továbbadási kötelezettséget 2 év alatt kell teljesíteni, ha az ingatlan nem haladja meg a 100 kat. holdat, és 3 év alatt, ha azt meghaladja.³⁾

(5) Elővásárlási jog illeti meg az államot — a törvényben felsorolt kivételekkel — akkor is, ha a birtokszerző előzőleg más községben lakott, mint ahol az ingatlan fekszik.⁴⁾

(6) Meg kell emlékeznünk a *zsidók* ingatlanszerzésére és birtoklására vonatkozó korlátozásokról is. A törvény szerint ugyanis *zsidó* mező- vagy erdőgazdasági ingatlant *élők közötti jogügylettel* csak árverés, vagy árverés hatályával magánkézből eladás során szerezhet, de árverésen is csak hatósági engedéllyel tehet vételi ajánlatot, kivéve ha az ingatlant *gyár* stb. céljára szerzi meg, vagy ha az ingatlan házhely céljára alkalmas, 600 négyszögölnél nem nagyobb, és a vevő igazolja, hogy házhelye vagy lakóházzal beépített ingatlana nincs.⁵⁾

2) 1940:IV. tc. 25. §. 3) U. o. 26. §. (2), (4). 4) U. o. 27. §. 5) 1939:IV. tc. 15. §.

84. §. Az ingatlanterhe rendezése.

(1. Pénzügyi rendelkezések 382. — 2. A teherrendezés végrehajtása 384. — 3. Védetté nyilvánítás 385. — 4. Ingatlannak bírói úton eladása árverés hatályával 386.)

1. Pénzügyi rendelkezések. (1) A Magyar Pénzügyi Szindikátus, amely törvény felhatalmazása alapján — azonos néven — hitel- és pénzügyintézetekből szövetkezetté alakult, először arra kapott felhatalmazást, hogy az építkezések előmozdítása érdekében bocsásson ki jelzálogkötvényeket, amelyeknek visszaváltását és szelvényeik beváltását az állam szavatolja.¹⁾ Később azonban a mezőgazdasági hitel megszerzésének könnyítése végett is bocsátott ki kötvényeket.²⁾

(2) A földteherrendezés előmozdítását célzó törvény szerint az államkincstár szavatol azokért a tőke- és kamatfizetési kötelezettségekért is, amelyeket a teherrendezési eljárás során a Magyar Pénzügyi Szindikátusra átruháztak, és ez könyveiben a hitelező javára írt; valamint szavatol azokért a követelésekért is, amelyeket a teherrendezési eljárás során a Magyar Pénzügyi Szindikátus által kibocsátott kötvényekkel elégitettek ki.³⁾

(3) Utóbb felhatalmazta a törvényhozás a pénzügyminisztert, hogy a gazdatartozások rendezésének elősegítésére — 100 millió P-ig — kölcsönt vegyen fel, és ezt a gazdatartozások leszállított kamattartozásának kiegészítésére, a kisbirtokos gazdaadósok tőketartozásának csökkentésére, továbbá jutalmul azoknak a gazdaadósoknak, akik hitelintézettel szemben fennálló tartozásaikra rendkívüli tőketörlesztést teljesítenek, aztán állami elővásárlások céljára, végül a gazdatartozások rendezésével kapcsolatos átmeneti hitelek nyújtására, egységi eljárások előmozdítására, és a rendezés végrehajtásával felmerülő költségek fedezésére használhassa.⁴⁾

(4) Ugyanakkor felhatalmazást kapott a pénzügyminiszter arra, hogy állami adóssággént átvállalja azoknak a gazdaadósságoknak egy részét, amelyek hitelintézettel szemben állnak fenn, és hogy az átvállalt tartozásokat az állami adósságok könyveiben a hitelezők javára írathassa (könyvadósság). Könyvadósságot vállalat a pénzügyminiszter a gazdatartozások egységi rendezésének előmozdítására is. Az állam a könyvadósság után 2.5%-os kamatot fizet, és az adósságot 20 évi egyenlő részletben törleszti.⁵⁾

(5) Kamattartozást az állam olyan adósságok után vállalhatott át, amelyeknek összege az ingatlan kat. tiszta jövedelmének, ill. a házadó alapjának meghatározott többszörösét megha-

1) 1922:XXVII. tc. 17. §. (1), (7), (12). 2) 1925:XV. tc. 1. §. (1). 3) 1931:VIII. tc. 1. §. 4) 1933:XXVII. tc. 1. §. 5) U. o. 2. §.

ladta. A hozzájárulás pedig, ha a kamatláb 7.5% vagy még magasabb: 2.5%, ha 7.5%-nál alacsonyabb: akkora, mint amennyivel a kamatláb a 7.5%-nál alacsonyabb. Nincs kamathozzájárulás olyan kölcsöntartozás után, amelynek kamatlába 5%-ot nem halad meg, valamint a törlesztéses kölcsöntartozások után sem.⁶⁾

(6) A törvény 75 millió P-ben állapította meg annak a könyvadósságnak a határát, amelyet az állam a hitelintézettel szemben elvállalhat.⁷⁾ Egy későbbi törvény ezt az összeget 25 millió P-re csökkentette; ugyanez a törvény azonban arra határozta fel a pénzügyminisztert, hogy a bárkivel szemben fennálló gazdatartozások rendezésének előmozdítása céljából legfeljebb 150 millió P könyvadósságot vállalhasson, amelyet a kincstár aként egyenlít ki, hogy kamat és tőketörlesztés fejében 40 éven át 3%-ot fizet.⁸⁾

(7) A minisztérium aztán rendeletben megállapította, hogy a kincstár azokból a gazdatartozásokból, amelyek az ingatlan kat. tiszta jövedelmének 40—60-szorosa közé esnek: 100%-ot, — amelyek a 60—80-szorosa közé esnek: 40%-ot, — amelyek a 80—100-szorosa közé esnek: 20%-ot, — végül amelyek a kat. tisztajövedelem 100—200-szorosa közé esnek: 10%-ot fizet ki egyenlítésül 40 év alatt kamat- és tőketörlesztés fejében fizetendő 3%-kal. Ezzel a kielégítéssel a hitelezőnek a kat. tisztajövedelem 40-szeresét meghaladó követelése a védett gazdaadóssal szemben teljesen megszűnik.⁹⁾

(8) A gazdaadósságok rendezésének megkönnyítése végett alapok létesültek és tartatnak fenn, ú. m.: 1. a kamatláb leszállítása következtében csökkent kamatkövetelések kiegészítésére a kamathozzájárulási alap; 2. a soron kívüli tőketörlesztések jutalmazására és a rövidlejáratú hitelintézeti követelések részleges visszafizetésére a tőketörlesztési alap; 3. az átmeneti hitelműveletek lebonyolítására, az egységi eljárások előmozdítására, és az eljárási költségek fedezésére a teherrendezési alap.¹⁰⁾

(9) A betéti üzletággal foglalkozó minden hitelintézet takaré- és folyószámla-betétei után 0.5%-ot fizet negyedévi részletekben a kamathozzájárulási alapba.¹¹⁾ Ez a kötelezettség eredetileg csak 2 évre volt megállapítva, de időről-időre meghosszabbították azt.¹²⁾

(10) Megjegyzendő, hogy gazdaadós ellen bírói úton nem lehet 5.5, utóbb 5%-nál, ill. 4, utóbb 3.5%-nál magasabb kamatot érvényesíteni.¹³⁾ Azt a különbözetet pedig, amely ennek kö-

6) 4.300/1933. M. E. 1. §. (1), (3), (4). 7) 1933:XXVII. tc. 2. §. 8) 1935:XXIII. tc. 1. §. 9) 10.000/1935. M. E. 1. §. (1). 10) 14.000/1933. M. E. 24. §., 10.000/1935. M. E. 28. §. 11) 14.000/1933. M. E. 25. §. (1) 1. 12) 14.000/1933. M. E. 25. §. (1) 1., 6.530/1939. M. E. 6. §. 13) 14.000/1933. M. E. 1., 5., 8., 38. §., 10.000/1935. M. E. 7. §.

vetkeztében a kamatkövetelésekben mutatkozik, a pénzügyminiszter részben megtéríti a hitelintézeteknek és a gyámpénztáraknak a kamathozzájárulási alaphól. A kamatleszállítás terhét — a tőke 0.5%-ának erejéig — a hitelintézet viseli. A gyámpénztárnak fizetett kamatot a pénzügyminiszter legfeljebb 6%-ra egészíti ki.¹⁴⁾

(11) A törvény továbbá arra is felhatalmazza a Magyar Pénzügyi Szindikátust, hogy azoknak a jelzálogos hitelezéseknek az alapján is bocsáthasson ki *mezőgazdasági kötvényeket*, amelyeket a gazdatartozások rendezésére vonatkozó jogszabályok értelmében — készfizetőképességük mellett — hitelintézetek ruháztak át reá; a pénzügyminisztert pedig arra hatalmazta fel a törvényhozás, hogy a mezőgazdasági kötvények szolgáltatásból, a törlesztés egész tartamára, évente legfeljebb 2.25%-ot *vállalhasson át* az államkincstár terhére; hogy továbbá az Orsz. Lakásépítési Hitelszövetkezet veszteségi tartalékalapjából 6 millió P-t a mezőgazdasági kötvények veszteségei tartalékalapjaként a Magyar Pénzügyi Szindikátus rendelkezésére bocsáthasson.¹⁵⁾

2. A teherrendezés végrehajtása. (1) A földteherrendezést az erre a célra alakított *Földteherrendező Orsz. Bizottság (FOB)* intézi, amely az egyes ügyekben szükséges tárgyalásokkal, egyeztetésekkel stb. az Orsz. Földhitelintézetet, vagy az OKH-t, szükség esetében ennek szövekezeteit bízza meg.¹⁶⁾

(2) A FOB megállapítja azt a legfelső határt, ameddig az ingatlan megterhelhető, ill. megterhelve maradhat (*terhelési határ*), valamint a mezőgazdasági ingatlanok *felszerelési ingóságainak* a jegyzékét; a teherrendezési eljárást pedig csak akkor rendeli el, ha a megszerzett adatokból remélhető, hogy az eljárás eredményes lesz.¹⁷⁾

(3) A teherrendezési eljárást a telekkönyvben *fel kell jegyezni*. A feljegyzésnek az a hatálya, hogy a feljegyzés hatályosságának kezdetétől 3 hónapon belül eső határnapon sem az ingatlanra, sem felszerelési ingóságaira nem lehet *árverést* kitűzni.¹⁸⁾

(4) A *tárgyalás célja*, hogy az ingatlantulajdonosnak *minden* (jelzálogjoggal biztosított és nem biztosított) *tartozása* a terhelési határ keretei közé illeszkedjék — akár a tőkekövetelésnek, akár a kamatoknak mérséklése útján. Ha ez sikerül, és a pénzügyminiszter a követelések összege ellen nem tesz kifogást, a FOB a teherrendezési eljárást eredményesen *befejezettnek* nyilvánítja, és ezt a telekkönyvben feljegyezteti (*teherrendezési feljegyzés*).¹⁹⁾

14) 14.000/1933. M. E. 25. §. (1) 2. 15) 1935:XXIII. tc. 2., 3. §. 16) 1931:VIII. tc. 7. §. (1), (2), 1. 1936:XIV. tc. 1. §. 17) 1931:VII. tc. 8. §. (1), 18) U. o. 8. §. (2), 9. §. 19) U. o. 11. §., 1.900/1931. M. E. 19. §. (1), (2).

(5) Ha a teherrendezési eljárásához olyan hitelező *nem járul* hozzá, akinek követelése, — akár van jelzálogjoggal biztosítva, akár nincs, a terhelési határt és a követelés rangsorát tekintve — árverés esetében nem nyerhetne kielégítést, ez nem gátolja a teherrendezési eljárás eredményes befejezésének kimondását. Ilyen esetben fel kell jegyezni a telekkönyvben azt is, hogy a teherrendezésen *kívül maradt* hitelező kielégítési joga akként van korlátozva, hogy a telekredezés telekkönyvi feljegyzésének hatálya alatt a teherrendezésen kívül maradt hitelező kérelmére az ingatlant árverésen csak akkor lehet eladni, ha az árverési vételár a végrehajtható követelését megelőző rangsorban kielégítendő valamennyi követelést teljesen fedezi. Az ilyen hitelező kérelmére a mezőgazdasági *felszerelést* — az ingatlan árverési eladása előtt — nem lehet árverés alá vonni az eredményes teherrendezés telekkönyvi feljegyzésétől számított 2 éven belül. Mindez a korlátozás nem vonatkozik azonban a közadók módjára behajtható követelések, továbbá a tartási, általában az életfenntartási, valamint a családi és öröklési jogviszonyon alapuló követelések behajtására.²⁰⁾

(6) A tárgyalás *megindítására* vonatkozó telekkönyvi feljegyzés hatálya *megszűnik* a teherrendezés feljegyzésével még akkor is, ha a 3 hónapi határidő még nem telt el.²¹⁾

(7) A *teherrendezés* feljegyzésének hatálya addig tart, ameddig valamely jelzálogjog a megegyezés értelmében még fennáll. A feljegyzést korábban csak valamennyi hitelező beleegyezésével lehet törölni.²²⁾

3. Védetté nyilvánítás. (1) Az ingatlan tulajdonosának az érdekét szolgálja birtokának védetté nyilvánítása. Ezt *kérhet* a mezőgazdasági ingatlan tulajdonosa (*gazdaadós*). A védetté nyilvánításnak *feltétele* az volt, hogy a telekkönyvileg bejegyzett fennálló teher meghaladja a birtok kat. tiszta jövedelmének meghatározott szorzatát, eredetileg 15-szörösét, a házas belteleknél pedig a házadó alapjának 4.5-szeresét.²³⁾ Ezek a teherhatárok később módosultak.

(2) Amíg a *védettbirtok-minőség* a telekkönyvben fel van jegyezve, az ingatlanra magánjogi címen újabb jelzálogjogot nem lehet bejegyezni.²⁴⁾

(3) A birtok védetté nyilvánításával a tulajdonosra kamatfizetési és tőketörlesztési *kötelezettségek* hárulnak, amelyek az eladósodás mértékéhez igazodnak; — viszont mindaddig, amíg a védett birtok tulajdonosa ezeknek a kötelezettségeinek megfelel, egyfelől *végrehajtási korlátozások* kedvezményét élvez,

20) 1931:VIII. tc. 12. §. 21) U. o. 15. §. 22) U. o. 16. §. 23) 14.000/1933. M. E. 2. §. 24) 14.000/1933. M. E. 4. §.

másfelől kamatmérséklésben és esetleg tőkeelengedésben is részesül.²⁵⁾

(4) E helyütt kell megemlíteni a törvénynek azt a rendelkezését is, hogy ha a hitelező 1929. dec. 31-ike után árverésen vette meg adósa ingatlanát, és őt a törvény hatálybaléptétől²⁶⁾ számított 3 éven belül az ingatlan átengedésére kötelezték, azt a különbözetet, amely az árverési vételár és a kártalanítási összeg közt mutatkozik, az árverést szenvedővel szemben fennállott tartozás kiegyenlítésére, ill. csökkentésére kell fordítani.²⁷⁾

(5) A védettség hatálya eredetileg 2 évre volt korlátozva,²⁸⁾ ezt azonban időről-időre meghosszabbították, de közben a rendeletek részint a birtok nagysága, részint az adósság magassága szerint egyes ingatlanok védettségének megszűnését állapították meg. A legújabb minisztériumi rendelet a védettség hatályának megszűnését 1941. dec. 31-ikében állapítja meg, amely megállapítja egyszersmind a régi gazdatartozások után fizetendő kamat és az egyéb szolgáltatások mértékét is.²⁹⁾

(6) Ugyane rendelet szerint az a gazdaadós, akinek a birtoka nem nagyobb 500 kat. holdnál, ha a védettség megszűntetését maga kéri, halasztást kérhet olyan tartozásának a megfizetésére, amely a védettséggel járó fizetési és végrehajtási korlátozások alá esett. A halasztásnak végső határideje 1946. dec. 31-ike.³⁰⁾

4. Ingatlannak bírói úton eladása végrehajtási árverés hatályával. (1) A mezőgazdasági ingatlanra, még ha nem tartozik is védett birtokhoz, valamint a községi és városi beltelekre vonatkozóan, ha nincs is reá árverés elrendelve, az a jelzálogos hitelező, akinek a kérésére az árverést elrendelték, vagy el kellene rendelni, valamint a tulajdonos is kérheti, hogy a bíróság — árverés helyett — az ingatlannak árverés hatályával, bírói úton magánkézből eladását rendelje el. Nem rendelhető el azonban az eladás, ha a tulajdonos, vagy valamelyik telekkönyvi érdekelt az ajánlattételtől számított 15 nap alatt, szakértői becsülés alapján kimutatja, hogy a megajánlott vételár az ingatlan értékének kétharmad részét sem éri el. Az eljárást a rendelet részletesen szabályozza.³¹⁾

25) 14.000/1933. M. E. 5—9. §. 26) 1937. aug. 1., l. 100.000/1937. F. M. 27) 1936:XXVII tc. 95. §. 28) 14.000/1933. M. E. 15. §. (1). 29) 7.550/1940. M. E. 1—3. §. 30) U. o. 4. §. 31) 14.000/1933. M. E. 17—21. §. 4.000/1938. M. E. 27., 28. §., 7.550/1940. M. E. 9. §.

TARTALOM.

1. §. A közjóléti gondoskodás feladata, szervezete és anyagi eszközei	5
(1. A közjóléti gondozás feladata 5. — 2. A segélyezés módja 5. — 3. Szervezet 6. — 4. Anyagi eszközök 8. A) Insegjárulék 8. B) Vármegyei Közjóléti Alap 8. C) Orsz. Nép- és Családvédelmi Alap 9.)	
2. §. A közjóléti intézmények ismertetésének módszere	11
I. Rész. A közegészség gondozása.	
3. §. Az Orsz. Közegészségügyi Intézet és a zöldkereszt-tevékenység	12
4. §. Levegő. Talaj. Ivóvíz	13
(1. Levegő. Talaj 13.; 2. Ivóvíz 15.)	
5. §. Lakásegészségügy	17
6. §. Tápszerek, italok és edények egészségügye	19
(1. Élelmiszerek és italok, A) Általában 19., B) Húsvizsgálat 20., C) A lefoglalás stb. szabályai 21., D) A mezőgazdasági termények stb. hasznosítása 23. 3. Az edények egészségügye, A) Mérgek anyagok használata 23., B.) Mérgek festékek használata 25.)	
7. §. Mérgek készítése, tartása és árusítása	26
(1. Általában 26.; 2. Mérgek anyagokkal kereskedés engedélyezése 27.; 3. Mérgek használata ragadozó vagy kártékony állatok irtására 27.; 4. Kártékony házi- vagy mezőgazdasági állatok mérgezése 28.; 5. Mérgek behozatala külföldről 29.)	
8. §. Fertőző betegségek és járványok	29
(1. Általában 29.; 2. Bejelentés 30.; 3. Hatósági intézkedések 30.; 4. Védőoltás 31.; 5. Védhímlőoltás különösen 31.; 6. Fertőtlenítés 32.; 7. Nemzetközi egyezmények 32.; 8. Gümőkór és nemibetegségek 32.)	
9. §. Védekezés a gümőkór ellen	33
(1. Védekezés, A) Gyógyítási köteleesség 33.; B) Bejelentési köteleesség 33.; C) Titoktartási köteleesség 33.; D) Óvó rendszabályok 34.; E) Korlátozó rendelkezések a beteggel szemben 35.; F) Kényszerelkülönítés 36.; G) Fertőtlenítés 36.; H) Alkalmazás fertőzőtt család körében 36.; I) Dajkaságba fogadás 37.; K) Egyes miniszterek rendelkezései 37.; 2. A megelőzés és gyógyítás intézményei, A) Az intézmények fajtái 37.; B) Tüdőbeteg gondozó intézetek 37.; C) Egészségvédelmi szolgálat 38.; D) Gyógyító eljárás 38.; E) Tüdőbetegotthonok 38.; F) Orvosok 38.; G) Védőnők és segédszemélyzet 39.; H) Fegyelmi szabályok 39.; I) Hozzájárulás a költségekhez 39.; K) Légmellkezelés 40.; L) Szervezés stb. 40.)	

10. §. Védekezés a nemibetegségek ellen — — — — 40
 (1. Általános rendelkezések 40.; 2. Vizsgálatra jelentkezés és gyógyíttatás kötelessége 40.; 3. Az orvos kötelessége 40.; 4. Vizsgálatra idézés, ill. kényszerítés 41.; 5. Kényszerkezelés 41.; 6. Titoktartás 42.; 7. Gyógykezelésre felkínálkozás stb. 42.; 8. Dajka 42.; 9. Dajkaságba fogadás 42.; 10. Dajkaságba adás 42.; 11. Vérsavvizsgálat 42.; 12. A megelőzés és gyógyítás intézményei 43.; 13. Nemibeteg gondozó intézetek 43.; 14. Hozzájárulás a költségekhez 43.; 15. Egészségvédelmi szolgálatok 44.; 16. Szervezés stb. 44.; 17. A megfertőzés büntetőjogi minősítése 44.)
11. §. Balesetknél kötelező segélynyújtás — — — — 44
12. §. Gyógyíttatás kötelezettsége — — — — 45
 (1. Kötelező gondoskodás a beteg gyógykezeléséről 45.; 2. A beteg kötelessége saját gyógyíttatására 46.)

II. Rész. A védelemre szorulóknak gondozása.

13. §. A védelemre szorulóknak gondozásának anyaga — — 47
- I. Fej. Anya-, gyermek-, fiatalok- és nővédelem.
14. §. Anya- és csecsemővédelem — — — — 48
 (1. Közvetlen anya- és csecsemővédelem 48.; 2. Bábgyakorlat 49.)
15. §. Családi pótlék — — — — 51
 (1. Igényjogosultság 52.; 2. Engedélyezés 52.; 3. Osztálybesorozás 53.; 4. Esedékesség. Megszűnés 53.; 5. Adómentesség. Átruházhatatlanság stb. 54.; 6. Kórpótlék 54.)
16. §. Gyermeknevelési pótlék — — — — 54
 (1. Igényjogosultság 54.; 2. Az igény kezdete 55.; 3. Szünetelés 55.; 4. Az igény megszűnése 55.; 5. Elévülés 55.; 6. Gyermeknevelési járulék 56.; 7. Kifizetés. Felesleg. Hiány 56.; 8. Tartalékalap 56.; 9. Családpénztárak 56.; A) Szakmai családpénztárak 56.; B) Vállalati családpénztárak 57.; C) Orsz. Ipari és Bányászati Családpénztár 57.; 10. A munkaadók ellenőrzése 58.; 11. Vegyes rendelkezések 58.; 12. Hatáskör 59.; 13. Büntető rendelkezések 59.)
17. §. A többgyermekes családok kedvezményei — — — 59
 (1. Adókedvezmények 59.; 2. Lakáspénz 60.; 3. Nyugdíjcsökkentés 60.; 4. Családi pótlék emelkedése 60.; 5. Katonai kedvezmény 60.; 6. Földbirtokpolitikai kedvezmények 61.; 7. Társadalmi kedvezmények 61.)
18. §. A gyermekek, a fiatalok és a nők jólétének gondozása — — — — 61
 (1. Dajkaságba adás és fogadás 61.; 2. Kiseddőzés 62.; 3. Népoktatás, A) Iskoláztatási kötelezettség 62.; B) A népoktatás ingyenessége 65.; C) Tanyai népiskolák 65.; D) Az iskolák egészségügye 67.; E) Pályaválasztás 68.; 4. Testnevelés 68.; 5. A gyermekek és a fiatalok erkölcsi védelme 69.; 6. A gyermekek, a fiatalok és a nők ipari védelme 69.; 7. Gyermekek és fiatalok foglalkoztatása. Tanoncok 71.; 8. A gyer-

- mekek, fiatalok és nők munkaideje és éjjeli munkája 74.; 9. Gyermekek, fiatalok és nők munkabére 75.; 10. Az anya védelme az iparban 76.; 11. Nőkkel és gyermekekkel üzött kereskedés elnyomása 77.)
19. §. Elhagyott gyermekek védelme — — — — 78
 (1. Állami gyermekmenhelyek 78.; 2. Elhagyottság 79.; 3. Felvétel a gyermekmenhelyre 80.; 4. Hatáskör. Illetékesség. Eljárás. Jogorvoslatok 81.; 5. A gyermekek gondozása 82.; 6. Kiadatás és elbocsátás a menhelyből 83.; 7. Gondozási költségek 84.; 8. A gyermekvédelem szervei 86.)
20. §. A fiatalok javítónevelése — — — — 87
- II. Fej. Gyámhatósági védelem.
21. §. Gyám-gondnoki védelem általában — — — — 89
22. §. Az életkor és a hozzáfűződő jogkövetkezmények — 91
23. §. Nagykorúság. Kiskorúság — — — — 94
 (1. Nagykorú. Kiskorú 94.; 2. Nagykorúsítás 95.; 3. A kiskorúság meghosszabbítása 95.)
24. §. A kiskorúak tartása, nevelése és elhelyezése. Érintkezés velük — — — — 96
 (1. A törvényes házasságból származó gyermekek tartása, A) házasság fennállása alatt 96.; B) A házasság felbontása után 96.; C) A kiskorú vagyona jövedelmének hova fordítása 96.; D) Elhelyezés 97.; E) Hatáskör 97.; F) Részletelés az eltűnt felmenők vagyonából 98.; 2. A házasságon kívül született gyermekek eltartása 99.; 3. Érintkezés a gyermekekkel és unokákkal 99.)
25. §. Atyai hatalom. Gyámság. Gondnokság — — — — 100
 (1. Az atyai hatalom 100.; 2. A gyámság, A) Elvállalása 100.; B) Kizáró okok 100.; C) Felmentési okok 100.; D) Gyámságra hivatottak 102.; 3. A gondnokság, A) gondnokság alá helyezés okai 102.; B) A gondnokság alá helyezés kérése 103.; C) A gondnokság alá helyezés elrendelése 104.; D) A gondnok kirendelése 104.; E) Gondnokságra hivatottak 104.; 4. A gyámi és a gondnoki tiszt elfoglalása 104.; 5. Az atyai hatalom, a gyámi és a gondnoki tiszt megszűnése és megszüntetése 105.; 6. A gondnokság megszüntetésének kérése 106.; 7. Hatáskör a gondnokság megszüntetésére 106.)
26. §. A kiskorúak és a gondnokoltak vagyonának kezelése 106
 (1. A szülők vagyonkezelése, A) A vagyonkezelés módja 106.; B) Biztosíték 107.; C) A vagyon jövedelmének hova fordítása 108.; 2. A gyám és a gondnok vagyonkezelése 108.)
27. §. A törvényes képviselő jogai, kötelességei, felelőssége és jutalma — — — — 110
 (1. Felügyelet 110.; 2. Képviselő 110.; 3. Nevelés és kiképzés 110.; 4. Az atya, a gyám és a gondnok kötelessége és felelőssége 112.; 5. A gyám és a gondnok költségei és jutalma 112.)
28. §. Gyámhatósági jóváhagyás — — — — 113
29. §. A gyámi és gondnoki számadás — — — — 115

30. §. A rokonok — — — — — 117
31. §. A gyámhatóságok — — — — — 120
(1. Rendes gyámhatóságok 120.; 2. Rendkívüli gyámhatóság (családi tanács) 120.)
32. §. A gyámhatóság eljárásának általános szabályai — — 122
(1. Általában 122.; Vagyonkezelési szabályok 122.)
33. §. Gyámpénztári pénzkezelés — — — — — 124
(1. A vagyonkezelés általában 124.; 2. Pénzkezelési rendszer 124.; 3. A pénzek kezelése és gyümölcsötletése 124.; 4. Felelősség 125.; 5. Tartalékalap 125.)
34. §. Külföldi vonatkozású gyám gondnoksági rendelkezések 126
(1. Gyámtörvényeink rendelkezései 126.; 2. Nemzetközi egyezmények 126.; 3. Érintkezés külföldi gyámhatóságokkal, A) futár útján 128.; B) Posta útján 129.; C) Fordítás melléklése 129.; D) Pénz- és értéküldemények továbbítása 129.)

III. Fej. A szegényügy.

35. §. A szegénygondozás és módjai — — — — — 131
(1. A szegénygondozás célja és feladata 131.; 2. A szegénygondozás módjai, A) A segélyezés fajtái 132.; B) Az elhelyezés módjai 132.; C) A szegénygondozás fajtái 132.; D) Az egri (magyar) szegénygondozási norma 133.)
36. §. A szegénygondozás hazánkban — — — — — 135
(1. Szegénygondozásunk korábban 135.; 2. A szegénysegélyezés terhének viselése napjainkban, A) Az egészséges szegények gondozása 136.; B) A szegény betegek gondozása 138.; C) A közseget terhelő közegészségügyi költségek 139.; 3. A szegény gondozás módja napjainkban 139.; A) Koldulás 140.; B) Szegénygondozás a magyar (egri) norma szerint 141.)

III. Rész. A munkavállalók jólétének gondozása.

37. §. A munkavállalók jólétének gondozása általában — — 143

I. Fej. Az ipari munkavállalók jólétének gondozása.

38. §. Az ipari munkavállalók fizikai jólétének gondozása —
(1. Munkaidő és pihenőidő 144.; Éjjeli munkaidő 149.; 3. Üzleti záróra 150.; 4. Vasár- és Szt. István-napi ipari munkaszünet 152.; 5. Fizetési szabadságidő 153.; 6. Egészségvédő- és óvórendszabályok, A) Védő és óvó rendszabályok 157.; B) Iparfelügyelet 158.; 7. Egészségtelen és veszélyes üzemek, A) Védelem a foszformérgezés ellen 159.; B) Állati szörneműeket feldolgozó ipartelepek 160.; C) Bányaféreg 160.; D) Foglalkozási betegségek 160.; E) Kő-, anyag-, stb. bányákban foglalkoztatott munkások védelme 161.; F) A vaspálya és egyéb közveszélyes üzem kártérítési felelőssége 161.)
39. §. Az ipari munkavállalók gazdasági érdekeinek gondozása — — — — — 162
(1. A legkisebb munkabérek megállapítása 162.; 2. A munkabérek csorbítatlan kiszolgáltatása 164.; 3. Az ipari és kereske-

delmi alkalmazottak szolgálati viszonyai, A) Felmondás 165.; B) Végkielégítés 167.; 4. Összebeszélések (sztrájk) 168.; 5. Munkaközvetítés 168.)

II. Fej. A gazdasági munkavállalók jólétének gondozása.

40. §. A gazdasági munkavállalók osztályozása — — — 170
41. §. A gazdasági cselédek jogviszonyai — — — — — 171
(1. Cselédkönyv 171.; 2. Szolgálati szerződés 171.; 3. A szerződés tartama és meghosszabbítása 172.; 4. A szerződés megszűnése 172.; 5. Munkabér 173.; 6. A gazda és a cseléd kötelezései és jogai 175.; 7. Fegyelmzés 178.)
42. §. A gazdasági munkavállalók jogviszonyai — — — 178
(1. Munkaszerződés 178.; 2. A munkaszerződés megkötése 179.; 3. A munkaszerződés teljesítése 180.; 4. A munkaszerződés felbontása 180.; 5. Munkabér 182.; 6. A munkabér csorbítatlan kiszolgáltatása 183.; 7. Összebeszélések 183.; 8. Büntető rendelkezések 183.)
43. §. A gazdasági napszamosok jogviszonyai — — — 184
44. §. Egyes különleges gazdasági munkák munkásaira vonatkozó eltérő rendelkezések — — — — — 185
(1. Vízi munkálatoknál, út- és vasútépítésnél alkalmazott napszamosok és munkások 186.; 2. Erdőmunkások 187.; 3. Dohánykertészek 188.)
45. §. A gazdasági munkavállalók mindenik csoportját érdeklő rendelkezések — — — — — 189
(1. A legkisebb gazdasági munkabérek megállapítása 189.; 2. Felelősség a gazdasági munkavállalók követeléseit 192.; A) Kezesség a gazdasági munkások járandóságaiért 193.; B) Az ingatlanszerzők felelőssége 193.; C) Végrehajtási, kisajátítási és csődjogi rendelkezések 194.; D) A dohánykertészek járandóságai 195.; 3. Mezőgazdasági munkaközvetítés 196.; 4. Hatóságok a gazdasági munkásokban 196.)
- 45/a. §. A gazdasági munkavállalkozók és segédmunkások jogviszonyai — — — — — 197

III. Fej. Függlék.

46. §. Az értelmiségi munkanélküliség leküzdése — — — 198
47. §. A katonai szolgálattal kapcsolatos kedvezmények — 199
(1. Igazolványos katonák kedvezményei 199.; 2. A hadigondozottak ellátása és kedvezményei, A) Általában 202.; B) Hadirokkantak ellátása 203.; C) Egyéb hadigondozottak ellátása 204.; D) Hatóságok. Eljárás 204.; E) Jelvény- és címhasználat 204.; F) Kedvezmények a hadigondozottak részére 205.; 3. A tűzharcosok érdemeinek elismerése 206.; 4. Hadi telek, vitézi telek 209.)

IV. Rész. Biztosítás.

48. §. A biztosítás általában — — — — — 211
I. Fej. A társadalombiztosítás.
49. §. A társadalombiztosítás általában — — — — — 212

50. §. Biztosítási kötelezettség — — — — — 214
(1. Biztosításra kötelezett vállalatok 214.; 2. Biztosításra kötelezett munkavállalók 215.; A) Bérhatár 216.; B) Javadalmazás 216.; C) A munka neve 216.; D) Mentesség 218.; E) Szünetelés 219.; F) Szüneteltethetés 219.; G) Mentességi jog 220.; H) Fő- és mellékfoglalkozás 220.; I) A biztosítás kezdete és vége 220.)
51. §. Önkéntes biztosítás — — — — — 221
(1. Önkéntes biztosítás 221.; 2. Önkéntes továbbfizetéssel fenn tartott biztosítás 223.; 3. Az önkéntes biztosítás kezdete és vége 223.)
52. §. Társadalombiztosítási járulékok és díjak — — — — — 224
(1. A járulékfizetés alapja 225.; 2. A járulékok kulcsa és mértéke. A) Betegségi biztosítás 226.; B) Baleseti biztosítás 227.; C) Öregségi stb. biztosítás 228.; 3. Milyen időre jár a járulékok? 229.; 4. Esedékesség és fizetési kötelezettség 229.; 5. Késedelmi pótlék 230.; 6. A járulékok terhének viselése 230.; 7. A járulékfizetési kötelezettség szüneteltetése 231.; 8. Pótlékként 231.; 9. Szavatosság 231.)
53. §. Betegségi biztosítási szolgáltatások (segélyezés) — — — — — 233
(1. Alapfogalmak 233.; 2. A segélyek fajtái, A) Betegség esetében 234.; B) Szülés esetében 234.; C) Halál esetében 234.; 3. Orvosi kezelés 234.; 4. Gyógyszerek, gyógyfürdők stb. 236.; 5. Táppénz 237.; 6. Szülészeti segélyezés 238.; 7. A segélyezés tartama 238.; 8. A segély mértéke 239.; 9. Felemelt segélyek 239.; 10. A segélyek mérséklése 240.; 11. Igényjogosultság és megszűnése 241.; 12. A segély megvonása 242.; 13. Esedékesség 243.; 14. A segély felvételére jogosultság 243.; 15. Elévülés 243.; 16. A segélyek átruházhatatlansága 243.)
54. §. Baleseti biztosítási szolgáltatások (kártalanítás) — — — — — 243
(1. Baleseti kártalanítás 244.; 2. A kártalanítás fajtái 244.; 3. Orvosi gyógykezelés stb. és táppénz 245.; 4. A baleseti segélyezés viselése 245.; 5. Keresőképtelenség 245.; 6. A segélyezés mértéke 245.; 7. Beszámítható javadalmazás 247.; 8. Újabb baleset 248.; 9. Esedékesség 249.; 10. A járadék felvételére jogosultság 249.; 11. A járadékigény szünetelése 249.; 12. A járadékigény hiánya és megszűnése 249.; 13. A járadékigény felújulása 250.; 14. Külföldön tartózkodás 250.; 15. Külföldi állampolgárság 250.; 16. Elévülés 251.; 17. A munkaadó kártérítési felelőssége 251.; 18. A kártalanítása követelések átruházhatatlansága stb. 251.)
55. §. Betegségi, rokkantsági, özvegyeségi és árvasági biztosítási szolgáltatások — — — — — 252
(1. Alapfogalmak 252.; 2. Az igényjogosultság bekövetkezése 254.; 3. A járadékok fajtái és mértékük 257.; 4. Esedékesség és elévülés 259.; 5. Az igényjogosultság szünetelése 260.; 6. Az igényjogosultság megszűnése 261.; 7. Az öregségi stb. járadékok átruházhatatlansága 261.)
56. §. Egészségvédő és gyógyító szolgálat — — — — — 262
(1. A betegségi és a baleseti biztosítási ágban 262.; 2. Az öregségi stb. biztosítási ágban 263.)
57. §. A biztosító intézetek és tagjaik — — — — — 265
(1. Biztosító intézetek 265.; 2. Biztosítóintézeti tagság 266.; 3. A MABI tagjai 266.; 4. Jogi személyiség. Képviselő 267.; 5. Köl-

- csönös támogatás 267.; 6. Az OTI. vállalati pénztárai 267.; 7. Az elismert vállalati nyugdíjpénztárak 268.; A) Régi intézmények fennmaradása 268.; B) Közös nyugdíjpénztár 269.; C) A tagok és járulékaik 269.; D) Átlépés valamely elismert nyugdíjpénztárba 270.; E) A nyugdíj összege 271.; F) Ügyvitel 271.)
58. §. Az OTI és MABI önkormányzata — — — — — 272
(1. Az OTI. szervei 272.; 2. Az OTI. közgyűlése 272.; 3. Az OTI. igazgatósága 273.; 4. Az OTI. elnöksége 274.; 5. Kártalanító bizottságok 274.; 6. Járadék-megállapító bizottság. Az alapokat ellenőrző bizottság 274.; 7. Kerületi pénztári választmányok 274.; 8. Vállalati pénztári választmányok 275.; 9. Az önkormányzati szervek tagjai 275.; 10. Az OTI. alkalmazottai 275.; 11. Az OTI. orvosai 276.; 12. A MABI. önkormányzata 277.)
59. §. A biztosító intézetek ügyvitele — — — — — 277
(1. Hatáskör és illetékesség 277.; 2. Kézbesítés 277.; 3. Jogorvoslatok 278.; 4. Szabályzatok 279.; 5. Közszállításból kizárás 279.; 6. Hatósági támogatás 279.; 7. Titoktartás 280.; 8. Hivatalos iratok kiszolgáltatásának tilalma 280.)
60. §. Bejelentés — — — — — 280
(1. Bejelentési köteletség 280.; 2. A bejelentés tárgya 280.; 3. A bejelentés módja 281.; 4. A bejelentés helye 283.; 5. Elismervény a bejelentésekről 283.; 6. Az űrlapok előállítása, árusítása és kitöltése 283.; 7. Bejelentési szabályelleneségek és következményeik 283.; 8. Az önkéntes biztosítás bejelentése 286.; 9. Felelősség 286.; 10. Ellenőrzés 286.; 11. Adatszolgáltatási köteletség 287.)
61. §. Eljárás a biztosítási szolgáltatások körül — — — — — 287
(1. Betegsegélyezési rendtartás 287.; 2. Baleseti biztosítási eljárás 288.; 3. Az öregségi stb. járadékra vonatkozó igény megállapítása 290.)
62. §. A biztosító intézetek háztartása — — — — — 292
(1. Biztosítási ágak és üzletágak 292.; 2. A bevételek hovatartozása 293.; 3. Rendelkezés a bevételekkel 293.; 4. A járulékok és díjak kirovása és beszedése 294.; 5. A társadalombiztosítási járulékok, díjak stb. érvényesítése 295.; 6. A törlesztések elszámolása 295.; 7. Tartalékalapok 295.; A) A betegségi biztosítási ágban 295.; B) A baleseti biztosítási ágban 296.; C) Az öregségi, stb. biztosítási ágban 296.; 8. Horthy Miklós-telep 297.; 9. A tartalékalapok gyümölcsöző elhelyezése 297.; 10. Állami hozzájárulás 297.; 11. Illetékmentesség 298.)
63. §. Állami felügyelet — — — — — 298
(1. Felügyelet a társadalombiztosító intézetek felett 298.; 2. Felügyelet az elismert vállalati nyugdíjpénztárak felett 299.)
- II. Fej. A mezőgazdaság terén foglalkozók biztosítása.
64. §. Biztosítási ágak — — — — — 301
65. §. Az általános biztosítási ágra vonatkozó rendelkezések 303
(1. A biztosítás köre 303.; 2. Tagok 304.; 3. A rendes tagok csoportjai 304.; 4. Kizárás a tagok sorából 305.; 5. Tagsági díjak 305.; 6. A munkaadók hozzájárulása 308.; 7. Az állam hozzájárulása 308.; 8. Szolgáltatások 308.; A) Az I. és II. csoportbeli

rendes tagok után járó segélyek 308.; B) A III. csoportbeli rendes tagok után járó segélyek 311.; C) A IV. csoportbeli rendes tagok után járó segélyek 311.; D) Az V. (nyugdíj-) csoportbeli rendes tagok után járó segélyek 311.; E) A rendkívüli tagok és gazd. cselédek után járó szolgáltatások 312.)

66. §. A gazdasági munkavállalók öregségi, rokkantsági és haláleseti kötelező biztosítása — — — — — 313

(1. Biztosítási kötelezettség 313.; 2. Bejelentés 314.; 3. Biztosítási osztályok 314.; 4. Biztosítási díj 314.; 5. Önkéntes biztosítás 315.; A) Önkéntes továbbbiztosítás 315.; B) Önkéntes többletbiztosítás 315.; C) Öregségi különbiztosítás 316.; 6. Viszonság 316.; 7. Szolgáltatások 317.; A) Öregségi és rokkantság nyugdíj 317.; B) Özvegyi nyugdíj 318.; C) Nevelési segély 319.; D) Rendkívüli szolgáltatások 319.)

67. §. A gazdasági munkavállalók kötelező öregségi biztosítása — — — — — 319

(1. Biztosítási kötelezettség 319.; 2. Önkéntes biztosítás 320.; 3. A korábban vállalt kötelezettségek 321.; 4. Biztosítási járulékok 321.; 5. A birtokosok hozzájárulása 322.; 6. A törvényhatóságok hozzájárulása 322.; 7. Állami hozzájárulás 322.; 8. Szolgáltatások 323.; A) Öregségi járadék 323.; B.) Haláleseti segély 324.; C) Az igényjogosultság megállapítása 324.; 9. Viszonság 325.; 10. Átmeneti rendelkezések 325.)

68. §. A gazdasági munkavállalók özvegyeinek járadékban részesítése — — — — — 325

(1. Igényjogosultság 325.; 2. A járadék folyósításának szünetelése 326.; 3. Az özvegyi járadék összege 326.; 4. A szolgáltatás teljesítése 326.; 5. Segély 326.; 6. Hatálybalépés 326.)

69. §. Az OMBI szervei, hatáskörük és eljárásuk. Felügyelet 327

(1. Központi igazgatóság 327.; 2. Helyi bizottságok 328.; 3. Gazdatiszti bizottság 329.; 4. Gazdasági munkavállalói biztosítási bizottság 330.; 5. Tisztviselők 330.)

70. §. Eljárás a mezőgazdasági biztosítási ügyekben — — — — — 331

(1. Jogosultság a szolgáltatások igénylésére 331.; 2. Adatok rendelkezésre bocsátása 331.; 3. A díjak és járulékok behajtása 332.; 4. Hatáskör 332.; 5. Kézbesítés 332.; 6. Peres ügyekben hatáskör 332.; 7. Szolgáltatások átruházhatatlansága stb. 333.; 8. Csőd esetében sorozás 333.; 9. Támogatás a hatóságok részéről 333.; 10. Adó- és illetékmentesség 333.)

71. §. Az OMBI háztartása — — — — — 334

(1. Az Intézet bevételei 334.; 2. Az Intézet tartalékalapjai 334.; A) Általános igazgatási ág tartalékalapjai 334.; B) A gazdaszteszek biztosítási ágának tartalékalapjai 335.; C) A gazdasági munkavállalók öregségi biztosítási ágának tartalékalapjai 336.; 3. Költségvetés és számadás 336.; 4. Pénzkezelés 337.)

III. Fej. A társadalombiztosítási bíraskodás.

72. §. A társadalombiztosítási bíróságok és eljárásuk — — — — — 338

(1. Általában 338.; 2. Társadalombiztosítási bíróságok 338.; 3. Hatáskör 339.; 4. Illetékesség 340.; 5. Eljárás 341.)

IV. Fej. A közszolgálati alkalmazottak betegsegélyezése és nyugellátása.

73. §. A közszolgálati alkalmazottak ellátása — — — — — 342

74. §. Az állami alkalmazottak betegsegélyezése — — — — — 342

(1. Az OTBA. 342.; A) Létesítése és rendeltetése 342.; B) Igényjogosultság 343.; C) Az OTBA. bevételei 344.; D) OTBA-szolgáltatások 344.; E) Temetési segély 345.; F) Szervezet 346.; G) Eljárás 346.; 2. ORBA 346.; 3. CsERBA 348.)

75. §. A közszolgálati alkalmazottak nyugellátása — — — — — 349

V. Rész. Földbirtokpolitika.

76. §. A földbirtokpolitika célkitűzései — — — — — 350

77. §. Lakáspolitikai — — — — — 350

(1. Kislakásépítésre buzdító adó- és illetékkezdvmények. A) Ipari munkáslakások és szegény hajlékok 350.; B) Gazdasági cseléd- és munkásházak 352.; 2. Házhelyek juttatása, A) Igényházhelyek juttatására 353.; B) A házhelyekre szükséges ingatlanok megszerzése 354.; C) A házhelyhez juttatottak kötelesegei 355.; 3. Az építkezés előmozdítása. A) A lakásínség enyhítése 356.; B) Falusi kislakásépítési tevékenység 357.)

78. §. A szoros értelemben vett földbirtokpolitika — — — — — 358

79. §. A földbirtokpolitikai célokra szükséges ingatlanok megszerzése — — — — — 358

(1. Az állam elővásárlási joga 359.; 2. Megváltási (átengedésre kötelezési) jog. A) Igénybevehető ingatlanok 359.; B) A megváltás módjai 361.; C) Az átengedés különleges esetei 362.)

80. §. A földigénylők köre — — — — — 363

81. §. A földhöz juttatás módjai — — — — — 364

(1. Ingatlanvétele 364.; 2. Ingatlaneldarabolás 365.; 3. Járadéktelek 366.; 4. Kishaszonbérlet 367.; 5. Részesművelés 371.; 6. Családi birtok 371.; 7. Hitbizományi kisbirtok. A) Rendeltetése és alapítása 372.; B) Utódlási rend 373.; C) A hitbizományi kisbirtok jogi megkötöttsége 374.; D) A hitbizományú kisbirtok kezelése 376.; E) Az utódlás beállta 376.; 8. Telepítés. A) Telepítés haszonbérbeadás útján és tulajdonul 376.; B) Telepítési Alap 377.; C) Orsz. Telepítési Tanács 378.; D) Telepfelügyelők 378.; 9. Felügyelet 378.)

82. §. Az ingatlanok igénybevételi és juttatási ellenértéke 378

83. §. Az ingatlanforgalomra vonatkozó korlátozások — — — — — 380

84. §. Az ingatlanterher rendezése — — — — — 382

(1. Pénzügyi rendezés 382.; 2. A teherrendezés végrehajtása 384.; 3. Védetté nyilvánítás 385.; 4. Ingatlannak bírói úton eladása végrehajtási árverés hatályával 386.)

SZÁMSOROS MUTATÓ.

Rendelet száma és jele	Található a Magy. Rend. Tára		Rendelet száma és jele	Található a Magy. Rend. Tára	
	évfolyam- ban, esetleg kötetben	oldalon		évfolyam- ban, esetleg kötetben	oldalon
1/1903. B. M.	1903.	534	3.330/1935. M. E.	1935.	47
199/1928. M. E.	1928.	9	3.360/1929. N. M. M. eln.	1929.	795
200/1928. M. E.	1928.	10	3.500/1936. V. K. M.	1936.	644
200/1928. N. M. M. eln.	1928.	600	3.600/1902. P. M.	1902.	1029
300/1938. M. E.	1938.	7	3.600/1931. N. M. M. eln.	1931.	1884
500/1927. P. M.	1927.	1936	3.600/1932. M. E.	1932.	337
500/1929. N. M. M. eln.	1929.	589	3.650/1932. M. E.	1932.	609
600/1936. B. M.	1936.	446	3.760/1940. M. E.	1940.	961
700/1927. P. M.	1927.	2502	3.892/1927. N. M. M. eln.	1927.	1793
730/1940. B. M.	1940.	2824	3.900/1929. N. M. M. eln.	1929.	1766
888/1940. B. M.	1940.		4.000/1938. M. E.	1938.	847
900/1936. B. M.	1936.	671	4.080/1940. M. E.	1940.	1032
1.000/1932. P. M.	1932.	329	4.100/1925. M. E.	1925.	63
1.000/1933. B. M.	1933.	2366	4.200/1928. M. E.	1928.	1004
1.001/1940. B. M.	1940.		4.291/1925. M. E.	1925.	71
1.030/1936. B. M.	1936.	1300	4.300/1933. M. E.	1933.	1172
1.111/1934. B. M.	1934.	1264	4.600/1937. M. E.	1937.	486
1.250/1936. M. E.	1936.	291	4.626/1937. V. K. M.	1937.	470
1.300/1929. M. E.	1929.	34	4.682/1867. B. M.	1867.	512
1.415/1911. B. M.	1911.	411	4.957/1930. N. M. M. eln.	1930.	672
1.552/1929. N. M. M. eln.	1929.	765	5.000/1930. N. M. M. eln.	1930.	680
1.711/1929. N. M. M. eln.	1929.	1839	5.180/1926. M. E.	1926.	126
1.721/1932. N. M. M. eln.	1932.	573	5.200/1930. N. M. M. eln.	1930.	686
1.820/1917. M. E.	1917.	354	5.201/1930. N. M. M. eln.	1930.	694
1.900/1931. M. E.	1931.	329	5.500/1928. M. E.	1928.	1583
1.910/1920. M. E.	1920.	86	5.580/1928. M. E.	1928.	1587
2.000/1925. N. M. M. eln.	1925.	669	5.600/1924. M. E.	1925.	84
2.180/1886. B. M.	1886.	121	5.600/1928. M. E.	1928.	2049
2.323/1938. M. E.	1938.	412	5.601/1928. M. E.	1928.	1616
2.330/1940. Ip. M.	1940.	524	5.601/1929. M. E.	1929.	1260
2.500/1929. N. M. M. eln.	1929.	790	5.630/1928. M. E.	1928.	1619
2.880/1929. M. E.	1929.	85	5.700/1929. N. M. M. eln.	1929.	1842
2.600/1933. M. E.	1933.	1150	5.750/1929. N. M. M. eln.	1929.	1861
2.675/1925. N. M. M. eln.	1925.	820	5.800/1929. N. M. M. eln.	1929.	1984
2.770/1929. M. E.	1929.	73	6.000/1928. N. M. M. eln.	1928.	1859
2.789/1869. B. M.	1869.	575	6.000/1929. N. M. M. eln.	1929.	1986
3.000/1927. M. E.	1927.	36	6.000/1931. M. E.	1931.	1490
3.000/1932. M. E.	1932.	250	6.000/1933. M. E.	1933.	1398
3.000/1936. M. E.	1936.	305	6.000/1940. M. E.	1940.	1871
3.000/1938. Ip. M.	1938.	297	6.200/1928. N. M. M. eln.	1928.	1919
3.250/1934. M. E.	1934.	375	6.200/1930. N. M. M. eln.	1930.	1049

Rendelet száma és jele	Található a Magy. Rend. Tára		Rendelet száma és jele	Található a Magy. Rend. Tára	
	évfolyam- ban, esetleg kötetben	oldalon		évfolyam- ban, esetleg kötetben	oldalon
6.254/1936. Ip. M.	1936.	539	27.200/1909. I. M.	1909.	2384
6.390/1939. M. E.	1939.	934	27.415/1900. B. M.	1900. I.	414
6.405/1914. B. M.	1914.	1165	29.013/1894. B. M.	1894. I.	449
6.500/1935. M. E.	1935.	271	30.000/1936. Ip. M.	1936.	1109
6.530/1939. M. E.	1939.	940	30.762/1928. N. M. M.	1928.	729
6.531/1902. F. M. eln.	1902.	627	31.026/1876. B. M.	1876.	349
6.600/1935. I. M.	1935.	138	32.043/1933. K. M.	1933.	1795
6.650/1920. M. E.	1920.	393	34.652/1889. B. M.	1889.	887
6.700/1918. M. E.	1918.	2354	35.467/1900. B. M.	1900. I.	37
6.800/1929. N. M. M. eln.	1929.	2109	35.556/1905. B. M.	1905.	286
6.801/1929. N. M. M. eln.	1929.	2108	35.700/1927. I. M.	1927.	1725
7.000/1925. M. E.	1925.	1687	36.328/1930. N. M. M.	1930.	247
7.500/1935. M. E.	1935.	706	36.500/1930. N. M. M.	1930.	1012
7.550/1940. M. E.	1940.	2704	37.744/1930. N. M. M.	1930.	666
7.600/1936. M. E.	1936.	1283	38.286/1896. F. M.	1896. I.	1253
7.700/1934. M. E.	1934.	1185	40.835/1889. B. M.	1889.	1707
7.720/1939. M. E.	1939.	1173	40.863/1925. N. M. M.	1925.	777
7.800/1937. M. E.	1937.	1178	42.200/1927. B. M.	1927.	1539
7.850/1937. M. E.	1937.	1189	43.728/1928. K. M.	1929.	465
7.860/1937. M. E.	1937.	1207	44.000/1936. I. M.	1936.	1358
7.890/1930. M. E.	1930.	842	45.000/1930. N. M. M.	1931.	239
8.420/1920. M. E.	1920.	479	48.015/1921. N. M. M.	1921.	1014
9.090/1931. M. E.	1931.	1657	49.428/1889. K. M.	1889.	2082
9.282/1911. K. M.	1911.	605	50.000/1899. B. M.	1899. I.	965
9.600/1932. M. E.	1932.	1037	50.000/1938. Ip. M.	1938.	3291
9.652/1937. V. K. M.	1937.	1099	50.981/1901. B. M.	1901.	547
9.780/1938. M. E.	1938.	2953	51.000/1899. B. M.	1899. I.	991
9.800/1935. M. E.	1935.	1429	52.170/1927. B. M.	1927.	208
9.900/1938. M. E.	1938.	2978	53.236/1892. P. Ü. M.	1892.	1908
10.000/1935. M. E.	1935.	1040	53.438/1914. B. M.	1914.	1511
11.000/1926. M. E.	1926.	208	55.000/1937. F. M.	1937.	321
12.000/1932. I. M.	1932.	460	55.125/1937. B. M.	1938.	144
12.600/1936. I. M.	1936.	130	55.200/1903. B. M.	1903.	265
13.000/1932. I. M.	1932.	475	55.284/1892. B. M.	1892.	3082
14.000/1933. M. E.	1933.	2630	55.300/1903. B. M.	1903.	341
14.532/1906. V. K. M.	1906.	441	55.555/1921. F. M.	1921.	349
15.000/1916. B. M.	1916.	438	55.580/1927. F. M.	1927.	1711
16.602/1934. K. M.	1934.	1159	5.600/1905. V. K. M.	1905.	647
16.612/1923. N. M. M.	1923.	804	57.326/1903. K. M.	1903.	1262
17.000/1932. I. M.	1932.	891	59.667/1924. K. M.	1924.	757
17.182/1938. Ip. M.	1938.	794	60.000/1907. B. M.	1907.	1293
18.848/1905. K. M.	1905.	451	60.500/1938. K. K. M.	1938.	3398
19.273/1894. K. M.	1894. I.	334	63.107/1906. B. M.	1906.	619
20.032/1901. B. M.	1901.	525	64.029/1924. K. M.	1924.	839
20.962/1920. B. M.	1921.	550	64.922/1903. K. M.	1903.	1456
21.000/1936. K. K. M.	1936.	570	65.000/1899. B. M.	1899. I.	1179
23.542/1895. B. M.	1895. I.	231	67.870/1907. B. M.	1907.	367
25.400/1925. F. M.	1925.	403	69.979/1928. N. M. M.	1928.	1296
25.444/1897. B. M.	1897. I.	411	71.553/1897. K. M.	1898. I.	827
26.600/1927. F. M.	1927.	254	72.100/1926. N. M. M.	1926.	784

Rendelet száma és jele	Található a Magy. Rend. Tára		Rendelet száma és jele	Található a Magy. Rend. Tára	
	évfolyamában, esetleg kötetben	oldalon		évfolyamában, esetleg kötetben	oldalon
72.812/1928. K. M.	1928.	604	135.482/1930. B. M.	1930.	155
73.000/1938. Ip. M.	1938.	3296	135.840/1917. B. M.	1917.	2460
73.100/1938. Ip. M.	1938.	3297	136.225/1938. B. M.	1939.	542
76.796/1918. B. M.	1918.	1078	138.464/1928. K. M.	1929.	1704
77.000/1926. F. M.	1926.	454	139.428/1930. K. M.	1930.	976
77.686/1922. B. M.	1922.	251	140.000/1930. B. M.	1930.	551
77.777/1925. F. M.	1925.	399	148.082/1939. B. M.	1939.	84
78.000/1923. K. M.	1923.	760	150.443/1930. K. K. M.	1931.	204
79.104/1927. N. M. M.	1927.	1786	151.915/1939. P. Ü. M.	1940.	865
79.884/1923. K. M.	1923.	763	155.102/1930. K. M.	1931.	223
80.000/1939. F. M.	1940.	445	157.423/1924. B. M.	1924.	432
80.209/1935. F. M.	1935.	782	157.800/1938. F. M.	1939.	615
83.300/1917. B. M.	1917.	2437	158.993/1937. B. M.	1937.	309
86.154/1907. B. M.	1907. II.	635	172.000/1936. B. M.	1936.	760
86.200/1927. F. M.	1927.	1700	176.200/1938. F. M.	1938.	3195
87.000/1938. F. M.	1938.	1202	178.391/1940. B. M.	1940.	676
88.446/1936. F. M.	1936.	515	185.020/1932. B. M.	1932.	825
89.769/1902. B. M.	1902.	729	185.180/1932. B. M.	1932.	1133
90.226/1916. K. M.	1916.	2084	185.500/1932. B. M.	1933.	951
90.260/1897. B. M.	1897. II.	637	185.640/1932. B. M.	1932.	1157
90.993/1906. B. M.	1906.	1588	185.650/1932. B. M.	1932.	1155
91.551/1926. N. M. M.	1926.	791	185.660/1932. B. M.	1932.	1155
92.000/1924. N. M. M.	1924.	1009	185.670/1932. B. M.	1932.	1158
92.815/1916. K. M.	1917.	1036	189.663/1931. K. M.	1931.	1745
93.673/1923. K. M.	1923.	802	198.000/1937. B. M.	1937.	543
95.000/1927. N. M. M.	1927.	1787	199.700/1937. B. M.	1937.	563
100.000/1932. F. M.	1933.	8	203.500/1931. B. M.	1931.	466
100.000/1937. F. M.	1937.	574	204.900/1931. B. M.	1931.	472
100.546/1927. N. M. M.	1927.	1794	204.950/1931. N. M. M.	1931.	474
103.300/1926. N. M. M.	1926.	804	204.961/1931. B. M.	1931.	475
104.455/1898. B. M.	1898. II.	470	205.000/1931. B. M.	1931.	476
110.000/1903. B. M.	1904.	27	205.456/1931. B. M.	1931.	1716
111.005/1895. B. M.	1895. I.	20	210.160/1937. B. M.	1937.	65
111.973/1909. B. M.	1909. II.	592	210.573/1935. B. M.	1935.	324
116.000/1912. B. M.	1912.	965	210.624/1937. B. M.	1937.	289
116.370/1924. B. M.	1924.	493	211.228/1935. B. M.	1935.	327
116.719/1916. B. M.	1916.	1711	212.000/1933. B. M.	1933.	1223
119.404/1905. B. M.	1906.	11	212.130/1938. B. M.	1938.	178
120.000/1936. B. M.	1936.	466	212.250/1938. B. M.	1938.	180
120.247/1930. B. M.	1930.	113	213.487/1938. B. M.	1938.	3061
121.325/1930. B. M.	1930.	849	214.520/1937. B. M.	1937.	1213
123.000/1902. B. M.	1902.	1081	215.200/1937. B. M.	1937.	1218
123.000/1930. N. M. M.	1930.	655	215.290/1937. B. M.	1937.	1251
123.800/1939. P. Ü. M.	1939.	1818	216.900/1937. B. M.	1937.	1360
126.000/1940. F. M.	1940.	761	221.184/1940. B. M.	1940.	1127
130.000/1940. F. M.	1940.	1224	224.110/1932. B. M.	1932.	825
130.800/1936. B. M.	1936.	684	237.250/1937. B. M.	1937.	554
131.000/1939. F. M.	1940.	436	246.600/1937. B. M.	1937.	1257
132.560/1931. N. M. M.	1931.	730	250.000/1929. B. M.	1929.	1278
133.518/1931. N. M. M.	1931.	736	255.110/1933. B. M.	1933.	1069

Rendelet száma és jele	Található a Magy. Rend. Tára		Rendelet száma és jele	Található a Magy. Rend. Tára	
	évfolyamában, esetleg kötetben	oldalon		évfolyamában, esetleg kötetben	oldalon
256.300/1937. B. M.	1937.	551	263.340/1936. B. M.	1936.	442
257.270/1935. B. M.	1935.	67	264.179/1936. B. M.	1936.	782
258.148/1933. B. M.	1933.	1514	264.930/1936. B. M.	1936.	783
258.470/1933. B. M.	1933.	2304	265.710/1936. B. M.	1936.	972
259.366/1935. B. M.	1935.	321	265.788/1936. B. M.	1936.	1302
259.400/1935. B. M.	1935.	346	266.106/1936. B. M.	1936.	1290
260.250/1936. B. M.	1936.	35	266.930/1936. B. M.	1936.	1311
260.380/1936. B. M.	1936.	65	280.616/1934. B. M.	1934.	500
260.470/1936. B. M.	1936.	419	280.921/1938. B. M.	1938.	3100
261.074/1935. B. M.	1935.	717	281.071/1934. B. M.	1934.	151
261.250/1935. B. M.	1935.	727	281.230/1934. B. M.	1934.	401
262.590/1936. B. M.	1936.	436	281.748/1938. B. M.	1938.	3104
262.776/1936. B. M.	1936.	421	281.749/1938. B. M.	1938.	3105
262.837/1935. B. M.	1935.	1078	286.100/1934. B. M.	1934.	1276

BETŰRENDES MUTATÓ.

A szám az oldalt jelzi.

A

Abbanhagyása a munkának 185.
Adatszolgáltatás gazd. munkásbirt. ü. 331, 332.
 — iparhatóságok részéről — az OTI-nak és MABI-nak 287.
 — a járadékigény megállapításához 290.
Adatszolgáltatási kötelesség járadékigény ü. 291.
Adókedvezmények az építkezés előmozdítása céljából 350—353.
 — több gyermek után 59, 60.
Adományok a gazd. munkásbiztosítás céljára 334.
Adománygyűjtés L. Könyöradomány a. is.
Adománygyűjtő hölgyek 133, 134.
Adómentessége a családi pótléknek 54; — a gyermeknevelési pótléknek 58; — az OMBI-nak 333.
Adóslevelek L. Kötvények a. is.
 — (gyermeké) kezelése 107, 108.
Adósság törlesztése a kiskorú jövedelméből 97, 108.
Adótartozás fejében ingatlan átengedése 360.
Aggok otthona részére kifizetése az öregségi járadék 323, 324.
Agyagárú-kemencék iparfelügyelete 158.
Agyagbányák iparfelügyelői vizsgálata 159.
Agyagbánya-munkások védelme 161.
Ajándék elfogadása kiskorú részéről 92.
Alakszerűsége a gazd. munkaszerződésnek 179; — a vízi stb. munkásénak 186; — az erdőmunkásénak 187; — a dohánykertészének 188; — a cséplőgépvállalkozó és cséplési munkásokénak 197; — a gazd. munkásvállalkozó és munkásaiénak 197; — a gazd. munkás és segédmunkásaiénak 197.
Alanyi jog a bizt. szolgáltatásokra 252.
Alapítása hitbizományi kisbirtoknak 372.

Alapító tartozásaiért végrehajtás a hitbizományi kisbirtokra 375.
Alapító rendelkezés hitbizományi kisbirtok alapítására 372.
Alapító tagjai az OMBI ált. bizt. ágának 304; — tagsági díja 305; — mentessége a munkaadói hozzájárulás alól 307.
Alapítványi birtokon telepítés haszonbérbeadás útján 376, 377.
Alapítványok bizt. kötelezettsége 215; — ingatlanának megszerzése cseringatlanul 355.
Alapja a Nyilv. Betegápolási és Gyermeg gondozási Pótadónak 86, 139.
Alapleltár a hitbizományi kisbirtokról 373, 375.
Alapok bizt. kötelezettsége 215; — ingatlanának megszerzése cseringatlanul 355.
Alapokat ellenőrző bizottság az OTI-ban 272, 274; — a MABI-ban 277.
Alapszabályai az OTI-nak és MABI-nak 299.
Albérelő gümőkóros tagú családban 36.
Alkalmazás előfeltétele a szociális munkában részvétel 10, 11; — gümőkóros tagú családban 36.
Alkalmazottai az OTI-nak 275, 276; — képesítésük, szakvizsgájuk, illetményeik stb. 275, 276.
 — a MABI-nak 277.
Alsó tagozata a népiszokolának 63.
Altatószerek gyermekeknek 62.
Altisztek igénye családi pótlékra 52; — gyermeknevelési pótléka 54; — fizetési szabadsága 153; — igazolványosok katonai szolgálata 201.
Altiszti csoportja a hadigondozottnak 202.
Alvállalkozó munkásainak járandóságaiért felelősség 187; — a társadalombiztosítás szempontjából 231, 232.
Anchylostomiasis L. Bányaféreg a.
Antimon szövetekben 24.

Anyá L. Gondviselő a. is; — felügyeleti stb. joga 105, 110—112; — gyámi kötelessége 102; — vagyonezelése gyermeke vagyonában 107, 108, 115, 331; — járulék-visszatérítési igénye 258; — után családi pótlék 52, 53, — védelme az iparban 76.
Anyá- és csecsemővédelem 6, 13, 48—51; — és a községek 140.
Anyá- és csecsemővédő egyesület 49.
Anyá- és csecsemővédők 48.
Anyaghitel házépítésre 357.
Anyagi okból elhagyottság 79.
Anyagokkal ellátása az ipari munkásoknak 165.
Anyagromlás elhárítása végett éjjeli munka 75; — munkaidőmeghosszabbítása 146, 151; — éjjeli munka 150.
Anyakönyvben feltüntetése a tűzharcos megjelölésnek 207.
Anyakönyvi kivonatok illetékmentesek gazd. munkásbirt. ü. 333.
Anyaothonban elhelyezése a szülő nőnek 238.
Anyavédelem 47.
Arany vilátségi érmes földműves földigénylése 363.
Aratási munkaszerződés megkötése 179.
Areconalbeli szolgálat L. Tűzharcos a.
Arzén-festékek használata 25.
Atya L. Gondviselő a. is; — felügyeleti stb. joga 110—112; — hitelezőinek részesítése gyermeke vagyonának jövedelméből 108; — intézkedéseinek gyámhatósági jóváhagyása 113, 115; — járulék-visszatérítési igénye 258; — jogköre 100; — kötelessége és felelőssége 112; — rendelkezése családtag felállításáról 120; — vagyonezelése 106—108, 115, 331; — után családi pótlék 52, 53.
Atyai hatalom 100; — megszűnése, megszüntetése, felfüggesztése 105.
Ágyasművek (fertőzötték) lefoglalása és megsemmisítése 22, 23.
Állagesonkítása a kiskorú v. gondnokolt vagyonának 122.
Állagváltozás hitbizományi kisbirtoknál 374, 375.
Állagváltoztatása a kiskorú vagy gondnokolt vagyonának 122.
Állam hozzájárulása a gazd. munkásbiztosítás költségeihez 334; — az OMBI költségeihez 308; — az

OTBA költségeihez 344; — a kislakásépítéshez 356, 357; — a men-
 tésügyi költségekhez 294; — az
 OTI és a MABI ügyviteli költségei-
 hez 297, 298.

Állam szavatossága a lakásépítési
 kötvényekért 357; — a Pénzügyi
 Szindikátusra átruházott vagy köt-
 vényekkel kielégített tartozásokért
 382; — a munkásházépítésekkel
 kapcsolatban 352.
 — visszavásárlási joga 365.
Állami alkalmazottak betegségi biz-
 tosítása 218.
 — egyedáruság L. Egyedáruság a.
 — felügyelet a Bizt. Intézetek felett
 213; — az elismert vállalati nyug-
 díjpénztárak felett 299, 300.
 — gyermekmenhelyek 78.
 — intézetben elhelyezése a gyógyít-
 hatatlan elhagyott gyermeknek 83.
 — kislakások építése 356.
 — kölesön a gazdatartozások rende-
 zésére 382.
 — Menhelyek Orsz. Felügyelője 87.
 — Munkaközvetítő Hivatal 169.
 — népiszokolák tanterve 65, 66.
 — pénzverdében vasárnapi munka-
 szünet 153.
 — telepeken telepítés haszonbérbe-
 adás útján 376.
 — vas-, acél- és gépgyár alkalmazot-
 tainak illetménye szabadság ide-
 jére 156; — jogviszonyai 144; —
 tisztviselőinek munkaideje 147.
Államvasutak L. MÁV a.
Állandó házadómentesség szegényvla-
 kásokra 350, 352.
 — menedékház 62.
Állati hullarészek postai stb. szál-
 lítása 15.
 — hullák ártalmatlanná tétele 14, 15.
 — szőrneműeket feldolgozó iparte-
 lepek iparfelügyelői vizsgálata 159.
 — — ipartepeken gyermekek
 stb. foglalkoztatása 73, 160.
Állattenyésztés biztcsítási kötelezett-
 sége 215, 220.
Állattenyésztési munkás kötelező
 öregségi biztosítása 320.
 — üzemek tisztviselői gazdatisztek
 313.
Állattenyésztéssel foglalkozók jogvi-
 szonyai 145; — legkisebb munka-
 bére 190.
Általános biztosító ága az OMBI-nak
 302—312; — biztosítási köre 303,
 304; — tagjai és ezek csoportjai
 304, 305; — tagjai sorából kizá-

- rás 305; — tagsági díjai 305, 306; — költségeihez hozzájárulása a munkaadóknak 306—308; — az államnak 308; — szolgáltatásai 308—312.
- Általános egészségvédelmi szolgálat** L. Zöldkereszt a.
- **kereseti adó** L. Kereseti a.
- **üzletág** — betegségi biztosítási 292; — baleseti bizt. 292, 294, 296.
- Ápolási költség** viselése hamis bevalás esetében 236; — gyógyintézeti kezelés esetében 264.
- **költség-hozzájárulás** a közkórházaknak szegény betegek ellátására 138.
- Ápolók bizt. kötelezettsége** 217.
- Árnyékszék** fertőtlenítése 14.
- Árnyékszék-ürülék** vasuti szállítása 15.
- Ártatlan használatok** a hatósági rendelkezés alatt álló vizeken 17.
- Árterületeken** építkezés 19.
- Ártézi kutak** létesítése 16.
- Árúkkal** fizetés tilos 165, 174, 183, 185.
- Árusító üzleti alkalmazottak** jogviszonyai 145; — szabadsága 154.
- Árva gyermek** L. Szülötlen a.
- Árvaházi elhelyezése** a hadjárvának és hadigyámoltak 205, 206.
- Árvajáradék** 258; — és a többi járadék együttes összege 258; — esedékessége 259, 260; — tartama 204; — elévülése 260; — szünetelése és megszűnése 260, 261; — átruházhatatlansága stb. 261, 262; — ü. bírói illetékesség 340.
- Árvajáradékra igényjogosultság** 256, 257; — megállapítása 290, 291.
- Árvasági biztosítás** 211, 212; — önkéntes továbbfizetéssel 223; — magasabb szolgáltatásra 229; — költségeinek fedezése 228; — alól mentesek a közszolgálati alkalmazottak 342.
- **biztosításból átlépés** a bányanyugbérbiztosításba 293.
- **biztosítási bejelentés** 280.
- **járadék** megállapítása 228; — befizetése 229, 230; — terbének viselése 230; — hovaforrása 293.
- **szolgáltatások** 213, 252—262.
- **biztosításra kötelezett vállalatok** 215; — alkalmazottak 215—221.
- **biztosítást ellátó intézetek** 266.
- **járadékosok** betegségi bizt. kötelezettsége 215.
- **járadékok** kirovása 294, 295.

- Árvasági önkéntes biztosítottak** kütagok 266.
- Árvaszék** hatásköre elhagyottak nyilvántartási ü. 81; — határozata a gyermekmenhelyről kiadás ü. 83, 84; — szervezete, illetékessége 120.
- Árvaszéki ügyész** joga gondnokság alá helyezés kérésére 105.
- Árvák** igényjogosultsága az OTBA-szolgáltatásokon 343, 344.
- Árverés** esetében a részes gazd. munkás joga 195; — esetében állami elővásárlási jog 359; — hatályával eladása az ingatlanok bírói úton 386.
- Árverésen** ingatlantervezés házhelyek céljára 354; — földbirtokpolitikai célra 358.
- **szerezett ingatlan** megváltása esetében az árkülönböt az árverést szenvedő javára esik 386.
- Árverési vevő**, mint a gazda utódja 172; — nem felelős az előd tartozásaiért 194.
- **vevővel szemben** is hatályos a kishaszonbérleti szerződés 370.
- **vételárból** előnyös kielégítése a gazdasági cseléd járandóságainak 175; — kielégítése a gazd. munkabéreknek 194.
- Ásványolajfinomítók** iparfelügyelete 158.
- Átalány** az egyesületi tüdőbeteggondozó intézetek költségeihez 39; — közkórházaknak szegény betegek ellátására 138.
- Átengedésre kötelezés** L. Megváltás a.
- Átirat** nyelve külföldi gyámhatóságokhoz 129.
- Átképző tanfolyamok** az értelmiség munkanélküliség leküzdésére 198.
- Átlagos napibér** módosítása 240.
- Átlagjárulékok** az öregségi stb. biztosítás költségeinek fedezésére 228.
- Átlépés** elismert vállalati nyugdíjpénztárba 270, 271.
- Átmeneti rendelkezések** a gazd. munkások öregségi biztosítása tekintetében 325.
- Átruházás** L. Elidegenítés a.
- Átruházása** az árvaszék illetékességének 120.
- Átruházhatatlansága** a betegségi segélynek 243; — a baleseti kártalanítási követeléseknek 251, 252; — a családi pótlékknak 54; — a gazd. munkásbiztosítási szolgáltatásoknak 333.

- Átutalási járulékok** más biztosítási intézetbe átlépés esetében 270, 271; — sorozása csőd esetében 271.
- **tartalékalap** 271.

B

- Baleset** L. Üzemi a. is; — bejelentése 158, 288; — elhárítása végett éjjeli munka 75; — megvizsgálása 288; — esetére nem biztosítható a betegség esetére önkéntes továbbfizetéssel biztosított 223.
- Balesetbiztosítás** 211, 212, 222, 233; — költségeinek fedezése 294; — bejelentése 280, 289; — önkéntes 221.
- Balesetbiztosítása** hírlapíróknak és színészeknek 219, 220; — a gazd. cselédnek és munkásoknak 301—303.
- Balesetbiztosítási ág** balesetelhárító rendszabályai 262, 263; — tartalékalapjai és igénybevételeik 296; — részére kölcsön az öregségi stb. járuléktartalékalapból 297.
- **díj** és megállapítása 227; — kizárólag a munkaadót terheli 228, 230.
- **egységdíjtétel** 227.
- **eljárás** 288—290.
- **haláleseti segély** az OMBI tagjai után 309, 310, 312.
- **járadék** 245; — leszállítása és újra felemelése 247; — alapja 247, 248; — újabb baleset esetében 248, 249; — esedékessége 249, 289; — felvételére jogosultság 249; — módosulása 248, 289; — felvételére jogosultság 249; — megszüntetése 250; — elévülése 251; — megállapítására illetékesség 340.
- **járadékigény** szünetelése 249; — hiánya és megszűnése 249, 250; felújulása 250.
- Balesetbiztosítási járulékok** stb. 225, 289, 290; — márve 227; — befizetése 230; — kizárólag a munkaadót terheli 230; — kirovása és beszedése 294, 295; — hovaforrása 293.
- **kártalanítás** 213, 244—252, 290; — fajai 244, 245; — viselése 245—288; — mértéke 245, 288; — alapja 247, 248; — újabb baleset esetében 248, 249; — esedékessége 249; — felvételére jogosultság 249; — külföldön tartózkodónak 250; — külföldinek 250,

- 251; — elévülése 251; — átruházhatatlansága stb. 251; — lefoglalása 251; — követelésére jogosult családtagok sorrendje 252.

- Biztosítási kártalanítási igény** bejelentése 289.
- **költség** felosztása és kirovása 289.
- **kötelezettség** szünetelése 219.
- **nemzetközi** egyezmény 213, 214.
- **özvegyi járadék** OMBI tag után 310, 312.
- **segély** az OMBI-rendkívüli tagoknak és a gazd. cselédnek 312.
- **szolgáltatások** 244—252. J. Baleseti kártalanítás a.
- **tartalékalapok** 296.

- Balesetbiztosításra kötelezett** vállalatok 215; — alkalmazottak 215—221.

- Balesetbiztosítást** az OTI végzi 265.

- Balesetből származó** biztosítási igény érvényesítése 340.

- Balesetknél** segélynyújtás 44.

- Baleset-elhárítási eljárás** 290.

- Balesetelhárító rendszabályok** 262, 263.

- Balesetvizsgálat** 290.

- Bandagazdáért** szavatosság 193.

- Barnaszén** L. Szén a.

- Bába** önkéntes biztosítása 222; — igénybevétele betegsegélyezés révén 238.

- Bábafuvar** a gazd. cseléd felesége részére 303.

- Bábagyakorlat** 49—51.

- Bábaképzőintézeti gyakornokok** bizt. kötelezettsége 217, 218.

- Bábakör** 51.

- Bábanapló** 51.

- Bábanyilvántartás** 51.

- Bábasegély** díjazása 51.

- Bábaszolgálat** gümőkór szempontjából 34, 36.

- Bányaféreg** 160.

- Bányahatóság** értesítése az OTI-nak és MABI-nak bányaüzem létesítéséről 287.

- Bányamunkára** alkalmazása fiataloké és nőké 70, 73.

- Bányanyugbérések** bizt. járuléka 229; — viselése 230.

- Bányanyugbérbiztosításból** átlépés az öregségi stb. biztosításba 293.

- Bányanyugbérbiztosítási idő** beszámítása a várakozási időbe 254.

- **kötelezettek** nem vonatkozik a bérhatár 216.

- Bányanyugbérbiztosítási ügyben bírói illetékesség 340.
- **üzletág** balesetbiztosítási tartalék-alapja 296.
- Bányatárspénztárak** betegségi biztosítása 265; — tagjaik 266.
- Bányatárspénztári nyugdíjasok** bizt. kötelezettsége 217; — járulékának befizetése 230; — járulékaik teljes összegben számítnak 257.
- Bányatárspénztárt fenntartó munkaadó** bejelentési mentessége 282.
- Bányaüzemek** létesüléséről értesítése az OTI-nak és MABI-nak 287.
- Bányaüzemekben** foglalkoztatása gyermekeknek 72; — vasárnapi munkaszünet 153.
- Bányaüzemi balesetek** 290.
- **tisztviselők** munkaideje 147.
- Bányavállalatok** társadalombizt. kötelezettsége 214, 215.
- Bányászati üzletág** — baleseti biztosítási 292; — költségeinek fedezése 294.
- Bárcával** fizetése a gazdasági cselédnek 174.
- Bárgyúk** eltartása 135.
- Beadványok** illetékmentessége társadalombizt. ü. 298; — kishasznóbérleti ü. 371.
- Behajtása** a gyermekgondozási költségeknek 85, 86; — a társadalombizt. járulékoknak 295.
- Behozatali engedélyeknél** tűzharcos elsőbbsége 209.
- Beiratás** a népiskolába 63.
- Beiratási díj** a népiskolákban 66.
- Bejáró alkalmazott gömőkóros tagú** családban 36.
- Bejárók** gümőkóros vizsgálata 34.
- Bejelentés (biztosítási)** 213, 280—287; — önkéntes biztosításra 222; — az OTBA-nál 346; — a gazdaszisztekről 314.
- **(ipari)** alapján meghosszabbítása a munkaidőnek 146.
- Bejelentése (egészségügyi)** a járványnak stb. 30; — a fertőző gümőkórnak 33.
- **(gazdasági)** a hasznóbérleti szerződésnek 367, 368.
- Bejelentési kötelezettség** a CSERBA-nál 348.
- Belső cseléd** L. Háztartási alkalmazott a.
- Belterületi ingatlanok** átengedése házhely céljára 354.
- **ingatlanokra** elővásárlási jog 359.
- Belügyminiszter**, mint gyámhatóság 120.
- Belügyminisztérium** útján érintkezés a külföldi gyámhatóságokkal 129.
- Beszámítás** a végkielégítésbe 167, 168.
- Beszámítása** a betegségi segélynek 243; — a baleseti kártalanítási követelésnek 251; — az öregségi stb. járadékknak 261, 262; — a gazd. munkásbiztosítási szolgáltatásoknak 333.
- Beszerezési hely** nem kényszeríthető az ipari munkásra 165.
- Betegsegélyezés** 213.
- Betegsegélyezése** a közszolgálati alkalmazottaknak 342—348.
- Betegsegélyezésből** kizárás 287.
- Betegsegélyezési járulék** a közszolgálati alkalmazottaktól 342, 344.
- **rendtartás** 287.
- Betegség ideje** nem számít a fokozódó járadékrész megállapításánál 257.
- **idejének** beszámítása a várakozási időbe 253, 354.
- **szándékos okozása** miatt nincs segély 237, 242, 243, 249, 250, 262.
- Betegségi biztosítás** 211, 212; — legrovidebb tartamának megállapítása 241; — kötelező 212; — csak a főfoglalkozás után 220; — önkéntes 222, 223; — alól mentesek a közszolgálati alkalmazottak 342; — intézetei 265.
- **biztosítása** színészeknek és hírlapíróknak 219, 220; — a bpesti házfelügyelőknek 217.
- **biztosítási ág** anyagi helyzetének figyelemmel kísérése 241; — tartalékalapja 295, 296; — részére kölcsön az öregségi stb. járuléktartalékalapokból 297.
- **ágban** egészségvédő rendszabályok 262, 263.
- **bejelentés** 280.
- **járulékok** kulcsa és mértéke 226, 227; — kulcsának felemelése 227; — befizetése 229, 230; — terhének viselése 230; — sorozása csőd esetében 233; — igénylése határozott idő után 241; — hovaforodítása 293.
- **kötelezettség** alól mentesség 218.
- **nemzetközi egyezmény** 213.
- **szolgáltatások** 233—244; — fajai 234. L. Betegségi segély a. is.

- Betegségi biztosításra** kötelezett vállalatok 214, 215; — alkalmazottak 215—221.
- **önkéntes biztosítás** 221—224.
- **segély** 234—238; — megvonása 237, 242, 243; — tartama 238, 240; — mértéke 239; — felemelése 239, 240; — mérséklése 240, 241; — a munkaviszony megszűnése után 241, 242; — felvételre jogosultság 243; — követelésére jogosult családtagok sorrendje 243.
- **segélyre** igényjogosultság 241, 242.
- Betegségsszínlelés** miatt pótljárulék 231.
- Betegszállítási segély** az OTBA részéről 345; — az ORBA részéről 347; — a CSERBA részéről 348.
- Betegvizsgálat** ingyenes a tüdőbeteg-gondozó intézetekben 37.
- Betétkönyv** a gyermekeknek stb. 164.
- Betöltése** az igazolványosok részére fenntartott állásoknak 200, 201.
- Betűöntődék** iparfelügyelői vizsgálata 159.
- Bevándorlás** során a nők és gyermekek védelme 77.
- Bevételei** az OMBI-nak 334; — az OTBA-nak 344; — a Telepítési Alapnak 377.
- Békeltetés** (sztrájk) sikertelensége esetében határozás 168.
- Békeltető bizottság** és eljárása összeheszlések esetében 168; — határozata ellen bírósághoz fordulás 168.
- Bélyegmentesség** gazdasági munkás-házak építésével kapcsolatban 352. L. Illetékmentesség a. is.
- Bélyegmentessége** a gazd. munkaszerződésnek 180.
- Bérbeadási tilalom** a családi birtokra 372; — a juttatott házhelyre 356; — a kedvezményezett gazd. munkásházra 353. L. Hasznóbérbeadási a. is.
- Bérhatár** a bizt. kötelezettség szempontjából 216; — az önkénteséből 222.
- Bérjegyzék** a munkásokról 287.
- Bérlap** a gyermekeknek stb. 76.
- Bérlevél** a gazdasági cselédnek 171.
- Bírák** gyámsága 101; — igényjogosultsága az OTBA-szolgáltatásokra 343.
- Bírói illetékesség** társadalombizt. ü. 340, 341.
- **ítélet** baleseti járadék ü. 289.
- **út** az iszákos intézeti elhelyezése ü. 261; — járadékigény ü. 291.
- **úton** eladása az ingatlanok árverés hatályával 386.
- **útra** tartozó társadalomzitosítási ügyek 338.
- **védelem** bizt. intézeti ü. 299.
- Bíróság hatásköre** sztrájk ü. 168; — járadéktelek ü. 367; — gazd. munkásbiztosítási ü. 332, 333.
- Bíróságok** társadalombizt. ü. 338, 339.
- Birtokos** és cséplőgépvállalkozó jogviszonya 197.
- Birtokosok** hozzájárulása a gazd. munkások öregségi bizt. költségeihez 322, 334.
- Birtokbavezetés** a megváltott ingatlanba 355.
- Birtokbavezetése** a földhöz juttatottaknak 365.
- Birtokbavétele** az eldarabolt ingatlanrészeknek 266.
- Biztonsági tartalékalapja** az OMBI gazdasziszti bizt. ágának 334, 335.
- Biztosítás** 211.
- Biztosítása** a társadalombizt. járulékoknak stb. 295.
- Biztosítási ágak** 292, 293.
- Biztosítási díj és járulék** L. Társadalombiztosítási a. is.
- **díjak** hovaforodítása 293; — gazdasziszti 314, 315; — levonása a gazd. munkások béréből 183.
- **időtartam** a segélyezési igény szempontjából 241, 242.
- **járulékok** hovaforodítása 293; — érvényesítése 295; — törlesztésére történt fizetések elszámolása 295; — gazd. munkások öregségi biztosításában 321, 322.
- **járulékhátralék** és a segélyezés 224, 242.
- **könyv** az öregségi biztosításra kötelezetteknek 320.
- **kötelezettség** 213—221; — kezdete és vége 220, 221; — a gazdasziszte 313; — a gazd. munkásé öregség esetére 319, 320.
- **osztályai** a gazdasziszteknél 314.
- **szolgáltatások** 213; — körül eljárás 287—291.
- **szolgáltatásokra** váromány és alanyi jog 252.

- Biztosítási végrehajtás** az OMBI közp. igazgatósága és helyi bizottságai tagjai ellen 329.
- Biztosításra nem kötelezett személy** bejelentése 284, 286.
- Biztosítástechnikai ellenőrzése** a gazdatisztek biztosítási díjtartalékalapjának 335; — a gazd. munkások öregségi bizt. járulék-tartalékalapnak 336.
- **felügyelet** az elismert vállalati nyugdíjpénztárakban 300.
- **felülvizsgálat** az öregségi stb. biztosítási ágban 228.
- Biztosíték** a kisk. gyermek készpénzéért stb. 107, 108; — a gazd. munkaszereződéshez 182.
- Biztosító Intézetek** és tagjaik 213, 265—271; — jogi személyek 267; — képviselők 267; — kölcsönös támogatása és közös intézményeik 267; — biztosítási kötelezettsége 215; — alkalmazottaira nem vonatkozik a bérhatár 216; — háztartása 213, 292—298; — bevételeinek hovatfordítása 293; — bevételeivel rendelkezés 293, 294; — hozzájárulása a nemibeteg gondozó intézetek költségeihez 43; — tagjai nem igényjogosultak az OTBA-szolgáltatásokra 344; — kártérítési követelése betegség-színlelés stb. miatt 231; — hatósági támogatása 279; — felett állami felügyelet 213, 298, 299; — közt viszonyosság 325; — közötti perben illetékesség 340.
- **nyugdíjasainak** bizt. kötelezettsége 217; — járulékok befizetése 230; — járulékaik teljes összegben számítanak 257.
- **önkormányzata** 272, 277; — önkormányzati szerveinek összehívása, működésük felfüggesztése, feloszlásuk 299; — határozatai ellen jogorvoslatok, azok hív. ből felülvizsgálása, megsemmisítése, pótlása 299.
- **ügyvitele** 213, 277—280.
- **intézeti kórházakban** gümőkórosak 37, 38.
- **tagság** 266, 267.
- **tüdőbeteg** szakrendelés megszüntetése 263.
- **Intézetre** száll át a 3-ik személyvel szemben fennálló követelés 295.
- **intézmények** 213.

- Biztosítottak** csoportjai az OTI-ban 272.
- **eltűnésének** megállapítása 339.
- és munkaadók egyenlő számú képviselők az OTI-ban 272; — a MABI-ban 277; — a bizottságokban 274; — a ker. pénztári választmányokban 274.
- Bolti alkalmazottak** L. Árusító üzleti a.
- Budapest** kislakásos építkezéseinek adókedvezménye 351, 352.
- Budapesten** központi és kerületi nyilvántartások a szegényekről és az inségesekről 141; — üzleti záróra meghosszabbítása 151.
- Budapesti alkalmazottak** öregségi biztosítása 219.
- **házfelügyelők** kötelező biztosítása 217.
- **kereskedelmi Betegségi Biztosító Intézet** 265.
- **kerületi pénztár** (biztosítási) feleslege 294.
- **előjáró** elhagyottnak nyilvántartási hatásköre 81; — az OMBI ügyeiben 328.
- **kir. ítélőtábla** társadalombizt. ü. 338, 339.
- **közp. járásbíró** társadalombizt. ü. 338; — kizárólagos illetékessége 340.
- **Közlönyben** közzététele a legkisebb munkabéreknek 163, 164; — a legkisebb munkabérekre vonatkozó irányelveknek 192.
- **közszolgálati alkalmazottak** betegségi stb. gondozása 343.
- **Munkásbiztosítási Bíróság** megszünt 341.
- **Önkéntes Mentőegyesület** 44.
- Bujakóros szegények** eltartása 135, ápolása 136.
- Bulgáriával** beteggondozási egyezmény 46.
- Búzában** megállapítása a megváltási árnak 380.
- Bűneselekmény** miatt a kedvezmények elvesztése a tűzharcos részeről 209; — miatt az igazolvány elvesztése 201.
- Bűnjel** megőrzése 23.
- Bűnvád** gyermek ellen 92.

C

- Cédulás** bába 49, 50.
- Cégváltozás** bejelentése 281.
- Családfő** házhelyhez juttatása 353.

- Családi-birtok** 358, 364, 371, 372; — terjedelme 372; — korlátozásai 372; — oszthatatlanságának kikötése 372; — nem alapítható többé 372; — kártalanításául eserebirtok 370.
- Családi ház** átruházása járadéktelek alakjában 366.
- **hitbizomány** L. Hitbizomány a.
- **otthon** céljára ingatlan átengedése 354.
- **pótlék** 51—54; — igényjogosultság 52; — engedélyezése 52—53; — szempontjából osztálybesorolás 53; — esedékessége, megszűnése 53; — adómentessége, átruházhatatlansága stb. 54; — emelkedése több gyermek létében 60.
- **segély** a gyógyintézetben ápolt családtagjainak 264.
- Családjogi követelések** behajtása a teherrendezés folyamán 385.
- Családnak** kiutalható öregségi járadék részlet 324.
- Családpénztárak** adómentessége 55; L. Orsz. Ipari és Bányászati, Szakmai és Vállalati a. is.
- Családtag** L. Hadigondozott a. is.
- és bizt. kötelezettsége 71, 218, 219, 233; — önkéntes biztosítása 221, 222; — segélyezésének elmaradása járulékhátrálék miatt 224, 242; — betegségi járadéka külföldön 250; — baleseti segélyei 245; — balesetbiztosítási járadékainak összege 247; — igényjogosultsága az OTBA-szolgáltatásokra 343; — temetési segélye az OTBA részéről 345; — nem esik kötelező öregségi biztosítás alá 320; — éjjeli munkája 74.
- **(gazd. eselédé)** ingyenes munkája 174.
- **helyettesítheti** a munkaképtelen tűzharcost 207.
- **tüdőbetegszanatóriumi** ápolása 234; — féltáppénze 235; — ápolási tartama 235; — fogászati segélye 237; — költségesebb gyógyászati segédeszköze 239; — **tüdőbetegszanatóriumi** ápolása 240; — temetkezési segélyének felemelése 240; — igénye segélyre 241; — balesetbizt. járadéka 249; — kártalanítása 250.
- Családtaggal** (dohánykertészével) kötött szerződés 188.

- Családtagnak** kifizethetők a betegségi segélyek 243; — kifizethető a balesetbizt. járadék 249.
- Családtag-tisztviselő** munkaideje 147.
- Családtanács** 120—122; — felállítása 120, 121; — elnöke és tagjai 121; — tagjainak pótlása 121; — tagjainak felelőssége 121; — hatásköre, határozata és ellene fellebbezés 121; — törvényszerűségének elbírálása 121; — évi jelentése 122; — feloszlása 122.
- Csatornák** tisztántartása 14.
- Csatornázás** 13.
- Csecesmökkelengye** biztosított nőnek 239, 240.
- Csecesmő-tápszer** betegségbiztosítás révén 238.
- Csecesmővédelem** L. Anya- és a.
- Csekk** nem illetékmentesek 10.
- Cselekvőképesség** 89, 90.
- Cselekvőképtelen** 89, 90.
- Cseléd** L. Gazdasági cseléd és. Háztartási alkalmazott a. is.
- **bizt. kötelezettsége** 217.
- Cselédkönyv** 171; — rovatainak kitöltése 173; — átadása 175.
- Cselédkönyvbe** bejegyzése a védhimlőoltásnak 32; — a gümőkóros vizsgálatnak 34.
- Cselédlakás** átadása 176. L. Lakás a. is.
- Csendőrkerületi orvosfőnök** ellenőrzése a CsERBA-nál 348.
- Csendőrlégénységi Ellátásban Részesülők Betegsegélyző Alapja** = CsERBA.
- Csendőrség** jelentése az elhagyott gyermekekről 81; — tagjainak biztosítása 218.
- Csendőr-szolgálat** beszámítása a várakozási időbe 254.
- CsERBA** = Csendőrlégénységi Ellátásban Részesülők Betegsegélyző Alapja.
- **célja és rendeltetése** 348; — szolgáltatásaira igényjogosultak 348.
- Cserebirtok** családi v. régi birtok kártalanításául 370.
- Csereingatlan** házhely kártalanításául 354, 355.
- Cséplési munkások** és a cséplőgépvállalkozó közötti jogviszony 197.
- Cséplési szerződés** megkötése 179.
- Cséplőgépnél** alkalmazott munkások biztosítása 301, 302.

- Cséplőgépvállalkozó és birtokos közötti jogviszony 197; — és cséplési munkások közötti jogviszony 197.
- Csokoládé-üzletek zárórája 150.
- Csontégetők iparfelügyelői vizsgálata 158.
- Csontfűrész-üzletek iparfelügyelői vizsgálata 158.
- Csontfőzők iparfelügyelői vizsgálata 158.
- Csontraktárak tisztántartása 14.
- Csontzúzók iparfelügyelői vizsgálata 158.
- Csoportjai az OMBI rendes tagjainak 304, 305.
- Csőd esetében a részes gazd. munkás joga 195; — a dohánykertészé 195.
- — sorozása az átutalási járulékhátrálékknak 271; — a társadalombiztosítási járulékoknak 233, 295; — a gazd. munkásbiztosítási díjtartozásoknak 333; — a végkielégítésnek 168.
- Csődbejutott atya vagyonkezelése 106, 115.
- Csődtömögéből a gazdasági eseléd járandóságainak kielégítése 175.
- Csősz éjjeli nyugvása 177, 178.
- Cukorka-üzletek zárórája 150.
- Cukrászsütemény kihordása 149.

D

- Dagasztás ideje 149.
- Dajka gümőkóros vizsgálata 34; — (gümőkóros) alkalmazása 36; — alkalmazása gümőkóros tagú családban 37.
- megvizsgálása nemibetegségre 42; — felfogadása nemibeteg családtag létében 42.
- Dajkaságba adása nemibeteg gyermeknek 42.
- adott gyermekek nyilvántartása 61.
- fogadás gümőkór szempontjából 37; — nemibetegség szempontjából 42.
- vállalás engedélyezése 61.
- Debreceni Kereskedelmi Betegségélyző Pénztár 272.
- Diftéria ellen védőoltás 31.
- Díj — társadalombiztosítási 224, 227.
- Díjjegyzék a gyermekek stb. munkájáról 76.
- Díjkiegészítési táblázat gazdatiszti többletbiztosításra 315, 316.

- Díjmentesség gazd. munkásbirt. ü. 332.
- Díjnok igénye családi pótlékra 52.
- Díjtartalék átutalása állépés esetében 270, 271, 316.
- Díjtartalékalapja az OMBI gazdatiszti bizt. ágának 334, 335.
- Diósgyőri vas- és acélgár végez. betegségi biztosítást 265.
- Dohányárudák üzleti zárórája 151, 152.
- Dohányárus-hadigondozottak 206.
- Dohánybevételei ár részben a dohánykertészé 195.
- Dohányjövődék végez. betegségi biztosítást 265; — tagjai 266.
- Dohányjövődéki nyugdíjasok bizt. kötelezettsége 217; — járulékok befizetése 230; — járulékaik teljes összegben számítanak 257.
- szabályok és a dohánykertészek munkaszervezői 188.
- Dohánykertész jogviszonyai 188, 189; — járandóságai 194—196; — kötelező öregségi biztosítása 320.
- Dohánykertészeti eseléd szolgálati ideje 172.
- Dologi teher a LEBOSz-hitel 357; — a bekebelezett járadék 366.
- Dögterek létesítése 14.
- Drágaságok — kiskorúaké és gondnokoltaké — kezelése 107—109, 124; — megőrzése családtagok létében 122.
- Drogisták mérégárusítási joga 26, 27.

E

- Edények egészségügye 23—25; — lefoglalása 22, 23; — ólomtartalma 24; — festéke 25.
- Egerek mérgezése 28, 29.
- Egészség a földhözjuttatás feltétele 364.
- Egészség ház 12.
- Egészségre káros üzemekben fiatalok és nők munkaideje 146.
- Egészségtelen iparágakban foglalkoztatás 73.
- iparüzemek 159—161.
- üzemekben a fiatalok és nők munkaideje 74.
- Egészségügyi felügyelet a népiskolákban 67; — a gyárak stb. felett 156, 157.
- intézmények létesítése az OTBA részéről 343.

- Egészségügyi védőnő az iskolában 67. L. Zöldkeresztes a. is.
- vizsgálata gümőkór 35; — a hájon alkalmazott fiatalokra 69, 74.
- Egészségvédelmi alkalmazottak (gümőkórosok) 34.
- szolgálat gümőkór tekintetében 37, 38; — nemibetegségek tekintetében 43, 44.
- Szövetség 49.
- tanácsadó 12.
- Egészségvédő eljárás elrendelése kérdésében a MABI hatásköre 277; — rendtartása 279, 291.
- és gyógyító alap — öregségi stb. biztosítási 296, 297; — bevételeihez a vállalati nyugdíjpénztárak hozzájárulása 270.
- rendszabályok (ipariak) 156; — megszegése miatt pótlárulék 231; — megszegése esetében kártérítési felelősség 251.
- szolgálat 213; — a betegségi és baleseti biztosítási ágban 262, 263; — az öregségi stb. biztosítási ágban 263—265.
- Egri szegénygondozási norma 133, 134, 140—142.
- Egyedárusági cikkek árusítási zárórája 150—152; — árusítása hadigondozottak részéről 206; — árusításánál a tűzharcosok elsőbbsége 208, 209.
- üzemekben vasárnapi munkaszünet 153.
- Egyenesági rokonok L. Rokonok a. Egyenértéke a gazdatiszti javadalmaszónak 314.
- Egyesítése a kedvezményezett gazd. munkásháznak 353.
- Egyesítési tilalom a juttatott ingatlanra 365.
- Egyesületek bizt. kötelezettsége 215.
- ingatlanának megszerzése csereingatlanul 255.
- Egyesületi tudóbeteggondozó intézetek költségeihez átalány 39.
- Egyetemek bezárása ragály miatt 68.
- Egyetemi gyakornokok bizt. kötelezettsége 217, 218.
- Egyetemleges felelőssége a közös nyugdíjpénztárt fenntartó vállalatoknak 269.
- kötelezettség ingatlaneldarabolásnál 366.
- kötelezettsége a gazd. munkásoknak 179; — az erdőmunkásoknak 186; — a vízi stb. munkásoknak 186.

- Egyéni bejelentés 280, 281.
- Egyéni gondozása a szegényeknek 132—134.
- pénzkezelés — gyámpénztári 124.
- Egyházak ingatlanának megszerzése csereingatlanul 355.
- Egyházi birtokon telepítés haszonbérbeadás útján 376, 377.
- közületek földhözjuttatása 363.
- személyek biztosítása öregségi és rokkantság esetére 222.
- Egységdíjtétel — balesetbiztosítási 227.
- Eladó visszakövetelési joga a szabályellenesen vásárolt ingatlanra 362.
- Elállás nincs a haszonbérleti szerződéstől kishaszonbérletbe adás miatt 369.
- Elállási joga az ingatlanrész-vevőnek 366.
- Elberfeldi szegénygondozás 132.
- Elbocsátás a gyermekmenhelyről 84.
- Elbocsátó bizonyítvány, gazdasági eselédé 171, 173.
- Eldarabolt ingatlan adásvételi szerződése, birtokbavétele 366.
- Elemi akadály miatt szerződéstől elállás 186; — esetében a szerződési feltételek mellőzése 188.
- csapás okából munkaidő meghosszabbítása 146.
- iskolai orvosok 67.
- kár elhárítása stb. végett éjjeli munka 75.
- Elévülése a betegségi segély-igénynek 243; — a munkaadó kártérítési felelősségének 263; — a gazd. munkásbiztosítási szolgáltatásnak 331; — a gazdatiszti biztosítási díjlevonás visszakövetelésének 315; — a gyermeknevelési pótlék igényelhetőségének 55; — a halál-eseji segélyre vonatkozó igénynek 324; — a hitbizományi kisbirtok elleni korábbi követeléseknek 373; — a jogutód felelősségének 194; — a gyám és gondnok ellen a kártérítési igénynek 117; — az OTBA-szolgáltatásra vonatkozó igénynek 346; — az öregségi stb. bizt. járadék részletnek 260, 324; — a társadalombizt. járulékoknak stb. 295; — a túlmunkadíj igénylésének 148; — a vaspálya elleni kártérítés érvényesítésének 161.
- Elfogadása a gazd. eselédnek 175, 176; — a napszámosnak 184.

Elhagyása a juttatott földnek 378.
Elhagyott gyermekek elhelyezése 82, 83; — gondozási költsége 84—86; — összeírása 81; — segélyalapja 85; — védelme 78—87.
Elhagyottság 79.
Elhalasztása a gazd. munkások szabadságvesztésbüntetése végrehajtásának 183.
Elhatározási szabadság 90.
Elhatározóképesség 90.
Elhelyezése az elhagyott gyermekeknek 82, 83; — a szegényeknek 132.
 — a tüdőbeteg gondozó intézeteknek 39.
Elidegenítési tilalom a juttatott ingatlanra 356, 365; — a járadéktelekre 367; — a családi birtokra 372; — a hitbizományi kisbirtokra 372, 374; — a hadi telekre 209; — a vitézi telekre 210; — a kedvezményezett gazd. munkás háza 353; — a LEBOSz-hitellel szemben 357.
Elismerési díjjal fenntartott biztosítás 223; — idejének beszámítása 254.
Elismert vállalati nyugdíjpénztárak 213, 268—271; — régiük fenntartása 268, 269; — közösen fenntartottak 269; — tagjaik és járulékaik, vagyonuk gyümölcsöztesítése 269; — hozzájárulása a MABI egészségvédő eljárás-alapjához 270; — körébe átlépés 270, — köréből kilépés 270, 271; — nyugdíjának összege és fedezése 271; — jogi személyisége, felelőssége 271; — felett felügyelet 299, 300; — alapszabályai 299; — ügyés vagyonezelésének megvizsgálása, biztosítás-technikai felügyelete 300; — ellenőrzési díja 300; — működésének felfüggesztése 300; — feloszlata, megszűnése 300; — biztosítási illet-kei 298; — járulékaik teljes összegben számítanak 257; — biztosítási perében hatáskör 340; — ellátják az öregségi stb. biztosítást 266.
Elismervény a társadalombizt. bejelentésekről 283.
Eljárás mezőgazd. bizt. ü. 331—333; — társadalombizt. perekben 341.
Elkobzása az egészségre káros anyagnak 20, 22.

Elkülönített számadás a betegségi és baleseti ágról és üzletágairól 292.
Elkülönítése a gümőkórosoknak 36; — a ragályos betegeknek 139.
Ellátatlanság a családi pótlék szempontjából 52.
Ellátás L. Nyugellátás a.
Ellenérték (ingatlanoké) megállapítása és kiegyenlítése 358, 378—380; — búzában és rozsban megállapítása, pengőben kifizetése 380.
Ellenőrzés a gümőkór elleni védekezés szolgálatában álló intézmények felett 40.
 — ingatlaneldarabolás felett 365, 366.
Ellenőrzése az elhagyott gyermekeknek 83; — a dajkaságba adott gyermekeknek 61, 62; — a legkisebb gazd. munkabéreknek 192; — a társadalombiztosítási bejelentések teljesítésének 286.
Ellenőrzési díj az elismert vállalati nyugdíjpénztárak részéről 300.
Ellenőrző bizottság a szabadság-időkre vonatkozóan 156.
 — **vizsgálat** gümőkórra 35.
Ellenzolgáltatás fejében támogatása a szegényeknek 131.
Elmaradása a gazd. cselédnek 176.
Elmebetegek gondnokság alá helyezése 102—104; — részére ideiglenes gondnok rendelése 104; — eltartása 135, 136; — kórházi ápolása 138.
Elmulasztása a társadalombiztosítás bejelentésének 283—285.
El nem ismert vállalati nyugdíjpénztár járadékszolgáltatása 271; — felett felügyelet 299.
Elnök és a vezérigazgató képviseli az OTI-t 272; — kinevezése stb. 275.
Elnöke a családtagoknak 121; — a gazd. munkavállalói biztosítási bizottságnak 330; — az OMBI helyi bizottságainak 228; — az OTI-nak 272, 275; — a kerületi pénztári választmányának 275.
Elnöksége az OTI-nak 272, 274, 276; — a MABI-nak 277.
Előadások hadigondozási célra 205.
Előfogat az OMBI-ü. 308.
Előleg gazdasági cselédnek 174, 175; — a gazd. munkásoknak 183; — a vízi stb. munkásoknak 186; — az erdőmunkásoknak 187; — a tele-

peseknek szállítási költségekre 377.
Előterjesztés társadalombizt. ü. 278, 338.
Elővásárlás alapján ingatlanszerzés házhelyek céljára 354; — földbirtokpolitikai célokra 359.
Elővezetése a gazd. munkásoknak 181; — a nemibetegnek vizsgálatra 41.
Előzetes letartóztatás alatt szünetel a balesetbizt. járadék 249.
Elsőbbsége a vitézeknek, a tűzharcosoknak és a rokkantaknak 202; — a tűzharcosoknak közalkalmazásnál 207.
 — a LEBOSz-hitelenk 357.
Első segélynyújtás a CsERBA tagjainak 348.
Elsőszülöttségi utódlás a hitbizományi kisbirtokon 373, 374.
Elszámolás a gyermekek stb. munkabéréről 75; — (írásbeli) munkabérlevonás esetében 164; — a dohánykertésszel 189.
Elszámolása a társadalombizt. járulékok törlesztésére történt fizetésnek 295.
Eltávozása a napszámosnak 185.
Eltűnés (biztosítotté) megállapítása 339, 341; — halálnak minősül járadék szempontjából 256.
Eltűnt felmenők vagyonából részletetés 98, 99.
Eltűntnek nyilvánítás társadalombizt. ü. 341.
Eltűnt L. Különváltan élő a. is.
 — **nő** évi járadéka (balesetbiztosítás révén) 246; — igénye gazdasági özvegyi nyugdíjra 318; — igényjogosultsága gazd. munkás után özvegyi járadékra 326; — özvegyi járadéka 255.
Elvett földek újra juttatása, ill. visszaadása 378.
 — **ingatlan** juttatása 365.
Elvétele az ingatlanok a juttatottól 355, 378.
Elzálogosítása a gyermeknevelési pótléknak 58; — a betegségi segélyeknek 243; — a baleseti kártalanítási követeléseknek 251, 252; — az öregségi stb. járadék-
 nak 261, 262; — a gazd. munkásbizt. szolgáltatásoknak 333.
Elzálogosíthatatlansága a családi pótléknak 54.
Emberi váladékok postai szállítása 15.

Engedély hitbizományi kisbirtok alapítására 372.
Engedélyezése a családi pótléknak 52.
 — a munkaidő meghosszabbításának 146.
Engedményezése a gyermeknevelési pótléknak 58.
Enyvfőző telepek iparfelügyelői vizsgálata 158.
Erdői mellékiparágak bizt. kötelezettsége 215.
 — **termelés** biztosítási kötelezettsége 215, 220.
 — **termeléssel foglalkozók** jogviszonyai 145.
 — **üzemek tisztviselői** gazdatisztek 313.
Erdők megszerzési korlátozásai 381.
 — telepeken 377.
Erdőkre állami elővásárlási jog 359.
Erdőgazdasági munkás öregségi biztosítási kötelezettsége 320.
Erdőmunkások jogviszonyai 187, 188; — gyógyíttatása 46; — legkisebb munkabére 190; — köve-
 telései árverés stb. esetében 194, 195.
Erdősítési kötelessége a kereskedelmi társaságoknak stb. 380, 381.
Erdővágás — gyámolt és gondnokolt erdejében 109.
Erkölesei okból elhagyottság 19.
Erőhatalom okából meghosszabbítása a munkaidőnek 146; — éjjeli munka 75, 150; — esetében munkásigazolvány szükségletessége 186; — esetében a vízi stb. munkás szerződésének alakszerűsége 186.
Erőhatalom-okozta akadály beszámítása a várakozási időbe 253, 254.
Esedékessége a betegségi segélyeknek 243; — a balesetbiztosítási járadék-
 nak 249, 289; — a családi pótléknak 53; — a gazd. munkás öregségi járadékának 323; — a gyermeknevelési pótléknak 55, 56.
Eszközök gazdasági cselédnek 174, 177. L. Munkaeszközök a. is.
Etető L. Cséplőgépnél alkalmazott a.
Ezüst vitézségi érmes földműves földigénylése 363.
Éjjeli munka eltöltése egyes üzemekben 150.
 — **munkaidő** 70; — ipari 144, 148—150.
 — **munkaszünet** 149.

Éjjeli munkája a gyermeknek stb. 74, 75; — a nőknek 69.
 — őr éjjeli nyugvása 177.
 — pihenőidő 70; — a gazd. cselédnek 177.
 Ékszer — kiskorúaké és gondnokoltaké — kezelése 107—109, 124.
 Élelmezés a gazd. cselédnek 177; — a gazd. munka szünetelése alatt 181; — pénzértéke a gazd. munkaszereződésben 182.
 Élelmezése a gyermeknek stb. 71; — az ipari munkásoknak 165.
 Élelmezési vállalkozó L. Kantinos a.
 Élelmiszerek egészségügye 19—23.
 — vizsgálata 23; — hamisítása 23.
 Élelmiszerekkel fizetés tilalma 174, 183, 185, 189.
 Élelmiszer-készítők stb. gümőkór szempontjából 34, 36.
 Élelmiszerüzletek zárórája 150, 151, 152.
 Életbenlét (gazdatiszté) igazolása 314.
 Életbiztosítás 211.
 Életkor a családi pótlék szempontjából 52, 53; — a gyermeknevelési pótlék szempontjából 55.
 Életkorok 91—91.
 Életpályá L. Pályaválasztás a.
 Életveszély esetében eljárás a CsERBA tagjait illetően 348.
 Élvezeti cikkek hamisítása 23; — előállítói gümőkór szempontjából 34, 36.
 Ép váromány 253, 254
 Építési anyagok önköltségen szállítása 352.
 — hitel felhasználása, elsőbbsége, dologi teher minősége 357.
 — köteleesség a juttatott házhelyen 355.
 — művezető felmondási ideje 166.
 — tartozás miatt lefoglalása a juttatott házhelynek 356.
 Építésügyi szabályok 17, 18.
 Építkezés ártereken stb. 19.
 — előmozdítása 356, 357.
 Építkezési adókedvezmények 350—353.
 — kölesön a Telepítési Alapból 377.
 — kötvények kibocsátása 382.
 — segély az Orsz. Gazd. Munkás-házépítési Alapból 352.
 — szabályrendeletbe felveendő rendelkezések 18, 19.
 — vállalatok biztosítási kötelezettsége 215.

Építkezésnél munkások gyógyíttatásáról gondoskodás 276, 277.
 Építőipar iparfelügyelői vizsgálata 159.
 Építető felelőssége a társadalombizt. járulékokért 231, 232.
 Épületek (kiskorúaké és gondnokoltaké) jókarban tartása 123; — (gyámoltaké és gondnokoltaké) tűzkár ellen biztosítása 110.
 Épületlebontás 18.
 Érdekeltek elhagyottsági ü. 82.
 Érdekeltség tanyai népiskola szempontjából 67.
 Érintkezés a gyermekekkel 99.
 — külföldi gyámhatóságokkal 128—130.
 Értelmiségi foglalkozásúak biztosítása 211; — bizt. bérhatára 216, 222; — táppénzt nem kapnak 237; — foglalkozásváltoztatása esetében a bizt. járulékok számítása 296, 297; — öregségi v. rokkantsági járadéka 258; — után özvegyeségi v. árvejáradék megállapítása 291.
 — foglalkozású férj özvegyének igényjogosultsága özvegyi járadékra 255.
 — munkanélküliek 198, 199.
 Értesítés a szabadság kezdetéről 154, 155.
 Értékelése a gazdatiszt javadalmazásának 314.
 Értékküldemények külföldi gyámhatóságokhoz 129, 130.
 Értékpapírok (gyermeké) kezelése 107, 124; — (kiskorúé v. gondnokolté) megtartása v. értékesítése 123; — megőrzése családtagok életében 122.
 Érvényesítése a szabadságidőre járó illetményeknek 156.
 Észrevételek a gyámi és gondnoki számadásra 116.
 Étkelési idő (ipari munkásnak) 145.
 Évi járadék balesetbiztosítás révén 245; — viselése 245; — özvegy és elvált nőnek 246; — leszállítása és újra felemelése 247; — alapja 247, 248; — újabb baleset esetében 248, 249; — esedékessége 249; — felvételére jogosultság 249.
 — jelentése a gyámnak és gondnoknak 111, 112; — a családtagoknak 122.

F

Faggyúolvasztók iparfelügyelői vizsgálata 158.
 Fajtalan közlemények forgalma 77.
 FAKSz = Falusi Kislakásépítő Szövetkezet.
 — közreműködése a kislakásépítés ü. 357.
 Falu egészségügyi tevékenység L. Zöldkeresztes a.
 Falusi kislakásépítés 357.
 — Kislakásépítő Szövetkezet = FAKSz.
 — népiskolák tananyaga 65, 66.
 — szövetkezetek házhelyhez juttatása 364, 353.
 Fegyelmezése a gazd. cselédnek 178; — a tanoncoknak 72.
 Fegyelmi joghatóság a népiskolai tanulóknak felett 63, 64.
 — pénzbüntetések a szegényellátás céljára 140.
 — szabályai a tüdőbeteg gondozó intézet stb. orvosainak stb. 39.
 Fehér foszfor L. Foszfor a.
 Fejletlen korú 91; — házasságkötése 93.
 Fejős éjjeli nyugvása 177, 178.
 Felállítás a családtagoknak 120, 121.
 Felbontása a gazd. cseléd szerződésének 173; — a gazd. munkaszereződésnek 180—182; — a napszám szerződésének 185; — a dohánykertészenek 189.
 Feldarabolási köteleessége a kereskedelmi társaságoknak stb. 380, 381.
 Felekezeti tanárok biztosítása 218.
 Felelősség a bizt. bejelentés helyességéért 286; — a társadalombizt. járulékokért 231—233; — a gazd. munkások munkabér-követeléseiről 192—196; — a gyámpénztárból adott kölcsönökért 125; — a hátrálékokért a juttatott föld elvételekor 378; — a vízi stb. munkások járandóságaiért 187; — az erdőmunkásokéért 188.
 Felelőssége a családtagok tagjainak 121; — a vállalati nyugdíjpenztárnak 271.
 Felemelt betegeségi bizt. segélyek 239, 240; — leszállítása 240.
 Feleség családi pótléka 52; — (gazd. cselédé) gyógyíttatása 303; — lakóhelye 136; — temetési segélye az OTBA részéről 345.

Felesleg a gyermeknevelési járulékokban 56, 57.
 Felfüggesztése az atyai hatalomnak 105, 106.
 — a bizt. intézetek önkormányzati szervei működésének 299; — az elismert vállalati nyugdíjpenztár működésének 300.
 — az éjjeli munka tilalmának 75.
 — a nagykorúvá válásnak 95.
 — az OMBI helyi bizottsága működésének 329.
 Felhívási per a gyámi és gondnoki számadás benyújtására 116.
 Fellebbezés a családtag határozata ellen 121.
 — a gazd. albizottság határozata ellen hitbizományi kisbirtok alapítása ü. 372.
 — gazd. munkásbizt. ü. 332.
 — ipari óvóberendezések ü. 158.
 — a járadék megállapító határozat ellen 291.
 — az OMBI közp. igazgatóságának és helyi bizottságainak határozatai ellen 328; — az OMBI helyi bizottságainak feloszlata ü. 329.
 — a gazd. munkások öregségi bizt. költségeihez hozzájárulás ü. 322.
 — társadalombizt. ü. 278, 338.
 Felmentés a gyámság v. gondnokság alól 101; — a gyermekgondozási költségek fizetése alól 86; — a nyilv. népiskolába járás alól 65.
 Felmondás ipari alkalmazottnak 165, 166; — a gazd. cselédnek 173.
 — nélkül megszüntetése a gazdasági cseléd szerződésének 173.
 Felmondási idő ipari alkalmazottal szemben 166.
 Feloldása a hitbizományi kisbirtoknak a kötöttség alól 375.
 Feloszlata a családtagoknak 122.
 — a bizt. intézetek önkormányzati szervének 299; — az elismert vállalati nyugdíjpenztárnak 300; — az OMBI helyi bizottságainak 329; — a vállalati penztárnak 268.
 Felosztása a közcélú területek vételárának a telepesek közt 377.
 Felosztási terv a juttatandó ingatlanokról 365.
 Felső tagozata a népiskolának 63; — tanterve 65.
 Felsőbb népiskolák bezárása ragály miatt 68.

Felszámolók felelőssége a társadalombizt. járulékokért 231.
Felszerelések (kiskorúaké és gondnokoltaké) jókarban tartása 123.
Felszerelési tárgyak jegyzéke hitbizományi kisbirtoknál 373, 374; — elárverelése 385; — megváltási árának kiegyenlítése 380; — felett a hitbiz. kisbirtokos rendelkezése 375.
Felszólalás gazd. munkásbirt. ü. 332. — az igazolványos mellőzése miatt 200, 202. — a rokkantság-megelőzési eljárás elrendelése ü. 263. — társadalombirt. ü. 278, 338.
Feltételei a földhözjuttatásnak 364. — a gazd. munkaszerződésnek 179; — a gazd. napszamosénak 184; — a dohánykertészének 188.
Felújulás a baleseti járadékigénynek 250.
Felügyelet L. Állami a. is. — az el nem ismert vállalati nyugdíjpénztárak felett 299. — a gümőkór ellen védekező intézkedések felett 40. — a juttatott földek művelésére 378. — a kisedővodák felett 62. — a kishaszonbérletek felett 371. — a kiskorú felett 110. — az OMBI ügykezelése felett 328; — az OMBI helyi bizottságai felett 329. — nők külföldi elhelyezése felett 77. — az Orsz. Ipari és Bányászati családpénztár felett 57.
Felügyelő bizottság — az Orsz. Ipari és Bányászati Családpénztár felett 57, 58.
Felügyelőnő gyermektelepeken 86.
Fellüvizsgálat baleseti járadék ü. 289. — gümőkór tekintetében 35.
Felvétel a gyermekmenhelybe 79—81. — a népiskolába 63. L. Iskolai kedvezmény a. is.
Fennmaradt ingatlan juttatása, ill. visszaadása 365, 378.
Fenntartott állások igazolványosok részére 200; — betöltéséről jelentés 200, 201.
Ferenc József Pénztár 265.
Fertőtlenítés 32; — gümőkór esetében 36.
Fertőtlenítési költségek 139.
Fertőtlenítő intézetek költségei 139.

Fertőző betegek kórházi ápolása 138.
 — **betegségek** 29—32; — be- és kijelentése 30; — elfojtása stb. 30, 31; — kényszergyógyíttatása 31; — ellen védekezés 139.
Festékek élelmi stb. cikkekben 25.
Félgyógykezelési járadék 245.
Féltáppénz a családtagnak 235, 245.
Fémlemezek ólomtartalma 24.
Fémöntődék iparfelügyelői vizsgálata 158.
Férj évi járuléka neje után (baleseti birt. ü.) 246; — igénye özvegyi járadékra 256.
Fiatalkorú 69, 91; — részére szesz-kiszolgálás 69; — részéről nyilvános hely látogatása 69; — munkaideje és éjjeli munkája 69, 74, 75.
Fiatalkorúak éjjeli munkája 69, 74, 75; — éjjeli foglalkoztatása hatósági kenyérgyárban 149; — bírósága 87; — élelmezése, lakása, hálólhelye 71; — foglalkoztatása iparüzemekben 70, 73; — ipari védelme 69—71; — javítónevelése 87, 88; — jólétének gondozása 61—76; — nem megfelelő foglalkoztatása 70, 71; — munkabére 75, 76; — munkaideje veszélyes és egészségtelen üzemekben 146; — munkával terhelése 70, 71; — szabadsága 154; — védelme 47.
Fiatalkorú-alkalmazottakról jegyzék 71.
Fiatalkorúnak szesz-kiszolgálási tilalom 69; — írásbeli elszámolás munkabér-levonás esetében 164.
Fizetési szabadság L. Szabadság a. is. — **szabadságidő** 144, 153—156; — tartama 153, 155; — számítása 154; — osztatlansága 154, 155; — a munkaviszony évközi megszűnése esetében 154; — alatt munkavállalás 155; — ideje és kezdetének közlése 154, 155; — a szolgálati viszony felbontása esetében 156; — nyilvántartása 156.
Fizetési meghagyás társadalombirt. járulékok stb. ü. 277; — a végrehajtható közokirat 278.
Fizikai jóléte az ipari munkásoknak stb. 143—161.
Fizikális kezelésre segély az OTBA részéről 345; — az ORBA részéről 347.

FOB = Földteherrendező Orsz. Bizottság.
 — intézi a földteherrendezést 384.
Fodrászok gümőkór szempontjából 34, 36.
Fogászati segély 237.
Foglalkozási betegségek 160; — bejelentése 290; — miatt kártalanítás 160, 244. — **betegségből** származó birt. igény érvényesítése 340. — **betegségről** jelentés 288, 289.
Foglalkozást közvetítő ügynökségek és irodák ellenőrzése 77.
Foglalkoztatása a gyermekeknek stb. 70—75.
Foglalkoztatók a községekben 140.
Foglaló, gazdasági cselédé 172, 174; — gazd. munkásoké 180, 182.
Fokozódó járadékrész az öregségi és rokkantsági biztosításban 257; — a gazd. munkások öregségi biztosításában 323; — megállapítása 316, 317.
Fokozódó nyugdíjrész — gazdasági 317.
Folyadékmértékek anyaga 24.
Folyamország tagjainak biztosítása 218.
Folyamországszolgálat beszámítása a várakozási időbe 254.
Folyóvizek mentén építkezés 19.
Folytonos üzembentartás szüksége 152.
Fordítás a gyámügyi megkeresésekhez 129.
Források jókarban tartása 15.
Forrásvédőterület 16.
Foszfor használata gyújtóárugyártáshoz 159, 160.
Főfoglalkozás biztosítás szempontjából 220.
Főgépész felmondási ideje 166.
Főispánok érvényjogosultsága az OTBA-szolgáltatásokra 343.
Főadók kedvezmény több gyermek után 60; — a hadigondozottaknak és a tűzharcosoknak 209.
Földalatti bányamunkára alkalmazása fiataloknál és nőnek 70.
Földbérlet-csoport alakítása 371.
Földbérlet-szövetkezetek alakítása 371.
Földbirtok (gyámolté és gondnokolté) kezelése 109.
Földbirtokra gyámopénztári kölesön 125.

Földbirtokos L. Birtokos a.
Földbirtokpolitika 350—386; — célzata 350; — körébe eső határozatok ellen jogorvoslat 361.
Földbirtokpolitikai célra ingatlanok megszerzése 358—363. — **kedvezmények** több gyermek léteben 60, 61.
Földbirtokrendezés Pénzügyi Lebonyolítására Alakult Szövetkezet = Lebonyolító Szövetkezet = LEBOSz.
Földhaszonélvezet az ipari munkásoknak 165.
Földhözjuttatás módjai 358, 364—378; — feltételei 364; — ingatlanvétel 364, 365; — ingatlaneldarabolás 365, 366; — járadéktelek 366, 367; — kishaszonbérlet 367—371; — részesművelés 371; — családi birtok 371, 372; — hitbizományi kisbirtok 372—376; — telepítés 376—378.
Földigénylők köre 358, 363, 364.
Földjuttatás nem követelhető 363.
Földművelésügyi miniszter az ingatlaneldarabolás körül 365.
Földművelésügyi minisztérium házi kezelési munkásainak biztosítása 304; — kötelező öregségi biztosítása 320.
Földművesnek csereingatlan 354.
Földmunkások iárandóságaiért szavatosság 193.
Földteherrendező Orsz. Bizottság = FOB.
Főmolnár felmondási ideje 166.
Főpallér felmondási ideje 166.
Főpolgármester igényjogosultsága az OTBA-szolgáltatásokra 343.
Fővállalkozó felelőssége a társadalombirt. járulékokért 231, 232.
Fővárosi Közmunkák Tanácsa alkalmazottainak igényjogosultsága az OTBA-szolgáltatásokra 343.
Fuvar a gazd. cseléd stb. gyógyíttatására 45, 303.
Fuvarozási vállalatok birt. kötelezettsége 215.
Fürdésre vízhasználat 17.
Fűtő L. Cséplőgépnél alkalmazott a. is. — (vizsgázott) baleseti biztosítása 302.
Fűtőmunkára bocsátható fiatalok 69, 73, 74.

G

- Gazda** L. Gondviselő a. is.
— kötelességei és jogai 175—178; — visszatartási joga 174, 175
- Gazdaadás** ellen érvényesíthető kamatok 383, 384.
- Gazdaadósságok** rendezésére állami hitel és szavatosság 382; — részleges átvállalása és kamathozzájárulás 282—284; — után bírói úton érvényesíthető kamat 383, 384; — rendezését könnyítő alapok 383.
- Gazdaság** ismérve 313.
- Gazdasági albizottság** javaslata házhely megváltás ü. 354; — engedélye hitbizományi kisbirtok alapítására 372; — tennivalói hitbiz. kisbirtok alapítása körül 372, 373.
- **alkalmazott** 302; — járandóságaiért a jogutód felelőssége 193, 194; — kedvezményei földhözjuttatásnál 364.
- **eselé**d 170; — gyermek nem lehet 72; — jogviszonyai 171—178; — eselédkönyve 171; — szolgálati szerződése 171—173; — szolgálati ideje 172; — szerződésének felbontása 173; — eselédkönyvébe bejegyzés 173; — munkabére 173—175; — járandóságainak megváltása 174; — járandóságainak elsőbbsége 175; — kötelességei és jogai 175—178; — karhatalommal előállítás 175, 176; — kártérítési kötelessége 176; — fegyelmezése 178; — nem dohánykertész 189; — követelése árverés stb. esetében 194, 195; — járandóságaiért az utód felelőssége 193, 194; — gyógyítása 45, 46; — kórházi ápolási költsége 46; — temetési költsége 46.
- — baleseti biztosítása 301, 303; — és családtagjaik gyógytatása 303, 304; — kórházi ápolási költségei 304; — biztosítása elmulasztásának következményei 307; — javára teljesített befizetések 307, 308; — segélye és járadéka 309; — tehetetlenségi pótléka 309; — baleseti segélye stb. 312; — kötelező öregségi biztosítása 320.
- házhelyhez juttatása 353; — földhöz juttatása 363.
- Gazdasági eselédházak** állandó házadómentessége 352.
- **Felügyelőség** és a legkisebb gazd. munkabérek 192; — az ingatlaneldarabolás körül 365.
- **foglalkozásúak** biztosítása 211.
- **gépek** mellett alkalmazottak biztosítása 301, 302.
- **gépmunkások** baleseti biztosítása 301, 302.
- **jóléte** az ipari munkásoknak stb. 162—169.
- **középiszkolába** felvétel a népiskola felső tagozatából 66.
- **mellékiparágakban** foglalkoztatottak jogviszonyai 145.
- **munkaközvetítés** díjtalan, üzletszerű gyakorlása tilos 196.
- **munkaszerződés** megkötése 179, 180; — teljesítése 180; — felbontása 180—182; — érvényesítése, munkásigazolvány hiányában 179; — alakszerűsége 179; — bélyeg- és illetékmentessége 180.
- **munkavállalók** jólétének gondozása 170—178. L. Gazdasági munkás a. is.
- **munkavállalói biztosítási bizottság** 330.
- **munkás** ismérve 320; — gyógyítatása 46; — gyógykezeltetése 303; — biztosítása 301—303, 319—325; — általános bizt. ágának és öregségi bizt. ágának tartalék-alapjai 334—336.
- — járandóságaiért az utód felelőssége 194; — kielégítése árverés v. csőd esetében 194, 195; — törvényes zálogjoga 195, 197.
- **munkások** 170; — jogviszonyai 178—184; — munkásigazolványa 178, 179; — munkaszerződése 179—182; — munkabére 182, 183; — összebeszélése 183; — egyetemleges kötelezettsége 179.
- — közös érdekei 189—197; — munkaerejének jogosulatlan kihasználása 189, 190; — legkisebb munkabérének megállapítása 189—192; — munkabér-követeléseitől felelősség 192—196.
- — (férfiak) öregségi biztosítása 319—325; — bizt. kötelezettsége 319; — önkéntes biztosítása 320, 321; — javára korábban vállalt kötelezettségek 321; — bizt. járadékai 321, 322; — biztosításához a birtokosok hozzájárulása 322; — az állam hozzájárulása

- 322; — javára bizt. szolgáltatások 323, 324; — biztosítási viszonyossága 325.
- Gazdasági munkások** özvegyeinek járadéka 302, 325, 326; — igényjogosultság 325, 326; — a járadék szünetelése 326; — a járadék összege 326; — a járadék kiszolgáltatása 326; — részére segély 326.
- **munkásbiztosítási díjak és járulékok** behajtása és kezelése 332.
- **szolgáltatások** igénylésére jogosultság 331.
- **Munkás- és Cselédpénztár** 301.
- és segédmunkás ü. hatáskör 197.
- **munkásházak** házadókedvezménye, tervének stb. díjtalan elkészítése, állami szavatosság az építési stb. költsönökért 352, 353; — céljára ingatlanjuttatás 363.
- **munkásvállalkozók** 170; — és segédmunkások jogviszonyai 197.
- **munkásügyekben** hatóságok 196, 197.
- **munkával foglalkozók** biztosítása 303.
- **napszamosok** L. Napszamosok a. is.
- — 170; — jogviszonyai 184, 185.
- **segédmunkások** követelésért felelősség 193; — törvényes zálogjoga 197; — és munkásvállalkozók jogviszonyai 197.
- **termények** árverési vételárából a gazd. munkások kielégítése 195.
- Gazdaságokban** tűzharcosok alkalmazása 207, 208.
- Gazdateherrendezés** végrehajtása 384, 385.
- Gazdatiszt** ismérve 313; — követelése árverés stb. esetében 194; — járandóságaiért az utód felelőssége 194; — földigénylése 363.
- Gazdatisztek** öregségi stb. biztosítása 302, 313—319; — bizt. kötelezettség 313; — bejelentése 314; — bizt. osztályai 314; — bizt. díja 314, 315; — a bizt. díj felének levonhatása 314, 315; — önkéntes biztosítása 315, 316; — szolgálati éveinek összeszámítása 316, 317; — biztosítási szolgáltatásai 317—319.
- Gazdatiszti biztosítási ág** tartalék-alapjai 334, 335.
- **Biztosítási Bizottság** 329, 330.
- **szolgáltatások** 317—319.
- Gazdatiszti korábbi szolgálat** beszámítása 316.
- **nyugdíjak** szünetelése 319.
- **önkéntes biztosítás** 315, 316.
- **öregségi külön** biztosítás 316.
- Gazdatisztre** nem vonatkozik a legkisebb munkabér megállapítása 190.
- Gazdatiszttel** szemben fennálló nyugdíjmegállapodás 313.
- Gazda-változás** és a gazd. munkaszerződés 180.
- Gazdálkodó** kezessége a gazd. munkások járandóságáért 193.
- Gázművekben** munkaidő 147.
- Gázvilágítási vállalatok** iparfelügyelete 158.
- Gépezs** (vizsgázott) baleseti biztosítása 301, 302.
- Gépjavítás** miatt munkaidő meghosszabbítás 146.
- Gépmunkások** L. Gazdasági a.
- Géptulajdonos** kártérítési felelőssége a baleseti biztosítás elmulasztása esetében 301.
- Gomba** árusítása 20.
- Gondnok** L. Gondviselő a. is.
- Gondnok** kirendelése 104; — kötelessége és felelőssége 112; — intézkedéseinek gyámhatósági jóváhagyása 113—115; — vagyonkezelése 108—110; — költségei és jutalma 112, 113; — számadása 115—117.
- Gondnoki jelentés** 111, 112. L. Évi a. is.
- **számadás** 111, 112, 115—117.
- Gondnokolt** vagyonának kezelése állagcsontítás vagy változtatás), elidegenítés 122, 123; — értékeinek kiadása a gyámpénztárból 124; — helyiségeinek stb. használata a gondnok részéről 110.
- Gondnokság** átvétele 104; — alatt álló atya vagyonkezelése 106.
- Gondnokság alá** helyezés okai 102, 103; — kérése 103, 110; — elrendelése 104; — megszüntetése 105, 106; — kiterjedése a külföldön lévő vagyonra 126.
- Gondnokságra** hivatottak sorrendje 104.
- Gondozási költsége** az elhagyott gyermekeknek 84—86.
- Gondviselő** (atya, gyám, gazda) kötelessége iskoláztatás szempontjából 63; — büntetése iskolamulasztás és a beiratás elmulasztása

miatt 64; — gyógyíttatási kötelessége 45, 110.
Gödörgazdáért szavatosság 193.
Gümőkór ellen védekezés 13, 32—40; — az iskolában 67.
Gümőkóros baba 50.
 — beteg gyógyíttatási kötelessége 33, 46; — tüdőbetegothonba utalása 264.
 — gyermek eltöltése az iskolába járástól 35; — dajkaságba (nevelésre) fogadása 37.
 — levante eltöltése a levanteképzésben részvételtől 35.
Gyakorlati gazdasági oktatás 63; — anyaga 65.
Gyakornokok bizt. kötelezettsége 217, 218; — öregségi stb. biztosítása 218; — balesetbiztosítási járadékának alapja 248.
Gyakornok-idő nem számít a felmondásnál 166.
Gyám L. Gondviselő a. is; — felügyeleti stb. joga 110—112; — kötelessége a rokonok meghallgatására 118, 119; — vagyonkezelése 108—110; — számadása 111, 112, 115—117; — költségei és jutalma 112, 113; — jelentése 111, 112.
Gyámánya L. Anya a.
Gyámhatóságok 120—122; — feladata 122.
Gyámhatósági jóváhagyás 113—115. — védelem 47, 89—130.
Gyámolt helyiségeinek és eszközeinek használata a gyám részéről 110.
Gyámpénztárból kiadása az értékeknek 124.
Gyámpénztári pénzkezelés 124, 125. — pénzkezelési rendszerek 124, 125. — pénzkészlet kezelése a postakarékpenztárban 124, 125.
 — tartalékalap alakítása, rendelkezése és rendelkezés felette 125; — jövedelméből gyermeksegélyezés 85.
Gyámság 100—102; — kötelező elvállalása 100; — átvétele 104; — elrendelésének kérése 128; — hatálya külföldön 126, 128; — megszűnése 105.
Gyámságból kizárás 100, 101.
Gyámságra hivatottak sorrendje 102.
Gyámügyi fellebbviteli küldöttség II. f. hatóság 120.
 — határozatok végrehajtása 130.

Gyarak bizt. kötelezettsége 215; — egészségügyi felügyelete 156, 157.
Gyári célra szerzett ingatlan mentesége megváltás alól 361.
 — munkások munkaideje 74; — segélyezése 212.
 — munkáslakások állandó adómentessége 350, 351.
 — üzlet megtartása a kiskorú v. gondnokolt részére 123.
Gyárvizsgálat 158.
Gyengeelméjük gondnokság alá helyezése 102—104.
Gyepmesteri telep létesítése 15.
Gyermek L. Családtag és Lemenő a. is.
Gyermekek 69, 91; — alkalmazása gazdasági munkára 72; — ápolási költségviselési kötelessége 138; — családi pótléka 52; — eszelekvőképzetlensége 92; — elhelyezése válás után 97; — éjjeli munkája 74; — ételmezése, lakása, hálóhelye 71; — évi járadéka balesetbiztosítás révén 246, 247; — foglalkoztatása iparüzemekben és gazdaságokban 70—73; — (gümőkórosak) kitiltása az iskolából 35; — (gazd. eselédéi) gyógyíttatása 303; — végkielégítési igénye 167, 168; — gazdasági eselédkönyve 171; — ipari védelme 69—71; — jólétének gondozása 61—76; — nem megfelelő foglalkoztatása 70, 71; — munkabére 75, 76; — munkával terhelése 70, 71; — szabadsága 154; — vallásos nevelése 110, 111; — vallásváltoztatása 92; — védelme a ki- és bevándorlás során 77; — vizsgálata gümőkórra 34.
Gyermek-alkalmazottakról jegyzék 71.
Gyermekágyi keresőképzetlenség beszámítása a várakozási időbe 253; — nem számít a fokozódó járadékrész kiszámításánál 257.
Gyermekágyi segély — társadalombiztosítási 234, 237—239; — megvonása 237; — alatt nem jár táppénz 237, 238; — tartama 239; — mértéke 239; — felemelése 240; — megvonása 242, 243; — esedékessége 243; — felvételére jogosultság 243; — elvülése 243; — átruházhatatlansága stb. 243, 244; — jöhizseműen felvett 244; — lefoglalása 244.

Gyermekágyi segély az OTBA részéről 343, 345; — az ORBA részéről 347.
Gyermekekkel kereskedés 77, 78.
Gyermekek írásbeli elszámolás munkabérlevonás esetében 164.
Gyermekéltékezés 8.
Gyermek-gyógyintézetek elhagyott gyermekeknek 83, 86.
Gyermekmenhelyek 78—87.
Gyermekmenhelybe felvétel 79; — felvettek gondozási költségeinek fedezése 138, 139.
Gyermekmenhelyen tartás 78; — visszatartása az elhagyott gyermekeknek 82.
Gyermekmer helyi ügyekben hatóságok 120.
Gyermekmenhelyről kiadatás és -bocsátás 83, 84.
Gyermeknevelési járulék 56; — b: hajtása 58.
 — járulékegység 56.
 — pótlék 54—59; — összege 55; — esedékessége 56; — ü. hatáskör 59; — ü. kihágások 59.
 — tartalékalap 56.
Gyermekpótlék az öregségi és rokantsági járadékosnak 258.
Gyermeksegély a gazdasági nyugdíjhoz 318.
Gyermektartásra kötelesek 79.
Gyermektelepek 82.
Gyermektelepeken elhelyezése az elhagyott gyermekeknek 82.
Gyermekvédelem 6, 10, 47; — a községek részéről 140; — szervei 86, 87.
 — körében gümőkóros alkalmazottak 34.
Gyermekvédelmi Központ 87.
Gyermekvédő bizottságok 87.
 — Orsz. Központ 87.
 — telepbizottságok 86.
Gyógyászati eljárás hirdetése nemibetegsége 42.
 — ellátás a hadigondozottaknak 202, 203.
Gyógyászati segédeszközök betegségi biztosítás révén 234, 236, 237; — javítása és megújítása 236; — költségesebbek szolgáltatása 237; 239; — fejében ellenérték 240; — baleseti biztosítás révén 244, 245; — beszerzésére segély az OTBA részéről 344; — az ORBA részéről 347; — a hadirokkantaknak 203; — a szegényeknek 139.

Gyógyfürdők betegségi biztosítás révén 234, 236, 237, 239; — baleseti biztosítás révén 244, 245.
Gyógyhelyeken tilos a koldulás 140.
Gyógyintézetek elhagyott gyermekeknek 83, 86.
Gyógyintézetbe szállítás (utazás) költsége 264.
 — utalás betegségi biztosítás révén 234, 235, 263, 264.
Gyógyintézetben elhelyezése az elhagyott gyermekeknek 83.
Gyógyintézetből hazautazás költségei 264.
Gyógyintézeti kezelés alatt a járadék szünetel 264.
 — megfigyelés a járadékigény megállapításakor 290; — gazd. munkásbizt. ü. 331.
Gyógyintézmények az öregségi stb. bizt. ágbán 263.
Gyógyítása az elhagyott gyermeknek 83.
Gyógyítási költség levonása a gazd. eseléd béréből 303; — megtérítése a vaspálya részéről 161.
Gyógyíthatatlan elhagyott gyermek elhelyezése 83; — elmebetegnek stb. eltartása 135, 136; — szegény betegek ellátása 136.
Gyógyító eljárás elrendelése ü. a MABI hatásköre 277; — rendszabálya 279; — rendtartása 291.
Gyógyító-eljárás alaphoz hozzájárulása a vállalati nyugdíjpenztáraknak 270.
Gyógyító szolgálat 213, 262—265; — a betegségi és baleseti bizt. ágbán 262, 263; — az öregségi stb. bizt. ágbán 263—265.
Gyógyíttatás és ellátás 84.
Gyógyíttatása a kiskorúnak 110; — a gazd. munkásoknak 303; — a gazd. eselédeknek és családtagjaiknak 303; — a nemibetegeknek 40, 41.
Gyógyíttatási kötelesség 45, 46; — fertőző betegségeknél 31; — gümőkórban 33.
Gyógykezelése a baleseti sérültnek 288; — az OMBI tagjainak 308, 309.
Gyógykezelési járadék baleseti biztosítás révén 245, 246; — a sérültnek 288.
Gyógykezelésre felkínálkozás 42.

Gyógyszerek betegségi biztosítás révén 234, 236, 237; — fejében ellenérték 240; — baleseti biztosítás révén 244, 245; — szegény betegek részére 139.
— hirdetése nemibetegségre 42; — lefoglalása 22, 23.
— előállítói stb. gümőkór szempontjából 34, 36.
Gyógyszerészek méregtartási stb. joga 26.
Gyógyvizek betegségi biztosítás révén 234, 236, 237; — baleseti biztosítás révén 244, 245.
Gyujtószerárak — foszforosak 159, 160.
Gyujtószergyárak iparfelügyelői vizsgálata 158—160.
Gyulékony anyaggyártó vállalatok bizt. kötelezettsége 215.
Gyűjtések hadigondozási célra 205.
Gyümölcs árusítása 20; — éretlen v. romlott lefoglalása 21.
Gyümölcstermeléssel foglalkozók legkisebb munkabére 190.
Gyümölcs-üzletek zárórája 150.

H

Hadiárva 202, 204; — ellátása 204; — árvajáradéka 204; — mentessége a rokkantellátási adó alól 205; — iskolai kedvezményei 205, 206; — alkalmazása gazdaságokban 207, 208; — adókedvezménye 209; — házhelyhez juttatása 353; — földigénylése 363.
Hadiárva-cím használása 205.
Hadifogság ideje beszámít a felmondásnál 166.
Hadifogságból visszatért alkalmazott visszafogadása 165.
Hadigondozás nemei 202; — tartalma 204.
Hadigondozási Bizottságok 204.
— ellátás és a vagyoni bizonyítvány 205.
— igazolvány 204.
Hadigondozásra igény 202.
Hadigondozottak ellátása és kedvezményei 202—206; — csoportjai 202; — illeték- és adókedvezményei 205; — rokkantellátási adó alól mentessége 205; — ipari és kereskedelmi kedvezményei 206; — járadékosságainak megállapítása stb. 204; — kedvezményei földhözjuttatásnál 364.

Hadigondozott családtag 202; — járadéksegélye 204.
Hadigyámolt 202; — nevelési pótléka 204; — iskolai kedvezményei 205, 206.
Hadigyámolt-cím használása 205.
Hadözvegy 202, 204; — ellátása 204; — mentessége a rokkantellátási adó alól 205; — alkalmazása gazdaságokban 207, 208; — elsőbbsége gyógyszerári jogosítvány adományozásánál 208; — adókedvezménye 209; — házhelyhez juttatása 358; — földigénylése 363.
Hadözvegy-cím használása 205.
Hadipótléka a tűzharcosnak 207.
Hadirokkant 202; — ellátása 203; — járadékostályai 202; — elsőbbsége 202; — kiképzése 203, 204; — katonai rendfokozatának használata 204; — mentessége a rokkantellátási adó és a kézi közmunka alól 205; — adó- és illetékkezdvezményei 205; — kötelező alkalmazása némely foglalkozási körben 205; — igénye igazolványra 200; — vasúti menetdíjkezdvezménye 206; — kereskedelmi és ipari kedvezményei 206, 208; — alkalmazása gazdaságokban 207, 208; — elsőbbsége gyógyszerári jogosítvány adományozásánál 208; — alkalmazása gyógyszerárakban 208; — adókedvezménye 209; — házhelyhez juttatása 353; — kórházi ápolása 138. L. Rokkant a. is.
Hadirokkant-cím használása 205.
Hadirokkant-földműves földigénylése 363.
Hadirokkant-jelvény 204, 205.
Hadirokkant-Otthon 203.
Hadi telek és korlátozásai 209, 210.
Hagyatékhöz nem tartozik hitbizományi kisbirtok 374.
Hajléktalanok menhelyének állandó házadómentessége 352.
Hajókon a nők és gyermekek védelme 77.
— alkalmazott fiatalok egészségügyi vizsgálata 69; — alkalmazása 73.
Hajózási nyugdíjasok bizt. kötelezettsége 217; — járuléknak befizetése 230; — járulékaik teljes összegben számíthatnak 257.
Hajózási vállalatok bizt. kötelezettsége 215; — bizt. kötelezettségük szabályozása 279.

Halál esetére biztosítása a gazdasági munkásoknak 303.
— szándékos okozása és a biztosítási szolgáltatások 237, 242, 243, 249, 250, 262.
Haláleseti biztosítása a gazdatiszteknek 313—319.
— segély gazd. munkás öregségi biztosítása révén 323, 324; — törzsösszege és emelkedése 324; — kit illet 324; — elévülése 324; — az OMBI tagjai után 309—312.
Halálokozás L. Szándékos a.
Halászat biztosítási kötelezettsége 215, 220.
Halászati munkás kötelező öregségi biztosítása 320.
— üzemek tisztviselői gazdatisztek 313.
Halászzal foglalkozók jogviszonyai 145; — legkisebb munkabére 190.
Hamis bejelentés (biztosítási ü.) 221, 284, 286.
Hastífusz ellen védőoltás 31.
Használatra átengedési tilalom a hadviseltekre 209; — a vitézi telekre 210; — a juttatott házhelyre 356; — a családi birtokra 372.
Hasznóbér megállapítása 358, 378—380; — (kishasznóbérleti) megállapítása 369; — lefizetése a földhöz juttatásnak feltétele 364.
Hasznóbérbeadás útján telepítés 376 377.
Hasznóbérbe adása a gyámolt és gondnokolt földbirtokának 109.
Hasznóbérbeadási tilalom a hadi telekre 209; — a vitézi telekre 210; — a juttatott házhelyre 356; — a járadéktelekre 367; — a családi birtokra 372; — a hitbizományi kisbirtokra 375.
Hasznóbérbeadó követelheti a hasznóbérlet egy részének kishasznóbérletbe (részes művelésbe) adását 368.
Hasznóbérelt terület részleges átengedése kishasznóbérlet céljára 368.
Hasznóbérlet alakjában földszerzés 364, 367—371.
Hasznóbérletbe átengedett ingatlanok tulajdonul átengedése 370.
Hasznóbérleti feltételek újra megállapítása 370.
— szerződés bejelentése tudomásulvétel végett 367, 368; — jóváhagyás megtagadása 367, 368; —

átvétele kishasznóbérletek alakítása céljából 368; — időtartamának megrövidítése 368; — egyes rendelkezéseinek mellőzése 369; — módosítása részleges kishasznóbérbe adás miatt 369; — megszűnése esetében a kishasznóbérletek hatálya 371.

Hasznóbérletként átengedése az ingatlanok 361, 362; — igénybevett ingatlanok tulajdonul átengedése 361, 362.

Hasznóbérlő kezessége a gazd. munkások járandóságaiért 193.

— követelheti a kishasznóbérletek tekintetében az állam (hitelintézet) hasznóbérlői jogviszonyba lépését 368, 369; — kereseti adómentessége 371; — kötelezése részes művelési szerződés kötésére 371; — kívánságára hasznóbérelt ingatlanok tulajdonul megszerzése 362.

Hasznóbérlő-változás és a gazd. munkaszerződés 180.

Hasznóélvezeti jog-engedélyezési tilalom a családi birtokra 372.

Hasznóélvezetre átengedési tilalom a hadi telekre 209; — a vitézi telekre 210; — a juttatott házhelyre 356.

Hasznóélvezettel terhelt vagyon (kiskorúé) jövedelme 108; — jövedelméből a kiskorú tartása 97.

Hasznóélvező jogai illetik a hitbizományi kisbirtokost 376.

— kezessége a gazd. munkások járandóságaiért 193.

Hasznórészesedés (gazdatiszté) értékelése 314.

Határozatképessége az OMBI közp. igazgatóságának 327; — a gazdasági bizt. bizottságnak 329.

Határozatlan időre kötött szolgálat 166.

Határőrség tagjainak biztosítása 218; — önkéntes biztosítása 222.

Határőrségi szolgálat beszámítása a várakozási időbe 254.

Hatáskör elhagyottnak nyilvánítási ü. 81; — gyermeknevelési pótlék-ü. 59; — gazd. munkásbiztosítási ü. 332; — az OTI és MABI ü. 277; — szegénységélyezési ü. 137; — társadalombiztosítási bíraskodás ü. 339, 340; — a törvényes kiskorú elhelyezése és tartása ü. 97, 98.

Hatásköre a családtanácsnak 121.
— az OMBI helyi bizottságainak 328; — a gazdasági bizt. bizottságnak 329; — a gazd. munkavállalói bizt. bizottságnak 330; — az OMBI közp. igazgatóságának 327.
— az OTI közgyűlésének és igazgatóságának 273; — elnökségének 274; — a bizottságoknak 274; — a ker. pénztáraknak 277.
Hatóság L. Iparhatóság a. is.
Hatóságok gazd. munkásokban 196, 197; — hadigondozási ü. 204.
Hatósági bába 51.
— **kenyérgyárban** fiataloké éjjeli foglalkoztatása 149.
— **munkaközvetítők** 169.
— **rendelkezés** alatt álló vizek 17.
— **támogatás** a biztosító intézetek részére 279.
— **támogatása** az OMBI-nak 333.
Hatvanötödik életév betöltésekor OMBI-járadék 310, 311.
Havi bejelentés — társadalombiztosítási 280; — tételére jogosultság 281; — kedvezményének megvonása 284.
Háborúból visszatért alkalmazott visszafogadása 165.
Hálóhelye a gyermeknek stb. 71.
Házadókedvezmény több gyermek után 60; — a hadigondozottaknak és a tűzharcosoknak 209; — a munkáslakások stb. részére 350—353.
Házakra gyámpénztári kölesön 125.
Házaló-hadigondozottak 206.
Házassági orvosi tanácsadó 265.
Házasságon kívül született L. Törvénytelen a.
Házastárs ápolási költségviselési kötelessége 138; — egyetemleges felelőssége a társadalombizt. járulékokért 232; — szegénységély-megtérítési kötelessége 137.
— (ipari alkalmazotté) végkielégítési igénye 167, 168.
Házfelügyelő bizt. kötelezettsége 217.
Házhely átruházása járadéktelek alakjában 366; — biztosítása telepítéskor 377; — céljára ingatlanok megszerzése 354, 355; — megszerzése a Telepítési Alapból 377; — területe 353; — juttatása 353; — nem követelhető 353.
Házhelyhez juttatás 350, 353—356.

Háziállatai a gazdasági cselédnek 175.
Házi cseléd jogviszonyai 170, 171. L. Cseléd és Háztartási a. is.
— **fegyelem** a kiskorúak felett 110; — a tanoncok felett 72; — a kiskorú gazd. cseléd felett 178.
Házipari munkások biztosítása 220.
Házi kezelése a gyámolt és gondnokolt vagyonának 109.
Háziorvosi ellátás az OTBA részéről 344; — az ORBA részéről 347; — a CsERBA részéről 348.
Házmester L. Házfelügyelő a.
Háztartása a társadalombiztosító intézeteknek 292—298; — az OMBI-nak 334—337.
Háztartás-alapítás következtében nagykorúvá válás 94, 95.
Háztartási alkalmazottak bizt. kötelezettsége 211, 217; — önkéntes öregségi stb. biztosítása 222; — napibérosztályozása 225; — bizt. díjának megállapítása 226, 227; — díjfizetése 229, 230; — segélyigénye 241; — betegségi bizt. üzletága 292.
— — **gümőkóros** vizsgálata 34. L. Cselédnek a. is.
Háztartásvezető betegségleyezési igényjogosultsága 233.
Helye a társadalombizt. bejelentésnek 283.
Helyettesítése a gazd. cselédnek 176; — a kilépett v. kizárt gazd. munkásoknak 181, 182.
Helyettesítési költség a gazd. cseléd betegsége esetében 303.
Helyi bizottságok az OMBI-nél 328; — tagjainak kártérítési felelőssége 329.
Helyi szervei az OTI-nak 272.
— **védőnök** 49.
Helyszíni adatbeszerzés járadék-igény ü. 291.
— **eljárás** bejelentési ü. 287.
— **vizsgálat** az elismert vállalati nyugdíjpénztárakban 300.
Heti bejelentés — társadalombiztosítási 280; — tételére jogosultak 281; — kedvezményének megvonása 284.
Hiány a gyermeknevelési járulékokban 56, 57; — a hitbizományi kisbirtok vagyonában 376.
Hiánvos társadalombizt. bejelentés 283, 285.
Hibás bejelentés (más intézetnél) 285.

Higany-megbetegedések foglalkozási betegségek 160.
Himlő-egyezmény 32.
Himlőoltás 31, 32.
Hirdetmény kifüggesztése a gyermekek stb. munkadíjáról 76; — kifüggesztése a legkisebb munkabérekéről 164.
Hírlapárusok bizt. kötelezettsége 217.
Hírlapírók 252; — biztosítási kötelezettsége 219.
Hitbizomány átalakítása 360.
Hitbizományi birtokon telepítés hasznóbérbeadás útján 376, 377.
— **birtokos** ingatlanának megszerzése csereingatlanul 355.
— **kisbirtok** 372—376; — ismerve 358, 372; — rendeltetése és alapítása 272, 273; — jogi megkötöttsége 374, 375; — céljára szolgáló ingatlan 372, 373; — kezelése 376; — alapító okirata 373; — alapításának visszavonása 373; — vagyonára a korábbi szerzett jogoknak érvényesítése 373; — alaplettára 373, 375; — pótalapítással növelése és pótleltára 373; — községi törzskönyve 373, 375; — jelzálogjoggal terhelése 375; — állagára és hasznvételeire végrehajtás 375; — vagyonának feloldása a költöttség alól 375; — nem hagyatéki 374; — utódlási rendje 372—374, — utódlása 376; — vagyonának elkülönítése 376.
— **kisbirtok-minőség** tkvi feljegyzése 373.
Hitbizományi kisbirtokos kelléke 374; — személyes tartozásaiért végrehajtás 375.
Hitelben áruszolgáltatás ipari munkásoknak 165; — a gazd. munkásoknak 174, 183, 185.
Hitelintézetek kötelezése árverésen vett ingatlan visszabocsátására 362; — befizetése a kamathozzájárulási alapba 383.
Hitoktatók biztosítása 218, 222; — igényjogosultsága az OTBA-szolgáltatásokra 344.
Hivatalozgák igénye családi pótlékra 52.
HK = Verböczy Hármaskönyve.
Homokbányák iparfelügyelői vizsgálata 159.
Homokbánya-munkások védelme 161.

Honvédség tagjainak biztosítása 218, 222.
Honvéd-szolgálat beszámítása a várakozási időbe 254.
Honvéd-zenekarokban hadiárva és hadigyámoltak 206.
Hordási szerződés megkötése 179.
Horganyozott lemezek használata 24.
Horthy Miklós-telep az OTI öregségi stb. bizt. tartalékalapjára 297.
Hozzájárulás az állam részéről a gazd. munkások öregségi bizt. költségeihez 308, 322.
— a birtokosok részéről a gazd. munkások öregségi biztosítási költségeihez 322; — megosztása a tulajdonos és a hasznbérlet között 322; — áthárítása a munkásra tilos 322.
— a hatóságok részéről a gazd. munkások öregségi bizt. költségeihez 322.
Hozzájárulók járulékvisszatérítési igénye 258, 259.
— szegénységélyezés megtérítése ü. 137; — szegényápolás szempontjából 138.
Hósi halált halt gyermek számítása 364.
Hús fogalma 21.
Húsvizsgálat 20, 21.
Huszonegy évesnél fiatalabbak bal-estbizt. járadékalapja 248.
Hülyék eltartása 135, 136.

I

Idegen személy befogadása a gazd. cseléd részéről 176.
— **kötelezettség** átvállalása gyámolt v. gondnokolt részéről 115.
Ideiglenes gondnok az elmebetegnek részére 104.
— **intézkedés** külföldi gyám-gondnokság alá helyezése ü. 127.
— (nyári) **menedékház** 62.
— **munkás** bizt. kötelezettsége 216.
Időszaki munkások L. Mezőgazdasági a.
Idült betegségek gyógyítási idejének korlátozása 240.
Iga a gazd. cselédnek költözéséhez 173, 175; — a malomba 177; — a termés betakarításához 177; — a dohánykertésznek 189; — a gazd. cseléd feleségének bába részére 303.
Igazgatása a kisdédóvodáknak 62.

Igazgatók felelőssége a társadalombizt. járulékokért 231.
Igazgató-főorvos az OTBA-szolgálat élén 346.
Igazgatósága az OTI-nak 272, 273; — a MABI-nak 277.
Igazolás társadalombizt. ü. 278.
Igazoló okmány munkásigazolvány helyett 186.
Igazolvány az öregségi biztosításra nem kötelezetteknek 320.
Igazolványos katonai és kedvezményei 199—202; — nyugdíjigénye 201; — özvegye és árvái 201; — kezdő állása 201; — rangsora 201; — mellőzése és ellene felszólalás 200, 202; — elsőbbsége a létszámcsokkentettel szemben 202; — részére fenntartott állások és betöltésük 200, 201; — földhözjuttatási sorrendje 364.
Igazolványra (katonai) igényjogosultság 199, 200.
Igazságügyi intézmények földhözjuttatása 363.
Igény a hadigondozásra 202.
Igényjogosultság a betegségi segélyre 241, 242.
 — családi pótlékra 51, 52.
 — a gazd. biztosítási szolgáltatásokra 331.
 — a gazd. munkás öregségi bizt. szolgáltatásaira 324; — a gazd. munkás özvegyének járadékra 325.
 — (gazdatiszté) fennállásának igazolása 314.
 — gyermeknevelési pótlékra 54, 55; — kezdete, szünetelése, megszűnése, elvállása 55.
 — a hadigondozásra 203; — elbírálása 204.
 — katonai igazolványra 199, 280; — megszűnése 201.
 — az OTBA-szolgáltatásokra 343, 344; — az ORBA-éra 346, 347; — a CsERBA-éra 348.
 — az öregségi stb. járadékra 254—257; — szünetelése és megszűnése 260, 261.
 — sorrendje a katonai kedvezményekre 206.
Igényjogosultsági igazolvány az OTBA tagjainak 346; — az ORBA tagjainak 347; — a CsERBA tagjainak 348.
Igénylése az árvaszéki illetékességnek 120.

Ikerszülés esetében szoptatási segély 238.
Illetékesség elhagyottnak nyilvánítási ü. 81; — OTI- és MABI-ü. 277.
 — (bírói) társadalombizt. ü. 340, 341.
Illetékessége az árvaszékek, és ennek megállapítása 120.
Illetékmentesség gazdasági munkásházak építésével kapcsolatban 332, 333, 352; — a hadigondozással kapcsolatban 205; — kishaszonbérleti ü. 371; — a nép- és családvédelemmel kapcsolatban 10; — társadalombizt. ü. 298.
Illetékmentessége a családpénztáraknak 58, 59; — a gazd. munkaszerződés biztosítéka tkvi bejegyzésének 182; — az OTBA-beadványoknak 346; — az ORBA-éinak 347; — a CsERBA-éinak 348.
Illetéktartozás fejében ingatlan átengedése 360.
Illetmények a szabadságidő alatt 155; — a szolgálati viszony felbontása esetében 156; — érvényesítése 156.
Illetményföldek telepeken 377.
Illetőségi község szegényellátási kötelezsége 135, 136.
Ingatlan átengedése adó- és illetéktartozás fejében 360; — bírói eladása árverés hatályával 386; — hitbizományi kisbirtok céljára 372, 373; — (kiskorúé v. gondnokolté) elidegenítése 122, 123.
 — szerzése földbirtokpolitikai célokra 358—363; — házhelyek céljára 354; — ellenértékének megállapítása és kifizetése 378—380; — értéke ü. panasz 355.
Ingatlanból fedezése az ápolási költségeknek 138.
Ingatlanátruházás járadéktelek alakjában 366.
Ingatlaneldarabolás 365, 366; — felügyelet alá helyezése 365; — ellenőrzése 365.
Ingatlanforgalmi korlátozások 380, 381.
Ingatlanszerzők felelőssége jogelődjük tartozásaiért 193, 194.
Ingatlanterher rendezése 382—386; pénzügyi rendelkezések 382—384; — a téherrendezés végrehajtása 384, 385; — védetté nyilvánítás 385, 386; — ingatlan bírói úton eladása árverés hatályával 386.

Ingatlanvétel útján földszerzés 364—366.
Ingók (gyámoltaké és gondnokoltaké) értékesítése 109.
Ingyen cukor-akció 8, 13.
 — **gazd. munka** tilalma 190.
 — **tej-akció** 8, 13.
Inszenyhitő tevékenység 8.
Inségesek 131, 140; — nyilvántartása 141.
Inségesek-házának házadómentessége 352.
Inségjáruléka 8.
Inségmunkát végzők biztosítása 220.
Insulin beszerzésére segély az OTBA részéről 344, 345.
Internáltságban töltött idő beszámít a felmondásnál 166.
Internátusban elhelyezése az elhagyott gyermeknek 83.
Internátusok elhagyott gyermekeknek 86.
Intézetben elhelyezett gyermek járadékának tökécsítése 247, 256.
Intézetli elhelyezés alatt szünetel az öregségi stb. járadék 261.
Ipar jelentése 162.
Iparban legkisebb munkabér megállapítása 163.
Iparengedélyek korlátozásánál tüzharcosok előnye 209.
Iparfejlesztés és az iparfelügyelők 158.
Iparfelügyelet 157—159; — a foszfortilalom felett 160.
Iparfelügyelő és az óvóberendezések 157, 158; — feladatköre 158; — a telepengedélyezési tárgyalásnál 159; — fellebbezési joga 159; — békéltetése sztrájk esetében 168.
Iparfelügyelői vizsgálat és kiterjesztése 158, 159.
Iparhatóság adatszolgáltatása az OTI-nak és MABI-nak 287.
 — felügyelete a foszforos gyújtók árusítási tilalma felett 160.
Iparhatósági engedély a munkaidő meghosszabbítására 146.
 — **kiküldöttek** a gyárak vizsgálására 156.
Ipari alkalmazottak szolgálati viszonyai 165—168; — felmondási ideje 165, 166; — végkielégítése 167, 168; — biztosítása 211.
 — **kedvezményei** a tüzharcosoknak 208, 209.
 — **munkaközvetítés** 168, 169.
 — **munkaszünet** 152, 153.

Ipari munkások gazdasági érdekeinek gondozása 162—169; — legkisebb munkabére 162—164; — kötelező betegségi biztosítása 212.
 — **jólétének** gondozása 143—300; — fizikai jóléte 143—161; — lakása 156; — gazdasági jóléte 162—169.
 — **munkáslakások** építésére buzdítás 350—352.
 — **munkát végző gazdasági cselédek** biztosítása 301, 302.
 — **üzemekben** foglalkoztatása a gyermekeknek 71—73.
 — **vállalatok** társadalombiztosítási kötelezettsége 214.
Iparigazolványok és engedélyek kiadásának közlése az OTI-val és MABI-val 287.
Iparosok házhelyei telepítéskor 377; — önkéntes öregségi stb. biztosítása 222.
Iparossegédek segélyezése 212; — fizetési szabadságideje 153.
Iparossegédet nem illeti gyermeknevelési pótlék 54.
Iparostanonc L. Tanonc a.
Ipartelepeken munkások gyógyításáról gondoskodás 276.
Ipartestületek bizt. kötelezettsége 215; — megbízása az OTI részéről 272.
Iparüzemek 69, 70.
Iparüzés által nagykorúvá válás 94.
Iparüzlet megtartása a kiskorú v. gondnokolt részére 123.
Iparüzletek egészségügyi felügyelete 156, 157.
Irányelvek a gazd. legkisebb munkabérek megállapítására 191, 192.
Irányítása a gümőkór elleni küzdelemnek 40.
Irodai alkalmazottak (árusító üzleti) jogviszonyai 145; — szabadsága 154.
Iskolaegészségügy 13.
Iskolahajón fiatalok 73.
Iskolai alkalmazottak gümőkór szempontjából 34—36.
 — **év** a népiskolában 63, 64.
 — **kedvezményei** a hadiárvának és hadigyámoltaknak 205, 206; — a tüzharcos gyermekeinek 209.
Iskolátogatásban a dolgozó gyermek nem korlátozható 70.
Iskolamulasztás büntetése 64.
Iskolamulasztók jegyzéke 64.
Iskolaorvosok 67.

Iskolák bejelentése az elhagyott gyermekről 81; — bezárása ragályok miatt 68; — egészségügye 67, 68.
Iskolázási kötelesség tartama 63.
Iskoláztatási kötelesség 62—66, 111.
Ismételt baleset esetében járadék 248, 249.
Ismétlő tanfolyam a bábáknak 51.
Istentiszteleten részvétel kötelező 63.
Istentiszteletre munkaszünet a gazd. cselédnek 178.
Izások gyógyintézeti elhelyezése 261.
Italok egészségügye 19—23; — romlottak árusítása 20.
 — kezelői stb. gümőkór szempontjából 34, 36.
Italárusítási üzletek zárórája 150.
Halmérségi engedély hadigondozottaknak 206; — megvonása lerészegítés miatt 69.
Hatásra vízmerítés 17.
Ható vályúk 15.
Héltábla L. Kir. a.
Ivásra vízmerítés 17.
Ivóvíz 15—17; — megfertőzése 15, 16.

J

Javadalmazás a biztosítás szempontjából 216; — mint a járulékfizetés alapja 225, 226; — napi átlaga 225, 226; — hiányában napibéresztályba sorozás 226; — hiányában a járulék fedezése 230; — változása a segély szempontjából 239; — a balesetbirt. járadék szempontjából 247, 248; — hiányában a balesetbirt. járadék alapja 248; — valótlán bejelentése 284—286; — változásának bejelentése 280, 281; — változása bejelentésének elmulasztása 284—286.
Javadalmazása a gazdatisztnak 314.
Javitóintézetben létel alatt szünetel a balesetbirt. járadék 249; — az öregségi stb. járadék 260.
Javitónevelése a fiatalokéknak 87, 88.
Javitónevelés intézetei 87; — módzatai, szabályai, végrehajtása vagy mellőzése 88.
Járadék L. Baleseti és Évi a. is. — a gazd. cselédnek 309; — a hadigondozottnak 202, 203; — az OMBI-tagnak 310, 311; — az

OMBI tag után 310—312; — megállapítása 379; — a vaspálya részéről fizetettnek módosítása 161; — szünetelése a gyógyintézeti kezelés alatt 264; — (a bekebelezett) telki teher 366.

Járadék (a járadéktek után járó) megállapítása és kiegyenlítése 358, 378—380.

Járadék birtokként átengedése a kishasznóbérletnek 369, 370.

Járadék-előleg 289.

Járadékélvező 366; — törvényes zálogjoga 366; — kielégítése 367; — a megváltást nem követelheti 367; — visszavételi joga 367.

Járadék megállapító bizottság az OTI-ban 272, 274; — a MABI-ban 277; — határozata 290, 291. — eljárás megisméltése 291.

— **határozat** és ellene jogorvoslatok 290, 291.

Járadék megváltás hadigondozotté 202, 203.

Járadékos nem részesülhet járadék-visszatérítésben 259; — öregségi birt. járuléknak viselése 230.

Járadékos-idő beszámítása a várakozási időbe 254.

Járadékosztályai a hadirokkantaknak 202.

Járadékpótlék — öregségi és rokkantsági 257; — esedékessége 259.

Járadékrész L. Fokozódó a.

Járadéksegélye a hadigondozottnak 202, 203; — a hadigondozott családtagnak 204.

Járadéktek 364, 366, 367; — alakjában juttatás 366; — megváltási ára 379.

Járadéktek-szerződés 366.

Járadéktelkes 366; — megváltási joga 366, 367; — minőségének tkvi feljegyzése 367.

Járadéktörzs az öregségi és rokkantsági biztosításban 257; — a gazd. munkás öregségi biztosításában 323.

Járadéktörzspótlék a gazd. munkás öregségi biztosításában 323.

Járandóságai a gazdasági cselédnek 173; — a napszámosnak 184.

Járásbíróságok társadalombirt. ü. 338, 339; — birtokközösség megszüntetése ü. 363.

Járásí közjóléti bizottság 7.

— **védőnő** 13.

— **orvosok** és az ipari óvőrendszabályok 157.

Járdák tisztántartása 14.

Járadék L. Baleseti, Betegségi, Öregségi stb. a. is.

Járadékok — társadalombiztosításiak 224—233; — elismert vállalati nyugdíjpénztáriak 269; — gazd. munkásbiztosításiak 334; — átutalása más intézetbe átlépéskor 270, 271; — csökkentése megtorlásképpen 264.

Járadékegység (gyermeknevelési) 56.

Járadékhátralék L. Biztosítási a.

Járadékhét 253.

Járadékhónap 253.

Járadéktartalék átutalása 316.

Járadéktartalékalapba átutalás átlépés esetében 270, 271.

Járadék visszatérítés — öregségi stb. 258, 259; — esedékessége 260.

Járvány miatt éjjeli munka 75.

Járványok 29—32; — be- és kijelentése 30; — elfojtása 30, 31; — kényszergyógyíttatása 31.

Járványkórházak 31.

Járványorvosok 31.

Járvány-rendszabályok megsértése kihágás 68.

Játékszerek festéke 25.

Jegyzék az OTI-járadék és közszolgáltatási levonásokról 164; — a dohánykertészek tartozásairól és követeléseiről 189; — a gyermek stb. alkalmazottakról 71.

Jegyző lakása telepeken 377.

Jelvény (hadirokkant-) 204, 205.

Jelzalogjoggal terhelése a hitbizományi kisbirtoknak 375.

Jégművek birt. kötelezettsége 215.

Jégvágásra vízhasználat 17.

Jogegység ü. hatáskör társadalombirt. kihágásokban 340.

Jogegységi határozat társadalombirt. ü. 341.

Jogi személyek a biztosító intézetek 267; — a vállalati nyugdíjpénztárak 271.

— — ingatlanának megszerzése cse-reingatlanul 355.

Jogképesség 89.

Joglemondás visszteher nélkül gyámolt v. gondnokolt részéről 115.

Jogorvoslat családtagok határozata ellen 121; — elhagyottsági ü. 82; — az elhagyott gyermek kiadása ü. 84; — a Vármegyei Gazdasági

Munkabérmegállapító Bizottság határozata ellen 192.

Jogorvoslatok társadalombirt. ü. 278, 279; — a járadék megállapító határozat ellen 291; — gazd. munkásbirt. ü. 332.

Jogosultság a betegség segély felvételére 243; — a balesetbirt. járadékára 249; — a gazd. munkásbirt. szolgáltatásokra 331.

Jogutód a társadalombirt. bíróság előtt 340; — felelőssége a gazd. alkalmazottak és munkások járandóságaiért 193, 194.

Jóhiszeműen felvett betegség segélyek 244; — baleseti járadékok 252; — járadék 260; — gazd. munkás öregségi járadék részlete 323.

Jóléti gondoskodás feladata 5, 6; — szervezete 6—8; — anyagi eszközei 8—11.

— **intézmények** rendszere 11.

— **Szövetkezet** L. Vármegyei a.

Jóváhagyás L. Gyámhatósági a. is. — alá eső határozatai a birt. intézeteknek 299.

Jóváhagyása a hitbizományi kisbirtok alapításának 372, 373.

Jövedelemadó-mérséklés több gyermek után 59, 60.

Jövedelemfelesleg — a gyermek vagyonaé — 108.

Jugosláviába továbbítása gyámügyi iratoknak 129.

Jugosláviával beteggondozási egyezmény 46.

Juhász szolgálati ideje 172.

Jutalék nem számítható be felmondás esetében 167; — (gazdatiszté) értékelése 314.

Jutalom (gyámi és gondnoki) 112, 113.

— (remuneráció) nem számítható be felmondás esetében 167; — beszámítása a javadalmazásba 225.

Juttatott föld ellenértéke 378, 379.

— **házhelyeken** épített házak adókedvezménye 351.

— **ingatlan-minőség** tkvi feljegyzése 365.

— **személy** építési kötelessége 355; — és a megváltást szenvedő közötti viszony megszüntetése 379.

K

Kamarák bizt. kötelessége 215.
Kamathozzájárulás a gazdatartozásokhoz az állam részéről 382—384.
Kamathozzájárulási alap 383; — javára hitelintézetek hozzájárulása 383.
Kamatleszállítás a gazdaadósságok után 383, 384.
Kamatmérés a védetté nyilvánítás következtében 386.
Kamattartozás átvállalása az állam részéről gazdatartozások után 382—384.
Kantinos kötelessége 187, 188.
Karhatalommal kivezetése a gazd. munkásoknak 180, 181.
Katonai kedvezmény több fivér létében 60.
kórház ápolási költségei 235, 236.
rendfokozat használata hadirokkant részéről 204.
szemle alatt a gazdasági cseléd bére 174.
szolgálat a betegségi biztosítás szempontjából 242; — megszünteti a gazd. cseléd szerződését 172; — alatt nem jár OMBI-tag-sági díj 306.
szolgálati idő igazolvány igénylése szempontjából 200; — beszámítása az igazolványosoknak 201; — a tűzharcosoknak 207, 311; — az OMBI-tagoknak 311, 323; — (háborús) beszámít a felmondásnál 166.
szolgálat kapcsolatos kedvezmények 199—210.
Katonák földigénylése 363; — földhözjuttatási sorrendje 364.
Kaucsuk használata 24.
Kavicsbányák iparfelügyelői vizsgálata 159.
Kavicsbánya-munkások védelme 161.
Kábitőszerek gyermekeknek 62.
Kántorok igényjogosultsága az OTBA-szolgáltatásokra 344.
Kárbiztosítás 211.
Kárpótlás ü. (megváltott ingatlanért) panasz 355.
Kártalanítás L. Balesetbiztosítási a. is.
 — foglalkozási betegségek miatt 160.
 — a megváltott ingatlanért 355, 361, 378, 379; — módja és kiegyenlítése 379, 380.

Kártalanítási eljárás 289.
 — **költségek** (balesetbizt.) 294.
Kártalanító bizottságok az OTI-ban 272, 274; — a MABI-ban 277.
Kártékony állatok mérgezése 27—29.
Kártérítés fejében lefoglalása a betegségi segélyeknek 243, 244.
Kártérítési felelőssége a munkaadónak a biztosítottal és családtagjaival szemben 251; — a balesetbiztosítás elmulasztása miatt 301.
 — a napszámosnak 185.
 — az OMBI közp. igazgatósága és helyi bizottságai tagjainak 329.
 — a vaspályának stb. 161.
 — igény a gyám v. gondnok ellen 117; — társadalombizt. ü. 251.
 — kötelessége a gazd. cselédnek és a gazdának 176; — a napszámosnak 185.
Kávéházakban nők éjjeli munkája 75.
Kávéháztulajdonos fővállalkozói minősége 232.
KBTK = Kihágási büntető törvénykönyv.
Kegyelem L. Kir. a.
Kellékek hitbizományi kisbirtok alapításához 372.
Kenderázatok 14; — iparfelügyelői vizsgálata 158.
Kenyér kihordása 149.
Kenyérárusítás 73.
Kereset beadási helye társadalombizt. ü. 341.
Kereseti adókedvezmény több gyermek után 60.
 — **adókedvezménye** a hadigondozotaknak és a tűzharcosoknak 209.
 — **adómentessége** kishaszonbérletnek 371.
Kereskedelemben legkisebb munkabér megállapítása 163.
Kereskedelmi alkalmazottak szolgálati viszonyai 165—168; — felmondási ideje 165, 166; — végkielégítése 167, 168; — biztosítása 211.
 — **társaságok** ingatlanszerzése élők közt 380, 381; — ingatlanának megszerzése cseremegyenlítővel 355; — kötelezése az árverésen vett ingatlan visszabocsátására 362.
 — **üzlet** megtartása a kiskorú v. gondnokolt részére 123.

Kereskedők mérégárusítási joga 26, 27; — önkéntes öregségi stb. biztosítása 222.
Kereskedősegéd szolgálati viszonyai 165—168; — felmondási ideje 165, 166; — végkielégítése 167, 168; — fizetési szabadsága 153; — értelmiségi foglalkozású 54.
Kereskedősegédet nem illeti gyermeknevelési pótlék 54.
Keresőképesség csökkenése 245, 250; — változása és a járadék 249.
Keresőképtelen személy a betegségi biztosításban 234; — segélyvezési igénye 241; — a baleseti biztosításban 245.
 — **szülő** tőpénze 238.
Keresőképtelenség L. Munkaképtelenség a. is.
 — idejének beszámítása a várakozási időbe 253.
Kerítés büntetése 77, 78.
Kertgazdasági cseléd szolgálati ideje 172.
Kertmunkás öregségi biztosítási kötelezettsége 320.
Kertművelés biztosítási kötelezettsége 215, 220.
Kertművelési üzemek tisztviselői gazdatisztek 313.
Kertműveléssel foglalkozók jogviszonyai 145; — legkisebb munkabére 190.
Kerületi előjáró L. Budapesti a.
 — **főorvos** az OTBA-kerület élén 346.
 — **pénztárak** (biztosításiak) bevételeivel rendelkezés 293, 294.
 — **pénztári választmányai** az OTI-nak 272, 274, 275.
 — **szegényügyi bizottság** Budapesten 141.
Kezdet a biztosítási kötelezettségnek 220, 221; — a fizetési szabadságnak 154.
Kezelése a hitbizományi kisbirtoknak 376.
Kezelési költség nincs szegénység-lyezési ü. 142.
Kezelő (igazolványos) katonai szolgálata 201.
Kezelői vizsga az OTI-nál 276.
Kezelőnők igénye családi pótlékra 52.
Kezes a társadalombizt. bíróság előtt 340.
Kezesség a gazd. munkások járandóságaiért 193.

Kezességvállalás gyámolt v. gondnokolt részéről 91, 115.
Kéményse-rőipar korlátozásánál tűzharcos előnye 209.
Kényszeregyesség esetében a végkielégítés sorozása 168.
Kényszerelkülönítése a gümőkórosoknak 36.
Kényszergyógyítás a fertőző betegségekben 31.
Kényszerkezelése a nemibetegeknek 41.
Képesítése az OTI alkalmazottainak 275, 276.
 — a tüdőbeteggondozó intézetek stb. orvosainak 38.
Képesítéshez kötött iparban foglalkoztatás 73.
Képesítővizsgák festése 25.
Képességvizsgálat öregségi stb. biztosítás során 265.
Képviselő a biztosító intézeteknek 267.
 — a kiskorúak és gondnokoltaknak 110.
Kérése a temetési segélynek 345.
Késedelmes társadalombizt. bejelentés 283—285.
Késedelmi kamat a gyermeknevelési járulék után 56.
 — **pótlék** a társadalombiztosítási járulékok után 230.
Kézpénz — kiskorúaké és gondnokoltaké — kezelése 107, 109, 124.
Kézpénzben megállapítása a gazd. munkabérnek és élelmezésnek 182; — kifizetése a megváltási árnak 380.
Kézpénz-járandósága a gazdasági cselédnek 173.
Kétszeresen számítása a tűzharcos adójának 207.
Kévedogató L. Cséplőgépnél alkalmazott a.
Kézbesítés társadalombiztosítási ü. 277, 278; — a gazd. munkásbizt. ü. 232.
Kiadatás a gyermekmenhelyről 83, 84.
Kiegyenlítési módjai a megváltási árnak 380.
Kifizetése a temetési segélynek 345, 346; — a megváltási árnak 380.
Kihágási büntetéspénzek a szegényellátás céljára 140.
Kiházasítás a hitbizományi kisbirtokból 374.
Kiigazítása a cselédkönyvi bejegyzésnek 173.

Kötelező biztosítás betegségi és baleseti 212; — öregségi stb. 215; — gazdatiszti öregségi stb. 313; — gazd. munkások öregségi 302, 319.
— **társadalombizt. bejelentés** 280.
Kötvények (kiskorú v. gondnokolté) megtartása, biztosítása v. felmondása 123; — kezelése 107, 108, 124; — megőrzése családtanács létében 122.
Kötvényekben kiegyenlítése a megváltási árnak 380.
Kötvénykibocsátás családház építési célra 356, 357; — mezőgazdasági hitelre 382.
Követelése a legkisebb gazd. munkabéreknek 192.
Követelések (kiskorú és gondnokolté) biztosítása 109.
Közzadók behajtása a teherrendezés folyamán 385.
— fejében lefoglalása a gazd. munkásbizt. szolgáltatásoknak 333.
— **kezelése** irányadó a bizt. járulékok stb. kezelésére 295.
Közzadók módjára behajtása a gazd. munkásbizt. díjaknak és költségeknek 332; — a gyermekgondozási költségeknek 85, 86; — a gyermeknevelési járuléknak 58; — a LEBOSz-követeléseknek 357.
Közalapok alkalmazottainak igényjogosultsága az OTBA-szolgáltatásokra 343.
Közalapítványok alkalmazottainak igényjogosultsága az OTBA-szolgáltatásokra 343.
Közbirtokosság ingatlanának megszerzése csereingatlanul 355; — és a kishasznóbérlét 369.
Közbirtokossági birtokon telepítés hasznóbérlés útján 376, 377.
Közecélú területek vételárának felszámítása a telepesek közt 377.
Közegészség gondozása 12—46.
Középbirtokok alakítására ingatlanjuttatás 363; — alakítása a megváltozott ingatlanokból 364; — juttatása járadéktelek alakjában 366; — megváltása birtokpolitikai célra 360.
Középületek telepeken 377.
Közfogyasztás 21.
Közforgalmú magánvasutak L. Magánvasutak a.
Közforgalmi vállalatok alkalmazottainak jogviszonyai 145.

Közgyám ideiglenes jogköre 105; — az OMBI helyi bizottságaiban 328.
Közgyűlése az OTI-nak 272, 273; — a MABI-nak 277.
Közhivatalok intézményeinek biztosítási kötelezettsége 215.
Közigazgatási alkalmazottak megbízása az OTI részéről 272.
— **bírósági panasz** a gazd. munkások öregségi bizt. költségeihez hozzájárulás ü. 322; — az igazolványos mellőzése miatt 202; — szegénységélyezési ü. 137.
— **bizottság gyámügyi fellebbviteli küldöttsége** L. Gyámügyi a.
— **hatóság** előtt érvényesítése a gazd. munkaszerződésnek 179, 184.
— **útra** tartozó társadalombiztosítási ügyek 338.
Közjegyzőjelöltek biztosítása 222.
Közjóléti L. Jóléti a. is.
— **Alap** L. Vármegyei a.
— **szabályrendelet** 7.
Közkórház L. Kórház a. is.
— **átalánya** szegénybetegellátásra 138.
Közkórházakban gümőkórosok kezelése 37, 38.
Közkutak ellenőrzése, újak építése 16.
Közlegelők céljára ingatlanjuttatás 363.
Közlése a szabadságidő kezdetének az alkalmazottal 154.
Közmunka (kézi) alól mentessége a hadirokkantnak 205.
Közmunkatanács L. Fővárosi a.
Közoktatási intézmények céljára ingatlanjuttatás 363.
Közös birtok L. Tulajdonközösség a.
— **gazd. meghatalmazotttér** szavatosság 193.
— **intézmények** (betegségi és baleseti biztosításiak) költségei 292.
— **nyugdíjpénztár** fenntartása 269.
— **legelők** telepeken 377.
— **tulajdonos** házhelyhez juttatása 353.
Központi ellenőrzőfőorvos az ORBA élén 347.
— **hatóság** a leánykereskedés elnyomására 77.
— **igazgatósága** az OMBI-nak 327, 328; — tagjainak kártérítési felelőssége 329.
— **illetményhivatal** az OTBA-ü. 346.
— **iroda** 48.

Központi nyilvántartása a fertőző betegségeknek 48.
— **szervei** az OTI-nak 272; — a MABI-nak 277.
— **védőnök** 48.
Közsegélyre szorultság megállapítása 137.
Község értesítése az elhagyott gyermek visszavételéről 83; — kötelezése az elhagyott gyermekekkel szemben 80, 81; — egyesülése szegényellátás céljából 135, 138; — közegészségügyi terhei 139; — népjóléti gondoskodása 140; — részesítése a Nyilv. Betegápolási és Gyermekgondozási Pótadóból 139.
Községeknek kislakásépítéséhez állami hozzájárulás 356.
Községi alkalmazottak betegségi biztosítása 218; — öregségi biztosítása 219.
— **igényjogosultsága** az OTBA-szolgáltatásokra 343.
— **bírák** stb. mentesek a betegségi bizt. kötelezettség alól 218.
— **birtokon** telepítés hasznóbérlés útján 376, 377.
— **előfogal** az OMBI ü. 308.
— **előjáróság** előtt kötése a gazd. munkaszerződésnek 179; — intézkedése juttatott föld elhagyásakor 378; — az OMBI ügyekben 328.
— **gazd. munkás-segélyalap** átszálása az OMBI-re 334.
— **hatósági munkaközvetítők** 196.
— **illetőség** megállapítása elhagyottsági ü. 85.
— **illetősége** a földhöz juttatottnak 365; — a telepesnek 377.
— **járadékbirozság** 310.
— **jegyző** közreműködése gazd. munkaszerződés kötésénél 179, 183.
— **az OMBI helyi bizottságaiban** 328.
— **(kör-) védőnök** 48.
— **követelésekért** állami szavatosság gazd. munkaházakkal kapcsolatban 352.
— **orvosok** az OTI szolgálatában 276.
— **törzskönyve** a hitbizományi kisbirtokoknak 373, 375.
Közszállításból kizárás biztosítási járulékhátrálék stb. miatt 279.

Közszállításon hadirokkantak kedvezményei 206; — tűzharcosok kedvezményei 208, 209.
Közszolgálati alkalmazottak jogviszonyai 145; — földigénylése 363; — lakáspénzenek lefoglalása háziépítési költség v. vételár fejében 357.
— **mentessége** a betegségi stb. bizt. kötelezettség alól 218, 342; — öregségi biztosítása 219; — betegségyekezése és nyugellátása 211, 342, 349.
— **alkalmaztatás** főfoglalkozás 220.
Közszükséglet kielégítése végett éjeli munka 150.
Köztartozás miatt lefoglalása a juttatott ingatlanok 356, 365.
— **fejében** végrehajtás hitbizományi kisbirtokra 375.
Közutak telepeken 377.
Közveszélyes üzemek kártérítési felelőssége 161.
Közzététele a legkisebb gazd. munkabérek megállapító határozatnak és az irányelveknek 192.
Kulesa a betegségi bizt. járuléknak 226, 227; — a Nyilv. Betegápolási és Gyermekgondozási Pótadónak 86, 139.
Kutak jókarban tartása 15.
Külföldiek ingatlanszerzése élők közt és árverésen 380; — ingatlanának megszerzése csereingatlanul 355; — kórházi ápolási költségeinek viselése 139; — szabályellenesen szerzett ingatlanának igénybevétele 362; — kötelező biztosítása 212; — balesetbizt. járadéka 250, 251; — öregségi stb. járadéka 261; — öregségi stb. bizt. járadékának végkielégítése 259, 324.
Külföldi elhagyott gyermek 79, 80.
— **fizetési eszközök** beszerzése 130.
— **gazdatiszt** végkielégítése 319.
— **gyámhatósági határozatok** végrehajtása 130.
— **gyámhatóságokkal** érintkezés 128—130.
— **gyámhatóságokhoz** pénz- és értékküldemények 129, 130.
— **gyámolt** v. gondnokolt belföldi vagyonára külön gondnok 126.
— **gyógyfürdők** betegségyekezése révén 237.
— **kéjnök** 77.
— **kiskorú** házasságkötése 114; — részére ideiglenes gyám 126.

- Külföldi szegény ellátása 137.
 — vállalatok biztosítási kötelezettsége 215.
 — vonatkozású gyám-gondnok rendelkezések 126—130.
 Külföldön ápoltak kórházi költségei 138.
 — elrendelt gyámság ellenére bel-földi gyámság 128; — megszüntetése 128.
 — élő kiskorú vagyonkezelő gondnoka 126.
 — foglalkoztatott munkások bizt. kötelezettsége 218.
 — lakó gyám- v. gondnoksága 100.
 — tartózkodók gyámsága 126—128; — ingatlanának megszerzése cse-reingatlanul 355.
 — — kötelező biztosítása 212; — önkéntes biztosítása 222; — segélyezése 242; — baleseti járadéka 250; — igényjogosultsága az OTBA-szolgáltatásokra 344; — igényjogosultsága a CsERBA-szolgáltatásokra 348.
 — tartózkodó elhagyott gyermek 80.
 — — gazdatiszt stb. nyugdíjának szünetelése 319.
 — — kiskorú gyámsága 126, 127.
 — végrehajtása a gyámügyi határozatoknak 130.
 Különálló betegségi bizt. intézetek bejelentési köteleessége 282.
 Különálló biztosítóintézetek alkalmazottainak betegségi biztosítása 218; — önkéntes biztosítása 222.
 Külön élő nő özvegyi járadéka 255.
 Különleges gazdasági munkások 170; — jogviszonyai 185—189.
 Különváltan élő feleség lakóhelye 136.
 Külső eselédék L. Gazdasági a.
 Kültagjai az OTI-nak és MABI-nak 266.
 Külügyminisztérium útján érintkezés a külföldi gyámhatóságokkal 128.

L

- Lakatlan beltelek átengedése házhelynek 354.
 Lakás az ipari munkásoknak 165; — kiürítése felmondás esetében 167.
 Lakása a gyermeknek stb. 71; — a gazdasági eselédnek 176, 177.
 Lakásátalakítás 18.
 Lakáségségügy 17—19.
 Lakásépítési Állandó Bizottság = LÁB.

- Lakásinség enyhítése 356; — enyhítését célzó építkezések adókedvezménye 351.
 Lakás-kiürítés 18.
 Lakáspénz magasabb mértéke több gyermek létében 60; — lefoglalása házépítési kölcsön v. vételár fejében 357.
 Lakáspolitikai 350—357; — adó- és illetékkezdvezmények 350—353; — házhelyhez juttatás 353—356; — építkezés előmozdítása 356, 357.
 Lakástulzúság megakadályozása 13, 19.
 Lakásügy gondozása a községek részéről 140.
 Lakhatási engedély 18.
 Lakóházak tisztántartása 14.
 Lakóhely 136; — szegényellátási köteleessége 136—140; — kijelölése 137; — megtérítési követelése 137; — megállapítása 137.
 — értesítése elhagyottnak nyilvánításról 82.
 Lapkihordók bizt. kötelezettsége 217.
 LÁB = Lakásépítési Állandó Bizottság.
 — ellenőrzése a házadókedvezmények szempontjából 351.
 Láttamozása a gazd. munkaszervezősnek 179, 180.
 Leánykereskedés 77, 78.
 Leányiskolák tananyaga 65.
 Lebonyolító Szerv = LEBOSz.
 Lebonyolító Szövetkezet = Földbirtokrendezés Pénzügyi Lebonyolítására Alakult Szövetkezet = LEBOSz.
 LEBOSz = Földbirtokrendezés Pénzügyi Lebonyolítására Alakult Szövetkezet = Lebonyolító Szövetkezet = Lebonyolító Szerv.
 — feladata 379, 380.
 LEBOSz-hitel felhasználása 357; — dologi teher 357.
 Lefoglalása L. Végrehajtás alá vonása a. is.
 — az egészségre káros anyagoknak 20—23.
 Lefoglalhatatlansága a családi pótléknek 54.
 Legénységi csoportja a hadigondozottaknak 202.
 Legkisebb gazdasági munkabérek megállapítása 189—192; — célja 109; — kikre vonatkozik 190.
 — munkabérek megállapítása 162—164; — a dohánykertészeké 188.

- Lelencek felett felügyelet 61, 62.
 Lelencintézetek 78.
 Lelkészek biztosítása 218, 222; — igényjogosultsága az OTBA-szolgáltatásokra 344; — lakásáról gondoskodás telepeken 377.
 Leltár a kiskorú vagyonáról 108; — a gyámolt v. gondnokolt vagyonáról 115.
 Leltára a hitbizományi kisbirtoknak 373.
 Leltárkészítés okából munkaidő-meghosszabbítása 146, 151.
 Leltározásnál éjjeli munka 75.
 Lemenő L. Gyermek a. is.
 Lemenők szegénysegély-megtérítési köteleessége 137.
 Lemondás a betegségi segélyről 243; — a baleseti kártalanítási követelésről 251; — az öregségi stb. járadékról 261, 262; — a gazd. munkásbizt. szolgáltatásokról 333; — a gyermeknevelési pótlékról 58; — a juttatott földről 378; — a legkisebb gazd. munkabérekéről 192; — a munkások javára biztosított kedvezményekről 145.
 Lenázatok 14; — iparfelügyelői vizsgálata 158.
 Lerótt járulék megállapítása 257.
 Letartóztatottak ápolási költségei 236.
 Levegő 13—15.
 Levelezés útján gyógykezelés 42.
 Levelezőlapon bejelentés (társadalombiztosítási) 281, 282.
 Levente 68; — (gümőkóros) eltiltása a kiképzésben résztvevőtől 35.
 Leventekötelezettség 68.
 Levélben társadalombizt. bejelentés 281, 282.
 Légmellkezelés 40.
 Lépfene-megbetegedések foglalkozási betegségek 160.
 Létszámsökkentettekkel szemben az igazolványosok elsőbbsége 202.
 Lőporgyarak iparfelügyelete 158.
 Lúgfűzők iparfelügyelői vizsgálata 159.

M

- MABI = Magánalkalmazottak Biztosító Intézete.
 — 211; — alapszabályai 279, 299; — egészségvédő és balesetelhárító rendszabályai 263; — végez betegségi biztosítást 265; — végez öregségi stb. biztosítást 266; —

- tagjai 266, 267; — hatásköre egészségvédő eljárási ü. 277; — önkormányzata 277; — ügyviteli költségeihez állami hozzájárulás 297, 298; — részéről ügyviteli költségek megtérítése az OTI-nak 293.
 MABI hozzájárulása a tüdőbeteggondozó intézetek költségeihez 39; — a nemibeteg-gondozó intézetek költségeihez 43.
 MABI-tagsághoz nem számít a tűzharcos katonai szolgálata 208.
 Magánháza 49, 50; — működési engedélye és ennek visszavonása 50.
 Magánfogyasztás 21.
 Magángyógyintézeti ápolás költségeinek viselése 236.
 Magánindítvány kiskorú részéről 93.
 Magánkórház L. Kórház a. is.
 Magánkórházakban gümőkórosak 38.
 Magánkórházi ápolás költségeinek viselése 236.
 Magánkötvények L. Kötvények a.
 Magánszemélyek megbízása az OTI részéről 272.
 Magánvasutak (közforgalmúak) végeznek betegségi biztosítást 265.
 Magyar (egri) szegénygondozási norma 133, 134, 140—142.
 — Hajózási Betegségi Biztosító Intézet végez betegségi biztosítást 265; — tagjai 266; — bejelentési köteleessége 282; — egészségvédő és balesetbiztosító rendszabályai 263.
 — Nemzeti Bank alkalmazottainak jogviszonyai 145.
 — norma szerint szegénygondozás 133, 134, 140—142.
 Magyar Pénzügyi Szindikátus 356; — építkezési és mezőgazdasági kötvényei és értük állami szavatosság 356, 357, 382, 384.
 Malomba szállítás a gazd. eseléd részére 177.
 Malomkő — ólommal javított 24.
 Malomvezető felmondási ideje 166.
 Manikűrözök gümőkór szempontjából 34, 36.
 Március 15-ikén nincs munkaszünet 152.
 Mással végeztetése a gazd. munkának 176.
 MÁV = M. kir. Államvasutak.
 — végez betegségi biztosítást 265; — tagjai 266.
 Máz ólomtartalma 24.

Megállapítottnál alacsonyabb munkabér különbözete követelhető 163, 164.
Megfertőzés nemibetegséggel 44.
Meghosszabbítása a gazdasági cseléd szerződésének 172.
 — a népiskolalátogatási kötelezettségnek 63.
Megjelenés elmulasztása a gazd. munkások részéről 181.
Megkezdés elmulasztása a gazd. munkánál 185.
Megkötése a gazd. munkaszerződésnek 179, 183, 184, 186—188.
Megosztása a szabadságidőnek 155.
Megosztási tilalom a juttatott házhelyre 356; — a juttatott ingatlanra 365; — a járadéktelekre 367.
Megsemmisítése a bizt. intézetek önkorm. szervei határozatainak 299 — az egészségre káros anyagoknak 20, 22.
Megszakítás a várakozási időben 253, 254.
Megszakítást nem tűrő munkák 74.
Megszegése a gazd. munkaszerződésnek 181.
Megszűnése a családi pótléknek 53; — a gyermeknevelési pótlékigénynek 55; — az öregségi járadéknek 261.
 — az elismert vállalati nyugdíjpénztárnak 300.
 — a gazd. cseléd szerződésének 172; — a dohánykertészének 189.
Megszűntetése az atyai hatalomnak 105; — a külföldön elrendelt gyámságnak 128.
Megtagadása a hasznobérleti szerződés jóváhagyásának 367, 368.
Megtámadása a hitbizományi kisbirtok alapításának 373.
Megterhelése a gazd. cselédnek 176.
Megtérítés a befektetésekért 378; — a juttatott ingatlan visszavételekor 355.
Megtérítése a szegénységélynek a tartózkodóhely részére 136; — a lakóhely részére 137.
Megüresedett ingatlan juttatása 365; — újra juttatása, ill. visszaadása 378.
Megváltás módjai 361, 362; — céljára igénybevehető ingatlanok 359.
 — útján ingatlanszerzés házhelyek céljára 354; — földbirtokpolitikai célokra 359—363.

Megváltása a gazdasági cseléd járandóságainak 174; — a gazd. munkás öregségi járadékának 323.
 — a járadékteleknek 366, 367; — a hasznobérelt telepes birtoknak 376, 377.
Megváltási ár az igénybevett ingatlanért 378, 379; — megállapítása és kiegyenlítése 358, 378—380.
 — eljárás elrendelése 354.
Megváltást szenvedett kívánságára hasznobérbevett ingatlanok tulajdonul megszerzése 361, 362.
 — szenvedő és juttatott közötti viszony megszüntetése 379; — kártalanítása 378, 379.
Megváltott ingatlanokért kártalanítás 378, 379; — kifizetése 379, 380.
Megyei városok hozzájárulása az OTBA-költségekhez 344.
Mellékfoglalkozás biztosítás szempontjából 220.
Mellékiparágak munkásainak legkisebb munkabére 190.
Mellőzése a gazd. munkások szabadságvesztésbüntetése végrehajtásának 184.
 — az igazolvánvosoknak és ellene felszólalás 200, 202.
Menedékház 62; — részére kifizetése az öregségi járadéknek 323, 324.
Mentesítés a népiskola felső tagozatának látogatásától 63.
Mentesség a betegségi bizt. kötelezettség alól 218; — az öregségi stb. biztosítási kötelezettség alól 269.
Mentésügv. áll. sorélyezése 294.
Mentésügyi költségek (balesetbizt.) 294.
Mentőintézetek 44.
Mesterséges testrészek a hadirokkantoknak 203.
Mezei dűlőutak telepeken 377.
Mezőgazdaság biztosítási kötelezettsége 215, 220; — terén foglalkozók biztosítása 301—337.
Mezőgazdasági L. Gazdasági a. is. — alkalmazottak jogviszonyai 144, 145.
 — bizt. ügyekben eljárás 331—333.
 — eselédék házhelyhez juttatása 364.
 — ingatlanok megszerzési korlátozásai 380, 381; — védetté nyilvánítása 385, 386.

Mezőgazdasági kötvények a gazd. adósságok rendezésére 382, 384; — szolgálatának részleges átválalása 384.
 — **mellékparágak** bizt. kötelezettsége 215.
 — **munkabérek** L. Legkisebb a.
 — **munkaközvetítés** 196.
 — **munkások** elhelyezése, ivóvize 15, 19; — legkisebb munkabére 190; — házhelyhez juttatása 353, 364; — földigénylése 363; — jólétének biztosítása 301—341; — öregségi biztosítási kötelezettsége 320.
 — **népiskolai oktatás** 63.
 — **termények** stb. hamisítása 23.
Méhészet biztosítási kötelezettsége 215, 220.
Méhészeti munkás kötelező öregségi biztosítása 320.
 — **üzemek** tisztviselői gazdatisztek 313.
Méhészettel foglalkozók jogviszonyai 145; — legkisebb munkabére 190.
Mérések a vízi stb. munkálatoknál 186.
Mérgek lefoglalása 22, 23; — készítése, beszerzése, tartása és árusítása 26, 27; — használata állatok irtására 27—29; — behozatala külföldről 29.
Mérges anyagok használata edényekhez stb. 23.
 — **anyagokat gyártó vállalatok** bizt. kötelezettsége 215.
 — **anyagokkal** kereskedés 27.
Mérgezése kártékony állatoknak 27—29.
Mérgezések, mint foglalkozási betegségek 160.
Mérlegkészítés okából munkaidő-meghosszabbítása 146.
Mérőeszközök a vízi stb. munkálatoknál 186.
Mérséklése a betegségi segélyeknek 240, 241.
Mértéke a juttatható ingatlanoknak 363.
Miniszter állapítja meg a legkisebb munkabéreket 163.
Miniszteri biztos az értelmiségi munkanélküliség leküzdésére 198.
 — a szabadságidők ellenőrzésére 156.
 — **közegek** gyárok vizsgálására 156.
Minősítő bizonyítvány a gazdasági cselédnek 173.
Mintagazdaság létesítése 364.

Mintavétel gyanús cikkekből 21, 22.
Mocsarak lecsapolása 13.
Módja a társadalombizt. bejelentésnek 281—283.
Módosítása a gazd. munkaszerződésnek 180.
Mosásra vízhasználat 17.
Mostoha anya járulékviszatérítési igénye 258.
 — **apa** járulékviszatérítési igénye 258.
 — **gyermek** tartása 96; — után családi pótlék 52, 53; — igénye balesetbiztosítási járadékra 247; — igénye árvajáradékra 256.
MT = Magánjogi Törvénykönyv Tervezete.
Mulató tulajdonosa fővállalkozó 232.
Munka természete a biztosítás szempontjából 216—218.
Munkaadó L. Gazda és Birtokos a. is.
 — **adatszolgáltatási kötelezettsége** bizt. ü. 291; — gondoskodása a munkások gyógykezeléséről 276, 277; — felelőssége az óvórendszabályok megszegéséért 262; — kötelessége baleset esetében 288; — személyében stb. beállott változás bejelentése 281; — vagyoni viszonyaira vonatkozó iratok 280.
Munkaadók csoportjai az OTI-ban 272; — és biztosítottak egyenlő számú részvétele az OTI-ban 272; — a MABI-ban 277; — hozzájárulása az OMBI költségeihez 305—308; — hozzájárulása a gazd. cselédék és gazdatisztek biztosításához 334; — szavatossága a társadalombizt. járulékokért 231; — ellenőrzése a gyermeknevelési pótlék ü. 58; — szerződésszegése 181, 185; — gyógykezelési és segélyezési kötelessége a gazd. munkásokkal szemben 309; — részére a költségek megtérítése 309.
 — **kártérítési felelőssége** cselédjüknek a biztosítás elmulasztásáért 307; — a vállalt fizetés elmulasztásáért 307; — baleset esetében 309; — a baleseti biztosítás elmulasztása esetében 301; — a biztosítottal és családtagjaival szemben 251.

Munkaadók kötelessége az óvóberendezések körül 157; — baleset-bejelentési kötelessége 158. — és munkások egyenjogú részvétele a legkisebb munkabér megállapításában 163; — összeheszlése 168. — nyugdíjmegállapodása a gazdatisztól 313.

Munkaadói igazolványok 287; — díja 240.

Munkabér L. Legkisebb a. is. — csorbítatlan kiszolgáltatása 164, 165, 174, 183, 185; — készpénzben fizetése 165; — a felmondás szempontjából 167; — megállapítása a cséplőgépvállalkozó és a cséplési munkások közt 197; — a gazd. munkásvállalkozó és munkásai közt 197.

Munkabére gyermekeknek stb. 75, 76; — a gazdasági cselédnek 173—175; — a gazd. munkásoknak 182; — a vízi stb. munkásoknak 186; — a dohánykertészeknek 188; — a cséplési munkásoknak 197.

Munkabérelemző Bizottság 191.

Munkabérelvonás esetében elszámolás 164.

Munkabérmegállapítás kötelező 163, 164.

Munkabérmegállapító bizottságok 163.

Munkaeszköz L. Eszköz a. is. — nélkül megjelenő gazd. munkás 181.

Munkaeszközök és a dohánykertészek 189. — a gyermekeknek stb. 76.

Munkahiány miatt szerződött gazd. munkás elbocsátása 190.

Munkaidő (ipari) 144—149; — tartalma 145; — meghosszabbítása 146; — oszthatatlansága 147.

Munkaideje a gyermekeknek stb. 74; — a napszamosoknak 184.

Munkakerülő 6, 131.

Munkaképes inségesek támogatása 142.

Munkaképtelen OMBI-tagnak segély 310, 311.

Munkaképtelenség L. Keresőképtelenség a. is. — esetében OMBI-segély 308, 309.

Munkakönyv kiskorúnak 92.

Munkakör a felmondás szempontjából 167.

Munkaközi szünet (ipari) 145, 147; — a sütőiparban 148.

Munkaközvetítés — ipari — 168, 169; — mezőgazdasági 196.

Munkanélküli 6, 131.

Munkaszünet L. Gazdasági a. is. — a gazdasági cseléddel 171; — családtagiával 174; — a napszamosokkal 184; — a vízi stb. munkással 186; — az erdőmunkással 187; — a dohánykertésszel 188; — a cséplőgépvállalkozó és a cséplőmunkások közt 197; — a gazd. munkásvállalkozó és munkásai közt 197; — a gazd. munkás és segédmunkása közt 197.

Munkaszünet alatt tilos a munkavállalás 149.

Munkaszünetelés bejelentése a vállalati pénztárak részéről 268; — alatt javadalmazás számítása 226.

Munkaszüneti napon munkások felváltása 152, 153.

Munkatorlódás okából munkaidő meghosszabbítása 146, 151.

Munkavállalás a szabadságidő alatt 155.

Munkavállalása a dohánykertészek 188.

Munkavállaló L. Munkás a.

Munkaviszony L. Szolgálati viszony a. is.

Munkaviszony szabályozása 144—149; — folytonossága a szabadság szempontjából 154, 155; — megszűnése után betegsegély 241, 242; — megszűnésének bejelentése 281; — valótlan bejelentése 283, 285; — megszűnésével kapcsolatos illetményigények 165—168.

Munkás személyében stb. bekövetkezett változás bejelentése 280, 281.

Munkások és munkaadók egyenjogú részvétele a legkisebb munkabér megállapításában 163; — összeheszlése 168; — felváltása munkaszüneti napon 152, 153; — fizetési szabadságideje 153; — jólétének gondozása 143—141; — kellő elhelyezése 19; — gyermeknevelési pótléka 54.

Munkásegységek munkásaira nem vonatkozik a bérhatár 216.

Munkásbiztosítási Felsőbíró megszünt 341.

Munkásházak építésének támogatása 351; — építési tőkájének részleges társulatiadó-mentessége 351.

Munkásigazolvány 178, 179; — hiányában a szerződés érvényesítése 179, 184; — gazd. napszamosnak 184; — vízi stb. munkásnak 186; — erdőmunkásnak 187; — átadása a munkaadónak 184.

Munkáslakások rendkívüli házadómentessége 351; — vagyonátruházási illeték alól mentessége 351.

Munkástelepek (államiak) házadómentessége 351.

Munkásvállalkozók követelése árverés stb. esetében 194, 195.

Műfog betegségi biztosításban 237.

Műfogsor-beszerezési segély az ORBA részéről 347.

Műtéli kényszer nincs 243, 264. — segély az OTBA részéről 344; — az ORBA részéről 347; — a CsERBA részéről 348.

Műveletlenül hagyott ingatlanok igénybevétele földbirtokpolitikai célra 360; — megszerzése csereingatlanul 355.

Művezető felmondási ideje 166; — fizetési szabadságideje 153.

Művezetőjelöltek igénye családi pótlékra 52.

N

Nagybirtokból megváltás útján szerzhető ingatlan 359—361.

Nagykorú 91; — (külföldön tartózkodó) gyámság v. gondnokság alá helyezése 127.

Nagykorúak gondnokság alá helyezése 102, 103.

Nagykorúság 94, 95.

Nagykorúsítás 94, 95.

Nagykorúvá válás 94, 95; — felfüggesztése 95.

Nagyszülők balesetbirt. járadéka 247; — érintkezése unokákkal 99; — meghallgatása, gyám-, gondnoksági ü. 118; — kérietik családitanács felállítását 120.

Napi átlaga a javadalmazásnak 225, 226.

Napibér-átlag L. Átlagos napibér a.

Napibérosztály, mint a járulékfizetés alapja 225; — módosíthatása 240.

Napibérosztályba sorozás 226.

Napközi otthon 66.

Napszamosok L. Gazdasági a. is. — szerződése, elfogadása, járandósága, munkaideje 184; — napi-

bére, szerződészegése, kártérítési felelőssége 185; — nem dohánykertész 189; — követeléseinek kielégítése árverés stb. esetében 194, 195; — gyermeknevelési pótléka 54.

Nem állami népiskolák tanterve 65, 66.

— **tanszemélyzet orsz. nyugdíjintézete** tagjainak igényjogosultsága az OTBA-szolgáltatásokra 343.

Nem foglalkoztatott személy bejelentése 284, 286.

Nemibeteg 40; — vizsgálatra jelentkezése és gyógyíttatása 40; — vizsgálatra kényszerítése 41; — kényszerkezelése 41; — gyógyíttatási kötelessége 46; — kórházi ápolása 138.

Nemibeteg gondozó intézetek 43, 44.

Nemibeteg gondozói intézeti ápolás esetében biztosítási szolgáltatás 236.

Nemibetegségek ellen védekezés 13, 32, 40—44; — fajai 40.

Nemibetegséggel megfertőzött 44.

Nemibeteg szakorvosok 44.

Nem törvényes korú 91.

Nemzeti Önállósítási Alap 198, 199.

— **Tanács** 199.

— **ünnepen** ipari munkaszünet 152.

Nemzetközi egyezmény a társadalombiztosítás körében 213, 214.

— **egyezmények** — gyámügyi 126—128.

Nettó díjtartalékalapja az OMBI általános bizt. ágának 334, 335.

Nevelése a kiskorúnak 110, 111, 122.

Nevelési járulék — gazdatiszti 317, 319.

— **költség** a vaspályák részéről 161.

— **pótlék**, hadigondozotté 203; — tartalma 204.

Nevelési segély a gazdatiszti árvának 317, 319; — OMBI-tag után 310.

Nevelésre fogadás tudóvész szempontjából 37.

Nevelők biztosítási kötelezettsége 217.

Nevelőintézeti ellátása hadigondozottnak 202, 206.

Nevelőszemélyzet gümőkór szempontjából 34.

Nevelőszülőknél elhelyezése az elhagyott gyermekeknek 82.

Nevelőszülőktől visszavétele az elhagyott gyermeknek 83.

Nevelt gyermek után családi pótlék 52, 53.
Nevezett gyám 102; — joga 105.
Népbetegségek ellen egészségvédő szolgálat 263.
Népegészségügy és a községek 140.
Népélelmezés a községek részéről 140.
Nép- és családvédelmi pótadó 10.
Népiskolák feladata 62; — felső tagozatából felvétel a gazd. köznevelés iskolába 66; — átalakítása 66; — bezárása ragály miatt 67; — egészségügyi felügyelete 67.
Népiskolai alkalmazottak gümőkór szempontjából 34—36.
 — **kölesönkönyvtár** 66.
 — **mindennapi és gazdasági oktatás** 63.
Népoktatás 62—67; — ingyenessége 66.
Népvédelem 7.
Norton-kutak 15.
Nők élelmezése, lakása, hálólhelye 71; — foglalkoztatása szülés előtt és után 69; — foglalkoztatása iparüzemekben 70; — gyámsága, gondnoksága 100; — ipari védelme 69—71; jólétének gondozása 61—78; — nem megfelelő foglalkoztatása 70, 71; — munkabére 75, 76; — munkaideje veszélyes és egészségtelen üzemekben 146; — munkájának díjazása 76; — munkával terhelése 70, 71; — nagykorúsága és váltóképesége 94; — (nemibeteg) vizsgálata 41; — védelme 47—51; — védelme a ki- és bevándorlás során 77.
 — **éjjeli munkája** 69, 74, 75; — a sütőiparban 148; — nyersanyagromlás elkerülése végett 75.
Nőkkel kereskedés 77, 78.
Nőnek írásbeli elszámolás munkabérlevonás esetében 164.
Nőalkalmazott igénye családi pótlékra gyermeke után 52.
Nőalkalmazottakról jegyzék 71.
Női termékenység meggátolása 49.
Nyári menedékház 62.
Nyílt árusítási üzletek L. Árusító a. — elhelyezése a szegényeknek 132.
Nyilvános Betegpótlási és Gyermekgondozási Pótadó 85; — alapja és kulcsa 86.
 — — — **Pótadóból fedezése a szegények ápolási költségeinek**

138; — az áll. gyermekmenhelybe felvettek gondozási költségeinek 138, 139; — alapja és kulcsa 139; — részletetése a községeknek 139.

Nyilvános helyek látogatása a fiatalok részéről 69.

Nyilvántartás az alkalmazottak beosztásáról, munkaidejéről és a kifizetett munkadíjakról 164; — a gazd. cselédekről 171; — a bábákról 51; — a gümőkór-bejelentésekről 33; — a szegényekről és az inségesekről 139—141; — a munkásokról 287.

Nyilvántartása a dajkaságba adott gyermekeknek 61; — a hadigondozottaknak 204; — az OTBA-szolgáltatásokra igényjogosultaknak 346; — a szabadságidőknek 156.

Nyomdák iparfelügyelői vizsgálata 159.

Nyomorenyhítő tevékenység 8.

Nyomorék hadigondozott 204.
 — **szegények eltartása** 136.

Nyomtatási szerződés megkötése 179.

Nyugdíj (vállalati pénztári) összege 271.

Nyugdíjasok bizt. kötelezettsége 217; — járulékkuk befizetése 230; — járulékaik teljes összegben számítanak 257; — javadalma 226; — igényjogosultsága az OTBA-szolgáltatásokra 343, 344.

Nyugdíjalap (régii) fenntartása 268, 269.

Nyugdíjas igazolványos szolgálati idejének beszámítása 201.
 — **közalkalmazott új foglalkozása** 220.

Nyugdíjban töltött idő beszámítása a várakozási időbe 254.

Nyugdíjesoportbeli tag (OMBI) segélye 312.

Nyugdíjesoportja az OMBI-nak 304.

Nyugdíjesökkentés mérséklése több gyermek léteben 60.

Nyugdíjgyűlés (régii) fenntartása 268, 269.

Nyugdíjigény esetében végkielégítés az ipari alkalmazottnak 167, 168.

Nyugdíjintézet tagjai időhöz hozzászámítása a tűzharcos katonai szolgálati idejének 208.

Nyugdíjjárulék közszolgálati alkalmazottak részéről 342, 349; — rendőrlégénységi 347; — csendőrlégénységi 348; — az OTI alkalmazottaié 275.

Nyugdíjmegállapodás a gazdatiszttal 313.

Nyugdíjmegváltás esetében az igazolványos korábbi szolgálata nem számít 201.

Nyugdíjpénztár (régii) fenntartása 268, 269.

Nyugdíjpénztár-biztosította nyugdíj összege 271.

Nyugdíjpénztári tagsági időhöz hozzászámítása a tűzharcos katonai szolgálati idejének 208.

Nyugdíjszolgáltatások (vállalati nyugdíjpénztárak) fedezése 271.

Nyugdíjtörzs — gazdatiszti 317.

Nyugdíjvárományos gazdatiszt átvétele kötelező biztosításra 317.

Nyugellátása a közszolgálati alkalmazottnak 342, 349.

Nyugellátási igénnyel járó foglalkozás idejének beszámítása a várakozási időbe 254.

O

OFB = Orsz. Földbirtokrendező Bíróság.

— **megalakítása, rendeltetése, megszűnése** 358.

OKH = Orsz. Központi Hitelszövetkezet.

— **alkalmazottainak munkaidő-meghosszabbítása** 146; — szövetkezetei alkalmazottainak jogviszonyai 145; — nem esik az ingatlan-szerzési korlátozás alá 381.

Okiratok illetékmentessége gazd. munkásbizt. ü. 333; — kishaszonbérleti ü. 371; — társadalombiztosítási ü. 298.

Oktatószemélyzet gümőkór szempontjából 34—36.

Oldalrokonok I. Rokonok a.

Ólom használata edényekhez stb. 23, 24.

Ólom-megbetegedések foglalkozási betegségek 160.

Ólomvegyületek textilárukban 24.

OMBI = Orsz. Mezőgazdasági Biztosító Intézet.

— 211; — **biztosítási ágai** 302; — **bizt. ágainak külön kezelése** 302;

— **általános bizt. ága** 303—312; — **gazdatiszti bizt. ága** 313—319;

— **öregségi bizt. ága** 319—325; —

gazd. munkásözvegyek járadékban részesítése 325, 326; — **az általános ág tagjai** 304; — **tagsági csoportjai** 304, 305; — **tagjai sorából kizárás** 305; — **tagsági díjai** 305, 306; — **költségeihez hozzájárulása a munkavállalóknak** 306—308; — **hozzájárulása az államnak** 308; — **szolgáltatásai** 308—312; — **részéről gyógykezeltetése a cselédnek** 309.

OMBI ált. bizt. ágának tartalék-alapjai 334, 335; — **gazdatiszti bizt. ágának tartalék-alapjai** 335; — **gazd. munkások öregségi bizt. ágának tartalék-alapjai** 336.

— **háztartása** 334—337; — **bevételei** 334; — **tartalék-alapjai** 334—336; — **költségvetése és zárószámadása** 337; — **ügyviteli költségeinek viselése** 337.

— **szervei** 327—331; — **közp. igazgatósága** 327, 328; — **helyi bizottságai** 328, 329; — **gazdatiszti bizt. bizottság** 329, 330; — **gazd. munkavállalói bizt. bizottság** 330; — **tisztviselői** 330; — **képvisellete** 328.

— **látja el a gazd. munkások öregségi biztosítását** 319; — **fizeti ki a gazd. munkás özvegye járadékát** 326; — **tagsági időhöz hozzászámítása a tűzharcos katonai szolgálati idejének** 208; — **hatósági támogatása** 333; — **és a biztosító intézetek közt viszonyosság** 316, 317, 325.

Ónozás 24.

ORBA = Orsz. Rendőrlégénységi Betegpótlási Alap 346, 347.

Országgyűlési tagok igényjogosultsága az OTBA-szolgáltatásokra 343.

Országos Betegpótlási Alap 78, 135.

— — **Pótadó** 85, 86, 135, 138.

— **biztosok** 48.

— **Egészségvédelmi Szövetség** 13.

— **Földbirtokrendező Bíróság** =

OFB.

— **Földhitelintézet** nem esik az ingatlan-szerzési korlátozás alá 381.

— **Gazdasági Munkabérmegállapító Bizottság** 191.

— — **Munkaközvetítő Iroda** 196.

— — **Munkaházépítési Alap** és **rendeltetése** 352.

— — **Munkáspénztár** 302.

Országos Ipari és Bányászati Családpénztár 56—59; — felügyelő bizottsága 57, 58; — költségei 58.

— **Közegészségügyi Intézet** 12, 13; — a gümőkór elleni küzdelemben 40; — a nemibetegségek elleni küzdelemben 44.

— **Intézeti gyakornok bizt. kötelezettsége** 218.

— **Központi Hitelszövetkezet** = OKH.

— **Lakásépítési Hitelszövetkezet** kötvénykibocsátása családházépítés céljára 356, 357; — veszteségi tartalékalapjából átengedés a Pénzügyi Szindikátus részére 384.

— **Miniszteri Biztoság** 356.

— **Mezőgazdasági Biztosító Intézet** = OMBI.

— **Munkásbiztosító Pénztár** 265.

— **Nép- és Családvédelmi Alap** 9—11; — hozadékának átengedése egyes hatóságoknak 10 (8).

— **Alaphól** fedezése a gyermekvédelem költségeinek 139.

— **Rendőrelégységi Betegséggyógyászati Alap** = ORBA.

— **Stefánia Szövetség** 13, 48, 49.

— **telepítési igazgató** 378.

— **Tanács** 378.

— **Tisztviselői Betegséggyógyászati Alap** = OTBA.

Orvos az egészségvédelem szolgáltatásában 12, 13; — az OMBI helyi bizottságaiban 328; — a tüdőbeteg gondozó intézetekben 38, 39; — a nemibeteg gondozó intézetekben 44.

— **kötelessége** balesetkor 288; — a nemibeteggel szemben 40, 41.

Orvosai az OTI-nak 276; — a MABI-nak 277; — az OTBA-nak 346; — az ORBA-nak 347; — a CsERBA-nak 348.

Orvoshívás balesetkor 288.

Orvosi kezelés betegségi biztosítás révén 234—236; — baleseti biztosítás révén 244, 245.

— **kezelése** a hadirokkantoknak 203.

— **tennivalók** ellátása az OMBI-ban 308.

— **vizsgálat** L. Egészségügyi a.

— a terhességi stb. segélyezéssel kapcsolatban 238; — **gazd. munkásbizt. ü.** 331.

Ószeres-hadigondozottak 206.

Osztatlan közös tulajdon megváltása 363.

Osztálybasorozása a családi pótlékra igényjogosultaknak 53.

Osztatlan családi birtok 372.

OTBA = Orsz. Tisztviselői Betegséggyógyászati Alap.

— **létesítése és rendeltetése** 342, 343; — **szolgáltatásaira** igényjogosultság 343, 344; — **bevételei** 344; — **szolgáltatásai** 341, 345; — **részéről temetési segély** 345, 346; — **szervezete** 346; — **eljárása** 346; — **igénybevétele** 342; — **kezelése** 343.

OTBA-kerületek és körzetek 346.

OTBA-orvosok igényjogosultsága az OTBA-szolgáltatásokra 344.

OTI = Országos Társadalombiztosító Intézet.

— 211; — **önkormányzata** 272—277; — **szervei** 272; — **közyűlése** 272, 273; — **igazgatósága** 273; — **elnöksége** 274; — **kártalanító bizottságai** 274; — **járadék megállapító és alapokat ellenőrző bizottsága** 274; — **ker. pénztári választmányai** 274; — **vállalati pénztári választmányai** 275; — **önkormányzati szerveinek tagjai** 275; — **alkalmazottai** 275, 276; — **orvosai** 276, 277; — **alapszabályai** 279, 299; — **ügyviteli szabályzata** 287; — **egészségvédő és balesetelhárító óvórendszabályai** 262; — **balesetbiztosítási ügyvitel** 290; — **végzi** valamennyi társadalombiztosítást 265, 266; — **tagjai** 266; — **ügyviteli költségeihez állami hozzájárulás** 297, 298; — **rendelkezése** a biztosítási bevételekkel 293, 294; — **munkásainak adókedvezménye** 351, 352; — **ügyviteli költségeinek megtérítése** a MABI részéről 293; — **tagságába** nem számít a tűzharcos szolgálat 208.

— **vállalati pénztárai** 213, 267, 268; — **alakításuk, engedélyezésük, tagjaik és költségeik fedezése** 267; — **orvosai** 268; — a munkaadó változása esetében 268; — **munkaszünetelés** esetében 268; — **felosztásuk** 268.

Otthoni munkás bizt. kötelezettsége 216, 217.

Óvó intézkedések iparüzemekben és gyárakban 157, 158.

Óvónők igényjogosultsága az OTBA-szolgáltatásokra 343.

Óvórendszabályok a betegségi és baleseti biztosításban 262.

Öblözetek L. Vízi társulatok a.

Öblözeti munkás kötelező öregségi biztosítása 320.

Öngyilkosság esetében járadék 256, 257.

Önjogú 89, 90.

Önjogúvá vált személy nyilatkozata stb. a gyámi v. gondnoki számadásra 116, 117.

Önkézelés nemibetegségben 42.

Önkéntes árverésen elidegenítése a kiskorú v. gondnokolt vagyonának 123.

— **betegségi biztosítás** intézetei 265.

— **biztosítás** 221—224; — **betegségi és baleseti** 221; — **öregségi** 222; — **gazdatiszti** 315; — **gazd. munkás öregségi** 320.

— **biztosításnál járulékhét** 253.

Önkéntesen biztosított javadalmazása 226; — **balesetbiztosítási díja** 227; — **járadékfizetése** 229, 230; — **nem kap táppénzt** 237; — **segélyezése** külföldön tartózkodása esetében 242; — **balesetbizt. járadékalapja** 248; — **nem tagja** az intézetnek 266; — **bejelentése** 286; — **járadéka** teljes összegben számít 257; — **rokkantsága** 252.

Önkéntes tovább-biztosítás — **gazdatiszti** 315; — **gazd. munkás öregségi** 320.

— **továbbfizetéssel** biztosítás 213, 223; — **kezdeté és vége** 223; — **tartama és megújítása** 224.

— **biztosított** javadalmazása 226; — **járadékfizetése** 229, 230; — **nem kap táppénzt** 237; — **segélyezése** külföldön tartózkodás esetében 242; — **segélye** a biztosítás megszűnte után 242; — **nem tagja** a bizt. intézetnek 266; — **bejelentése** 286; — **járadéka** teljes összegben számít 257.

— **fenntartott betegségi biztosítás** intézetei 265.

— **többletbiztosítás** 229; — **gazdatiszti** 315, 316; — **gazdasági öregségi** 321.

Önkéntes házhelyfoglalás 353.

Önkormányzata az OTI-nak 272; — a MABI-nak 277.

Önkormányzati szervek (bizt. intézetiek) összehívása, azon részvétel, működésük felfüggesztése, felosztásuk 299

Önkormányzati szervek (közigazgatásiak) kirendelése a bizt. intézetekhez 299.

Öntözésre vízhasználat 17.

Öregség a biztosítás szempontjából 252.

Öregségi biztosítás 211, 212; — **alól mentesség** 219, 342; — **csak a főfoglalkozás után** 220; — **önkéntes** 222; — **önkéntes** továbbfizetéssel 223; — **költségeinek fedezése** 228; — **magasabb szolgáltatásra** 229; — **alól mentesek** a közszolgálati alkalmazottak 342.

— **biztosítása** a cselédeknek stb. 217; — a **gazdatiszteknek** 313—319.

— **biztosításban** eltöltött idő beszámítása a várakozási időbe 254.

— **biztosításból** bányanyugdírbiztosításba átlépés és viszont 293.

— **stb. biztosítási alaphoz** az állam hozzájárulása és ennek időleges felfüggesztése 297, 298.

— **biztosítási ág** tartalékalapjai 296, 297.

— **ágban** egészségvédő szolgálat 263—265.

— **bejelentés** 280.

— **biztonsági tartalékalap** az OMBI **gazd. munkások** öregségi bizt. ágában 334, 336.

— **bizt. járulék** megállapítása 228; — **befizetése** 229, 230; — **terhének viselése** 230; — **hova fordítása** 293; — **kirovása** 294, 295.

— **járulék-tartalékalap** 296, 297; — **tulajdonosa** a Horthy Miklós-telepnek 297; — az OMBI **gazd. munkások** öregségi bizt. ágában 334, 336.

— **rendkívüli segélyalap** az OMBI **gazd. munkások** öregségi bizt. ágában 334, 336.

— **szolgáltatások** 213, 252—262.

— **biztosításra** kötelezett vállalatok 215; — **alkalmazottak** 215—221; — **gazdatisztek** 313; — **gazd. munkások** 319.

— **biztosítást végző intézetek** 266.

Öregségi járadék részei 257; — és a többi járadék együttes összege 258; — **esedékessége** 259, 260; — **elévülése** 260; — **szünetelése és megszűnése** 260, 261; — **átruházhatatlansága** stb. 261, 262; — **vá-**

rakozási ideje 253; — alapján biztosítottak járulékalapja és terhe 225.

Öregségi járadék a gazd. munkásoknak 323, 324; — alkatrészek 323; — kifizetése a jogosult helyett az eltartó intézetnek 323, 324; — szünetelése 324; — elévülése 324; — ü. bírói illetékesség 340.

— **járadékigény** megállapítása 290, 291.

— **járadékos** járadékpótléka 257; — gyermekpótléka 258.

— **járadékra igényjogosultság** 254.

— **külön biztosítás** — gazdatiszti 316; — megszűnése 316.

— **nyugdíj** — gazdatiszti 317, 318; — nem jár együtt a rokkantsággal 318.

— **önkéntes biztosítottak** kültagok 266.

Örökbefogadó anya t. és t. gyám-sága 102.

Örökbefogadott gyermek tartása 96; — tartásdíja ü. hatáskör 98; — után családi pótlék 52, 53; — lakóhelye 136, 137; — járadékigénye 233, 247.

— **gyermekkel érintkezés** 99.

Öröklési korlátozások a hadi telekre 209; — a vitézi telekre 210; — a családi birtokra 372; — a hitbizományi kisbirtokra 372, 376.

— **követelések** behajtása a teherrendezés folyamán 385.

Összebeszélések tilalma 168, 185.

Összege a családi pótléknak 53; — a gazd. munkás özvegyi járadékának 326.

Összehívása a bizt. intézetek önkormányzati szerveinek 299.

Összeírása az elhagyott gyermekeknek 81.

Összesített gyámpénztári pénzkezelés 124, 125.

Ösztöndíj hadigondozottaknak 202, 206.

Özvegy tartási kötelessége mostoha-gyermekével szemben 96; — lakóhelye 136; — és elvált nő özvegyi járadéka 255; — igényjogosultsága az OTBA-szolgáltatásokra 343, 344; — balesetbizt. évi járadéka 246; — végkielégítése 246.

Özvegyi járadék 258; — várakozási ideje 253; — és a többi járadék együttes összege 258; — esedé-

kessége 259, 260; — elévülése 260; — szünetelése és megszűnése 260, 261; — átruházhatatlansága stb. 261, 262; — megállapítása értelmiségi foglalkozásuk után 291.

Özvegyi járadék gazd. munkás után 325; — igényjogosultság 325, 326; — folyósításának szünetelése 326; — összege 326; — kifizetése 326; — ü. bírói illetékesség 340.

— **járadékigény** megállapítása 290, 291.

— **járadékos** nő végkielégítése 255, 256.

— **járadékos** igényjogosult 255, 256.

— **jog** címén lefoglalása a juttatott ingatlanok 365.

— **jogot** nem sértheti a hitbizományi kisbirtok alapítása 374.

— **nyugdíj** — gazdatiszti és korlátai 317, 318.

Özvegységi biztosítás 211, 212; — önkéntes 222; — önkéntes továbbfizetéssel 223; — költségeinek fedezése 228; — magasabb szolgáltatásra 229; — bejelentése 280; — alól mentesek a közszolgálati alkalmazottak 342.

— **biztosításból** állépés a bányanyugdíjbiztosításba 293.

— **biztosítási járulékok** megállapítása 228; — befizetése 229, 230; — terhének viselése 230; — kirovása 294, 295; — hovatfordítása 293; — átlagjárulékok 228.

— **szolgáltatások** 213, 252—262.

— **biztosításra kötelezett** vállalatok 215; — alkalmazottak 215—221.

— **biztosítást** eltiltó intézetek 266.

— **járadékosok** betegségi bizt. kötelezettsége 215.

— **önkéntes biztosítottak** kültagok 266.

P

Palabányák iparfelügyelői vizsgálata 159.

Palabánya-munkások védelme 161.

Panasz előterjesztése a gazd. munkaadó ellen 180; — a munkaszerződés felbontása miatt 181; — a bizt. intézetek önkorm. szerveinek határozata ellen 299; — az OTBA-szolgáltatásokkal kapcsolatban 346; — az ORBA-éival kapcsolatban 347; — a rokkantság megelőzési eljárás ü. 263.

Panasz a kir. ítélőtáblához földbirtokpolitikai ü. 361; — a haszonbérleti feltételek megállapítása ü. 369; — a megváltási ár v. haszonbér megállapítása ü. 379; — a részes művelési ü. 371.

Parcelizálás L. Ingatlaneldarabolás a.

Patkányok mérgezése 28, 29.

Pályaválasztás ü. a kiskorú előterjesztése 93, 111, 122; — megkönnyítése 68.

Pályázat az igazolványosoknak fenn tartott állásokra 200.

Pártfogó elhagyottsági ü. 81.

Pásztor vasárnapi munkaszünete 178.

Pengőben fizetése a megváltási ár-nak 380.

Perbeli cselekvőképesség társadalombizt. perekben 341.

— **cselekvőképessége** kiskorúnak 93.

— **hatáskör** gazd. munkásbizt. ü. 332, 333.

Pestis ellen védőoltás 31.

Pestis-egyezmény 32.

Péksütemény kihordása 73, 149.

Példányszáma a társadalombizt. bejelentésnek 282.

Pénzbeli szegénységjelzés 132.

Pénzbírság a gyámi számadás benyújtásának késedelme miatt 116; — társadalombizt. ü. 287, 293; — a vállalati pénztárra a munkaszünetelés bejelentésének elmulasztása miatt 268.

Pénzbüntetések és a gazd. munkásbiztosítás 334.

Pénzellátás (hadigondozotté) szünetelése és megszűnése 203.

Pénzérték a gazd. munkaszerződésben 182.

Pénzintézeteknél elhelyezése a gyámpénztári pénzkészletnek 125.

Pénzintézeti Központ = PK.

Pénzkezelés — gyámpénztári 124, 125.

Pénzkezelése az OMBI-nek 337.

Pénzkezelési rendszer L. Gyámpénztári a.

Pénzküldemények külföldi gyámhatóságokhoz 129, 130.

Pénztárnok felmondási ideje 166.

Pénzügyi Szindikátus L. Magyar a.

Pénzügyminiszter által kezelt telepek iparfelügyelete 159.

Pénzügyőrség tagjainak biztosítása 218.

Pénzverde L. Állami a.

Pihenő idő (ipari) 144—149; — a sütőiparban 148; — a záróra alatt foglalkoztatottaknak 151; — szénbányákban 75.

PK = Pénzintézeti Központ; — alkalmazottainak munkaidő-meghosszabbítása 146; — kötelekibe tartozó pénzintézetek közös nyugdíjpénztára 269.

Polgármester előtti kötése a gazd. munkaszerződésnek 179; — az OMBI ügyeiben 328.

Politikai párt és a tűzharcos-elnevezés 206.

Portalanítás 14.

Posta bizt. kötelezettsége 215; — végez betegségi biztosítást 265, 266; — útján továbbítása a gyámügyi megkereséseknek 129.

Postahivatalnál társadalombizt. bejelentés 283.

Posta-nyugdíjasok bizt. kötelezettsége 217; — járulékok befizetése 230; — járulékaik teljes összegben számítanak 257.

Postatakarékpénztár kezeli a gyámpénztári pénzkészletet 124, 125; — kezeli az OMBI pénzeit 337; — végez betegségi biztosítást 265, 266.

Postatakarékpénztári nyugdíjasok bizt. kötelezettsége 217; — járulékok befizetése 230; — járulékaik teljes összegben számítanak 257.

Posványok lecsapolása 13.

Pótjárulékok L. Társadalombiztosítási a.

Pótlása a bizt. bejelentés elmulasztásának 287.

Pótléktára a hitbizományi kisbirtoknak 373, 374.

Póttartalékba helyezés több fivér létében 60.

Pörkölkemencék iparfelügyelői vizsgálata 158.

Próbaidő alatt felmondás 166.

Próbaidős alkalmazott bizt. kötelezettsége 217.

R

Ragadozó állatok mérgezése 27—29.

Ragályos L. Fertőző a. is.

— **beteg** kiltitása az iskolából 67, 68; — kórházi ápolása 138.

— **betegségek** ellen védekezés költségei 139.

— **betegségről** jelentés 67.

Raktári tisztviselők jogviszonyai 145; — szabadsága 154.
Raktárnok felmondási ideje 166.
Raktár-vállalatok bizt. kötelezettsége 215.
Rangsora az igazolványosnak 201.
Remuneráció L. Jutalom a.
Rendbírságok a szegényellátás céljára 140.
Rendelettel szabályozása az üzleti zárórának 151.
Rendelt gyám 102.
Rendeltetése az OTBA-nak 343.
Rendes gyámhatóságok 120.
 — **tagok** (OMBI-é) csoportjai 304, 305; — biztosítása 303; — tagsági díjai 305, 306.
Rendkívüli gyámhatóság 120—122.
 — **OMBI-tagok** biztosítása 303.
Rendkívüli segély az OMBI-tagnak 311; — a gazdatisztnak, ill. családtagnak 319.
 — **segélyalapja** az OMBI gazdatiszti bizt. ágának 334, 335.
 — **segélyek tartalék alapja** az OMBI ált. bizt. ágának 334.
 — **segélyezési tartalék alapja** az OMBI ált. biztosítási ágának 334, 335.
 — **tagjai** az OMBI ált. bizt. ágának 304, 305; — tagsági díjai 305; — baleseti stb. segélye 312.
 — **tartalék alap** — balesetbiztosítási 296.
Rendőrlegénység hozzátartozóinak és nyugdíjasainak betegsegélyezése 346, 347.
Rendőség bejelentése az elhagyott gyermekekről 81; — tagjainak biztosítása 218; — önkéntes biztosítása 222.
Rendőrségi kórház ápolási költségei 235, 236.
Revizorok jogviszonyai, szabadsága 145.
Régi hirtok helyett kártalanításul eserebirtok 370.
Részletetés az eltűnt felmenők vagyónából 98, 99.
Részes gazd. munkás joga a terményre 195.
 — **művelési szerződés** kötésére kötelezése a haszonbérlőnek 371; — feltételei 371; — feltételeit megállapító határozat ellen panasz 371.
Részjáradék — balesetbiztosítási 246.

Révvállalatok bizt. kötelezettsége 215.
Rézszták használata 24.
Robbanóanyag-gyárak bizt. kötelezettsége 215; — iparfelügyelete 158.
Robbanószer kezelésével foglalkoztatás 73.
Rokkant L. Hadirokkant a. is; — a biztosítás szempontjából 252; — a gazdatiszti törvény szempontjából 317.
Rokkanellátási adó alól mentessége a hadigondozottaknak 205.
Rokkantjáradék részei 257; — várakozási ideje 253; — és a többi járadék együttes összege 258; — esedékessége 259, 260; — szünetelése és megszűnése 260, 261; — átruházhatatlansága stb 261, 262; — ü. bírói illetékesség 340.
Rokkantjáradékra igényjogosultság 254, 255.
Rokkantotthoni ellátás 202, 203.
 — **pótlék** 203.
Rokkantság megállapítása 290; — megelőzését célzó eljárás 263.
Rokkantsági biztosítás 211, 212; — önkéntes 222; — önkéntes továbbfizetéssel 223; — költségeinek fedezése 228; — magasabb szolgáltatásra 229; — viszonyai-
 ban eltöltött idő beszámítása a várakozási időbe 254; — alól mentesek a közszolgálati alkalmazottak 342.
 — **biztosítása** a cselédeknek stb. 217; — a gazd. munkásoknak 303; — a gazdatiszteknek 313—319.
 — **biztosításból** átlépés a bányanyugdírbiztosításba v. viszont 293.
 — **biztosítási bejelentés** 280.
 — **járulék** megállapítása 228; — befizetése 229, 230; — terhének viselése 230; — kirovása 294, 295; — hova fordítása 293.
 — **szolgáltatások** 213, 252—262.
 — **biztosításra kötelezett** vállalatok 215; — alkalmazottak 215—221.
 — **biztosítást** ellátó intézetek 266.
 — **járadékgigény** megállapítása 290, 291.
 — **járadékosok** betegségi bizt. kötelezettsége 215; — járadékpótléka 257; — gyermekpótléka 258.
 — **nyugdíj** — gazdatiszti 317, 318; — nem jár együtt az öregséggel 318.

Rokkantsági önkéntes biztosítottak kültagok 266.
 — **segélye** az OMBI rendkívüli tagoknak és a gazd. cselédeknek 312.
Rokonok a gyám-gondnoksági ü. 117—119; — meghallgatásuk és abból kizárásuk 117, 118; — megidézése 118; — hozzájárulása esetében a gyámhatósági jóváhagyás mellőzése 119; — írásban nyilatkozása 119; — képviselője 119; — helyettesítése 119; — kérhetik a kiskorúság meghosszabbítását, a gondnokság alá helyezést 119; — beleegyezése esetében a jóváhagyás szükségtelensége 114; — kérhetik a családtanács felállítását 120.
Rongy-gyűjtő és osztályozó telepek iparfelügyelői vizsgálata 158.
Rongyraktárak tisztántartása 14.
Rossz gazdasági munka esetében szakértő 182.
 — **időjárás** és a gazd. munkaszerveződés 181.
Rozsban megállapítása a megváltási árnak 380.
Ruhaneműek lefoglalása és megsemmisítése 22, 23.
Ruházati cikkek a gazd. cselédnek 174; — a dohánykertészeknek 189.

S

Sárga foszfor L. Foszfor a
Sárgaláz-egyezmény 32.
Segéd munkás L. Gazdasági a. is; — nélkül megjelenő gazd. munkás 181; — és gazd. munkás-ü. hatáskör 197.
Segédtiszt (igazolványos) korábbi szolgálata 201.
Segély — társadalombiztosítási kórházi ápolás alatt 235; — megtagadása a kórházba utalás el nem fogadása miatt 235; — megvonása 237.
 — az OMBI-tagoknak, I—II. csoportbelieknek 308—311; — III. csoportbelieknek 311; — IV. csoportbelieknek 311; — V. (nyugdíj) csoportbelieknek 311, 312; — az elhalt OMBI-tag családjának 312; — kit illet? 331; — nem hagyaték 331; — nem váltható meg 331; — elvülése 331; — munkaképtelenség esetében 308, 309.
Segélyek a betegségi biztosításban 234—238. L. Betegségi és Szegénysegélyezés a. is.
Segélyemelési tartalék alapja az OMBI ált. bizt. ágának 334, 335.
Segélyezés L. Betegsegélyezés és Szegénysegélyezés a. is; — a javadalmazás napi átlaga, ill. az átlagos napibér szerint 225; — költségeinek viselése ü. hatáskör 137.
Segélyezési bizottság az OTI ker. választmányaiiban 274.
 — **időtartam** 238; — leszállítása 240.
Segélynyújtás baleseteknél 44.
Segélypénztárak 212.
Selyemtenyészési üzemek tisztviselői gazdatisztek 313.
Selyemtermeléssel foglalkozók jogviszonyai 145; — legkisebb munkabére 190.
Selymeszet biztosítási kötelezettsége 215, 220.
Selymeszeti munkás kötelező öregségi biztosítása 320.
Serdületlen 91.
Serdült 91.
Sertéstrágya vasúti szállítása 15.
Siketnémák gondnokság alá helyezése 102—104.
Siketnéma hadigondozott 204.
 — **szegények** eltartása 136.
Sokgyermekes L. Többgyermekes a.
Sorrendje a csereingatlanul megszerzhető ingatlanoknak 355; — az ingatlanok igénybevételének 361, 370; — a házhelyhez juttatandóknak 353; — az ingatlanjuttatásnak 363.
 — a járulékvisszatérítés igénylésére jogosult hozzátartozóknak 258, 259, 260.
 — a katonai kedvezményre igényjogosultaknak 206; — a vitézek, hadirokkantak és tűzharcosok elsőbbségének 208, 209.
Stefánia Szövetség L. Országos a.
Strassburgi szegénygondozás 133.
Sürgős munka okából munkaidő meghosszabbítása 146, 151.
 — **szükség** esete társadalombiztosítás szempontjából 236.
Sütőipar iparfelügyelői vizsgálata 159.
Sütőiparban foglalkoztatása gyermeknek 72, 73.
Sütőipari munka és pihenőidő 148; — éjjeli munka 149.
Sütökemence fűtési ideje 149.

Szabad rendelkezés a vizek felett 16, 17.
Szabadkézből ingatlanszerzés házhe-
 lyek céljára 354; — földjuttatás
 céljára 359.
Szabadsága a tanoncnak 72; — a
 gazdasági eselédnek helykeresésre
 173; — alatt a javadalmazás szá-
 mítása 226.
Szabadságidő L. Fizetéses a.
Szabadságvesztés-büntetés alatt szü-
 netel a balesetbirt. járadék 249;
 — szünetel az öregségi stb. jára-
 dék 260, 261, 324.
 — elhalasztása, ill. mellőzése gazd.
 munkásokkal szemben 183, 184.
Szabadságvesztés-büntetésre ítélték
 gondnokság alá helyezése 102—
 104; — cselekvőképességük nincs
 korlátozva 103, 104.
Szabadságvesztésre ítélték képvise-
 lete 110.
Szabályellenesen szerzett ingatlan
 igénybevétele 362.
Szabályellenességek a társadalom-
 birt. bejelentésekben 282—286.
Szabályrendelet a gazdasági eselédnek
 jogviszonyairól 171; — a gazd.
 munkavállalásról 179; — a sze-
 gényellátásról 139; — az üzleti
 záróról 151.
Szabályrendeletli kedvezmények a
 hadigondozott-árusoknak 206.
Szabálytalan L. Szabályellenes a.
Szakegyesületek záróra-megállapo-
 dása 151.
Szakértő rossz gazd. munka eseté-
 ben 182.
Szakmai családpenztárak 56—58.
Szakorvosok tüdőbeteg gondozó inté-
 zetben stb. 38, 39.
Szakorvosi rendelés az OTBA ré-
 széről 344; — az ORBA részéről
 347; — a CsERBA részéről 348.
Szakvizsgálója az OTI tisztviselőinek
 275; — az OMBI tisztviselőinek
 330.
Szalámigyárakban éjjeli munka 150.
Szanatóriumok elhagyott gyermekek-
 nek 83, 86.
Szanatóriumban elhelyezése az elha-
 gyott gyermeknek 83.
Szavatosság L. Felelősség a. is.
 — (állami) gazd. munkaházépi-
 tésekkel kapcsolatban 352.
Szállítási költség erdőmunkásoknak
 187; — vízi stb. munkásoknak
 186; — a gazd. munkásvállalko-

zóval szemben 197; — előlege-
 zése telepítéskor 377.
Szállodában nők éjjeli munkája 75.
Számadás a gyermek vagyonának
 kezeléséről 106, 107, 115; — nél-
 küli vagyonkezelés 106, 107, 115,
 331.
Számvetele a bizt. intézeteknek 298.
Szándékosan előidézett balesetből
 stb. származó igény elbírálása
 340.
Szándékos betegség v. halálokozás
 és a bizt. szolgáltatások 237, 242,
 243, 249, 250, 262.
 — ideje nem számít a várako-
 zási időbe 253, 354.
 — **halálokozás** esetében nem jár
 özvegyi ill. árvajáradék 255, 258,
 325.
 — **rokkantság-okozás** esetében nem
 jár járadék 257.
Szeeskavágó életjének baleseti biz-
 tosítása 301.
Szegény 6, 131, 140.
Szegények gyógyszerrel ellátása
 136; — nyilvántartása 141.
Szegény-adományok felhasználása
 141.
Szegényalap 135.
Szegényellátási szabályrendelet 139.
Szegénygondozás célja és feladata
 131; — fajtái és módjai 132—134;
 — a magyar (egri) norma szerint
 140—142.
Szegénygondozási költségek községi
 költségvetésben 140.
Szegénygondozó hivatal 133.
 — **nővérek** 133, 134.
Szegényhajlékok 350, 352.
Szegény-lakások épületeinek házadó-
 mentessége 352.
Szegénynyilvántartás (kataszter) 139,
 140.
Szegénységélyezés 5, 6; — fajtái 132;
 — mértéke 6, 134; — módjának
 és mértékének megállapítása 137.
Szegényügy 47, 131—142.
Szegényügyi bizottság 133, 141.
Szegődményes eselédnek és család-
 tagjainak gyógyíttatása 303.
 — föld a gazd. eselédnek 177.
 — **iparosok** baleseti biztosítása 301,
 302; — kötelező öregségi biztosí-
 tása 320.
Szemésés köthártyalob L. Trachoma
 a.
Szeméremértő közlemények forgal-
 ma 77.

Szemérgödrök gondozása 14.
Szennyvizek levezetése 13.
Szent István-napi munkaszünet 144,
 152, 153; — tartama 153.
Szerszámokkal ellátása az ipari
 munkásoknak 165.
Szervezete a jóléti gondoskodásnak
 6—8.
Szerződés-kötés kiskorú részéről 92;
 — a juttatott ingatlanra 365; —
 a gazd. napszámossal 184. L. Gaz-
 dasági munkaszervezés és Mun-
 kaszerződés a. is.
Szerződés-szegő gazd. munkás 181.
Szervezete az OTBA-nak 346; — az
 ORBA-nak 347.
Szerzetesek biztosítása 218, 222.
Szerzetesrendbe lépő biztosított vég-
 kielégítése 259.
Szeszesitalokkal fizetés tilos 165,
 174, 183, 185.
Szeszkiszolgálás tilos fiatalok részére
 69.
Széksértési pénzbírság a szegényel-
 látás céljára 140.
Szénbányákban éjjeli munka 74, 75.
Szénmunkára bocsátható fiatalok
 69, 73, 74.
Szérumok előállítói stb. gümőkór
 szempontjából 34, 36.
Szikvízes palackok kupakjai 23.
Színész L. Színművész a.
Színigazgató fővállalkozói minősége
 232.
Színművészek bizt. kötelezettsége
 219, 220.
Szociális biztosítás 211.
 — **gondoskodás** L. Jóléti a.
 — **munka** végzése, mint az alkalma-
 zás előfeltétele 10 (10).
 — **tanfolyamok** szervezése 11.
Szódavizes palackok kupakjai 23.
Szolgák gyermeknevelési pótléka 54;
 — fizetéses szabadságideje 153.
Szolgálat folytonossága a felmondás
 szempontjából 166.
Szolgálatba állása a gazdasági cse-
 lédnek 175.
Szolgálatba állása kiskorúnak 94.
 — **lépése** kiskorúnak 111, 171.
Szolgálati idő L. Katonai a. is.
 — **folytonossága** szabadság szem-
 pontjából 154, 155; — kölesönös
 beszámítása a biztosító intézetek
 közt 316, 317.
 — **ideje** a gazdasági eselédnek 172.
 — **viszony** felbontása esetében sza-
 badság 156. L. Munkaviszony a.
 is.

Szolgáltatások — társadalombiztosi-
 tások 224; — gazdasági biztosí-
 tások 317—319; — a gazd. mun-
 kások öregségi biztosítása címén
 323, 324; — az OTBA részéről
 344, 345, 347; — az ORBA ré-
 széről 347; — a CsERBA részé-
 ről 348.
Szombati üzleti záróra 150.
Szoptatás L. Dajkaság a. is.
Szoptatási segély — társadalombiz-
 tosítási 234, 237—239; — megvo-
 nása 237; — ikerszülés esetében
 238; — tartama 239; — mértéke
 239; — felemelése 239, 240; —
 megvonása 242, 243; — esedékes-
 sége 243; — felvételére jogosult-
 ság 243; — elévülése 243; — át-
 ruházhatatlansága stb. 243, 244;
 — jóhiszeműen felvett 244; —
 lefoglalása 244.
Szoptató nő munkaszünete 76, 147.
Szorgalmi idő a népiskolákban 64.
Szökevény tanonc visszavezetése 72.
Szülőgazdasági eseléd szolgálati ideje
 172.
Szülőmunkás kötelező öregségi bizt.
 kötelezettsége 320.
Szülőművelés biztosítási kötelezett-
 sége 215, 220.
Szülőművelési üzemek tisztviselői
 gazdaságok 313.
Szülőműveléssel foglalkozók jogvi-
 szonyai 145; — legkisebb mun-
 kabére 190.
Szörnemű L. Állati a.
Szövetkezet L. Vármegyei jóléti a.
Sztrájk L. Összebeszélések a.
Szükölködő 5.
Szükségmunkát végzők biztosítása
 220.
Szülészeti segélyezés — társadalom-
 biztosítási 234, 238.
Szülésznő L. Bába a.
Szülőházak felügyelete 61, 62.
Szülői hatalom 100.
Szülők ápolási költség-viselési köte-
 lessége 138; — balesetbirt. jára-
 déka 247; — szegénység-
 megtérítési kötelessége 137; — érint-
 kezése gyermekükkel 99; — kér-
 hetik családtanács felállítását
 120.
Szülönök kórházi ápolási költsége
 138, 234; — táppénze 237, 238;
 — védelme 76.

Szülőltén árva balesetbirt. járadék-igénye 247; — évi járadéka 246, 247; — árvajáradéka 258; — lakóhelye 137; — (gazdatiszti) nevelési segélye 319.

Szünetelése a betegségi birt. kötelezettségnek 216; — a járadékfizetésnek 231; — az öregségi stb. járadéka az igényjogosultságnak 260, 261; — a gazd. munkásbiztosítási szolgáltatásnak 331; — a gazd. munkás özvegye járadékának 326; — a gyermeknevelési pótlék-igénynek 55.

T

Tagdíjfizetés (OMBI-é) elmulasztása 306.

Tagjai a biztosító intézeteknek 266, 267; — a családtagoknak 121; — az elismert vállalati nyugdíjpénztáraknak 269; — az OMBI általános biztosítási ágának 304, 305; — az OTI önkormányzati szerveinek 272, 273, 275.

— az OMBI-nek nem szavatolnak az OMBI kötelezettségeiért 304.

Tagsági díjak — gazd. munkásbiztosításiak 334.

— az OMBI ált. birt. ágában 305; — fizetésük tartama 305, 306; — visszakövetelésük 306.

Takarmány kiszolgáltatása a gazdasági eselédnek 173.

Talaj 13—15.

Tanács (bíróági) társadalombirt. ü. 339.

Tanácsadó szervezet pályaválasztásra 68.

Tanárok biztosítása 218; — igényjogosultsága az OTBA-szolgáltatásokra 343.

Tandíjmentesség L. Iskolai kedvezmény a. is.

Tanintézetbe felvétele elhagyott gyermeknek 83.

Tanítási terv a népiskolában 63.

Tanítók igényjogosultsága az OTBA-szolgáltatásokra 343.

Tanítószemélyzet gümőkór szempontjából 34—36.

Tanonc alkalmazása 71, 72; — fejelemzése 72; — munkaideje 74; — foglalkoztatása 72; — (szökevény) visszavezetése 72; — szabadsága 72, 154; — biztosítási kötelezettsége 217; — öregségi biztosítása 218; — balesetbirt. járadékalapja 248.

Tanoncidő a szabadság tartama szempontjából 155; — nem számít a felmondásnál 166; — beszámítása a várakozási időbe 254.

Tanonciskolai oktatók gümőkór szempontjából 14—36.

Tanterve a népiskolának 65.

Tanúszása kiskorúnak 93.

Tanyai internátus 66.

— **népiskolák** 66, 67; — létesítésének elrendelése 66; — költségei 67.

— **népiskolai adó** 67.

Tartalékalap — gyermeknevelési 56; L. Gyámpénztári a. is.

Tartalékalapok — társadalombiztosításiak 292, 295—297; — a betegségi birt. ághoz 295, 296; — a baleseti birt. ághoz 296; — az öregségi birt. ághoz 296, 297; — az OMBI-éi 334—336; — gümölcsöző elhelyezése 297.

Tartama a gazd. eseléd szerződésének 172; — a dohánykertészének 188.

Tartás a hitbizományi kisbirtokos részéről 374.

Tartása a gyermeknek 110.

Tartásdíj fejében lefoglalása a betegségi táppénznek 243; — a baleseti kártalanítási követelésnek 251; — az öregségi stb. járadékának 261, 262; — a gazd. munkásbirt. szolgáltatásoknak 333.

— — a juttatott ingatlanok 365; — a juttatott házhelynek 356.

Tartási átalány az atya részére 207. — **költségek** a vaspályák részéről 161.

— **követelések** behajtása a teherrendezés folyamán 385.

Tartozatlan fizetések (OMBI-be) visszatérítése 306, 322; — alapján nincs szolgáltatás 221, 306, 322.

Tartózkodóhely értesítése elhagyottanak nyilvántásról 82; — szegényellátási kötelessége 136.

Támogatása a szűkölködőknek 131.

Táppénz — betegségi biztosítási 234, 236, 237; — megvonása 237; — szülő nőnek 237, 238, 239; — tartama 238; — mértéke 239; — megvonása 242, 243; — esedékessége 243; — felvételére jogosultság 243; — elévülése 243; — átruházhatatlansága 243, 244; — jöhizeműen felvett 244; — bal-

eseli biztosítási 244, 245, 288; — nem jár egészségvédő eljárás alatt 264. L. Feltáppénz a. is.

Tápszerek egészségügye 19—23; — vizsgálata 23; — hamisítása 23; — (romlottak) árusítása 20.

— **előállítói** stb. gümőkór szempontjából 34, 36.

Tárgya a társadalombirt. bejelentésnek 280, 281.

Társadalmi kedvezmények sokgyermekes családoknak 61.

Társadalombiztosítás 211—300.

Társadalombiztosítási bejelentés 280—287; — kötelező 280; — napi, heti v. havi 280; — tárgya 280, 281; — módja 281—283; — példányszáma 282; — helye 283; — elismervénye 283; — űrlapjai 283; — szabályellenessége és következményei 283—286; — az önkéntes biztosításról 286; — helyességéért felelősség 286; — ellenőrzése 286, 287.

Társadalombiztosítási bíráskodás gazd. munkásbirt. ü. 332, 333, 338—341; — hatáskörébe tartozó ügyek 338—340.

— **bíróságok** 338—341; — kijelölése stb. 338, 339; — hatásköre 339, 340; — illetékessége 340, 341; — eljárása 341.

Társadalombirt. járulékok és díjak 213, 224—233; — alapja 225, 226; — heti, ill. havi fizetése 229; — szabadság v. üzemszünetelés idejére 229; — befizetése 229, 230; — után késedelmi pótlék 230; — terhének viselése, ill. felének levonása 230; — fizetésének szünetelése 231; — sorozása esőd esetében 233.

— **járulékhátralék** és a családtagok segélyezése 224, 242; — miatt kizárás a közszállításokból 279.

— **járulékokért** szavatosság 231—233.

— **jogviszony** 339.

— **kihágások** elbírálására hatáskör 340.

— **pótjárulékok** 231, 262.

— **szakvizsga** 275.

— **szolgáltatások** 233—244.

— **ügyek** intézése 238; — hajózási vállalatokra rendeleti szabályozása 279.

— **ügyekben** nemzetközi egyezmény kötése 279.

Társadalombiztosító Intézetek L. Biztosító a.

Társulatok birt. kötelezettsége 215. **Társulati adómentessége** a munkások építési tőkéje felének 351.

Távbeszélő birt. kötelezettsége 215.

Távírdó birt. kötelezettsége 215. **Távollévők** gondnokság alá helyezése 102—204; — képvisellete 110.

Távószása gazd. munkásoknak a munkahelyről 181.

Teher mértéke gyermekekkel stb. szemben 71.

Teherrendezéshez nem járuló hitelező 385.

Teherrendezési alap (gazdaadósságok rendezésére) 383.

— **eljárás** megindítása, tkvi feljegyzése, befejezése 384, 385

— **feljegyzés** 384; — hatálya és törlése 385.

— **tárgyalás** 384.

Tehetlenségi járadék 245.

— **pótlék** az OMBI tagjainak 309.

Tej a biztosított nőnek 239; — kiszolgáltatása a gazd. eselédnek 173.

Telekönnyvi bejegyzés illetékmentessége társadalombirt. ü. 298; — kishaszonbérleti ü. 371.

— **bekebelezése** a gazd. munkásrendezés biztosítékának 182.

— **feljegyzése** a hitbizományi kisbirtok-minőségnek 373; — a teherrendezési eljárás elrendelésének és befejezésének 384.

Telepek alakítása 358, 359.

Telepengedélyezési tárgyalásnál az iparfelügyelő 159.

Telepengedélyhez kötött telepek iparfelügyelői vizsgálata 159.

Telepek részére házhelyek 377; — közt felosztása a közcélú területek vételárának 377; — községi illetősége 377.

Telepfelügyelők 378.

Telepítés 358, 359, 376, 377; — feltételei 377.

Telepítési Alap 377; — bevételei és felhasználásuk 377.

Telepítésre rendelt ingatlanok a Telepítési Alap állagához tartoznak 377.

Települése a földhöz juttatottnak 365.

Teljes járadék — balesetbiztosítási 246.

- Telkesítési köteleessége** a kereskedelmi társaságoknak stb. 380, 381.
- Telki teher** a bekebelezett járadék 366; — a LEBOSz-hitel 357.
- Teljesítése** a gazd. munkaszerződésnek 180.
- Teljeskorúak** gyámsága — külföldieké 126—128.
- Teljeskorúság** 94.
- Temetési költség** a gazd. cselédnek és családtagjainak 303; — vasúti balesetkor 161.
- Temetési segély** hadigondozottak után 202, 203.
- (társadalombiztosítási) 234, 237, 239; — megvonása 237; — mértéke 239; — felemelése 239, 240; — igénylése 241; — megvonása 243; — esedékessége 243, 248; — felvételére jogosultság 243; — elévülése 243, 251; — átruházhatatlansága stb. 243, 244; — jóhiszeműen felvett 244; — lefoglalása 243, 244; — baleseti biztosítás révén 245; — a gyógyintézetben elhalt után 264.
- az OMBI tagjai után 310, 312.
- az OTBA részéről 343, 345, 346; — összege, kérése, kiutalása és kifizetése 345, 346; — az ORBA részéről 347.
- Tengeri hajó** ismérve 74. L. Hajó a. is.
- **szolgálatra** bocsátható gyermekek 69.
- Terek** tisztántartása és öntözése 14.
- Terhelési határ** (gazdaadósé) 384.
- **tilalom** a juttatott ingatlanon 356, 365; — a járadéktelekre 367; — a családi birtokra 372; — a hitbizományi kisbirtokra 372, 375; — a hadi telekre 209; — a vilézi telekre 210; — a kedvezményezett gazd. munkásházra 353; — a LEBOSz-hittel szemben 357.
- Terhességi keresésképtelenség** ideje nem számít a feleződő járadék-rész kiszámításánál 257; — a beszámítása a várakozási időbe 253.
- **segély** — társadalombiztosítási 234, 238, 239; — alatt nem jár táppénz 237, 238; — tartama 239; — mértéke 239. — felemelése 240; — mérséklése 240; — esedékessége 243; — elévülése 243; — átruházhatatlansága stb. 243; — lefoglalása 243, 244; — jóhiszeműen felvett 244.
- Terjedelme** a hitbizományi kisbirtoknak 372, 373.
- Termények** gazd. cselédnek 174; — a dohánykertészeknek 189; — neme a gazd. munkaszerződésben 182.
- Termény-járandósága** a gazd. cselédnek 177.
- Termés** hányadrészében megállapítása a gazd. munkabérnek 182; — súlya szerint megállapítása a gazd. munkabérnek 182.
- Természeti járandósága** a gazdaságtisztnak 314.
- **segélyezés** 132.
- **szolgáltatások** a szabadságidő alatt 155; — egyenértéke 255.
- Természetes és törvényes** (t. és t.) gyám 102.
- Terület** megjelölése a gazd. munkaszerződésben 182.
- Testnevelés** 68.
- Testvér** gyámsága 101; — családtag-sága 219.
- Tetszhalál** 44.
- Tékozló atya** vagyonkezelése 106, 115.
- Tékozlók** gondnokság alá helyezése 102—104; — cselekvőképességük nincs korlátozva 103, 104.
- Térítés** a beruházásokért 367.
- Téves bejelentés** nem létesít biztosítást 221.
- Tífusz** ellen védőoltás 31.
- Tiszti csoportja** a hadigondozottaknak 202.
- Tiltott cselekményből** származó követelés fejében lefoglalása a juttatott ingatlanon 356, 365.
- Tisztviselő** L. Értelmiségi foglalkozású a. is.
- Tisztviselők** jogviszonyai 145; — munkaideje 146, 147; — (vállalatiak) szolgálati viszonyai 165—168; — túlmunkája 148; — fizetési szabadságideje 153.
- Tisztviselő-családtag** munkaideje 147.
- Tisztviselői** az OMBI-nek 330.
- Tisztviselői özvegy** igényjogosultsága özvegyi járadékra 255.
- Titkos szerek** árusítása 27.
- Titoktartás** a gümőkórra vonatkozóan 33, 34; — a nemibetegsége vonatkozóan 42; — társadalombizt. ü. 280.
- Továbbadási köteleesség** elővásárlás helyett 381.
- Tovább-biztosítás** L. Önkéntes a.

- Továbbképző tanfolyam** a bábáknak 51.
- Több gondnok** 112.
- **gyám** 112.
- Többgyermekes családok** kedvezményei 59—61; — támogatása 10.
- Többgyermekesek** elsőbbsége és kedvezménye földhözjuttatásnál 364.
- Több járadék** egyszerre nem jár 257.
- Többlet** a hitbizományi kisbirtok vagyonában 376.
- Többletbiztosítás** L. Önkéntes a.
- Többszörös tagság** az OMBI-ben 305.
- Tökeelengedés** a védetté nyilvánítás következtében 386.
- Töketörlesztési alap** (gazdaadóságok rendezésére) 383.
- Tökésítése** az intézetben elhelyezett gyermek járadékának 247, 256.
- Törlesztési ideje** a megváltási árnak 380.
- Törpebirtokok** kiegészítése a megváltott ingatlanokból 364.
- Törpebirtokos** házhelyhez juttatása 353; — földigénylése 363.
- Törvényes gyámság** 102.
- **képviselő** jogai és kötelességei 110—113.
- **kiskorúak** tartása 96—99.
- **zálogjog** a gazd. munkások javára 195; — a gazd. munkavállalóval szemben 197.
- Törvényesített gyermek** tartása 96; — vallásváltatása 92.
- Törvényeskorú** 91.
- Törvényhatóságok** hozzájárulása a gazd. munkás öregségi bizt. költségeihez 322, 334; — hozzájárulása az OFB-költségekhez 344; — támogatása szegényellátás ü. 133; — követelése miatt állami szavatosság gazd. munkásházakkal kapcsolatban 352.
- Törvényhatósági alkalmazottak** betegségi biztosítása 218; — öregségi biztosítása 219.
- **anya- és csecsemővédő egyesület** 49.
- **biztosok** 48.
- **hatósági munkaközvetítők** 196.
- **szabályrendelet** L. Szabályrendelet a.
- **tisztviselők** az OMBI helyi bizottságaiban 328.
- **védőnők** 48.
- Törvénytelen gyermek** gyámság alatt áll 100, 102; — lakóhelye 136; — tartása 79, 99; — után gyermeknevelési pótlék 55; — igénye balesetbizt. járadékra 247; — igénye árvajáradékra 256.
- Törvénytelenkorú** 91.
- Törzskönyv** a járványokról 30; — a hitbizományi kisbirtokokról 373, 375.
- Törzsvagyon** (gyámolté és gondnokolté) megóvása 109.
- Tözsdei lebonyolító tisztviselők** jogviszonyai 145; — szabadsága 154.
- Trachomás betegek** ápolása 136, 138.
- Trágyagödörök** gondozása 14.
- Truck-tilalom** L. Szeszitalokkal fizetés a.
- Tulajdonjog** bekebelezése a juttatott földre 365.
- Tulajdonközösség** megszüntetése 363.
- Tulajdonos** kezessége a gazd. munkások járandóságaiért 193.
- **kérheti** haszonbérlet ingatlanának tulajdonul átvételét 370.
- Tulajdonosváltás** és a szolgálat folytonossága 155; — és a gazd. munkaszerződés 180; — nem érinti a kishaszonbérleti szerződés hatályát 370.
- Tulajdonul átengedése** az ingatlanok 361, 362; — a kishaszonbérletnek 369, 370.
- **átengedésre kötelezés** haszonbérlet ingatlanra 361, 362.
- **megszerzése** a haszonbérbevett ingatlanok 361, 362.
- **földszerzés** 364—366.
- Tulajdonszerzéssel** telepítés 376, 377.
- Túlmunka** 146; — (tisztviselői) 148.
- Túlsegélyezés** — társadalombizt. — és felfüggesztése 293, 294.
- Túszként töltött idő** beszámít a felmondásnál 166.
- Tüdőbeteggondozó intézetek** 37; — elhelyezése és költségei 39.
- Tüdőbeteggondozóintézet** **ápolás** esetében biztosítási szolgáltatás 236.
- Tüdőbeteggyógyintézet** **ápolás** az OTBA részéről 344.
- Tüdőbetegotthonok** 37, 38.
- Tüdőbetegotthonba** utalás 264.
- Tüdőbeteg-szakrendelés** megszüntetése 263.
- Tüdőbetegszanatóriumok** 37, 38.
- Tüdőbetegszanatóriumi ápolás** 234, 235, 240.
- Tüzelő** a gazd. cselédnek 177.
- Tűzharcos** 206; — elsőbbsége 202; — igénye igazolványra 200; — sorrendje katonai kedvezményekre

- 206; — adójának kétszeres számítása 207; — elsőbbsége közalkalmazásnál 207; — katonai szolgálati idejének beszámítása nyugdíjazásánál 207; — hadipótléka 207; — alkalmazása üzemekben stb. 207, 208; — elsőbbsége gyógyszerári jogosítvány adományozásánál 208; — alkalmazása gyógyszerárakban 208; — katonai szolgálati idejének hozzászámítása nyugdíjintézet v. pénztári és az OMBI-tagsághoz 208; — ipari kedvezményei 208, 209; — elsőbbsége egyedárusági cikkek árusításánál 208, 209; — előnye iparendelvények és kéményseprőipar korlátozásánál 209; — előnye behozatali és kiviteli engedélyeknél 209; — adókedvezménye 209; — gyermekeinek iskolai kedvezményei 209; — elsőbbsége ügyvédek számának korlátozásánál 209; — vasúti menetdíjkedvezménye 209; — kedvezményeinek elvesztése 209; — földhözjuttatási sorrendje 364.
- Tűzharcos-elnevezés** 206; — feltüntetése az anyakönyvben 207; — használata 209.
- Tűzharcos OMBI-tag** katonai szolgálati idejének beszámítása 311.
- Tűzifa** az ipari munkásoknak 165.
- Tűzijátékárugyárak** iparfelügyelői vizsgálata 158.
- Tűzkár** ellen biztosítása a gyámolt és gondnokolt épületeinek 110.
- U**
- Új község** létesítése telepítés útján 377.
- Újabb baleset** esetében járadék 248.
- Újra bejelentése** a 12 évnél hosszabb hasznabérleti szerződésnek 367.
- Újrafelvétel** az ár stb. megállapítása ü. 279; — a járadék megállapítási ü. 291; — társadalombiztosítási ü. 279.
- Unoka** után családi pótlék 52, 53; — tartása ü. hatáskör 98; — balesetbiztosítási járadékigénye 247.
- Úsztatásra** vízhasználat 17.
- Utalványok** nem illetékmentesek 10, 298.
- Utalvánnyal** fizetése a gazd. cselédnek 174; — a gazd. munkásoknak 174, 183, 185.
- Utazási költség** a gazd. munkásvállalkozóval szemben 197; — a járadékigény megállapítása során 290; — a telepeseknek 377.
- Utazó értelmiségi** foglalkozású 216.
- Utazók** felmondási ideje 166; — jogviszonyai 145; — szabadsága 154.
- Utcai árus-hadigondozottak** 206.
- árusítás záróra alatt 152.
- Uteák** tisztántartása és öntözése 14.
- Uteán át árusítás** záróra alatt 152.
- Útépítő munkások** 186, 187; — járandóságaiért szavatosság 193; — gyógyíttatása 46.
- Útlevel** munkásigazolvány helyett 186.
- Utódlás** rendje hitbizományi kisbirtokban 373, 374, 376.
- **leltár** a hitbizományi kisbirtokról 376.
- Utólagos házassággal törvényesített ivadék** hitbizományi kisbirtokban öröklés szempontjából 374.
- Utószülött gyermek** árvajáradékának esedékessége 259.
- Úttestek** trágyalétől megóvása 14.
- Üdülőhelyeken** tilos a köldülés 140.
- Ügyeletes tisztviselő** munkaideje 146, 147.
- Ügyészek** igényjogosultsága az OTBA-szolgáltatásokra 343.
- Ügykezelés** (bizt. intézeteké) megvizsgálása 298; — felügyelete az elismert vállalati nyugdíjpénztárakban 300.
- Ügynök** értelmiségi foglalkozású 216; — önkéntes biztosítása 222.
- Ügyvédek** számának korlátozásánál tűzharcos elsőbbsége 209.
- Ügyvédi meghatalmazások** nem illetékmentesek 10.
- Ügyvédjelöltek** biztosítása 222.
- Ügyvitele** a vállalati nyugdíjpénztáraknak 271.
- Ügyviteli költségek** (balesetbizt.) 294; — felosztása a biztosítási ágak és üzletágaik közt 292.
- **költségei** az OMBI-nak 337.
- **költségmegtérítés** gazdatiszti biztosításnál 316.
- Ügyviteli szabályzata** az OTI-nak 287; — az öregségi stb. biztosításnak 291.
- Ünnepek** zavartalanúsága 152.
- Ünnepi munkaszünet** a gazd. cselédnek 178.
- Úrlapok** az OTBA-szolgáltatásokra 346; — a CsERBA-úra 348.
- Úrlapokon** társadalombizt. bejelentés 281—283.

- Ürmértékek** anyaga 24.
- Üzem** félbeszakíthatatlansága 152.
- Üzemekben** tűzharcosok kötelező alkalmazása 207.
- Üzemazonosság** 232.
- Üzemi balesetek** 244; — bejelentése 290.
- **berendezések**, a gyermekek stb. munkabírásának megfelelőek 70, 71.
- **helyváltozás** bejelentése 281.
- Üzemutód** egyetemleges felelőssége a társadalombizt. járulékokért 232.
- Üzemváltozás** bejelentése 281.
- Üzemveszélyesség** a balesetbiztosítási járulék alapja 225.
- Üzemzavar** miatt éjjeli munka 75.
- Üzletágak** — biztosítási 292, 293.
- Üzleti könyvek** illetékmentessége társadalombizt. ü. 298.
- **záróra** 144, 150—152; — rendellel és szabályrendelettel szabályozása 151; — alatti foglalkoztatási tilalom 151; — meghosszabbítása Budapesten 151.
- Üzletszerzők** értelmiségi foglalkozásúak 216; — jogviszonyai 145; — szabadsága 154.
- Üzletvezető** felmondási ideje 166.
- V**
- Vadászati munkás** kötelező öregségi biztosítása 320.
- Vadór** éjjeli nyugvása 177; — vasárnapi munkaszünete 178.
- Vagylagos megállapítása** a gazd. munkabérnek 182.
- Vagyonátruházási illetékmentesség** társadalombizt. ü. 298; — kishasznabérleti ü. 371.
- Vagyonbukott atya** vagyonkezelése 106, 115.
- Vagyonelkülönítés** hitbizományi kisbirtok utódlása esetében 376.
- Vagyonbizonyítvány** kiállításánál a hadigondozási ellátás 205.
- **hátrányok** kárpótlása a vaspálya részéről 161.
- Vagyonkezelés** gyámi és gondnoki 122, 123; — kiskorúaké és gondnokoltaké 124; — (bizt. intézeteké) megvizsgálása 298; — felügyelete az elismert vállalati nyugdíjpénztárakban 300.
- Vagyonkezelésre** az anya nem köteles 102.
- Vagyonközösség** kiskorú v. gondnokolt vagyonában 123.

- Vagyonszerzés** kiskorú részére hitelben 122.
- Vagyontalan kiskorú** nevelése 111, 122.
- Vak szegények** eltartása 136.
- Vallása** a gyermeknek 110, 111.
- Vallás- és közoktatásiügyi miniszter** hozzájárulása az OTBA-költségekhez 344.
- Vallásfelekezetek** hozzájárulása az OTBA-költségekhez 344.
- Vallásváltotatása** kiskorúnak 93.
- Vasárnapi munkaszünet** 144, 152, 153; — tartama 153; — a gazd. cselédnek 178.
- Vaspályavállalat** kártérítési felelőssége 161.
- Vasútipítési munkákra** külön rendelkezések 187.
- Vasútipítő munkások** 186, 187; — járandóságaiért szavatosság 193; — gyógyíttatása 46.
- Vasúti alkalmazottak** nyugdíjasainak bizt. kötelezettsége 217; — cselédtagjaié 218; — járulékok befizetése 230; — járulékaik teljes összegben számítanak 257.
- **menetdíjkedvezmény** a hadirokantaknak 206, — a tűzharcosoknak 209.
- **üzemek** bizt. kötelezettsége 215.
- Vágóhidak** tisztántartása 14; — biztosítási kötelezettsége 215.
- Választás** a vagylagosan megállapított gazd. munkabérek közt 182.
- Vállalati bizt. pénztárak** bevételeinek hovatfordítása 293, 294.
- **családpénztárak** 56—58.
- **nyugdíjpénztárak** L. Elismert a.
- **pénztárak** L. OTI a.
- **pénztári választmányok** 272, 275.
- **pénztárt fenntartó munkaadó** bejelentés alól mentessége 280, 282.
- Vállalatokban** tűzharcosok kötelező alkalmazása 207.
- Vállalkozó felelőssége** a közös meghatalmazottért 193; — a vízi stb. munkások járandóságaiért 187; — az erdőmunkások járandóságaiért 188; — a társadalombizt. járulékokért 231.
- Váltók** nem illetékmentesek 10, 298.
- Váltóképessége** a férjes nőnek 94.
- Váltókötelezettség** vállalására gyámhatósági felhatalmazás 114.
- Váltóvétel** gazd. cselédétől 174; — a gazd. munkástól 183.

- Várakozási idő társadalombizt. ü. 252, 253; — a gazd. munkások öregségi bizt. ü. 323; — számítása más intézetbe átlépéskor 270, 271; — számítása gazdatisztknél 317.
- Várakozási időbe beszámítások 253.
- Vármegyei L. Törvényhatósági a. is. — alkalmazottak igényjogosultsága az OTBA-szolgáltatásokra 343.
- birtokon telepítés haszonbérbeadás útján 376, 377.
- Gazd. Munkabérmegállapító Bizottság 190—192; — határozatának közzététele, ellene felszólalás 192; — üléséről elmaradás büntetése 192.
- jóléti Szövetkezet 8.
- Közléti Alap 8, 9.
- Bizottság 7.
- vezető védőnő 13.
- Vármegyék és Városok Orsz. Mentőegyesülete 44.
- Váromány az öregségi stb. biztosítás szempontjából 252; — épsége 253, 254.
- Városok kislakásépítkezéséhez állami hozzájárulás 356.
- Városokban szegénygondozás 141, 142.
- Városi L. Törvényhatósági a. is. — alkalmazottak családi pótléka 52; — igényjogosultsága az OTBA-szolgáltatásokra 343.
- birtokon telepítés haszonbérbeadás útján 376, 377.
- Gazd. Munkabérmegállapító Bizottság 191; — üléséről elmaradás 192.
- népiskolák tananyaga 65.
- orvosok az OTI szolgálatában 276.
- Vásár okából üzleti záróra alatt foglalkoztatás 151.
- Vegyes rendszer (szegénygondozási) 132, 134.
- Vegyészeti gyárak iparfelügyelői vizsgálata 158.
- laboratóriumok bizt. kötelezettsége 215.
- Vegyí vizsgálatok (kedvezményes) az ORBA részéről 347.
- Vegyíztítő ipartelemek iparfelügyelői vizsgálata 159.
- Vendéglőben nők éjjeli munkája 75.
- Vendéglős fővállalkozói minősége 232.
- Versenyistállók biztosítási kötelezettsége 215.
- Veszély ellen védőoltás 31.
- Veszély elhárítása végett éjjeli munka 150.
- Veszélyes L. Közveszélyes a. is. — iparágak 159—161.
- iparágakban foglalkoztatás 73.
- üzemekben fiatalok és nők munkaideje 74, 146.
- Veszélyesség mértéke 228.
- Veszélyességi arányszám 227, 228.
- osztályba sorozás 228.
- táblázat — balesetbiztosítási 225, 227, 228; — felülvizsgálása 228; — megállapítása 289.
- Vesztegzár járvány miatt 31.
- Vezető változása a munkaviszony folytonossága szempontjából 155.
- állásban lévők jogviszonyai 145.
- Vezérigazgató és az elnök képviselt az OTI-t 272; — képviseli a bpesti ker. választmányt 272; — jósköre 276; — az OMBI élén 327.
- Védelemre szorulókat gondozása 47—142.
- Védettbirtok-minőség tkvi feljegyzése 385.
- Védetté nyilvánítása a mezőgazd. ingatlanok 385, 386; — feltételei 385; — jogkövetkezményei 385, 386; — hatálya és megszűnése 386.
- Védettség megszűnésének kérése esetében halasztás 386.
- Védhímlőoltás 31, 32.
- Védőkészülékek ipari és gyári üzemekben 157, 158.
- Védőnő L. Zöldkeresztes a. is. — nemibeteg gondozó intézetekben 44.
- Védőnői intézmény költségei 48, 49.
- Védőoltás fertőző betegség ellen 31, 32.
- Védőterület L. Forrás- a.
- Vége a biztosítási kötelezettségnek 220, 221; — a biztosításnak 223.
- Végjutalom a gyámnak és gondnoknak 113.
- Végkielégített személy baleseti járadékigényének felújulása 250.
- igazolványos szolgálati idejének beszámítása 201.
- Végkielégítés a gazdatisztknek 319; — a gazdatiszt özvegyének 318, 319; — a külföldi gazdatisztknek 319; — a külföldinek öregségi járadékáért 324; — a külföldinek 252, 259, 261; — a külföldön tartózkodó családtagoknak 250; — az ipari alkalmazottaknak 167, 168;

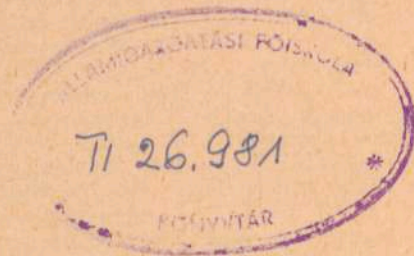
- az özvegyi járadékos nőnek 255, 256, 259; — az özvegynek balesetbiztosítás révén 246; — nyugdíjigény esetében 167, 168.
- sorozása esőd és kényszeregység esetében 168.
- Végleges intézkedés külföldi gyám-gondnokság alá helyezése ü. 127.
- Végrehajtás L. Árverés a. is. — gyámügyben 130; — hitbizományi kisbirtokra 375.
- Végrehajtás alá vonása a betegségi segélynek 243, 244; — a baleseti kártalanítási követelésnek 251; — az öregségi stb. járadékknak 261, 262; — a családi birtokknak 372; — a családi pótlékknak 54; — a gazd. cseléd járandóságainak 175; — a gazd. munkabérnek 183; — a gazd. munkásbizt. szolgáltatásoknak 333; — a gazd. munkásházaknak 353; — a gyermeknevelési pótlékknak 58; — a hadigondozottak járadékának stb. 203; — a juttatott ingatlanok 356, 365; — a hadi teleknek 209; — a vitézi teleknek 210.
- — vonási filalom a LEBOSz-hittel szemben 357.
- Végrehajtási korlátozások a védetté nyilvánítás következtében 385.
- Végrehajthatóság társadalombizt. ü. 278.
- Végrehajtók önkéntes biztosítása 222.
- Végrendeleti tanú életkora 94.
- Véleményező bizottság a gümőkór stb. ellen védekezés céljából 33.
- Vérfőzők iparfelügyelői vizsgálata 138.
- Vérsavvizsgálat elrendelése 31, 42.
- Vétel útján földhözjuttatás 364—366.
- Vételhátrálék jelzálogos biztosítása 365.
- Vételár-részlet lefizetése a földhözjuttatás feltétele 364.
- Vételi szerződés az eldarabolt ingatlanra 366.
- Villamos művekben munkaidő 147.
- Villanyvilágítási vállalatok iparfelügyelete 158.
- Vis major L. Erőhatalom a.
- Visszahonosítása kiskorúnak 93.
- Visszatartási joga a gazdának 174, 175, 183, 185.
- Visszavonása a koldulási engedélynek 141.
- Viszonosság az OMBI és a társadalombizt. intézetek közt 316, 317.
- az özvegyi járadékos nőnek 255, 256, 259; — az özvegynek balesetbiztosítás révén 246; — nyugdíjigény esetében 167, 168.
- sorozása esőd és kényszeregység esetében 168.
- Végleges intézkedés külföldi gyám-gondnokság alá helyezése ü. 127.
- Végrehajtás L. Árverés a. is. — gyámügyben 130; — hitbizományi kisbirtokra 375.
- Végrehajtás alá vonása a betegségi segélynek 243, 244; — a baleseti kártalanítási követelésnek 251; — az öregségi stb. járadékknak 261, 262; — a családi birtokknak 372; — a családi pótlékknak 54; — a gazd. cseléd járandóságainak 175; — a gazd. munkabérnek 183; — a gazd. munkásbizt. szolgáltatásoknak 333; — a gazd. munkásházaknak 353; — a gyermeknevelési pótlékknak 58; — a hadigondozottak járadékának stb. 203; — a juttatott ingatlanok 356, 365; — a hadi teleknek 209; — a vitézi teleknek 210.
- — vonási filalom a LEBOSz-hittel szemben 357.
- Végrehajtási korlátozások a védetté nyilvánítás következtében 385.
- Végrehajthatóság társadalombizt. ü. 278.
- Végrehajtók önkéntes biztosítása 222.
- Végrendeleti tanú életkora 94.
- Véleményező bizottság a gümőkór stb. ellen védekezés céljából 33.
- Vérfőzők iparfelügyelői vizsgálata 138.
- Vérsavvizsgálat elrendelése 31, 42.
- Vétel útján földhözjuttatás 364—366.
- Vételhátrálék jelzálogos biztosítása 365.
- Vételár-részlet lefizetése a földhözjuttatás feltétele 364.
- Vételi szerződés az eldarabolt ingatlanra 366.
- Villamos művekben munkaidő 147.
- Villanyvilágítási vállalatok iparfelügyelete 158.
- Vis major L. Erőhatalom a.
- Visszahonosítása kiskorúnak 93.
- Visszatartási joga a gazdának 174, 175, 183, 185.
- Visszavonása a koldulási engedélynek 141.
- Viszonosság az OMBI és a társadalombizt. intézetek közt 316, 317.
- Visszaadása a juttatott földnek 378; — a megváltott ingatlanok 365; — a kimozdítás következtében megüresedett ingatlanok 370.
- Visszakövetelése a megváltott területnek 355; — az OMBI-tagsági díjaknak 306.
- Visszaszerzése az árverésen eladott ingatlanok 362.
- Visszavásárlási joga az államnak 365.
- Visszavétele a járadékteleknek 367.
- Visszavonása a hitbizományi kisbirtok alapításának 373.
- Visszterher nélküli joglemondás stb. gyámolt v. gondnokolt részéről 115.
- — kötelezettségvállalás 91.
- Vitézek elsőbbsége 202; — elsőbbsége gyógyszerári jogosítvány adományozásánál 208; — alkalmazása gyógyszerárban 208; — adókedvezménye 209; — ipari kedvezményei 208, 209; — igénye igazolványra 200; — földhözjuttatása 363, 364.
- Vitézi telek jogi minősége és közszolgáltatásai 209; — korlátozásai 210; — öröklése 210; — örökösének felelőssége az örökösök kötelezettségeiért 210.
- Vízgyógyintézet kezelésre segély az OTBA részéről 334; — az ORBA részéről 347.
- Vízi munkások 186, 187; — gyógyítatása 46; — járandóságaiért szavatosság 193.
- Vízi társulati munkások biztosítása 304; — kötelező öregségi biztosítása 320.
- Vízművekben munkaidő 147.
- Vizsgálat gümőkórra 35; — nemibetegsége 41, 43; — a nemibeteg gondozó intézetekben 43; — a járadékigény megállapításakor 290.
- Vizsgálati fogság alatt szünetel a balesetbizt. járadék 249.
- Vizsgálatra kényszerítése a nemibetegnek 41.
- Vizsgázott fűtő L. Fűtő a.
- Vizsgázott gépész L. Gépész a.
- Vizvezeték jókarban tartása 15; — berendezése, vegyvizsgálata 16.
- Volt úrbérések ingatlanának megszerzése csereingatlanul 355.
- Volt úrbéri közösség és a kishaszonbérlet 369.

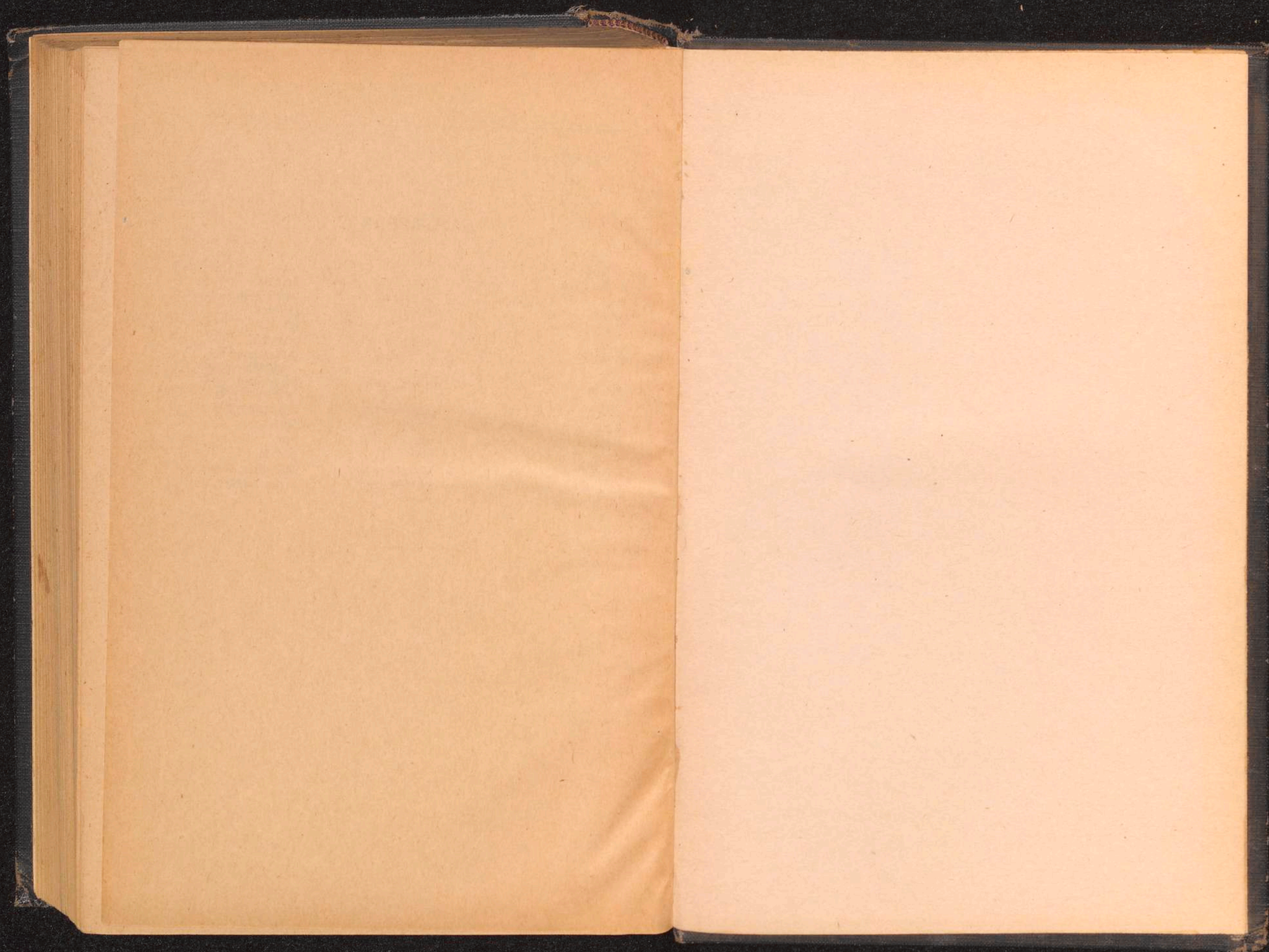
Z

- Zárógondnok, mint a gazda utódja 172.
 Zárulat gondnokság alá helyezés előtt 104; — a hitbizományi kisbirtokra 376; — esetében a gazd. munkabérekövetelések kiegyenlítése 194.
 Zárószámadás elkészítése végett munkaidő meghosszabbítása 146.
 Zárószámadása a bizt. intézeteknek 298; — L. Számadás a. s.
 Zárószámadásai az OMBI-nek 336.
 Zárt elhelyezése a szegényeknek 132.
 Zöldkereszt-név és jelvény 12.
 Zöldkeresztves szervezet 12, 13.
 — szolgálat 48.
- Zöldkeresztves tej- és cukorakció 8, 13.
 — testvér (védőnő) 13; — az iskolában 67.
 — tevékenység 12, 13.
 — védőnök 13; — gümőkór szempontjából 35, 36; — a tüdőbeteg gondozó intézetekben 39; — az iskolában 67.
 Zsákkölesönző ipartelepeken foglalkoztatás 73; — iparfelügyelői vizsgálat 159.
 Zsibáros hadigondozottak 206.
 Zsidóbirtok igénybevétele földbirtokpolitikai célra 361; — megszerzése csereingatlanul 355.
 Zsidók szabályellenesen szerzett ingatlanának igénybevétele 362; — ingatlanszerzése élők közt 381.
 Zsúfolt lakás 19.

SAJTÓHIBÁK

A 232. o. alulról	3. sorban	üzemutód	helyett: üzemelő
A 243. o. felülről	20. "	temtekezési	" : temetkezési
A 247. o. "	13. "	nőtlen	" : szülőtlen
A 295. o. "	18. "	(4)	" : (3)
A 297. o. "	17. "	biztosítási	" : biztosítási
A 303. o. "	9. "	(3) A gazdasági	" : (3) Az idegen községi gazdasági
A 334. o. "	3. "	cselédek után	" : cselédek és gazdaszijeik után
A 343. o. "	17. "	(polgármester)	" : (főpolgármester)
A 347. o. "	3. és 4. "	járadék	" : járulék
A 352. o. alulról	5. "	sem	" : nem
A 353. o. felülről	15. "	sürgős	" : sürgető
A 354. o. "	11. "	albizottságokhoz	" : albizottság akkor
A 81. §-ban ismételt	előforduló	részművelés	" : részes művelés

200

15-

Államigazgatási Főiskola Könyvtára

00044392

200f. XII. 12.

